PETRI
CRINT
OPERA

coll.: compl. / 2 parts, 1 vol.
6°: [VIII], XCIV (recte: XCV), (1) + (45, 1 blank) ll.

BM STC Fr.p. 125
Adams C 2949
Renouard II, 350/57.

Impression du XVIe siècle. Petrus Crinitus. De Honesta Disciplina, de poetis latinis, etc. Venundantur in vico Sancti Jacobi ab. Johanne Parvo et ipso Ascensio 1508, in-fol. rel. vél. titre en rouges, belle grav. sur bois en fleuron.

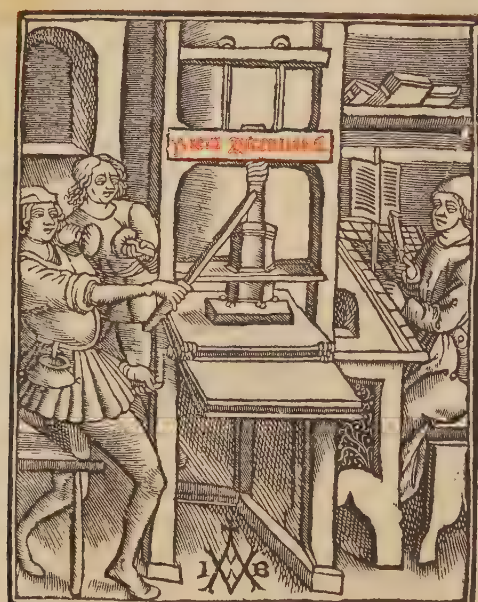

First Edition
Collective

Edizione rarissima
p. 75 -

Petri Criniti Viri eruditiſſimi
De honeſta diſciplina lib. XXV.
De poetis latinis. lib. V.
Et poematum lib. II
Cum indicibus ſuis.

Fris alloisij bremis pla

Venundãtur in vico ſancti Jacobi
ab Johanne paruo ⁊ ipſo Aſcenſio.

De Honeſta diſciplina.

Iodocus Badius Aſcenſius Spectatiſſimo viro domi
no Germano Ganæo.S.D.

REdit ad te Germane/præclarũ totius honeſtatis ſpecimen:ho-
neſta Petri Criniti diſciplina(ab largitate enim tua eius impri-
mendæ facultas nobis facta eſt)tribus & nonaginta poetis/to
gatis fere:pclaris certe omnibus : & nõ paucioribus eiuſdẽ authoris co
mitata poematis.Mirũ autẽ dictu eſt quantũ geſtierint:exultauerint:
exclamauerint:& ſeſe præ gaudio continere nequiuerint:tot egregii
poetæ:dii boni:quales animæ:vbi intellexerint ſe hoſpitio recipiendos
abs te viro laudatiſſimo:quippe qui totus es oculus:totus animus:to-
tus iudiciũ:inq; eam domũ vbi ipſa honeſtas ſua habet gynęcea:ſua ar-
tes bonæ penetraliā:ſua muſæ ipſæ cõuenticula:ita vt nõ tam poeticā
illam farraginẽ:cuius Satyricus ille meminit : Frontonis platani:cõuul
ſaq; marmora clamẽt Semper & aſſiduo ruptæ lectore columnæ:q̃ tri-
clinia tua honeſtiſſimo cuiq; patẽtia omnigenũ probatæ diſciplinæ ge-
nus reſonent.Nec Socratica ſympoſia doctius de moribus:nec Macro
bianæ cœnæ argutius de litteris diſquirũt:q̃ tui cõuictores de omni cũ
humana tũ diuina ſapientia. In iſtā inquā domũ tot latinę poeſeos pce
res admitti exultant:frontẽq; ac habitũ omnẽ ſic cõponũt vt nõ dubitẽ
ex eorũ acceſſu ſplẽdori iſti lumen aliquod acceſſurũ.Eſt em̃(vt in ſecũ-
do officiorũ atteſtatur Cicero)Valde decorũ patere domos hominũ il-
luſtrium:illuſtribus hoſpitibus.Quod iſti vnice ac feliciſſime cõtingit:
quippe quæ fratri tuo Magno nũc Franciæ Cancellario:& nuper ſena-
tus Parlamentaris præſidi primario toties patuit: atq; vt ad Neſtorios
annos pateat optimum maximum comprecamur deum. Vale dulciſſi
mum honeſtæ diſciplinę præſidium. Ex chalcographia noſtra ad Idus
Iunias.MDVIII.

Eiuſdem argumenti Octoſthicon Aſcenſianum.

EN Germane tibi Criniti prorſus honeſta
    Diſciplina redit:pumice terſa meo.
Sed comitata:tribus nonagintaq; togatis
    Vatibus:& lepidis blandula carminibus:
Qualia ſidoniæ menſæ Crinitus Ioppas
    Dicitur aurata perſonuiſſe lyra.
Scilicet egregiam(qualis Ganęia) menſam.
    Conuictor doctus:verbaq; caſta decent.

Librorū de honeſta diſciplina Capita.

Petri Criniti Cōmētariorum de Honeſta diſciplina:

CAPITA LIBRI PRIMI.

Caput primum.

De triplici tentorio Tamburlani ſcytharū principis:& qua cōditione impe. maximus in cōſpectū & aciem hoſtium accederet.

Caput.ij.

Quibus diſciplinis atq̧ p̄ceptis Perſarū Reges filios inſtruerēt:& qua potiſſimū ętate ex Platonis Alcibiade. Caput.iij.

De Pſyllis:ac Marſis:eorumq̧ poteſtate in venenis tractādis:ac de Exagono legato in doliū ſerpētū coniecto:& de Sillographis authorib⁹ nō nihil.

Caput.iiij.

Anacharſis ſcythę ſentētia de populari Athiniēſium ſtatu:& quo pacto ppl'i adminiſtratio ab honeſtis & prudētibus viris fugiēda & deteſtanda ſit.

Caput.v.

Pacuuij poetæ carmen relatū de fortuna:eiuſq̧ multiplici ptāte:& q̄d itē de eadē.C.Ply.ſcripſerit.

Caput.vj.

Q̄ erudite Plato philoſoph⁹ ſcripſerit hoīes iracundos memoria p̄ſtare:graues autē obliuione:tū de Tharcēſibus populis:& cœli poteſtate.

Caput.vij.

De obitu Hermolai Veneti:& Pici Mirādulæ officio erga eundē:cum peſtilentia in vrbe laboraret.

Caput.viij.

De ſęuitia Fuluiæ in Cicerōis caput:& qua ignominia habitus ſit ex Dionis hiſtoria:& carmen Seueri poetæ additū de eodem Cicerone.

Caput.ix.

Taciti verba explicata in iudęorū hiſtoria:& quo pacto Chriſtiani etiā ſunt Aſinarij appellati:quaq̧ ignominia Chriſti effigies ab antiquis depicta fuerit:in quo inſolentiam pariter atq̧ odium contra Chriſtianam religionem oſtenderunt.

Caput.x.

Dictum nimis improbum ac nefandum Theodori Gazæ cū Beſſarione philoſopho ſuper doctrina diui Hieronymi:& quo modo iniquius pro Ciceroniano fuerit accuſatus.

Caput.xj.

De Socratis cōſtantia cū vxoribus:ac de eius effigie & deformitate ex Hieronymo:tum de imaginibus philoſophorum in veterum gymnaſijs.

Caput.xij.

Quanta prudētia ac doctrina Meſſala Coruinus prętiterit:& quo modo prefecturā Romanæ vrbis recuſauerit:vt inciuilē:atq̧ īmoderatā dignitatē.

Caput.xiij.

Chriſtianos fuiſſe per ignominiam Semiſſios & Sarmētarios vocatos:& q̄ ſemiſſes hoīes pro minutioribus:& ignauiſſimis a veteribus dicantur.

Caput.xiiij.

Anquiro:& anquiſitiones:vocabula eē Romana & honeſta:quibuſq̧ authoribus id aſſeratur contra quorundam inſcitiam.

Caput.xv.

Q̄ eodē die natalis Alexādri Macedonis fuit:& templi Dianæ Epheſiæ cōcrematio:ac de authore ipſo incendij cognitio non iniocunda.

Caput.xvj.

De doctrina Annei Senecę philoſophi:& ei⁹ ſententiæ allatę:q̄ ſint ab oībus ediſcēdę:& obſeruādę.

Caput.xvij.

Q̄ ſit grauiſſimū ſcelus auaritię crimē:ac verba ibidē ex epiſtola Caſſij:& alia ex Salluſtio ad id pertinentia. Caput.xviij.

Indigitare deos quid ſit:ac de indigitamētis:& qui dij indigetes vocati ſunt ex multis authoribus.

CAPITA LIBRI. II.

Caput primum.

Remediū de ſoluendis amoribus:cū mirifico exemplo Fauſtinæ:ac de natali Commodi impe. qui omnium crudeliſſimus fuit.

Caput.ij.

De ſtudio ac litterarijs vigilijs Pici Mirandulæ: tum inibi Apologus perelegans de Furio Creſino ex Pliniana hiſtoria allatus.

Caput.iij.

De ſubſellijs:eorūq̧ vocabulis:& quid maxime ſcimpodiū:quid Scamellum:& quid ſuppedaneū ex veterum authoritate.

Caput.iiij.

In vitæ officijs habendam generis ac dignitatis hominū rationem:& q̄ prudēter ab Hadriano impera. factum ſit cōtra ignobilē libertum:ac ibidem quoq̧ de Augu. Octauij prudētia & ciuilitate in re ſimili. Caput.v.

De generibus fulminū:quæ videlicet poſtularia quæ peſtifera:& perēptalia ſint:ac de procurandis fulminibus ex decēuiralibus tabulis:ac de fulguritis arboribus copioſe explicatum.

Caput.vj.

Q̄.C.Plyni⁹ a græcis diſſentiat de obitu poetæ Sophoclis:ac de his etiā nō nihil q̄ præ nimio gaudio interierint. Caput.vij.

Quid apud veteres fuerint Brutiani ſerui:& qua ignominia ſint a Romanis habiti Brutij populi:q̄ ab illis deſciuerint:tū non nihil etiam de comicis lorarijs. Caput.viij.

Quo cōmento Pixodorus pro deo habitus ſit: & de marmoris inuentione:ac de Lapidicinis non nihil ex Theophraſti libris.

Caput.ix.

De ętate Conſtantij impe. & Narſetis:ac de epiſtola

Bb

Regis Saporis ad impatorẽ Conſtãtiũ:& quid ab eo reſponſum fuerit ex Marcellini hiſtorijs.

Caput.x.

Quo artificio tonitrua in ſcænis olim ederentur: ac de Metelli Pij īmodico luxu:atq; libidine ex Sallustij verbis:& quo modo imitatus ea ſit poeta Vergilius:cum de Salmoneo agit.

Caput.xj.

Quę cauſa fuerit vt mithologi ſcribant gigantũ pedes in volumen deſinere:& Lampridij verba expoſita de Cõmodi imperatoris crudelitate.

Caput.xij.

Qꝫ grauiter ac ſatyrice Io.Picus Mirandula contra inertes & otioſos homines verba habuerit:& ꝙ Solon in ſuis legibus damnandos cenſuit:ac inibi elegantiſſimi verſus poſiti ex Enniana ſatyra contra iſtos otioſe oſcitantes.

Caput.xiij.

Qꝫ his maxime verbis Politian⁹ ſe oblectari dicebat::vt ſunt reciprocicornes arietes:& beſtiæ exungues:& excornes:& alia ibidem addita.

Caput.xiiij.

Diſputatio de repub.habita:ac de imperio Venetum:& Apologus elegans de pinu & cucurbita.

Caput.xv.

De oraculo a Maximino impatore inſtructo cõtra Chriſtianos:& ibidem de conſtãtia Chriſtianorũ:quibuſq; verbis cõtra Romanos p̄ſides vtereñ.

Caput.xvj.

Qui grãmatici de origine verborũ ſcripſerũt:& vnde hęc verba auidus & inuidus dicta ſunt perelegans & erudita enucleatio.

CAPITA LIBRI. III.

Caput primum.

Qꝫ Plato philoſophus inuidiæ morbo laborauit:& ꝙ infenſus Xenophõti:at Democrito fuerit: cuius etiam libros extingui cupierit.

Caput.ij.

Diſputatio habita inter Hieronymũ Sauonerolam & Picum Mirandulam de philoſophia veterũ cum chriſtiana academia:& quid item vetuſtiſſimi de ipſo deo ſenſerint:id eſt Moſes:Mercurius:Zoroaſtres & Pythagoras.

Caput.iij.

Qꝫ apud noſtros quattuor idiomatũ genera fuiſſe tradãtur:hoc eſt priſcũ:Latinũ:Romanũ:& mixtum:de quo maxime tempore floruerũt:ac de Hetruſcis etiam litteris nonnihil.

Caput.iiij.

De noībus Romanorũ:& ꝙ a Sabinis p̄nomẽ acceperint:ex fœdere cũ Romanis facto:tum qua die Romani nomen aſſumerent.

Caput.v.

Qui maxime apud latinos de ſacris:ac põtificijs verbis ſcripſerint:& q̃uo reus & dãnatus inter ſe differunt:tum ex iure ipſo pontificũ verba expoſita.

Caput.vj.

De viribus atræ bilis:ac de Eurilocho:& poeta Malacho:q̃ grauiter eo morbo ad inſaniã vexareñ.

Caput.vij.

Quo habitu:& forma eſſet Romana toga:ac de alijs veſtibus:quę cuiq; populo aſcribantur:tũ alia ibidem non iniocunda addita.

Caput.viij.

Qꝫ iniquo animo Pub.Vergi.fuerit cõtra grammatiſtas:atq; ineptos litteratores : ac eiuſdem elegans dictum ſuper illo enigmate:

Tris pateat cœli ſpacium non amplius vlnas.

Caput.ix.

De his hominibus qui ſe ipſos in puteũ iaciant: & quid in cauſa:exẽplis de Laurẽtiano:& alijs adductis. Caput.x.

De populis qui humana carne veſcantur:& quę Hieronymus de Scottis gẽte Britãnica ſcripſerit.

Caput.xj.

De lapide cariſtio mirifica obſeruatio:ꝙ ex eo veſtes cõtexanť:atq; in ignẽ poſitę a maculis emũdentur. Caput.xij.

Locus in epiſtola.M.Tullij ad Trebatiũ expoſitus de Philoctete:q̃q; imprudenter a quibuſdam deprauetur:ac falſo exponatur.

Caput xiij.

Veterũ cõſuetudo relata de Bactrianis populis: & de Atrijs in furtis mulctãdis ex authore Bardeſane:ac de Aegyptijs & Lacedęmonijs:qui impune furtum facerent. Caput.xiiij.

XXX.milia deorũ a poeta Heſiodo celebrari:& a.M.Varrone.ccc.Ioues:& q̃ ridicula foret veterũ de his opinio. Caput.xv.

Qui ſunt apud Aegyptios Sarabaytæ ſacerdotes:& de eorũ moribus:atq; improbiſſima ſimulatione ex Auguſtino:& Hieronymo.

CAPITA LIBRI. IIII.

Caput primum.

Dignũ mẽoria de rege Piſiſtrato:quo aſtu:atq; cõmento contra aduerſarios ſit vſus pro firmando impio:tũ de eius quoq; tyrãnide nõ nihil ex verbis Solonis. Caput.ij.

Quo ſtudio ac diligẽtia factũ ſit a Romanis:vt libros Magõis agro de colẽdo in latinũ cõuerterẽt tũ aliud exẽplũ de Cor.Taciti hiſtoria:quo honore a Tacito impatore habita:& in bibliothecis locata fuerit. Caput.iij.

De Cenſoꝝ poteſtate:ac de triplici pœna in Romanos:& q diceretur in ęrarios relati:ac ibidẽ ſubſcripta verba ex antiquis legibus de ipſis cẽſorib⁹.

Caput.iiij.

Quãtũ bonis p̄ceptoribus diſcipuli debeãt:ac de Alexãdro Macedone erga p̄ceptorẽ Ariſtotelẽ tum de eius quinquaginta libris de animalibus di-

gna prorſus memoria.

Caput.v.

De p̄fectis ſiluarū apud Romanos: & de maiori
bus ac minoribꝰ ꝓuincijs: ac inibi illud Vergilij ex
poſitū: Si canimus ſiluas: ſiluę ſint conſule dignæ
contra aliorū ſententiam.

Caput.vj.

Qꝫ in ſolſtitiali tēpore frondes in quibuſdam
arboribus cōuertantur: & q̄ bruma augeri minuiqꝫ
ſit obſeruatū a Stoicis ex Lunæ viribus.

Caput.vij.

De Philemone poeta comico: eiuſqꝫ mirando in
teritu: ex Luciani hiſtoria: & aliorū cōmentarijs.

Caput.viij.

Quid mulſum apd̄ veteres in ſacris: ac Titij ver-
ba poſita de hoc: tum Romuli Pollionis dictū ad
Octauiū Augu. & alia obiter nō iniocunda.

Caput.ix.

Quid apud veteres ſit vrbē Romā fuiſſe ad ęqui
librium poſitā: & ꝙ ęquilibritas vertitur a. M. Tul
lio qd̄ eſt gręce iſoromia tū non nihil etiā de differē
tia inter Vrbem & Romā: ex doctrina iuriſconſul-
torum.

Caput.x.

De Pythagorica philoſophia: & de Iani fronte
quadruplipli: ac de Manaſſe Rege: eiuſqꝫ ſtatua cū
facie quincuplici.

Caput.xj.

Quomodo accipiendū ſit apud Varronem lim-
bus. xij. ſignorū: & vnde cœlum & mundus dican
tur: ſimulqꝫ verſus additi ex Varronis Menippeis
q̄ venuſtiſſimi.

Caput.xij.

De quibuſdā legibꝰ: & eorum p̄mio: qui hoſtes
multos interemiſſent: ex libris Ariſtotelis: & q̄ Fir
mianus contra Enniū & Ciceronē protulit.

Caput.xiij.

Petronij arbitri carmē appoſitū: in quo ciconiā
pietaticultricē: & gracilipedem dixit: tum inibi de
alitis eiuſdem pietate nō indigna relatio.

Caput.xiiij.

De legatione Gallorū ad Regem Alexandrum
ac de illorum congrua: & oportuna reſponſione cō
tra ambitioſam Regis inſolentiā.

Caput.xv.

Poetæ Vergilij verſus appoſiti de Numa Rege:
ꝙ canus in adoleſcētia fuerit: & ꝙ Strabo idipſum
de. L. Tarquino rege rettulerit.

CAPITA LIBRI.V.

Caput.i.

Qꝫ multtplici doctrina præſtet Io. Picus Miran
dula: & iudicium ab eo egregie factum: de hebræis:
græcis: atqꝫ latinis doctrinis: earūqꝫ differentia.

Caput.ij.

Creditum eſſe ad gratiam & formam conferre ci
bum ex lepore: tum lepida hiſtoria de Alexandro
Seuero imperatore: additis verſiculis non inuenu
ſtis.

Caput.iiij.

Quod Romani homines initio imperij contem
pſerint meliores diſciplinas: & quando ipſa poeti-
ce in vrbem acceſſit: tum fuiſſe graſſatores dictos a
Romanis poetas: & Horatij verſus expoſiti.

Caput.v.

Qui maxime dij extra vrbem Romā templa ha
buerūt: & qua ratione: tum quod idem Romani ex
Solonis legibus ſepulchra extra vrbem haberi vo
luerunt.

Caput.vij.

De Traiano Augu. cum præfecto militū: eiuſqꝫ
ſermone ad eum: ac de eiuſdem imperij geſtis ac vi
ctorijs maximis.

Caput.vij.

Cautum ex. xij. tabulis contra eos qui alienas ſe
getes excantare: & pellicere tentaſſent: & Plinij ver
ba notata & expoſita: inibiqꝫ prodigium maximū
aſcriptum de agris Vectianis.

Caput.viij.

Quantum pro veritate inuigilandum: ac Indo
rum philoſophis: eorūqꝫ ſtudio pro veritate: ac pœ
na perpetui ſilentij contra mendaces.

Caput.ix.

Qꝫ erudite Pythagoras hominū ætatem in quat
tuor partes diuiſit: atqꝫ inibi etiā de Seruio Tullio:
qui romanorū ciuium tris ætates notauerit: ex Tu
berone: & Gellio.

Caput.x.

Quo cōmento: atqꝫ ſęuitia Iulianus imperator
contra chriſtianos deſęuiret: ac de eius libris cōtra
Chriſtum: & qui maxime illis reſponderunt.

Caput.xj.

Qꝫ egregie doctus in omni philoſophia Vergi-
lius fuerit: quomodo ea quæ de inferis: & cāpis Eli
ſijs ſcribit: ex Gobria mago tranſtulerit apud Aca
demicum Xenocratem.

Caput.xij

Qui ſint apud. M. Ciceronē pentelici hermæ: ac
de pentelicis columnis atqꝫ lapidicinis diligenter
multa expoſita.

Caput.xiij.

Qꝫ docile animal ac placidum ſit elephas: & ꝙ
per funes incedere diſcat: tum de funambulis: ac fu
nerepis hominibus.

Caput.xiiij.

De Mythra deo: qui pro ſole: apud perſas colit̄
deqꝫ illius ſimulacro: ac de Mythriatis ſacris copio
explicatum.

CAPITA LIBRI.VI.

Caput.i.

De Belliſarij principis epiſtola ad Regem Toti

Iam:cum is de vrbe Roma diruenda cogitaret: quibuſq; verbis ab infando conſilio deuaſtandę vrbis eum deflexerit.

Caput.ij.

Q̃. ſit cautim loquendum apud principes: tum de Rege perſarũ Cambiſe: & Traxaſpe nobile exemplum:& quomodo præſtãt apud Perſas qui amplius bibunt.

Caput.iij.

Non eſſe populo vulganda: quę arcana in ſacris ſunt:ac Vergilij carmen expoſitum ex Eleuſinis ſacris: procul o procul eſte prophani: & itẽ de Numenij ſomnio digna obſeruatione hiſtoria

Caput.iiij.

De Gallonij ſumptu ac dapibꝰ verba in oratione Ciceronis expoſita: atq; ibidẽ Luciliani verſus appoſiti:cũ Horatiana imitatione de Gallonij aciꝑenſere.

Caput.v.

Quibus verbis Caracalla imperator cum Iulia nouerca pudore vendito ſit congreſſus, quantũq; flagitij & malorũ ex nimia imperãdi licentia oriaᵗ.

Caput.vj.

De ſtudio philoſophi Euclidis in bonis diſciplinis:ac de Hieronymo etiã q̃ vehementer & aſſidue inuigilaret: tum quibus præceptoribus atq; vrbibꝰ doctrinam acceperit.

Caput.vij.

De.xvj.Cœli regionibus:& q̃ numina cuiq; ſint aſcripta:ex Mineo Capella relatũ: & alia obiter addita.

Caput.viij.

De litterarum notis in veterum cauſis. tum de ſilentio in iudicijs:ac Plautinus iocus expoſitus.

Caput.ix.

De mollitie Hortenſij oratoris:ac Demoſthenis tum perlepida hiſtoria de Hortenſij munditia: qui diẽ collegæ dixit:ꝙ illi togę ſtructurã deturbauit.

Caput.x.

De ſæuitia.L.ſyllæ: & Vedij Pollionis: qui ſeruos in piſcinas conijceret ad Murenas: & de Octauij Auguſt.animo contra eam feritatem.

Caput.xj.

De Lecanomantia veterum: quomodo & quibꝰ ſacris fieri conſueuit:ac de voce:& natura dęmonũ & alia ibidem ex Ioanne Zeze repetita.

Caput.xij.

Quibus elementis atq; initijs amantia dicantur conſtare:ac de quinta eſſentia ad vniuerſum orbem diſponendum:atq; abſoluendum: ibidemq; Mercurij Aegyptij verba relata: & Vergilij carmen expoſitum.

Caput.xiij.

Relatum de Carmanis populis: q̃ mirifica eorũ conſuetudo ſit:in ſuſpendendis occiſorum capitibus:& eorum linguis eſitandis.

CAPITA LIBRI. VII.

Caput.i.

De ingenio & eruditione Gregorij Nazianzeni & Baſilij: quo affectu ac ſtudio ſimul ab humanis litteris ad ſacras & diuinas conceſſerint.

Caput.ij.

De Hieroglyphicis Aegyptiorum litteris: ac de vulture & ape: eorũq; Symbolo: tum de cruce etiã ipſa nobilis conſideratio.

Caput.iij.

Factum memorabile Octauij Romani oratoris cum Rege Antiocho: & de ſagminibus legatorũ: quę in clarigatione geſtabãt:ex iurecõſultis & alijs.

Caput.iiij.

Qui de ingenio dęmonũ ſcripſerint:ac de Gnoſticis & Euchetis: quibuſq; ſacris dęmonem ſe concipere putarent:digna memoria obſeruatio.

Caput.v.

De maximiani ĩpatoris ſęuitia in Chriſtianos & ꝙ affectus morbo animum cõmutarit: tum eiuſdem edictum poſitum pro relligione ipſa chriſtianorum.

Caput.vj.

De municipibꝰ Romanorũ populis & quid apđ Horatium ſit:digni cærite cæra: expoſitũ eius carmen:tum quibus cauſis atq; rationibus municipes Romani eſſent copioſe explicatum.

Caput.vij.

Quo animo Cæſar anticatones libros ſcripſerit & quantũ Catoni inuitus conceſſerit:cum eiꝰ ebrietatem repræhenderet: aliaq; non contemnenda de Ciceronis inconſtantia aſcripta.

Caput.viij

De impoſitione nominum apud comicos poetas: & quid inter ſe differant: cylones & Chilones: ac ibidem Ciceronis verbum explicatum: contra quorundam ſententtiam.

Caput.ix.

De ſpacio humanæ vitæ:& adnotanda obſeruatio de pondere humani cordis: quomodo creſcat & decreſcat: ex anatomica Aegyptiorum obſeruatione.

Caput.x.

Quomodo a mathematicis vitę hominũ finis aſſeratur:ac de ætate Moſis ex Trebellio Pollione, ac de Xenopholo muſico non nihil.

Caput.xj.

Quantum Publius Vergilius & a.M. Tullio laudatus fuerit: & quo honore ab vniuerſo Romano populo habitus: cũ carmen in theatro recitaret.

Caput.xij.

De hiſtoria.T.Liuij: ꝙ in libros ab authore ipſo diuiſa fuerit non in decades: contra aliorũ opinionem:tum quibus id authoribus comprobetur.

Caput.xiij.

De Bonifatio Romano Pontifice: eiuſq; inſolētia & ambitione: tum eiuſdem ſceleſtum facinus relatū contra Prochetū Archiepiſcopū: ac de improbitate & impudentia Chriſtianorum Pontificum.

Caput. xiiij.

Scitū reſponſum Ariſtippi: cū rogaretur cur homines doctiores diuitū domos: atq; principum frequenter adeant: minime autē ad eos diuites.

CAPITA LIBRI. VIII.

Caput primum.

De Simone Samarite: qui magus dicat̄: & quo modo in vrbe pro deo habitus ſit: & quo cultu: atq; honore fuerit: & ex Tertulliani apologetico: & alijs authoribus.

Caput. ij.

De Aegytiorum antiquitate: eorūq; vrbibus ex Pomponij cōmentario: ac de alijs etiam regionib⁹ non nihil obſeruatum.

Caput. iij.

De triplici dicendi genere apud veteres: & quo maxime ſtilo vſi ſunt Romani: Hiſpani: & Punici authores ex Mirandulæ ſententia.

Caput. iiij.

De falſitate oraculorū q̄ ad principū nutū ferebātur: exēplo Phillippi Macedonis: vt Demoſthenes: & alij probarunt.

Caput. v.

Annei Senecæ loc⁹ in epiſtolis expoſitus de meta ſudante in vrbe Roma: ac de Pub. Victore: qui de regionibus vrbis ſcripſit.

Caput. vj.

De Milonis Crotoniēſis robore: e Pauſania: ac de Maximino: & Firmo Romanis Imperatoribus quo robore: & qua forma fuerint.

Caput. vij.

De his qui fœcundiores fuerint ad prolē ꝓcreandā: ac Proculi Augu. ꝟba de ingēti eiuſdē libidine.

Caput. viij.

De. xij. Romanis dijs: & eorū noībus: qui ſingulis menſibus apud veteres pręponerentur: ex antiquo marmore: ac Ennij carmen additum.

Caput. ix.

Veterum poetarum carmen relatū contra Chaldęos & Ariolos: & qua ratione minime ſit illis adhibenda fides: ex ſententia philoſophi Fauorini.

Caput. x.

De crimine ſcopoliſmi in Arabia: & locus apud iureconſultos emendatus: ac leges item cōtra eos: qui limites ac terminos extrahunt.

Caput. xj.

De authoritate maxima Imperij Romanorū: & epiſtola Belſolis regis aſcripta de Valeriano Cęſare Augu. capto.

Caput. xij.

De fulminitis: & fulguritis arboribus: ac de Ioue fulguratore & tonitruali in libris aruſpicum: aliaq; ibidem addita de fulminibus.

Caput. xiij.

Quæ ſit lex annaria in veterum ſcriptis: & quid hoc verbum æuitas ſignificet in. xij. Tabulis.

CAPITA LIBRI. IX.

Caput primum.

De magia Dardani: eiuſq; libris e ſepulcro a Democrito erutis: ac de gręcis philoſophis: q̄ ad Aegyptios perrexerunt.

Caput. ij.

De Bonoſo imperatore: & eius vinolentia: ac iocularedictum in eius obitu pendere amphoram: tū de lege Sympoſiaca in potationibus.

Caput. iij.

De dijs regionum atq; vrbium: quibuſq; nominibus appllarētur: ex Tertulliano: Origene: & alijs authoribus.

Caput. iiij.

Anacreontis carmen aſcriptum venuſtiſſimum de poculo: & in latinis conuerſum quod apud Gellium deprauatum eſt.

Caput. v.

De Magia Aegyptiorum: & qui in ea pręſtiterūt ac de. xxxvj. dæmonibus & qua poteſtate polleāt.

Caput. vj.

Non eſſe viri prudentis in humanis confidere: & exemplum nobile de iniquiſſima fortuna Belliſarij ducis.

Caput. vij.

De multiplici cauſa terręmotus: & Neptuni poteſtate: tum de terręmotu maximo: qui Tiberio imperante in Aſia euenerit.

Caput. viij.

Hiſtoria de Lęnæ Meretricis conſtantia in tormentis: ac Tertulliani verba expoſita: tū de Theodoro etiam quā firmo & conſtanti animo fuerit.

Caput. ix.

De Leone imperatore: qui edicto cauit: vt om̄es imgagines e templis: ac Baſilicis Chriſtianorum delerentur: & epiſtola Valentis: & Theodoſij Auguſtorum de eadem re appoſita.

Caput. x.

De Hierophantis Athenienſium ad ſorbitionē cicutæ: ac de Romonis ſacerdotibus flaminibus & pontificibus.

Caput. xj.

Q̄ egregia ſingularīq; doctrina præſtiterit Mercurius Aegyptius in rebus diuinis: ac eiuſdem verba aſcripta de deo: de mente: & de animis: in libro de ſapientia dei.

Caput. xij

Qui ſunt apud iurecōſultos iudices recupatores in extimādis iniurijs ac de iudicio recupatorio copioſe explicatū.

Caput. xiij.

Q̄ imprudenter atq; imperite ab his erratum ſit qui ſcirpum acceperunt pro ænigmate: & q̄ apud authorē Gellium ſcrupū: nō ſcirpum legendū ſit.

CAPITA LIBRI.X.

Caput primū.
De doctrina Gamalielis Hebræi :& quo iudicio probauetit Ieſum Chriſtū pro deo accipiendum.
Caput.ij.
De Narſete Eunucho:& Sophiæ Augu.verbis ad eū:ac reſpōſum Narſetis in fœminæ inſolentiā.
Caput.iij.
De populi improbitate:ac de Exilio Ariſtotelis ꝙ impietatis accuſatus in Chalcidem profugerit. tum alia obiter non iniocunda.
Caput.iiij.
Quę ſunt maxime a dijs roganda:& qūo ex Platone:tū verſiculi Perſiani de votis peragendis.
Caput.xv.
Quātū cōceſſerint Chriſto Roma.impera.Tiberius:& Hadrianus:ac de Alexandro etiam Seuero qui Chriſtum inter alia Numina adorauit.
Caput.vj.
Vnde apud poetā Vergiliū ramus aure⁹:& viſc⁹ in ilice: in Sexto Aeneidos:ac de magia Druydū Vergilij carmen expoſitum.
Caput.vij.
De Hetruſca diſciplina:& quo ſtudio Romani nobiles ad eā diſcendā mitterent:ac verſus ibidem ex.xij.additi. Caput.vij.
De cura & periculis eorū:qui imperio p̄ſunt: ac Saturnini Augu.verba ad hoc ipſum pertinentia.
Caput.ix.
De antiquorū ꝓprietate in carmine in rebus exprimendis:ſimulq; Accij poetæ verſus appoſiti ex Argonautis elegantiſſimi:&.Q.Ennij.
Caput.x.
Quæ ratio fuerit ne Flamines ſacerdotes apud Romanos nodū aliquē habere poſſent in veſtibus & q̄ libera:& aperta eē debeat animorū cōiūctio inter amicos. Caput.xj.
De multiplici ac ſingulari doctrina.M.Varronis & qd̄ idē tñ a Palemone grāmatico cōtēptus fuerit ac iniquiſſima voce porcus appellatus.
Caput.xij.
Quid in libris iurecōſultorū ſint exconſules:ex quæſtores:expręfecti:& alia eius generis:ꝗꝗ; ſubagreſtia:& parum latina ſunt.
Caput.xiij.
Biātis Prienei ſentētia relata:quo cōſilio ac rōne vti debeamus in decernendis cauſis inter amicos vel inimicos.

CAPITA LIBRI. IX.

Caput primum.
Mirificū ꝓdigiū de fulmine ī natali.M.Tullij ex annalibus Eutropij:ac de viribus etiā fulminū nō nihil. Caput.ij.
De officio tribuni militū ex ſententia Aureliani Cęſa.Imper.& ei⁹ ep̄la aſcripta ex Vopiſci hiſtoria.
Caput.iij.
De Pythagorica Metamorphoſi:& Laberij poetæ verſus apd̄ Tertullianū recogniti:atq; expoſiti.
Caput.iiij.
De ſtatua Niobes a Praxitele:& ibidem Auſonij poetæ nobile epigramma ex gręco:tum de eadem Niobe ex Pauſaniæ cōmentarijs.
Caput.v.
Hiſtoria ex.C.Plynio de Octauio Auguſto quę oui augurio in ſinu confoti:ſexū futuræ prolis prę notauit:& alia item non iniocunda.
Caput.vj.
De origine dei Canopi.ac eiuſdem ſimulacro:& quo cōmento ac fraude pro deo ſit habitus.
Caput.vij.
Pacuuianū ænigma de teſtudine:ac verſus eiuſdē lepidiſſimi ex trægœdia allati:tū locus Tertulliani indicatus. Caput.viij.
Scita & elegās obſeruatio ex lege veteri de re venerea:ac de edictis etiā Semiramijs ab Heliogabalo imperatore inſtitutis.
Caput.ix.
De ſæuitia Macrini impera.& qua crudelitate in adulteros animaduerteret:tum alia obiter addita.
Caput.x.
De nominibus militū:& qui ſint primani:tertiani:quintani:& eiuſmodi alia apud Cor.Tacitum:& de quartarijs mulionibus apud Lucilium.
Caput.xj.
De Proculo:& Regillo Impera.& qūo per iocū fortuna illudente imperij dignitatē adepti ſunt.
Caput.xij.
Quid apud veteres ſignificet ſororiare:& q̄ ſint māmæ ſororiātes in puellis:ac ibidē expoſitū quid fratriare:& fraterculare ex Pompeij cōmentarijs:& Plynij locus emendatus.
Caput.xiiij.
Nō credēdū eſſe:qd̄ a.C.Plynio ſcriptū eſt de.C. Mecœnate:ꝙ inſomnis p̄ trienniū fuerit:ac de his etiā qui ſomniantes inambulare conſueuerint.

CAPITA LIBRI.XII.

Caput primum.
Qualis doctrina Platonis fuerit:& qūo inter Pythagorā & Socratē medi⁹ ferr̄:ex Numenij Pythagorici ſentētia. Caput.ij.
Quib⁹ virib⁹ polleāt.vij.planetę in hoīm corpe ex Arabū libris:ac de.xij.ſignis eorūq; poteſtate ex veterū ſentētijs. Caput.iij.
Egregie factū & ingēti aīo a Petro Caponio florentino cū Carolo rege Gallorū:in cōcerpendis tabulis corā eodē rege:cū iniquiores contra rempub. viderentur. Caput.iiij.
Quot in Romano exercitu legiones forent:ex hiſtoria Polibij viri diligentiſſimi ac de centurijs & cohortibus non nihil.

Librorum Capita.

Caput.v.
De ingēti aīo Iulij Cęſa.cū ad pontē Rubiconē acceſſit:& edictum aſcriptū:qđ in ponte fluminis legebatur. Caput.vj.
De peris & manticis:eorumq; nominibus:ac de paſceolo:& ſacciperijs apud Plautū:inibiq; de hippoperis apud Anneum Senecam.
Caput.vij.
De Romanis ſpectaculis:& ludis apparatiſſimis Probi imperatoris:cū de Germanis triūpharet ex hiſtoria Flauij Vopiſci.
Caput.viij.
De veteri Germanorū repub.& eorum moribus: inſtitutis:ac legibus tam in militia:q̄ in relligione non contemnenda obſeruatio.
Caput.ix.
Vrbane factū a Claudio impera.de ſcypho ſurrepto a.T.Iunio in cōuiuio ac res ibidem explicata.
Caput.x.
Iudiciū factū ab Adriano imper.de Aegyptijs populis eorūq; moribus:ac ibidē epiſtola pelegās Phlegontis Trulliani:ac de eius operibus nō nihil.
Caput.xj.
Dictū elegās Phauorini philoſophi de Hadriano imper.ac ſiīe quiddā Aſinij Pollionis cū Octauio Auguſto. Caput.xij.
Verba Hieonymi expoſita de Hiſmenia contra quorūdā inſcitiā atq; ineptias:tū de Antigenide:& Hiſmenia tibicinicibus non nihil additum.
Caput.xiij.
Deos æuiternos & æuitegros a poeta Ennio appellari:& Apulei verba appoſita de dijs ęuiternis.

CAPITA LIBRI. XIII.

Caput primum.
Pulcherrima deſcriptio de naturæ ordine ac poteſtate ex Bardeſane Syrio:ac Pacuuij carmen allatum de re conſimili.
Caput.ij.
De malo ciuiliū diſſenſionū:& imago diſcordiæ elegātiſſimis verſib⁹ a Petronio Arbitro deſcripta.
Caput.iij.
Romanorū lex de dijs colendis ac ꝓbandis per.ſ.p.q.r.ac de Chriſto etiā & quātū Tib.Impera.illi conceſſerit. Caput.iiij.
De nimia feritate Saporis regis cōtra Romanū impera.Aurelianū:ac de Tamburlano etiā principe ſimile exemplū cōtra Bayſettū Thurcarū imperatorem. Caput.v.
De.L.Metello viro clariſſimo:& ꝙ in tota vita decē ꝑcipua pro voto ſit conſecutus:ac de Craſſo etiam Mutiano:eiuſq; inſignibus.
Caput.vj.
Diligēs adnotatio de gn̄ib⁹ telorū ac noīb⁹:& q̄ cuiuſq; gētis ſunt:tum de lancea & ceſtris nō nihil.
Caput.vij.
De Anatomice diſciplina:& hiſtoria de Ariſtomenene Meſſenio:qui hirſuto corde fuerit:ac ibidē relata quędam ex veteribus de humano corde.
Caput.viij
Quomodo Dioclitianus Cęſar imperij dignitatē cōtempſerit:& quibus verbis apud populū Romanum deprecatus ſit.
Caput.ix.
Diſſentire.C.Plyniū ab antiquis ſcriptorib⁹ de vrſis numidicis.& ꝙ in libya & Numidia celebrentur ex Solino:Herodoto:& alijs.
Caput.x.
De figuris & effigie elementorū ex Pythagorica doctrina apud philoſophum Platonem.
Caput.xj.
Q̄z in Romana Theologia forent Deus Sentinus:& Deus Vitunus:ac de dijs etiā ſelectis nō nulla ex Varronis & Auguſtini cōmentarijs.
Caput.xij.
Q̄ ſit grauiſſimū crimen nimia in homine inſolentia:& ꝙ pro comitiali morbo habeatur:atq; execretur a philoſophis.

CAPITA LIBRI. XIIII.

Caput primum.
Q̄ ꝓbis morib⁹ & egregia doctrina Plutarchus ꝓſtiterit:ac ibidē epiſtola eiuſdē aſcripta ad Vlpiū Traianū Augu. Caput.ij.
Sacricōmiſſum & impiecōmiſſum qūo inter ſe differant ex pontificū legibus & quid ſignificent.
Caput.iij.
De obitu dęmonum:ac memoranda hiſtoria de Panis interitu Tiberio Cęſa.imperante:ex Plutarcho:& Euſebio:tum de Chriſto etiam non nihil.
Caput.iiij.
Galieni Imper.dicta impudēter cōtra Romanā rēpub.& quo animo fuerit in acceptis cladibus atq; defectionibus. Caput.v.
Probro fuiſſe apđ Romanos vt equites:ac pedites in cœlibatu eſſent:tū leges allatę contra cœlibatum:& quid item Moſes:& Plato ſtatuerunt.
Caput.vj.
De cētenarijs cœnis:ac verba Tertulliani expoſita.tū de lege Fannia & miliarijs apris & colūnis.
Caput.vij.
De vrbanitate.M.Antonij cū gręcis:& quo cōmēto Athenienſium bladimētis illuſerit:ac digno talione repreſſerit. Caput.viij.
Quę ſit apud Syrios dea Adagartis:ac de eius ſimulacro:& ꝙ virginis ſignū pro iuſtitia ſit a Nigidio figulo acceptum:eiuſdemq; verba appoſita.
Caput.ix.
De triplici nūerorū ꝓpoſitiōe in arithmetice:muſice ac geometrice:tū de elegāti ſiītudine ad rēpub.

Caput.x.
De Romanorũ ſtudio in bonis diſciplinis:& relata contentio inter Lucullum:Hortenſium & Siſennam de hiſtoria marſica componenda.
Caput.xj.
Qua vrbanitate Antoninus Geta Imperator p litterarum ordinem conuiuia ſtrueret:quibuſq; notis fercula ipſa prænotaret.
Caput.xij.
Ꝙ nullæ deorum imagines per.clx.annos in vrbe Roma fuerint ex Numæ doctrina:& ꝙ Hebræi quoq; nullas in templis imagines haberent:aliaq; de templis atq; imaginibus memoranda.
Caput.xiij.
An verũ ſit qđ de Numa & Pythagora notauimus ac ibidẽ probatũ habuiſſe Romanos tẽporibus Numæ regis imagines deorum.
Caput.xiiij.
De Aſclepiade Medico:qui lectos ęgrotis ſuſpẽſiles primus excogitauit:ac de triclinijs verſatilib⁹ imperatoris Heliogabali.

CAPITA LIBRI.XV.

Caput primum.
Hiſtoria de Cleomede Pyctę:& quib⁹ geſtis atq; honoribus claruerit ex Theodereto:& alijs authoribus. Caput.ij.
Nobile exemplum de Alexandro Macedone cõtra inutiles labores:& nimis curioſam ſedulitatem.
Caput.iij.
Quid ſint apud iurecõſultos reliquatores:& qđ item reliquari:& reliquatio:ac loci aliquot in iure ciuili expoſiti.
Caput.iiij.
Ꝙ de pro q̃ apud veteres dici ſolitum:& Lucretij poetæ verſus emendatus atq; expoſitus:tũ alia ibidem addita. Caput.v.
De Hadriani imperatoris ingenio & vrbanitate:& quo talione Florum poetam repreſſerit:verſiculis eiuſdem relatis.
Caput.vj.
Dici ſolitũ apud veteres trabes:canes:duces in ſingulari:pro eo qđ eſt trabs:canis:& dux:& alia eiuſmodi obſeruata ex.M.Varrone & alijs.
Caput.vij.
Qui ſint apud iurecõſultos Pedanei iudices:& q itẽ Pedarij fautores & ſenatores ex cõmentarijs atticis. Caput.viij.
Ꝙ erudite a noſtris iurecõſultis verba latina exponãtur:& quomodo apud eos liberi & parẽtes accipi debeant:non aſpernanda obſeruatio.
Caput.ix.
Quanta calamitas rei latinę acceſſerit ex interitu Hermolai Veneti:Pici Mirandulæ:& Angu.Politiani:tũ de liberalitate Laurentij Medicis erga Hermolaum:ac de iniquitate ſui temporis.
Caput.x.
De dijs ipſis:eorumq; nominibus in Romanis ſacris:qui ſegetibus ac frumentis p̃ſiderent ex Varronis & Auguſtini libris.
Caput.xj.
Ꝙ molli animo Artemon Periphoretus fuerit:& hiſtoria perlepida de mirifica eius formidine.

CAPITA LIBRI.XVI.

Caput primum.
Quę fuerit origo hetruſcæ diſciplinæ:ac de Tagete vate qui e glebis extitit:eiuſq; libris diligenter obſeruatum.
Caput.ij.
De ſerpẽtum natura & genio in Aegyptia theologia:& qua ratione accipitris caput illis addatur:aliaq; de accipitre memoranda.
Caput.iij.
De fœdere inter Gabios & Romanos:ꝙ in corio bouis iſtar Clypei exaratũ fuerit:& vnde clypeis nomen:& quid item clypeare verbum deſignet.
Caput.iiij.
De viribus & ęgritudine amoris:ac de eius remedijs copioſe relatum ex Arabum cõmentarijs.
Caput.v.
M.Varronis oraculũ de Romano impio qđ ex augurio.xij.vulturũ per.M.cc.annos futurũ eſſet.
Caput.vj.
Qui fuerint apud veteres Adamiani:& Nyctages hęretici:ac de Lychnobijs etiã hoĩbus:& Horatij locus expoſitus:tũ de his qui Himerobaptiſtę dicerentur.
Caput.vij.
Quibus rationibus Ageſilaus princeps:& Plotinus ſuas imagines effingi noluerũt:ac de Alexandro item Macedone non nihil.
Caput.viij.
Qui abecedarij:ſyllabarij:ac nominarij ſint apđ Hieronymum:ac de Abecedario ex verbis Hieronymi & Auguſtini.
Caput.ix.
De Romanis vatib⁹ antiquiſſimis:eorũq; hymnis & canticis:tum qui dicerentur Mineruij:Ianales:& Iunonij verſus.
Caput.x.
De.M.Antonio qui leonibus ad currum iunctis vehi conſueuit:ac de Heliogabali portentoſo ingenio:ꝙ leones:tigreſq; & mulieres ad currũ iũxerit.

CAPITA LIBRI.XXII.

Caput primum.
Quot apud veteres Idiomata celebrentur:ac de illorum inuentoribus:tum perelegantes ſenarij appoſiti:& de Gordiani Impera.ſepulcro.
Caput.ij.
De maximini Impatoris ſęuitia:& verſiculis cõtra eum vulgo prolatis.

Caput.iij.
Horatij carmen expoſitum de Cyclopo in ſcęna ſaltante:& de Cyclopeis ludis ex veterum authoritate:ac Lucilij verſus de Polyphemo.
Caput.iiij.
Quo habitu ac figura ſtilus eēt apud veteres:ac de parte eius deletili:& quid item ſit ſtilum vertere: ex Auguſtino:Hieronymo & alijs.
Caput.v.
Quę ſint ſerperaſtra in geniculis puerorum alligata:& Ariſtotelis verba in politicis ex Varronis ſententia expoſita.
Caput.vj.
Quid ſit ꝓprie lychnuchos:& emendata vox in Suetonij hiſtoria:tū Lucretij poetæ Carmē additū.
Caput.vij.
Quid in veterū nummis ſit.A.A.A.F.F.ac de tribunitia poteſtate ad nummos ſignādos:tum locus ex decemuiralibus tabulis.
Caput.viij.
Qui ſint apud iureconſultos directarij:& dirigere:ac reſtituta in pandectis verior lectio:tum quid apud gręcos ticobates intelligatur.
Caput.ix.
De Tertulliani eruditione:ac eius verba contra Marcionem hęreticum relata:& quo modo Hieronymus ea tranſtulerit.
Caput.x.
Mos veterum de mittenda imperatorū imagine ad vrbem:ſi quando in abſentia crearentur:& ꝙ ipſi iudęi nullas imagines Cęſarū recipere voluerūt.
Caput.xj.
Qui ſint apud Aelium Lampridium bene naſati homines:ac de impatoris Antonini Heliogabali flagitioſa & infanda libidine.
Caput.xij.
De Architæ colūba volatili ex mœchanica eius diſciplina:ac de Boethij philoſophi pari ingenio & doctrina ad mœchanica quędam miranda efficiēda:ex Caſſiodori Varijs.
Caput.xiij.
Mirandum & adinaton videri ꝙ a Ioſepho traditur de Alexandro Macedone:vt huic perinde ac Moſi mare Pamphilicū patuerit cum tranſfretaret in Perſas cum exercitu.
Caput.xiiij.
Aureliani impera.epiſtola ad Zenobiā Palmyrenorum reginam:& eius reſponſum q̄ alto & generoſo animo ad eundem ſit redditum.
Caput.xv.
Vnde rerū principia atq; effectus in vita exiſtāt: & quo mō Aſtrologi:Phiſici:atq; Theologi iter ſe diſſentiunt. Caput.xvj.
Quid ſit morb⁹ tonſillarū:in qua maxime parte corporis:qualiq; origine dicantur tonſillæ.

CAPITA LIBRI.XVIII.

Caput primū.
De Hormiſda Perſarū principe:& quo aſtu:atq; cōmento e cuſtodia ſit liberatus ab vxore.
Caput.ij.
Vergilij carmen emendatum cōtra quorundam inſcitiam:furit intus aqua:ex Quintiliano & alijs authoribus.
Caput.iij.
Dictum Demoſthenis de ſua fuga:ac verba Tertulliani explicata:& quo pacto Cice.& Demoſthenes in proprijs cauſis maxime degeneres:ac timidi fuerint. Caput.iiij.
Horatij poetæ verſus expoſiti contra aliorū ſententiam de Attæ fabulis: cum inquit:
Recte nec ne crocum floreſq; perambulet Attæ.
Fabula ſi dubitē:ac de Croco in ſcęnis copioſe expoſitum. Caput.v.
Quid apud veteres muginari ſignificat:& quo ea voce vtatur Cicero:& quid item ſit apud Varronem ex prouerbio minfacere.
Caput.vj.
Qui ſint proprie milites æredituti apud poetam Auſonium:ac eiuſem verba in epiſtola explicata.
Caput.vij.
Quo pacto Varronis verba in libro de agricultura emendari oporteat:& quo ſenſu accipiēda ſint.
Caput.viij.
Accij poetæ verſus apud Apuleiū recogniti:& quo pacto mutuat⁹ ſit illos ex Acciana tragœdia.
Caput.ix.
Egregie factum a rege Alfonſo in legenda Liuij hiſtoria contra imperiū medicorum:& de ſimultate inter eum & Coſmam Medicem.
Caput.x.
M.Ciceronis verba expoſita de.L.Tubulo ſacrilego:& Luciani verſus additi de eodē:tū q̄ acri carmine Romanos ciues Lucilius exagitarit.
Caput.xj.
Quanta ſęuitia fuerit Auidius Caſſius:ac de ſupplicio illius ad necādos homines ꝑ fumū:tū de his etiā qui fumos venderent nō inelegans obſeruatio.
Caput.xij.
Relatū ex lege menia de cōprimēdis morientium oculis:& ꝙ minime filijs liceret parentū oculos occludere. Caput.xiij.
Verbū quod eſt ſubulo hetruſcum eſſe:ac ꝓ tibicine accipi:& Macrobij verba de ſubulonib⁹ aſcripta. Caput.xiiij.
De animantibus quæ in igne viuant:ac ibidem de Cameleontis facie:ingenio & coloribus.

CAPITA LIBRI.XIX.

Caput primum.
De remedio expergiſcēdi a ſōno:& quo inter ſe

differant authores de Alexādro Macedone:& Ariſtotele philoſopho enarrantes.
Caput.ij.
De inſtrumētis militariū machinarū:& earū vocabulis:ac de Tellenone: & de machina Demetrij ducis:quæ Poliorches dicebatur.
Caput.iij.
Ennij poetæ carmen de Pub. Scipione allatū:& Annei Senecæ verba in epiſtolis emendata atq; recognita Caput.iiij.
Caſſij Seueri dictū perelegans in Labienū hiſtoricū:ac de improba eiuſdē Labieni dicacitate.
Caput.v.
Quid ſit repādiroſtrū:& incuruiceruicū pecus:& ex Pacuuio apud.M.Varronē:& emēdata ibidem verba & expoſita contra imperitorum ſententiā.
Caput.vj.
De imagine Nemeſis:eiuſq; poteſtate:& nominibus:& epigramma Auſonij expoſitum.
Caput.vij.
De prudēti reſponſo Cecilij Metelli ad amicum: qui eius animi cōſiliū ſcire cupiebat:neq; eē cuiuſq̄ ingenio facile cōfidendū in rebus grauioribus.
Caput.viij.
Ceruos p ſeruis & fugitiuis accipi apud veteres: ac Martialis poetę carmē expoſitū cōtra aliorū ſententiam. Caput.ix.
M.Ciceronis verba emēdata atq; expoſita in libro de optimo dicendi genere ex Lucianis verſib⁹ de Eſernino oratore.
Caput.x.
Locus elegans Heliogabali impera. de ſuis conuiuijs in diſcūbendo:ac de ſigmate etiam mēſa vel ſedili:& q; ea voce Martialis vtatur.
Caput.xj.
De Cymbio vaſe:& carcheſio:& quo pacto Macrobius fœde errauit:cū de his differit in Saturnalium cōmentarijs.
Caput.xij.
Quibus cauſis Romanus populus atros dies ac luctuoſos haberet:ac de minuēdo luctu & publice & priuatim. Caput.xiij.
De Necepſo rege & philoſopho eiuſq; magice: & Paulini poetæ verſus expoſiti ex Firmico Materno & alijs.

CAPITA LIBRI.XX.

Caput primum.
De Sibyllarū diuinatione: quæ in Branchis:ac Delphis vaticinia redderent:ac ibidem nō nihil de prophetis relatum ex doctrina Platonicorum.
Caput.ij.
Mos veterū relatus in comitijs dirimendis Ioue tonāte:fulgurāte:& q; flaminica etiā feriata tūc eēt.
Caput.iij.
Q; in Tiberis vndatione draco maximus p vrbem viſus ſit:Maurico imperante: ac de alio item Augu. Cæſaris dracone:quem pro comitio oſtentauit:& alia ibidem conſimilia ex hiſtorijs veterum allata. Caput.iiij.
De Symbolis Aegyptię theologię:ac de Lotho arbore:ſuper qua deus locaretur aliaq; obiter nō iniocunda de Lotho capillata.
Caput.v.
Scita admodum ac elegans expoſitio a Plutarcho de origine verbi:qđ eſt ſpurius:ac nō nihil etiā de latinis prgnominibus.
Caput.vj.
De Veſtalium capillis:qui ad arborē lothon obſeruerentur:ac Plynij locus expoſitus:tum quę arbores felices:aut infelices a veteribus habeantur.
Caput.vij.
Quid apud veteres ſit prętextatus ſermo:ac de verbis prętextatis:& quomodo in ea voce parum conſentiant authores.
Caput.viij.
Aenigmata duo allata:vnum ex platone:alterū vero ex fabulis Plautinis:& vtrūq; lepidum:& perurbanum.
Caput.ix.
De licentia veterum poetarum in notandis hominibus:ac elegans parodia Metelli cōſulis cōtra poetam Nęuiū:tum de lege a cenſoribus lata qua poetarum maledicentia reperimeretur.
Caput.x.
De morbo elephantiaſi:& vnde nomen acceperit:ac de lichenis ibidē:& gallica ſcabie contra quorundam inſcitiam.

CAPITA LIBRI.XXI.

Caput primum.
Qui maxime dicātur apud veteres nullo affectu perturbati:ac de.M.Antonino imperatore & Philippo Augu. qui nullo vnq̄ cōmento ad riſum potuit excitari.
Caput.ij.
De Mario Gratidiano viro pretorio:& quāta immanitate a Sergio Catilina diſſect⁹ atq; interēptus fuerit in Syllanis tumultibus ex Iulio Firmico:& alia de Catilina & Cicerōe addita cōtra Feneſtellā.
Caput.iij.
De vaticinijs p aquā & p vinū:& apud quos maxime populos clara eſſent ex Plutarcho:& alijs authoribus. Caput.iiij.
Iunonis Monetæ nomen & origo allata:tum de eiuſdem templis & inſcriptione in Nummis Cæſaris Domitiani Auguſti.
Caput.v.
De virib⁹ dęmonū:& q; eorū. vj. genera tradant diligens adnotatio ex cōmentarijs Pſelli & Auguſtini. Caput.vj.
Quę figura ſit dicendi in veterum libris mediuſ-

fidius:quaqꝫ origine cēſeri debeat:ac de Fidio deo nō nihil. Caput.vij.
Quibꝰ verbis in latino ſermone vti debemꝰ:& q̄ verecūda eē debeat in cōponēdis vocibus tralatio. Caput.viij.
De inſigni atqꝫ mirifico portēto infantis:qui duplici pectore atqꝫ capite bienniū vixerit hiſtoria nō cōtemnenda:ac de cauſis portentorum. Caput.ix.
Traditū eſſe:qđ ex viris ſapiētibus plęrūqꝫ inſani:ac demētes gignātur exēplo addito de Ariſtarchi filijs viri doctiſſimi:& alioꝝ cōplurium ex Aelij Spartiani verbis. Caput.x.
Quo mō accipiēdū ſtadiū:& q̄ multiplex fuerit: ac non nihil etiam de alijs menſuris. Caput.xj.
Pręclare factū atqꝫ ingenti aīo ab Auidio Caſſio Augu.in ſeditiōe exercitus:atqꝫ eiuſdē verba ibidē relata. Caput.xij.
Quibus liceret in vrbe ſepeliri:ac de Poſthumio Tuberto viro cōſulari:de quo.M.Cicero in legibꝰ ſubobſcure intellexit. Caput.xiij.
De Romanis familijs Fabiorū:atqꝫ Curionū:& qua maxime dignitate in ciuitate p̄ſtarunt:tū de lepidis etiā breuiter adnotatū. Caput.xviiij
Quātū ſit ab amoris cōtagio abſtinēdū:ex Cratetis philoſophi ſentētia:ac ibidē Panetij verba notata ex Anneo Seneca:in qbꝰ par grauitas atqꝫ doctrina exiſtat. Caput.xv.
De ſtudio veterum in auſpicijs:ac de his auibus quę ominoſæ:ac inauſpicatę haberentur:quęqꝫ oſcines aut præpetes dicerentur.

CAPITA LIBRI.XXII.

Caput primū.
Copioſe expoſitū de aſaroticis pauimētis:ac de lithoſtratis:ſeu teſſellatis de ope vermiculato:ac de ceroſtratis nō nihil Caput.ij.
De pœna Romanorū ciuiū per vites:ac Plynij verba expoſita ex hiſtoria de Scipiōe Aphricano: tū de vitę cēturiali copioſe. Caput.iij.
De fortibus p̄neſtinis:earūqꝫ origine apud Romanos:& qūo ederentur in tēplis:ac Liuij locus expoſitus. Caput.iiij.
Quāta prudētia.M.Cato iudicauerit nō eē publice audiēdos ī Romana ciuitate tres Athenieñ.oratores.i.Carneadē.Critolaū:& Diogenē:ac de illorū mirabili ingenio & facūdia. Caput.v.
Quę differētia tradaꝛ inter deportatos & relegatos:& q̄ maxime aut hores deportari hoīes ac portenta ſcribant. Caput.vj.
De quadragenario numero & eius poteſtate in puerperijs & infantibus tum de feſto die quem gręci tetracoſton appellant. Caput.vij.
De clemētia.M.Antonini impe.& quibus maxime verbis cōtra ſe ipſum cōſpirantibus parcendū monuerit. Caput.viij.
Ꝙ cōſtanti & alto animo fuerit.M.Cato:& eius dictū de ſe cū bella inter Cęſarē & Pōpeiū ęſtuarēt. Caput.ix.
De Proſa & Poſtuerta Romanis dijs:ac ibidem de Anteuorta:& ꝙ inter ſe differant:quaqꝫ ratione colerentur a Romanis. Caput.x.
Quę ſint Samiata ferramenta in Aureliani Augu.epiſtola: & ſamiare arma:ac de ſamijs vaſis & Numæ Capeduncutis in Romanis ſacris. Caput.xj.
De oratore Iſcocrate:eiuſqꝫ inſigni facundia:& quo modo tria imprimis notāda pręſtiterit ex hiſtoria Pauſanię. Caput.xij.
De eruditione Criſpi Paſſieni & eius eleganti ſententia in habendis probandiſqꝫ amicis.

CAPITA LIBRI.XXIII.

Caput primum.
Ꝙ Octauius Augu.tria potiſſimū in votis habuerit:ac de fortunę viribus:honore & nominibꝰ apud Romanos. Caput.ij.
De immodico luxu Antonini Heliogabali impe.ac de eius culcitris cū leporinis pilis:& perdicū plumis:ibidēqꝫ expoſitū de accubitis. Caput.iij.
Quę diuinationis ſpecies habenda ſit capnomātia:& Statij poetæ verſus allati:atqꝫ expoſiti ſuper hac vaticinandi ratione. Caput.iiij.
Ꝙ imperante Tiberio vitrū flexibile:ac ductile redditū ſit:& qua pœna tantæ inuentionis author damnatus fuerit. Caput.v.
Quibus cibis venenata q̄dā animantia viuant: vt Viperę.Scorpiōeſqꝫ:ac de amphibijs etiā & alijs Caput.vj.
Deos eſſe accipiendos tam fœminino genere:q̄ maſculino:ac de Luno etiā deo pro luna:& quo cultu atqꝫ inſtitutis apud Carras coleretur. Caput.vij.
Iudiciū a poeta Marullo Factū de Latinis poetis:& quo vitio notati ſunt,aut quo ordine habēdi. Caput.viij.
De Iuliorū:& Antoninorū familijs:& ꝙ in hominibus improbiſſimis:atqꝫ mōſtroſis defecerint. Caput.ix.
Vinū eſſe remedio cōtra aconitum:ac defenſus a calumnia quorundā Macrobius:qui cicutam pro aconito audacius:q̄ verius in eius ſaturnalibus reponunt. Caput.x.
Ꝙ iniquo animo Porphirius philoſophꝰ Chriſti religionem ſit inſectatus: atqꝫ eiuſdem falſum atqꝫ improbum vaticinium appoſitum: in quo

Xp̄ianos ip̄os p.ccclx.annos duraturos ſcripſerit.
Caput.xj.
De Val.Homulli ingenio:& eiuſdem dictis contra.M.Antoninum Impe.eiuſq; conſtantiam.
Caput.xij.
De diſciplina Arabū in aſtronomicis:& q̄ ipſa hominū ętas certis tēporibus ad planetas referat.
Caput.xiij.
Expoſitū diligēter q̄d hoſtoriū ſit:q̄d rutrū & rutellū:ex Lucilij carmine:ac de imaginib⁹ etiā cū rutro. Caput.xiiij.
Vnum eſſe hominē inter omnia animantia:qui calidis in potu vtatur:& ad Venerem pro libidine quocunq; anni tempore accedat.

CAPITA LIBRI.XXIIII.

Caput primū.
Quātū Ariſtoteles Platoni magiſtro cōceſſerit: ac verſus in ara ab eo poſiti:& q̄ magi etiā Platoni īmolarūt ꝓpter abſolutū nouies nouenariū nūerū.
Caput.ij.
De cultu quorundā animantiū a varijs populis: & de Syria dea:eiuſq; effigie relatum.
Caput.iij.
Mercurij Aegyptij verba de natura:ac de maieſtate dei:deq; ſpiritu & mundi materia:ac de hoīe.
Caput.iiij.
Poetæ Lucretij obitū eodem die contigiſſe:quo Pub.Vergilius virilē togā induit:Licinio & Pompeio Coſ.ac de natali poetæ Vergilij.
Caput.v.
Q̄ ſeuere factum ſit a Romanis contra inſolentiam:& de cōuitijs atq; contumelijs:quę publice in triumphantes a ſeruulis dicerentur.
Caput.vj.
De aīantibus:arboribus:ac lapidibus q̄ natura li cōſenſu cū Solis & Lunæ viribus conſentiant.
Caput.vij.
Verſiculi aliquot in Vergiliano poemate emēdati:ac de dactylicis:& ſpondaicis numeris nō nihil.
Caput.viij.
Qua rōne intelligat̄ ver ſacrū fieri:ac verba Ply. expoſita de populis Sabinis ex hiſtoria Siſennæ.
Caput.ix.
Plauti verba expoſita ī ꝓlogo Pęnuli:quo loco Ariſtarchi Achillē noīat cōtra impitorū ſententiā.
Caput.x.
Perlepida hiſtoria de Phryne meretrice & Praxitele:& quo cōmēto vſa ſit in explorādis Praxitelis opibus:q̄ abſolutiora forēt. Caput.xj.
De doctrina Ioannis Scotti:& q̄ ſæuiſſima cęde ab ingratiſſimis diſcipulis interemptus fuerit.
Caput.xij.
Verba ex epiſtola diui Auguſti relata de luxu:& mollitie Mecœnatis:& q̄ īpudēter atq; inſcitiſſime ab imperitis deprauata ſint.
Caput.xiij.
De impia & vaniſſima ſupſtitione tēplariorū:& quo mō a Clemēte pōtifice maximo abolita fuerit non iniocunda cognitio.
Caput.xiiij.
Tertulliani verba expoſita de Curio aleatore:& q̄ nobilis tradat̄ fuiſſe in talari ludo ex.M.Cicerone:Pediano:& alijs.
Caput.xv
Quid ſignificēt hę voces:hoc eſt Tricones apd̄ Iuliū Capitolinū:& Limphyones in epiſtola Phlegontis liberti:ac de lympholentis non nihil.
Caput.xvj.
Quis apud veteres Aegyptios maxim⁹ omniū deus haberetur:qualiq; imagine ſit ex oraculo Serapidis celebratus.

CAPITA LIBRI.XXV.

Caput primū.
Qui maxime hoīes comitiali morbo vexaret̄:& quibus argumētis agnoſcāt̄ ex.L.Apuleio & alijs.
Caput.ij.
De noībus auſpiciorū apud veteres:ac de illorū ſupſtitioſis obſeruationib⁹ ex antiquis grāmaticis
Caput.iij.
Quāta fuerit Eſdræ ſacerdotis eruditio:& q̄ mirifica eiuſdē memoria ī ordināda atq; cōponēda Hebræorū philoſophia:ac de Cabala etiā nō nihil ex verbis Pici Mirandulæ. Caput.iiij.
Quid ſit apud iurecōſultos p̄ſcriptio quiq; pedū ac Ciceronis verba expoſita in libris de legibus.
Caput.v.
Quę foret in libris pōtificū dea Tutulina:& de ſacerdotibus tutulatis in Saturnio carmine diligenter notatū. Caput.vj.
Lapidare & lapidatiōes vario ſignificatu intelligi:& quid item lapideſcere:ac lapire ſit explicatū.
Caput.vij.
Quo noīe apud veteres māna diceret̄:ac de illi⁹ vſu & cognitione apud medicos:tū de māna Thuris nō nihil. Caput.viij.
Quę habita ſit apd̄ veteres authores minor mulcta & maxima:ac de mulctandis iniurijs ex.xij.tabulis diligenter obſeruatum.
Caput.ix.
De oraculis quæ ederentur in Dodone ex ſonitu peluiū:& Auſonij poetę carmē de hoc expoſitum.
Caput.x.
Quid ſit ſonticus morbus in legibus decēuerali bus:& ſōtire verbū in quo ſignificatu accipiēdū ſit
Caput.xj.
De nominibus & poteſtate deorū apud veteres: & q̄ inanis ac futilis eorum ſuperſtitio foret copioſe enarratum.

FINIS

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCI PLINA AD BERNARDINVM CARAFFAM NEAPOLI TANVM PONT. ANTIOCHENSEM PRAEFATIO.

EGregie factum eſt ac prudenter Bernardine Pontifex Antiochen-
ſis: ab his qui veterum reſpub. legibus atq; decretis inſtituerunt:
quoniam cum alia multa in his: tum illud etiam decreuerunt: vt in
illis hominibus præcipue ornandis atq; illuſtrandis ratio habere-
tur: qui plurimum forent conſecuti in bonis ſtudiis: atq; honeſtis
artibus. Quod abs te præclare atq; diligentiſſime factum videmus:
qui in tantis patriæ tuæ incommodis ac periculis: minime tibiipſi: tuæq; clariſſimæ
familiæ defueris: quo magis laudari ab om̃ibus: atq; approbari debes. Ego vero & ami
citiæ iure adductus (quæ inter nos maxima eſt) ac excellentis tuæ doctrinæ merito
prouocatus: dicare tibi conſtitui lucubrationes noſtras de honeſta diſciplina: ac tuo
nomini nuncupare. Secutus eorum rationem: qui cum ſuffragari aliter nequeant: be-
ne ſaltem ſentiendo atq; ſcribendo ſtudioſe adnituntur: vt gratiam aliquã referant.
Quod & Varro Terentius (qui togatorum omnium doctiſſimus eſt habitus) facien
dum in amicorum officio exiſtimauit. Neq; præterea mihi excidit: q̃ liberali congreſ
ſu: q̃ gratis ac doctis ſermonibus me acceperis ſuperiori anno cum Romæ agerem: q;
ſi noſtra hæc: neq; ad Critholai libram expenſa ſunt: neq; ad Cleantis lucernam euigi
lata: (nam fateri inſcitiam noſtram maluimus: q̃ modeſtiæ præſcriptum egredi) dili-
gẽtiam tamen adhibuimũs haud mediocrem in hoc opere. Neq; aliud a me propemo
dum quæſitum eſt: q̃ vt ea ſubinde (vt fit) adnotarem: carptimq; colligerem: quæ &
honeſtatem eruditionis probarent: ac meliora præſertim ingenia iuuarent. Multa in
his comperies: quæ ad ius ciuile & pontificium faciunt: alia rurſus quæ ad inſtitutio-
nes veterum: & humaniores diſciplinas pertinent: quibus tu q̃uoq; miro ſtudio atq;
diligentia inuigilas: neq; difficiles quæſtiones: aut nimis anxias tractauimus: ſed ci-
uiles imprimis & honeſtas. Minime autem dubitamus fore quidem permultos: qui li
bidine magis accuſandi: q̃ animo recte iudicandi adituri hæc ſint: quoniam pleriſq;
innatum hoc eſt: vt malint videri in alieno opere ingenioſi: q̃ in docendo atq; intelli-
gendo aliis prodeſſe. Nam repræhẽdere atq; damnare imperiti etiam volunt: iudica
re ac probe expendere prudentes tantum: atq; egregie docti poſſunt: ad quorum ego
iudicium ſemper mihi elaborandum exiſtimaui. Sapienter vero & grauiter factum
eſt a. P. Scipione: qui vir optim⁹ ab vniuerſo ſenatu eſt appellatus: Nã cũ minus pro
be atq; honeſte ſe cõſulem nominatũ cõperiſſet: ea dignitate ſe abdicandũ cenſuit:
ne tam ſanctũ nomen vllo vitio teneri crederetur: Ex quo magis etiã Philoxenus vi-
detur cõmendandus qui reduci in carcerem maluit: q̃ parũ honeſto ſuffragio eximi.
Quod a nobis ob eã cauſam relatũ eſt: quoniã ætate noſtra permulti inueniunt: qui
pari inſcitia atq; inſolentia vnũquẽq; accuſant & aſſiduis rep̃henſionibus nulla ratio
ne aut iudicio lacerãt: Quorũ nos tumidam inanemq; loquacicatẽ nõ modo deſpici
mus: ſed vbiq; longe cõtemnendam arbitramur. Libuit aũt hoc potiſſimũ opere quã
dam rerũ varietatem: & quaſi ſiluam obſeruationũ admittere: ne legentiũ animi in
tam varia multipliciq; lectione aliquid ſaltem nõ inueniant: quod ingeniũ ſuũ inſtru
ere: aut excitare poſſit: qua in re authores quidem habemus in Romanis litteris ma
gni nominis viros: ac ſummã eruditione celebres: quales in atticis cõmentariis Gel-
lium: Aureliũ. Macrobium: ac probum Valerium: apud græcos etiam complures tra

duntur:qui eandem in ſcribendo varietatem magno ſtudio ſũt conſectati: neq; id qu
dem ſine maximis laudibus: quo mihi rectius multo videtur eorum ſequi authorita-
tem:qui & in vitæ officiis:& in rebus ſcribendis rationem habendam dixerunt. Non
præſentis duntaxat ætatis:ſed ipſius etiã poſteritatis.Quod equidem ſemper effeci:
cum multis aliis rationibus:tum ꝙ omnem prope ætatem in bonis artibus:atq; hone
ſtis diſciplinis nõ minore animi voluptate q̃ ſtudio hactenus conſumpſerim: pro qui
bus eo nunc magis ſtandum:atq; in acie durandum exiſtimo: quo barbari populi infe
ſtis armis cõtra Romanas aquilas: hoc eſt meliores litteras cladem & ruinam aſſidue
moliuntur:quod illis prope ad votum ſucceſſerit: in tantis Italiæ fluctibus atq; fortu
nis:niſi per ſollertes viros atq; prudẽtiores diligenti cura : & optimo ſtudio proſpicia
tur:Sed hæc alias. Tu interim velim læto animo capias hoc noſtrum munꝰ.Ita enim
licebit pro veteri officio diligẽtiam noſtram probare: & amiciciã inter nos firmiorem
atq; integriorem cõſtituere. Vale. & noſtra hæc ſtudia Oliuerio Caraffe Card. Nea
politano patruo tuo. V.Ampliſſ.Cõmendabis Florentiæ Nonis Iuniis.M.D.IIII.

BENEDICTVS PHILOLOGVS FLORENTINVS
SCIPIONI CARTEROMACHO
SVO.S.

DEbentur tibi iure optimo Scipio Carteromache commentarii Petri
Criniti de honeſta diſciplina ; quos nuper imprimẽdos curauimus.
Neq; ob id tantũ:vt veterem amicitiam:ac ſtudiũ teſtentur (q̃q̃ id
etiã)ſed vt faciliꝰ cognoſcas:nihil me auidius cupere: aut libentiꝰ
abſte exigere:q̃ labores tuos & elegãtia & multiplici rerũ cognitiõe
refertos.Qui iam nõ ſplendeſcunt lima(vt eſt author optimus Pe-
trus Candidus:vir græce & latine impenſe doctus)ſed nõ ſine Romanæ linguæ iniu
ria atterũtur. Patere igitur Philologum tuum eos videre:perlegere: formis excudere
cum æquum ſit(ut Plinii vtar verbis)nos in amore tuo tam mutuo:eandem percipe
re ex lucubrationibus tuis voluptatem:qua tu perfrueris ex nobis . Notum eſt omni
bus:q̃tũ eruditio tua in Veneta Academia a viris doctioribus celebretur:qui te poe-
tam:& oratorem maximum:nec nõ inter philoſophos eloquentiſſimum: & inter elo
quentes vt dicam græce φιλοσοφωτατορ appellant.Non eſt hoc ſilentio prætereun
dum:te publice in eadem vrbe celeberrima annis ſuperioribus: tanto omniũ concur-
ſu & fauore græcas litteras profeſſum: & ea haud veritum interpretari: quæ in hunc
vſq; diem aut pauci admodum:aut nullus aggredi eſt auſus. Quibus rationibus mit
tuntur ad te Criniti noſtri vigiliæ : in qbus variam multiplicemq; rerũ cognitionem
Inuenies:quæ legentiũ animos & inuitare poteſt:& copioſe inſtruere. Teſtis ego ſum
q̃tis ille laboribus:q̃ta diligentia in bonis litteris hactenus deſudarit:vt qui nihil po-
tius:aut antiquius tota vita habuerit:q̃ id aliquando cõſequi: vt omnem prorſus an
tiquitatem ſtudioſe perlegeret : ac diligentiſſime obſeruaret : ſed hoc totũ melius ex
eius cõmentariis intelliges(de quibus tecũ ſæpe egit)q̃ ex præſenti epiſtola. Vale.
et breui eiuſdem hæc omnia:quæ inferius notabuntur expecta.

Epiſtolicarum reſponſionum.lib.XX
De Crammaticis latinis.
De Poetis. lib.XV.
D Oratoribus:& Hiſtoricis.
Promiſcuarum quæſtionum.lib.X.
Parthenicorum ſermonum:& poematũ.lib.III.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA. LIBER PRIMVS

De Triplici tentorio Tamburlani ſcytharum principis: & quã conditione Imperator maximus in conſpectum & Aciem hoſtium accederet.

Caput .I.

NEmini dubium eſt vitam ipſam mortalium fieri multo prudẽtiorẽ et cultiorem ex rerum hiſtoriarũq; obſeruatione: Sed ea præcipue ſunt pluris æſtimenda quæ ad vſum magis ipſum & vitæ rationes cõducunt ſicuti exempla antiquitatis ſunt ex quibus ita homines ſubinde fiunt prudentiores vt qui optime antiquitatem calleat is æque & præſentia intelligit & futura plerũq; proſpicit. Subit aũt nunc στρατηγκημα de Tamburlano Scytharum Imperatore & eius ſæuitia. Is .n. quo maiorem hoſtibus terrorẽ atq; metum incuteret triplici tentorio in exercitu vti conſueuit: ſic vt in vnoquoq; diſpar color appareret quo annimi quoq; mutatio militis intelligeretur. Primũ .n. colore albo: purpureo Secũdum: Tertiũ nigro proferebat. Idq; ratione quadam imperii & victoriæ faciebat vir alioqui & geſtis & authoritate clariſſimus: nã ex colore tẽtorii volebat ab his cognoſci belli cõditiones cũ quibus in certamen deſcẽderet. prima die cum in cõſpectũ hoſtiũ cum exercitu aduẽtaſſet tentoriũ illud colore albo explicabatur in quo ſignificabat nulla in re ſi modo ſe dederẽt iniuriam ſe aliquam illaturum. ꝙ ſi alteram diem hoſtis expectaſſet. tum coloris rubri tentoriũ educebat quaſi ad cædem & ſanguinem. ſi ad triduũ res protrahebatur pro colore atro omnia quidem atra futura & extremã cunctis occidionẽ prænunciabat.

Quibus diſciplinis atq; præceptis perſarum Reges filios inſtruerent & qua potiſſimum ætate ex Platonis Alcibiade.

Caput .II.

REs digna memoria eſt quam Plato philoſophus refert in libro de ingenio hominis. nã cum Socrates diligẽter diſſerat quo ſtudio ac diligẽtia Lacedæmones ad eruditionẽ virtutis και παιδειαν inſtruãtur mox ad ipſos etiã perſarum reges accedit: eorũq; mirificam ſane ac memorãdam diſciplinam recenſet. ſiquidem apud eos inquit qui regis filius in regno ſuccedit primo eius natalem quicũq; in regno ſunt celebrant ſimulq; in poſterum quotannis eandem lucẽ ſacris ac feſtis vniuerſa Aſia proſequitur: mox vero nutriri puer incipit. neq; id a quauis nutrice peragitur ſed ab ipſis duntaxat Eunuchis qui in regis aula omnium optimi cenſeantur nã illis hiſdem reliqua omnia demandant quæ ad pueri curã educationẽq; pertineãt præcipue vero diligẽtiam adhibent maximam vti natum ipſum decora & egregia forma habeant: ex quo mẽbra eius & artus accurate ac diligenter dirigunt atq; componunt. Vbi vero ſeptimum ætatis annum complerunt: ad equeſtris diſciplinæ magiſtros atq; in ipſas venationes mittũtur. Anno autẽ. XIIII. curã eiuſdem ſuſcipiunt qui magiſtri regii nominãtur: & hi quidẽ ex vniuerſa ꝑſia delecti quattuor ſũt: qui cæteris oĩbus virtute præſtẽt: videlicet ſapiẽtia iuſtitia tẽperãtia atq; fortitudine. ex his vero prim⁹ eiuſmodi magicã docet quæ a Zoroaſtre Oromaſi filio ꝑfecta eſt quæ nihil eſt aliud q̃ deorum cultus. Idẽq; regia inſtituta tradit. Secũdus cõmonet: vt in tota vita veritatẽ præcipue colat. Terti⁹ ne quo affectu aut libidine ſuperetur ſed libere vitã agere cõſueſcat: ſibiq; ipſi primũ imperare nec alteri ſeruire. Quart⁹ demũ intrepidũ

illum & impauidum reddit necubi metuendo ſeruus efficiatur. Hæc Plato in alcibia
de rettulit: quo facilius præceptor Socrates Alcibiadis animũ ad ipſam virtutẽ exci
taret. Simulq; delphicũ illud ſubinde reſpiceret quo monemur vt ſe ipſum quiſq; pro
be cognoſcat: necubi imperio animi abutamur: quod a plutarcho etiã Cheroneo præ
clare exponitur.

De pſyllis ac marſis eorũq; poteſtate in vencnis tractãdis ac de Exagono legato
in dolium ſerpentum coniecto ac de ſillographis authoribus nonnihil.

Caput. III.

DE pſyllorũ ac marſorũ populis qui maxime in tractãdis venenis experiẽdiſq;
valerẽt & Herodotus alicarnaſſeus & alii permulti ſcripſerũt. Verũ quod
in romanis annalibus ſeruatũ eſt & a C. Plinio relatum id eiuſmodi certe eſt
vt fidem ꝓpe hiſtoriæ exuperet de viro Exagono. qui cũ forte in vrbe orator ageret:
ac venenorum vires poteſtatẽq; iactaret Romani quidem cõſules volentẽ eum in do
lium ſerpẽtum coniecerũt quo tanti facinoris experimẽtum facerẽt. quæ res magnũ
proculdubio miraculũ de Exagono eiuſq; ingenio præbuit. cũ ſerpẽtes ipſi και τα λοι
πα ιοβολα in ipſo eum dolio circũlamberẽt atq; demulcerẽt: Romanis hoc totũ ſpe
ctantibus: Sed enim populi qui cõtra venena polleãt: etiã oblogenes in cypro inſula
itẽq; Tentiri celebrãtur qui eſſe adeo crocodilis terrori dicũtur vt vocem quoq; illoꝝ
maxime reformident ac fugiãt nã & faſcinationes ab hiſdẽ fieri traditũ eſt. Pſylli aũt
apud quoſdam pro virulẽtis omnibus ac venenatis intelligũtur. Timonis vero opus
inſcriptũ σιλλοι φιλοσοφων. quod eſſet amarulẽtum carmẽ plenũq; mordacitatis.
Nã & Marcellinus Ammianus didymũ quidem grãmaticũ Alexandrinũ ſatiryce in
ceſſit ꝙ is authores vt inquit ſillographos imitatus libros. vi. contra. M. Ciceronem
ſcripſerit iuxta illud vetus Sus Pallada. ſiquidẽ in his didymus ciceromaſtix potius
dict9 eſt q̃ docti nomẽ aſſecutus: quod etiã Gallus aſinius & laertius licinius pari im
probitate factitarunt: cuius commentarius titulo vt inquit (Gellius) infando cicero
maſtix diceretur.

Anacharſis ſcythæ ſententia de populari athenienſium ſtatu. & quo pacto po-
puli adminiſtratio ab honeſtis & prudentibus viris fugienda & deteſtanda ſit.

Caput. IIII.

REl atum eſt a Plutarcho chereneo quopacto Anacharſis Scytha: qui ex ſeptẽ
fuit: athenienſium ſtatũ (qui populi imperio agebatur) breui interiturum
prædixerit. Nam cum forte is in athenienſis populi concionem foret dedu-
ctus: ac ſpectaſſet ea quidem omnia quæ ſumma in re pu. & præcipua erant: iudicio
populi decerni. Miratus primo eſt athenienſium conditionẽ: qui cum rebus præclare
geſtis: & authoritate apud omnes præſtarẽt: ad tã iniquũ imperiũ pœnæq; obnoxiũ
deueniſſent: itaq; prudẽtiſſime inquit. o rempub. breui periturã in qua viri princi-
pes cõſultent: populus autẽ & imperita rerũ plebecula decernat: cui videlicet ꝓpriũ
ſit & in minimis maxime formidare & in maximis minime proſpicere: quod Hercle
dictum anacharſis εκ του μαντειου fuit: ex quo Plato philoſophus et veritatis vindex
rerumq; publicarum vir conſultiſſimus aperte dicebat: nullo modo iuſtum imperi-
um vel ciuitatem appellandam: in qua popularis improbitas ſumma quæq; rei pub.
munera tractare præſumat: nec enim de nihilo Charondas (qui leges cathinenſib9
condidit) in hunc modum de populo concludebat. qui ſe populo committit fortu-
nam nõ rationem ſequitur: qui fortunæ fauet periculo & aleæ ſe dedit: qui in alea eſt
ad ruinã & cladem inclinat Sic ille in populo fortunam: in bonis rationem ponebat.

Pacunii carmen relatum de fortuna eiuſq; multiplici poteſtate. Et quid item de eadem .C. Plinius ſcripſerit. Caput.V.

QVoniam permulta paſſim ab authoribus de fortuna eiuſq; viribꝰ ſcribūtur: libitū nobis impræſens pacuuianū carmen apponere. in quo graphice quidē et elegāter vis ipſa fortunæ ac poteſtas ab eo ſit expreſſa his verſibus.

Fortunam inquit inſanam eſſe & brutam perhibent philoſophi:
Saxiq; adinſtar globoſi prædicant eſſe volubilem.
Quia quo ſaxum impulerit fors eo cadere fortunam autumant.
Cæcam ob eam rem eſſe vocant quia nihil cernat quo ſe ſe applicet.
Inſanam autem aiunt: quia atrox incerta: inſtabiliſq; ſit:
Brutam quia dignum aut indignum nequeat internoſcere.

Hactenus pacuuius. quod etiā carmen. M. Cicero in rhetoricis rettulit: nequis in eo quæritando diutius fatigetur: & ſi quidā paulo indoctius id vt ſolutā Ciceronis orationē adducant. Plinius autē in hunc modum de eiuſdem fortunæ poteſtate ad cæſ. Veſpaſianū: toto inquit mūdo & locis oībus oībuſq; horis: omniū vocibꝰ fortuna ſola inuocatur: & vna nominatur: vna accuſatur: vna agitur rea: vna cogitatur: Sola laudatur: ſola arguitur: & cū cōuitiis colitur: volubiliſq;: a pleriſq; vero & cæca etiā exiſtimata: vaga: incōſtans: incerta: varia: indignorūq; fautrix: huic omnia expēſa: huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortaliū ſola vtramq; paginā facit. Apud ſcythas vero eiuſdem ſimulacrū ſine pedibus fingebatur: vt manus tantū: & pennas haberet: apud ſmyrneos autē eiuſmodi fuit: vt capite polum fulciret: & manu altera Cornu amaltheæ retineret: quæ Bubali ſtatua etiā a Pauſania deſcribitur.

Q̃ erudite Plato philiſophus ſcripſerit homines iracūdos memoria præſtare: graues autē obliuione. Tum de thracenſibus populis & cæli poteſtate.
Ca put.VI.

NEmo eſt omnium qui ignoret: qualis: quātuſq; Plato philoſophus & vitæ & ingeniorū exiſtimator fuerit: vt eius quidem iudiciū in quaq; re ad amuſſim factum merito credatur: Sed erudite ac prudēter viſus mihi eſt eos homines adnotaſſe: qui vel iudicio: vel memoria præſtent. Tum quo maxime argumēto hoc totū prænoſcamus. Nam eos inquit maiori memoria eſſe: qui ad irā & cōtentiones facilius excitātur: eos vero qui modeſtiam & grauitatem præ ſe ferūt: ſegniores plerumq;: & obliuioni obnoxios. Sed verba ipſa ſubiiciemus ex Platonis libro de ſciētia: quo loco Demetrius cū Socrate hāc partē exſequitur: de Theeteto agēs. Eſt admodū inquit arduū: reperire hominē ingenioſum: qui ſimul etiā māſuetus: atq; modeſtus ſit. nec enim fuiſſe quenq̃ hactenus: aut eſſe video: qui eo naturæ genio ſit: vt vtrumq; ſimul habeat. Sed enim qui acuti ſunt: callidiq; ac memorioſi & dociles: in iracūdiam fere: atq; cōtentiones ferūtur præcipites: atq; raptātur: perinde ac ipſæ naues ſine vllis retinaculis. Iideq; homines furore potius quodā: q̃ fortitudine præſtāt. Verum qui natura grauiores ſunt: ſicubi ſe inquit ad diſciplinas cōferūt: tardi: deſides: obliuioſi: atq; obtorpeſcētes videtur. Nā & thracēſes populi vt eſt author Ariſtoteles: quia robuſtiores hebetioreſq; ſunt: nullius ꝓpe memoriæ cēſentur: ſiquidem ad quattuor tantum enumerāt: neq; vltra rationē producūt: ꝙ eis priora excidāt: ſi plura cōnumerēt ſicuti pueruli faciūt: quæ res cœli vt opinor merito & defluuiis accidit: quando ipſi fere homines κατα ἄλογα ζῶα magna ex parte ex illis conſtant. vnde ſiculius maternus ad mauortium Lollianum in aſtronomicis: Quædam inquit gē

reſita a cœlo formatæ ſunt:vt propria ſint morum vnitate perſpicuæ.Sythæ imma=
nis feritatis crudelitate graſſantur.Itali fiunt regali ſemp nobilitate præfulgidi.Gal
li ſtolidi.auari Syri.acuti ſiculi:luxurioſi ſemper Aſiatici:& voluptatibus occupati.
Hiſpani elata iactantiæ animoſitate præpoſiti.

De obitu Hermolai Barbari veneti & Pici Mirandulæ officio erga eundem cum
peſtilentia in vrbe laboraret.

Caput.VII.

QVo tempore has noſtras commẽtationes meditabar: relatum mihi eſt: Her
molaum Barbarum(qui Romæ tum agebat)peſtilẽtiæ morbo affectũ: quæ
res Picum Mirandulam & Angelum Politianum:viros & ingenio & doctri
na nobiles: ita ſtatim cõmouit atq; affecit:vt illachrymari prope modum cœperint:
ac ſortem bonarum litterarum maxime dequeſti ſint:quaſi in hoc vno homine roma
na res periclitari videretur:neq; iactura quidem:ſed naufragium foret:ſi hermolaus
interiret.Dein autem Picus:vt vir maxime officioſus & ingenue doctus excogitare
cœpit:quonã pacto qui Florentiæ tum ageret:ferre opem Hermolao abſenti poſſet
Itaq; ſtatim pharmacon contra peſtem:quod ille ſibi:ſi quando incidiſſet: aſſeruabat.
diligẽtiſſime:curat vt romã q̃ celerrime ad Hermolaũ deuehatur: dicebat autẽ Picꝰ
illud ipſum ex oleo ſcorpionũ linguliſq; aſpidũ: & aliis eiuſmodi venenis confectum
vt nihil fieri poſſet cõtra peſtilentẽ morbum cõmodius aut præſentius:ſed interim
dum antidotũ ad Hermolaũ defertur:ſæuiẽte morbo in fata cõcedit: quã rem libuit
hoc loco referre:vt quorundã inſolentiã pariter & inſcitiã reprimamus.qui cũ ſe ip=
ſos doctrina cæteris præferãt:& præferri cupiant:in hoc maxime gloriãtur:ſi doctiſſi
mo cuiq; maledixerit:& alia repræhendentes inq uẽq; pari demẽtia blacterẽt:cũ ſit of
ficium viri humanioris:nõ diſciplinis modo:ſed etiã doctis fauere:quod ipſe Picꝰ mi
randula egregie præſtabat:reputãs animi parũ liberi & inſinceri eſſe:inuidiæ magis:
q̃ doctrinæ concedere. In quo & Plato & Xenophon merito ſunt a doctis repræhen=
ſi:cũ neuter mentionẽ vſq̃ de altero fecerit:Sed oblique potius alter alterũ perſtrin=
xerit:quo magis etiã damnãdi ſunt:q̇ amœnitatis ſocraticæ duo fuiſſe lumina credi
tum eſt.Et is Hercle poſteritatem deſerit:qui antiquitati addictus nihil ſuæ ætati cõ
cedit.

De ſæuitia Fuluiæ in Ciceronis caput:& qua ignominia habitus ſit: ex Dionis
hiſtoria:& carmen Seueri poetæ additum de eodem Cicerone.

Caput.VIII.

QVantopere ſæuitũ ſit in .M.Tulliũ a.M.Antonio poſt eius cædem:teſtis eſt
vniuerſa antiquitas:qualiq; ignominia & iniuriis affectus fuerit:cum eius
ſacrum caput ac manus crudeliter abſciſſæ:ac ꝓ roſtris affixæ fuerint:primo
enim allatũ ipſi Antonio caput:in mẽſa apponi voluit:per q; diẽ illud aſpexit:quo=
uſq; tali ſpectaculo animũ exſatiaſſet:deinde tollendũ præcepit:vt Appianus Alexã
drinus refert.Sed quod eſt:apud ipſum Dionem pruſieũ:& in Sudæ collectaneis no=
tatũ:repetẽdum arbitror:ne tã ſæuã:tã crudelẽ:ſceleratãq; immanitatẽ in ſacroſctm̃
eloquẽtiæ principẽ nõ cõſideremꝰ:præſertim agẽte hoc fœminæ improbitate.Nã cũ
Fuluia Antonii vxor eiuſdem.M.Tullii caput in manibꝰ retineret:primo illud male
dictis ac diris execrata eſt: deiceps etiã inſpuẽs gremio ſuo appoſuit:acriuſq; inſpici
ens liguã quoq; illi e faucibꝰ extraxit:& in eã ſæpe aciculã infixit: qua tũc ad ornamẽ
ta capitis vtebatur:nequid omnino poſſet ab aliquo deſiderari: in quo muliebris ſæ

uitiæ arguméta deeſſent: huius auté cædem: atq; immane facinus permulti apud veteres tum proſa: tum carmine deplorarũt: vt Portius latro: Albutius Sylo: Cæſtius: Murrhedius: aliiq;. Sed nemo tamen elegãtius doctius efficacius: q̃ Seuerus Corn. his verſibus: vti ab Anneo Seneca traditum eſt.

Oraq; magnanimum ſpirantia pene virorum
In roſtris iacuere ſuis. Sed enim abſtulit omnis
Tanq̃ ſola foret rapti Ciceronis imago.
Tunc redeunt animis ingentia conſulis acta:
Iurataq; manus: depræhenſaq; fœdera noxæ:
Patriciumq; nefas: eſt nunc & pœna cethegi:
Deiectuſq; redit votis Catilina nefandis:
Quid fauor: aut coetus: pleni quid honoribus anni
Profuerunt: ſacris exacta quid artibus ætas?
Abſtulit vna dies: æui decus: ictaq; luctu
Conticuit latiæ triſtis facundia linguæ.
Vnica ſollicitis quondam tutela: ſaluſq;:
Egregium ſemper patriæ caput: ille ſenatus
Vindex ille fori: legum: rituſq;: Togæq;.
Publica vox eius æternum obmutuit armis:
Informes vultus: ſparſamq; cruore nefando
Caniciem: ſacraſq; manus: operumq; miniſtras
Tantorum: pedibus cuius proiecta ſuperbis
Proculcauit ouans: nec lubrica fata: deoſq;
Reſpexit: nullo luet hæc Antonius æuo:
Hoc neq; in emathio mitis victoria perſæ.
Nec te dire Siphax non fecit in hoſte Philippo.
In ꝙ triumphata ludibria cuncta Iugurtha
Affuerat: noſtræq; cadens ferus Annibal iræ
Membra tamen ſtygias tulit inuiolata ſub vmbras.

Taciti verba explicata in Iudeorũ hiſtoriã: & quo pacto chriſtiani etiã ſunt aſinarii appellati. quaq; ignominia Chriſti effigies ab antiquis depicta fuerit: in quo inſolentiã pariter atq; odiũ contra chriſtianam religionem oſtenderunt.

Caput. iX.

VErba ſũt Cor. Taciti: quo loco hiſtoriã de iudæorũ origine & morib⁹ ſcribit. Aſſenſere Iudæi Moſi duci: atq; omnium ignari fortuitum iter incipiũt: ſed nihil æque. q̃ inopia aquæ fatigabat. Iamq; haud procul exitio totis campis ꝓcubuerũt: cũ grex aſinorũ agreſtũq; e paſtu in rupẽ nemore opacã cõſcendit: in quibus vulgatiſſimi fere codices deprauati alicubi cõperiuntur et quidem ineptiſſime. vti res ipſa: & Sept. Tertullian⁹ docet: qui Taciti verba mutuat⁹: ad hunc modum ĩ apologetico id explicat. Refert inquit Tacitus iudæos Aegypto expeditos: ſiue (vt putauit) extorres: vaſtis Arabiæ aq̃rũ locis egẽtiſſimos: cũ ſiti macerarẽt onagris: qui forte de paſtu potum petituri exiſtimabãtur: indicibus fontiũ vſos: ob eãq; gratiã cõſimilis beſtiæ ſuperficiem conſecraſſe. Notũ eſt enim qd̄ ipſi quidẽ iudæi ab Appione Alexandrino: Moloneq; et aliis notati ſint: ꝙ aureũ aſini caput in tẽpli ſacrario ſeruarẽt: atq; adorarẽt: quoniã. Moſe duce (vt improbe aſſerũt) aſinorum beneficio aquas

iudæi inuenerũt. Quod eſſe falſũ & plane fictitiũ Ioſephꝰ iudæoꝝ vernaculus: & templi ſacerdos: aliiqꝫ cõplures aſſeuerant. Vnde idẽ Tacitꝰ: vt mẽdaciorũ loquaciſſimꝰ a noſtris merito inceſſitur. Romani autẽ veteres pari cauſa & chriſtianos æque ac iudæos aſinarios vocarũt: obſtinato videlicet in chriſti nomẽ odio: quẽ per ignominiã etiã Chreſtũ per e litterã appellabant. Sed & figuris picturiſqꝫ chriſtianis illudebant quãdo infando etiã picturæ genere deũ noſtrũ ſic depictũ ſpectãti populo ꝓpoſuerũt vt is foret auribus aſininis: pede altero inungulatus: librũ geſtans: & togatus: cui flagitio (vt ſcelus adderent) tali titulo Chriſti effigiem dedecorarũt: Deus chriſtianorum ομοχητοσ: qua in re vel ipſe quidẽ Tertullianus ægre a riſu abſtinuit: cum nomẽ ipſum & formam conſpiceret.

Dictum Theodori Gazæ nimis improbum cum Beſſarione philoſopho: ſuꝑ doctrina diui Hieronymi: & quõ iniquiꝰ pro Ciceroniano fuerit accuſatꝰ.

Caput X.

Dictum celebre eſt Theodori Gazæ de diuo Hieronymo eiuſqꝫ eruditione: affectum fuiſſe iniuria Hieronymum a Ruffino: ꝙ eum pro Ciceroniano accuſet: in quo paulo audaciꝰ ironia eſt vſus. Nã quid inquit opus: vt in re falſa in ius appellaretur: litemqꝫ illi ad tribunal Chriſti de nimia eloquẽtia conteſtaretur. ſed hoc totũ de Gazæ ingenio: & acumine pro re nata exponemus. Erant forte cũ Beſſarione Niceno viro in philoſophia excellenti: Theodorus Gaza: & Plethon bizãtius qui,cognomẽto γεμιστοσ appellatur: tres eo tẽpore (vt cõſtat) viri doctrina & igenio nobiles: quæſitũ eſt igitᷣ de diuo Hieronymo q̃tũ in romana eloquẽtia præſtiterit: ex quo Beſſarion: facũdia inquit maxĩa fuit apud latinos Hieronymꝰ: quãdo & affectatæ nimis eloquẽtiæ ꝓ Ciceroniano & habitꝰ ſit & accuſatꝰ. in quo Theodorꝰ dicitᷣ riſum mouiſſe: vt qui foret in romana etiã eloquentia cenſor acerrimus. Et ſimul iniuria hæc inquit o Beſſarion inſignis in Hieronymum facta eſt a Ruffino: plagaſqꝫ illas nullo ſuo merito tulit: quo dicto Beſſarion & Gemiſtus magis riſerunt: cognito Theodori ingenio & attica vrbanitate. Neqꝫ prorſus negauerim quædam eſſe in Hieronymo quæ nõ vſqꝫ quaqꝫ romanã in dicẽdo puritatem atqꝫ elegantiam probant. Quod equidem vitium (ſi id vitium eſt) non homini: ſed tempori & profeſſioni tribuendum exiſtimo. Nã inter Chriſtianos homines (vt idem inquit Hieronymus) non eloquẽtiæ: ſed vitæ accuſantur vitia: in quo tamẽ improbior atqꝫ audacior videri põt Theodorus: qui tam aperte contra papiam legem latinam ciuitatem inuadat: eumqꝫ virum in ius appellet: qui de omnibus veterum diſciplinis q̃ optime meritus dicatur.

De Socratis conſtantia cum vxoribus: ac de eius effigie & deformitate ex Hieronymo: tũ de imaginibus philoſophorum in veterum gymnaſiis.

Caput. XI.

Librum fecit Hieronymus contra Iouinianum: in quo de bono & laude virginitatis cũ copioſe diſſerat: cõpluris fœminas recenſet: quæ tali merito apud varios populos ac nationes præſtiterint: prætereaqꝫ mala & in cõmoda: quæ ex ipſis vxoribus proueniant: vnde cum de Socrate philoſopho ageret: q̃ cõſtanti animo earum iurgia & contumelias perferret: non modo inquit Socrates hanc vxorum improbitatem patiẽter ferebat: ſed illas vltro de ſua etiam deformitate irridebat: nã Xanthippe quidem & Myrtho: quæ filia Ariſtidis fuit: ſiue (vt tradit Hieronymus) neptis: cum Socratis ambæ forent vxores: ex lege illa athenienſiũ ob ciuitatem replẽdam: in muliebres ſubinde cõtẽtiones propter eundem Socratem deueniebant: Sed is in hunc modum illis inter ſe iurgãtibus per urbane illudebat: vt a tali improbitate

& conuitiis abſtinerent: neq; dignum eſſe: vt propter eum diſceptarent: q eſſet hõ tam fœdus ac deformis: quiq; ſimis naribus: recalua frõte: piloſis humeris. & repandis cruribus. Hæc Hieronymus de facie philoſophi Socratis. quæ me quoq; monuerunt: vt ea referam quæ de forma: & effigie veterum philoſophoꝝ: in atheneis gymnaſiis: Pritaneiſq; olim viſerentur: ſicuti Sidoni⁹ appollinaris ad Fauſtum tradit: In Areopagis ĩquit vel gymnaſiis curua ceruice Zeutyppus: Aratus panda: Zenon frõte contracta: Epicurus cute diſtenta. Diogenes barba comante. Socrates coma candente: Ariſtoteles brachio exerto: Xenophanes crure collecto. Heraclitus fletu oculis clauſis: Democritus riſu labris aptis. Criſppus digitis propter numerorum ĩdicia conſtrictis. Euclides propter mẽſuraꝝ ſpacia laxatis: Cleãtes ꝑpter vtrũq; corroſis.

Quanta prudehtia: ac doctrina Meſſa la coruinus præſtiterit: & quomõ præfecturam Rom. vrbis recuſauit: vt inciuilem atq; ĩmoderatam dignitatẽ.

Caput. XII.

DIctum a nobis alias de imperatore Dioclitiano: eiuſq; ciuili animo: atq; modeſtia in Romano imperio gubernando: cum ætate iam edita in ſuis hortulis mollit conſeneſcere in ocio maluerit apud Salonas: q̃ Rom. rei publicæ adminiſtrationem ſubire. ſed illud de Meſſala Coruio dignum ſatis exiſtimaui: quod hoc loco referretur: viro in publicis officiis: atq; omnibus diſciplinis clariſſimo. Is igiẽ primus omnium Rom. vrbis præfectus conſtitutus: die ſexta (vt ab Euſebio traditũ eſt) ab ea dignitate ſe abdicauit: qua in re maiorem habuit rationem patriæ: q̃ ſuæ dignitatis. vt qui diceret: inciuilem atq; immodicam eſſe poteſtatem: nec ĩ romana ciuitate ferendã. Quod equidem iccirco ſeruandum putaui: quoniam præfecturæ ipſæ vrbanæ: magnas ſæpe factiones: atq; calamitates in vrbe excitarũt. De hoc aũt Maſſala: eiuſq; ſingulari prudentia & grauitate. ut alia nunc omittamus: teſtimonium extat ampliſſimum. M. Tullii Cicerõis: ſic enim ad Brutum: Meſſalæ (inquit) excellentiam non poſſum ſilentio præterire: cau e putes quemq̃ eſſe illi ſimilem cõſtantia: cura: ſtudio reipub. & eloquentia qua mirabiliter excellit. tametſi Meſſala idem cum prouectior foret memoriæ ſenſum ſic amiſit: vt ſui quoq; nominis oblitus tradatur. Idq; illi biennio ante obitum contigit: quod Orbilio itidem beneuentano accidiſſe conſtat: vnde illud poetæ Bibaculi: Orbilius vbi nã ẽ litterarum obliuio.

Chriſtianos fuiſſe per ignominiam ſemiſſios & ſarmentarios vocatos: & ꝙ ſemiſſes homines: pro minutioribus: & ignauiſſimis a veteribus dicãẽ.

Caput. XIII.

PAlam eſt quanta libidine ac ſæuitia rom. olim principes chriſtianos homines inſectarentur: ſurgentemq; religionem comprimere conati ſint: nam & ſæuiſſimis decretis: atq; edictis non abſtinuerunt: quo tam ꝑpenſam religionẽ & egregiam animi conſtantiam perfringerent: qđ ĩnumeri prope authores teſtantur. itaq; conuitiis etiam & maledictis chriſtianos vulgo exagitabant: ſemiſſios & ſarmentarios ridiculo nomine appellantes: vt a Septimio Tertuliano ꝓditũ eſt: neq; alia ratione ſic eos vocarunt: q̃ ꝙ ad ſtipitem dimidii aſſis reuincti ſarmentis additis concremarentur. de quo ſupplicii genere Pamphilus quoq; Euſebi⁹ meminit. Quin & Auguſtinus ſarmentis tradit complures chriſti anos conſumptos: quo circa ſarmentarios dictitabant: ſemiſſes autem illi homines a veterib⁹ ſunẽ nuncupati: qui breuiculi: atq; minutiores extarent: quaſi ad menſuram dimidii aſſis:

vt ſemodios: & ſemuncias dicimus. vnde. P. Vatinius ad Ciceronem: Simius (iquit) non ſemiſſis homo: cotra me arma tulit: Sed & Tiberius Donatus in cōmētario Vergiliano ad Donatianū filium: ſemiuiros dici refert: quaſi ex ſemiſſibus conſtantes: quibꝰ nihil haberi deteriꝰ poteſt. De vſuris autem: quæ per beſſes: & ſemiſſes dicerentur: commode a nobis dictum eſt

Anquiro & anquiſitiones vocabula eſſe romana: & honeſta: quibuſq; authoribꝰ id aſſeratur contra quorūdam inſcitiam.

Caput. XIIII.

RIſum mihi grāmatici quidam nuper mouerunt: cum Romæ agerem. nam inter alias eorum ludicras quæſtiones: atq; ineptias: verbum hoc: quod eſt Anquiſitio: & anquirere perinde atq; inſolens: & inhoneſtum aſſerebant: neq; dignum: quod a Romanis hoīnibus: pro latino: & ſincero haberetur. quod ego pro tempore diſſ mulandum potius q̄ exponendum putaui: Sed hoc quidem verbū ſatis frequens apud veteres comperitur: & ſi alicubi deprauatum ſit. proq; eo inquiſitiones repoſitum: nec em̄ Liuius tantum in romana hiſtoria vſus eſt: Sed & .M. Cicero: & Iunius Columella: M. quoq; Sergius cōmentariū ſcripſit anquiſitionū titulo: ſicuti a Terentio Varrone obſeruatum eſt: quo loco de accenſi officio ac poteſtate diſſerit: dictum vero eadē figura eſt qua & amputare: & ambuſtum: & āceſum dicimꝰ. nam amputare circumputare eſt: vt a Sex. etiam Pompeio exponitur: vnde aurum purum pro puro & purgato ab antiquis acceptum eſt. Anquiſitiones autem intelligimus cum diligenti perueſtigatione aliquid circumqueramus: quod & Ver. Flaccꝰ probauit. Hinc etiam annus deductus eſt: ab ipſo temporis circuitu: vt ex Capitōe Atteio refert Macrobius: quoniam an pro circum veteres poſuerunt: vnde anterminos: circumterminos: & anſanctum & ambire pro circumire: quæ grāmaticorū cōmentariis peruulgata atq; detriata ſunt.

Qd̄ eodem die natalis Alexandri Macedonis fuit: & templi: Dianæ Epheſiæ cōcrematio: ac de authore ipſo incendii cognitio nō in iocūda.

Caput. XV.

IN veterum libris ſeruatum eſt: eodē die natalem Alexandri Macedonis fuiſſe: & Epheſiæ Dianæ templum illud memoratiſſimū incenſum: quod inter vii. toto orbe pulcherrima refertur. Id autē accidit olīpiade. c. vi. vt ānales tradunt. nomen vero eius: qui tantum facinꝰ fuerit aggreſſus: fuit Heroſtrato: itaq; cum captus foret: atq; interrogatꝰ ab epheſiis: quanā ratione adductus tantū ſcelꝰ perpetraſſet: non aliā ob cauſam reſpondit: q̄ vt maiorē noīs famam: atq; æternā celebritatem cōſequeret̄: quo cōperto: decretum ab oībus epheſiis factū eſt: neqs eū vllis vnq̄ temporibus nominaret. Neq; me latet ſepties fuiſſe id templū reſtitutum: vt Mutianus eſt author. Strabo autē vir in perquirendis veterꝫ monumētis diligēs refectū aſſerit: lōgeq; præſtantiꝰ: ac maioribꝰ ornamētis abſolutū Dinocrate tāti operis authore qui Alexandriā quoq; vrbē cōſtruxit: qua in re Athenodorꝰ quidē ac Tymeus a Strabone aduocant̄.

De doctrina Annei Senecæ philoſophi: & eiꝰ ſententiæ allatæ: quæ ſint ab oībꝰ ediſcēdæ & obſeruandæ.

Caput. XVI.

IN Seneca Anneo cōplura paſſim cōperies: quæ animi magnitudinē: cōſtātiamq; & grauitatē maximā indicent. nā de hoīs eloqutiōe: & ſtilo orōnis: nihil mihi dicēdū exiſtimo hoc loco: cū noſtri quidam critici vt incultū atq;

ĩelegãtẽ merito notauerint. Quodſi mores ĩ eodẽ q̃rãt: ſi vitæ præcepta: ſi æquitas: modeſtia: cõtinentia: cæteræq; virtutes exigantur: perdocte id quidem & grauiter laudatas ab eo: & abſolutas inueniemus. cũ vitia quoq; & libidines: omnẽq; nequitiã magno ſtudio reppulerit & cõſtãter repreſſerit: cuiuſmodi ſunt hæc: quæ nuper veluti pythiæ oracula cenſui ediſcẽda: ac in memoria ſemp retinẽda. Nihil ẽ inquit turpius: q̃ grandis natu ſenex: qui nullũ habet aliud ſuæ vitæ argumentum: quo ſe diu vixiſſe dicat præter ætatẽ. Item & illud de officiis & actionibus hominũ: Ita viuẽdum (inquit) cũ hoĩbus: tan q̃ deus videat: ſic loquendũ cum deo tanq̃ homines audiant. Quæ cũ nup Ioanni Canaccio rettuliſſẽ: omibus qdem locis atq; templis habẽda atq; obſeruanda aſſeruit. homo nõ minori cõſtantia animi ĩſignis: q̃ egregia vitæ ſinceritate. Neq; mirũ videri debet: ſi diuus etiã Hieronym⁹ hũc ipſũ Senecã in chriſtianorũ academiã ac ſanctorũ catalogũ ptrahere conatus eſt.

Q͛ ſit grauiſſimũ ſcelus: Auaritiæ crimen: ac verba ibidem ex epiſtola Caſſii. & alia ex Salluſtio ad id pertinentia.

Caput. XVII.

QVam multa & q̃ varia ſcripta ſint a veteribus cõtra auaritiã palam eſt: cũ om̃s prope authores magnis quidẽ cõuitiis inſectationibuſq; tantũ ſcelus execrati ſint. Sed Auidii Caſſii verba ex eius epiſtola repetenda ſunt: quoniã ſi hoc malum priuato homĩe indignũ eſt: certe in principe nefandũ: atq; mulctandũ: ſic igitur Auidius caſſius ad generum ſuum. Miſeram rempub. atq; infelicẽ: quæ nimis diuites: diuitiarũq; cupidos patitur. Itaque. M. Antonius Impator vir & moribus & rebus geſtis clariſſimus: nihil in tota vita magis timuit: atq; deprecatus eſt: q̃ m auaritiæ famam: ſicuti relatum eſt a Iulio capitolino: nam quantum a tali crimine abeſſet: teſtes optimi ſunt eius epiſtolæ. Vero autem verius eſt: quod a Criſpo Salluſtio refertur in hunc modũ: Belua: fera: ĩmanis: intoleranda eſt auaritia: quo intendit: oppida: agros: phana atq; domos vaſtat: diuina cũ humãis permiſcet: neq; exercitus: neq; mœnia obſtãt: quo minus vi ſua penetret: fama: pudicitia: liberis: patria: atq; parentibus: cunctos mortales ſpoliat: ex quo illa nobilis ac vehemens execratio: ſi eſſent inferi auaritiæ cuniculi eos refodiſſent: quod ob eam rationem ſeruaui: vt facilius conſiderari poſſit: quantum ætate noſtra in eorum dignitate ac imperio ſperandũ eſt: qui ad aurum & diuitias congerendas animum ſemper ĩtendunt: cum ſit hoc vitiũ præter cætera omnia vitioſiſſimum.

Indigitare deos: qd ſit: ac de indigitamentis: & qui dii indigetes vocati ſint ex multis authoribus.

Caput. XVIII.

VErba ſunt in veterum cõmentariis indigitare: & indigitamenta: de quibus non nihil dicendũ exiſtimaui: cum paulo ſint obſcuriora: & a nõnullis inepte expoſita. Indigitare igitur prc eo accipere debemus quod eſt indigetem: & diuinum comprecando reddere. nam eos dicim⁹ fere indigetes (vt a multis traditur) qui nullius rei egeant. id enim eſt tantũ deorum: vt Xenophon Socraticus aſſeruit. Hinc illud peruulgatũ: Calendis maiis ſolitos veteres bonam deam: Faunamq; & Opem: & Fatuam ex pontificum libris indigitare. Virgines autẽ veſtales cum indigitare Apollinem vellent (vt Auectio prætextato refertur) Apollinem medicum: Apollinem pœana dicebant: quo loco celebrare. & comprecari

a Feſto expoſitum eſt: Sed & Frontinus vrbem Romã veteri verbo indigetem vocauit: Romana (inquit) vrbs indiges: terrarumq; dea cui par eſt nihil: & nihil ſecundũ. Dii præterea indigetes illi habiti ſunt in pontificum libris: quorum nomen vulgari non liceret: vt authores ſunt Verrius: Dionyſius: & Feſtus: q̃q̃ Aeneas quoq; ĩdiges dictus eſt: eidẽq; templa cõſtructa: cũ in certamine cõtra Mezẽtium nuſq̃ comparuiſſet. C. vero flaccus librũ compoſuit de indigitamẽtis: eumq; ad cæſarem miſit vt Cẽſorinus meminit: cum de noĩe & poteſtate genii diſſerit: neq; illud ignoram⁹ indigitamenta a quibuſdã proĩcãtamẽtis: & veneficiis exponi. Sed hoc ab indagando: vt puto: alterum ab indigendo deductum eſt.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER SECVNDVS.

Remedium de ſoluendis amoribus cum mirifico exemplo Fauſtinæ: ac de natali Cõmodi Imper. qui omnium crudeliſſimus fuit.

Caput .I.

RElatum eſt in græcorum cõmentariis quanam ratione ac remedio vti homĩes oporteat in ſoluendis amoribus: neq; Magi tantũ ĩ ſuis libris hoc tradiderunt: Sed etiã Cadmus mileſius. qui inter alia hiſtoriæ monumẽta: libros aliquot cõpoſuit: de abolendo amore: ſicuti ſcriptũ eſt in Suidæ collectaneis: nos vero exemplũ nunc apponemus de Fauſtina illuſtri fœmina: quæ cũ Antonii pii Imper. filia eſſet: & Marci philoſophi vxor: Tum gladiatoris amore nimio ac ſupra fidẽ tabeſceret: mirifico prorſus cõmento excogitatũ eſt: vt a tanto amoris contagio eam redimerent. nã cũ: M. Imper. ex ea rem percepiſſet: caldeis hoc & mathematicis expoſuit a quibus decretũ eſt pro Fauſtinæ ſalute: vt occiſo gladiatore (quẽ illa maxime deperibat) eiuſdẽ cruore epoto ſe ſubleuaret: ac ſtatim cũ viro ſuo concũberet: quo facto (vt traditur) ipſa quidẽ Fauſtina amoris cõtagio liberata eſt: ac ex eo quidẽ concubitu natus mox Antonius cõmodus. qui Ro. imperiũ gladiatoriis pugnis: ac ſæuiſſimis cædibus vt homo ſanguinarius adeo attriuit: vt gladiatoris nomẽ non imperatoris meruerit: quod & Iulius capitolinus ad Cæſarem Dioclitianũ refert: q̃q̃ nec ignoramus quidẽ hoc totũ de ortu cõmodi auguſti veluti cõmẽtitiũ καιουπισορ a q̃buſdã referri: quãdo idẽ Capitolinus ex vulgari fabella circumlatum hoc aſſerat.

De ſtudio ac litterariis vigiliis Pici Mirandulæ. Tum inibi Apologus pelegans de furio Creſino ex pliniana hiſtoria allatus.

Caput .II.

FActum eſt: vt Picum Mirandulanum nup audirem de philoſophia docte atq; egregie diſſerentẽ ibiq; cũ Angelus Politian⁹ & alii cõplures eius ingenium atq; multiplicẽ eruditionẽ laudarent: ac mirabũdi extollerent: non ẽ (inquit) picus vt hac in re mihi aut ingenio nũc velitis blandiri. Quin reſpicite potius ad labores & vigilias noſtras: ac tũ facile intelligetis gratulandũ poti⁹ aſſiduis vigiliis: atq; lucubrationibus: q̃ noſtro ingẽio plaudendũ. et ſimul aſpicite (ĩquit) ſupellectilẽ noſtram atq; librorũ Theſauros: oſtendebat autẽ egregie inſtructam atq; copioſam bibliothecam: libriſq; affatim omnigenis refertam: in quo recordatus

equidẽ ſum veterem hiſtoriã Furii Creſini elegantẽ ſane & lepidam: quæ perinde ã
nobis nunc refertur atq; a.C.Plinio poſita eſt: quo loco de agris colendis præcepta
exponit.C.(Inquit)furius creſinus e ſeruitute liberatus: cum in paruo admodũ agel
lo largiores multo fructus perciperet q̃ ex ampliſſimis vicinitas: inuidia magna
erat ceu fruges alienas veneficiis pelliceret.quãobrem a ſp.Albino curuli die dicta
metuens dãnationẽ: cum in ſuffragium tribus oporteret ire inſtrumentũ ruſticum
omne in forum protulit: ſimulq; filiã adduxit validam.atq;(vt ait Piſo) bene curatã
ac veſtitã ferramenta egregie facta: graues ligones vomeres ponderoſos. boues ſatu
ros: ac poſtea dixit. Veneficia mea quirites hæc ſunt: neq; poſſũ vobis oſtendere: aut
in forũ adducere lucubrationes: vigilias: & ſudores: quo dicto omniũ ſententiis abſo
lutus eſt. Sed enim illud in ſtudiis dolendũ eſt doctioribus: ꝙ & ſi gratum ſit reperiri
aliquos: qui admodũ in diſciplinis profecerint: non tamẽ extimatur: aut expenditur
quantis vigiliis atq; laboribus hoc totum ſunt aſſecuti.ex quo prudentiſſime Cicero:
abiit ad deos hercules(inquit)nũq̃ abiiſſet niſi cum inter homines eſſet eam ſibi viã
in cœlum muniuiſſet.

De ſubſelliis eorũq; vocabulis: & quid maxime ſcimpodium: quid ſcamellum
& quid ſuppedaneum: ex veterum authoritate.

Caput.III.

VErum profecto illud eſt.Q.Ennii: eum præter propter vitã viuere: qui aſſi-
due in ocio obliteſcit: quod ego ſemper cenſui quouis tempore effugiendũ
tum his maxime viris qui alios iuuare velint ac poſteritatẽ ipſam in aliquo
poſſint inſtruere. Ex cũ nuper legerẽ veteres quorũdam cõmentarios offendi in his
voces aliquot minime vulgaris: aut cõmunes: quibꝰ ſedes earumq; ſpecies notaren
tur.vnde libitum mihi eſt aliquid ſubiicere: quod aliqua in parte ad hoc pertineat:
memoriãq; ipſam communiat: ne bono ocio vſq; quaq; abutamur. Sunt autem quæ
in præſentia occurrũt hæc: Tripodes: ſubſellia: ſtratũ: hemiculũ: Trochus: exhedra
ſcimpodium: lectica: vnde etiã lecticarii: & in vrbe Roma caſtra lecticariorũ celebrãt
tranſtibernia regione a.P.victore. Sed & cathedra hypodion & Torus: ſegeſtria
quoq; ſcamellũ Siliquaſtrũ Sellæ: & biſſelium: de his eñ Var. Terentius agit in li-
bris de latina lingua ad.M.Ciceronẽ. Tum a ſedendo multa ſcribit deflecti nã a ſedẽ
do(inquit) ſedes ſedile ſellæ: & ſiliquaſtrũ: & ab his etiã ſubſellium.ſicuti ſubſipere
quod nõ plane ſapit: ſic quod non plane ſella erat ſubſelliũ: vbi autẽ duo forent biſſel
lia dicebantur.vnde & pedianus Aſconiꝰ ſubſellia(inquit)ea eſſe quæ triumuiris
quæſtoribuſq; darentur: illiſq; etiã qui minora iudicia exercerent: ſellas autẽ fuiſſe
curules ac tribunales. Scimpodiũ vero Sellæ genus apud veteres: quod in græcia fre
quens fuit. vnde illud Gellius græcienſe appellauit: offendimus(inquit) Frontonẽ
Corneliũ in ſcimpodio græcienſi cubantem: cũ pedes grauiter egrotaret. De ſcamel
lo autem illud ſciendũq; a ſcãno quidẽ hoc deducit ſicuti Var.& Priſcianus docent.
Iuniores ſcabellũ dixerũt ex affinitate vt puto litterarũ quæ ſit inter. M.&.B. nam
quod in poemate Dauid legitur προσκυνει τε τω υποδιωτομ ποδωμ αυτου οτι αγι
ομ εστιμ veteres interpretes: non ſcabellũ vt Hieronymus: Sed ſuppedaneũ inter-
pretari maluerũt quod Auguſtinus etiã & alii referunt.

In vitæ officiis habendã generis ac dignitatis hominũ rationem: & q̃ prudenter
ab Hadriano Imper. factum ſit contra ignobilem libertum: ac ibidem quoq; de
Auguſti Octauii prudentia & ciuilitate in re ſimili. Caput.IIII.

NOn iniuria factum eſt vt Varium Antonium aug. annales atq; hiſtoriæ ve=
terum plurimum accuſent ꝙ inter alia eius portenta ac ſcelera vrbis Ro=
manæ maieſtatem contempſerit: ſenatūq; ipſum vt homo inſolentiſſimus:
velut abiectum mancipiū ita poſthabuerit: vt honores: præfecturas: ac dignitates
per ſeruos etiam ac libidinum miniſtros vendiderit: ac plurimos paſſim in ſenatum
cōuocarit: nulla ratione habita: ætatis nō cenſus: non generis aut virtutis. Aelius aūt
Hadrianus cū ſenatoriam grauitatem ſummis honoribus ac ſtudio proſequetetur:
aperte oſtendit quantū Romanæ dignitati concederet: quod ab ipſo ſpartiano de=
ſcribitur. Sed illud tamē eiuſdem Imperatoris dignū profecto facinus viſū eſt quod
hoc loco afferatur: nam cum libertum ſuum īter duos forte ſenatores mediū ambulā
tem aſpiceret: paſſus non eſt talē tamq; iniquā ſenatoriæ dignitati afferri ignominiā
Itaq; aulicum ſtatim quendā delegauit qui audaciam eiuſmodi comprimēs illi cola=
phum infligeret: ac inſup adderet: noli impudens inter eos ambulare: quoꝝ eſſe
adhuc ſeruus potes: qua in re ſapienter ab Hadriano cæſ. probatū eſt non pertinere
ad principū dignitatē atq; fortunā amori amplius q̃ virtuti cōcedere. quod Octauius
quoq; Auguſtus prudentiſſime atq; ciuiliter obſeruauit: qui ſuos omīs amicos in vr
be pari iure hiſdēq; legibus atq; cæteros teneri voluerit. quin & maxime cōqueſtus
eſt: ꝙ ipſe Romanus populus liberis ſuis in theatro aſſurrexiſſet: ac ſiqñ eos populo
cōmendauit vt homo grauiſſimus ſemper adiicere conſueuit ſi merebuntur: quod &
Suetonius Tranquillus in hiſtoria Cæſarum refert.

De generibus fulminū quæ videlicet poſtularia: quæ peſtifera & perēptalia ſint:
ac de procurandis fulminibus ex decemuiralibus tabulis: ac de fulguritis arbo
ribus copioſe explicatum.

Caput. V.

QVi de fulminibus & eoꝝ poteſtate apud veteres ſcripſerūt permulta quidē
genera referūt eaq; cum ad publica: tū ad priuata ſpectare aſſerunt: nā diſci
plina ipſa thuſcorū. xi. eſſe fulminū genera exiſtimauit. Ro. vero ſacerdotes
& aruſpices duo ex his tantū ſeruarunt diurna videlicet Ioui: nocturna autē Sumāo
aſcribentes. in vniuerſū autē triplici modo appellabāt: poſtularia videlicet: peſtifera
& perēptalia: ſicuti ſextus pompeius ex verrio Flacco rettulit. & anneus quoq; Se
neca inſinuat: poſtularia em̄ ob eā cauſā vocarunt: quoniā votoꝝ vel ſacriſiciorum
ſpretā vel omiſſā religionē repoſcebant: peſtifera ſecūdo loco ea nominarunt quibus
interitus aut exilium vel aliqua clades denūtiarent. peremptalia vero ea omnia quæ
ſuperioꝝ fulgurū ac prodigiorū oſtenta & ſignificationes perimerent: atq; penitus
abolerent: ſedem̄ & tempora præſtituta ac definita his erant ae poteſtas per ipſos ful
guratos populo denūtiata Quod & C. Plinius ex Annei libris copioſe probat. qui
publica & priuata fulmīa nō hiſdē virib⁹ pollere affirmat: nā priuata (inquit) non vl
tra. x. annū exiſtimant portendere: præterq̃ hæc quæ matrimonio primo vel natali
die facta ſunt. publica autē vltra ānos. xxx. præterq̃ in deductiōe oppidorum. Vete
res autē Romani ex ethruſca diſciplina ſacerdotes in vrbe habuerūt qui fulmina ipſa
procurarēt: ac rite expiarent: qui fulguratores etiam a. M. Catone appellantur. ex
quo in decemuiralibus legibus ad hunc modum de procurandis atq; expiandis
fulminibus.

Sacerdotes cœli fulgura regionibus ratis temperāto:
Vrbem: agros: & templa: libera: & effata habento:
Prodigia: portenta: ad ethruſcos & aruſpices deferunto.

Procuranto fulgura: & obſita pianto.
Procurare em̃ fulmen: & expiare pontificia verba ſunt & ſuis ſacris attributa: vt cõſtat qđ a.M.etiam Cicerone exponitur. nam & Suetonius tranquillus Galbæ Imperatoris auum procuraſſe fulgura ſcribit: ac dum ſacra perageret direpta illi e manib⁹ exta ab aquila & in quercum delata: quod ipſi Galbæ imperium præſignauit: ſed & fulgurales libri a veteribus citantur in quibus copioſe ſit explicitum quo pacto procurari fulgura deberent: quibuſq; victimis poſſent expiari. vnde & fulgur deus: & fulgurator Iupiter: ac eius templum ĩ vrbe apud authores celebre. Quin & fulguritæ arbores hinc dictæ ſunt: ſicuti in Plautina fabula ex Philemonis Theſauro.
In agro (inquit) fulguritaſſint alternæ arbores.
Sues moriuntur angina acerrumæ.
Oues ſcrabræ ſunt tam glabræ q̃ hæc eſt manus.
Hoc autem modo fulgur fulmen: & tonitruum exponi video: vt fulgur ignem oſtẽdat: fulmen emittat: Tertium comminatio quædam ſit: & ſonitus ſine ictu.

Q. C.Plinius a græcis diſſentiat de obitu poetæ Sophoclis: ac de his etiam non nihil: qui præ nimio gaudio interierint.

Caput.VI.

C.Plinius in libro hiſtoriæ naturalis .vii. Sophoclem tragœdiæ poetam ſcribit mirifico mortis genere occubuiſſe: ſiquidem ex nuntio (inquit) tragicæ victoriæ periit. Qua in re græci fere omnes authores maxime diſſentiunt. nam & Samoſatheus Lucianus: quem Firmianus diis hominibuſq; inimicum dicit: in hunc fere modum ϖερι των μακροβιων ad Quintillũ de Sophocle σοφοκλησ ο τραγωδοϖοιοσ ραγα σταφυλησ καταϖιων αϖεϖνιγη πεντε και ενενηκοντα ζησασ ετη. A ſtipulãtur huic ſentẽtiæ & illi poetæ Sotadis verſiculi: in quibus erudite exponitur: q̃ ipſa plerunq; innocentia ab iniquitate ſuperetur: tum ipſumquoq; Sophoclem ait acino vuæ extinctum.

σωκρατην ο κοσμοσ ϖεποιηκε σοφον ειναι
και κακωσ αμειλε τον σωκρατην ο κοσμοσ
εν τη φυλακη.κωνειον οτι ϖιων τεθνηκεν:
πουλυποδα φαγων ο διογενησ ωμον τεθνηκεν.
αισχυλω γραφοντι εϖιπεπτωκεν χελωνη
σοφοκλησ ραγα φαγων σταφυλησ πνιγεισ τεθνηκε.

Deniq; & illud græcis dicteriis vulgatum eſt: tris tragœdiæ poetas vario & miranado fato periiſſe. Euripidem a canibus: Aeſchylum a teſtudine: Sophoclem ex vuæ acino. Quod autem Plinius contra cæteros de obitu Sophoclis retulerit: vitio magis memoriæ factum id arbitror q̃ inſcitiæ. haud enim temere aliquid de tanto viro pronunciandum cenſeo: qui de omni vita: & bonis diſciplinis q̃ optime ſit meritus. nam & latini ſcriptores longe in hoc diſſentiunt. Cum Maximus quoq; Valerius pro Plinio faciat. Nam de Anacreonte Teio notius eſt: q̃ vt hoc pluribus debeat exponi: eum .ſ. pari obitu ac Sophoclem ex acino vuæ ſuffocatum. Qui autem nimia lætitia & gaudio perierint: complures apud veteres nominantur: ſicuti Policrata in ſignis fœmina ex Naxo inſula. Diagoras etiam rhodius: ac Philippides comœdiæ Author: qui in poetarum certamine cum præter ſpem viciſſet: nimio gaudio exanimatus eſt. Ex quo fortaſſe latini authores pro Philippide comico: tragicum

Sophoclem acceperunt. quod alibi etiam notauimus.

Quid apud veteres fuerint Brutiani ſerui: & qua ignominia: & q ſint a Romãis habiti brutii populi. ꝙ ab illis deſciuerit: tũ nõ nihil etiam de comicis lorariis.

Caput. VII.

RElatum eſt in veterꝝ cõmentariis mirificũ quidẽ exemplũ: ac Romana ſæueritate cõdignũ cõtra populos brutios. hi em̃ quo tempore Carthaginenſis Annibal Italiã cũ exercitu iuaſiſſet: ac romanꝰ p. alicubi minus feliciter cum pœnis depugnaſſet: primi quidẽ ex om̃i Italia ad Annibalẽ defecerũt: ſed cũ ſuperatus Annibal Italia excedere cogeretur: bono atq; vtili exemplo ſen. p. q. r. cẽſuit ĩ brutios animaduertendũ: ac ita eos puniẽdos: vt nũq̃ deinde pro ſociis rom. populi haberent̃: neq; noĩa eoꝝ (ſicuti ante) in ordinẽ militiæ ſcriberẽtur: ſed illud etiã ſtatuerunt vt ad maiorẽ quidẽ ignominiã om̃s Brutii: romanis in prouĩciis tẽdentibꝰ: parerent: ac veluti mãcipia quædã viliſſima ſeruiliter hiſdẽ miniſtrarẽt: adeo graui: & inĩquo aĩo ſen. Romanus defectionẽ populoꝝ ferebat: Hi autẽ Brutii Lucanis cõfines ſunt quos & bilingues quidã vocarũt: ꝙ oſce: & græce loquerent̃: quod & Sextꝰ ex Verrio flacco ſcribit: vnde etiã brutianæ parmæ apud veteres nobiles. M. autẽ cato: quẽ Plinius om̃ium bonaꝝ artiũ magiſtrum optimũ vocat: Q. Thermum acerrime inſectatus eſt: ꝙ is imperauerit: atq; author fuerit: vt ipſi etiam decemuiri a brutianis vapularẽt. Nã Brutianos intelligit eos: q accincti loris: verbera & plagas incuterent: cuiuſmõi ſunt in comœdiis & ſcænicis fabulis: qui lorarii dicunt̃. quoꝝ quidẽ munꝰ: atq; officiũ erat: vt ſeruos vĩcirẽt atq; verberarẽt: qualis terentianus Dromo: quod & Gellius author diligẽs in atticis obſeruauit: & Feſtus etiã Pompeius rettulit:

Quo cõmento Pixodorus pro deo habitus ſit: & de marmoris inuentione: ac de lapidicinis non nihil: ex Theophraſti libris.

Caput. VIII.

PEriocũda ſane ac lepida hiſtoria traditur de Euãgelo deo ĩ veterꝝ cõmentariis: quo videlicet pacto ex inuentiõe marmoris cœlo receptus fuerit. Is em̃ Pixodorus ante dicebat̃. nã cũ Epheſii ciues Templum illud egregiũ atq; magnificũ Dianæ ex marmore cõſtruẽdũ cẽſerent: quod inter ſeptẽ reponitur: decretum eſt: vt ex pluribus locis atq; inſulis lapides ac marmora peterentur: veluti ex Paro: Proconeſſo: Heraclea: aliiſq; inſulis. Is autem Pixodorus in Thaſo forte greges paſcebat: & cum duo arietes certatim concurrerent: ac ſummo impetu congreſſi præteriſſent alter ex his lapidem cornu proſcidit: ex quo cruſta colore maxime candido euulſa eſt: quam demiratus Pixodorꝰ collegit: ac relicto pecore curſim ad Epheſios detulit: quod adeo gratum atq; oportunum ciues habuerunt: vt non modo diuinis honoribus illum colerent: ſed ευαγγελον pro Pixodoro nominantes: ſacra quotmenſibus eidem ab epheſiis magiſtratibus fiebant: quod & Pollio victruuius refert ad Octauium Auguſtum: quo maxime libro de machinationibus diſſerit: ſed & Pixodori lapidicinæ diu poſt ab antiqnis noĩatæ ſũt: ſicuti etiam aliæ a Theophraſto celebrant̃: in quo περι των λιθωμ cuiuſmõi Pariæ: Pentelicæ Chiæ Thebaicæq; εξ ωμ inqt δη και διωμομασμεναι λιθοτομαι παριωμ τε και πεμτελικωμ και Χιωου και θεβαικωμ και ωσ ο περι αιγυπταον Fuit alter etiam Euangelus: qui libros de re militari diligenter conſcripſit: quod Elianus in epiſtola ad Traianum Imper. demonſtrat. nam & Plutarchus cheroneus eſt author Philopomenem ipſum magnopere fuiſſe Euangeli commentariis delectatũ ſic vt frequenter eos in manibus haberet.

De ætate Conſtantii Imper. & Narſetis: ac de epiſtola regis Saporis ad Imper. Conſtantium: & quid ab eo reſponſum fuerit ex Marcellini hiſtoriis.

Caput. VIII.

FActũ nuper eſt: vt ego & Politianus in Marciana bibliotheca Florentiæ ſe
deremꝰ. cũqꝫ alii nõ indocti viri adeſſent: habitꝰ ſermo eſt lõgior de ætate &
Imperio Cõſtantii principis: de Narſete etiã: de Belliſario: de Iuliano bizã
tiano ac de Rege perſaꝝ Sapore. Idqꝫ ipſum ex monumẽtis cũ græcis: tũ latinis: ꝙ hi
videlicet hiſdẽ fere temporibꝰ vixerũt: magniſqꝫ & multis cõflictibꝰ in Italia: diuer
ſiſqꝫ regionibus cõtenderũt: ſed ego mox: cũ Romanas forte hiſtorias legerẽ: offendi
epiſtolã: Saporis perſaꝝ principis ad imper. Conſtantiũ: in qua facile apparet: quo
animo rex Sapor atqꝫ audacia fuerit: cũ ad imper. Cõſtantiũ Auguſtum in hunc ꝓpe
ſenſum per Narſetẽ legatum litteras ſcripſerit. Rex regũ Sapor & Solis & Lunæ fra
ter Cõſtantio Auguſto ſalutẽ. Lætatus ſum ad optimã te viã rediiſſe: & incorruptũ
æquitatis ſuffragiũ agnouiſſe: & ſatis expertus es: quãtas olim clades nimia alieni cu
piditas ediderit. Sed quoniã veritatis quidẽ ratio libera atqꝫ ſoluta eſſe debet: paucis
abſoluã: qđ alias ſæpiꝰ recenſui: videlicet aduſqꝫ flumẽ Sermona & Macedoniæ fi
nes maiores meos tenuiſſe: quod & Romanæ antiquitates teſtantur: proinde quod
ad nos ꝑtinet: audacter id repeto atqꝫ efflagito. eſt ẽm cordi Iuſtitiæ cauſã tutari: q̄do
& a ꝑma quidẽ adoleſcẽtia nihil vnq̃ pœnitendũ admiſi: Ideoqꝫ & Armeniã & Meſo
potamiã recuperare molior. quæ auo meo per fraudẽ: atqꝫ inſidias ereptæ ſunt: ꝙ ſi
morẽ ſuadẽti geſſeris: probe quidẽ ac prudenter feceris: vt reliqua ſecurius: ac ſine
vllo diſcrimine obtineas: In quo medicos ipſos eoꝝqꝫ diſciplinã ſequutꝰ fueris: q ali
quãdo partes corporis quaſdã adurere: vel excindere conſueuerũt: vt reliquis inte
gris ac ſolidis vti liceat: quod & bruta quædã animãtia factitant: quæ cũ intelligant
cuiꝰ rei cauſa ĩprimis petanť: atqꝫ capianť illud ipm ſponte amittũt. vt ĩpauide mox:
ac ſine vllo vitæ diſcrmĩe degant. Idẽ de te ꝓnuntio. ꝙ ſi hæc noſtra legatio irrita fue
rit: vere ꝓximo inſtructis copiis: atqꝫ oĩ exercitu accĩctus: res noſtras (quãtum ratio
& fortuna ꝑmiſerit) repetã: hactenꝰ rex Sapor ad Cõſtantiũ Auguſtũ. q has litteras
diligẽter expẽdit: ac recto pectore (vt ĩquit Ammianus) librauit: Sed apponã Impe
ratoris etiã Cõſtantii reſponſum: quo pars hæc meliꝰ poſſit cõſiderari. Victor terra
mariqꝫ Cõſtantiꝰ Sapori regi ſalutẽ. Tuæ ſoſpitati gratulor: vt amicꝰ: ſi hoc velis: cu
piditatẽ vero animi tui ſemp indefeſſã fuſiuſqꝫ vagantẽ vehemẽter inſimulo: Meſopo
tamiã poſcis: vt tuã atqꝫ Armeniã: ꝓinde etiã ſuades: vt integro corpori mẽbra q̄dã
adimanť: quo ſalꝰ de reliquo in tuto a me collocetť: ſed accipe veritatẽ nõ obſcuram
quidẽ: aut vllis præſtigiis obductã: ſed apertã & perſpicuã: quæ nullis oĩo minis aut
ꝑterretť: aut diminuiť. meꝰ p̄tor p̄fectꝰ opinatꝰ: cũ duce tuo de pace me quidẽ incõſul
to diſſeruit: ꝙ hoc in communem vſum fore putabat. Id ego neqꝫ abnuo: neqꝫ repello:
mõ cũ dignitate fiat: neqꝫ de maieſtate quicq̃ p̄ripiat. nã indignũ atqꝫ abſonũ ẽ inui
diæ ac iniquitati cõtra me anſã præbere: cũ tyrãnis per totũ orbem deletis Romani
nobis obtẽperent: ſimul & ignaui hoĩs foret: ea nunc prodere: quæ diu illibata ſerua
uimus. Valeãt igitur iſtæ formidĩes: quæ nobis intentantur: nos ẽm pro noſtra cõſue
tudine: nõ inertia: ſed modeſtia pugnas magis excepimꝰ: q̃ intulimꝰ. parati ſemper
iure belli noſtra oĩa defendere: qđ ipm experiẽdo & agẽdo cognouimꝰ Rariſſimum
quidẽ in p̄liis rẽ romanã titubaſſe aut nũq̃ deniqꝫ ĩ partẽ deteriorem prolapſam.

Quo artificio tonitrua ĩ ſcænis olim ederenť: ac de Metelli Pii ĩmodico luxu atqꝫ libidĩe: ex Salluſtii verbis: & quo mõ imitatꝰ ea poeta Vergiliꝰ: quũ de Salmõeo agit.

Caput. X.

MOs olim fuit in ſcænicis fabulis Iouē quādoq; tonantē inducere: ſic vt ei⁹ numine p re nata tonitrua quædā ederent: quod etiānum ex veterū comœdiis colligim⁹: nā & ludis in ipſa ſcæna abſolutis (vt inquit Feſtus) ſimilitudinē quandā tonitrui imitari cōſueuerūt: principio autē eos ſonit⁹ ad hūc modū faciebāt: vt claros ac lapides in labrū æneū cōiicerēt: ex quo repercuſſu ſonit⁹ ille diſſultaret: Sed a Claudio mox pulchro īuentū ē: vt ex cōiectu diſſono lapidū multo quidē maiores tonitrus ac veriſimiliores viderent: quod ī libro. vi. de verborū ſignificatu a Pōpeio explicat. Vnde ſic etiam Plautin⁹ Amphitrio.

Hem quid hoc: q̄ valide tonuit: dii obſecro veſtram fidem.

Sed quod in Salluſtiana hiſtoria relatū ē de Metello pio: eiuſq; īmodico luxu atq; ſuperbia dignū ſane viſum ē: quod hoc loco apponeret. Is em̄ Metellus tā elati atq; inſolētis animi fuit: vt ſeipm: quaſi Iouē coli pateret: ac thure ad ſe litatū accedere: Quin & hoc inſtituit: vt īſtrumētis apte cōſtructis: ei⁹ capiti corona cū tonitru ſuperponeretur: Sed hæc Salluſtii verbis repetēda ſunt: ſicuti ī cœnis etiā Macrobianis legūtur: Metell⁹ (inquit) pius a. C. vrbino ad cœnam cum eſſet inuitatus: vltra Romanū ac mortaliū etiā morē curabant: ex ornatis ædibus per aulea & īſignia: ſcæniſq; ad oſtentationē hiſtrionū fabricatis: ſimul croco ſparſa humus: & alia inmodū templi celeberrimi. præterea cōſidenti in tranſennā demiſſum Victoriæ ſimulacrum: cū machinato ſtrepitū & tonitru coronā ei imponebāt: tū venienti thure: quaſi deo ſupplicabat. ex his autē cōſiderari poteſt. qua ratione veteres in ſcænis ludis tonitrua ſimularēt: vñ etiā de Salmoneo Salluſtiana quidē imitatione uidetur a Vergilio dictum.

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas:
Dum flammas Iouis: & ſonitus imitatur olympi:
Quattuor dic inuectus equis: & lampada quaſſans
Per Graium populos: mediæq; per elidis vrbem
Ibat ouans: diuum q; ſibi poſcebat honorem
Demens: qui nimbos & non imitabile fulmen
Aere: & cornipedum curſu ſimularat equorum.

Quæ cauſa fuerit vt Mithologi ſcribant gigantum pedes in volumen deſinere: & Lampridii verba expoſita de Commodi Imper. crudelitate:

Caput. XI.

NOn pauci ex veteribus fuerunt: qui fabularum myſteria: ac reconditam eruditionem perquirentes: libros de his compoſuerunt: in quo etiam ſtudio vetuſtiſſimi illi apud græcos (vt inquit Strabo) & maxime pythagorici elaborarunt: ne populo inuulgarent: quæ animis tantum initiatis promenda eſſent: quod & Vectius prætextatus copioſe apud Macrobium demonſtrat. Nam & inter alia cū de Hercule & Gigantibus loquit. Non temere (inquit) factū apud mithologos: vt gigantum effigiem ſic formarent: vt eorum pedes in draconum volumina deſinerent: idq; ipſum ea rōne factū refert: quo intelligam⁹: nihil eos rectum aut ſublime cogitaſſe aut effeciſſe: cum detorti eorum greſſus ad inferna demergantur: Neq; enim quiſq̄ ignorat: nullam aliam ob rem Gigantes ipſos confictos: q̄ vt impii homies atq; inſolentes: & quaſi ἄθεοι crederentur. Vnde in fabulis eos voluiſſe aliquando deoſipſos de cælo depellere: auſoſq; contra illos pugnare: quod in ſcœnis (vt dixi) macrobianis: tum apud Plutarchum explicatur. quod & Seruius grammaticus ītellexit: qui ex vulcano aſſerit natum puerum Erichthonium: Sed pe

dibus(vt ĩquit) dracõteis: vti ĩ Vergiliano cõmentario rettulit. Sed illud notandũ ẽ: quod in Aeli o lãpridio legit: quo loco Impera. Cõmodi libidinẽ atq; ſæuitiã pſeqt: refert em̃ a Cõmodo ipo eos homines: qui pedib⁹ debiles forẽt: nec ãbulare admodũ poſſẽt: in gigãtum effigiẽ formatos: ſic vt quaſi dracões (inquit) effingerẽt: ac deiñ ſagittis eos cõficere ſolebat: qua in re ſignaſſe illud videt: quod in modũ obtorti anguis deſinere gigãtum pedes dixim⁹. nã & ĩ vetuſtis adhuc quibuſdã monumẽtis (vt Pompei⁹ lætus mõſtrabat) maiores qui dẽ eff.gies romæ viſunt: quæ ipſis pedibus obliquatos vident ſerpẽtes referre: quod illa tortuoſa volumia ĩdicãt: ex qnibus impictas: vt ait prætextatus: eleganti figura demõſtratur.

Q̃ grauiter ac ſatyrice Io. picus mirandula contra inertes & ocioſos homines verba habuerit & q̃ Solon in ſuis legibus dãnandos cẽſuit: ac inibi elegantiſſimi verſus poſiti ex Enniana ſatyra cõtra iſtos ocioſe oſcitantes.

Caput. XII.

NVper forte cũ Pico Mirãdulano diẽ conſumpſi: q cũ de vita & philoſophia pmulta grauiter & copioſe ptuliſſet: illoꝝ maxime ĩgeniũ atq; aĩos ſubĩde acuſabat q ſegniter admodũ degenere ocio oblitesſcũt: qua in re (vt fit) cum acri⁹ ac ſeueri⁹ declamaret: cœpi mox diligẽtius cõſiderare: factũ ab eo nõ min⁹ acriter: q̃ prudẽter: vt iſtiuſmõi hoĩes: ĩmo hoĩm mãcipia tã acerbe: tã grauiter: tã Satyrice ſit ĩſectat⁹. nã qd eſſe ĩ vita nequi⁹ aut ſceleſti⁹ poteſt: q̃ temp⁹ ipm: rẽ.ſ. precioſiſſimã ſomno ĩertiaq; turpiſſime trãſigere? qui em̃ deſides: ignaui & obſcitãtes viuũt: nõ hercle magis viuũt q̃ ſtolidæ pecudes: & meræ beluæ: neq; viuũt em̃: ſed ſpm trahũt: ſicuti pecudes ſolẽt: quo factũ ẽ: vt quidã νομοθεται Pœnas quidẽ acerrimas cõtra iſtos deſides: atq; ocioſos ſtatuerit; eoſq; iure infames dixerit: ſiquidem & Solon ipe in ſuis legib⁹ ĩertiã hãc turpẽq; ignauiã ſeueriſſime culpauit: q deſidiã (inquit) ſectat⁹ ẽ: is accuſãtib⁹ eſto obnoxi⁹. Vnde illud etiã. Q. Ennii nõ min⁹ equidẽ diſcẽdum cẽſeo: q̃ dogmata & præcepta quædã ex philoſophia intima eruta: quod idem poeta ĩ tragœdia Iphigenia his verſibus cõtra inertiã poſuit: vt Iulius celſinus apud Frontonem cornelium rettulit.

Otio qui neſcit vti: plus negotii habet:
Q̃ cum eſt negotium in negotio
Nam cui quid agat inſtitutum eſt: nullo negotio
Id agit: ſtudet ibi. mentem atq; animum delectat ſuum.
Otioſo initio animus neſcit quid velit:
Hoc idem eſt. em̃: neq; domi nunc nos: nec militiæ ſumus.
Imus huc: hinc: illuc: cum illuc ventum eſt: ire illinc lubet:
Incerte errat animus præter propter vitam viuitur.
quod etiam in atticis lucubrationibus a Gellio refertur.

Q̃ his maxime verbis Politianus ſe oblectari dicebat: vt ſũt reciprocicornes arietes: & beſtiæ exungues & excornes: & alia ibidem: addita.

Caput. XIII.

DIcebat olĩ Politian⁹ magna ſe voluptate affici: atq; incredibili delectatione teneri: ĩ his verbis: q̃ ſũt recipcicornes & lanicutes arietes & itẽ beſtiæ exungues & excornes. q̃ eorum compoſitio fœlix & iocũda ſit nõ ĩprobior: & putida: ſicut ĩ aliis mltis cõtigit. Arietes autẽ recipcicornes. & lanicutes: a Laberio poeta ĩ mimis dicti ſũt: quẽ tñ Gelli⁹ cõplura refert admodũ licẽter cõfinxiſſe: quod alibi

diximus. Beſtias autẽ exungues & excornes Tertullian⁹ uocat: pro his: quæ ſine vn=guibus: & cornibus forẽt: vt in libro de pallio habetur: cum Vedii pollionis crudeli=tatem inceſſit: vt qui murenis homines etiã ipſos deuorãdos conii ceret. Theodorus vero Gaza depedes: deplumes: & depiles perelegãter in vſum romanũ intulit: vir vnus (vt ego exiſtimo) ætate ſupiori: qui cũ omni antiquitate ĩ optimis diſciplinis comparari poſſit.

Diſputatio de repub. habita: ac de Imperio venetũ: & apologus elegãs de pinu & cucurbita.

Caput. XIIII.

IN hortis oricellariis cũ nuper aliquot egregie docti hoĩes cõueniſſẽt: vbi de honeſtis litteris optimiſq; diſciplinis ſæpe & copioſe agitur: forte incidit mẽtio de veteꝝ ĩſtitutis: de regẽda ciuitate: ac de venetũ clariſſimo: atq; ſũmo Imperio: qua in re cũ multi multa (vt fit) diſſeruiſſẽt: ibidẽ ſenex quidã in officiis reipub. hõ accurat⁹ & prudẽs: volo (inquit) vobis de venetum Imperio pelegantem referre apologũ: quẽ a Frãciſco oli Barbaro audiui: q noſtra ætate: magna vir eloquẽ=tia & cõſilio fuit: is eñ cũ de ſtatu atq; dignitate Philippi ducis mediolanẽſis & repu veneta agerẽt: ĩ hũc modũ locut⁹ ẽ. Scio ego quãtũ mõenti poſitũ ſit ĩ fortũæ virib⁹: quãtũ põderis ĩ rõne & diligẽtia hoĩm. nã quo maiora ſũt Impia: eo ſæuiores qñdoq; caſ⁹ atq; calãitates hñt. Sed apologũ audiatis: Sata ẽ oli (inqt) cucurbita iuxta arbo=rẽ pinũ: quæ grãdis admodũ & ramis patulis extabat: cucurbita vero cũ multis plu=uiis atq; cœli tẽperamẽto creuiſſet: laſciuire ĩcipit: & ramulos audaci⁹ porrigere: iam ſerpebat ĩ pinũ: iã ſurgere: iã rãos & frõdes ĩuoluere audebat: ãpliora folia cãdẽtis flo=res: pgrãdia poma: & vireſcẽtia oſtẽtãs: Itaq; tãto faſtu: atq; ĩſolẽtia intumuit: vt pi=nũ arborẽ auſa ſit aggredi: & vides (iquit) vt te ſupo: vt ãplis foliis: vt virore præſto & iã iã ad cacumẽ pſurgo. tũ pin⁹: q ſenili prudẽtia & robore pollebat: nihil mirata ẽ cucurbitæ ĩſolẽtis audaciã: ſed ita ad eã reſpõdit. Ego hic mltas hyemes: calores: æſt⁹ variaſq; calãitates puici: & adhuc ĩtegra cõſiſto. Tu ad prios rigores min⁹ audaciæ habebis: cũ & folia cõcidẽt: & viror omĩs aberit: ſic & in Italia (inquit) Barbarus: p multæ quidem ſunt cucurbitæ: quæ pinum aggredi magnopere conãtur: ſed habẽt tamẽ plus animi: q roboris: quocirca breui exareſcunt: aut decidũt: pinus autẽ vexa ri: atq; turbari poteſt: extirpari autem aut ſiccari niſi lõgiſſimo tempore nequit.

De oraculo a Maximino Imper. inſtructo contra chriſtianos: & ibidẽ de cõſtantia chriſtianorũ: quibuſq; verbis contra Rom. præſides vterentur.

Caput. XV.

SAtis cõpertũ ẽ ex ãnalibus veteꝝ: quãtũ rom. oli Impatores decretis publi=cis: atq; edictis chriſtianoꝝ religionẽ repellere: atq; extĩguere conati ſũt. Sic vt nullũ crudelitatis gen⁹ omiſſũ fuerit: ĩ quo chriſtiãi hoĩes vexati: atq; diſ ſecti nõ fuerit: Sed vt cætera nũc omittãtur: Maximin⁹ quidẽ cæſar nõ mĩore aſtu q ſæuitia vſ⁹ ẽ: ĩ pſequẽdis lacerãdiſq; chriſtianis. ſiquidẽ Iouis ſimulacrũ (quod ĩ vrbe Antiochia celebre fuit) ſic ĩſtrui curauit: cõmẽtoq; callido aptari: vt ĩ edẽdis oraclis: quæ tũ magno cultu hẽbãt. rñſũ de chriſtiãis hoc pmerẽt: Ne hoĩes xp̃o dicati dege rẽt ĩ vrbib⁹: neq; vll' etiã locis iuxta vrbes. Sed pcul vt noxiũ gen⁹: atq; vẽeficũ fugarẽ tur: quo factũ ẽ: vt vagi palãteſq; & reiecti ab oĩb⁹ forẽt: tãetſi p religiõis merito atq; maieſtate id accidebat: vt quo plures: ſæuioreſq; forent perſecutores: eo maior & amplior religio haberetur: nec enĩ quicq̃ pricipũ ſæuitiam atq; feritatem magis

exſtimulabat: q̄ firmitudo illa & inuicta atq; impenetrabilis chriſtianorum cōſtantia quæ quālibet libidinē atq; immanitatē longe expuraret: cum foret hæc oratio chriſtianorum: vt a Septimio Tertulliano ſcriptū eſt. o Romani præſides: cruciate: torquete: damnate: allidite: atterite nos: probatio eſt noſtræ innocentiæ veſtra iniquitas.

Qui grāmatici de origine verborum ſcripſerunt: & vnde hæc verba: auidus & inuidus dicta ſunt: perelegans & erudita enucleatio.

MAgno ſtudio ac diligētia quæſitum eſt a veteribus grāmaticis de origine ac ſignificatu verborum: qua in re Nigidius: Verrius Flaccus: Pedianus: & M. Varro plurimū operæ poſuerunt: quoniā in conſideranda atq; intelligēda verborum origine: varia fere atq; diuerſa ab authoribus tradita ſunt: quod & Fabius Quintilianus teſtatur: & Academici probant. Ego autē ſecreto opere de hoc pluribus diſſerui: nunc exponēdum putamus: vnde originem traxerint hæ voces Auidus: & Inuidus: quoniā grāmatici quidam iuniores nō minori inſcitia: q̄ improbitate in his aberrant: cum probi auctores tam elegāter tamq; erudite de his egerint: affirmant enim a videndo deductum eſſe vtrūq; vocabulum: nam auidi a non videndo nominati ſunt: propter nimiā cupiditatem: vt Ver. Flaccus exiſtimauit: q̄ a littera priuandi vim obtineat: ſicuti amētes dicimus: qui mentem nō habent: inuidos autem & inuidiam ſimili ratione inquit Cicero dici: quoniā ex nimia vidēdi cura liueſcant: qđ in tertia (vt puto) Tuſculana cōperies: ab inuidēdo inquit: recte dici poteſt inuidētia: vt effugiamus ambiguum nomē inuidiæ: quod verbū dictum eſt: a nimis intuendo fortunam alterius. quod & poeta Accius in Menalippo teſtatur.

Florem quiſnam liberum inuidit meum.

Qua in re. M. Cicero non Accium modo excuſat: ſed etiā egregie cōmendat q̄ inuidere cum accuſandi caſu protulerit: quoniam ius ſuum poeta retinuit.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER TERTIVS.

Q. Plato philoſophus inuidiæ morbo laborauit: & q̄ infenſus Xenophonti atq; Democrito fuerit: cuius etiam libros extingui cupierit.

PEr multa adhuc ſuperſunt indicia ex veterū ſcriptis: quibus copioſe probari poteſt: Platonem philoſophum æmulationis ac inuidiæ morbo maxime laboraſſe: aliorūq; laudes iniquo animo accepiſſe: ſiquidem inter eū ac Xenophōtem tacitæ cuiuſdam æmulationis liuor extitit: cum nullibi Plato de ipſo Xenophonte tanto viro meminerit: eiuſdē vero diſcipulos ac ſectatores loquētis induxerit: qđ animi male affecti atq; inſinceri argumētum præbuit: vt Gellius dicebat. De abderite autē Democrito: qui longe in phiſicis præſtitit: idem factum eſt a Platone: ſicuti Ariſtoxenus refert: nā cum Plato inquit locos quoſdam tractaret: in quibus contra Democritum ſentiebat: prudens tamē ac ſciens nuſq̄ illū citauit: & ſi alios fere philoſophos nominaret: tum qđ eſt amplius idem Plato quæcūq; habere potuit Democriti cōmentaria traditur collegiſſe: eaq; cum cremari voluiſſet: ab Amyda & Clinia viris pythagoricis prohibitus eſt: aſſerentibus eos Democriti libros nō poſſe omnes

extingui: cũ apud multos paſſim exempla eorum ſeruarẽtur: quã rem & Laertius di
ogenes ex veterũ cõmentariis recenſet: nam & Georgius cretenſis: qui trapeſunti⁹
appellari maluit: permulta Platonis philoſophi vitia collegit libris de hoc cõpoſitis.
Vnde Io. Alarienſis ridicula voce illũ cenotimonem & erinnym appellat: quod & Ni
cenus Beſſarion alicubi aſſeruit.

Diſputatio habita inter Hieronymũ Sauonerolam: & Picum Mirandulam de
philoſophia veterũ cum chriſtiana academia. & quid item vetuſtiſſimi de ipſo deo
ſenſerint id eſt Moſes: Mercurius: Zoroaſtres & Pythagoras.

Caput. II.

QVam vera ſit: atq; ex re conficta a Luciano eloquẽtiæ imago apud celtas po
pulos nuper equidem cõſideraui: cum Io. Picus Mirãdula me ipſum: Laurẽ
tianũq; ſua oratione quocũq; vellet perduceret: tanta enim in eo viro & vo
cis ſuauitas & rerum omniũ cognitio adeſt: vt etiã: ſicut ille Luciani οκμιοσ Mercu
rius facile omnis populos atq; homines ſuis ſermonibus capere: oblectare: atq; affice
re poſſit. Nuper autẽ cõſedimus in marciana academia apud Hieronymũ Sauonero
lam: qui ætate noſtra in omni prope philoſophia maxime præſtat: ſed inibi Laurentia
nus (vt fit) ex veterum philoſophia cũ permulta de ipſo deo ac eius poteſtate rettu
liſſet: ac de animæ viribus: cũq; in hoc nõ re: ſed verbis diſſentire chriſtianos affirma
ret: modeſte (vt ſolebat) ac placide Hieronymus. Caue inquit Laurentiane: ne ver
ba pro rebus accipias. Nam qui veteres philoſophos in academiã pertrahũt: per fa
cile quidem vel fallũtur ipſi: vel alios fallunt. Plato enim ad animi inſolẽtiam: Ariſto
teles vero ad impietatem inſtruit: quo magis te inquit Laurẽtiane hortamur: vt ipſis
philoſophiæ ſpaciis atq; vmbraculis ad Salomonis porticum deficias: in qua certiſſi
ma vitæ ratio atq; veritas cõtinetur: quibus dictis cum Io. Picus ſubriſiſſet: & ad te
inquit hæc etiã pertinẽt crinite: qui tam ſtudioſe adhuc pœne adoleſcẽs: tamq; aſſi
due omnibus ꝑpe diſciplinis incũbas: ſed ea inquit de deo & animis decreta: cũ diu
a me euigilata atq; perpẽſa fuerint: puto me poſteris etiã probaturum: chriſti religi
onem magna ex parte cum veteri philoſophia cõſentire: modo hæc omnia diligẽtius
atq; probius intelligãtur: cum nulla vnq̃ religio fuerit: quæ deum ipſum æternũ re
rũq; omnium abſolutiſſimũ nõ dixerit: ſicuti & animã quoq; immortalem. Sed princi
pes inquit in omni mortaliũ vita extiterũt aliquot & iudicio: & rerũ cognitione maxi
mi: vt Moſes: Pythagoras: Mercurius: Zoroaſtres: Solon: qui omnes pari cõſenſu:
non modo hæc crediderũt: ſed maxime affirmarũt. Nam ſi quid eſt antiquitati cõce
dendum: omnis certe illa veterum theologia pari ſententia id ipſum aſſeruit. Her
mes enim qui apud ægyptios floruit: & qui maximus philoſophus: maximus ſacer
dos: & maximus rex fuit: certe cum Moſe ipſo conſentit: eiuſq; opinioni magnopere
accedit. nam & Pythagoræ diuina illa philoſophia quam magicen nũcuparunt: ma
gna ex parte ad moſis diſciplinas pertinebat: vt qui ad hebræos quoq; eorũq; doctri
nas in ægyptum vſq; perrexerit: pluraq; illorum ſacra: atq; myſteria intellexit. nam
Platonis etiã eruditio (vt cõſtat) ad hebraicam veritatem fere accedit: ex quo per
multi eum germanum Moſem dixerunt: ſed grece loquentẽ. Zoroaſtres autem ille
Oromaſi filius cum magicen quidem percoleret: nihil aliud accipiebat. q̃ dei cul
tum atq; diuinitatis ſtudiũ: quo ille occupatus naturæ vires omnemq; poteſtatem
egregie apud perſas perquiſiuit: vt ſacra illa & ſublimia diuini intellectus arcana co
gnoſceret: quã partem vel Theurgiam multi vel Cabalam alii: vel magicen etiã di
xerunt: Sed enim omnis antiquitas tantum videtur hebræis atq; ægyptiis cõceſſiſſe:

vt veritatem ab illis acceptã per varias orbis regiones:atqꝫ diuerſos populos circumducere:atqꝫ illuſtrare voluerit.quod eo animo a quibuſdam effectum eſt;vt magis addere aliquid;ac inuenire ipſi crederẽtur:q̃ ſumpta ab aliis approbare.quibus relatis Hieronymus Sauonerola Io.Picum cõplexus:& vnus tu inquit es Pice ætate noſtra:qui omnium veterum philoſophiam;ac religionis chriſtianæ præcepta & leges percalleas:vt hæc tua quidem rerum pœne omniũ cognitio:antiquioribus illis Hieronymo:Auguſtino:Baſiliis:Gregoriiſqꝫ:ac Dionyſiis merito conferri poſſit:nam alia ibidem multa Io.Picus de chriſto;legibuſqꝫ eius ac religione copioſe diſſeruit:ex chaldaicis atqꝫ ſyriacis theſauris:quod alibi commodius recenſui.

Qđ apud noſtros quattuor idiomatum genera fuiſſe tradantur:id eſt Priſcum:Latinum:Romanum:& Mixtum:& quo maxime tempore floruerunt:ac de ethruſcis etiam litteris non nihil.

Caput .III.

DIgnum obſeruatione viſum eſt:quod in quorũdam cõmentariis legitur:de latina eruditione:& quo maxime Idiomate:quibuſqꝫ temporibus maiores vſi fuerint.Relatũ igitur eſt quattuor fuiſſe apud noſtros linguarũ proprietates:hoc eſt Priſcam:Latinam:Romanã:Mixtam:quod ex Varronis authoritate grãmatici veteres tradunt.Priſca eſt:qua vetuſtiſſimi Italiæ populi ſub Iano videlicet & Saturno regibus vſi ſunt:cuiuſmodi carmina quædam incondita:parũqꝫ noſtris intellecta adhuc ſuperſunt:vt Saliorũ & Argeorum ſacra:de quibus Var.etiã Terẽtius meminit.Latina vero:quã ſub Latino:& regibus Tuſciæ cæteri quidem populi in ipſo latio loquebãtur:qua tabulæ decemuirales ſcriptæ ſunt:ac ſacræ leges:et publica quædam edicta.Romana quæ poſt exactos reges Rom.populi geſta cõplexa eſt:nam & hanc ipſam inter poetas.M.Plautus:Neuius:Accius Pacuuius:Ennius:&.P.Vergilius maxime coluerũt:ex oratoribus autẽ & hiſtoricis.M.Cato:Siſenna:Quadrigarius.Val.antias:Cæſar & .M.Cicero:Mixta vero:quæ aucto Imperio et libertate amiſſa varios populos ac nationes in iura ciuitatis admiſit.Quo factum eſt vt Romana virtus:ac loquendi iuxta integritas paſſim cum moribus degeneraret:ex veteri ſententia.

Moribus antiquis res ſtat romana viriſqꝫ

Neqꝫ autem me latet:latinã quidem doctrinam ex multiplici:varioqꝫ Idiomate conſtare:ſiquidem:& Oſca:& Sabina vocabula a multis olim recepta ſunt:vt punica nunc omittamus:nam &.Q.Ennius Oſce locutus eſt:tum ethruſcas alii fabulas ex poſuerunt:ſicuti Liuius &.M.Cicero:alicubi teſtantur.

De nominibus Romanorum:& ꝙ a Sabinis prænomen acceperint:ex fœdere cum Romanis facto:tum qua die Romani nomen aſſumerent.

Caput .IIII.

APud Macrobium & alios veteres nõ pauca ſunt obſeruata de poteſtate:& ratione nominum Romanorum.Vnde videlicet aſſumpta vel deducta ſint Sed enim Romani homines:non vno tantum nomine vel cognomine cenſebantur:ſed pluribus etiam q̃ a noſtris grãmaticis tradatur.ſicuti videre quorũdam exempla poſſumus.Nam ſic vtiqꝫ de Attico leges:eum quidem his appellationibus fuiſſe vocatũ vt diceretur.T.Cæcilius:Satus:Pomponiꝰ:Atticus:Solebant enim Romani:vel ab illis cognomen accipere a quibus hæredes relinquerẽtur:quod alibi demonſtraui:Nec.n.illud ignoramus.tria præſertim nomina romanorũ a poetis deſignari:vnde illud.Tris equitum turmæ:tria nomina nobiliorum.

Sed hac in re putaui obſeruandum: quod ab Eutropio ſcriptum eſt: in Rom. hiſtoria ad Valentem auguſtum: quod equidem non ſatis memini: an apud alium authorē legerim: poſt multas inquit cōtentiones inter Sabinū populum & Romanū factum eſt fœdus: ac iure ſocietatis in eandem ſentētiam cōuenere: vt rex: T. Tatius ſimul cum Romulo imperium teneret: Sabiniq; & Romani vnus populus efficeretur. ex quo ad hoc inquit cōfirmandum: Romani tum cœperunt Sabinorum nomina ſuis præponere: Sabini aūt Romanorum: vt nouæ quidem amicitiæ nominum iura adiicerēt. quo factū eſt: vt nemo deinceps Romanorū abſq; prænomine haberetur. Neq; vero illud ignoratur: in veterū cōmentariis luſtricos dies illos a Romanis dictos: quibus nomina infantibus imponerētur. nam & Nondinā deam (vt aſſerit vectius prætextatus) Romani colebant: a die nono appellatā: quo videlicet ipſos infantes luſtrarent: ac nomen imponerēt: & ſi octauo die fœminis: maribus autē nono: vt in cœnis macrobianis legitur.

Qui maxime apud latinos: de Sacris ac Pontificiis verbis ſcripſerint: & quomodō reus & damnatus inter ſe differūt: tum ex iure ipſo Pontificum verba expoſita.

Caput. V.

QVi apud veteres de iure pontificio & antiquis ſacris ſcripſerūt: percōmode viſi ſunt: atq; egregie verborum proprietates: ac poteſtatem explicare: ea cū primis referentes: quæ ad ſacras voces: quæ ad funerales: & Saliares pertinerent: cuiuſmodi authores a Macrobio celebrātur: Vectius prætextatus: ac Flauianus: vt Labeonem Antiſtium: & Veraniū mittamus: qui libros de pontificalibus reliquerūt: Sed enim cū ritus ac cerimonias ſacrorum inueſtigarēt: verborum quoq; rationes atq; originē mirifica diligētia cōquiſierunt: quod in his nuper vocibus obſeruauimus: quæ ad reum & damnatum pertinent: nō minus vero: q̄ ſubtili iudicio examinatis: ſiquidem vtrūq; vocabulū in votis nūcupandis: atq; perſoluendis frequēs in veterum libris cōperies. nam illū proprie reum dixerunt: qui ſuſcepto voto in ſacris ſeſe numini aſtringit: damnatum vero dicimus: qui ſe a promiſſis eximit: & vota perſoluit: quod in Macrobianis quoq; cœnis ab Euſtathio elegāter diſputatur. Vnde illud etiam in veterum legibus legitur.

Qui reus voti eſto accedito ad ſacra:
Qui damnatus eſto ſacra rite perſoluito.

Nam & .P. Maro: qui ius Pontificium optime calluit: egregie id obſeruauit: quo loco inquit.

Dii quibus imperium eſt pelagi: quorum æquora curro:
Vobis lætus ego: hoc candenti in littore taurum
Conſtituam ante aras voti reus: extaq; ſalſos
Porriciam in fluctus: & vina liquentia fundam.

De viribus atræ bilis: ac de Eurylocho: & poeta Malacho: q̄ grauiter eo morbo ad inſaniam vexarentur.

Caput. VI.

QVi de moribus & vita philoſophorum ſcripſerunt: Eurylochū tradunt qui Elienſem Pyrrhonem audiuit: miris modis atra bile vexatū fuiſſe: quæ græce μελαγχολια. dicitur: atq; ſic percitum eo morbo: vt cū in Elide variis & diuerſis multorum quæſtionibus ageretur: ac reſponſitando eſſet fatigatus: palliū abiecerit: & Alpheum fluuium tranauerit. Illud quoq; de eodem Eurylocho: eiuſq; furore traditur: ſic aliquando inſtigatum κατα μαγειρου vt ſumpto veru cum carni

bus:vſq; in forum illum inſequeretur .fuit autem Eurylochus acerrimo quidem in=
genio :cuiuſmodi fere hi ſunt :qui atra bile ſunt affecti :quod ab Ariſtotele philoſo=
pho atq; aliis approbatur . Nam & Phauorinus academicus :qui Pyrrhoniorũ libros
compoſuit :heroicam hanc affectionem appellabat dicens ει μαι σχεδον τι το πα
θοσ του το ηρωικον:quãdo Hercules:Lyſander Aiax:Alcmeon:ac Bellerophon eodẽ
vitio laborarũt:Socratem nũc & Platonẽ mittamus . Nam Malachus quidem poeta
excellens fuit:ſed eo tum in abſoluẽdo carmine præſtãtior:cũ mẽte penitus foret alie
natus:ſicuti etiã de Bacchis:& Sybillis (vt appellant)creditũ eſt . Quin & Auguſti
nus copioſe affirmat poetas ipſos nõ proprio :ſed alieno ore carmen effundere .quod
a Platone probatur in eo libro :cui titulũ fecit de furore poetico :ſed enim de atra bile
cum plura ſcribat Ariſtoteles in problematis : frigida inquit ſtolidos & ignauos red=
dit :calida ingenioſos & amãtes.nimia vero attonitos & timidos:ſed hæc alibi com=
modius explicauimus.

Quo habitu & forma eſſet Romana toga :ac de aliis veſtibus :quæ cuiq; populo
aſcribãtur :tum alia inibi non iniocunda addita.

Caput .VII.

SCripta ſunt a veteribus permulta de veſtibus :& eorum genere :ſicuti a Sue
tonio Tranquillo:Cornuto & aliis:qui diligẽter quæſierũt:quibus etiã voci
bus apud varios populos ſignarẽtur:ſicuti græcorũ pallium: Sardorum ma
ſtruga:Brachæ Gallorum:Germanorũ rhenones:Romanorum toga:de quibus a me
alibi dictum eſt.ſed hoc loco notãdum mihi videtur de Romana toga aliquid:quo ha
bitu:quaq; ratione accipienda atq; intelligẽda ſit: cum nuper de re hac quæſtio inter
doctiores haberetur: Ad hũc igitur modum Romani veſtem hanc habuerũt : veluti
etiã num in veterũ ſtatuis & marmoribus cõſpicimus :quæ togatæ obid imagines ap
pellabãtur.erat autẽ veſtis vſq; ad talos :vnde talares etiã togæ a quibuſdam dicun=
tur.Idq; ſeruatũ eſt Romæ:vſq; ad ætatem Octauii Auguſti:quod a Fabio Quintilia
no diligẽter eſt obſeruatum .nam deinde breuiores fuerũt:ſic vt ad media crura eſſẽt
demiſſæ.rotundam vero & apte cæſam volebãt:ne enormis vel indecens videretur:
ſi qua ex parte minus iuſta :nec eadem fuiſſet proportio:ſinus etiã faciebat:qui cũ al=
tiores cinctura extarent:decẽter & honeſte in partem ſiniſtram ducerẽtur .ita enim
deſiderat Fabius in oratore:quoniã ſedeat aptius .merito autem repræhenſus eſt .C.
Plinius qui talarem togam dixerit a Cicerone geſtari ſolitam: vt ea varices velaret.
cum conſuetudo tum foret :togas ipſas ad talos vſq; demitti:ſicuti græcorũ pallium
erat:in ſuperiori autẽ parte :humerum operiri debebat: iugulũ vt attingeret potius
q̃ velaret:ne togæ ipſius dignitas & latitudo:quæ in pectore viſebatur in anguſtũ de
ducta perderetur.Erant & manicæ in toga vſq; ad ipſas pœne manus:neq; tamen ad
imos digitos:quarum latitudo æqua & decens magis decorem q̃ venuſtatẽ præfere=
bat:vt cũ brachiũ in agendo tollerent cæteris togæ partibus optime reſponderet: ita
enim romani togam fere habuerũt:nã in Mena Pompeii liberto togam nimis defluen
tem:atq; redundãtem:virulento carmine inſectatur Horatius:cum ſex vlnarũ eſſet:
eaq; amictus Menas populo ſtomachante per ſacram viam incederet:neq; enim lice
bat in vrbe:præterq̃ libero homini:hac veſte vti:ſiquidem & ætatis & hominũ in ha=
bitu veſtiũ ratio eſt a ſenatu po.q;.r.ſeruata.nam & pueri prætexta toga vſi ſunt:ſicu
ti ex his notiſſimũ eſt:quæ vectius prætextat⁹ in Macrobianis cœnis de prætexta &
bulla aurea copioſe diſſeruit:virili autẽ toga vti a ſextodecimo ætatis anno incipie=
bant:&ſi quidam temere diſſentiunt:Octauius enim Auguſtus.XII.agens annũ atq;

am Iuniam defunctam pro cōcione laudauit: & quadriēnio poſt (vt ait Trāquillus) virilem togam aſſumpſit. viri autē Romani. vt eſt author Gellius: primo quidem ſine tunicis toga ſola amicti fuerūt: poſtea ſubſtrictas & breues tunicas citra humerū deſinētes habebant: ex quo Scipio ille aphricanus Pauli filius: cum in Gallum Sulpitium eſſet inuectus: cū Cheridota illum tunica accubuiſſe nō ſine ſtomacho affirmauit: & re vera facta eſt aliquando mutatio in Rom. ciuitate de indumētis gerendis: ſi quidem Octauius Auguſtus ædilibus demandauit: nequem ciuem in foro aut circo paterētur cōſiſtere niſi poſitis lacernis togatos: & cū forte pro cōcione vidiſſet penulatorum turbam indignabundus & clamitans:

En inquit Romanos rerum dominos: gentemqꝫ togatam.

Q iniquo animo pu. Vergilius fuerit contra Grāmatiſtas atqꝫ ineptos litteratores: ac eiuſdem elegans dictum ſuper illo ænigmate:

Tris pateat cœli ſpacium non amplius vlnas.

Caput. VIII.

TRaditum eſt a multis. P. quidem Vergilium bonis ingeniis ac eruditis plurimū gratiæ & fauoris oſtendiſſe: cōtra autē litteratores: ac male doctos homines: mirum eſt q̃ affecto & infenſo animo fuerit: ꝙ in his maiorem audaciam ac impudentiam: q̃ maturitatem & iudicium videret: ex quo prolatis etiā verſibꝰ hoc totum aperte aſſeruit: ſicuti Iunius philargirius; & Seruius honoratus referunt: ſed quod in verſiculo Vergiliano acciderit de cœli ſpacio grāmaticis conquirentibus dignū ſane videri poteſt adnotatione: in hoc. n. carmine ex bucolico ludrico.

Tris pateat cœli ſpacium non amplius vlnas.

Cum Cornificius & alii quidam grāmatici dubitarēt: anxieqꝫ a poeta perquirerēt; ſiquid forte remotius ſubeſſet: perlepide reſponſum eſt a Vergilio: ſe in ea re grāmaticis omnibus crucem fixiſſe: in qua ſe aſſidue diſtorquerēt: qđ ipē etiā Pedianus a Vergilio audiuit; quēadmodum Iunius idem Philargirius in Vergiliano cōmentario refert; qui tamē Pedianꝰ reſpōdiſſe traditur; mihi certe nullā crucē: Non. n. ſum id anxie quæſiturꝰ. Quantū vero doctrinæ Vergilianæ ac eiꝰ fœliciſſimo ingenio cōceſſerit Pedianus; cum ex aliis multis declarari poteſt: tum ꝙ idem Pedianus librū quoqꝫ cōtra eius obtrectatores cōpoſuit: qui. P. Vergilio & hiſtoriæ falſitatē & furta ex Homero obiiciebant: cū in vtroqꝫ nō defenſionē modo: ſed gratiā & laudem ſingularem merito inuenerit. quemadmodum Euſtathius; ac Furius albinus erudite & copioſe apud Macrobium teſtantur.

De his hominibus: qui ſe ipſos in puteum iaciant: & qđ in cauſa; exemplis de Laurentiano & aliis adductis.

Caput. IX

QVæſitum nuper eſt a viris prudentioribus: quonā fato acciderit: vt hoc ipſo anno in parte Galliæ (quæ a noſtris Lugdunēſis dicitur) nō paucæ quidem fœminæ ſe ipſas in puteos & in vndas cōiecerint: & ſi nullo (vt apparebat) corporis morbo vexarātur. in quo nihil certum: aut etiā dignū eſt allatum: præterq̃ ꝙ hoc totum pleriqꝫ poteſtate ſiderum: ac cœli defluxu fieri arbitrati ſunt: vnde furore perciti homines: violēta nece occūberēt. nec enim deſunt exēpla apud veteres: quibus aperte colligitur plurimos tali morbo affectos ſe interemiſſe: quod a veteribus tamen in deorū iram & quaſi vltionē refertur. Nam de his qui graui morbo: aut peſte tenentur vulgatius eſt: q̃ vt de hoc tradendū ſit. cum Gallenus quoqꝫ & Hippocrates in medicina præſtātes vinciendos præcipiant ægrotos: ſicubi peſtilēti: vel grauiſſima febre infeſtantur; quod in his maxime accidit; qui peſtilentia laborant: in celebri illa

Atheniéſium traditur: in qua permulti ſe ipſos paſſim in vndas iaciebãt. quod a poeta Lucretio elegãter explicatur.

Multi præcipites Lymphis putealibus alte
In fluuios partim gelidos: ardentia morbo
Membra dabant: nudum iacientes corpus in vndas.

Teſtis mihi: & Pontanus: virginem Neeram in ſalẽtinis paucis ante annis ſeſe in puteum deiieciſſe: Sed hoc nimia indignatione factũ conſtitit: ꝙ ab eo ſe repudiatam videret: cui pro cõiuge pacta erat. Sed enim quod nuper accidit in Petro leonio mirificum certe viſum eſt: quãdo is & in philoſophia vir excellens: ac prudẽtia prope egregia: in puteum ſe in florẽtino ſuburbano immerſit: quod etiã mox Laurentiano Florentino cõtigit: cuius ego academiam aliquãdo acceſſi: eiuſꝙ diſciplinæ auditor interfui: cum Ariſtotelis: atꝙ Hippocratis cõmentarios magna eruditione exponeret: ſed in obitu hoc Laurentiani: conſenſum eſt a medicis fuiſſe illum atra bile ſic percitum: vt Hippocratis vinculo neceſſe fuerit illum alligare. q̃q̃ & hoc ipſo anno fœminæ aliquot in Crotonienſi agro idem factitarunt.

De populis qui humana carne veſcantur: & quæ Hieronymus de Scottis gente britannica ſcripſerit.

Caput. X.

FRequens mentio eſt apud veteres authores de populis Anthropophagis. qui videlicet idcirco ſũt a græcis appellati: ꝙ humana carne veſcantur. Nã apud Scythas (inquit Plinius) plura genera ſunt: quæ humanis corporibus veſcuntur. Et in medio prope orbe terrarum Sicilia & Italia: gentes fuiſſe olim huius monſtri Cyclopas & Leſtrigonas dictos conſtat: ſed idem relatum eſt etiam a Hieronymo de Scottis: q̃ hi populi ab hominibus eſitandis non abſtinerent: quod hercle mirum eſt: cum ad ipſam Hieronymi ætatem id agerent. ſic. n. refert idem quo loco varios populorum mores ac ritus percenſet. quid inquit loquar de cæteris nationibꝰ cum ipſe adoleſcentulus in Gallia viderim: Scottos gentem britannicam humanis veſci carnibus: & cum per ſiluas porcorum greges & armentorum: pecudumꝙ reperiant: paſtorum nates & fœminarum papillas ſolent abſcindere: & has ſolas ciborũ delitias arbitrari. Iidem etiam Scotti quaſi Platonis rem pub. ſequentes: nullam propriam habent cõiugem: ſed pro libidine inquit more pecudum laſciuiunt. quod a me de Scottis eo libentius eſt obſeruatum: quoniam & doctiores quidam opinati ſunt: de his quidem populis nullam Romanis imperatoribus cognitionem fuiſſe: in qua ſententia & Hermolaus barbarus fuit. Noſtra autem ætate compluris cum Carolo Francorum rege Italiam inuaſerunt: qui ſub eius ſignis militarent: ſunt enim in dirigendis maxime ſagittis viri acres atꝙ egregii.

De lapide cariſtio mirifica obſeruatio: ꝙ ex eo veſtes contexantur: atꝙ in ignem poſitæ a maculis emundentur.

Caput. XI.

DE Cariſtiis colũnis: atꝙ marmoribus cõplura ab his tradũtur: qui de lapidicinis ſcripſerunt: de illo autem genere lapidis. qui ad Cariſtium celebratur: cũ alii multi: tum præcipue Strabo mirãda quædam deſcribit: cũ netilem hũc atꝙ textilẽ eẽ referat. Quin ex hoc ipo lapide mãtilia inqt Strabo egregie cõtexi: atꝙ abſolui. quæ ſi forte cõtraxerit ſordes: & in ignẽ deferãtur: facile qdem emũdari: atꝙ omnis maculas tolli: ac ſi in lauacro fuerint. Quod ego ob id obſeruandũ exiſtimaui:

vt apertius intelligamus: nihil tam mirum videri in maieſtate naturæ: quin illud ipſum magno cōſenſu credi oporteat: etiā ſi male docti homines: atq; antiquitatis imperiti vel talia impudēter cōtemnūt: vel inepto riſu tanq̄ mādacia explodūt.

Locus in epiſtola .M. Tullii ad Trebatiū expoſitus de philoctete: q̄q; imprudenter a quibuſdam deprauetur: ac falſo itidem exponatur.

Caput. XII.

MVlti hactenus fuerūt: qui in cōmentariis Angeli Politiani: quibus miſcellanea titulum fecit: cōplura velut abſurda: & imperite expoſita adnotarūt. nā cuiq; inſitum prope eſt aliena magis detrahendo repræhendere: q̄ ſua docendo comprobare. nos autem eos homines laude dignos: atq; commendatione cenſemus: qui legendo: ſcribendo: atq; commentando permultum vigilarunt: etiam ſi nō ſunt omnia in bonis diſciplinis conſecuti: qd ea ratione dictum volumus: vt eorum inſcitiam: atq; ineptam audaciā reprimamus: qui in hoc litterarum certamine volſellis (vt inquit Varro) nō gladiis pugnāt: ſed his miſſis .M. Ciceronis locus exponendus eſt in epiſtola ad Trebatium iurecōſultum: quo loco de Philoctete agitur: cui ſimilem dicit Trebatium in locis variis peragendis. deinde q̄ in Britannia inquit non minus q̄ Philoctetē te præbuiſti plane non reprǽhendo. quibus verbis Cicero ſignificat Trebatium ipſum parū certo loco conſiſtere: ſed peregre vagari: & ſpectacula cōplura quæritare ad exemplum Philoctetis: vt ex græcis quoq; fabulis colligimus: in quibus Philoctetes inducitur: poſt acceptā iniuriam per varias vrbes ac regiones deferri: ſed eiuſdem Ciceronis verba repetenda ſunt: ex epiſtola ad .Q. Fratrem: vt apertius intelligamus: q̄ ſit hoc loco abſurda mētio de Philotheoro. de re pub. inquit: nimiū te laborare doleo: & meliorem ciuē eſſe: q̄ Philoctetem: qui accepta iniuria illa ſpectacula quærebat: quæ tibi acerba eſſe video: ex his autem verbis: nemo eſt qui nō videat Philoctetem eſſe legendum: non Philotheorum. quando & veteres quoq; codices huic ſententiæ aſtipulantur: quod ego cum Politiano rettuliſſem: ingenue quidem & amice profeſſus eſt: non fines modo ſe hac in re: ſed ipſam quoq; poſſeſſionem concedere.

Veterum conſuetudo relata de Bactrianis populis & atriis in furtis mulctandis ex authore Bardeſane: ac de ægyptiis etiam & lacedæmonibus: qui impune furta committerent.

Caput. XIII.

COmplura paſſim apud veteres de furtis leguntur: quibus legibus: atq; ſuppliciis mulctari oporteat: ſed illud ex libris Bardeſanis de fato apponendū putaui. apud Bactrianos inquit populos qui pauca furantur: ſputis dehoneſtari ſolent: taliq; ignominia dedecorantur: apud Atrios item: qui minima furantur lapidibus obruuntur. qd & Pamphilus Euſebius recenſet: quo loco de fato cōtra chaldæos: & mathematicos differit: Lacedæmones aūt viri & acres imprimis & ſobrii: patrio iure ac legibus furandi vſum permiſerūt neq; id ipſum ob turpiorem quæſtū: aut ad ſumptū libidini ſuppeditandū: vel opulentiā cōgerendā: ſed pro ipa (vt inqt Gellius) diſciplina & exercitio rei bellicæ: quoniā ſedulitas illa & ſolertia furādi ingenia et animos iuuenū acueret: atq; ad inſidiarū aſtus excitaret: & vigilādi tolerantiā obfirmaret. Apud ægyptios item vetuſtiſſimos illos furta omnia fuiſſe permiſſa & impunita traditum eſt: qua in re illud .M. Catonis veluti ex delphico ſeruatum eſt in originibus de furtis. fures inquit priuatorū furtorum in neruo atq; compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atq; purpura.

Triginta milia deorũ a poeta Heſiodo celebrari: & a.M.Varrone .ccc.Ioues: & q̃ ridicula foret veterũ de diis opinio.

Caput.XIIII.

SCripſit Aenomaus librũ de falſitate oraculorũ: in quo flagitia omnia Apollinis: & Vatum deceptiones detexit, quo aũt loco refert imperatum fuiſſe ab Apolline mithymnenſibus: vt ligneũ Dionyſii caput colerent. xxx. inquit milia deorũ in orbe terrarũ haberi: idq; ipm a Vate Heſiodo fuiſſe aſſertum. Septimius vero Tertullian9 in apologetico cõtra gẽtiles: trecẽtos inquit Ioues: ſeu mauis Iupitros a.M.Varrone dinumeratos: eoſq; ſine capitib9 introductos: quo circa nõ inepte dictũ videtur a qbuſdam philoſophis: fuiſſe eos maxime demẽtes atq; inſanos: qui rebus omnibus & adeſſe deos putauerit: & varia flagitia: quæq; obſcœniſſima dictu ſunt pro numinibus coluerint: quod ab Auguſtino etiã & Firmiano lõgis voluminibus atq; magnis cõuitiis inceſſitur: deridetur atq; exploditur. Itaq; ocioſũ eſt inquit Tertullianus per omnia deorũ nomina velle decurrere: qui colerẽtur a veteribus: cũ tot tamq; varii: noui: veteres: ſerui: barbari: græci: romani: peregrini: captiui: adoptiui: proprii: cõmunes: maſculi: fœminæ: ruſtici: vrbani: nautici: militares: enumerẽtur.

Qui ſint apud ægyptios Sarabaytæ ſacerdotes: ac de eorũ moribus: atq; improbiſſima ſimulatione ex Auguſtino: & Hieronymo authoribus.

Caput.XV.

SErmo habitus eſt in marciana bibliotheca a Pico Mirandula & Politiano de quibuſdam hereticis: eorũq; diſciplinis: atq; opinionibus: tum de Auguſtini egregia & ſingulari doctrina: in examinandis refellendis atq; eiiciendis illorũ erroribus: qui chriſtianorum mentes: veluti proſerpens hedera: facile implicãt Inter alia vero cõplura quæſitum eſt: quinam forent Sarabaytæ ſacerdotes: quoniã in Auguſtini epiſtola mentio de his obiter facta ſit: qua in re cum nihil reſpõſum fuerit: putaui hoc loco ea ſubiicienda: quæ de his relata ſunt: ab eodem Auguſtino ex Hieronymi traditione. Tales ſunt inquit Sarabaytæ ſacerdotes: vt eorũ genus omni affectu atq; ſtudio ſit deuitandum: ipſi deniq; in ægypto poſiti ſunt: in foraminibus petrarum habitantes: induti porcorum & boum pellibus: cincti funibus: palmarum ſpinas ad calcanea portantes ad cingulum ligatas: diſcalceati: & ſanguine cruentati: cauernis exeuntes ad feſtum Scænophegiæ pergunt Hieroſolymam: & ſancta ſanctorum intrantes: paupertatem & abſtinentiam prædicant a ſe ſeruari: tum barbam ſpectante populo ibidem acriter peruellunt: itaq; nummis tali aſtu & cõmẽto adeptis in ſuam regionem remeant: & in lætitia & dapibus epulantur. Hos inquit Sarabaytas Auguſtinus: nolite obſecro imitari, quia nõ beatos illos: ſed in magnis ſuppliciis damnatos merito eſſe prædicamus: videtur enim pro his ab Auguſtino & Hieronymo accepti: qui cum vultum ſeueritatis vendicent: atq; ſeueritatem egregiam præ ſe ferant: in receſſu ſcelera omnia & flagitia retinẽt. Cuiuſmodi homines & a Paulo & a cæteris magnopere exagitantur: ſiquidem Catones & Curios ſimulant (vt inquit ille) viuunt autem bacchanalia.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA. LIBER QVARTVS

Dignum memoria de rege Piſiſtrato :quo aſtu atqꝫ cõmento cõtra aduerſarios
ſit vſus pro firmando imperio:tum de eius quoqꝫ tyrannide non nihil ex verbis
Solonis. Caput.I.

DIgnum obſeruatione ac memoria eſt qđ in hiſtoria de rege Piſiſtra-
to: & eius diſſenſione cum filiis notatur : tum q̄ callide ac prudẽter
(vt homo græcus)omnem prorſus odii ac ſimultatis ſuſpitionem :
apud populũ Atheniẽſem ſuſtulerit.Nã cum forte idem Piſiſtratus
(qui Athenis imperauit) in dicenda ſentẽtia minime obtinuiſſet a
liberis aſſenſum:ex ea re factũ eſt:vt inter eos orta ſimultas credere
tur:quod æmulis atqꝫ aduerſantibus (vt fit) maxime gratũ pro voto cõtigerat :ſpe
rantibus ob eam forte ſeditionẽ atqꝫ diſcordiã futuram in regno nouitatẽ: verum Piſi
ſtratus cõperto æmulãtium animo: vt eximia vir prudẽtia :ciues omnes cõuocauit:
atqꝫ ad eos in hũc modum verba habuit.Succẽſui equidem pro tẽpore inquit o Athe
nienſes meis filiis : ꝙ ipſi paternæ volũtati (vt par fuit)minus acquieſcerẽt : ſed viſũ
mihi deinceps eſt officiũ eſſe meũ :ac pietatis paternæ munus : vt ego ipſe in liberoꝝ
ſentẽtiam cõcederem : debetis igitur ſcire ſobolem quidem ac liberos regis cũ patre
cõuenire :& in omnibus eſſe cõcordes:quo cõmento atqꝫ aſtutia effecit : vt omnibus
plane Atheniẽſibus ſpes tolleretur futuræ nouitatis .Idem quoqꝫ Piſiſtratꝰ mira qua
dam arte & ingenio tyrãnidem occupauit (ſicuti a Solone & aliis ꝑmultis ſcribitur)
nam blande primũ vocare populũ atqꝫ elicere cœpit :dein ſibi ipſi vulnera inflixit :&
in publicũ ſimul progreſſus :atqꝫ vociferãs ea ſe ab hoſtibus accepiſſe : quadringẽtos
ſibi cuſtodes dari exorauit: iuuenes admodum acres & robuſtos : quibus armatis ſti-
patus :rei pub. Athenienſium ſtatum euertit :ac regiam poteſtatem arripuit.

Quo ſtudio ac diligẽtia factũ ſit a Romanis vt libros Magonis de agro colendo
in latinũ cõuerterent:tũ aliud exemplũ de Cor.Taciti hiſtoria:quo honore a Ta
cito imper.habita :& in bibliothecis locata fuerit. Caput.II.

NOtandum & illud eſt: quãta cura & ſtudio factũ ſit a Romanis :vt ea omnia
diligẽter obſeruarẽt :quæ ad ipſam vitã cultũqꝫ & mores hominũ pertinerẽt
nec eñ leges tantũ & ſacra quædã ab Athenienſibus per legatos acceperũt:
ſed cõmentarios etiã de agricultura & eius præceptis :ab ipſis Carthaginẽſibus ſena-
tus authoritate in vſum Romanũ tranſtulerũt. nã cum Mago ille pœnus : qui cõtra
Romanos imperator excellẽs fuerit:libros de re ruſtica duo de triginta cõdidiſſet :de
cretũ eſt a Romano ſenatu:vt ea quidẽ volumina ex punica lingua in latinũ ſermonẽ
cõuerterẽtur :quo maior etiã vtilitas :atqꝫ cõmoditas colẽdi agri romanis viris trade
retur : quod ipſe .C. Plinius ad veſpaſianũ Auguſtũ ſcribit :qui inter alios quoqꝫ Ma-
goniani opis interꝑtes :Deciũ Syllanũ fuiſſe aſſerit :cui demãdatũ fuerit:vt Magonẽ
ipm in Romanã orationẽ trãſferret:ſiqdem nõ modo nobili genere Syllanus hic fuit:
ſed etiã ſapientiæ(vt inquit Plinius)cõpoſitiſſimæ.Facit ad hoc & aliud exemplum
de Tacito imp.Romano :is enim Corn.Taciti viri conſularis hiſtoriam de Rom . im-
peratoribus:non modo in omnibus bibliothecis iuſſit collocari : ſed etiam edicto ca-
uit : vt decies quotannis ad vſum publicum tranſcriberetur : atqꝫ in bibliothecis
pariter poneretur . In quo aperte probatur : non illum modo ſui generis & familiæ

ſed etiã hiſtoriæ rationem habuiſſe:qua rerum omnium memoria & vtilitas ad ipſos poſteros propagatur:quod & Flauius vopiſcus ad Baſſum retulit.

De cenſorum poteſtate:ac de triplici pœna in Romanos:& qui dicerẽtur in æra rios relati:ac ibidem ſubſcripta verba ex antiquis legibus de ipſis cenſoribus.

Caput.III.

PRudenter a Romanis factum eſt in moderando imperio & moribus corrigẽdis:vt ea in re magiſtratus eiuſmodi haberentur:qui conſilio & diligentia ſingulari hoc officium præſtarẽt:quales in vrbe cenſores fuerunt:qui præter alia multa cum agerẽt:ad regendos etiã ciuitatis mores creari mos fuit:ſed in erogandis pœnis:atq; mulctandis delictis:quod apud Aſconiũ pedianũ reperio:Notandum mihi hoc loco videtur cũ in quoq; ordine.Rom.ciues pro ipſis meritis cuiq; condignam pœnam ſtatuiſſent.nam qui ſenatores eſſent:his quidem pœna fuit:vt ſenatu amoti eiicerentur:qui autẽ Romani equites delinquebant:eiſdem cenſores publicum equũ adimebant:ſicuti nimis interdum obeſis corpulentiſq; equitibus:vel quibus male curati equi ſtrigoſioreſq; fuiſſent:qui vero plebei forent:eorũ nomen pro delicto in ceritum tabulas cenſorũ authoritate referebatur:neq; amplius in centuriæ ſuæ albo ſcribebatur:ſed ærarii fiebant ac pro capite dũtaxat tributi nomine æs præbebant:ex quo permultos legimus in ærarios fuiſſe relatos:ſicuti & apud Liuium & alios veteres habemus:qđ ego ob id appoſui:vt eorũ facilius errores a ſtudioſis agnoſcantur:qui etiam doctiores haberi ſolent:ſed & verba ipſa libet hoc loco adiicere ex antiquis legibus:quo apertius cenſorum dignitas atq; poteſtas intelligatur.nam & Cicero hæc eadem refert.

Cenſores populi:ciuitates:ſoboles:familias
Pecuniaſq; cenſento:vrbis:templa:vias.
Aquas:ærarium:vectigalia tuento.
Populiq; partes in tribus diſtribuunto.
Exinde pecunias per ciuitatis ordines partiunto.
Equitum:peditumq; prolem diſtribuunto.
Cœlibes eſſe prohibento:mores populi regunto:
Probrum in ſenatu non relinquunto:
Bini ſunto:magiſtratum quinquennio habento:
Reliqui magiſtratus annui ſunto.
Ollaq; poteſtas ſemper eſto.

Quod a me alibi copioſius ſcriptũ eſt:cum cenſorum poteſtatẽ:alioſq; magiſtratus Romanæ ciuitatis diligenter explicaremus.

Quantũ bonis præceptoribus diſcipuli debeãt:ac de Alexãdro Macedone erga præceptorẽ Ariſtotelẽ:tum de eius quĩquaginta libris de animalibus digna prorſus memoria.

Caput.IIII.

QVantum debeant homines honeſtis ac eruditis præceptoribus:abunde quidam veteres principes & Romani & Græci demonſtrarũt:qui ſuos quidem præceptores:nõ modo ſũma & egregia obſeruatione coluerũt:ſed honoribꝰ etiã maximis:atq; dignitatibus proſecuti ſunt:nã parẽtibus & diis & præceptoribꝰ (vt inqt Plato)vix hercle p̄ merito illud vetꝰ αρτιϖελαρειν obſeruari põt:cũ tãto muneri nullæ ſatis gratiæ referãtur.Alexãder aũt Macedo Philippi filiꝰ:qui fœliciſſime imperauit:cũ Ariſtoteli phõ debere ſe ingenii eruditionem intelligeret:nõ ſemel

quidem ſuũ animũ:atq; obſeruãtiam præceptori aperuit :ratus ſuũ eſſe officiũ ex iu
re ipſo humanitatis tanto præceptori vicem aliquam optime de ſe merẽti referre.nõ
enim tantũ Ariſtotelis nomini patriam cõdidit :ac tantæ rerum claritati benignum
(vt inquit Plinius) animi teſtimoniũ miſcuit :ſed etiã naturæ ſacra:& cauſas perqui
renti opem maximã tulit :ne tam diligẽti ſtudio & honeſtiſſimæ diſciplinæ ſua deeſ-
ſent emolumẽta:ſicuti cũ libros illos quiquaginta de animalibus cõpoſuit:q̃ a græcis
πολυταλαντα βιβλια ſunt appellata:quoniã octingenta quidem talẽta(vt inquit
Atheneus)impenſa in his ſunt.In quo rex maximus aperte demõſtrauit: nõ eſſe mi-
nus poſteritatẽ cõmentariis inſtruere:q̃ vniuerſi orbis populos atq; ꝓuincias deuin-
cere:Sed hoc totũ copioſe.C.Plinius declarat ad Cæſ. Veſpaſianũ in hunc modũ. Ale
xander inquit magnus cũ eſſet inflãmatus mira cupidine animaliũ naturas noſcendi
cõmentationẽ hanc Ariſtoteli delegauit :ſummo in omni ſciẽtia viro:tũ aliquod mi-
lia hominũ in totius Aſiæ Græciæq; tractu parere illi iuſſa ſunt:eorũ videlicet: quos
venatus: aucupia : piſcatuſq; alebant : quibuſq; viuaria : armẽta : piſcinæ : auiaria in
cura erant:nequid vſq̃ gẽtium a tanto viro poſſit ignorari .hos enim omnes pcõtan-
do quinquagita ferme volumina illa præclara de animalibus condidit . Hæc Plinius
de Alexãdri ſtudio & affectu erga præceptorẽ Ariſtotelem: quod equidẽ vel ob eam
præcipue cauſam putaui obſeruandũ:quoniã in quorũdam cõmentariis eundem in-
uenio Alexandrũ :mutato animo fuiſſe cõtra præceptorẽ : eũq; deinde capitali odio
fuiſſe inſectatũ : quod eſſe verum & illud admodũ inſinuat : quoniã Alexandri mors
ex veneno illo Stygiæ aquæ :non ſine infamia Ariſtotelis excogitata creditur.

De præfectis ſiluarũ apud Rom. & de maioribus ac minoribus prouinciis:ac ini-
bi illud Vergilii expoſitum:Si canimus ſiluas:ſiluæ ſint conſule dignæ . contra
aliorũ ſententiam. Caput. V.

P Vergilii verſus notiſſimi ſũt in poemate bucolico :quod inſcribitur Pollio.
Non omnes arbuſta iuuant:humileſq; miricæ:
Si canimus ſiluas :ſiluæ ſint conſule dignæ.

Quo loco noſtri interpretes:vt alia multa:paulo indoctius atq; ieiunius hoc ipm ex-
ponunt : dicentes ſiluas dignas conſule . id eſt conſulari dignitate : vt ad pollionem
conſulem referri poſſit : idq; ipſum nullo prorſus authore ſcribunt . ſed enim maior
ſubeſt eruditio:ac ſenſus remotior:qui ex ipſis Romanorum legibus:atq; decretis eli
citur.Nam cautum fuit apud Romanos :vti conſ.quidem ipſi curam collium atq; ſil
uarum haberent :vt hac ratione materies non deeſſet:qua videlicet nauigia publica
poſſent a præfectis fabrũ cõfici . ſicuti & ſeruatũ adhuc in veneta re pub.vti præfe-
ctos habeãt: quibus cura hæc ſiluarum ſit demandata:vt quotannis ſata illa & arbo-
res ex decreto publico excindãtur :ne materies nõ copioſa cõſtruendis nauigiis ſug-
geratur Quin & illud in veterum libris notatũ : qđ ipſe Ancus martius :qui Numæ
nepos ex filia fuit :primus apud Romanos ſiluas ad vſum nauiũ publicauerit: & Sali
narum vectigal inſtituerit.Fuit autẽ cõſuetudo apud Romanos: vt poſtea q̃ in vrbe
cõſules creati eſſent :prouincias ſortirẽtur :quas inſtructis copiis : & parato exercitu
deuincerent :quod ſicubi hoc caſu aliquo defuiſſet:tum minores obibãt . erãt .n.aliæ
maiores: & cõſulares prouinciæ:aliæ rurſus minores : & in quis Conſ .haud amplam
laudem:atq; dignitatem cõſequi poſſent:veluti cũ ſiluarũ & colliũ negociũ agerent:
ex quo Trãquillus Suetonius de Cæſaris cõſulatu cũ Bibulo inquit:cõſul creatus eſt
et ob eam cauſam :opera optimatibus data eſt : vt prouinciæ futuris conſulibus mi-

nimi negocii .i. ſiluæ colleſq; decernerētur: qua maxime iniuria cæſar inſtructus oīb⁹ officiis: Cn. Pompeium affectatus eſt offenſum patribus: ſed hoc idem ex noſtris etiam iureconſultis ediſcitur: qui prouincias minores nominát: & ſiluarum curam ī illis reponunt: quibus facile conſtat: quid ipſe poeta Vergilius. iuris ciuilis (vt ait Flauianus) doctiſſimus inſinuet: quā ſententiam & Niger noſter lacetus non improbat: vir ingenio maxime candido: & elegantias veterum probe doctus.

Qꝫ in ſolſtitiali tempore frondes in quibuſdam arboribus conuertantur: & quæ bruma augeri minuiq; ſit obſeruatum a Stoicis ex lunæ viribus.

Caput. VI.

SEruatum eſt a veteribus euenire in quibuſdam arboribus: vt in ſolſtitiali tē pore frondes cōuertantur: vel in brumali etiam reuireſcant. M. autē Varro in libro ad vxorem Fundaniam diſcrimina hæc admirāda appellauit: quib⁹ anni tempus diſcernatur ex verſura foliorum dies ſolſtitialis fuiſſe appareat: quod ī olea: populo alba: & ſalice accidere teſtatur: quæ cū in aliis authoribus relata eſſent putaui ea ſubiicenda: quæ. M. Cicero ex ſtoicorum obſeruationib⁹ recenſet. quo loco de extiſpiciis & diuinationibus agit: probatum eſt (inquit) a Stoicis in ipſa bruma muſculorum iecuſcula augeri: pulegium aridum floreſcere brumali die: Item inflatas rumpi veſiculas: & ſemina malorum quæ in his mediis incluſa ſunt: in contrarias partes ſe vertere. iam & neruos in fidibus aliis pulſis reſonare alios: oſtreis & conchiliis omnibus contingere: vt cum luna pariter creſcant: atq; decreſcant: arbores etiam hyemali tempore ſimul cum luna conſeneſcūt: & in marinis æſtibus acceſſus: & receſſus lunæ motu gubernantur: Plutarchus autem cheroneus in cōmentario heſiodeo: apud peluſiotas populos rettulit: minime cœpas eſitari: quoniam inter olera id ſolum contra lunæ aucta: ac damna minuēdi vires: & augendi contrarias habeat. C. item Plinius & A. Gellius ſimilia quædam obſeruarunt: ſed hæc etiam in promiſcuis quæſtionibus expoſuimus.

De Philemone poeta comico: eiuſq; mirando interitu: ex Luciani hiſtoria & aliorum commentariis.

Caput. VII.

LEpida quidem hiſtoria eſt ac ſcitu digna de Philemone comico: eiuſq; mirādo interitu: ſicuti in græcorum commentariis reperitur. Is enim Philemon in ſcribendis fabulis eleganti ingenio & peruenuſto habitus eſt: quando in ſcæna ipſa pleriſq; (vt ſcribitur) Menandro etiam prælatus eſt: ſed cum idem Philemon ætate iam edita prouectior eſſet: eiq; ficus ad cibum paratæ in cōſpectu forent: aſello eas comedente puerum aduocauit: vt aſinum abigeret: ſed is tardius cū ſuperueniſſet: comeſtas omnes videret: vrbaniſſime inquit. Et nūc da merum aſello: quo audito cœpit adeo poeta Philemon riſu & cachino diffluere: vt ex eo ibidem ſtatim perierit: Lucian⁹ autem Samoſatheus ϖερι των μακροβιων: ad hunc modum de Philemone φιλημων inquit ο κωμικοσ ομιωσ τω κρατινω επτα και ενενηκοντα ετη βιουσ. κατεκειτο μεν ϵϖι κλινησ ηρεμων θεασαμενοσ δε ονον τα παρασκευασμενα αυτω συκα κατεσθιοντα ωρμισε μεν εισ γελωτα. καλεσασ δε τ οικετην και συν ϖολλω και αθροω γελωτι ειϖων ϖροσδουναι τω ονω ακατου ροφειν αποπνιγεισ υϖο του γελ οτοσ απεθανε.

Hoc idem & in Sudæ collectaneis: & apud veteres multos paſſim reperitur. Neq; autem me latet: alios quoq; nimio riſu periiſſe: quod alibi commodius diximus. De ipſo

autem Philemone & i Maximi Valerii exemplis mentio habetur. Et ſi poetæ nomẽ temere a quibuſdam ſit deprauatum.

De mulſo apud veteres in ſacris: ac Titii verba poſita de hoc: Tum Romuli Pollionis dictum ad Octauium Auguſtum: & alia obiter non iniocunda.

Caput. VIII.

DE Mulſo & eius potione permulta in veterum libris ſcripta ſunt: neq; apd̃ eos modo qui de generibus potionum diligenrer quæſierunt ſed apud illos etiam authores: qui ſacra deorum & libationes rettulerunt: omnes autem in hoc fere conueniunt: mulſũ qdem pro vini genere accipiendum: qđ eſſet melle cõ mixtum. vnde in ſacris Herculis & Cereris mulſum hoc præcipue celebratur: ſicuti Vectius prætextatus in cœnis macrobianis oſtendit. nam Cereri ſacris haud vinum quidem libari fas erat: ex quo iocus ille Plautinus perq̃ lepidus in Aularia de cerealibus n uptiis. Quin & .xii. Cal. Ianuarias ſacrum hoc Herculi: & Cereri fiebat: quod in Romanis etiam faſtis apparet: in hunc videlicet modum: ſue pregnãte: panibus & mulſo. Hincq; erudite ac prudenter excuſari video. P. Vergilium: qui ſcienter dixerit. Cui tu lacte fauos: & miti dilue baccho

Haud enim ignorabat: vir vtriuſq; Iuris optime conſultus: vinum ipſum miteſcere: cum mulſum fieri occepiſſet. C. autem Titius vir doctus: & qui Romanos luxus acerrima oratione lacerauit: de hoc etiam mulſo mentionem fecit: ſicuti Furius Albinus ex oratione illius apud Macrobium recenſet. Vix (inquit) præ vino ſuſtinent palpebras: eunt in conſilium: ibi hæc oratio: quid mihi negotii eſt cum iſtis nugatoribus: potius q̃ potamus mulſum mixtum vino græco: edim⁹ turdum pinguem: bonumq; piſcem: lupum germannm: quibus apparet Scipionum ætate (nam tum is Titius vixit) ſolitos eſſe Romanos græcum vinum & mulſum potitare. Sed & .L Scipio (vt ẽ author Liuius) in bello contra Sannites: diſcrimine ipſo: quo templa diis immortalibus voueri mos erat: vouit Ioui victori ſi legiones hoſtium fudiſſet: pauxillum mulſi priuſq̃ temetum biberet ſe facturum: ꝙ ipſis diis cordi fuit. Illud autẽ mulſi genus pro optimo habitum ẽ: quod ex vetere vino conſtaret: nam & multi (vt iquit Plini⁹) lõgam ſenectam mulſi tantum nutritu citra alium cibum tolerauere. Ex quo nobile illud exemplum de Romulo Pollione: qui ſupra centum annos vixit. Nam cũ forte diuus Auguſtus illum rogaret: quanã ratione vigorem illum & animi & corporis tã feliciter cuſtodiret: intus mulſo reſpondit: foris oleo. Appellatur & aqua mulſa apud eundẽ Pliniũ alioſq; medicos: quæ melle addito diluitur: cuius potus maxime vtilis alſioſis: & his: q hũilis exiliſq; animi ſũt: quos græci τουσ μικροψυχουσ vocãt. Lenit etiã tranſitum ſpiritus: & contra tuſſim valet: aliaq; permulta: ſicuti eorum tradũt commentaria: qui remedia morbis excogitarunt.

Quiđ apud veteres ſit: vrbẽ Romã fuiſſe ad æquilibriũ poſitã: & ꝙ æquilibritas vertitur a. M. Tullio: quod eſt græce ισονομια. Tum non nihil etiam de differẽtia inter vrbem & Romã: ex doctrina iureconſultorum.

Caput. VIII.

SCriptum eſt a Iulio Solino de vrbe Roma: eam fuiſſe primo quadratã vocatam: quoniã ad æquilibrium eſſet poſita: in quo a viris doctioribus quæſitũ ẽ: quid eo loco Solinus intelligat: cũ voce duriuſcula: ſitum ac poſitionem tam Auguſtæ vrbis ad æquilibriũ factam rettulerit: ſed eñ putamus non aliter hoc accipiendũ: q̃ ut ipſam dicamus Romam ad æqualem regulam: & quaſi ισονομικωσ in quadratam ſpeciem conſtructam: qđ & Sex. Pompeius ex Verrio teſtatur: ratiõe loci

ac mœniũ habita. Vnde Plutarchus etiã vir inperquirendis Romanis antiquitatib⁹ diligens ρωμην τετραγωνον vocat: nam & in cæteris quoq; ædificiis dicimus aliquid ad æquilibrium cõpoſitum: qd æqua ratione abſolutum: & vndecunq; perfectum appareat: tãetſi hanc vocẽ. quæ eſt æquilibriũ: ex tabulis decemuiralibus ſcimus profectã: quo loco lex talionis cõtineretur: quando & Sex. Cecilius pœnã talionis ad æqlibriũ factam expoſuit: hoc eſt προς την ισονομιαν habita iniuriaꝝ ratione: vt ipſam videlicet talionẽ quaſi adamuſſim: & libellã æquiparent atq; expendãt. Hæc enim verba ſunt legis.

Si membrũ rupit meũ: e pacto talio eſto: quod & Gellius vir Romanus ex Phauorini philoſophi diſputatione recenſuit: ſed & M. Cicero ισονομιαν latino verbo exponens æquilibritatẽ appellat ĩ libro de natũ deoꝝ: cũ de atomis illis democriteis agit: Cõfugis (inquit) ad æquilibritatẽ: ſic eñ ισονομιαν (ſi placet) appellemus: tãetſi ſciam in vulgatis quidẽ codicibus æquabilitatẽ perperã ſcriptũ. Noſtri vero iurecõſulti (vt id etiã referatur) inter vrbẽ & Romã differentiã haud inelegantem ponũt. Vt vrbem videlicet locũ dũtaxat intra mœnia intelligamus. Romã vero & ipſa etiã ſuburbia: quæq; iuxta vrbẽ circũiiſantur: eoq; id afferunt: vt intelligi facilius poſſit: quæ aut romæ: aut in vrbe iure legationis cõpræhendãtur: ne quid in erciſcũda familia diſcriminis aut fraudis naſceretur: de Roma autẽ quadrata eiuſq; ratione cõmodius egimus: ne illud. Q. Ennii carmen minus a noſtris intelligatur.

Et quis tum curat Romæ regnare quadratæ.

Cum primo hæc ſaxo appoſita foret: in ſpeciẽ quadratã cõſtituto: vt Pompeius & Dionyſius teſtantur. quod & noſter Ber. Oricellarius in ſuis cõmentariis de vrbe Roma diligenter exequitur.

De Pythagorica philoſophia: ac de Iani fronte quadruplici: ac de Manaſſe rege eiuſq; ſtatua cum facie quincuplici.

Caput. X.

QVi de veterũ Theologia cõmentarios ſcripſerũt: pleraq; volunt de diis eorumq; ſimulacris allegorice intelligi. ſicuti & Pythagorici philoſophi: qui arcana illa cœleſtis diſciplinæ: ac rerũ myſteria: quodã quaſi velamẽto obduxerunt. ne temere prophanũ vulgus ad ea accederet. qd apud nos Macrobi⁹: & Fabi⁹ planciades demõſtrãt: vt græcos mittamus: qui multo copioſius hanc partem abſoluerunt: ſed libitum mihi ea referre: de Iano eiuſq; ſimulacro: quæ ex Baſſianis cõmentariis Vectius prætextatus recenſet: qui eum ait appellatũ fuiſſe bifrontem: quoniã & ſuperum & inferũ Ianitor habeat: qd in faſtis etiã Ouidianis patet. Sed quadruplici facie eundem finxerunt: & quadriformẽ (vt ait Baſſus) vocarunt: q vniuerſa climata ſua maieſtate cõplexus eſt: & in quattuor orbis partes cõſpicit: ſicuti hoc ipſũ Iani ſimulacrum demõſtrat: ex quo ſaliari carmĩe vt deoꝝ deus celebratur. Auguſtinus cũ de Romanoꝝ diis diſſerit: Ianum (inquit) ipſũ bifrontẽ: & quadrifrontẽ etiã tanq̃ geminum fecerũt. & quoniã plurimi dii ſelecti erubeſcẽda perpetrando amiſerant frontẽ: quanto iſte innocentior eſſet: tanto frontoſior apparet. Manaſſes quoq; rex hebræorũ: cũ ſtatuã ſibi poneret: quincuplici facie ornatã voluit: quo maior in eo prudentia: & maieſtas (vt puto) ſignaretur. qd Euſebius Pamphilus ex Manethi ãnalibus tradit. nã cum is prophetã Eſaiã interfeciſſet: ſtatuam ſibi poſuit quinq; facies habentẽ: qd in ſacra etiã hiſtoria legitur.

Quomodo accipiendũ ſit apud Varronem limbus .xii. ſignoꝝ: & vnde cœlũ & mundus dicanť: ſimulq; verſus additi ex Varronis Menippeis: q̃ venuſtiſſimi.

Caput.XI.

QVi de cœlo & mũdo ſcripſerunt:copioſe quidẽ exponunt: qua origine:quo
motu:quibuſq; partibus cenſeri debeant: vt Plato & Ariſtoteles .M.quoq;
Cicero in libro de vniuerſitate: quem magna ex parte a Platone in latinum
ſermonem tranſtulit:abunde hoc totum diſſeruit:quæ res cũ ſæpenumero ſe ad cõſi
derandũ offerat:putaui fore non indignũ ſi .M. Varronis verſiculos referrem: quos
in Menippeis ſatyris ſeu Cynicis:non minori elegantia:q̃ doctrina inſeruit:cũ cœlũ
ipm:ignẽq; & mũdũ pro eodẽ habendũ tradat: ſic em̃ in Dolio ſatyra:vt Probus etiã
Valerius teſtatur in Vergilii commentario.

Mundus(inquit)domus eſt maxima omnium.
Quam quinq; altitonæ fragmine zonæ cingunt:
Per quam limbus pictus bis ſex ſignis
Stellimicantibus:altus in obliquo æthere lunæ
Bigas acceptat poſthumi ;cui ſeplaſia fœtet.
Vocatur a cœlatura cœlum:græce ab ornatu κοσμοσ
Latine a puritia mundus.

In his limbum ſcribit per orbem cũ duodecim ſtellimicantibus ſignis deferri: vocat
autem limbum hoc loco Terentius Varro: circulum illum ſiue partem:quæ græce
zodiacus dicitur:qua voce & Plinins vtitur.quin apud eundem Varronem Coſſiniꝰ
inquit:capellarum dentes inimici ſationis:quas etiam aſtrologi ita receperũt ĩ cœlũ:
vt extra limbum .xii.ſignorum excluſerint. Qꝫ autem a cœlatura cœlum :& ab or-
natu κοσμοσ græce dicatur:cũ multi referunt:tum.C.Plinius:qui hunc ipſum Var
ronis locum:vt alia multa ſecutus: ad hunc modũ ſcribit:quẽ κοσμον græci nomĩe
ornamẽti appellarunt:eum & nos a perfecta abſolutaq; elegantia mundũ: cœlumq;
haud dubie cœlati argumento diximns: vt interpretatur.M.Varro:adiuuat & rerũ
ordo deſcripto circulo:qui ſignifer vocatur ĩ.xii.animalium effigies:& per illas ſolis
curſu congruens tot ſæculis ratio.

De quibuſdã legibus:& eorum præmio:qui hoſtes multos interemiſſent:ex li-
bris Ariſtotelis :& quæ Firmianus contra Ennium:& Ciceronem protulerit.

Caput .XII.

REferuntur ab Ariſtotele & aliis permultæ leges:de illorum præmio & digni
tate :qui certando ac ſtrenue dimicãdo ex hoſtibus aliquot occidiſſent:ſicu
ti de Sparthanis populis:Perſis|Thracenſibuſq; & aliis :ſed ea libitũ ẽ in præ
ſens annotare:quæ ipſe Ariſtoteles in politicis proſequitur : de his .ſ.ciuitatibus ac
nationibus:quæ ſuas leges atq; inſtituta ad militarem diſciplinam augendam & cõ
firmandam ſtatuerunt.ſic vt ex cruore hoſtiũ ac cædibꝰ maior animi virtꝰ atq; digni
tas haberetur.ceu apud Perſas inquit: Thraces:Scythas:Macedones & Gallos com
plura ſunt inſtituta.Sedem̃ lex aliquãdo apud Macedones fuit:qua cautũ eos hoĩes
capiſtro cingi:qui nullum hoſtem interemiſſent:apud Scythas autem & illud decre
tum eſt:vt hi tantum in celebri conuiuio circumlatam pateram accepturi eſſent:qui
ex hoſtibꝰ aliquot occidiſſent:Iberi aũt(gẽs admodũ bellicoſa) tot erigere obeliſcos
circa ſepulchrũ conſueuerũt:quot ex numero hoſtiũ necaſſent:ſed & Carthaginiẽſes
pro expeditionum numero:in quibus meruiſſent:anulorum ornatũ retinebant: quo
factum eſt:vt complures tum maxime inſignes ſint habiti:qui animo acres atq; fero
ces:multos in præliis cum magna ſtrage obtruncaſſent.apud noſtros autẽ Romanos
Scipio ille aphricanus magnopere apud poetam Ennium gloriatur:ꝙ per ſanguinẽ

hoſtium:& cædes:viã ſibi ad coelum aperuerit:quod ipſe quidẽ Cœlius firmian⁹ velut
impium ac ſceleſtum facinus vehementer exagitat.Enniumq & Ciceronem ea in re
vanitatis & impudentiæ arguit:cum in hunc modum de ſe idem Scipio apud Enniũ
loquat. Si fas cædendo cœleſtia ſcandere cuiq̃:

Mi ſoli cœli maxima porta patet.

O quantis in tenebris Aphricane(inquit)Firmianus verſatus es:vel potius:o poe-
ta:qui per cædes & ſanguinem patere in cœlum aſcenſum putaueris:cui vanitati &
Cicero aſſentit:eſt vero(inquit) Aphricane:nam & Herculi eadem iſta via patuit.

Petronii Arbitri carmen appoſitum:in quo ciconiam pietaticultricẽ & gracili-
pedem dixit.tum inibi de alitis eiuſdem pietate non indigna relatio.

Caput.XIII.

LEgebamus nuper Venetiis ego & Ioannes venetus Petronii Arbitri Saty-
ricon opus contra declamatores:in quo cũ alia multa nos magnopere affe-
cerunt:tum illud præcipue carmen:in quo de pauone & ciconia ludens illũ
babilonico aureo amictum:& ciconiam pietaticultricem:gracilipedem:choraliſtriã:
& exul hyemem appellauit:ſed aſcribemus eiuſdem verſus:eoq libenti⁹ id agendũ
ẽ:q in vulgatis fere codicib⁹:nõ pauca deprauata:atq ĩterliſa diligẽs lector cõpiet.

Tuo palato(inquit)clauſus pauo naſcitur.
Plumato amictus aureo babilonico.
Ciconia etiam grata peregrino hoſpita
Pietaticultrix:gracilipes:choraliſtria:
Auis exul hyemis.titulus tepidi temporis:
Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo:

Neq deſunt apud veteres:qui referant:ipſam quidem Ciconiæ imaginem exculpi
olim ſolitam ſuper ſceptris Regum:quo eorum pietas atq iuſtitia indicaretur:illud
enim vetus αντιπελαργειν peruulgatum eſt:de ingenio atq pietate ciconiæ erga
parentes: qd etiam diuus Ambroſius confirmat: qui Romanorum(inquit)vſu ali-
tem hanc pietatis nomine honeſtatam.

De legatione gallorum ad regem Alexandrum:ac de illorum cõgrua & oppor
tuna reſponſione:contra ambitioſam regis inſolentiam.

Caput.XIIII.

QVanta celebritate nominis: atq magnitudine imperauit Alexander Phi-
lippi filius: vniuerſa antiquitas memorat:quando nemini par fœlicitas: &
animus in obeundis bellicis rebus:atq ſuperandis periculis contigerit.quo
factum eſt vt pleræq nationes atq populi:muneribus ſummis atq honoribus:illum
decorare atq auguſtiorem reddere conarentur.ſed quæ de Gallorũ legatis ſcripta
ſunt ab authore Strabone:viſum mihi eſt:vt hoc loco adnotarem:ad hanc em̃ prope
ſentẽtiã de Gallis:Alexander(inqt)ille Macedo philippi filius:in ea nobili expeditio
ne quã contra populum Thracenſem ſuſcepit:cum Triballorum præterea gentem
inuaſiſſet:Gethas ipſos acceſſit:eorumq vrbẽ in ſuam poteſtatem redegit.Itaq pau
lo mox a Syrmo Triballorum rege:& aliis permultis munera capiens ad ſuos reme-
auit:ſed interim ad Alexandrum mittuntur amicitiæ eius conſequendæ noĩe Gallo
rum legati:qui eam regionem prope Adriam incolebant:eos vero Alexander pro re
gis dignitate cũ comiter atq amice accepiſſet:in celebri(vt fit)cõuiuio legatos roga
uit. quid illud pcipue foret: qd illi præ cæteris extimeſcerent (putauit em̃ de ſeipõ

reſponſuros) qua in re Galli (vt hoīes ſunt ingenio ſimplici atq; barbaro) nil aliud (reſponderunt) o rex: q̄ ne cœlum ſupra nos corruat. In quo deluſa eſt inſoleſcentis regis ambitio: & importuna interrogatio.

Poetæ Vergilii verſus appoſiti de Numa rege: ꝙ canus in adoleſcentia fuerit: & ꝙ Strabo id ipſum de .L. Tarquinio rege rettulerit.

Caput. XV.

D Vergilii verſus ſunt in libro æneidos. VI.

Quis procul ille autem ramis inſignis oliuæ
Sacra ferens? noſco crines: incanaq; menta
Regis romani: primus qui legibus vrbem
Fundabit: curibus paruis: & paupere terra
Miſſus in imperium.

Quo loco de Pompilio Numa intelligendum eſt: quoniã ſic ipſe author Vergilius videtur ſenſiſſe: itaq; Honoratus Seruius canum fuiſſe Numam a prima ætate aſſerit: eoq; nomine dictum a poeta Vergilio incanaq; menta: qđ equidem non recolo me vnq̄ legiſſe apud alium quemq̄ ex veteribus. Strabo aūt author grauiſſimus: & in priſcis monumentis diligens: Tarquinum refert fuiſſe a pueritia caneſcentem: vrbes (inquit) xii. cōditæ ſunt a rege Tarquino: in quo tam egregia Floruit ſapientia: vt ab ieunte pueritia: canum fuiſſe referāt. Neq; aūt me latet periphraſticos poſſe accipi canos in homine: pro ſenili prudentia: & in iuuene canitiem pro ſapientia: Sed vtcunq; ſit: minime hoc prætereundum exiſtimaui: qđ in hac re obſeruatum eſt a Strabone de rege Tarquinio: cū præſertim Vergilius idē Numæ tribuerit.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER QVINTVS.

❧ Q multiplici doctrina præſtet Io. Picus Mirandula: & iudicium ab eo egregie factum de hebræis: græcis: atq; latinis doctrinis: earumq; differentia

Caput. I.

EGimus nuper ego & Laurentianus cum Io. Pico Mirandula: qui vt homo in optimis quibuſq; diſciplinis maxime occupatus: cōplura docte & copioſe rettulit: de principiis ac varietate ſcientiarum: tū de multiplici philoſophiæ cognitione & authoribus: apud diuerſos populos atq; regiones: Sed inter alia multa de hebræis: græcis: ac Romanis quantum equidem memoria poſſum repetere in hunc modum diſſeruit. In hebræorum (inquit) philoſophia omnia ſunt velut quodā nuīe ſacra: & in maieſtate veritatis abdita: ceu prodigia quædam & arcana myſteria. In Græcorum vero diſciplinis: ingenium: acumen & omnigena eruditio apparet: vt nulla vnq̄ gens fuerit: quæ dicendi copia: & ingenii elegantia cum illis poſſit conferri. In Romana vero academia ea fere omnia: quæ ad ciuitatem & vitæ mores pertinent grauiter & copioſe ſunt explicata: ac magnifice dicta. Sic vt grauitas maxime Romanis & imperii maieſtas: græcis ingenium & acumen: hebræis doctrina ſecretior & q̄ſi diuinitas (vt Picus dicebat) aſcribi poſſit. qđ ipſa Moſis volumina: & vaticinia illa prophetarum magnopere probant. Ad hanc igitur ſententiam noſter Picus de veterum diſciplinis atq; ingeniis diſſerebat. Sed em̄ M. quoq; Cicero de græcis ipſis elegāter quidem hæc protulit in oratione pro. L. Flacco. Hoc ego dicam de toto græcorū

genere: tribuo illis litteras do multarũ artiũ diſciplinam: non adimo ſermonis lepo-rem: ingeniorũ acumen: dicendi copiã: deniq̧ etiã ſi qua ſibi alia ſumũt: nõ repugno: teſtimoniorũ religionem & fidem nunq̃ iſta natio coluit. Quin & Iamblicus inter platonicos nobilis: græcos ipſos leuitatis atq̧ inconſtantiæ accuſat: cum ægyptios vel hebræos (quos appellat Barbaros) in deorum cultu atq̧ obſeruantia: conſtantes atq̧ egregios aſſerat: ſed eius verba ſubſcribã: cum grauiter & copioſe hoc totũ ĩ ſuis myſteriis expreſſerit. Par eſt (inquit) in deorũ cultu ritus veteres tanq̃ ſacros & opti mos ſemper cuſtodire: eoſq̧ intactos & inuiolatos ſeruare: neq̃d omnino addat̃: aut etiã adimatur. Hinc em̃ factum eſt (inquit) vt numina ipſa & vota: cõminuta ac debi litata appareant: ꝙ ex ipſa quidẽ ꝑuaricatiõe: ac nouãdæ relligionis ſtudio permulta immutata ſint: & in dies magis ĩmutentur. Nã & græci ipſi ſuopte ingenio reꝝ noua rum ſtudioſi: in quãlibet partẽ facile ad quæq̧ momenta vertunt̃: vt qui leues ſint & inſtar nauis: in qua nihil ſabuli inſederit: nihil omnino ſeruãt: q̃d a maioribus acce perint: ſed ĩmutantes ſubinde om̃ia vetera eiiciũt: & ex ingẽita leuitate alia atq̧ alia cõmutant: in re nulla cõſtantes: barbari aũt (inquit) vt moribꝰ firmi atq̧ ĩtegri ſunt: ſic etiam in hiſdem ſermonibus atq̧ ſententiis maxima conſtantia perſeuerant: quo fit vt ipſis diis merito ſupra alios inſederint: & orationes offerant illis maxime acce-ptas: quæ nulla ratione ab aliis poſſunt immutari.

Creditum eſſe ad gratiam & formam conferre cibum ex lepore: tũ lepida hiſto-ria de Alexandro Seuero Imper. additis verſiculis non inuenuſtis.

Caput. II.

FActum prudenter eſt a Conſtantio Auguſto Imperatore: qui principum Romanorum mores ac vitam deſcribi curauerit: eoq̧ ſtudio & affectu res eorum geſtas legebat: vt nihil ad imperium Romanum: eiuſq̧ maieſtatem ſeruandam magis pertinere iudicaret. Siquidem non geſta modo principum in his debent explicari: ſed etiam mores ac dicta copioſe referri: nequid a poſteris deſidere-tur: q̃d ipſam humanitatem eiuſq̧ cultum inſtruere: atq̧ cõmunire poſſit. Illud autẽ de Alexandro nuper Seuero Imperatore libenter legi: qui leptitanꝰ fuit: elegantiiſq̧ poeticis & omni eruditione plurimum delectatus: quod in vrbe olim de forma eius ac decore dicterio non illepido circumlatum eſt: ſed enim ex veterum iocis cum hĩ homines formoſi ac venuſti per ſeptem dies credantur: qui leporem comedant: ac idẽ Seuerus Alexander quottidie lepuſculos eſitaret: iocus emerſit in vulgus: Impera-torem ex cibo leporum formam ſibi & gratiam aucupari: ſed apponemus ipſos verſi-culos: quo facilius rei feſtiuitas atq̧ Imperatoris reſponſum appareat: in quibus non carminis probitatem: ſed vrbanitatem potius vir mediocriter doctus agnoſcet.

Pulchrum ꝙ vides eſſe noſtrum regem:
Quem Syrum ſua detulit propago:
Venatus facit & lepus comeſus
Ex quo continuum capit leporem.

Quibus Alexander eleganti reſponſo talionem rettulit: & quidem græcis verſiculis ſed latini tantum reperiuntur: quod equidem ſciam: in hunc modum.

Pulchrum ꝙ putas eſſe veſtrum regem:
Vulgari miſerande de fabella:
Si verum putas eſſe non iraſcor.
Tantum tu comedas velim lepuſculos:

Vt fias animi malis repulſis
Pulcher:ne inuideas liuore mentis.

Valerius autẽ Martialis vt homo hiſpan⁹ eleganti hoc epigrãmate gelliæ deformitati illuſit:cum formam de leporis cibo vendicaret:

Cum leporem mittis:ſemper mihi gellia mandas
 Septem formoſus Marce diebus eris.
Si verum dicis:ſi verum gellia mandas
 Ediſti nunq̃ Gellia tu leporem.

C.quoq; Plini⁹:quo loco de remediis morborũ agit:ex diuerſis animantibus:de lepore(inquit)ex Catonis ſententia eiuſq; aſſumpto cibo fieri ſomnioſos:tum vulgo etiam perſuaſum conciliari ex eo corpori gratiam:& ſi per q̃friuolo(vt inquit)ioco receptum id eſſe putauerit.

Q: optimi oratores in dicendo exciderint:tum de Franciſco Barbaro:& Sothino Senenſi iurecõſulto:qui & apd pontificem maximũ:& apdi venetum principem dicturus obticuerit.

Caput.III.

NOtum eſt omnibus:quantũ & Demoſthenes & Theophraſtus ingenio & eloquentia apud græcos præſtiterint:vt in tota pene græcia vix vnus aut alter pari iure cum illis conferri poſſit:ſed hi tamen(vt veteres memorant) dum verba aliquando facturi eſſent:ſubito pauore affecti:a ſermone defecerũt.Nã Theophraſtus apud populum athenienſem dicturus præ pudore(vt creditur)obticuit:Idem quoq; Demoſthenes apud Philippum regem Amyntæ filium fecit. Quod & noſtra ætate aliquando accidit:nam viri aliquot & doctrina:& in rebus gerendis prudentia non vulgari inter orandum exciderunt:ſicuti ex populo Senenſi Barth. nup Sothinus iuris cum ciuilis:tum pontificii conſultiſſimus:qui Alexandro pontifici maximo ſuæ ciuitatis nomine gratulaturus:in media prope oratione excidit.quam illi Ang. Politianus dictauerat:Quin idem poſt Sothinus anno ſuperiore(cum Venetiis agerem)apud Auguſtinum Barbadicum venetæ reipub.principem dicturus:conari cœpit orationem:ſed nihil tamen exprimere potuit.Franciſcus autem Barbarus vir & conſilio & eloquentia maximus:apud Philippum mediolani ducem verba factur⁹:cum in hunc modum cœpiſſet:Magnum eſt nomen tuum princeps maxime in vniuerſa terra:ac paulo mox orationis oblit⁹:quam didicerat:cœpit a capite repetere:& cum deturbatus ægre conſiſteret:interim dux Philippus:vt homo ſapiens & modeſtia ſingulari:q̃ſi eũ ĩterpellaret:apphenſa Barbari manu:familiari⁹aliud atq; aliud ab eo cœpit percontari:quouſq; illũ aĩo labantẽ firmauit:& ad capita orõnis deduxit:qua ĩ re nõ min⁹ apparuit ducis maximi modeſtia:q̃ veneti oratoris verecũdia.

Q: Rom.homines initio imperii contempſerint meliores diſciplinas:& quãdo ipſa poetices in vrbem acceſſit:tum fuiſſe graſſatores dictos a Romanis poetas:& Horatii verſus expoſiti.

Caput.IIII.

REleta ſunt in romanis annalib⁹ Sen.Conſ:cõtra Rhetores.tũ edicta etiã cõtra philoſophos:quib⁹ cautũ:ne in vrbe eiuſmõi hoĩes agerent:quoniã putabant ſurgẽte imperio eorũ aĩos molleſcere:& quaſi corrumpi:qui ad otiũ magis & animi quietẽ diuerterent:q̃ qui armis & in bello aſſiduos ac ſtrenuos ſe demõſtrarẽt.Nã Rom.tũ popu.eũ virũ præcipue laudabat:cũ bonũ colonũ & ſtrenuũ militem vocabat:ſed eos quoq; homines improbatos primo a Romanis comperio:q

carmen ſcriberent:ac poeticæ facultati incumberent. Quod ob eā maxime cauſam putaui obſeruandum: ꝙ in quorundam libris legitur: Romanos quidem ipſos maximum honorē ſemper habuiſſe profeſſioni poeticæ.proq; ſūma dignitate accepiſſe: ſi ſua geſta a poetis deſcriberent:quā rē & .M.Cicero alicubi aſſerit:ſed exēpla quædā: ac meliorū authoritas tradit cōtra accidiſſe:ſiquidē āno vrbis cōditæ circiter.XX.& C.D.in vrbē eſt inuectū hoc ipm poetices ſtudiū:quo videlicet tēpore: ſecundū bellū cōtra pœnos a Romanis incœptū eſt:quod idē.M.Cicero:atq; alii cōplures referūt. Ex quo Licinii Portii carmē hoc eſt:quod a Gellio quoq; affertur.

Punico bello ſecundo muſa pennato gradu
Intulit ſe ſe:bellicoſam in Romuli gentem feram.

Quo loco Licinius poeticā ipam inuaſiſſe vrbē ſignificat: ꝙ eiuſmodi tum poetæ audacius atq; improbiꝰ mores romanos notarēt: cuiuſmodi Neuius fuit atq; Lucilius: quod ab Horatio Flacco pereleganter aſſertum eſt his verſibus.

Libertaſq; recurrentes accepta per annos
Luſit amabiliter:donec iam ſæuus apertam
In rabiem verti cœpit iocus:& per honeſtas
Ire domos impune minax:doluere cruento
Dente laceſſiti. &c.

Sed &.M.Cicero ſcribit:datū fuiſſe vitio.M.Nobiliori a Catone: ꝙ is .Q .Enniū poetam (cum cōſul foret)in Etholiā prouinciā ſecū duxiſſet. Nam & idē Cato(qui cēſorius dictus eſt)in libro quem de moribus fecit: multo explicatius atq; apertius docet nullum fuiſſe honorem poetis :cuius verba ſubiiciam :ſicuti a Gellio etiam in atticis adducuntur.Romani inquit noſtri equos carius q̄ coquos emebant :poeticæ artis honos non erat:ſiquis in ea re ſtudebat: aut ſeſe ad conuiuia applicabat:graſſator vocabatur.Ex quibus aperte cōſtat non modo poetas ipſos primo in vrbe pro ineptis reiectos :ſed etiam graſſatores vocatos : vnde illud Horatianum

Græcia capta ferum victorem cepit :& artes
Intulit agreſti latio: ſic horidus ille
Defluxit numerus ſaturnius.

Qui maxīe dii extra vrbē Romā tēpla habuerūt: & q̄ rōne: tū ꝙ hidē romani ex Solonis legibꝰ ſepulchra extra vrbē haberi voluerūt.

Caput.V.

IN eorū libris:qui de diis ac religionibꝰ ſcripſerūt: cōpertū ē ægyptios qdē populos Saturni:ac Serapis tēpla extra vrbē habuiſſe:cū alioꝝ tñ deorū permulta in vrbibꝰ & oppidis viſerent:cuiꝰ rei cauſā hāc referūt : ꝙ his videlicet tantū duobꝰ diis ſanguīe & victimis litarēt:cæteris vero oībꝰ Thure & ꝑcibꝰ: qđ Horꝰ ægiptiꝰ apđ Macrobiū etiā teſtat̄.Neq; em̄ ꝑtinere ad vrbis fortunas & dignitatē viſū ē:eiꝰ numīs tēplū ītra mœnia cōſpici:cui ſanguīe litarēt.Rom.aūt popu.ratiōe ꝓpe cōſimili quoſdā deos cēſuit extra vrbē ſtatuēdos:illiſq; tēpla extra pomeriū facta ſūt:ſicuti Aeſculapio: Vulcano & aliis:ne videlicet peſtis vl incēdia vrbē īgrederent:eāq; male afficerēt.Ex quo deos qdē ipos coluerūt:ſed extra vrbē tñ excluſerūt: qđ a Plut. ī romāis q̄ſtiōibꝰ explicat̄:nā Romulꝰ prīo Vulcani tēplū ꝓcul ab vrbe cōſtituit. Ariſtoteles vero in om̄i doctrina excellēs:tēpla q̄dā deorū intra mœnia habēda exiſtimat:alia porro extra mœnia:ſicuti & ī media(īqt) vrbe tēplū Gratiaꝝ: quo oēs ītelligerēt q̄ntū ad officia humanitatis ꝑtineat : grām benemerēti aliquā referre. Sed & ſepulchra item:quæ ſacra fere habita ſūt.s.p.q.r. extra vrbē diu habuit: quod

ipſæ.xii. tabulæ demõſtrant:quibus cautũ eſt:ne intra pomeriũ cuiuſq̃ ſepulchra forent:in quo ſecuti videntur athenienſiũ leges & inſtituta:qui pari credo ratione nullum prorſus ſepulchrũ in vrbẽ admiſerunt:quod ipſum ex lege Solonis decretũ eſt: quæ in hunc modũ præcipit. Ne ſepulchra in vrbe ſunto. In tabulis autẽ noſtris decẽuiralibus ita ſciptũ: In vrbe ne ſepelito:neue vrito. Quod & M. Cicero in ſuis legib⁹ copioſe proſequitur:vt in epiſtolicis etiam ſcripſimus.

De Traiano Aug. cum præfecto militum:eiuſq; ſermone ad eum:ac de eiuſdem Imperatoris geſtis ac victoriis maximis.

Caput. VI.

DE Traiano Imperatore:eiuſq; rebus geſtis permulta quidẽ memoria digna ab antiquis ſcribũtur. Nam & hic ipe Plutarchum philoſophũ pceptorem habuit:cui⁹ diſciplinis ingenii cultũ: moreſq; honeſtiſſimos adeptus: vt a Sen.p.q.r. tanto imperio digniſſim⁹ haberet:Sed illud iterim de Traiano libitũ referre:quod in Sudæ collectaneis obſeruatũ eſt. Cũ is igitur corã romanis magiſtratib⁹ aliqñ adeſſet:gladiũ:quem geſtabat:e vagina eduxit:nudũq; τω υπαρχω exhibuit dicẽs:en accipe gladiũ:q; ſi hic quidẽ principe dignus eſt:vtere p me: ſed ipſa græca neſcio quo pacto culti⁹:atq; graui⁹ rẽ exprimũt Δεξαι το ξιφοσ τουτο και ει μεν καλοσ υπαρχω υπερ εμου ει δε μη κατα εμου χρησαι. tã acceptũ vero ei⁹ Impiũ militib⁹ fuit:ac tãto amore & affectu ſemp habitũ:vt fines rõani Imperii lõge lateq; diffuderit:qđ apud græcos multi:& Eutropi⁹ apud nos ĩ Romanis ãnalib⁹ ad valentẽ Aug. refert:nec eñ Daciam mõ prouinciã (Decibalo victo) ſubegit. quæ decies cẽtena milia paſſuum in circuitu cõtinebat:ſed Armeniã quoq; recepit:& aſſyriã:Meſopotamiam:& Arabiã in prouinciæ formã redegit: vt Indiã deinde inuaderet:cũ Seleuciam: Cteſiphonẽ:ac Babilonẽ clariſſimas vrbes occupaſſet:regib⁹ partim ĩteremptis. Vñ Traiano imperãte vet⁹ dignitas: ac illa quaſi maieſtas Romani faſtidii ad Auguſtũ dec⁹ aucta eſt. Nam & illud paſſim ab oĩbus probatũ eſt:ipm quidem Traianum militarem gloriam ciuilitate animi ac ſingulari modeſtia ſuperauiſſe. Ex quo illud celebre dictum:Ne ſis Traiano melior:Auguſto fœlicior.

Cautũ ex.xii.tabulis cõtra eos:qui alienas ſegetes excãtare & pellicere tẽtaſſẽt. Et Plinii verba notata & expoſita: inibiq; prodigium maximum aſcriptum de agris Vectianis.

Caput. VII.

IN decemuiralibus tabulis notatum fuit apud veteres:eos quidẽ capiti obnoxios iudicari:qui alienas ſegetes excantaſſent: aut vllis veneficiis & carminibus pellicere auſi eſſent: in quo & ſi video repræhẽdi Saſernas atq; alios authores:q; in eorum libris incantationes quaſdã rettulerint: videt tamen haud quaq̃ fuiſſe indignũ obſeruatione: cũ Romana illa ſæueritas de re hac in duodecim cauiſſet:ita enim in his relatum:ſicuti: & C. Plinii Teſtimonio probatum.

Ne pelliciunto alienas ſegetes excantando:
Ne incantanto :ne agrum defrudanto:
Ne frugem aratro quæſitam nox furtim depaſcunto:
Puberes ſi ſecanto:Cereri eos ſuſpendunto.
Impubes arbitratu prætoris verberanto:
Ac noxam duplionem decernunto.

Quod ego vel ob id afferendum putaui:vt eiuſdem Plinii verba facilius intelligãtur. qui cum de incantamentis agat:& verborum viribus:in .xii. (inquit) tabulis etiam

ſcriptum qui fruges excantaſſent: & qui malum carmen incantaſſent: ex his enim ap̄te cognoſcimus excantare ſegetes atq; pellicere ſacra eſſe vocabula: & eiuſmodi incā tationibus propria: ſicuti porricere exta: procurare fulmina: legere oſſa: & alia eius generis permulta: de quibus ſuo loco diximus. Putamus enim maxime ad honeſtā eruditionem pertinere: non modo vires ac poteſtatem rerum verborumq; cognoſſe: ſed ethimon: & proprietatem: quod & Fabius imprimis Quintilianus præcipit. Nam & poetæ interdū veteres ſic ea ſuis carminibus inſerunt: quæ ad ſacra rituſq; pertinēt: vt neq; ſenſus alicubi: nec eruditio admodū depræhēdatur. Sed libet etiam (quoniā de incantamentis & veneficiis egimus) portentū adiicere: q̄d a Plinio ipſo notatū eſt de agris Vectianis ætate Impe. Neronis permutatis. Prodigiū (inquit) ſuper omīa quæ vnq̄ audita ſunt: videri hoc debet: cum in agro marrucino Vectii Marcelli qui eques Romanus fuit: & Neronis procurator: vniuerſum oliuetū viam publicam trāſgreſſum ſit: atq; ipſa p̄dia ex loco in contrarias ſedes profecta ſunt: quod in geſtis etiā Neronis idem ſe Plinius expoſuiſſe profitet: etſi verecūdia ipſa minus ad fidem pro tam prodigioſi ac inauditi portenti inclinauerit.

Quantum pro veritate inuigilandum: ac de Indorum philoſophis; eorumq; ſtudio pro veritate ac pœna perpetui ſilentii contra mendaces.

Caput. VIII.

PLatonis ſententia eſt: nihil magis ſpectare ad officium philoſophi: q̄ cæteris omiſſis veritati aſſidue incumbere; quoniā hæc tam alte poſita eſt: tamq; in tenebris obuoluta atq; recondita: vt nihil ſit æque difficile: q̄ eam indagando perueſtigare ac perueſtigatam cognoſſe: ex quo (vt in aliis permultis) in hoc etiā cum veteribus philoſophis placita chriſtianorum conſentiunt: aſſerentium nihil in tota vita aut eſſe amplius: aut melius: q̄ diuinæ veritatis patrocinium ſubire: & ī ei9 maieſtate cōquieſcere: ſed in Chaldæorum doctrinis atq; Gymnoſophiſtarum diſciplinis: tam celebre atq; excultum eius ſtudium fuit: vt eorum dogmata & leges eiuſmodi homines maxime obnoxios facerent: qui in aliquo eſſent mendacio depræhenſi: nam in repub: ipſa Indorum primus quidem ordo ac dignitas eorum cenſebat (ſicuti a Diodoro: & aliis traditur) qui philoſophiæ ſacris occupati: optimis quidem diſciplinis incumberent: hi autem ab omni prorſus ſeruitio ac imperio alieni erant: & quaſi diis accepti defunctorum iuſta curabant: tum rerum cauſas perquirentes: ſingulis anni principiis conueniebant: pluuiaſq; & ventos: calores: & frigora morbos q; futuri anni p̄dicentes: vniuerſo populo in cōmunem vſum conſulebant: q; ſiquis falſa prænuntiaſſet: haud id quidē impune faciebat: ſed perpetui ſilētii pœna mulctabatur: ſic vt per totam vitam nihil omnino proloqui liceret. Nā & Socrates aperte dicebat: verum quidem hominem præter cætera omnia mendacii oſorē eſſe. Quin in Symandii regis monumento: iudicum quoq; imagines ſculptæ fuerunt: quibus ab ipſo collo veritatis effigies pendebat: oculiſq; pene clauſis: ac libris circumpoſitis cōſpicue. de qua re cōmode alias ſcripſimus: cū de hierogliphis ægiptiorum agerem9.

Q̄ erudite Pythagoras hominum ætatem in quattuor partes diuiſit: atq; inibi etiā de Seruio Tullio: q Rom. ciuiū tris ætates notauerit: ex Tuberōe, & Gellio.

Caput. IX.

EGregie profecto & erudite factum eſt a philoſopho Pythagora in diſtinguē da annotādaq; hoīm ætate. In quattuor em̄ partes vitā ipā diſtribuit: hoc

modo παιδεσ εικοσιν νεανισκοι εικοσιν νεοι εικοσιν γεροντεσ εικοσιν has autem ætates idem Pythagoras quattuor anni temporibꝰ cōdigna ſimilitudine cōparabat: videlicet verno tēpori pueros: æſtati adoleſcētes: autūno iuuenes: hyemi ſenes. Accipit aūt adoleſcentes puberes: ſicuti etiā iuuenes viros. quā rem & Diogenes Laertiꝰ in libris de vitis philoſophorū recenſet: Seruius autem Tullius qui Rom. populi rex prudentiſſimꝰ eſt habitus: cū cenſum vrbis cōſtitueret: ac illas claſſes pro ætate ordinaret: in tris quidē partes ciues ſuos diuiſit. vt eſſent ad annū vſq; xvii. pueri: & inī ad annos xlvi. iuniores: ſupra illā vero ætatē ſeniores: qđ ipm a Tuberone in Romana hiſtoria notatū eſt: ſicuti & Gellius quoq; in atticis rettulit. Var. autē Terentius qui eſt habitus togatorū doctiſſimꝰ: quinq; partes hominū vitæ attribuit. Itaq; omnem gradū: pter extremū in annos. xv. diuidit: Primo eñ ad ānū: xv. pueros appellat: ꝙ impubes: & pueri ſunt: Secūdo ad. xxx. annū adoleſcētes tradit ab adoleſcēdo noiatos: Tertio Iuuenes dictos ad annū vſq;. xlv. eo ꝙ rēpub. quidē domi & foris egregie poſſent iuuare: Quarto ſeniores: ꝙ ea maxime ætate ſeneſcere corpꝰ hominū īcipiat: indeq; in exitū vſq; vitæ ſenectꝰ dicit̃: ꝙ eo maxime tēpore hoīm corpꝰ ſenio laboret: de quo Cenſorinꝰ vir romanꝰ copioſe ad. Q. Cerelliū ſcribit: quo loco Hippocratis etiā medici Solonis & Staſeæ opinionē rettulit: ī hoīm ætate ſignāda atq; definiēda: quæ apud authores facile diligentiores comperient.

Quo commento atq; Sæuitia Iulianus Imperator contra Chriſtianos deſæuiret ac de eius libris contra Chriſtum: & qui maxime illis reſponderunt.

Caput. X.

EVſebius Pamphilus: Auguſtinus: & alii copioſe memorant: qui potiſſimū Romani principes: & qua ſæuitia chriſtianos: eorūq; relligionē ſunt inſectati. Nō eñ ferebat. S. P. Q. Rom. aduſq; cōſtantinos Imperatores Chriſtianū nomē ſurgere: aut amplius euagari. Verū de Iuliano Imper. qui bizantiꝰ fuit: mirificum prorſꝰ cōmentū: atq; adeo callidū tradit̃: quo Chriſtianos populos ab inſtituto: atq; incepto ſuæ relligiōis depelleret. Non eñ vi: nō cædibus: nō tormētis (ſicuti per multi fecerūt Imperatores ſæuiſſimi quidē atq; ſanguinarii) ſed alia ratione aggreſſꝰ eſt: vt eos ad veterē: romanāq; relligionē cōuerteret. nam ꝓlatis præmiis: ac dignitatibus: tū blādimētis etiā atq; perſuaſionibus ſic effecit. vt is multo plures occupauerit: q̃ qui crudeliter eos: atq; īmaniter pſequēdo attriuerit. quod & Ruffinus etiā ad Chromatiū ſcribit. Idēq; tamē Iulianus Auguſtus: edicto cauit: ne Chriſtiani hoīes ꝓuinciarū ꝓcurationes haberēt: neq; ius dicerēt: quod ipa (vt dicebat) Chriſtianoꝝ lex vti gladio ꝓhiberet. Quin & cingulū militiæ nemini prorſꝰ cōceſſit: qui romanis diis ac numinibus nō īmolaſſet. nam ſacra illa Romana tam reuerenter: ac relligioſe coluit. vt vulgo etiam victimariꝰ diceretur: ſed & pari edicto cōſtituit: ne Chriſtiani ipſi gentilium ſcholas: atq; gymnaſia adire poſſent: quo minus in bonis ſtudiis atq; diſciplinis proficerent: quod ab ipſo etiam Marcellino Ammiano refert̃: vt Auguſtinum Hieronymum: ac Ruffinum mittamus: Ammianus enim etſi ſub ipſo Imper. Iuliano meruit: atq; in acie verſatus eſt: neſcio tamen quo pacto de Chriſtianis ipſis modeſtius multo: q̃ aut Zoſimus: aut Cor. Tacitus loquitur: Illud quoq; notandū eſt de eodem Iuliano: fuiſſe illum græce ac latine apprime doctum: tū inter alia multa libros. vii. verbis petulantiſſimis contra Chriſtum effudiſſe: cum parthicam expeditionem vrgeret: quibus (vt eſt author Hieronymus) fortiſſime reſponderūt: Methodius: Euſebius: atq; Apollinaris: ſed hæc alibi copioſe diſſerui.

Q̄egregie doctus in omni philoſophia Vergilius fuerit:&quo modo ea quæ de inferis & campis Elyſiis ſcribat:ex Gobria mago tranſtulerit:apud academicum Xenocratem.

Caput.XI.

VRo comperto apud omnes eſt.P. Vergilium omnium prope philoſophorũ decreta atq; opiniones egregie calluiſſe:qđ ipm: cum locis multis probauit:tum in libro maxime æneidos.v i. in quo ſatis abundeq; videtur aſſeruiſſe:quantum videlicet humanas oĩs atq; diuinas diſciplinas didicerit:Sed quæ de Cocyto:& Acheronte fluuiis rettulit:tum de Minoe ac Radamanto:qui (vt appellat) quæſitores apud inferos ſint:ac de campis Elyſiis:vbi beatorum animæ ſempiterno æuo fruantur:Ea quidem oĩa ex ipſis philoſophiæ penetralibus eruta ſunt:atq; e media academia aſſumpta: & ſi grãmatici noſtri ex græcorum fabulis atq; poeticis cõmentis accepta dicũt:nil præterea aliud quærentes:niſi qđ obuiũ:decantatũ:atq; expoſitum ſit:nos autẽ apud Xenocratem academicum:qui Platonem audiuit:relata hæc a Socrate legimus:Is eñ ex Gobria mago de animæ pœnis atq; beatitudine:hoc idem ſe accepiſſe tradit.Sed apponamus Vergilii carmen:vt facilius intelligat̃:q̃.Gobriæ relationi accedat.

Hic locus eſt:parteis vbi ſe via findit in ambas:
Dextera:quæ Ditis magni ſub mœnia tendit.
Hac iter Elyſium nobis:at leua malorum
Exercet pœnas:& ad impia tartara mittit.

Et Paulo mox.

Reſpicit æneas ſubito:& ſub rupe ſiniſtra
Mœnia lata videt:triplici circundata muro:
Quæ rapidis flammis ambit torrentibus amnis
Tartareus Phlegeton:torquetq; ſonantia ſaxa.
Porta aduerſa ingens:ſolidoq; adamante:columnæ:
Vis vt nulla virum:non ipſi excindere ferro
Cœlicolæ valeant:ſtat ferrea turris ad auras:
Tiſiphoneq; ſedens:palla ſuccincta cruenta
Veſtibulum exomnis ſeruat noctesq; dieſq;.
Hinc exaudiri gemitus:& ſæua ſonare
Verbera:tum ſtridor ferri:tractæq; cathenæ.

Sed ea nunc apponamus:quæ ſapiens Gobrias apud Xenocratẽ referat ex æneis tabulis:cum Xerſis ætate inſulã delon cuſtodiret. Didici (inquit) Gobrias ex tabulis æneis mortaliũ animas (vbi corpus exuãt) in occultiorẽ locũ ſub terrã demigrare. In quo Iunonis regia eſt:quã poeta noſter Vergilus infernã vocat:ſiquidem (inquit) Gobrias:cũ terræ ipſius elementũ mediã orbis partẽ teneat:cœlũ vero in ſpecie orbis ſit:eius quidem mediam partem dii cælites nacti ſunt:alteram vero inferiores. partim fratres cœlicolarũ:partim nepotes.veſtibula aũt ipſa eiꝰ regiõis quæ Plutonis ẽ:clauſtris:æneiſq; cathenis vndiq; vinciũt:eos vero q̃ prætermeãt fluuiꝰ Acheron primo:& mox Cocytus excipit.Deiñ aũt ad Minoẽ & Radamantũ ducunt̃:in eã videlicet regionẽ: quæ veritatis titulũ præfert: ibi eñ aſſidẽt iudices cuiuſq; vitam examinantes:vbi neutiq̃ locꝰ eſt mẽdacio relictꝰ:ſedem q̃buſcũq; boni dæmões in vita ipa aſpirauerit:ad Elyſios cãpos:id ẽ pioꝝ locũ ſe oẽs recipiũt: vbi ver q̃dẽ aſſiduũ:variis oĩgẽiſq; fructibꝰ viget:ibidẽq; læti fõtes p̃nitẽtibꝰ vndis blãditer obmurmurãt:

& prata virentibus herbis:variiſq; depicta coloribus. Neq; deſunt philoſophantium
cœtus :poetarumq; & muſarum chori ſuauiſſime cōcinentes:iocunda & grata cōui-
uia:tū potantium venuſti ac hilares cœtus: lætitia vero inuiolabilis: & vitæ ſuaui-
tas maxima. Nec eñ frigoris illic aut æſtus nimiū:ſed cœli perfectio:ſalubritate aeris:
& calore ſolis oīa æque amœna atq; temperata:& hæc eſt beatorū ſedes:vbi expiatis
animis diuina ſemper myſteria celebrantur. Ac deinceps eorꝝ præterea(inquit(aīos
luſtrari cōuenit:qui circa Herculē & Dionyſiū accedūt:tū ex Cereris cultu atq; ſtu
dio ſpem quidē fœlicis itineris cōcipere:qui vero in flagitiis atq; ſceleribus fœde vixe
rint:ſtatim a furiis per ipm tartarū raptantur in Erebū& chaos:vbi impiorꝝ regio eſt:
Danaidūq; puellarꝝ irrit9 labor: ad explenda aquis Cribra nequicq̄ nitentiū:ibidēq;
Tantali ſitis: Titii viſcera:Siſyphi ſaxū perpetim quidē reuolubile : iam & feræ tru-
ces ſæuienteſq;:ſe vltro corporibus circūplicāt:accenſæ ibidē faces:quæ igne perpeti
carnes oburūt:hoīeſq; impii & ſceleſti oīgenis pœnis ac ſuppliciis aſſidue diſcruciati
vexantur: atq; hæc hactenus Platonic9 Xenocrates ex Gobria rettulit:vt manifeſto
ex his cōſtet:veram eſſe Macrobii ſentētiā:qui. P. quidē Vergiliū dixerit omīs pror-
ſus philoſophiæ fuiſſe cōſultiſſimum.

Qui ſint apud .M. Ciceronem Pentelici hermæ:ac de pentelicis columnis atq;
lapidicinis diligenter multa expoſita.

Caput. XII.

VIdeo & illud eſſe in quæſtione apud doctiores:quo modo accipienda atq; in-
telligenda ſunt verba hæc. M. Tullii in epiſtola ad Pomponium Atticū:Her
mæ illi tui pentelici cum capitibus æneis me maxime delectant:in quibus
exponendis non pauci admodum imperitiſſime incurrunt:ego autē pentelicos her-
mas ita e xiſtimo accipiēdos hoc loco: vti Mercuriolos lapideos intelligamus ex mar
more videlicet pentelico:quoniam eiuſmodi ſigilla Cicero in Gymnaſio (vt inquit)
ac Xiſtis collocare cupiebat:vt qui talibus monumentis atq; antiquitatum lauticiis
miro ſtudio teneretur. lapis vero pentelicus ex lapidicinis pentelicorum eruebatur
de quibus non Plinius modo & Strabo:ſed etiam Theophraſtus in libro de lapidibus
diſſerit: quo loco celebres tradit lapidicinas illas: quæ thebaicæ:chiæ : pariæ : ac pen
telicæ no minentur. Sed & Pauſanias pentelicas lapidicinas in attide cōſtituit:quæ
forent magno precio. Plut. autem Cheroneus cum capitolii magnitudinem:atq; in-
gentes illas extructiones deſcribit : columnas (inquit) illuc ex urbe athenarum de
uectas :quæ pentelico lapide conſtarent:quas ipſe columnas (vt inquit) athenis cō
ſpexerat:ſed imperante Cæſ. Domitiano ad vſum atq; ornamentum Iouis capito
lini in vrbem delatæ ſunt. Is enim Domitianus incredibili ſumptu : atq; magnificē-
tia capitolium inſtaurauit: cum memorabili illo incendio magna ex parte fuiſſet con
crematum. De Mercuriis vero qui hermæ a græcis dicantur: q̄ frequentiſſime apud
græcos authores mentionem comperias: vt Plutarchum : Thucydidem: & Pauſani
am: qui ab athenienſibus referret primum fuiſſe inſtitutum Mercurios ipſos inter
ornamenta exculpere.

Qꝫ docile animal : ac placidum ſit elephas: & ꝙ per funes incedere diſcat: tum
de funābulis ac funerepis hominibus.

Caput. XIII.

DE elephantis eorumq; viribus :ingenio:& docilitate cum multa a veterib9
prodita ſint: non nulla (vt fit) qubuſdam audientibus rettulimus : ꝙ ea
videlicet animātia inter cætera bruta fere obſequio & docilitate præſtent:

ſic vt ad magiſtri imperiũ ſcribere: & per funes ambulare traditũ ſit: quam rem velut incredendam & penitus fabuloſam nõ ſine riſu quidam exceperũt: maioribuſq; ſibilis cõtempſerũt: quod ego apud ignaros homines: ſordidiſq; & viliſſimis officiis occupatos pro tempore diſſimulandum exiſtimaui. ſed in tanta rerum animantiũq; varietate: nihil tam ſummũ: aut tam mirum videri debet: quin & eſſe id poſſit: & credi iure optimo oporteat (vt eſt author Ariſtoteles) pro mirifica & ſingulari naturæ maieſtate: quod in his præſertim accidere par eſt: quæ optimis q̃dem authoribus ac honeſtiſſimis teſtimoniis nituntur. Nam ꝙ elephantes ipſi per funes incedere: atq; ambulare diſcant: nõ aliis quidem verbis probari a nobis debet: q̃ Annei Senecæ: qui ad hũc modum in epiſtolis: leonibus (inquit) manus magiſter inſerit: oſculatur Tigrim ſuus cuſtos: Elephantem mimus æthiops iubet ſubſidere ingenua: & ambulare per funem. C. vero Plinius & aduerſis funibus eos ſubire teſtatur: & regredi magis pronis. Sed & Mutianus author ſummus affirmauit: elephãtem fuiſſe: qui ductus græcarum litterarũ didicerit: ſolitũq; perſcribere græcis verbis: ipſe Egio hæc ſcripſi: & ſpolia Celtica dicaui. M. item Cicero nullũ eſſe animal refert: quod & magnitudine ſua & docilitate præſtet elephantis. eos vero homines: qui per funes ambulare ſoliti ſunt: græci σχοινοβατασ vocarũt: a noſtris aũt funãbuli: ſeu funerepi dicũtur: qua voce apud latinos Terẽtius poeta: & Meſſala vſi tradũtur: vt Apuleium mittamus: qui funerepos homines appellat: in oratione ad Seuerianũ procõſulem carthaginis.

De Mythra deo: qui pro ſole apud Perſas colitur: deq; illius ſimulacro: ac de Mythriacis ſacris copioſe explicatum.

Caput. XIIII.

Egebatur nuper in hortis Oricellariis hiſtoria de commodo Antonino imperat. qui inter alia ſcelera atq; flagitia (vt traditur) etiã Mythriaca ſacra homicidio polluit: quo loco dubitatũ eſt a quibuſdam nõ indoctis viris: qui aderãt: quænam ſacra hæc forent: aut cui potiſſimũ numini dicata. quod a nobis exponendum eſt paulo copioſius pro noſtro ſtudio: atq; diligentia in veterũ diſciplinis: & primo q̃dem referemus de ipſo Apolline: qui Mythra dictus eſt apud Perſas: ac paulopoſt de ſacris Mythriacis. Perſæ igitur (vt a multis refertur) ſummo cultu atq; honore ſolem habuerũt: quem Mythram vocarũt: quod & Strabo in Perſis: & Herodotus: aliiq; cõplures teſtantur: ſimulacrũ vero eius in hũc prope modũ finxerũt: vt effigies foret leonis vultũ præferens: tiarumq; priſco habitu geſtans: quæ vtriſq; manibus cornua bubula cõprimeret: cuius rei ſenſus atq; interpretatio ab his fere explicatur: qui mithologica ꝓſequũtur. Neq; illud ab re videri poteſt: quod a Papinio poeta in thebaide ſcribitur: cum ſolis poteſtatem atq; nomina refert.

Adſis o memor hoſpitii: iunoniaq; arua
Dexter ames: ſeu te Roſeum titana vocari
Gentis achæmeniæ ritu: ſeu præſtat Oſyrim
Frugiferum: ſeu perſei ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mythram.

Sed & Capella Mineus in philologiæ nuptiis Mythræ nomen repetit his verſibus.

Te phœbum perhibent prodentem occulta futuri:
Vel quia diſſoluis nocturna admiſſa Iſaeum:
Te ſerapim nilus: Memphis veneratur Oſirim:
Diſſona ſacra Mythram.

Mythriaca vero ſacra ita fere habita ſunt:vt in ſacro antro ſacerdotes cõuenirẽt: atqꝫ Apollinem magna veneratione proſequẽtes:mithram appellarent:tum bouem exantro correptis cornibus educerẽt:eumqꝫ ſacerdotes veluti Mythræ victimã ĩmolarent: ſimul & hymnos aliaqꝫ cantica decantarent:de quo & Suidas in collectaneis:& Placidus etiã grãmaticus pluribus diſſertarunt.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER SEXTVS.

De belliſarii principis epiſtola ad regem Totylam: cum is de vrbe Roma diruenda cogitaret:quibuſqꝫ verbis ab infando cõſilio deuaſtandæ vrbis eum deflexerit.

Caput.I.

DE Belliſario principe eiuſqꝫ imperio & geſtis copioſe alibi ſcripſimꝰ cũ tam egregia facinora geſſerit:ac tam multiplici tamqꝫ varia fortuna vixerit:ſicuti in romanis annalibus: & Procopii hiſtoria legitur:ſed hoc loco viſum mihi eſt nõ ingratũ fore legẽtibus:ſi eiuſdẽ epiſtolam ſubiiciam:quam ipẽ Belliſarius græce ſcriptam ad imperatorem Totylam miſit:cũ is vrbem victor cũ exercitu eſſet ingreſſus:ac nõ paruam mœniũ partem tum diruiſſet: nam & pulcherrima quidem ædificia:& quæ digniſſima in vrbe forent incendi volebat: Romamqꝫ ipſam μηλόβοτον (vt inquit) Procopius efficere:ni tantũ facinus ſuis litteris Belliſarius inhibuiſſet: ad regem Totylam græce ſcriptis in hũc modum: Prudẽtis (inqt) viri officiũ eſt: vrbes augere vacuaſqꝫ ornamẽtis implere: quod ipm̃ ad eum maxime ſpectat: qui probo ciuiliqꝫ animo agere conſueuit. Siqua vero ſit vrbs:quæ ſummo ornatu:eximiaqꝫ pulchritudine polleat:ſicuti Roma nũc eſt:non ne id ingenii perditiſſimi:atqꝫ obnoxii dixeris:ſicubi diruere illam conetur: ſed enim Roma ipſa omniũ qdem vrbium:q̃ ſub cœlo ſunt:maxima & memoratu digniſſima:nõ viri vnius opere:nõ breui momẽto ad id magnitudinis atqꝫ pulchritudinis excreuit:ſed regum plurimorũ virorumqꝫ clariſſimorum virtutibus:longo tẽpore:ſumma diuitiarũ copia:artificioqꝫ incredibili. Nec enim breui huiuſmodi vrbem:quam nũc vides: Romani extruxerũt: monumẽtum ſane cunctis poſteris eximiæ virtutis. Cæterum cũ ita ſe res habeat:illud ſcire debes:ꝙ alterum neceſſario ſequitur:aut enim hoc in bello victus ſuccũbes:aut annuente fortuna ſuperabis:ꝙ ſi ad te victoria ipã declinarit: Romãqꝫ deleueris: haud rem alienam:ſed tuam propriãqꝫ o Totyla perditũ ibis:ſin autem eam ſeruaris: regiam certe omniũ pulcherrimam atqꝫ ditiſſimã poſſederis:ſi vero a nobis deuictus fueris:ſeruata vrbe atqꝫ incolumi; gratias immortales a victore debes expectare: ſed ea diruta nulla prorſus humanitate cõtra te agetur: vt cũqꝫ aũt hac in re te geſſeris ſtatim fama ſubſequetur:quã ſcias quidem eiuſmodi futuram:qualem tu ipẽ: vel opera tua probabũt. Vale. Hactenus Belliſſarius. Qua in re illud notãdum:ꝙ ipẽ qdem Totylas (vt inqt Procopius) cum epiſtolam hãc ſæpius perlegiſſet: ac æquo animo eiuſmodi admonitionẽ accepiſſet ab incepto opere diruẽdæ vrbis deſtitit: neqꝫ mox qcq̃ contra vrbem molitus eſt:quod abunde in hiſtoria ipſa Procopii ſcriptum eſt.

Ꝙ ſit cautim loquendum apud principes: tum de rege perſarum Cambyſe: & Traxaſpe nobile exemplũ:& quomodo præſtant apud perſas qui amplius bibũt.

Caput.II.

NVper habitus ſermo eſt inter doctiores quantum in vitæ officiis proloqui:
& quo tēpore deceat: quoniā nihil fere magis in vita noxium atq; pernicioſū
eſt: q̄ intēpeſtiue aliqd proferre: præſertim apud principes: a quibus id totū
facile poteſt effici: quod libitū illis ſit. ad hoc aūt exempla aliquot in mediū pro re ſūt
allata ex græcis atq; romanis hiſtoriis: vt de Calliſthene philoſopho: & poeta Philo-
xeno: aliiſq; cōpluribus: ſed exēplum de rege perſarum Cambiſe ac Traxaſpe: viſum
profecto eſt dignum ingenio barbaro atq; truculēto. cuiuſmodi Cambyſes fuerit: re-
gum quidem perſarum ſæuiſſimus: nā cum is Traxaſpes: qui regi cariſſimus erat: ni
mium vini auidū regem: & vſq; ad ebrietatem perfundi videret: eū liberius ſummo
nuit: vt parcius mero indulgeret: parum dignū referens in rege accuſari ebrietatem:
quem videlicet oculi hominū atq; aures ſequerētur. Quib9 verbis iratus Cambyſes:
et oſtendam inqt tibi ex ip̄o vino regem haud ſibi excidere: neq; mēte labi. aut oculis
caligare: ſed & manu & oculis probe officium ſuum præſtare: & ſimul cœpit liberius
bibere: atq; capacioribus poculis ſeip̄m vino proluere: ac iam factus vinolētus: huc in
quit o Traxaſpes filius tuus procedat: tum iubet adoleſcētem ſublata ſupra caput ſi
niſtra manu procul cōſiſtere: & interim capit arcum rex: intendenſq; illum: probabo
nunc inqt falſum eſſe quod obiurgas: & in cor ipſum adoleſcētis aciem ſimul ac ſpicu
lum direxit. Cūq; illud pro libidine fixiſſet: ꝓpe acceſſit: ac diſciſſo adoleſcētis pecto-
re: ſpiculū inquit (vt dixeram) in cor ip̄m aſpicis? nunquid o pater mihi excido? aut in
ictu aberro? Pater autē Traxaſpes factus iam ſuo malo in loquendo prudentior: fortu
næq; regiæ & ſæuitiæ obſequēs: nec ipſe inqt Apollo certius atq; aptius arcum inten
diſſet. quā rem non Herodotus modo halicarnaſſeus in perſica hiſtoria: ſed Anneus
etiā Seneca rettulit. Cōſuetudo aūt apud Perſarum populos fuit: vt hi nobiliores cre
derētur: atq; in agendis officiis aptiores: qui cū ſe vino admodum proluerēt: mente
ipſa cōſiſterent: neq; ratione decederēt. ex quo Cyrus regis Darii filius: cum ad Laco
nes epiſtolam de ſe ſcriberet: nō modo ſeip̄m in magica diſciplina præſtare fratri Ar
taxerxi aſſeruit: ſed in potando mero a deo excelluiſſe: vt cum cæteris foret bibacior:
mente tamen cōſiſteret: quod a Plutarcho etiam Cheroneo traditur.

Non eſſe populo inuulganda: quæ arcana in ſacris ſunt: ac Vergilii carmen ex
poſitum ex eleuſinis ſacris: procul o procul eſte prophani: & item de Numenii
ſomnio digna obſeruatione hiſtoria.

Caput. III.

EGregie Plato & prudēter alicubi docet: nō eſſe illa populo aperienda & in-
uulganda: quæ ſacra & arcana in myſteriis ſunt: quoniā indignum prorſus
ac fœdū ſit: ab eiuſmodi hominibus ea illotis manibus tractari: quæ initiatis
dūtaxat animis ac expiatis patere debēt: ex quo merito laudati ſunt Pythagorici phi
loſophi: qui propria dogmata & præcepta inter ſuos tantū ſeruantes nemini alteri in
dicabant: quod Hebræi etiā in ſacris legibus diligētiſſime obſeruarūt. P. aūt Vergili-
us: qui mores varios rituſq; ac religiones optime tenuit nō temere illud ad Sibyllæ
nomen rettulit.

Aduentante dea: procul o procul eſte prophani:
Conclamat vates: totoq; abſiſtite luco.

Id .n. ex eleuſinæ Cereris initiis aſſumptū a poeta eſt: in quibus (vt veterum probat
authoritas) eos dūtaxat admittebāt: qui forent initiati: quod ab ipſo præcone age-
batur: procul eſſe prophanū vulgus acclamante: vnde illud Flacci perelegans: Odi
prophanum vulgus & arceo. Quando & Valerius Soranus nō aliam ob cauſam dici

Principes hñt vitã hominũ pro libito in acie linguæ

tur obiiſſe:q̄ ꝙ patrios deos:eorumq̄ nomen contra ius Romanæ religionis inuulgauerit.qua in re libet etiã Numenii pythagorici ſomniũ apponere: quo facilius intelligatur nihil fœdius aut ſceleſtius habendum:q̄ myſteria & occulta religionis in vulgus prodere.ſed enim Numenius ipſe(q̄q̄ in philoſophia vir excellens)in eo tamen offenſam numinũ ſubiuit: ꝙ eleuſina videlicet ſacra interpretari:ac vulgo promere auſus ſit.quo factum eſt:vt in ſomnio deas quidem eleuſinas viderit forma & habitu meretricio ante apertũ lupanar proſtãtes: cũq̄ huius rei cauſam diligẽter Numenius quæreret: cum bile admodum & irata fronte illi reſpõderunt: ab adyto ſe veteris pudicitiæ ab eo abſtractas:ſeq̄ omnibus paſſim proſtitutas:itaq̄ facile mox Numenius culpam agnouit: cũ nihil eſſe petulãtius diceret: q̄ de rebus diuinis: ac religionis arcanis citra verecũdiam agere. Habes hoc & in primo Macrobii cõmentario ad Euſtathium filium in quo de re .p.M.Tullii diſputat.

De Gallonii ſumptu & dapibus verba in oratione Ciceronis expoſita:atq̄ ibidẽ Luciliani verſus appoſiti:cum Horatiana imitatione de Gallonii acipenſere.

Caput.IIII.

LEgebatur nuper Oratio .M.Tullii pro .P.quintio: & cũ q̄dam bene litterati atq̄ eruditi adeſſent: orta eſt addubitatio de hiſtoria Gallonii: & eius luxu in his verſibus: nõ vt dominentur illis qui relicta virorum bonorum diſciplina: & quæſtũ & ſumptum Gallonii ſequi maluerũt. Quis igitur hic Gallonius apud. M.Ciceronem ſit facilius dubitatur ab eruditis: q̄ explicatur: nos autẽ in Lucilianis verſibus pridem legimus .Publiũ hunc Gallonium fuiſſe poſtremæ gulæ hominẽ: & in cupediis & lautioribus cibis aſſidue verſatum. vnde ob eam rem a Lælio viro ſapienti gurges eſt appellatus. nam & flaccus Horatius eundem Gallonium fuiſſe præconem aliquando teſtatur:atq̄ eius menſam acipenſere magno infamem:quod ex Lucilii poetæ ſatyra mutuatus eſt:verſus aũt Lucilianos (quoniã lepidiſſimi ſunt) libitum eſt adiicere: ſicuti&.M.Cicero in libro de finibus refert ex ſatyra ad Lapathum Lælius præclare & recte Sophos:illeq̄ vere

O publi gurges Galloni: es homo miſer inquit:
Cœnaſti in vita nunq̄ bene:cum omnia in iſto
Conſumis ſquilla atq̄ acipenſere cum decumano.

Sed & Florens Tertullianus Curii aleam: Apicii gulam: & Gallonii ſumptũ: & Antonii ebrietatem inceſſit: vt ex his omnibus facile quiſq̄ intelligat quid in oratione. M.Tullii Gallonii ſumptus ſignificet:quin romæ etiã inſpeximus hanc de .C.Gallonio & vxore inſcriptionem:in marmoreo lapide:

D.M.GALLONIAE .C.F.QVAE EPICHARIS .C.GALLONIVS.C.F.
VLP.MARITTIMOS ET PATER FECIT.

Quibus verbis Caracalla Imper. cum Iulia nouerca pudore vendito ſit cõgreſſus:quantũq̄ flagitii & malorum ex nimia imperandi licentia oriatur.

Caput.V.

NOtum carmen eſt:& apud veteres olim in vrbe celebratum
Cui plus licet:q̄ par eſt:plus vult:q̄ licet.
Hoc enim inuita mortalium fere accidit: vt cũ imperio ipõ licẽtia maior in dies fiat:vnde omnia prope ſcelera ac flagitia reiectis legibus oriũtur:quod ipm infinita q̄dem exempla teſtantur: quæ in græcis ac romanis annalibus paſſim leguntur:

ſed illud viſum mihi eſt dignū relatu de Antonino Auguſto Caracalla: eiuſq; coniugio. nam cū Iuliam nouercam haberet: eaq; egregia forma & elegāti præſtaret: forte accidit: vt corporis partem præſente Antonino impe. paulo incautius nudaret: qua cōſpecta: cū in eam procliuius exarſiſſet Antoninus: velim inqt ſi liceret. Iulia vero (vt ingenia mulierum ſunt) arrepta ſtatim occaſione ſi libet licet reſpōdit: leges dat Imperator nō accipit: quibus auditis Antoninus idem Caracalla ad obeundū ſcelus audacior factus eſt: ac nuptias cū nouerca Iulia celebrauit: & ad parricidium (vt inqt Spartianus) adiūxit inceſtum: ſiquidem Iuliam duxit vxorem: cuius filium paulo ante occiderat: ex quo perlepido ſcommate Helii pertinacis illuſus eſt: cū eundem non Parthicū modo Alamanicum & Arabicum Impera. ſed Geticū etiā appellauerit: neq; aūt adhuc Mario maximo aſſentimus: qui eam meliorem eſſe rem pub. atq; tutiorem dicit: in qua princeps ipſe malus eſt: q̄ in qua ſint amici principis mali: nā facilius eſt (vt apparet) a bono principe malos corrigi: q̄ malum principē a bonis ſuperari: & ſi huic ſentētiæ Iulius quoq; Capitolinus parū accedat: ſumpto de Imperio Domitiani Auguſti exēplo: quod alibi etiam latius explicauimus.

De ſtudio philoſophi Euclidis in bonis diſciplinis: ac de Hieronymo etiam q̄ vehementer & aſſidue inuigilaret: tum quibus præceptoribus atq; vrbibus doctrinam acceperit.

Caput. VI.

PRobe factū eſt a veteribus: qui Euclidis philoſophi ſtudium atq; eruditionem ſummis laudibus ſunt ꝓſecuti: præter enim aſſiduam eius diligētiam atq; labores maximos in percipiēdis diſciplinis: in audiendo etiam Socrate promptū & alacrem animum probauit: ſicuti philoſophus Taurus rettulit: vir inter Academicos Hadriani ætate excellens: nam cū ipſe Euclides propter athenienſium decretum cōtra Megarenſes nō poſſet athenas ſe cōferre ad audiendum Socratem: quoniam capitale foret: ſi quiſq̄ Megarēſium ab atheniēſibus eſſet cōpræhenſus: nō tamen putauit magis periculi rationem habendam: q̄ ſtudiorum: ſed muliebri veſte indutus: & Pallio (vt inqt Gellius) verſicolore amictus: capiteq; obtectus ſub ipſam noctem a Megaris athenas itabat: vt per noctem ſaltem audire Socratem: atq; aliqd diſcere liceret. tum etiā ſub lucem eadem veſte intectus: in patriam Megaram remeabat. Hieronymus aūt noſter in omnibus ꝑpe diſciplinis vir ſūmus: nō minore ſtudio ac diligētia honeſtis artibus incubuit: Nā & Romæ prius: & in Bizātio mox: atq; Antiochia: demūq; apud Solymos plures ac varios p̄ceptores audiuit: ſed cū Iudæi ipſi ex veteri lege neminem poſſint Chriſtianū edocere: impetratū eſt tādem a Hieronymo vt hebræam eruditionem horis ſaltem nocturnis liceret adire: eoq; nomine Barbanū quendam audiuit: qui ſi quando a cæteris Iudæis depræhendi metueret: Nicodemum aliū & ipſm iudæum in præceptoris officio ſubſtituebat: tantūq; adeo & vigilādo aſſidueq; cōponendo conſecutus eſt Hieronymus: vt plura qdem Idiomata egregie didicerit. Quod ipſe etiā Auguſtin⁹ in libro ad Cyrillum de Hieronymo teſtatur: qui eum ſcribit nō hebraicam modo: Græcamq;: & Chaldaicam: ſed Latinā: Perſicā: Arabam: ac Medam percepiſſe: etſi pleriq; affirmāt: hūc ipſm librum minime Auguſtino aſcribēdum. Illud certe notiſſimū: ꝙ idem qdem Hieronymus: in humaniorib⁹ litteris Aelium Donatum: atq; Victorinū audiuit. In ſacris vero Gregorium Naziāzenum: Apollinarem Antiochenū: & Didymū Alexādrinum: ſicuti ex iudæis Barbanum: quē diximus: hunc enim Hieronymus nocturnū præceptorem appellat: ſed hoc totum copioſe Hieronymus refert in epiſtola ad Pāmachium & Oceanum: mo-

deſte tamen(vt hominem decuit)poſteritatis cauſam atq; religionis agentem.

De .xvi.cœli regionibus;& quæ numina cuiq; ſint aſcripta;ex Mineo Capella relatum;& alia obiter addita.

Caput.VII.

DE veterum diis atq; numinibus cõplura qdem & latine;& græce ſcripta le guntur:nec enim defuerũt;qui libros integros huic operi dicauerint.nos aũt ea nunc obſeruanda putauimus:quæ cœli regiones deſignarũt:qbuſq; locis propria numina ſunt attributa:ſicuti priſca illa theologia exiſtimauit.vniuerſum igi tur cœlũ in regiones.xvi.ſignarunt:vt quaternario numero quãlibet partem abſolue rent:primo enim ipẽ Iupiter optimus maximus collocatur:quem a iuuando patrẽ ge nitoremq; omnium dixerũt;cui collegas.xi.faciũt:vt a Q.Ennio ſcriptum eſt.Qui vero ſubſequũtur dii;a Capella Mineo Iouis milites appellantur:nã poſt ipm Iouem dii Conſentes;Penates;qui & Patrii & Genethlii;Salus:ac Lares:Ianus etiã & Nocturnus:& Opertanei.tertio loco Prædiatus:Quirinus:Mars;Lares militares;Iuno: Fons & Lymphæ:diiq; Nouenſiles;ſequũtur deinde Iupiter Secundanus:Opulẽtia et Minerua;qbus diſcordiam:Seditionẽ;ac Plutonem addũt:mox aũt Lympha ſilue ſtris;Lar cœleſtis;Mulciber;& militaris Fauor:Sexto loco Ceres:Tellus:Terræq; pa ter:Vulcan⁹:Genius & Iouis filii Pales:Fauor:& ſolis filia Celeritas:Septimo Fraus ipſa;quæ Mercurio ſolet in rebus omnibus obſecundare:in octauo Vet.& Venuleia vt apud Verriũ notatum.Nono vero Iuno hoſpita:& Genius:in decimo Neptunus Neurita;& Lis.In.xi.Conſus:vnde cõſualia Romæ celebrata:& Conſi ara nobilis:in xii.Fortuna:Valetudo;Pauor:& Manes;In.xiii.Sancus deus:vnde qdam ſancire:& ſagmina deduxerũt.In.xiiii.Fata:ſeu Parcæ:hoc eſt.Decima;Nona & Morta;vt Ce ſellius tradit;ſiue vt alii volũt Clotho;Lacheſis;& Atropos;quæ Iouis maximi ſen tentias excipiũt.In.xv.aũt ſede Saturnus;Iuno cœleſtis;Veiouis;ac dii publici;& in vltima Nocturnus & Ianitores terreſtres:quod ipm:cum ab aliis:tum a Mineo Ca pella ſeruatum eſt:in Mercurii atq; Philologiæ nuptiis:neq; de Multiplici varioq; Io uis nomine differendum eſt:cũ vel trecẽtos qdem Ioues.M.Varro enumerauerit:vt author eſt Florens ſeptimius.M.autem Cicero in.xvi.partes cœlum ipm ſcribit diui ſum.quod ex ethruſcis cõmentariis ſumptũ eſt:quorum videlicet diſciplina diligen ti cura examinabat:qua maxime cœli parte fulmina ipſa & tonitrua mitterẽtur:quod Anneus item Seneca &.C.Plinius teſtantur:ſicuti copioſe in epiſtolicis expoſui.

De litterarum notis in veterum cauſis;tum de ſilentio in iudiciis;& Plautinus locus expoſitus.

Caput.VIII.

MOris fuit apud veteres;vt in quæſtionibus & cauſis peragẽdis iudices ipſi;q buſdam litteris rem denotarẽt;ſiqui.n.abſoluebãtur;aut cõdamnabantur notas ad id proprias apponebãt;veluti etiam in cauſæ ampliatione;quod a Pediano Aſconio diligẽter obſeruatũ eſt:nã ſiq uis forte a Iucidibus damnatus erat: id ipſum.K.littera notabatur;ſin erat abſolutus.A.apponebatur.ſignũ vero amplia tionis;cũ res ipſa in tempus diffinderetur.N.L.adiiciebãt:q ex eo nõ liquere ſignaba tur:eoq; modo cauſæ ampliationẽ naſci aſſerebãt.Quid aũt interſit inter cõperẽdina tionẽ & ampliationẽ egregie idem Pedianus explicat:qui legem quoq; Glauciam ob id latam ſcribit de ipſa comperẽdinatione:vt ſententia diceretur:ſi eſſet abſoluendus reus:vel amplius pronũciaretur;ſi videretur damnandus:cum cauſæ obſcuritas fo

ret: quod & .M. Cicero locis pluribus inſinuat .de ſilẽtio autem in cauſis pauci ex veteribus meminerũt: & ſi apud comicos facilius id cõperias: vnde iocus ille maxime Plautinus a Blepharone prolatus de gemino Amphitrione.

Dextro eodem in loco: ſigno eodem: apparet probe
Vt primum tonuit. cicatrix ruffula: ſublurida:
Iacent rationes: ſilet iudicium: quid dicam neſcio.

Hinc etiã (vt dixi) ſilentia in iudiciis: cũ nihil vtiꝗ appareat: quod ex re: vel cõiectura aliqua iudicari poſſit: de his vero litterarum notis: agitur etiã in Probi Valerii cõmentario: quem de notis: earũꝗ ratione compoſuit.

De Mollitie Hortenſii oratoris ac Demoſthenis: tum perlepida hiſtoria de Hortenſii mũditia: qui diem collegæ dixit: ꝙ illi togæ ſtructuram deturbauit.

Caput .IX.

Scriptum eſt ab his: qui oratorum mores & vitam explicarũt: fuiſſe Demoſthenem in veſtitu cultuꝗ corporis nimiũ affectatæ venuſtatis atꝗ elegantiæ: quod illi etiã probro & quaſi dedecori ab inimicis eſt obiectũ. verum de Q. Hortenſio paria admodum referũtur: ꝙ is q̃dem vel apud Romanos ip̃os tam accurato & molli habitu & veſtibus vteretur: vt riſu dignũ ſit: ne ſtomacho dicã: tanta illũ mollicie: luxuꝗ pene fœmineo vixiſſe. In ea p̄ſertim ciuitate: quæ vitæ grauitatem ac modeſtiã egregie ſupra cæteras coluit. Mitto enĩ ꝙ idẽ Hortenſi⁹ frequẽs ad ſpeculũ accederet: faciẽꝗ ex eo quæritaret: ne toga vlla in parte nõ belle poſita viſeretur: & fluentes ſinus molliter agens: qui lateris modũ eleganti⁹ q̃ romanũ virũ deceret ambirẽt. Sed illud certe dignũ obſeruatione: eundẽ quidẽ Hortenſiũ ſic ex ꝓfeſſo venuſtatẽ coluiſſe: vt cũ ad ſpeciẽ mũditiẽꝗ cultior & ornatior aliq̃n incederet: diẽ collegæ dixerit de acceptis iniuriis: ꝙ is in locũ anguſtiorẽ illi obui⁹: togæ ſtructurã offenſu fortuito deſtruxerat: eãꝗ de loco deturbauerat: qđ ĩ ſuo quidẽ collega (vt ait Macrobius) velut capitale eſt inſectat⁹: adeo ſe Hortenſius ad oẽm venuſtatis molliciẽ de induſtria cõponebat: ne dicã effœminabat. Ex quo .L. etiã Torquat⁹ in quadam cauſa apud iudices. dionyſiã illũ ſaltatriculã & hiſtrionẽ appellauit: ꝙ inter agendũ argutiis & manuum geſticulationibus prenimis vterentur: quam rem copioſe alibi enarrauimus.

De ſæuitia .L. Syllæ: & Vedii Pollionis: qui ſeruos in piſcinas cõiiceret ad murenas: & de Octauii Auguſti animo contra eam feritatem.

Caput .X.

Scriptum eſt in veterum commentariis de ſæuitia & crudelitate .L. ſyllæ: ac Vedii Pollionis: ꝙ is q̃dem .L. ſylla tanta animi crudelitate æſtuauit: tamꝗ auide humanũ ſanguinem (vt ait Seneca) bibit vt .vii. milia romanorum ciuium interimi atꝗ cõtrucidari iuſſerit. ſicuti Appianus: aliiꝗ permulti referũt. ſed illud de Pollione Vedio nimium q̃ inuſitatæ ac prodigioſæ feritatis iudicari poteſt. Is enim Vedius cũ piſcinas magno ſtudio ac diligẽtia haberet: ſolitus eſt ſeruos ſuos occidere: eoſꝗ piſcibus vorandos præbere: vt hominũ cruore paſtos comeſſet: quod hercle in Romana q̃dem ciuitate nõ ſceleſtum modo: ſed imprimis nefarium haberi debet: Octauio præſertim imperante. de qua re Septimius Tertullianus copioſe ſcribit: in libro quẽ de pallio fecit. Anneus vero Seneca cũ Cæſ. Neronem ad clemẽtiam inſtrueret ſic inclamat: o Vedium mille mortibus dignũ: qui deuorandos ſeruos murenis obiiciat: quas erat eſurus. qua in re illud etiam accidit dignũ Octauii Auguſti

prudētia & manſuetudine: nam cum is apud eundem forte Vediū cœnaret: ac puer qui miniſtrabat criſtallinū fregiſſet: ſtatim Vedius interimi illum: mureniſq; obiici iuſſerat: ſed cum ad Auguſti pedes cōfugiſſet: auxilium & opem implorās abſolutus eſt: quam rem libitum eſt Annei verbis repetere: ex libro quem de ira ſcripſit ad Nouatum: cū diuus inqt Auguſtus: apud Vedium pollionem cœnaret: fregit vnus e ſeruis criſtallinū: ex quo rapi eum ad mortem Vedius iuſſit: nec vulgarem qdem: nam murenis obiici iudebatur: quas ingens piſcina cōtinebat: quis nō putaret hoc illum cauſa luxuriæ facere: ſæuitia erat: ſed euaſit e manibus puer: & ad Cæſaris pedes cōfugit: nihil aliud petiturus: q̄ vt aliter periret: ne eſca piſcium fieret: in quo adeo motus eſt nouitate crudelitatis Cæſar: vt illum qdem dimitti: & criſtallina potius omnia perfringi iuberet: piſcinamq; cōpleri. Hinc etiā .C. Plinius tradit: fuiſſe a Vedio Pollione in murenis ſæuitiæ documēta excogitata: qui eques romanus fuit: cum in earum viuariis damnata mancipia immergeret.

De lecanomantia veterum quomodo & quibus ſacris fieri conſueuit: ac de voce et natura dæmonum: & alia itidem ex Ioanne Zeze repetita.

Caput .XI.

INter genera & poteſtates diuinationū: quas veteres coluerunt: pars etiam illa reponitur: quæ fieri per peluim ſolebat: aut per ſolium (vt qdam dixerunt) græci eam frequēti vocabulo lecanomātiam appellāt: de qua & .C. Plinius alicubi diſſerit: ſed paulo tamen preſſius: vt eam reprēhēdere potius: q̄ explicare voluerit. in græcis vero cōmentariis permulta cōperies: in quibus hanc ipſam lecanomantiam illi præcipue exponūt: qui academiæ dogmata ſectati ſunt: quoniam de geniis fere dæmonibuſq; & diuinandi ratione: ſupra cæteros philoſophos diligenter et accurate diſputant. cuiuſmodi ſūt illa: quæ a Michaele pſello: de natura & viribus dæmonum: ex Marci diſciplinis referūtur. fit etiā inqt vaticinatio per peluim: quæ lecanomātia dicitur: qua & ruſtici ſæpe vtūtur: quēadmodum per aerem quoq;: & per frondes rerū pdictiones fieri ſolent: ſic ipa qdem diuinatio per peluim cenſetur: maximeq; apud aſſyrios populos in pcio eſt: ſiqdem magna ex parte cum dæmonibꝰ cōuenit: qui a tali materia haud prorſus abhorrēt. Vaticinātes igitur peluim aqua plenā accipiunt: quā cū dæmones irrepſerint: leniter primo illapſi reſident: ſic vt ſubſilire qdam ſpiritus videatur. nā & ſi aqua ipa in peluim fuſa: ſecūdum eius ſubſtātiam a cæteris aquis minime differat: adhibitis tamen qbuſdam carminibus: ex eorum poteſtate maxime præcellit: vt aptior multo ſit ad illum fatidicū ſpiritum excipiendum. Id aūt eſt dæmonum pprium: vt cum attracti aut illecti in peluim ſunt: ex eo qdem lapſu perexiguus ſonus: ac ſignificationis expers audiatur: deinde in ipa vnda oberrans: & quaſi luſitans exilem ſibilum inſuſurrat: quo futura prænoſci poſſint. Is em̄ ſpiritus vocem prætenuem emittit: quo ipi dæmones minus intelligātur: & obſcuritate rei facilius hominum votis imponant. & reuera perexilis vocula dæmonū & exigua eſt. quod olim noſter quoq; venetus Hermolaus dicebat: vocem ſe dæmonis prætenuem: & pœne ſubſibilantem audiſſe: qua ille de Ariſtotelis forte entelechia interrogatus ſibi ipi: & Georgio placētino reſponſitauit. Ioannes aūt Zezes: vir doctrina multiplici totiuſq; antiqtatis curioſus: de ipa vaticinandi parte in Homericæ Iliadis cōmentario ſcribit: ea referens quæ ad iſtiuſmodi vaticinationes cōueniant. nam & veterem & nouam lecanomātiam tradit: & in qbus potiſſimū differant: vetus enim qualis illa Vlyſſis. noua autem: quæ ex aqua ἐν λεκάνῃ & in qua aurum: argentum:

electrum :æra: & lapides :aliaq; id genus veniebant: nullæ vero adeſſe mulieres: aut aliqui cũ mulieribus coinquinati poterant :ſed & veſtes: & cætera ad id inſtrumenta ab eodem Zeze referuntur :ſicuti alibi dictum eſt.

Quibus elementis : atq; initiis animantia dicantur conſtare : ac de quinta eſſentia: ad vniuerſum orbem diſponendum : atq; abſoluendum . ibidemq; Mercurii verba relata :& Vergilii carmen expoſitũ. Caput .XII.

QVi de elementis animalium atq; principiis diligenter ſcripſerunt :omnia quidem animãtia tradunt: ex quattuor elemẽtis conſtare: hominem vero ex hiſdem :ac diuino etiã ſpiritu :quem alii quintam eſſentiam :ſeu perfectionem vel harmoniam dixerũt: quæ per vniuerſum decurrere: atq; tranſmeare facillime poſſet. dicũt igitur ab ipſa terra carnem haberi: ab aqua humorẽ: ab aere anhelitũ: ab igne feruorem : a diuino ſpiritu ingeniũ : ſeu mauis rationem : quod ipm̃ & philologi aliquot aſſerũt . Romani aũt Theologi : vt Val. Soranus : Var. Terẽtius & Figulus: ſub nominibus deorũ hoc totum intellexerũt : quos geniales vel patrios vocarũt . quoniam ſunt hæc omniũ qdem rerũ ſemina : atq; principia : quæ græci τασ τοιχεια appellant : tametſi Lunam quoq; & Solem (vt eſt author Feſtus) cũ reliquis ſignis inter geniales deos cõſcripſerunt. Poeta autem Vergilius: vt in omni philoſophia egregie doctus :ad hunc modum id exequitur ſub Anchiſæ perſona.

Principio cœlum :ac terras :campoſq; liquentes:
Lucentemq; globum lunæ :titaniaq; aſtra
Spiritus intus alit :totamq; infuſa per artus
Mens agitat molem :& magno ſe corpore miſcet.
Inde hominum: pecudumq; genus :vitæq; volantum:
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus:
Igneus eſt ollis vigor :& cœleſtis origo
Seminibus :quantum non noxia corpora tardant.

Quam rem noſter Vergilius ex adytis videtur academiæ (vt alia pmulta) tranſtuliſſe: ſiqdem a Platone philoſopho aſſertũ eſt: deũ ipm̃ :cum molem hãc totius orbis cõſtruere atq; diſponere decreuiſſet : animã quandam : ſeu ſpiritũ vel rationem excogitaſſe: cuius ſapientia vniuerſus fere orbis aptiſſime cõponi: atq; adornari poſſet: & ad rerũ ordinem: & ad ſingularẽ decorem . In qua ſentẽtia & Mercurius ægyptius fuit : qui diu ante Platonis ætatem floruit :cuius verba hoc loco ſubiiciemus :quo cumulatius hoc totũ percipiatur. Animantiũ inqt corpus ex quattuor elemẽtis cõſtitutũ eſt a deo .habet. n. aliqd in ſe ignis :aliquid aeris: aliqd aquæ :aliquid terræ : neq; tamen ignis eſt :neq; aer: neq; aqua :neq; terra: quæ facile probari poſſunt : nã terræ ratio in carne eſt: humoris in ſanguine: aeris in ſpiritu :ignis in calore vitali: ſed neq; ſanguis a corpore ſecerni poteſt :ſicut humor a terra :neq; calor vitalis a ſpiritu: ſicut ignis ab aere adeo rerũ omniũ duo ſola reperiũtur elemẽta: quorũ omnis ratio in noſtri corporis fictione cõcluſa eſt. Itaq; ex rebus diuerſis ac repugnãtibus homo factus eſt : ſicuti & mũdus ipſe ex luce ac tenebris: ex vita & morte: quæ duo inter ſe & in homine pugnant: vt ſi anima ſuperior euaſerit: quæ ex deo trahit originem: ſit immortalis: & in clara perpetuaq; luce verſetur: ſin corpus euicerit animã: ſuoq; imperio ſubiecerit: in tenebris ſempiternis: atq; in obitu deliteſcat. Id ipſum & Brachmanæ aſſerunt: vt copioſe probatur eorum decretis : ſed hæc de altioribus diſciplinis theoremata : maiorem ſibi curam atq; otium requirũt: quæ ſecreto operi explicanda reſeruamus.

Relatum de Carmanis populis: q̄ mirifica ſit eorum conſuetudo in ſuſpendendis occiſorum capitibus: & eorum linguis eſitandis.

Caput. XIII.

INter alia quæ de Carmanis populis memorantur: illud etiã viſum mihi eſt admodũ mirificum: neq; indignum: quod a nobis repetatur: qui ex eorũ numero ſumus (vt inqt elegãter Auguſtinus) qui ſcribẽdo proficimus: & proficiendo ſcribimus. Relatũ eſt igitur: neminem apud Carmaniæ populos vxorẽ poſſe ducere: niſi caput occiſi hoſtis ad ipſum regem detulerit: rex autem craneum: ſeu caluarias (vt Celſus appellat) occiſorum in regia ſtatuit: linguã vero e faucibus auulſam minutatim cõcidit: paneq; permixtam illi deguſtandam porrigit: qui ad regem caput amputatum pertulit. tum ſuis familiaribus atq; aulicis ceu ſapidiſſimũ cibum edendam præbet. Quin apud eoſdem ille rex haberi ſolet celebratior atq; præclarior: ad quem plura occiſorũ capita deuehantur: quod cũ alii tum Strabo in geographia teſtatur: vir in omni antiquitate perueſtiganda ſollertiæ ſingularis.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER SEPTIMVS.

De ingenio & eruditione Gregorii Naziãzeni & Baſilii: & quo affectu ac ſtudio ſimul ab humanis litteris ad ſacras & diuinas conceſſerint.

Caput. I.

QVantum naturæ ſimilitudo: & ſtudiorũ ratio in cõciliandis hominum animis atq; coniũgendis poſſit: ſatis teſtantur philoſophorũ libri: in qbus exempla etiã nõ pauca referũtur: tum græcorum hominũ: tum latinorũ. Sed cum forte eorum mores atq; vitã cõſiderarem: qui in academia chriſtiana maxime præſtiterint: dignũ memoria putaui: quod a Ruffino aquilegienſi (q Didimum alexandrinũ habuit præceptorem) ſcribitur: de Baſilio: & Gregorio Nazianzeno: eorumq; ſingulari inter ſe affectu & diligẽtia. ſed enim Gregorius idem (qui ex Nazianzo oppido fuit) cũ præclara eloquentia foret: atq; Baſilium egregio affectu coleret. tantum cõfiſus eſt eius animo atq; amicitia (nam ſimul rhetoricam docebant) vt ſedentem illum ac rhetorica præcepta exhibẽtem: de officio (vt inqt Ruffinus) differendi deponeret: atq; iniecta manu ad academiã Chriſti perduceret: in qua altioribus diſciplinis: ac diuinis myſteriis ſtudio indefeſſo: & ſollertia ſingulari: per annos. xiii. incubuerunt: quo veritatis arcana generi humano vberius atq; cumulatius explicarẽt. Sic enim de vtroq; idem Ruffinus ad Chromatium ſcribit. Gregorius & Baſilius epiſcopi: ambo nobiles: ambo athenis eruditi: ambo collegæ: ambo de auditorio egreſſi ad rhetoricam profitendam imperante Theodoſio Auguſto rogabantur: nam & Hieronymus hunc ipſum Gregorium: non modo vt optimum præceptorem in optimis diſciplinis agnoſcit: ſed & eloquẽtiſſimum virum merito appellat: ſequutus autem in ipſo dicẽdi ſtilo Polemonem laodiceum traditur: ac inter alia permulta cõtra Iulianum imperat. librũ pro re Chriſtiana egregie ſcripſiſſe: ꝙ ille contra Chriſtum impudentiſſime libros aliquot in expeditione illa parthica effuderit: quod ab eodem Hieronymo locis pluribus relatum eſt.

De Hieroglyphicis ægyptiorum litteris: ac de vulture & ape eorumq; Symbolo: tum de cruce etiam ipſa nobilis conſideratio.

Caput.II.

DE litteris ægyptiorum: quæ hieroglyphicæ appellantur: cũ apud veteres authores mentio eſt: tum in obeliſcis: etiãnũ cõſiderari hoc poteſt: in qbus figuræ illæ: & effigies animantũ diuerſorũ: herbarũq;: fluuiorum: & arborũ: ſculptæ eius gentis philoſophiã deſignãt: ſicuti Strabo & .C. Plinius grauiſſimi authores teſtãtur. nã in obeliſcis regum Seſotidis atq; Sennoſornei: qui ex ægypto in vrbem deuecti ſunt: per eiuſmodi Symbola & Hieroglyphicas notas: rerũ naturæ interp̃tatio adnotata eſt: ita.n. ægyptiorũ philoſophia creditur primo illuſtrata: qđ ab eodem Plinio & aliis traditur. Inter alias vero effigies: ſcarabeos: apes: fluuios boues: vultures: aliaq; id genus notare cõſueuerũt: porro ex ipa effigie apis: ſymbolũ regis ſignabatur: ꝙ is in obeundis vitæ officiis: nõ minus iuſtitiæ aculeum: q̃ dulcem mellis clemẽtiam habere debeat: in vulture aũt naturæ geniũ ac maieſtatem indicabãt: ꝙ inter has volucres fœminæ dumtaxat inueniãtur: de quo & Marcellinus Ammianus in Rom. hiſtoria ſcribit: & Plutarchus item Cheroneus. Quin illud etiã multo magis cõſiderandum eſt: de ſigno ipſius crucis. volebant enim ægypti ſacerdotes ac philoſophi: per eius effigiem ſpem venturæ ſalutis intelligi: quod & Ruffinus author diligens in ſacra hiſtoria refert: inter ſacerdotales litteras dicens relatã crucem: quæ vitam venturam allegorice deſignabat: ſed hãc partem περι τωρ ιερογλυφικων τησ αιγυπτου copioſe explicauimus in epiſtolicis: ea fere omnia referẽtes: quæ arcana iſta ægyptiorum ſacra denotarent.

Factum memorabile Octauii. Rom. oratoris cum rege Antiocho: & de ſagminibus legatorum: quæ in clarigatione geſtabant: ex iureconſultis & aliis.

Caput.III.

NOtatum eſt in romanis exẽplis de.C. Octauio: & eius ingẽti animo: quem in legatione ad regẽ Antiochum egregie probauit: vt hominẽ decuit Rom. & in omnibus vitæ officiis maxime p̃ſtantem. nam cũ forte rex Antiochus dilaturũ ſe reſpõſum diceret: neq; tũ aliqd romano oratori reſpõdendũ putaret: Octauius inibi virga (quã manu tenebat) locũ circũſcripſit: & prius inqt o rex: q̃ hoc ipſo circulo egrediare: reſponſum dabis: Qua in re miratus hũc animũ rex Antiochus in Rom. ciue: pro tẽpore dedit reſpõſum. ſed in ea mox legatione idem .C. Octauius interfectus fuit: quo factũ eſt: vt Sen. p. q. r. ſtatuam illi (vt inqt Plinius) in roſtris: loco qdem oculatiſſimo: poni iuſſerit. Neq; illud ignorandũ eſt: ꝙ ipi legati virgã geſtare apud veteres cõſueuerunt: ſicuti etiam ſagmina & verbenas: ſicubi clarigatum accederent: id eſt ad ea clara voce repetenda: quæ ad ius Rom. populi pertinerent. vnde Marcianus etiam iurecõſultus (qui a Didio Iuliano iuſſus eſt occidi) ſanctum refert a ſagminibus dictum: ſicuti in pandectis habetur: ſanctum eſt inquit quod ab iniuria hominum defenſum atq; munitum eſt: Sanctũ autem dictum a ſagminibus: ſunt. n. ſagmina inquit herbæ quædam: quas legati popu. Rom. ferre ſolent: ne quis eos violaret: ſicuti & Græcorum legatis accidit. Quin & Sex. Pompeius de verborum ſignificationibus libro. xxii. pro verbenis inquit ſagmina accipi: ꝙ ex loco ſancto a conſule Prætore ve legatis proficiſcẽtibus ad fœdus bellumq; indicendum traderẽtur: vnde illud Neuianum:

Ius ſacratum Iouis iurandum ſagmine. Mittimus autẽ quæ Liuius & cæteri de hoc ſcripſerint: ne ſtudio magis ambitionis: q̃ veritatis indultum videri poſſit.

Qui de ingenio dæmonum ſcripſerint: ac de Gnoſticis & Euchætis: quibuſq; ſa
cris dæmonem ſe concipere putarent digna memoria obſeruatio.

Caput. IIII.

INter philoſophos veteres: qui & ingenio clari: & doctrina præſtiterũt: ma-
xime quidem Academici numerantur: hi autem de geniis multa ac dæmo-
nibus ſcribentes: diligenter obſeruarũt quo habitu ſint: quaq; poteſtate pol
leant. nam habere illos vires maximas: & in quaq; re mira quædam efficere pro com
perto affirmant. ꝙ & Chriſtiani philoſophi pari conſenſu aſſerunt: vt Pſellus: Orige
nes Adamantius & Auguſtinus: in eo p̄ſertim libro: quem de poteſtate dæmonum
compoſuit. ſed quo pacto: quibuſq; ſacris Euchætæ & Gnoſtici dæmonem ſe olim cõ
cipere dicerent: dignũ profecto memoria eſt: cum inter alia quoq; portenta ac prodi
gia magicæ vanitatis id ip̄m merito referri poſſit: nam diuinationis genus: quæ Ne-
cromãtia dicitur: in hũc modũ fieri ſolitũ ab ipſis qdem Gnoſticis ĩuenio: qui alio ver
bo ευχαιται vocãtur. Decimo calẽdas aprilis: quo die Ieſus Chriſtus a Iudæo populo
cruci affixus eſt: cõuenire hi ſolẽt cũ puellis ſibi notis: qui Gnoſtici dicũtur: tũ pera-
ctis qbuſdam ſacris: atq; luminibus extinctis ſimul coitũ ineunt: vel cũ ſorore: vel cũ
filia: nec vllã prorſus rationẽ habẽt affinitatis: dein aũt nono mẽſe in eũdem locũ re-
deũt: puellaſq; aduocãt: & natos infãtes ab illis accipiũt: eorũq; corpus circuncidũt:
tũ effluẽte vndiq; cruore phialas implẽt: & puerorũ ſimul corpora cremãtes: cinerẽq;
accipiẽtes cruori cõmiſcent: atq; eo cõdimẽto epulas & pocula: clam vbicũq; incedãt
cõdiunt: tũ his qdem ſacris & alimẽtis diuinos quaſi characteres in illis imprimi atq;
infundi exiſtimãt: ac ip̄a etiã dæmonia liberius cõcipi & fœlicius retineri. Sed iidẽ p̄
terea Gnoſtici dogma propriũ ab inſano quodam (vt inqt Pſellus) acceperũt: quorũ
opinio ſit: vt vnus omnino pater credatur: cui filios duos aſcribũt: antiquiorẽ primũ:
alterũ vero iuniorem: principia aũt tria: nã patri ſuper cœleſtia tantũ: iuniori aũt filio
cœleſtia: ſeniori ſubcœleſtia gubernari referũt: quod ip̄m dogma: nihil fere (vt inqt
Pſellus) a poeticis fabulis anilibuſq; ineptiis abhorret: quæ res nõ ab Auguſtino ac
Euſebio tantũ ridetur: ſed a cæteris quoq; ſacris authoribus: qui pro veritate ip̄a & re
ligione ſummis qdem laboribus atq; diligentia excubantes euigilarunt.

De maximiani imperatoris ſæuitia in chriſtianos: & ꝙ affectus morbo animũ cõ
mutarit: tum eiuſdem edictum poſitum pro religione ipſa chriſtianorum.

Caput. V.

INter alios pluris: qui Chriſtianam religionem crudeliter perſecuti ſunt: Ga
lerius Maximianus numeratur: qui variis tormẽtorum ac pœnarum generi
bus: chriſtianos ip̄os peſſime affecit: quod ab Auguſtino: Euſebio aliiſq; co-
pioſe exponitur: ſed is tamen Maximianus cũ in tabificum morbum atq; peſtilẽtem
incidiſſet: ac illi a medicis relatũ foret: nõ aliter poſſe illum morbũ curari: niſi a Chri
ſtianorũ ſanguine & cædibus abſtineret: qbus auditis imper. Maximianus edicto ca-
uit: vt quicũq; eſſent chriſtiani ſuũ numen ac deos extra omnem iniuriã colerẽt: ac ri
te in religione perſtarẽt. Sed libitũ mihi eſt: hoc ip̄m edictũ Maximiani Impe. & Con
ſtantini Auguſti referre: in quo aperte cõſtabit: quantũ Chriſtianæ religioni Maxi-
mianus cõceſſerit: homo alioqui ſæuiſſim⁹ & Impator orbis terrarũ: & qui annos plu
res Chriſtianos ip̄os crudeliſſime fuiſſet inſectatus: nã idem Maximianus natura qdẽ
atrox atq; ſanguinarius fuit: quo etiã (vt a qbuſdam traditur) nullũ prope animal in
tota vita crudelius habitum eſt: edictum hoc eſt: quod per omnis fere vrbes pro de-
creto Imperatoris dicitur: publicatũ. Imper. Cæſ. Maximianus inuictiſſimus: Augu-

ſtus. pōtifex.Max Germanicus: Aegyptiacus: Thebaicus: Sarmathicus. v.Perſicus. ii.Carpicus.vi.Armenicus:Medorum & Adiabenorū victor: Trib. Pōtifex.xx. Impe. xix.cos.viii.pat.pat.proc .& Imper. Cæſ.Flauius Val.Cōſtātinus:Pius fœlix:inuict⁹ Auguſtus pont.Imper.v.cōſ.iiii.pat.pat.proc.Inter cætera:quæ ad vſum rei pub.decernimus. Primo qdem volueramus ſecūdū antiquas leges: & publicā romanæ obſeruantiæ diſciplinam omnia moderari :inter quæ etiā hoc addere: vt chriſtiani : qui paternā religionem reliquerāt: ad eam rurſum reuerterētur: ſed quoniā ſuo quodam iudicio tanta eos obſtinatio huiuſce rei habuit: vt nullo modo ad cultū antiquæ religionis redire vellent: quæ a maioribus noſtris fuerat inſtituta : ſed eo magis pro volūtate ſua vnuſquiſq; legem ſibi ipi cōſtituit : & in locis diuerſis plebs diuerſa concurrit : cūq; his propoſitum a nobis edictum fuiſſet : vt ad patrias leges redirēt : & veterum authoritate cōſtitutas : pleriq; illorum magis ſe periculis ſubiicere : cædeſq; innumeras perferre : q̃ præceptis talibus obedire maluerūt: quoniāq; in eadem adhuc ſentētia permulti obſtinatius agūt: vt nec diis romanis honorem vllū redderēt: neq; ſuæ religioni ſatiſfacerēt : pro noſtra clemētia atq; manſuetudine : quā omnibus exhibemus:etiā nūc erga Chriſtianos putauimus probandam: vt rurſus Chriſtiani ſint et cœtus habeāt: & cōuenticula:in qbus orare cōſueuerunt: cōſtruere atq; ædificare poſſint. ita tamen vt nihil cōtra publicam diſciplinā faciant: aliis vero locis atq; epiſtolis ſatis indicauim⁹:quod eos oporteat obſeruare:vnde hac noſtra indulgētia illis cōceſſa :ſuū deum exorare debēt pro ſalute noſtra : & pro rei pub.ſtatu:vt ea integra atq; incolumi : ipi etiam ſecuri agere in propriis laboribus poſſint. Hoc aūt edictū ex Romano ſermone Pamphilus Euſebius in græcam linguā cōuertit : cui ab imperatore cōſtantino conceſſum eſt: vt annales ac geſta Cæſarum euoluere:ac pro arbitrio legere poſſet : vnde ſacram hiſtoriam pari ſtudio atq; doctrina conſcripſit: quam deinceps Turrantius Ruffinus vir magna doctrina & lectione multiplici in latinum ſermonem tranſtulit.

De municipibus Roman .p. & quid apud Horatiū ſit digni cærite cæra : expoſitum eius carmen: tum quibus cauſis atq; rationibus municipes Romani eſſent copioſe explicatum. Capur.VI.

IN iure ciuili romano permultæ qdem rationes afferūtur:qbus.s.p.q.r. quoſdam populos atq; municipes nō tantum iure quiritū donauerit : ſed multis etiā oneribus atq; damnis exemerit :cuiuſmodi nominātur Attellani: Cærites:Præneſtini & eiuſmodi alii : primi aūt omniū facti ſunt populi romani municipes Cærites:& hi qdem (vt eſt author diligens Gellius)ſine vllo iuris ſuffragio : quoniā bello gallico ſacra romana recepiſſent:eaq; diligētia ſingulari cuſtodiſſent:vnde etiā tabulæ cærites appellatæ ſunt:in qbus cenſorū poteſtas:eorum nomen referebat qui nota aliqua vel ignominia forent inſignes :ex quo erudite Flaccus in epiſtola ad Numicum dignos cærite cæra appellat Romanos:quoniam luxu atq; voluptatibus turpiſſimis tenerentur : quem tamen locum Horatiani interpretes ineptiſſime](vt alia permulta) expoſuerunt. Hirpiorum vero familiæ : qui phaliſcorum agro eſſent : ob mirificam quidem cauſam ab omni militia & munerum cura vacationem habuerūt. q; hæ quidem nudatis pedibus impune ſuper ignem ſacris quibuſdam incederent. quod vt facilius probari poſſit: C. Plinii verba ſubſcribemus. Haud procul vrbe Roma (inquit) in Phaliſcorum agro familiæ ſunt paucæ quæ vocātur hirpiæ quæ ſacrificio annuo : quod fit ad montem Soractem Apollini : ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur: & ob id perpetuo ſenatuſconſulto militiæ: omniumq;

aliorum munerũ vacationem habẽt. Præneſtini aũt populi: cũ in ius coloniæ relati eſſent: ob eam cauſam a Tiberio Imperatore municipes facti ſunt: ꝙ in præneſtinis finibus iuxta oppidum: ex capitali ac ſontico morbo Cæſ. Tiberius cõualuiſſet: eoq; nomine municipii gratia illos donauit. quod Hadrianus Imper. in oratione de italicenſibus rettulit: in hoc tamen municipes a Romanis ciuibus differebãt: ꝙ neq; magiſtratus capere: neq; ius ſuffragandi habere poterãt: ſed munerum tantũ ciuilium atq; militarium erant participes: ſicuti a Verrio flacco & Feſto ſcriptũ eſt: nã & Gellius inqt municipes ipſos honorarii quidem muneris cum pop. Romano fuiſſe participes. Feſtus vero Pompeius erudite ac prudẽter refert: triplici modo municipia intelligi. ſicuti cum pars aliqua ciuitatis in vrbem iure municipali cõmigraret: quales Fundani: Formiani: Cumani: Acerani: Lanuuini: Thuſculani: qui paucos poſt annos iure quiritum donati ſunt: ſecũdo modo cũ vniuerſa ciuitas in vrbem cõflueret: vt Aricini: Cærites: Anagnini: tertio eorum dicitur: qui ea lege ad vrbem accederẽt: vt ſuæ cuiuſq; ciuitatis municipia & coloniæ forent: veluti Tiburtes: Præneſtini: Piſani: Vrbinates: Nolani: Bobutinẽſes: Placentini: Nepeſini: Sutrini: & Lucenſes: de qua re non modo iure conſulti diligẽter ſcribunt: ſed et. A. Gellius: & ex Verrio Flacco Pompeius.

Quo animo Cæſar anticatones libros ſcripſerit: & quantũ Catoni inuitus conceſſerit: cum eius ebrietatem repræhenderet: aliaq; non contemnenda de Ciceronis inconſtantia aſcripta.

Caput. VII.

Dignum memoria eſt: quod a Iulio Cæſare ſcriptũ fuit de. M. Catone viro prætorio: qui ex obitu dictus eſt vticẽſis: nã cũ. M. Cicero eius vitam egregioſq; mores pluribus laudibus extuliſſet: parũ æquo animo tulit Cæſar: eum ipm̃ Catonem tantopere a Tullio imprimis cõmendatum: ex quo duos libros cõtra eum ſcripſit: qui ex re anticatones dicerẽtur: in qbus omnia prope. M. Catonis vitia (ſiqua erant) collegit: ſed inter alia ebrietatem illi veluti maximũ probrum obiecit: quod a Cæſare tamen ita relatũ eſt: vt laudaſſe magis hoc in tanto viro q̃ repræhẽdiſſe viſus fuerit: nã cum ipſe Cato plurimo vino incaluiſſet: & antelucanis officiis eſſet occupatus: forte quoſdam habuit obuios: qui (vt inqt Cæſar) cũ eius viri caput retexiſſẽt: ad modum erubuit: ſed ita factũ adiecit: vt nõ Catonẽ putares ab illis: ſed eos a Catone depræhẽſos: qua in re (vt apparet) Catonem etiã ebriũ adeo reueritus eſt: vt vel in ipſa ebrietate videatur illã veræ virtutis imaginẽ retinuiſſe. quod & Plinius Nepos teſtatus eſt: qui: haud plus inqt honoris a Cæſare: vel authoritatis tribui Catoni potuit q̃ ſi ebrius quoq; tam venerabilis erat: ꝙ aũt mox idem Cicero anticatones Cæſaris laudarit: plurimũq; extulerit: hoc totũ vel ex eius incõſtantia: vel adulationis vitio accidit: vt qui fortunæ obſequi ac tẽpori inuitus mallet q̃ cõſtanter ſuccũbere: ex quo ea inqt laudatio tota κολακια fuit. ſicuti ad Pomponiũ Atticũ ſcribit. & diu ſane inimicitiæ inter Cæſarẽ & Catonem viguerũt: quod & Plutarchus alicubi: & Atteius Capito indicauit. nã in libro: quem ſcripſit de officio ſenatoris: aperte explicat quo tẽpore Cæſ. conſulatum obiit: nihil eum dubitaſſe viatorẽ vocare: vt Cato ipſe adhuc loquens in carcerem duceretur: in quo tamen non modo excuſatum Catonem cõſtat ſed etiam ſenatu approbante abſolutum.

De impoſitione nominũ apud Comicos poetas. & qd inter ſe differãt Cylones: & Chilones: ac ibidem Cic. verbum explicatũ contra quorundam ſententiam.

Caput. VIII.

QVi de origine nominum atq; viribus ſcripſerunt:permulta quidẽ afferũt de
his nominibus : quæ ex forma ipſa & habitu corporis deducta ſunt: quod in
ſcænicis maxime fabulis apparet.Nam poetæ comici habitum figuram q; ho
minum diligenter conſiderantes: ex re plerunq; perſonas denominant : cuiuſmodi
ſunt qui græca voce appellantur: Cephali:Chilones:Phalacri: Blepharones: & alia
generis eiuſdem.Sicuti a noſtris etiam Tuditani:Frontones:Lõguri:Capitones: Coſ
ſi:Labiones: Venulei:de quibus diligenter alibi ſcripſimus.Qui autẽ dicantur Chilo
nes vel Cylones: & quo pacto inter ſe differant:libitum mihi eſt paucis hoc etiã loco
adnotare:ſicuti & Sex.Pompeius ex Verrianis commentariis refert: Chilones enim
(inquit)eiuſmodi homines appellari:qui maiorib9 labris ſunt: hoc eſt qui Labeones
aut Labieni a noſtris dici poſſunt.T.autem Lucretius Labroſos nominat:vnde illud.
Simula:Silena:Satyraſt labroſa philema.
Cylones vero ſine vlla quidem aſpiratione idem Pompeius eos appellat : qui fronte
prominentiori ſunt: & quaſi extante: nã Cillones duplici.ll. aliud omnino ſignificat:
& ſi ridicule quidam in hoc aberrant: cum enĩ Criſpum Salluſtium Cicero in gregẽ
cillonum:ſacrilegorum:atq; impudicorum cõnumeret nihil aliud intellexit:q̃ cinæ-
dum hominem::ac turpiter ceuentem:quoniam cillere apud veteres motitare: atq;
agitare eſt:quod & Seruius atq; Higinius teſtantur: vnde cillones dicti : qui pudore
vendito ceuentes ſe effœminant.Nam & Leneus Pompei libert9 cum ſatyras cõtra
eundem Salluſtium ſcriberet:non modo illum popinionem ac lurconem ſatyrice ap-
pellauit:ſed etiã λασταυρον:quaſi meretriculã & ſcortum: vt in *Sudæ* collectaneis
exponitur : quod a me vel ob id obſeruandum fuit: ne tam impudenter quidam de-
prauare:atq; peruertere bonos codices audeant.

De ſpacio humanæ vitæ : & adnotanda obſeruatio de pondere humani cordis:
quo modo creſcat & decreſcat:ex anatomica ægyptiorum obſeruatione.

Caput.IX.

DE vita hominis:& qua fine :annorumq; ſpacio cenſeri debeat:permulti qui-
dem apud veteres tradiderunt:nec illi tantum:qui naturæ vires ac decreta
obſeruarunt:qua in re cum inter ſe diſſentiãt authores:pleriq; tamen centũ
annorum ſpacium vitæ hominum concedunt:idq; ipſum vulgato magis:q̃ ĩtellecto
nomine ſæculum appellarunt:quod apud nos cũ alii permulti:tũ ipſe Cenſorinus ad
Q.Cerellium copioſe explicat:ſed a Terentio Varrone traditum eſt:ex Dioſcoridis
authoritate:qui ſiderum ſcientiam calluit:ægyptios quidem ipſos (quibus ſeruandi
medicata cadauera cura fuit) ſubtili admodum & arguta ratione dep̃hendiſſe : quo
maxime vitæ ſpacio ætas hominis extimari debeat:ſumpta ex pondere humani cor-
dis cõiectura. Itaq; affirmarunt idem ægiptii centum omnino annis hominum vitã
definiri:q; eorum cor:qui ſine vlla corporis tabe perierint:hoc ipm̃ declaret:quoniam
cum ætate(ſi expendatur)aucta atq; damna referat. Anniculi enĩ pondere duarum
drachmarũ:bini quattuor:& ſic in ſingulis annis vſq; ad quinquageſimum binas ac-
cedere:vt centũ drachmis exiſtat quinquagenarii hominis cor. Ex eo deiñ numero:
vno quoq; anno binas detrahi ac minui:quo perſpicuũ eſt:ab anno centeſimo ad pri-
mam ſui ponderis redire:neq; longius poſſe proferri. quod ego tamẽ acutius quidẽ
exiſtimo q̃ verius:q̃q̃ in his libris:qui τα ανατομικα proſecuti ſunt:mira prorſus atq;
incredenda explicentur.quod alicubi & Claudius Galenus affirmat:ſed &.C.Plini9
id ipm̃ de hominis corde ad Veſpaſianum Auguſtum recenſuit: & ſi breuiter quidẽ:
cum dixerit creditum fere ab ægyptiis:ex defectu humani cordis non vltra cẽteſimũ

annum poſſe homines viuere.

Quo modo a mathematicis vitæ hominum finis aſſeratur: ac de ætate Moſis: ex Trebellio Pollione: ac de Xenophilo muſico non nihil.

Caput. X.

QVod in capite ſuperiore dixim⁹ de humanæ vitæ ſpacio: ac hoīum legitimo obitu: monuit me veterum authoritas: qui ab iſta ægyptiorum ſentētia prolatis quidem exemplis: longe diſſentiant: ſed ea tantūmō referem⁹: quæ Tremellius Pollio ad conſtantium Imper. ſcribit in hunc modum. Doctiſſimi (inqt) mathematicorū centum viginti annos homini adviuendum datos iudicāt: neq₃ am plius cuiq̄ conceſſum dicunt. Illud etiam adiicientes: Moſem ipſum (vt iudæorum libri teſtantur) dei familiarem: xxv. ac centum annos vixiſſe: qui cum interitum hunc vt immaturum forte quereretur: ferunt illi ab incerto numine reſponſum: neminem deinceps amplius eſſe victurum: ſed in ſacris etiā hiſtoriis finem homini veteres tribuunt. xx. annos ſupra centeſimū: quod & Ioſephus ipſe: Firmianuſq₃ & alii referunt. q̄q̄ Romani quidem authores de annis ægyptiorū: eorumq₃ ſpacio aliter ſentiant: in quo temere ab indoctis Varro inceſſitur: vt ſuo loco a nobis expoſitū. Inter alios vero cōpluris: qui annos aliquot ſupra centum vixerint: vnus quidem Xenophil⁹ muſicæ diſciplinæ peritus: in tota mortalium vita repertus eſt: qui centum & quinq₃ annos ſine vllo corporis incōmodo vixerit: quod ipſe. C. Plinius tradit vir vnus apud latinos (quantū equidē iudicio poſſum conſequi) in obſeruandis inueſtigandiſq₃ natæ arcanis diligens & accuratus.

Quantum Publius Vergilius & a. M. Tullio laudatus fuerit: & quo honore ab vniuerſo Rom. populo habitus: cum carmen in theatro recitaret.

Caput. XI.

ET in epiſtolis. M. Tullii ad. T. Pōponiū: & in Seruianis cōmentariis abunde relatum eſt: quantum. M. Cicero. P. Vergilii ingenio ac verſibus detulerit: cū ſe ipſum continere nequierit: quo minus audiente rom. popu. ſpem latinæ doctrinæ illum appellarit: nam cum forte Vergilii carmen ex Bucolico poemate Cic. audiſſet: miratus eruditionē & elegantiam: iterum (vt ſcribit Seruius) recitari illud voluit: adeoq₃ traditur in eo audiendo affectus atq₃ oblectatus: vt aperte de authore Vergilio dixerit: magnæ ſpes altera Romæ: quod hemiſtichon: poeta mox ī ſu umæneam detorſit his verſibus.

Hinc pater æneas Romanæ ſtirpis origo.
Sidereo flagrans clypeo: & cœleſtibus armis.
Et iuxta Aſcanius: magnæ ſpes altera Romæ.

Quin & illud notandū maxime eſt: qd a Materno referē: de eodē Vergilio: vt a Cor. Tacito ſcriptū eſt: tantum enim laudis: tantum honoris nomini Vergiliano habitū Romæ eſt: a Sen. p. q. r. vt recitanti ſuum carmen in theatro: perinde vniuerſus populus aſſurrexerit: atq₃ Octauio Auguſto Imper. ſic enim Tacitus ex Materni perſona: in libro ad Fabium Iuſtum: teſtis inquit Rom. popu. qui auditis in theatro Vergilii verſibus ſurrexit vniuerſus: ac præſentē ſpectantēq₃ Vergilium veneratus eſt: ſic q̄ſi Auguſtum: ex quibus minime mirum eſt: ſi & epiſtolis & carmine Auguſtus etiam Octauius: totius orbis terrarum Imperator: pub. Vergilio poetarum principi tantū conceſſerit.

De Hiſtoria. T. Liuii. q₃ in libros ab authore diuiſa fuerit: non in decades: contra aliorum opinionem: tum quibus id authoribus comprobetur.

Caput. XII.

FAlſo receptum eſt: ac doctioribus etiam perſuaſum: fuiſſe ĩ decades diuiſũ a .T.Liuio ſuum opus de romanorum geſtis: quæ ſingulæ decem voluminibus explicãtur.qđ ipſum de authore Liuio neutiq̃ apđ veteres cõperias.Nã & Priſcianꝰ vir diligẽs:aliiq; grãmatici:ſicubi Liuiũ citãt:librorũ numerũ aſcribunt: neq; decades nominant.Itaq; &.xvi.librũ &.xxxiii.&.cxvi.videmꝰ aduocari ab ãtiqs authoribꝰ:cui ſententiæ & Franc.Petrarcha aſtipulatur:vt qui aſſerat in epiſtola ad Ioannem Boccaccium:ignauia legentium contigiſſe:vti Liuiana hiſtoria ſit in decades diſtributa.In partes(inquit)quas decades vocant:non ipſe qui ſcripſit:ſed faſtidioſa legẽtium deſidia diuiſit.Sed &.L.Florus libros.cxl.eiuſdem authoris recenſet: ſublato penitus nomine decadum:cum vniuerſam hiſtoriam in epitomen:vel vt latine loquar in breuiarium contraxit:id & Politianus olim ita libere nobis concedebat: vt noſtram quoq; diligentiam magnopere cõmendaret in perquirendis atq; examinandis veterum monumentis.

De Bonifactio Pontifice Rom. eiuſq; inſolentia & ambitione:tum eiuſdem ſceleſtum facinus relatum contra Prochetum archiepiſcopum: ac de improbitate & impudentia Chriſtianorum pontificum.

Caput.XIII.

NEq; illud a nobis prætermitendum eſt:quo minus in his etiam cõmentariis legatur de Bonifactio Pontif.Rom.qui Cœleſtino ſucceſſit in pontificatu.Is enim tanto ambitu atq; libidine Gebellinorũ partes traditur fuiſſe inſectatus:vt minime veritus ſit:permulta efficere iniquiſſimis artibus: atq; incredibili inſolentia: neq; in principes tantum Romanos:ſed in ipſos etiam ſacerdotes.ceu illud contra Prochetum Genuenſem Pontificem:quem archiepiſcopum vocant. Nã quo die ſacra cinericia celebrantur: mos eſt apud Chriſtianos: vt pontifex max.prodeuntes ſacerdotes ad eiꝰ pedes excipiat:atq; eorum capiti cineres apponat: ſingulos ſubinde cõmonens:& cineres eſſe illos:& in cinerem reuerſuros. Cum autem Prochetꝰ ſacerdos:qui habebatur inter Gebellinos:cõſtitiſſet ad pedes pontificis.inibi Põtifex Bonifactius verbis permutatis:quæ pro relligione effantur:mem̃eto(inquit)q; Gebellinus es:& cum Gibellinis morieris: & ſimul cineres ſacros in eiꝰ frontem atq; oculos proiecit.quo intelligi poteſt ab omnibꝰ:quanta ſit eorũ hominum iniquitas atq; impudentia:qui ſub nomine relligionis:nihil non licere ſibi opinantur: nam cum ad inſtruendos mortaliũ animos:pacemq; humano generi conciliandam creati atq; iſtituti ſint:nihil amplius exiſtimant:aut magis conantur:q̃ pro libidine ſeditiones prĩcipum excitare:nefariaſq; voluptates flagitioſiſſime explere:quod & Thomas Aquinas. & Aegidius magnis commentariis differunt.

Scitum reſponſum Ariſtippi philoſophi:cum rogaretur cur homines doctiores diuitum domos:atq; principum freq̃ẽter adeant: minime autẽ ad eos diuites.

Caput.XIIII.

PRudenter ac ſcite reſponſum eſt a Cyrenacio Ariſtippo interroganti Dionyſio:quid in cauſa foret vt philoſophi:ac eruditi homines diuitum ædes accederent: eorumq; fores ac limina cõtererent: diuites autem minime id agãt. quoniam philoſophi(ĩquit)probe intelligũt: quæ deſint diuitibus: & quibus maxĩe egeant:diuites autem hoc neſciunt: quocirca pereleganter picus noſter Mirandula dicebat: nullum ſe animal videre in omni vita mortalium ſtultius atq; inſolentius: q̃ diuitem hominem:qui bonarum diſciplinarum ſit imperitus:a ſtudiiſq; liberalibꝰ abhorreat: quoniam diuitiæ illæ impudicis voluptatibus atq; deſidiæ paratæ ſunt:

neq̄ in vſum hominum: aut aliquam vitæ vtilitatem erogantur. Itaq; minime mirũ eſt: ſi Alexandrini reges: atq; cæteri principes tam ſummis ſtudiis: tamq; accurata diligentia doctiorum hominum familiaritates atq; ſermones conquiſierunt: quam rẽ epiſtoiæ græcorum principum: ac Romanorum abunde indicant: vnde illud peruulgatum σοφοι τυραννοι των σοφων συνουσιαι.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBFR OCTAVVS.

De Simone Samarite (qui magus dicitur) & quomodo in vrbe pro deo habitus ſit: & quo cultu atq; honore fuerit: ex Tertulliãi Apologetico: & aliis authoribꝰ. Caput. I.

NOn dixerim qua voluptate ac ſtudio ſacris authoribus incumbamus: eorumq; lectionibus delectemur: ſicuti celebres ſunt qui græce ſcripſerunt: Origenes: Adamantius: Clemẽs: Euſebius Pamphilus: Iuſtinus martyr: Baſilius: Io. Chryſoſtomus: Gregorius Naziãzenus: Epiphanius: qui cognomẽto ϖερτατλωττοσ eſt nuncupatus: aliiq; cõplures: ac ex noſtris etiam Tertullianus: Hilarius: Ciprianus: Auguſtinus: Hieronymus: Ruffinus: Ambroſius: Gaudẽtius: nam horum quidem cõmentarii perinde mihi atq; theſauri videri ſolent: in quibus tam varia: tã multiplex doctrinæ rerumq; omnium cognitio eſt: vt vniuerſam prope antiquitatẽ: legeſq; oĩs & philoſophiæ placita cõtineant. Quod ego nup ſum expertus: in Euſebii ac Tertulliani cõmentariis legendis: qui ambo & ingenio & doctrina ſumma præſtiterunt: ſed quod in apologetico de hiſtoria Simonis Magi inſinuat apponendum putaui: quo loco de veterum diis agit: cum Laurentiam (inquit) publicum ſcortum colitis: velim ſaltem Laidem: aut Phrynen inter Iunones: & Cereres: ac Dianas adoretis: cum Simonem etiã magum ſtatua & inſcriptione ſancti dei inauguratis. Q̃ autẽ ſtatuam Tertullianus Simonis dei nominet: ſcribenda hic ſunt: quæ Iuſtinus martyr ad Auguſtum Antoninum ſcribit: nam & hoc Pamphilus euſebius recenſet. poſt dominum (inquit) Ieſum Simon quidam Samareus ex vico: qui dicitur Gyttho: Claudio Cæſ. Imperante: magicis artibus: & ope dæmonũ ſuffultus: in vrbe noſtra (quæ omnium tenet imperium) q̃plurimis deceptis: deus eſt decretꝰ: & apud nos ſimulacri honore donatus. qđ in ipſo tyberis flumine inter duos pontes collocatum eſt: addito etiam hoc titulo: latinis litteris perſcripto. SIMONI DEO SANCTO. Nam & eundem omnes prope ſamaritæ: ac nõnulli ex cæteris populis: perinde ac ſummũ deum & adorant & confitentur. Mitto autem quæ Hieronymus de eodem ſcribit: ne plura conſectari curioſius videar: cum fugiſſe illum ex vrbe aſſerat aliaq; feciſſe prodigiorum inſignia: Origenes vero Adamantius ab his videtur diſſentire: qui Simonem ipſum dicit: eiuſq; diſciplinam minus celebrem fuiſſe: ita em̃ refert contra Celſi Philalethem: voluit & Simon Samareus magus ſua arte & cõmentis non paucos e medio tollere: multos enim ſuis (vt puto) præſtigiis fallebat: nunc vero ex omnibꝰ: qui vbiq; gentiũ agunt: ne ad .xxx. quidem comperias: qui illum ſectẽtur: & hi prorſꝰ circa paleſtinam ſunt: in reliquis vero orbis terrarum prouinciis: nec Simonis nomẽ auditum eſt: cum ipſe laudis & gloriæ auidus hoc maxime percuperet. Q̃ ſi qua eiꝰ

nominis fama extitit: ea quidem ex apoſtolorum hiſtoria innotuit: hæc Adamanti9. Sed enim quæ in Egeſippi hiſtoria de hoc ipſo Simone deſcribũtur: min9 adhuc recepta ſunt: ſed conficta omnia: & a vero aliena prudentiores extimarunt: ꝙ aſpiciente videlicet Imper. Nerone deuolauerit: non eñ Lucas hoc antiochenus omiſiſſet: præſertim cum referatur a noſtris: eundem quidẽ precibus apoſtolorũ decidiſſe: ac iuxta Ariciam crus alterum infregiſſe.

De ægyptiorum antiquitate: eorumq; vrbibus ex Pomponii commentario: ac de aliis etiam regionibus non nihil obſeruatum.

Caput.II.

TRaditum eſt in veterum cõmentariis ægyptios quidem populos haberi omnium vetuſtiſſimos: tum rerum diſciplinarumq; complurium fuiſſe inuentores: ex quo terrarum parens ægyptus appellata eſt: quod & Strabo philoſophus: & Appi on polyhiſtor: aliiq; fatẽtur. Sed illud in primis memoria dignum ac mirificum putaui: quod a Mella Pomponio ſcriptum eſt: de hiſdem ægyptiis: in hũc modũ. Aegyptii (inquit) homines vetuſtiſſimi ſunt: trecẽtos eñ & .xxx. reges ante Amaſim: ac ſupra .xiii. milium annorum ætates certis annalibus referunt: mãdatũq; litteris ſeruant: dum ægyptii ſunt: quater ſuos curſus vertiſſe ſidera: ac ſolem bis iã occidiſſe: vnde nunc oritur: quin & .xx. (inquit) milia vrbium regnante Amaſi habitarunt: tum ſua ætate clariſſimas dicit: quæ procul a mari ſint: Sa yn: Memphim: Syenen: Bubaſtem: Elephantim ac Thebas: quas vel ipſe Homerus poetarũ maximus centum habere portas teſtatus eſt: ꝙ autẽ in ægypto .x. milia vrbium Mella cõſtituit: id ego legentiũ iudicio extimandum relinquo: ne probare illa nunc videar: quæ portenta a pleriſq; ac prodigia nuncupentur. Nam qui de vrbibus ſcripſerunt: perſæpe inter ſe diſſentiunt: quod alias demonſtraui: ſedeñ in bactrianis mille vrbes fuerunt: in Italia ſeptingentæ: in Creta .xc. vt a probis authoribus traditur: ſed hanc partẽ de vrbibus ſecreto opere diis volentibus explicabimus.

De triplici dicendi genere apud veteres: & quo maxime ſtilo vſi ſunt Romani: Hiſpani & Punici authores ex Mirandulæ ſententia.

Caput.III.

VErſatus ſum nuper cum Pico Mirãdula viro & ingenio magno & doctrina multiplici: cum quo non dixerim quãta animi voluptate de litteris & honeſtis diſciplinis agamus: veluti cum nuper de antiquis ſcriptoribus iudiciũ faceret: adeo vt nihil dici verius aut prudentius poſſet. Sunt (inquit) apud latinos plura ſcribendi genera: ſunt qui delectent: ſunt qui doceant: qui & afficiant: & qui moueant: ſunt etiam: qui plura ex his & qui pauciora conſequantur: ſedenim fuerũt (inquit) non pauci: in quibus Romana: & elegans elocutio: alii rurſus veluti municipes & agreſtes: quaſi ſub alio cœlo ſermonem didicerint. Romani omnes in ſuo genere preſſi: elegantes: & proprii: vt Iulius Cæſar: M. Cicero: Salluſtius. Q. Curtius: Liuius: Iunius Columella: & Cor. Tacitus: Hiſpani autem florentes: acuti: & qui ad peregrinum inclinent: ſicuti Fab. Quintilianus: Hilarius: & Anneus Seneca: Suetonium his & Plinios addebat: ꝙ eſſent in ſcribendo ſimiles: figuriſq; & græcis vocibus cupidius ac inſolenter vterentur: quod & maxime hiſpanis ingeniis proprium. Punici & Carthaginienſes: duri: audaces: improbi: vt Florens Tertullianus: Apuleius: Ciprianus: & Capella: priores (inquit) Romanum ius ſeruarunt: ac nulla prorſus vitia i ſermone admiſerunt: ſequentes ad his declinarunt: tertii palam aberrantes: virtuti vitium prætulerunt: de Gallicis inquit Picus ingeniis nõ loquẽdum: vt de Caſſiodoro:

Apollinare: Fulgentio: qui mithologica luſit: de Enodio item ac cæteris: quorum cō-mentarii aſpiciendi ſunt: non probandi. Hæc mecum Mirandula in Marciana bibliotheca Florentiæ diſſeruit.

De falſitate oraculorum: ꝙ ad principum nutum ferebantur exemplo Philippi Macedonis: vt Demoſthenes & alii probarunt.

Caput. IIII.

FActus eſt liber a Plutarcho philoſopho de falſitate oraculorum: ꝙ ea videlicet non modo ficta ac falſa forent: ſed interdum etiam ridicula: hominumꝗ cōmentis temere comprobata. Demoſthenes autem vir ingenio acri & callido prudenter dicebat: cum fraudes ac deceptiones oraculorum videret: Pythiā quidem ſuo tempore φιλιππίζειν: ꝙ ea. ſ. imperio ac nutu Philippi regis a ſacerdotibꝰ delphicis promerentur: quæ cum eiuſdem animo ac libidine congruerent: in quo facile poſſumus cognoſſe: antiquiores illos: præſertimꝗ doctrinis & prudentia excultos: neutiq̄ iſtis deceptionibus fidem habuiſſe. Nam & illud quoꝗ reſponſum ex delphico (vt aiunt) de rege Pyrrho.

Aio te Aecida Romanos vincere poſſe:

Falſum omnino. M. Cicero affirmauit: adhibitis etiam rationibus cur ita demum referret: primo (inquit) nunq̄ eſt Apollo latine locutus. Deinde etiam ſors hæc græcis quidem inaudita eſt: ſed & Pirrhi tempore Apollo ipſe verſus facere deſierat: hactenus Cicero. ſedem̄ potiꝰ id poeta Ennius pro tempore confinxit: quoniam ſit poetis ipſis conceſſum: non modo fingere aliquid: ſed mentiri etiam & falſa dicere: Itaꝗ merito ab eodem Cicerone dictum eſt: aperte quidem conuincitur: cætera om̄ia delphica parum ſincera fuiſſe: quod itidem a pleriſꝗ philoſophorum copioſe ſcimus aſſertum: vt diligenter Pamphilus Euſebius ad epiſcopum Theodorum demonſtrat.

Annei Senecæ locus in epiſtolis expoſitus de meta ſudante in vrbe Roma: ac de Pub. Victore: qui de regionibus vrbis ſcripſit.

Caput. V.

IN epiſtolis Annei Senecæ ad Lucilium verba hæc ſunt: eſſedas tranſcurrētes pono: & fabrum inquilinum: & ferrariū vicinum: aut hunc qui ad metā ſudantem tubas experitur & tibias: neꝗ cantat ſed exclamat: quo loco quid intelligamus metam ſudantem: viri olim doctiores quæſierunt: ſed nihil tum inuētum eſt aut prolatum: qđ hoc ipſum ſatis exponeret: Sciendum autem locum ipſum in romana vrbe fuiſſe: ita ex re appellatum: nam metæ quidem in vrbe & metulæ (vt grāmatici probant) lapides erant: quaſi coni extantes: ita em̄ græce poſſunt appellari: quoniam meta eſt: perinde ac turbo inuerſus: cuiuſmodi effigies adhuc in compitis ſpectantur: quæ ad inſtar cylindri propemodum ſunt. Erat autem locus hic: quem metam ſudantem Seneca vocat: in regione vrbis quartaꝗ: in qua Templum pacis: Saburra itidem: Sandalarium: & Horrea caſtanearia: ſicuti a Pub. Victore traditum eſt: qui in. xix. vrbis regionibus: ea prope omnia refert: quæ ſcitu digna & memoria viſerentur: & ſi magis hæc ipſa Victor nominat q̄ explicat: ſic vt breuiarium Rom. vrbis & q̄ſi locorū περιοχη videat̄: quod & Ber. noſter Oricellariꝰ putat: q Pub. ip̄m nō mō aſſidua obſeruatiōe expōit: ſed vrbis totiꝰ ambitū: ſitū: magnitudinē: ac partes pari diligentia & ſtudio exequitur: collectis fere his omnibus: quæ ad hoc abſoluendum pertinerent.

De Milonis Crothonienſis robore ex Pauſania:ac de Maximino & Firmo Rom. Imperatoribus:quo robore & qua forma fuerint.

Caput.VI.

COmplura paſſim legunt̃ in antiquoꝝ monumẽtis de Milone crothonienſi: & eius clariſſimis geſtis & robore: ſed apud vnũ tñ Pauſaniã ea referunt̃ in heliacis:q̃ mirificã ſane peneꝗ ꝓdigioſam viri fortitudinem arguãt: qđ ego ſubiiciendũ putaui.Is igit̃ Milo ex oppido Crothone fuit:& in athletica ꝑſtitit:ita malum punicũ tenebat:vt nemo illi e manu extorq̃ret:aut digitũ corrigeret:cũ is tñ nulli malũ læderet.idẽ diſco vncto iſidẽs:a nullo diſtrahi poterat.: vñ &.C.Plinius inquit: ꝙ is cũ ſemel cõſtitiſſet:nemo eũ eueſtigio educebat: ſed & chordã frõti veluti coronã alligãs.retẽto ſpũ:venis plenis firmabat. Itaꝗ Maximinũ Cæſ.Augu.(qui thrax fuit)Milonẽ crothoniatẽ vulgo appellarũt: ꝙ is manibꝰ amaxas traheret:rhedam onuſtã ꝓpelleret.aliaꝗ ſupra fidẽ ꝑmulta efficeret:de q̃bus & Iuniꝰ Cordus: & Capitolinꝰ ſcripſerũt.Firmꝰ vero(quẽ Cæſ.Aurelianꝰ latronẽ ægyptiũ vocabat)vt Vopiſcꝰ tradit ad Baſſũ:ſtatura fuit ingẽti:oculis ꝑmicãtibꝰ:capillo criſpo:frõte vulnerata:vultu fuſco:reliquũ corpꝰ piloſꝰ & hiſpidꝰ:ita vt cyclops vulgo diceret̃:robore ſic iſignis atꝗ egregiꝰ: vt triariũ vinceret:nã & icudẽ pectori ſuppoſitã tundẽtibꝰ aliis cõſtãter ꝑtulit:cũ ip̃e reſupinꝰ & in manꝰ curuatꝰ pẽdere potiꝰ:q̃ iacere videret̃.

De his q fœcũdiores fuerint ad prolẽ procreandã:ac Proculi Augu.verba de ingenti eiuſdem libidine. Caput.VII.

MIrũ eſt quod ab antiquis tradit̃ de quorundam multiplici & numeroſa ſobole:in quorũ numero etiã reponitur Artaxerxes ille perſarũ rex:Is em̃ .cxv. filios habuit:ex quibus quinquaginta in eius necem cõſpirantes eum occiderunt:vt minus id ferendũ videatur:cum ex tãto numero:nullus(vt inquit Trogus) repertus ſit:quem a tam impio ac nefando ſcelere patris maieſtas: aut pietas reuocarit. Quin & Eutyche .xxx. quidem peperit filios: ſicuti a veteribus ſcriptum eſt.Nã Gneus Pompeius in theatri ornamentis:cum mirabiles rerum hominũꝗ effigies põneret:Eutyches ſimulacrum conſtituit: Hæc enim a .xx.liberis in Rogum eſt illata: ſicuti.C.Plinius ad Veſpaſianum Auguſtum refert: Proculus autem Cæſ. centum ſarmathas virgines (quæ in bello captæ ſunt)intra dies.xv.vt ipſe gloriabatur: grauidas reddidit:adeo libidini ac nequitiæ deditus fuit:quo d etiã Flauius vopiſcus deteſtatur:ſed apponam verba eiuſdem Proculi Imperat.ad Metianum:centum(inq̃t) ex ſarmathia virgines cepi: ex his vna nocte decem iniui: omnes tamen: quod in me erat: intra dies.xv. mulieres reddidi.

De.xii.Romanis Diis:& eorum nominibus:qui ſingulis menſibus apud veteres præponerentur ex antiquo marmore:ac Ennii carmen additum.

Caput.VIII.

INcidi nuper in monimenta quædam romanæ vetuſtatis:in quibus & ratio: & ordo romani anni depræhenditur:quibus videlicet feriis:aut etiam diis ſacra eſſent peragenda. Sed quod imprimis me tenuit: repertum ibidem eſt: ſingulis quidem menſibus ſuos quaſi deos:ac numina aſſignari: in quorum tutelam referrentur: ex quo perſæpe etiam legitur .xii. diis aras fuiſſe in vrbe conſtructas . qđ alibi copioſe diſſerui:nunc vero eum ſubiiciam ordinem: qualis in his faſtorum monimẽtis reperit̃:q̃ vel Põponiꝰ lætꝰ vir antiq̃tatis ſtudioſꝰ ad Laurentiũ Medicẽ Florẽtiã miſit:Ianuariꝰ i tutela Iunõis:Februariꝰ:Neptũi:Martiꝰ Mĩeruæ:Ap̃lis Veneris:

Maius Apollinis: Iunius Mercurii: Iulius Iouis: Auguſtus Cereris: September Vulcani: October Martis: Nouember Dianæ: December Veſtæ: Quæ obſeruatio ad eorum quoq; commentarios pertinet: qui faſtorum & annalium hiſtoriam explicant. Q. vero Ennius poeta diſticho etiã nobili. xii. deos cõplexus eſt: quos alii patrios & penates Varro vrbanos appellat: quorũ imagines ad forum (vt inquit) dicatæ viſerentur vi. mares: & fœminæ totidem: vt a Capella Martiano & L. Apuleio refertur.

Iuno: Veſta: Minerua: Cereſq;: Diana: Venus Mars:
Mercurius: Iouis: Neptunus: Vulcanus: Apollo.

Veterum poetarum carmen relatum contra Chaldæos: & ariolos: & qua ratione minime ſit illis adhibenda fides: ex ſententia philoſophi Phauorini.

Caput. IX.

Libitum mihi in otio agenti veterum poetarum carmen referre: contra diuinaculos & ariolos iſtos: qui & Chaldæi a Romanis: & Planetarii vocant: vt intelligamus fuiſſe iſtiuſmodi homines ab antiquis maxime deriſos atq; exploſos: ſubiiciam vero ſenarios aliquot ex Accii: Ennii: & Pacuuii fabulis: cum quia venuſti admodum & elegantes ſunt: tum q in his alicubi deprauatæ voces: ac perperam collocatæ ſenſum deturbant: vt non cuiuſq; ſit eorum elegantias ac feſtiuitates percipere: niſi paulo attentius perlegantur. In libris igitur M. Ciceronis (qui de diuinatione inſcribuntur) Pacuuianum hoc ex tragœdia Chriſyppo inuenies.

Nam iſtos: qui linguam auium intelligunt.
Pluſq; ex alieno iecore ſapiunt q̃ ſuo.
Magis audiendum: q̃ auſcultandum cenſeo.

Quin & ipſe Q. Ennius: vt apud eundem Ciceronẽ: ſic eorum improbitatẽ detexit.

Qui ſibi ſemitam non ſapiunt: alteri monſtrant viam:
Quibus diuitias pollicentur: ab his drachmam ipſi petunt:
De his diuitiis ſibi deducant drachmam: reddant cætera.

Neq; minꝰ elegãter Accius poeta in ſcribendis tragœdiis ſũmus: vt in atticis legit̃.

Nihil (inquit) credo auguribus qui aures verbis diuitant
Alienas: ſuas vt auro locupletent domos.

Etenim Phauorinus philoſophus. qui Pyrroniorum libros pluris compoſuit: contra iſtos quidem Chaldæos: in hunc modum lepide concludebat: aut aduerſa (inquit) euentura dicunt: aut proſpera: ſi proſpera & fallunt: miſer fias fruſtra expectando: ſi aduerſa dicant & mentiantur: miſer fias fruſtra timendo: ſi vera reſpondent: eaq; ſunt nõ proſpera: iam inde ex animo miſer fies: ante q̃ e fato fias: ſi fœlicia promittũt: eaq; ventura ſunt: tum plane duo erunt incommoda: & expectatio te ſpei ſuſpenſum fatigabit: & futurum gaudii fructum ſpes tibi iam deflorauerit: nullo igitur pacto vtendum eſſe dicebat iſtiuſmodi hominibus: qui vanis præſtigiis ac ſycophantiis imponunt atq; decipiunt: quos etiam Gellius vir graui conſilio in rebus humanis eruſcatores improbos: & ſycophantas appellat: ex quo lycus ille Plautinus in Pœnulo comœdia q̃ lepidiſſime inquit.

Heu heu q̃ ego habui ariolos haruſpices:
Qui ſi quid boni promittunt: pro ſpiſſo euenit.
Id quod mali promittunt: præſentarium eſt.

De crimine Scopeliſmi in Arabia: & locus apud iureconſultos emendatus: ac leges item contra eos: qui limites ac terminos extrahunt.

Caput. X.

IN libris digeſtorũ:ſeu pãdectarũ verba hæc Vulpiani ſunt::in quib⁹ mẽtio habet̃ criminis:qđ in Arabia prouincia Scopeliſm⁹ vocitat̃:ſed hoc ip̃m verbum ex codicib⁹ iſtis vulgatiorib⁹ ſublatũ eſt: ac pro eo etiã:qđ eſt min⁹ ferendũ:adulterinã quoq; vocẽ ſuppoſuerũt:ita vt ſpaciũ interdictũ inſeruerint: rõne tã inepta q̃ ĩpudẽti:ſed libitũ eſt locũ hũc reſtituere:ne q̃ntũ in me ſit:noſtris iurecõſultis nõ ſatiſfaciã:q̃q̃ ſunt adeo quidã a bonis litteris alieni:adeo litteratis oĩb⁹male affecti: vt ſi qui maiorẽ elegantiã ꝓfitent̃ in romanis diſciplinis:ingenioq; nõ vulgari ſunt:inſectãtur eos:atq; dictis cõtumacib⁹ accuſent: ſed nos eorũ(quod ait Planc⁹) orõnes ꝑterfluere ſinem⁹: neq; em̃ tales ſunt: vt in ꝓfeſſiõe hac meliorũ liiterarũ ad modũ ꝓfecerint:itaq; ſiquãdo in aciẽ veniũt:aut tumultuant̃ quidẽ:aut relicto p̄ſidio fugã capeſſunt. Verũ de his alias:in pandectis igitur illis archetypis(quæ florentiæ aſſeruantur in palatina curia) ſic legitur. Sunt quædam: quæ more prouinciarum coercitionem ſolent admittere: vt puta in prouincia Arabia σκοπελισμον crimen appellant:cuius rei admiſſum tale eſt:pleriq; inimicorum ſolent prædiũ inimici σκοπελίζειν. id eſt lapides ponere:indicio futuros q; is:qui eum agrum coluiſſet:malo letho periturus eſſet:inſidiis eorum qui ſcopulos poſuiſſent:quæ res tantum habet timoris:vt nemo ad eum agrum accedere auderet : crudelitatem timens eorum: qui ſcopeliſmon fecerint:hanc rem præſides exequi ſolent grauiter vſq; ad pœnam capitis:quia & ipſa res mortem cõminatur. Sed enim romani quoq; illi vetuſtiores(quos Ennius poeta caſcos appellauit)acerrimis pœnis contra eos vindicabant:qui agroꝝ fines ac terminos exemiſſent:aut loco mutaſſent:qđ imprimis Numæ regis inſtituta & leges probant:in quibus vir egregie prudens ſtatuit:licere omnibus tanq̃ ſacrilegum eum occidere:qui violare ius termini auſus eſſet: quod & Dionyſius alicarnaſſe⁹ ĩ hiſtoria Rom. ãtiq̃tatis copioſe explicat: vnde etiã verſ⁹ ex antiquis legib⁹.

Qui ſecus faxit: & terminum exaraſſit.

Ipſus & boues ſacri ſunto.

De authoritate maxima imperii Romani : & epiſtola Belſolis regis aſcripta de Valeriano Cæſ. Augu. capto. Caput. XI.

HAud alienum mihi viſum eſt:ſi ex Belſolis regis epiſtola exponamus: q̃ ſancta olim: q̃q; inuiolabilis Rom. imperii dignitas cenſeretur:apud externos etiam principes:cum vel capto Cæſ. Valeriano:Romanum tamen nomen: maximis regibus & venerationi:æque & terrori fuerit: probant hoc ipſum. cum alia complura: quæ in veterum hiſtoriis continentur: tum illud quod eſt Belſolis regis epiſtola: de Valeriano Imper. quem Sapor perſarum rex:tum forte pro victoriæ iure inter captiuos retinebat: ſed aſcribemus epiſtolã ipſam in Belſolis: vt apud Trebellium pollionem habetur:in libro ad Imper. Conſtantinum. Belſolis Rex regum Sapori regi. S. Si ſcirem poſſe Romanos aliquando penitus vinci:plurimum tibi gratularer de victoria quam proferres:ſed quia vel fato: vel virtute gens illa plurimum poteſt: vide ne q; ſenem Imperatorem cepiſti: & id quidẽ fraude:male tibi cedat. Illud p̄terea cogita:quãtas gentes Romani & ex tuis hoſtibus ſuas fecerint:a quibus ſæpe victi ſunt:audiuim⁹ certe q; Galli eos vicerunt: & ingentem illam vrbem incenderunt:certe Galli Romanis ſeruiunt. qđ Aphri: eos nonne vicerunt? certe ſeruiunt Romanis: De longioribus exemplis & fortaſſe remotioribus nihil dico:Mithridates põticus totam Aſiam tenuit:certe victus eſt:certe Aſia Romanorũ ẽ: ſi meũ conſiliũ reqris: vtere occaſiõe pacis: & Valerianũ ſuis redde. Ego gratulor fœlicitati tuæ:ſi tñ illa vti tu ſcias:quin & Arthabeſdis lr̃æ extãt regis Armenioꝝ:in q̃b⁹ Rom. quoq; Im

periũ: ſic viſus eſt defendere: vt imperatorẽ Valerianũ a Sapore captũ liberius repeteret: ita eñ in extrema epiſtola ſcriptũ eſt: vnũ cepiſti ſenẽ & omẽs gentes orbis terrarũ infeſtiſſimas tibi feciſti. Ad hũc ꝑpe modũ & rex Caduſiorũ ad Saporẽ ſcripſit: vt apertiſſime cõſtare poſſit: q̄ ſumma in veneratiõe vbiq; gẽtiũ haberetur Romana illa maieſtas: vel in maximis rerum atq; fortunæ periculis.

De Fulminitis: & Fulguritis arboribus: ac de Ioue fulguratore: & tonitruali in libris aruſpicum: aliaq; ibidem addita de fulminibus.

Caput. XII.

FVlminitæ: & fulguritæ arbores in aruſpicũ libris appellatæ ſunt: ꝙ eſſent fulmine ictæ: quocirca fulminitũ (inquit Feſtus) eum locũ dixerũt: qui religione ſacer haberetur: quoniã dicaſſe illũ Iupiter fulminator ſibi videat. Ad hæc eñ loca hi accedebant: quibuſdam ſacris adhibitis: qui fulguratores: hoc eſt fulminum procuratores vocabantur. Hinc illud in Satyris Perſianis

Triſte iaces lucis: euitandumq; bidental.

De his vero ſacris: quæ ad arbores fulguritas fierẽt: nõ nihil cõperias in Feſti cõmentariis: ſed & citant a noſtris grãmaticis libri de fulguritis arboribus: qui cum Martiis atq; Sybillinis ſeruarent in tẽplo apollinis. De Ioue autẽ fulminatore & fulguratore (vt alia mittamus) ſic. L. Apuleius in libro de mũdo ad Fauſtinũ: cũ ſit vnꝰ deus: idẽ ꝙ numẽ pluribꝰ quidẽ noĩbus ꝑpter ſpecierũ multitudinẽ: quarũ diuerſitate fit multiformis: nã a iuuãdo Iupiter dicit: quẽ ζηνα græci (ꝙ vitæ noſtræ author ſit) rectiſſime appellãt. Idẽ fulgurator & tonitrualis: & fulminator: ac ſerenator dicitur: plures frugiferũ vocãt: multi vrbis cuſtodẽ: alii hoſpitalẽ: amicalẽq;: vt apud aruſpices & romanos veteres inuenies: ex his facile intelligit: fuiſſe in ethruſcorũ cõmentariis fulguratorẽ Iouẽ ac tonitrualẽ celebratũ: vt alibi diximꝰ. C. quoq; Plinius vir in cõſiderandis atq; cognoſcẽdis naturæ viribꝰ præcipue accuratus: Vulnera tradit fulminitorum frigidiora eſſe reliquo corpore: & apud Romanos religione cautum fuiſſe: vti cadauera fulmine icta humo iniecta conderentur: ꝙ ea cremari nefas haberetur.

Quæ ſit lex annaria in veterũ ſcriptis: & qd hoc verbum æuitas ſignificet in. xii. tabulis.

Caput. XIII.

LEgem annalem & annariã veteres idcirco appellarunt: ꝙ ea cautũ foret de æuitate: ac de annis: hoc eſt: qua ætate: quibuſq; tẽporibus capiẽdi magiſtratus: atq; habendi poteſtas foret: qualis illa traditur de ſenatoribꝰ: vt ab omĩ ſenatus munere vacarẽt: qui annũ vitæ ſexageſimũ abſoluiſſent. Itẽ de militibus: ne ſupra quinquageſimum annũ militiæ ſacramẽto tenerẽtur: ſic eñ apud iurecõſultos habet: de hac lege annaria & in collectaneis Sex. Pompeii mẽtio habet. In capiẽdis vero magiſtratibꝰ decennium ex lege interpoſitum erat: ne cuiq̃ eadem dignitas traderetur: ſiquidem ad hunc modum in antiquiſſimis legibus ſeruatum eſt.

Aeuitatem annali lege ſeruanto.

Eundem magiſtratum ni interfuerint. x. anni: ne quis capito.

Vocabulum hoc (quod eſt æuitas) pro ſenio exponendũ eſt: cum iam prouectiores homines ſunt: & quaſi capulares: vt verbo vtamur Plautino. Eſt autem ex. xii. tabulis acceptum: vt in ea lege continetur: qua de iumento: & arcera agebatur.

Si in ius vocat (inquit) ſi morbus æuitaſve vitium eſt:

Qui in ius vocaſſit: iumentum dato: Si volet arceram inſternito.

De qua lege plura diſſeruit Sex. Cecilius iuriſcõſultus: qui Hadriani ætate vixit in ſumma nominis celebritate.

PETRICRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBFR NONVS.

De Magia Dardani; eiuſq; libris e ſepulchro a Democrito erutis; ac de græcis philoſophis:qui ad ægyptios perrexerunt.

Caput.I.

NOtũ eſt rege Numã(ꝗ leges Romanis cõdidit) libros.xii. ſcripſiſſe:partim græce(vt tradit̃)partim latine:in quibꝰ pythagorica ſacra:& pontificalia cõtinerent̃:eoſq; voluiſſe in monumẽto etiã ſuo recõdi:ne in vulgus credo & propalã:quæ arcana & ſacra erãt:deuenirẽt:qua in re Pythagoræ ſecutꝰ eſt diſciplinã: quæ profanum vulgꝰ lõge arceret:ſed exẽplo ſimilirelatũ de Dardano eſt: qui cũ egregie in magicis artibus præſtaret:libros a ſe cõſcriptos in ſepulchro fert̃ cõſtituiſſe:quos Abderites Democritus:vir ſagacis ingenii in ꝑſcrutãdis naturæ viribꝰ:diligentiſſime requiſiuit:tũ cõmentariis editis illuſtrauit:diſciplinãq; ex illis reconditã: atq; multiplicẽ accepit:qđ &.C.Plinius ad cæſ.Veſpaſianũ teſtat̃. Nemo eñ ignorat græcos aliquot ipos etiã ægyptios adiiſſe:vt magicã ediſcerẽt: in quorũ numero eadẽ prope ætate fuerũt agrigentinꝰ Empedocles:Democritus:&Pythagoras:quod & Pamphilꝰ Euſebiꝰ:Philoſtratꝰ:& Diodorus: aliiq; permulti referũt:ſuſceptis variis(vt ait Plinius)exiliis ꝗ peregrinationibꝰ.Sed hoc multo copioſius in epiſtolicis ſcripſimus.

De Bonoſo Imper.& eius vinolentia: ac ioculare dictum in eius obitu pendere amphoram:tum de lege ſympoſiaca in potationibus.

Caput.II.

AVreliani Impe.dictũ de Bonoſo celebrat̃:natũ fuiſſe illũ nõ vt viuat: ſed vt bibat:hic igit̃ Bonoſꝰ cũ romanorũ dignitas in dies magis amitteret̃:Imperatoris nomẽ occupauit: ſed cũ bello ſuperatꝰ foret a Probo: ſe ipm laqueo ſuſpẽdit.Erat aũt Bonoſꝰ ex eo genere hoĩm:ꝗ inter pocula:& potatiões vitã conſumunt:ſiquidẽ potator fuit egregiꝰ:ex quo in eiꝰ obitu ioculare dictũ iualuit:amphoram pẽdere nõ hominẽ: ꝓ inſtar ãphoræ pẽſilis præ vino videret̃:qđ affatim ĩgurgitauerat:Oneſiꝰ tamẽ græcꝰ author:eundẽ tradit Bonoſũ vel in vino fuiſſe prudẽtiorem:tãetſi bibẽdi modũ lõge excederet:quod & Flauiꝰ Vopiſcꝰ recẽſet.Lex aũt Sympoſiaca de hauriẽdis poculis hæc ẽ(vt obiter hoc addat̃)ſicuti a veteribꝰ definitum: vt prima videlicet cratera faciat ad ſitim: ſecũda ad hilaritatẽ: tertia ad ebrietatem: quarta ad inſaniã: ne quis forte modũ aut rationẽ in bibẽdo prætereat: cũ ipſo quidẽ vino ſapientia(veteri prouerbio)obumbretur.Nã & quaternario numero Democritus phiſicus Abderites abſtinendũ cenſebat: cõdito volumine de hoc. non eſſe q̃ter nos cyathos vel ſextarios potãdos. Vñ illud forte Auſonianũ ex Flacci ſententia.

Ter bibe vel toties ternos:ſic myſtica lex eſt:
Vel tria potanti:vel ter tria multiplicanti.

De diis regionum atq; vrbium:quibuſq; nominibus appellarentur:ex Tertulliano: Origene: & aliis authoribus.

Caput.III.

NOn defuerunt apud Romanos.qui de diis ac diuinitate permulta ſolerti animo conquiſierint:ac editis etiam commentariis explicarint: in quibus cum

primis celebres ſunt: Nigidius Figulus: Var. Terentius: & Val. Soranus: q & in pontificio iure ac philoſophiæ decretis maxime incubuerunt: quod Auguſtinus & Hieronymus abunde affirmant. Nos vero eam nunc partem de diis duxim⁹ referendã: quæ in quaq; regione atq; vrbibus & oppidis proprios lares ac deos aſſignat. Putarunt enim veteres (vt eſt author. L. Apuleius) ſuis regionibus deos aſcribendos: q Fanis: & cerimoniis poſſent admitti: vt in Bœotia Amphiaraus: in Aphrica Mopſus: ĩ Aegypto Oſiris: Et vbiq; Aeſculapius: ſed hæc multo copioſius a Diodoro: & Macrobio exponuntur. Origenes autem Adamantius in commentariis contra Celſum: minime (inquit) iniquum eſt: ſuum quemq; numen legitime colere: etſi pluribus inter ſe ritibus & cerimoniis differunt. Nã æthiopum populi (qui Meroem habitant) Iouem dumtaxat (inquit) & Bacchum colunt: Vraniam Arabes & Bacchum: Oſirim ægyptii omnes & Iſidem: Mineruam Saytæ: Naucratitæ vero ex ritu vetuſtiore Serapin ſuum nomen cœperunt nuncupare: quod etiam pluribus a Tertulliano explicatur: viro (vt apparet) in quaq; doctrina excellenti: eo maxime loco: quo de veterum diis atq; numinibus hiſtoriam refert. Vnicuiq; (inquit) prouinciæ & ciuitati ſuus deus eſt: vt Syriæ Aſtartes: ut Arabiæ Diaſares: vt Norici Tibilenus: vt Aphricæ Cœleſtus: vt Mauritaniæ ſui Reguli: Dein vero & in Italia (inquit) municipali: coſecratione: alii cenſentur dii: Cruſtuminenſium Deluentinus: Narnienſium Viridianus: Aeſculanorum Ancharia: Voſinenſium Norcia: Ocriculanorum Valentia: Sutrinorum Murcia: Phaliſcorum Curis in honore patris: vnde accepit cognomẽ Iuno. Qua in re non minorem ſuperſtitionem arguunt: q̃ falſam ineptamq; improbitatem. Sed hæc ſatis: nolo eñ ea repetere: quæ alibi cõmodius explicaui.

Anacreontis carmen aſcriptum q̃ venuſtiſſimum de poculo: & in latinos numeros conuerſum: quod apud Gellium deprauatum eſt. libro 19. cap. ix

Caput. IIII.

CElebratur maxime inter græcorũ delitias Anacreontis poetæ carmẽ: vt venuſtũ: elegãs: & plepidũ: quo eroticos exprimit̃ cuiuſmõi poculũ fieri ſibi expetat: vt in eo videlicet nõ armatos duces: nõ cœli ſigna: Pleiades vel Bootem requirat: ſed Veneres: ſed amores: ſed racemos: & Bacchũ: eſt autẽ hoc prorſus.

ου μοι μελει γυγαο
των σαρδιων ανακτοσ.
ουθε αιρεει με χρυσοσ.
ου δε φθονω τυραννοισ.
εμοι μελει μυροισι
καταβρεχειν υπηνην.
εμοι μελει ροδοισι
καταστεφειν καρηνα.
το σημερον μελει μοι.
το δε αυριον τιστ οιδε.
τον αργυρον τορευσασ
ηφαιστε μοι ποιησον.
ποτηριον δε κοιλον
οσον δυνη βαθυνον.
ποιει δε μοι κατ αυτοιν
μη δε αστρα μη δε αμαξα.
μη στυγνον ωριωνα.
αναμπελουσ χλοωσασ.
και βοτρυασ γελωντασ
συν τω καλω λυαιω.

Quod ego ꝑpterea putaui referendũ: vt facili⁹ emẽdari poſſit in Gellianis noctibus quo loco romanas veneres cũ græcorũ delitiis cõmiſit: ibi eñ deprauatũ id carmen: atq; improbe violatũ eſt: nos olim Anacreonteum id pro arbitrio noſtro exꝑſſim⁹ his numeris quales vulgo leguntur laberiani.

Non mi cupio aurum: non diuites diuitias:
Non ſceptra curo minitantium principum.
Nil ad me triumphantes cum decoris faſcibus.

Nil inſtructæ acies armis præfulgentibus:
Mihi eſt viuendum teneris in amoribus:
Mi ſunt delitiæ: & ſuaue olentia ſuauia.
Viuamus hodie: viuamus dum licet:
Lætiq; carpamus quicquid id eſt boni.
Libet nunc crines liquidis perfundere odoribus:
Interq; iocos agere & lepidas veneres.
Quin tu age Vulcane potens: mulciber ignee
Excude mi amplum: inſigne argenteum cymbium.
Inq; eo non mi aſtra: non bootem: non pliadas.
Non martem ferreum: non cruenta prælia.
Quid cum ſideribus: cum marte: cum bellis mihi?
Sed intus cude bromium vino madidum:
Viteſq; molleis: & frondentes palmites:
Racemoſq;: & fluentes virides hederas:
Amoremq; ſpirantem calores vndiq;.

De magia Aegyptiorum: & qui in ea præſtiterunt: ac de .xxxvi. dæmonibus & qua poteſtate polleant.

Caput.V.

DE magia: quæ apud Aegyptios populos celebrata ſit: permulti apud veteres ſcripſerũt: nam & græcorum qdam ad eam perdiſcendam illuc enauigarũt: quo facilius atq; copioſiꝰ de ea referrẽt. Nec.n. latet eiuſmodi fuiſſe hãc diſciplinam: vti dæmonum viribus: & qbuſdam velut incãtationibus miracula fere ac prodigia efficerent: quod ex veterum cõmentariis intelligitur. Eius aũt originem C.Plinius ad Moſem & Iatopelam retulit: in qua (vt traditur) Salomon: Doſitheus: Simon Samareꝰ: Theudas: Etham: Calgales: Dardanus: aliiq; cõplures præſtiterũt: Ex græcis: Hoſtanes: Damigeron: Pythagoras: Democritus: Apollonius. Ex his cõmentarios qdam fecerũt: quo hanc partem plenius excolerent: atq; humano corpori medelas deferrẽt. quod ipi magices authores certis geniis ac dæmonibus aſſignãt: ſicuti Celſus Aphricanus in his libris teſtatus eſt: quos infando titulo contra Chriſtũ cõpoſuit. Aegyptii inquit ipi: qui magicen maxime coluerũt: tradunt humanũ corpus per.vi. & .xxx. dæmones curari: ex qbus alius dæmon aliam ſibi partem & portionem ſuſcipit: eiuſq; tutelæ ſe dedicat: Quin & eorum nomina patria voce appellãt: quibus inuocationibus vitiatas corporis partes: ad ſanitatem referre ſoleant. Sed hãc partem & Porphirius copioſe explicauit: qui ægyptios quoq; ſycophantas atq; præſtigiatores vocitat. De Salomone aũt: vt idẽ credatur: facit imprimis Ioſephi authoritas: qui & Iudæorum vernaculus: & in omni antiquitate cõſideranda diligẽter accuratus fuit. Is enim eundem ſcribit Salomonem nõ modo rerũ omnium atq; animãtium naturam ac vires calluiſſe: ſed eam præterea ſciẽtiam: quæ ad poteſtatem dæmonum: atq; incãtationes pertineat. qbus inquit hominũ morbi: & ægritudines leniri atq; curari ſoleãt. In hac vero magica & anulum adhiberi & pelues: aliaq; ſacra idẽ Ioſephus author eſt: in qua Iudæum quoq; Eleazarum dicit maxime celebrem fuiſſe Veſpaſianis Auguſtis imperantibus.

Non eſſe viri prudentis in humanis confidere: & exemplum nobile de iniquiſſima fortuna Belliſarii ducis. Caput.VI.

SErmo nuper habitus eſt a viris prudentioribus de fortunæ poteſtate & viribus: quæ pro libidine omnia humana agit ac verſat. ſed inter alia multa exemplum de Belliſario duce maximo prolatũ eſt: quod eqdem nõ putaui prætermittẽdum: cũ ætate quoq; noſtra (in qua totius Italiæ principes variis paſſim cladibus agitantur) paria quædam prope aſpiciamus. Belliſarius igitur (vt a Procopio & aliis relatum eſt) vir quidem geſtis & animo maximus: ſæpius victor ac triumphator fuit: qui Iuſtiniani Auguſti imperiũ ſuis auſpiciis firmauit: Vandalos populos deleuit: de Perſis triũphauit. Italiamq; & vrbem Romã a barbaris & crudeliſſima cæde non ſemel liberauit: tandem vero poſt multas victorias: ac peractos triũphos cæcatus ab imperatore fuit: eidẽq; oculi crudeliter exempti. neq; ob aliam cauſam: q̃ propter liuoris improbitatem: qui velut ignis alta ſemper & ardua petit. cui vt ad plenũ ſatiſfaceret: in tam graui: tamq; iniqua fortuna oppreſſus: tuguriolum ſibi propter viam conſtitui fecit: in quo nũmulos ad victum quæritans: vitæ reliquũ tranſigeret: dictitans hoc ſubinde prætereũtibus. Viator concede obolum Belliſario: quem liuor non error cæcauit. adeo nihil in humanis melius: q̃ nihil boni ſperare: quod illa etiã perq̃ nobilis Sidonii acclamatio commonet de miſera mortalium conditione. O neceſſitas abiecta naſcendi: viuendi miſera: duriſſima moriendi: ſed hoc alibi de Belliſario commodius diximus.

De multiplici cauſa terræmotus: & Neptuni poteſtate: tum de terræmotu maximo: qui Tiberio imperante in Aſia euenerit.

Caput. VII.

NOn pauci apud veteres græcos celebrãtur: qui de motu terrarũ & cauſis copioſe ſcripſerũt: neq; philoſophi minus: q̃ hiſtoriæ authores: ſicuti apud nos etiã. C. Plinius: An. Seneca: & Marcellinus. neq; dubiũ reliq̃runt: varias dici cauſas: vnde iſtiuſmodi terrarum motus naſcantur: nam Chaldæi qdem & Babilonii totũ hoc ſideribus aſſignant. Philoſophi aũt pleriq; flatibus & aquis: q hæc viſceribus terræ incluſa: dum nitãtur prorũpere motus iſtos & hiatus generent: ex quo Neptunum quoq; ipm græcorũ vetuſtiſſimi ennoſigæum & ſiſicthona appellarunt: nam & Probus Valerius ex authoritate: M. Varronis tris præcipue cauſas probat: qbus terræ tremores eueniant. Aiunt enim ventis in terræ viſceribus occluſis: exitũq; requirẽtibus fundamenta concuti: & his labefactis ſuperiora cõtremere: aut etiã ex igne: quem terræ ineſſe: mons æthna: & alii teſtantur: exuſta. n. occidũt: nec ſine ſonitu & tremore ſubſidunt: tertio ex aquis: quæ quodcũq; ſuſtinent: delabi ſenſim in liquorem: & ingentibus ruinis terra conſumpta lacus maximos fieri. quod & Claudius Galenus (vt alios mittam) in libro de hiſtoria philoſophi proſequitur. Sed quod in Aſia Imperante Tiberio Auguſto accidit: mirandum ꝑfecto ac pœne incredendũ videtur: ſiquidem terræmotu facto. xiii. vrbes corruerũt: quorũ nomina ſubiiciemus: ſicuti etiã in annalibus Pamphili Euſebii notatũ eſt: quos diuus Hieronymus: vt alia multa: in ſermonem latinum conuertit: ſunt igitur hæ: Magneſia: Epheſus: Sardis: Moſthene: Megara: Cæſarea: Philadelphia: Hymolus: Themis: Cyme: Myrrhina: Apollonia: Dicearchia: Quod etiã ob id referendum fuit: quoniam &. C. Plinius: maximus inqt terræ memoria mortaliũ extitit motus: Tiberii Cæſaris principatu. xiii. vrbibus aſiæ vna nocte proſtratis.

Hiſtoria de Leænæ meretricis cõſtantia in tormentis: ac Tertulliani verba expoſita: tum de Theodoro etiam: q̃ firmo & cõſtanti animo fuerit.

Caput. VIII.

Verba Florentis Tertulliani ſunt: in libro: qui apologeticus cõtra gentiles inſcribitur: Ecce inquit & tormẽtorum certamina a vobis coronantur: attica meretrix: carnifice iam fatigato: poſtremo linguam ſuam in faciem ſæuientis tyrãni expuit: vt expueret & vocem: ne cõiuratos confiteri poſſet: ſi etiã victa voluiſſet. In quibus hiſtoria latenter notatur de Leæna meretrice: & Hypparcho athenienſium tyranno: nam olympiade qdem. lxiiii. Hyppias & Hypparchus athenienſiũ tyrannidem occuparũt: ſicuti relatũ ab Euſebio in annalibus: ex quo Harmodius & Ariſtogyton: aliiq́ cõplures facta cõſpiratione Hypparchũ interemerũt: Leæna autem meretrix cum foret illis beniuolẽtiæ officio maxime cõiuncta capta eſt: ac multis variiſq́ tormẽtis vexata: vt conſcios atq́ cõiuratores proderet: ſed illa vt acris animi linguã mordicus amputauit: & in Hyppiæ tyranni faciem inſpuit: quod & .C. Plinius (vt alios mittam) inter memoranda patientiæ exempla rettulit: in fœminis inquit: Leæna meretrix præſtitit: quæ torta Harmodium & Ariſtogytonem tyrannicidas minime indicauit. In viris aũt Anaxarchides (vt Zenonem mittamus) qui ſimili prope ratione cum torqueretur: præciſam dentibus linguam in tyrannos expuit. De Theodoro viro grauiſſimo: eiuſq́ mirifica cõſtantia notius eſt: q̃ vt referri oporteat: q carnifici traditus: diſcidit verbera: fidiculas laxauit: ſoluit eculeum: laminas extixit: prius q̃ efficeretur: vt conſcios tyrannicidii indicaret: quod a Maximo etiam Valerio in exemplis veterum ſcriptum eſt.

De Leone Imper. qui edicto cauit: vt omnes imagines e templis ac baſilicis Chriſtianorum delerentur: & epiſtola Valentis & Theodoſii auguſtorum de eadem re apposita.

Caput. IX.

Relatum eſt in veterum annalibus de Leonis Auguſti imperio: & eius moribus: q̃ q̃ is Theodoſio impe. defuncto in Bizantio vrbe (quæ Conſtantinopolis dicitur) factus imperator: edicto cauit vt omnes qdem ſanctorum imagines: quæ in chriſtianorũ fanis ac templis forent: abolerentur: ex quo Romani pontifices: aliarũq́ eccleſiarum præfecti acerrime reſtiterũt: necubi (præterq̃ in vrbe Bizãtio) tantum facinus cõmitteretur. Quoniã ſæuiſſimis pœnis eos homines Imperator afficiebat: qui tale edictum cõtempſiſſent. Itaq́ omnes tunc imagines atq́ ſimulacra: quæ in ſacris Bizantii templis ſpectarẽtur: cõcrematæ ſunt. Nec enim pertinere ad religionem putauit adorari cuiuſq̃ imaginem. Quod & Firmianus Lactantius: Septimiuſq́: & alii cõplures nimiũ q̃ audacter affirmant: quaſi nefarium ſit habere vllas in templis imagines: veluti etiã Thurcæ in ſua religione cuſtodiũt. Sed libitũ eſt verba ex libris auguſtalibus referre: quo id totum melius innoteſcat: quoniã: & Valens: & Theodoſius Auguſti imper. præfecto prætorio ad hũc modũ ſcripſerũt. Cũ ſit nobis cura diligens in rebus omnibus ſuperni numinis religionem tueri: ſignũ ſaluatoris Chriſti nemini qdem cõcedimus: coloribus: lapide: alia ve materia fingere: inſculpere: aut pingere: ſed quocũq́ reperitur tolli iubemus: grauiſſima pœna eos mulctando: qui cõtrarium decretis noſtris & imperio quicq̃ tentauerint. In quo ſiquis forte auctorem deſiderat: is Imperatorum decreta & edicta legat: quæ a viris doctiſſimis Tribuniano: Baſilide: Theophilo: Dioſcoroq́: & cæteris per ſatyram collecta ſũt: Imperante hoc maxime Augu. Iuſtiniano.

De Hierophantis Athenienſiũ ad ſorbitionem cicutæ: ac de Romanis ſacerdotibus: Flaminibus: & Pontificibus. Caput. X.

SCriptum eſt a Hieronymo ſacerdotes illos Athenienſium: qui græce hierophantæ appellantur: quo caſtius in ſacris agerent: diuiniſq; rebus incumberent: conſueuiſſe ſorbitione cicutæ ſe ipſos caſtrari: Vbi vero ad Pontificis dignitatem fuerant electi: viri eſſe deſinebant: nequid in eis foret: aut ad voluptatē: aut ad turpiorem libidinem: quæ res ad ipſa etiā cōſtantinorum Augu. tempora (vt authores conſentiūt) durabat: nā & idem refert Hieronymus de Romana religione: nullum qdem ſacerdotem apud Romanos fuiſſe bigamū: nullūq; flaminem bimaritum: pontifices aūt viros & nobiliſſimos & ſanctiſſimos: quorum præcipua hæc cura et ſtudiū fuit: diligenter attendere: ne qd cōtra mores & religionis cultū fieret: itaq; ſic in pontificalibus ſcriptum.

Ex patriis ritubus colunto optima:

Inceſtum Pontifices: ſupremo ſupplicio ſanciunto.

Quod a nobis diligētius eſt conſiderandū ex his ſacerdotibus: eorumq; vita & moribus: qui in chriſtianis ſacris ætate noſtra omne genus libidinū atq; nequitiæ exercēt.

Q̃ egregia ſingularīq; doctrina præſtiterit Mercurius ægyptius in rebus diuinis: ac eiuſdē verba aſcripta de deo: de mēte: & de animis in libro de ſapiētia dei:

Caput. XI.

QVo plura de Mercurio a nobis perquirūtur: eo maiora atq; diuiniora videri ſolent: ſic vt Firmiani ſententiæ magnopere accedamus: qui perſæpe hunc ipſum aſſerit: rerum prope omniū ſupra cæteros alios veritatem perſpexiſſe: tum græcos cōpluris pleraq; ab eodem Mercurio accepiſſe: quæ de deo: de animis: ac de mundo referūtur. Sed hæc in noſtris Theorematis copioſe explicauimus. Nūc illud repetendum exiſtimaui: quod idem Mercurius loquitur ad Tatium in eo libro: qui de ſapiētia dei inſcribitur: Beatiſſimus inqt deus: qui & dæmon optimus dicitur: animā eſſe in corpore aſſerit: mentem in anima: in mente verbum: Deum aūt ipſum: horum omniū eſſe genitorem: ac parentem. Itaq; verbum imago: & mens dei eſt: corpus qdem ab Idea: Idea vero anima: & portio puriſſima materiæ aer: aeris anima: animæ mens: mentis Deus: Deus in omnibus: ad omnia: circa omnia: & per omnia: mēs ad animā: anima ad aerem: aer ad materiam. Hactenus ægyptius Mercurius: in quibus ipſa rerum veritas nō edocetur modo: ſed etiam explicatur: quod & myſteria illa atq; arcana pythagoreorum comprobant.

Qui ſint apud iurecōſultos iudices recuperatores in extimandis iniuriis: ac de iudicio recuperatorio copioſe explicatum.

Caput. XII.

FRequens mentio eſt apud. M. Ciceronem: & alios veteres de his iudicibus: qui recuperatores a Romanis dicerētur: Qua ratione & recuperatoriū iudicium eſt appellatum: quod in cauſis (vt fit) iudicandis: atq; abſoluendis cū recuperatione haberetur de extimandis iniuriis. In hūc autem modum cōſtituta eſt a veteribus: ceu ex iurecōſultis fere colligitur: Forma recuperandi iudicia: ſi quando in aliqua cauſa dolo malo fuiſſet habitū iudicium: in ea tum re licebat cognitores habere: qui receptam cauſam maturo iudicio extimarent: itaq; creabantur ad id tres iudices: qui recuperandæ cauſæ ergo recuperatores vocabātur: quorū iudicio: atq; extimatione: omnis damni illatio atq; iniuria tollebatur: quæ res ab ipſis iurecōſultis copioſe explicatur: Sex. aūt Pompeius legem recuperatoriā ab Aelio Gallo ſic acceptā tradit: cū inter populū & reges: nationeſq; & ciuitates peregrinas cōuenit: vt per ipſos

recuperatores agatur: de reddendis recipiendiſq; bonis: quæ ad priuatos pertinerēt. Gellius recuperatores conſtitutos tradit in his: quæ ad ius referantur: de iniuriis aſſerendis ac puniēdis. Nam miſſa inquit Gellius. xxv. aſſium pœna factū eſt a prætoribus: vt in extimandis iniuriis recuperatores adhiberentur. M. aūt Cicero in cauſa L. Flacci: quem ſociū & adiutorem conſiliorū: ac periculorum ſuorū vocat: recuperatores conſtitutos refert: qui rem vniuerſam percenſerēt: Recuperatores inqt cōtra iſtū: rem minime dubiā prima actione iudicauerūt: & paulo mox: Cū frater me9 in Aſiæ p̄fectura Flacco ſucceſſiſſet: cauſam ita detulit: Recuperatores vi Flacci coactos: atq; metu falſum iudicauiſſe inuitos: frater meus pro ſua æquitate prudētiaq; decreuit: vt ſi iudicatū negaret: in duplum iret: ſi metu coactos diceret: haberet eoſdem recuperatores: quā optionē recuſauit. Idem Cicero pro. A. Cecinna orationem habuit ad recuperatores: in qua perſæpe de his agitur. C. præterea Suetonius a Flauio refert Domitiano Augu. identiidem admonitos recuperatores: ne ſe perfuſoriis aſſertionibus ſemper accomodarēt: ſed & Veſpaſianus pater Flauiā Domitillam duxit vxorē: vt ab eodem Suetonio relatū eſt: quæ ingenua & ciuis Romana pronūciata eſt: iudicio recuperatorio aſſerente patre: Neq; illud omittendū putamus: quod in veterum notis atq; elogiis obſeruatū eſt: de iudicio recuperatorio his verbis: Quāti ea res erit: tantæ pecuniæ iudiciū recuperatorium dabo: teſtibuſq; publice dūtaxat decem denunciandi poteſtatem facit: quæ res ab antiquis notarum magiſtris ita perſcribi ſolita eſt. Q.E.R.E.T.P.I.R.D.T.Q.P.D.T.D.D.P.F.

Q̄ imprudenter: atq; imperite ab his erratū ſit: qui ſcirpum acceperūt pro ænigmate: & q̄ apud authorem Gelliū ſcrupum: nō ſcirpum legendum ſit.

Caput. XIII.

IN magno errore verſati ſunt noſtri fere omnes grāmatici: qui ſcirpum dixerūt pro ænigmate: quod ip̄m e Gellianis verbis acceperūt: in q̄bus non ſcirpum q̄dem ſed ſcrupum erat ſcribendū: vt in veteribus: ac minus deprauatis reperitur: ſed enim quopacto illa enodari poſſunt: quæ ſine vllis nodis ſunt: cuiuſmodi ſcirpus haberi debet? neq; vllus eſt tam hebeti ingenio: tamq; abſurdo iudicio qui neſciat ipſos ſcirpos vocari enodes: vnde illud vetus: cum apud comicos poetas: tum apud Ennium celebratum hoc carmine.

Quærunt in ſcirpo ſoliti quod dicere nodum.

Scrupus vero pro ænigmate & ambiguitate ob id a veteribus acceptus eſt: q̄ in eo anxietas q̄dam: & quaſi aſperitas intelligatur: quod & Sex. Pompeius in libro de priſcis verbis vndeuigeſimo inſinuat: ſcrupos inquit pro aſperis ſaxis accipimus: hinc rem ſcrupuloſam dicimus: quæ aliq̄d in ſe aſperitatis contineat. Proindeq; apud Gellium refertur: vocari a græcis fere ænigmata: quæ noſtri ſcrupos dixerūt: cui ſententiæ & Benedictus Philologus accedit: vir eruditiſſimus: & in ſtudiis noſtris accuratiſſime doctus: neq; viſum eſt hoc loco eos nominare: qui hac in re decepti ſunt: Politianus certe: cum ad authores illum euocarem: ingenue agnouit errorem: ſed in hoc inquit cæteri ætate noſtra incurrunt.

SEQVITVR
PETRI CRINITI COMMENTARIORVM
DE HONESTA DISCIPLINA
LIBER DECIMVS.

De doctrina Gamelielis Hebræi: & quo iudicio probauerit Ieſum Chriſtum pro deo accipiendum.

Caput.I.

NEſcio maiore impudentia: an inſcitia factũ ſit a quibuſdam veterũ: vt nõ modo contra Chriſtianos populos: ſed cõtra ipm etiam Chriſtum libros cõponere auſi fuerint. Non.n.homines: ſed portẽta potius quædam & prodigia dicenda ſunt: cuiuſmodi nobiliores memorantur: Porphirius: Iulianus Bizantius: Celſus Aphricanus: qui Philaletem ſcripſit: Baſilides & alii: qui auſi etiam inter alia flagitia dicere: quæcũq; de Chriſto a priſcis vatibus prædicta fuerũt: ea de aliis quoq; potuiſſe intelligi: quod ab Auguſtino tamen: Origene: & Cypriano copioſe refellitur: ſed a Gameliele Hebræo dictũ egregie ac prudenter traditur: nam cũ alios qdam forte referrent: qui ſe vulgo deos probari vellent: vt Doſitheum: Theudam: & Iudam: hi enim cum diſciplinarum magnitudine atq; doctrinis egregie præſtarent: ſeq; ſupra homines ponerẽt: deceptionibus maximis vſi ſunt: & a multis pro deo habiti: ex quo in hũc modum reſpondit Gamaliel. Si hoc inquit de Chriſto humanũ conſilium fuit: q̄ mox diſſoluetur: veluti Theudæ: Doſithei: Iudæ: & aliorũ: qui vbi mortui ſũt: eorum ficta & cõmentitia diſciplina ſublata eſt. Siquidem nõ diu probari inter homines poteſt improbitas aut mendaciũ: quod omnis academia concedit. Id aũt de Gameliele in Origenis cõmentariis comperies: quos vir maxime doctus contra Celſum compoſuit: ſed & Gamaliel ipẽ iudicio & doctrina inſignis apud Hebræos eſt habitꝰ: qui etiam Pauli Tharſenſis præceptor fuit: vnde eum dixerũt veteres ad Gamalielis pedes eruditum: ſicuti In Hieronymo legitur: qui Gamalielem hunc: & maximum virum: atq; doctiſſimum vocat. Quod hebræorum præterea libri teſtantur.

De Narſete Eunucho: & Sophiæ Augu. verbis ad eum: ac reſponſum Narſetis in fœminæ inſolentiam. Caput.II.

REIata ſunt permulta in veterum annalibus de Narſete eunucho: eiuſq; maximis geſtis: qui de carthulario (vt ferũt) non modo patriciam dignitatem eſt cõſequutus: ſed Italiæ quoq; vniuerſæ factus præfectus: eã diu obtinuit: et omnis Gotthos gentem ferociſſimam ſuperauit: ſed vt res humanæ ſe habẽt gloria inuidiam peperit: ex quo Iuſtinus imperator: & Sophia Augu. coniunx Narſetem hunc ceperunt inſectari. Itaq; Longinum cum magno exercitu contra eum mittunt. Sophia vero & inter alia permulta cõuicia: ꝙ Eunuchus foret: hoc addit: vt lanam in gynæcio faceret: & penſa diuideret: qbus idem Narſes pari animo reſpondit: talẽ ſe quidem telam exorſurum: qualem ipa dum viueret: nũq̄ ſatis poſſet explicare: & ſimul odio (vt fertur) ac metu accenſus: Longobardos populos in Italiam accerſit: vt relicta Pannonia ad italiæ diuitias & prædam accedant: neqd ad præſidium & vltionem omitteretur. Fuit aũt Narſes (vt quidam tradunt) pius religioſus: liberalis: atq; munificus: quod alias a me commodius relatum eſt.

De populi improbitate: ac de exilio Ariſtotelis: ꝙ impietatis accuſatus in Chalcidem ꝓfugerit: tum alia obiter nõ iniocũda Caput.III.

NIchil debent in tota vita minus agere: qui prudentiores ſunt: q̄ populo ſe ipſos committere: nec enim bonis ingeniis: atq; diſciplinis quicq̄ eſt tam male affectũ & infenſum: q̄ imperita vulgi inſcitia: quod eqdem innumeris prope

exemplis falſæ atq; improbæ philoſophorũ accuſationes: eorumq; exilia & cædes de monſtrant: ſicuti Socratis: Anaxilai: Apollonii Thianei: Madaurenſis Apulei: quorum apologiæ abunde explicant: q̃ ſit ex Platonis ſententia: refugiẽda vulgi improbitas. de Ariſtotele aũt philoſopho referendũ illud puto: quod ab ip̃o Adamantio Origene ponitur: quo loco Celſi Aphricani Philaletem mendacii ac falſitatis arguit: tradit enim Ariſtotelem ip̃m a iudicibus athenienſium crimine impietatis fuiſſe accuſatum: quoniam dogmata quædam vt αθεοσ και ασεβησ in philoſophia protuliſſet: q̃ deorum cultũ minus probarent: ex quo athenis relictis Chalcidem ſe cõtulit: vbi diu verſatus: cum litteris amicorũ ad reditum vocaretur: in hunc modum reſpondit: ex athenis pridem receſſimus: idq; eo animo factũ eſt: ne cauſam forte athenienſibus daremus: iterum ſcelus committere: ſicuti in Socratem cõmiſerunt: ne ve impie contra philoſophũ rurſus feciſſe incuſentur. Neq; me aũt latet: q̃d idem Ariſtoteles cũ athenis. xxx. annos in lycio docuiſſet: clam ſe in Chalcidem recepit: quoniam foret impietatis ab Eurimedonte hierophanta accuſatus: ſiue a Demophilo: (vt quidam volunt) q; hymnum in Hermiam pellicem ſcripſerit: cui etiam præ nimio (vt ferunt) amore ſacra fecit: atq; hoc epigramma delphis incidit.

T. Δεπο του Χοσιωσ παραβασ μακαρων θεμιν αγνην
εκτεινε περσων τοξοφορων βασιλευσ.
ου φανερωσ λογχη φονιοισ εν αγωσι κρατησασ.
αλλ ανδροσ πιστει χρησαμενοσ δολιου.

Quæ ſunt maxime a diis roganda. & quomodo ex Platone: tum verſiculi Perſiani de votis peragendis.

Caput. IIII.

Eleganter Plato philoſophus & erudite prudẽtiam atq; iuſtitiam in ſuis legibus expreſſit: ſed vel in Alcibiade (qui liber de voto inſcribitur) eius honorem & cultum ſic recenſuit: perſpicuũ inquit eſt: & apud ip̃m deum: & apud homines bonæ mentis iuſtitiam & prudentiam præcipue honorari: prudẽtes aũt ac iuſti illi merito dicendi: qui probe norunt: quæ erga deum: quæq; erga homines agere atq; dicere cõuenit: Hactenus Plato: quæ me ip̃m cõmonent ſentẽtiæ veteris: quã non minus ſtoicorũ porticus: q̃ vniuerſa etiã academia honore ſummo proſecuta eſt: ita. n. a philoſophis velut ex delphico prolatũ: Sic viuendum cũ hominibus tanq̃ deus videat: ſic loquendũ cum deo: tanq̃ homines audiant: cuius ſecunda pars (vt inquit Vectius Prætextatus) abunde ſancit neq̃d a diis petamus: quod velle nos indecorum ſit. Nam & Plato idem copioſe hoc ip̃o libro explicat: quæ Maxime a diis petẽda ſunt: & quo animo: ne forte in œdipi rogationes maiore affectu q̃ tatione depellamur. Stoici aũt tria potiſſimum a diis roganda affirmant: bonam mentis: bonam animi: valitudinẽ: tertio corporis. Itaq; Perſius poeta videtur Alcibiadem Platonis peruidiſſe: qui in ſatyra quidem ad Macrinum ſic de votis peragendis loquitur.

Funde merum genio: non tu prece poſcis emaci
Quæ niſi ſeductis nequeas committere diuis.
At bona pars procerum tacita libabit acerra.

Cui ſententiæ & illud apud Iuuenalem accedit.

Orandum eſt vt ſit mens ſana in corpore ſano.
Fortem poſce animum mortis terrore carentem:
Qui ſpacium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ: qui ferre queat quoſcunq; labores.

Quin & in iure pontificum apud Romanos ita ſcriptum traditur:
Ne audento placare donis iram deorum
Cautim vota reddunto pœna violati iuris eſto.

Quantum cõceſſerint Chriſto Rom. Imperatores: Tiberius & Hadrianus: ac de Alexandro etiã Seuero: qui Chriſtũ inter alia numina adorauit.

Caput. V.

PErſæpe accidit: vt a viris doctioribus q̃ratur: quo in precio apud Rom. imperatores Chriſti numen fuerit: quo videlicet tempore: aut quo cultu romana ciuitas eum proſequuta ſit. Ad hoc ego cũ aliquando eſſem reſponſurus: talia propemodum de ip̃o Chriſtianorũ deo obſeruaui. Et primo q̃dem ex authoritate veterũ cõſtat. Tib. Cæſarem voluiſſe Chriſtũ a Sen. p. q. r. adorari: idq; etiã ab eo relatum eſt ad ſenatum cum p̃rogatiua Tiberiani ſuffragii: vt abunde alibi diximus: ꝙ & Pãphilus Euſebius: ac Florens Tertullianus affirmant: ſed & mox Cæſ. Hadrianus de adorando Chriſto cogitauit: eidemq; tẽpla condere incohauit: ſicuti Aelius Lampridius ad Conſtantinũ imper. teſtatur: qui Augu. inq̃t Hadrianũ ab incepto deſtitiſſe: veritũ ne cætera etiã tẽpla eſſent deſerẽda: quoniã præfecti ſacrorũ Hadriano perſuaſerũt: Chriſtianos omnes aliquãdo futuros: ſi illud effeciſſet: exquo idem mutato animi ꝓpoſito: acerrime mox vniuerſam Chriſtianorũ factionem eſt inſectatus: quod et cõmentariis ſuis & edictis propalam teſtatus eſt. Alexander aũt ſeuerus: qui optimus imper. eſt habitus: quiq; Antonio eliogabalo ſuceſſit: plurimũ Chriſtianis detulit: & Chriſti numen inter maximos & ſelectos deos recepit: ſiquidem in ſacrario ſuo (quod ab Aelio lampridio larariũ appellatur) inter principes diuos: & animas (vt inquit) ſanctiores Chriſtũ habuit: cũ quo ibidem Apolloniũ Thianeũ: Abraam & Orpheũ coluit. Idem quoq; Alexãder Augu. in minore larario Achillem: & alios duces maximos habuit. Sicuti. M. Ciceronis & Verg. ſimulacra: quem poetarũ omniũ Platonem vocitabat.

Vnde apud poetã Vergiliũ ramus aureus: & viſcus in ilice in. vi. Aeneidos ac de magia Druydũ Verg. carmen expoſitum.

Caput. Vi

SAtis cõpertũ eſt Pub. Vergiliũ adeo multiplici & varia doctrina p̃ſtitiſſe: vt et cœleſtia pariter & humana maxime intellexerit: quod eius diuinũ carmẽ ꝓbat: in quo & ſacra omnia: & humanæ leges atq; ritus tanta eruditione tractantur: vt eũ mirari potius homines poſſint: q̃ pro merito ſatis laudare. Sed eiuſdem carmen referemus: in quo de ramo aureo agit: quem troius Aeneas ex p̃cepto Sibyllæ Deiphile ad inferos detulit: cuius etiã ſpeciem virẽti viſco ſimilem dixit: & in opaca ilice inſertam: quæ omnia vidẽtur mihi ex philoſophia: & ſacris Druydũ eſſe aſſũpta: qbꝰ religio fuit par q̃ddam de viſco & robore agere: quod eq̃dem ſuſpicari licet: quoniã & viſcũ Vergilius hic: & ilicem opacã nominat: quæ inter glandiferas etiã refertur. Ab ip̃o. n. poeta (vt eſt author Macrobius) plerũq; fieri videmꝰ: vt remotiores ritus: veterũq; cerimonias innuendo attingat: etſi Aurelius Cornutus: vir alioqui doctus: fictum hoc de ramo ilicis a poeta Vergilio falſo exiſtimauit: ſic aũt Vergilius.

Accipe quæ peragenda prius: latet arbore opaca
Aureus: & foliis: & lento vimine ramus
Iunoni infernæ dictus ſacer: hunc tegit omnis
Lucus: & obſcuris claudunt conuallibus vmbræ.
Sed non ante datur: telluris operta ſubire:
Auricomos q̃ quis decerpſerit arbore fœtus.

Hoc ſibi pulchra ſuum ferri Proſerpina munus
Inſtituit: primo auulſo non deficit alter
Aureus: & ſimili frondeſcit virga metallo.

At vero Druydes (qui gallorum vates ac ſacerdotes forent) nihil habent viſco & robore: in quo gignatur ſacratius: ſicuti .C. Plinius teſtatur: hi enim inquit roborum lucos eligũt: neq̧ vlla ſacra ſine ea fronde cõficiunt: quicqd etiam illis adnaſcitur: e cœlo miſſum putant: ſignumq̧ eſſe electæ ab ipſo deo arboris. Eſt autem id rarum admodum inuentu. & repertum magna religione petitur & ante omnia ſexta luna: idem quoq̧ Plinius ſacrificio inquit epuliſq̧ rite ſub arbore præparatis: duos admouẽt candidi coloris tauros: quorũ cornua tunc primum vinciunt: ſacerdos candida veſte cultus arborem ſcandit: falce aurea demetit: candido id excipitur ſago: tum demũ victimas immolant: p̃cantes vt ſuũ donum deus ꝓſperum faciat: his qbus dederint hæc: Hactenus de religione Druydum ad robur & viſcum: quæ poetã Vergilium (vt puto) ad ramum illum aureum inclinarunt: ex quo illud ſubdit.

Sedibus optatis: gemina ſuper arbore ſidunt:
Diſcolor vnde auri: per ramos aura refulxit.
Quale ſolet ſiluis brumali frigore viſcum
Fronde virere noua: quod non ſua ſeminat arbos:
Et croceo fœtu teretes circundare truncos.
Talis erat ſpecies auri frondentis opaca
Ilice: ſic leni crepitabat bractea vento.

Fuit in hac ſententia & Domitius Veronenſis: vir in perquirendis veterum monumentis acris ingenii: & in exponendis authoribus diligens: quem tamen immatura mors nobis præripuit.

De hetruſca diſciplina: & quo ſtudio romani nobiles ad eam diſcendam mitterẽtur: ac verſus ibidem ex xii. additi.

Caput. VII

M. Cicero cum de diuinatione diſſerit copioſe probat: populũ quidem hetruſcum maxime præſtitiſſe: in obſeruandis: noſcendiſq̧ auguriis & oſtentis: nã et aliquot a veteribus celebrãtur: in quorum commentariis diſciplina hæc abunde exponeretur: ſicuti a Macrobio: Cenſorinoq̧ &: aliis veteribus traditur: qua in re ſeruatũ eſt a romanis: vt principum filii: qui in vrbe forent: hetruriæ populis traderentur: quo hanc etiã diuinandi partem ediſcerẽt: ſicuti verba hæc Ciceronis teſtãtur. Bene inquit apud maiores noſtros ſenatus decreuit: quando florebat imperiũ: vt de principum filiis ſex: ſingulis hetruriæ populis in diſciplinam traderẽtur: ne tanta ars propter tenuitatem hominũ a religionis authoritate abduceretur: ad mercedem et quæſtũ: ex quibus aperte conſtat: quo ſtudio & diligẽtia prouiſum eſt a Sen. p. q. r. vt cognitio illa hetruſcæ diſciplinæ cõſeruaretur: quod ipm̃ & Liuius in Romana hiſtoria notauit: quo ſcientiſſime callerent: quæcũq̧ de cœlo tacta eſſent: omniaq̧ prodigia: portenta: & oſtenta: quod & .C. Plinius & alii afferunt: ex quo etiam in ſacris veterum: & pontificalibus libris ita ſcriptum fuit.

Diſcunto ignari a publicis ſacerdotibus
Hetruriæ principes diſciplinam docento.
Quibus diuis creauerint procuranto:
Et idem fulgura & obſita pianto.

Quæ ob id aſcripſimus: vt Ciceronis locum facilius teneremus. Cum nemo prorſus

ignoret:cœlum ip̃m eiuſq; partes:ab hetruſcis olim ſignatas:& in.xvi.diuiſum: nam et fulminũ genera.xi.& deos nouem: qui ea iaculentur ſtatuerunt:rationes prodendo: q̄d ex quaq; parte ſignarẽt: quod &.C.Plinius ad Veſpaſianũ Augu.demõſtrat.

De cura & periculis eorum: qui imperio præſunt: ac Saturnini Augu. verba ad hoc ipſum pertinentia. Caput.VIII.

VEtus eſt dictum:& a philoſophis approbatum:tyrannos q̄dem:& principes q̃ rariſſime ſeneſcere:quoniã tam varia illis:tãq; ſumma pericula vnde quaq; imineãt:prorſus vt q̃ ægerrime cõmunem liuoris: & periculi ſortem poſſint euadere:quã rem tot principiũ & imperantiũ ſubitæ neces: atq; cædes maximæ approbant: cũ pauciſſimi omnino fuerint:qui ſuo fato perierint.Itaq; permulti admodum reperti ſunt:qui hanc imperandi curam:velut inquietam:æſtuantem:ac perniciosam refugerũt:quod equidem ex verbis ipis & oratione Augu.Saturnini Impe.referendũ cenſui:quo cumulatius a quouis intelligatur:q̃ & erudite Saturninus & grauiter de imperatorũ diſcrimine & periculis diſſeruerit. Neſcitis inq̄t amici:quid mali ſit imperare: nã & gladii & tela noſtris ceruicibus impendent. imminẽt haſtæ vndiq; ſpicula: ipi cuſtodes timentur.Ipſi comites formidãtur:nõ cibus pro voluptate: nõ iter pro authoritate: nõ bella pro iudicio: nã arma pro ſtudio: adde ꝙ omnis ætas in imperio repræhenditur:ſenex eſt quiſpiam in habilis videtur:ſin minus: ineſt furor:nã ꝙ imperatorem me cupitis:in mortis neceſſitatem me trahitis: ſed habeo ſolatium hoc mortis:ſolus perire nõ potero:hæc hactenus Saturninus:cũ a ſuis purpurã eſſet indutus:ſicuti.M.Saluidenus affirmat: eleganter quidem & docte. Siq̄dem bonas litteras Saturninus egregie coluit: & facultatem oratoriã ſtudioſe didicit: quod et Vopiſcus homo diligens recenſet.

De antiquorũ proprietate in carmine in rebus exprimẽdis: ſimulq; Accii poetæ verſus appoſiti ex argonautis elegãtiſſimi:&.Q.Ennii.

Caput.IX.

IN præceptis veterum: qui de ipa elocutione ſcripſerunt: illud præcipue video cõmendari: vt verba rebus maxime conueniant:& in quaq; actione deſcribenda:ſic abſoluatur oratio: vt res geri potius: q̃ cõponi videatur:Ita.n. intereſſe te putes nõ legere:cũ iocunda verbis ſuauibus:atrocibus aſpera: quieta ſedatis:deductis humilia:grandibus ardua proferũtur:vnde illa orationis honeſtas:& quaſi certum decus oritur.Quã q̄dem partem ſummo ſtudio videntur mihi cõſecuti veteres authores.Tum hi p̃cipue: qui fabulas ediderunt: vt.M. Pacuuius: Attilius: Neuius:& Accius:q̄d in illis vitæ geſta: & hominũ mores: habituſq; pro re ipa effingerent atq; exprimerent: cuiuſmodi carmen illud eſt Accianũ ex argonautis: in quo paſtorem elegãtiſſime deſcripſit: qui primũ nauim(cui nomen Argo)procul aſpiciens:illico mirabundus in hunc modum vociferat.

Tanta moles labitur.
Fremebunda ex alto ingenti ſonitu & ſtrepitu
Præ ſe vndas ſvoluit:vortices vi ſuſcitat:
Ruit:prolapſa pelagus reſpergit:profluit:
Ita dum interruptum credas nymbum voluier:
Dum quod ſublime ventis expulſum rapier
Saxum:aut procellis:vel globoſos turbines
Exiſtere ictos vndis concurſantibus:
Niſi quas terreſtres pontus ſtrages conciet.

Aut forte Triton fuſcina verrens ſpecus.
Subter radices penitus vndanti in freto:
Molem ex profundo ſaxeam ad cœlum eruit.

Quod carmen: nõ Priſcianus modo grammaticus repetit: ſed &.Q. Lucilius: balbus: in illa celebri diſputatione de natura deorum: & ſi alicubi deprauatum atq; inuerſum legitur. Iam vero & illud .Q. Ennii nõ ne adeo proprie: adeo erudite factum eſt: de augurio Romanæ vrbis condendæ: vt in media vrbe verſari te credas: Romulumq; ipſum: & Remum certantes aſpicere de imponendo vrbis nomine: vt minus forte mirum ſit: Si & Adrianus Impe. Ennianos annales ſupra omnia quidem poemata commendauerit: ſed apponamus carmen.

Certantes magna cum cura: tum cupientes
Regni dant operam: ſimul auſpicio: augurioq;:
In monte Remus auſpicio ſe deuouet: atq; ſecundam
Seruat auem ſolus: at Romulus pulcher in alto
Quærit Auentino: ſeruat genus alta volantum:
Certabant vrbem Romam ne Remam ne vocarent:
Omnibus cura viris: vter eſſet induperator
Expectant: veluti conſul cum mittere ſignum
Vult: omnes auidi ſpectant ad carceris oras:
Qui mox emittat pictis e faucibus currus.
Sic expectabat populus: atq; ore timebat:
Rebus vtri magnis victoria ſit data regni:
Interea ſol albus receſſit in infera noctis.
Exin candida: ſe radiis dedit icta foras lux:
Et ſimul ex alto longe pulcherrima præpes
Læua volauit auis: ſimul aureus exoritur Sol.
Cædunt de cœlo ter quattuor corpora ſancta
Alituum: præpetibus ſeſe: pulchriſq; locis dant:
Conſpicit inde ſibi data Romulus eſſe priora:
Auſpicio regni ſtabilata ſcamna: ſolumq;.

Quos verſus & apud Ciceronem comperies: cum diuinationis partes proſequitur:

Quæ ratio fuerit ne flamines ſacerdotes apud Romanos nodũ aliquem habere poſſent in veſtibus: & q̃ libera & apta eſſe debet animo℞ coniũctio inter amicos.

Caput.X.

IN his ſacris atq; cerimoniis: quas flamines ſacerdotes apud Rom. dicuntur obſeruaſſe: & illud a veteribus notatũ eſt: fuiſſe nefas: vti nodum vllum haberẽt in apice: in cinctu: aut in vlla alia parte: qua in re allegoricos intellexerunt pertinere ad virũ integra fide: optimiſq; moribus præditum: nihil diſſimulãter: aut ſubdole agere in deorum ſacris: ſed libere: & aperto examine: ad fidem & veritatẽ omnia referre. Quod ipm in amicorũ quoq; officiis præſtandũ eſt: vt a cheroneo Plutarcho ꝓbatur: ſi modo hi ſũt tales viri: quorũ virtus atq; prudẽtia optime intelligat: quantũ ſit amico℞ cauſis atq; cõmodis cõcedendũ: qđ & poeta Lucilius docet in carmine ad Albinũ: quo virtutis dignitas: officiũ: atq; gratia prudentiſſime exponitur. Itaq; cõſueuit Oricellarius noſter ita amicos probare: vt in eorũ animo iudiciũ: in iudicio officium reponat. vir vnus (quantũ eqdem iudicio meo cõſequi poſſum) in omnibus vitæ muneribus extimãdis: atq; cognoſcendis ſumma prudẽtia atq; conſilio.

De multiplici ac ſingulari doctrina.M. Varronis: & ꝙ idem tamen a Palemone grammatico contemptus fuerit:ac iniquiſſima voce porcus appellatus.

Caput.XI.

DE Var.Terentio notum eſt omnibus: quantũ omnis antiquitas eius ſtudiũ: atqꝫ multiplices doctrinas extulerit: vt omniũ quidem togatorum doctiſſimus habitus ſit:cui ſententiæ.M.Cicero:& Fabius Quintilianus calculum adiecerunt:Itaqꝫ ſic Maurus Terentianus ad Nouatemum.

Vir doctiſſimus vndecunqꝫ Varro.

Qui tam multa legit (vt eſt author Auguſtinus) vt aliquid ei ſcribere vacaſſe miremur:tam multa ſcripſit:q̃ multa vix queq̃ legere potuiſſe credamus.Lactantius vero Firmianus:q & ingenio & eloquẽtia vir doctiſſimus merito habetur:ſic de eodem.M Varro inqt: quo nemo vnq̃ doctior: neqꝫ apud græcos: neqꝫ apud latinos vixit: in libris diuinarũ rerum de hoc egit:quos ad.C.Cæſarem ſcripſit: atqꝫ hæc cũ ita ſe habeant:q̃ improbe obſecro a Rhennio Palemone: q̃ impudenter atqꝫ ineptiſſime factum eſt:qui eum ip̃m.M.Varronem omniũ diſciplinarũ parẽtem ac principem:pro imperito homine ſectatus eſt:eundemqꝫ etiã porcum(ſi diis placet)appellauit:dignus eo nomine Palemon: vt in ſuile aliquod intruderetur: quo inſolentis audaciæ: atqꝫ importuniſſimæ vaniloquẽtiæ pœnas lueret.De quo & Suetonius Tranquillus meminit:quod ego idcirco appoſui: vt quiuis poſſit intelligere: q̃ ſint quorundam ingenia contra veritatem obſtinata:atqꝫ illis plerũqꝫ viris infenſa: qui & colendi ab omnibus: et prope adorandi ſunt:pro egregia ſingulariqꝫ doctrina.

Quid in libris iureconſultorum ſint exconſules: exquæſtores expræfecti: & alia eius generis:q̃dqꝫ ſubagreſtia & parum latina ſunt.

Caput.XII.

INuenio apud noſtros iurecõſultos: & alios authores hæc vocabula exquæſtores exconſules:expr̃ætores.& alia eiuſdem generis: nam Symmachus: & Boethius excõſules fere vocati ſunt: atqꝫ his veluti deſcriptionibus eorũ nomina honeſtari ſolent.Iuſtinianus quoqꝫ Augu. in epiſtola ad Rom. ſenatũ Ioannem exquæſtorem:& Leontium.atqꝫ Baſilidem expræfectos p̃torio appellat. Quibus verbis quantũ equidem poſſum colligere:eos viros deſignarũt:qui dignitate ip̃a conſulatus:aut quæſturæ functi eſſent:ſic expatricios: & expræfectos:ꝙ abſoluto munere: a magiſtratu vacarent. Zeno aũt imper. ſcribit ad præfectum præt.Archadium:placere ſuæ dignitati:vt qui patricii:vel expatricii ſunt:quiqꝫ magiſtri officiorum aut ſacri palatii cuſtodes: vel ordini ſenatorio ſociati fuerint:nõ poſſint niſi ab imperatore ipſo:aut ſacris cognitoribus in ius vocari:aut puniri.Simulqꝫ addit:eos viros qui dignitatibus maioribus functi ſunt: minime oportere omnium iudicio ſubigi: aut pœnis mulctari. Itaqꝫ hi homines expræfecti: exquæſtores: & exſenatores in Iuſtiniani conſtitutionibus nuncupantur.Apud Varronem vero:&.M.Tullium excuriatos:atqꝫ exterminatos legimus:pro his:qui extra curiam miſſi ſunt:atqꝫ extra terminos:ſed hæc honeſtis authoribus recepta:& conſecrata ſunt:illa parum latina: & admodum ſubagreſtia videri poſſunt.Neqꝫ.n.apud eos comperiũtur:qui latina oratione vſi ſũt ſed ex illo(vt opinor)Auguſtini ſæculo:in quo fere Caſſiodorus Apollinaris:Enodii: ac Fulgentii numerantur:qui magis videntur gallicum aliquid & peregrinum referre:q̃ Romanum ac probum ſermonem: Ipſa.n.dicendi elegantia & puritas: cum Romano Imperio Paulatim amiſſa eſt. quod & noſter Ioan. Corſius cum Pontano diſſeruit:vir non minori iudicio:q̃ veterum doctrinis excultus.

Biantis prienei ſententia relata: quo conſilio ac ratione vti debeamus: in decer-nendis cauſis inter amicos vel inimicos.

Ctput.XIII.

DE Prieneo Biante complura in græcorum monumentis traduntur: quæ viri iudicium: atq; ſapientiam ſingularem probant: ſed quod ab ipo relatum eſt de his qui inter alios iudicium faciunt: minime cõtemnendum illis eſt: qui liberali ingenio ſunt: dicebat enim malleſe inter inimicos: q̃ inter amicos de re aliq̃ ſtatuere: nam ex amicis (inquit) alterũ prorſus inimicum habueris: ex inimicis vero alterum amicum: quocirca melius ac potius cenſeri debet: amicum ſibi adipiſci in proferendo iudicio: aut a rebus iudicandis penitus abſtinere: niſi ex profeſſo veritas ipſa fidei patrocinetur: cuius cauſa (vt Academici aſſerunt) nullæ quidem conten-tiones: aut inimicitiæ refugiendæ ſunt.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER VNDECIMVS.

Mirificum prodigium de fulmine in natali .M. Tullii ex annalibus Eutropii: ac de viribus etiam fulminum non nihil.

Caput.I.

MInus putaui abſurdum fore: ſi ea in præſens referrem: quæ Roman9 author Eutropius: in hiſtoria ad Valentem Augu. prodidit de. M. Cicerone: atq; mirifico prodigio: qđ obtigerit de virgine romana: q̃ in itinere cœleſti igne tacta fuerit. Vnde tam egregia dicẽdi digni-tas: & abſolutum eloquẽtiæ faſtigium præſcriberetur: ſed apponã Eutropii verba: quo manifeſtius appareat: quanta ſit etiã vis & na tura monſtrifica fulminum. Bello (inquit) Iugurthino. M. Cicero arpini naſcitur: ma tre Elbia nomine: patre vero equeſtris ordinis: ex regio Volſcorum genere: eodemq; tempore quædam virgo Romana in apuliam pergens: ictu fulminis exanimata eſt: omnibus ſine ſciſſura aliqua veſtimentis ademptis: ac pectoris & pedum vinculis diſ ſolutis: monilibus etiã & anulis diſcuſſis: illeſo corpore nuda iacuit: equuſq; (inquit) eius pari modo frenis & cingulis perẽptus iacuit diſſolutis. Hæc ſatis de ꝓdigio vir-ginis. Neq; eñ me præterit: varia qdem ac pene incredibila ſcribi de fulminibus: nõ ab Ariſtotele modo & aliis græcis: ſed ab Anneo Seneca: & Plinio: nã inter alia & illđ in veterum monumentis traditur: ꝙ Martia princeps romanorum: cum grauida fo-ret fulmine icta: exanimato partu citra vllum aliud incõmodum ſuperuixit.

De officio trib. militum ex ſententia Aureliani Cæſ. Imperatoris: & eius epiſto la aſcripta ex Vopiſci hiſtoria. Caput.II.

CVm geſta Rom. principum nuper legeremus: nulla me pars magis detinuit: q̃ ſicubi militaris diſciplinæ præcepta & leges notarentur: quoniam noſtra hæc ætas ita bellis aſſiduis vexatur: vt vniuerſam prope Italiam grauiter af ficiant: ſed illud imprimis Aureliani principis me delectauit: in quo tribunum mili-tum prudenter monet: qua ratione & conſilio vti debeat in exercitu regendo: & co-piis alendis: verba ex Aureliani epiſtola ſubiiciam: quo facilius legentes hæc etiam

expendant. Si vis(inquit)tribunus eſſe: immo ſi vis viuere: manus militum contine: nemo pullum alienum rapiat: ouem nemo cõtingat: annona ſua cõtentus ſit: de præda hoſtis: non de lachrymis prouinciam habeant: arma terſa ſint: ferraměta ſamiata: calciamenta fortia: veſtis noua: veſtem veterem excludat: ſtipendium in balteo: non in pompa habeat: torquẽ brachialem & anulum apponat: equum ſaginariũ ſuum defricet: captum animal nõ vendat: mulum centuriarum cõmuniter curet: alter alteri quaſi ſeruus obſequatur: a medicis gratis curetur: aruſpicibus nihil det: in hoſpitiis caſte ſe agant: qui litem fecerit vapulet. Hæc hactenus Aurelianus Cæſ. quæ ſiquis etiam apud authorem proprium requirat: is Flauium Vopiſcum adeat: qui de Imperatoribus Romanis ſcripſit.

De Pythagorica metamorphoſi: & Laberii poetæ verſus apud Tertullianum recogniti: atq; expoſiti. Caput. III.

NOn ab re futurum putaui: ſi Laberianos verſus ſubtexã ex eius mimmis. Nã & Florentis Tertulliani locus ſignabitur: & alia quoq; non inſuauia de Pythagora nec iniocunda ſubiungemus. In hunc igitur modum de Pythagorica metamorphoſi iocatus eſt Laberius.

Et audio mala multa etiam ex bonis:
Par illud: vt nos olim mutant philoſophi.
Et nunc de mulo hominem: de muliere colubrum
Faciunt: & ex diuerſis diuerſa alia.

Quos verſiculos vel in commentariis Nonianis dep̃hendes: q̃q̃ alicubi deprauatos: nam & ĩ Apologetico Tertullianus: quem contra gentiles compoſuit: partem ex his eleganter eſt mutuatus: age iam inquit: ſi quis philoſophus affirmat(vt ait Laberius de ſententia Pythagoræ)hominem fieri ex mulo: colubrum ex muliere: & in eã opinionem omnia argumenta: & eloquii virtutem detorſerit: nõne & ſenſum mouebit: & fidem infringet: etiam ab animalibus abſtinendum propterea perſuaſum quis habet: ne forte bubulam de aliquo proauo ſuo obſonet. Quæ verba ſatis me cõmonent Pythagoricæ tranſmutationis: is eñ Pythagoras: nõ modo Euphorbum: pauonem: Homerum poetam ſe fuiſſe aliquando dictitabat: ſed & Pyrandem poſtea: & mox Callidenam: ac demum præſtanti forma meretricem: quæ Alce fuerit appellata: vnde & nos in poematis olim noſtris in hunc modum luſimus.

Adde ꝙ is leges: legumq; oracula nouit:
Quæ ſeruada dedit Samius myſteria vates:
Cur etiam plures variato corpore formas
Prætulit: atq; idem famoſi nominis Alce:
Moxq; melætheos animos: & pectora ſumpſit:
Et modo gemmantes ales iunonia pennas
Explicat: & bello ferus induit arma pyrandes.

Plotinus quoq; Philoſophus in libro de ſuo cuiuſq; genio: cum de animi metamorphoſi diſſerit: in hunc prope modum id ipſum proſequitur: quicũq;(inquit)humanã proprietatem ſeruarunt: iterum & ipſi homines renaſcuntur: qui autem ad ſenſum defecerunt: bruta quidem ac ſtolida animantia redeunt: ſed ita tamen vt qui & irã adiecerint: fera exiſtant: & pro ipſa inter ſe differentia diſſentiãt: qui vero in libidine & voluptatibus vitam egerunt: ſalacia voluptaria animalia reuertũtur: Q: ſi nec ſenſu ipſo: nec ſenſus parte vſi fuerint: hi vtiq; omnes plantæ reſurgũt: quoniã in his vel animus tantum vegetalis fuerit: neq; aliud egerunt: q̃ vt in plantas verterentur:

qui autem muſicis modulis affecti:ac deliniti vixerũt: ſi in cæteris nõ degenerarint animalia muſica renaſcuntur:& qui ſine ratione ciuitates atq; imperia rexerunt: aq læ fiunt:niſi & ipſi alia prauitate ſint infecti:nã & qui abſq; ſapientia ſublimia impro bius tractant:cœlum ſuſpiciunt:in alites cõmutantur: ad altiora ſemper deuolãtes: qui virtutem autem ciuilem aſſecutus eſt:homo reuertitur:qui minime adeptus: in ciuile aliquod animal:vt apem:& in alia eiuſcemodi ſe transformat:hæc Plotinus:de quibus ali bi diximus cõmodius.

De ſtatua Niobis a Praxitele:& ibidem Auſonii poetæ nobile epigrãma ex græ co:tum de eadem Niobe ex Pauſaniæ commentariis.

Caput.IIII.

IN Græcorum poematis varia leguntur de Niobis forma: eiuſq; imagine: quam Praxiteles longe pulcherrimã ſculpſit: vnde eam quoq; poetæ græci magno ſtudio celebrarunt:cuiuſmodi hoc ſubit.

εκ ζωησ με θεοι τευξαν λιθον.εκ δε λιθοιο
ζωην πραξιτελησ εμϖαλιν ειργαζασατο.

Auſonius vero Gallus egregie admodum latino epigrãmate ſecutus græcorum ſua uitatem atq; indolem:ſic eiuſdem ſtatuam expreſſit.

Viuebam:ſum facta ſilex:quæ deinde polita
 Praxitelis manibus viuo iterum Niobe.
Reddidit artificis manus omnia:ſed ſine ſenſu:
 Hunc ego cum læſi numina:non habui.

Quo carmine nihil vtiq; legi poteſt cultius:limatius:doctius:adeo vt Marull⁹ noſter Bizantius:vir eleganter doctus: atq; in examinandis carminibus grauis cenſor aper te affirmarit:nihil ſe vſq̃ legiſſe:aut etiam audiſſe elegantius:meli⁹:abſolutius.fuit autem Niobes Phoronei filia: & Apis parens: vt in Euſebii annalibus notatum eſt: quos magna ex parte ex tomis Maneti tranſtulit. De hac complura ſcribuntur apud authorem Pauſaniam:qui ſe inquit in Sypilo Niobis ſimulacrum aſpexiſſe:cui⁹ hũc ad modum ſpecies erat:vt prope accedentibus petra abrupta videretur:procul autẽ cernentibus mœſta: & plorans mulier. Quin & Romæ in templo Soſiani Apollinis imago Niobis celebrata eſt cum liberis mœrentis: ſed eam tamen dubitatur Scopas an Praxiteles fecerit:quod & .C.Plinius teſtatur.

Hiſtoria ex.C.Plinio de Octauia Augu. quæ ex oui augurio in ſinu confoti: ſe- xum futuræ prolis prænotauit:& alia item non iniocunda.

Caput.V.

DIgnum memoria eſt: quod a .C.Plinio traditur in hiſtoria naturali de Liuiæ Augu.ſtudio & cura: ad prænoſcendam prolem & filii ſexum: quo grauida erat ex Nerone Imper.cũ enim in iuuenta eſſet: & auidiſſime cuperet virilẽ ſexum parere:hoc puellari augurio vſa traditur:vti ex eo partum prænotaret:ouum in ſinu fouendum accepit:ſubinq; illud nutrici datum: ad refouendũ per vices red- debat:necubi tepor ad alendum fœtũ intermitteretur. Neq; falſo augurio fertur au- gurata:ſiquidem Tib.Cæſarem peperit.Illud quoq; notandum:quod in veterum an nalibus lectum eſt:Gallinarium fuiſſe quendam:cuius nomen adhuc requirimus: q mirifica arte:quid ex quoq; ouo foret præuidebat: qd ipſum a Plinio etiam deſcribit: & ſi minus id credendum videtur:cum ingenue idem profeſſus ſit: haud in omnib⁹ ſuam ſe fidem legenti aſtringere:ſed eam potius ad authores veteres relegat: nã nec

Vllum quidem mendacium tam falſum: tamq́ impudens eſt (ſicuti Plato teſtatur) quin ſuis quoq́ authoribus defendatur.

De origine dei Canopi: ac eiuſdem ſimulacro: & quo cõmento ac fraude pro deo ſit habitus. Caput. VI.

NOtandum & illud eſt: quod in veterum ſcriptis reperitur de origine dei Canopi: & quo videlicet commento Aegyptii ſacerdotis ad cultum numenq́ deuenerit. Ferunt enim ꝙ ipſi quidem Chaldæi per varias orbis regiones ignem circunuehebant: veluti proprium ac ſummum numen: ꝙ eo quoq́ cæteros omnis deos: eorumq́ ſimulacra deuincebãt: quæcunq́ ex auro: ære: argento: eboreq́: vel alia quauis materia eſſent. Fiebat eñ vt ignis plane ſuperior euaderet: cõuenerãt autem populi: vt victa numina victoribus concederent: quo rei veritas cunctis mortalibus de adorando numine conſtaret. Hæc igitur cum ſacerdos Canopi Aegypti⁹ percepiſſet: dignum ſane cõmentum: atq́ percallidum contra ignem excogitauit. ſolent in Aegypto vaſa quædam fictilia effici: quæ hydriæ appellantur: crebris vndequaq́: ac minimis prope foraminibus patentes: ex quibus cum aqua decidit: defœcatior: atq́ purior effluit: ſacerdos igitur Aegypti vnã forte ex his cepit: atq́ obſtructis foraminibus: variiſq́ coloribus depictam: & aquis plenam: vt idolum cõſtituit: ac ſuper vetere ſimulacro diligenter collocat: qđ eſſe Menelai gubernatoris ferebatur: veniunt Chaldæi: circunſtant numen: cõflictum ineunt: & ignem ſimulacro admouẽt: tum vero cæra ipſa (qua vaſis foramina obſtructa erant) graſſante igne reſoluitur: & aqua profluente ignis extinguitur: quo factum eſt: vt fraude ſacerdotis Aegyptii Canopus victor haberetur: vnde ſimulacrũ quoq́ illius perexiguis pedibus: cõtracto collo: ac prominenti alueo in amphoræ modum formatũ eſt: dorſo etiam æqualiter tereti. Hæc de Canopo deo: eiuſq́ origine traduntur: & in Sudæ collectaneis: & in ſacra hiſtoria Turrantii Ruffini.

Pacuuianum ænigma de teſtudine: ac verſus eiuſdem lepidiſſimi ex Tragœdia allati: tum locus Tertulliani expoſitus.

Caput. VII.

DIci non poteſt quanta ſit olim facta iactura in his maxime apud nos authoribus: qui tragœdias & comœdias ſcripſerunt: ſic vt eorum vix nomina reperiantur: cũ Romani primum ciues his potiſſimum fabulis agendis magnopere detinerentur: nos vero ita auide antiquitatem excutimus: & veſtigia illa veterũ poetarum requirimus: vt in his etiam libenter cõmoremur: quæ a noſtris grãmaticis q̃libet interſciſa & deprauata afferuntur: cuiuſmodi ænigma eſt illud quod ex Pacuuianis fabulis celebratur his lepidiſſimis verſibus.

Sanguine caſſa: domiporta: terrigena traditur:
Quadrupes: tardigrada: agreſtis: humilis: aſpera:
Capite breui: ceruice anguina: aſpectu truci:
Euiſcerata inanima cum animali ſono.

Id ænigma cũ in pacuuiana fabula paulo obſcurius proferatur ab Amphione: reſponſum ab atticis eſt non intelligimus: niſi apte dixeris: tum ille vnico verbo reſpondit cocleam eſſe: quod ipſum propterea cenſui apponendum: vt ætatis noſtræ homines intelligant: quantum ſibi veteres illi in nouãdis componendiſq́ vocibus tribuerent atq́ indulgerent: cum domiportam Pacuui⁹: & tardigradam vocauerit teſtudinem: ſi quis autem inuenire hoc velit: is apud M. Ciceronem de diuinatione inquirat: quo facilius locum doctiſſimi viri Tertulliani intelligat: qui in libro de pallio de hoc ipſo ænigmate Pacuuiano non nihil rettulit.

Scita & elegans obſeruatio ex lege veteri de re venerea: ac de edictis etiam Se-
miramiis ab Heliogabalo Imperatore inſtitutis.

Caput.VIII.

NOn defuerunt apud veteres: qui & eruditione & ingenio clari: præcepta in
litteris referrent: quibus amorum delitias: & inſtrumenta deſcriberent: tum
quibus artibus:: & qno ſtudio ſequi amores debeamus: quoniam & populi
quidã celebrantur: apud quos illi multo acceptiores: atq; honeſtiores: qui ſectandis
amoribus promptiores atq; acriores haberentur. Sed ego cum in.S.C.inciderim de
re venerea: qđ olim Romæ (vt fertur) in templo veneris foret: minus putaui indignũ:
ſi in noſtris etiam cõmentariis legeretur: necubi delitias iſtiuſmodi: & veterum ele-
gantias aſpernari videamur: qui ad ipſam præcipue antiquitatem reſpicimus. Ad hũc
igitur modum ſacra lex de re futuaria lecta eſt.

Iura Viſundi: Conſectandi: Suſurrandi: Geſtiundi: Suttrudendi: Salutandi: Confa-
bulandi: Precandi: Perpetuo: Interdiu: Futuariis: pmiſſa ex me ſunto. Ex æde: forami
ne: horto: poſtico: impluuio: cuncta hæc cõmoda nemo homini prohibento: fidẽ: cõſi
lia ferunto: ſeruanto auxilium: operamve danto: ſub noctu vota tractanto: promiſſa:
iuramenta: lamenta admiſcento: ſollicitanto: verecundiam: timorem amouẽto: triſti
tiam ſuppremunto: tempori locove obſecundãto: occaſioni ne vnq̃ cedunto: inter-
nuntias epiſtolas ſuccudunto: his ſpem: voluntatem: expectationem: neceſſitatem:
miſericordiam adlectanto: inſerunto: fraude: vi: dolo: oſtentatione: attemperate vtun
tor: prudentiam: tacuitatem habento: tenento: geſtiunto: ex pathica quicq̃ ſempi-
terne quaſi ſtipem: & pignus capiunto: eius permiſſum aduehunto: nouam q̃runto:
aſtuve: pompave grãdianinem: nobilem inſectantor: notas coniectarias tectius nouã
to. Hæc hactenus. nã & ob id referendum hoc fuit: quoniam Varius quoq; Heliogaba
lus Imper. Sen.C. quædam ridicula & amatoria vulgauit: quæ matronæ cui ſe crede
rent: & ad cuius oſculum venirent: qua veſte: quibuſq; ornamentis vterentur: eaq;
Sen.conſ. de nomine ſuæ cõiugis Semiramia iuſſit appellari: ſicuti Aelius quoq; lam
pridius teſtatur ad Imperatorem Conſtantinum Auguſtum.

De ſæuitia Macrini Imperatoris: & qua crudelitate in adulteros animaduerte-
ret: tum alia obiter addita. Caput.IX.

PErmulta in veterum monumentis leguntur: quæ Macrini Imper. ſæuitiam
atq; crudelitatem referant: is eñ inter eos principes merito ab authoribus re
ponitur: qui immanes atq; ſanguinarii ſunt habiti: Sed aſcribendum eſt no-
uum feritatis genus: inuentumq; ab eodem maximæ crudelitatis: vt ex hoc conſtare
poſſit: q̃ eſſet Macrinus diri animi: atq; prodigioſi in ſuppliciis exhibendis. Cũ igitur
duo milites (vt a Capitolino relatum eſt) ancillæ hoſpitis pudorem violaſſe crede-
rentur: atq; illud Macrinus Imper. per frumentarium didiciſſet: iuſſit eos in mediũ
produci: ſimulq; interrogauit: vtrum factum hoc eſſet: qđ cum conſtitiſſet: ſtatim ge
minos boues miræ magnitudinis viuos aperiri iuſſit: atq; his milites ſingulos inſeri:
capitibus boũ exectis: quo facilius vna colloqui poſſent: ita hominis ſæuitas nouo
quidem ſupplicio in puniendis adulteris delectabatur: Quin idem quoq; Macrinus
ad exemplum Mezentii viuos homines mortuis alligabat: ac longa tabe cõfectos in-
fando mortis genere exanimabat: vt elegãter poeta Vergilius expſſit de Mezentio.

Mortua quinetiam iungebat corpora viuis:
Componens manibuſq; manus: atq; oribus ora:

Tormenti genus:& ſanie:taboq̨ fluenti
Complexu in miſero:longa ſic morte necabat.
Mitto q̄ & milites ſuos in crucem tulit:& ex quaq̨ ſeditione decumauit:atq̨ centeſimauit: vt non Macrinus vulgo:ſed Macellinus paſſim vocaretur.

De nominibus militum:& qui ſint primani:tertiani:quintani & eiuſmodi alia apud Cor.Tacitum:& de quartariis mulionibus apud Lucilium.
Caput.X.

Permulta & varia ſunt in ipſo exercitu militū nomina:de quibus paſſim mētio fit apud authores:ſicuti qui ab armis:vel gradu & ſtipendio denominātur:ſed à legionibus etiam milites quidem vocantur: nam legiones ipſæ a numero interdum dicebantur: vt quarta:ſextadecima & eiuſcemodi: qd̄ inuenio cū apud alios veteres:tum in hiſtoria Cor.Taciti frequens.Is eñ primanos milites:ſecūdanos:quintanoſq̨:& quartadecimanos ſæpius refert.Poſthumus (inquit) præfect⁹ caſtrorū:ſecūdæ legionis cognitis quartadecimanorum: vigeſimanorūq̨ proſperis rebus:quia pari gloria legionem ſuam fundauerat:ſe ipm̄ gladio tranſegit.Et in alio mox libro:Sed ipſis (inquit) legionibus inerat diuerſitas animorum:Primani:quintaniq̨:turbidi adeo: vt quidam ſaxa in Galbæ imagines iecerint. Idē quoq̨ author in duodeuigeſimo expreſſius hoc totum explicat. Forte inter padū:viamq̨ (inquit) patenti campo duæ legiones congreſſæ ſunt pro Vitellio vna & .xx. cui cognomen rapaci veteri gloria inſignis:e parte Othonis prima adiutrix:non autem in aciem educta:ſed ferox & noui decoris auida:primani ſtratis vna & vigeſimanorū principiis aq̄lam abſtulere:quo dolore accenſa legio impulit rurſus primanos: interfecto Orfidio benigno legato:& plurima ſigna vexillaq̨ ex hoſtib⁹ rapuit:a parte alia propulſa qntanorum impetu tertiadecima legio circūuenti plurium accurſu quartadecimani:& ducibus Othonis iampridem profugis: Cecinna ac Valens ſubſidiis ſuos firmabat: Hæc Tacitus.Nam &.C.Suetonius eodem modo tertianos: & decumanos intelligit. Quartarii vero in ſatyris Lucilianis muliones mercenarii appellati ſunt: qui quartā ſibi partem q̄ſtus acciperent:vt Pompeius Sex.in libro de verbis priſcis.xvii.tradit: allato etiam Luciliano carmine.
Porro homines neq̄ malus:vt quartarius apros,
Colligere omnes.

De Proculo & Regillo Impera.& quomodo per iocum fortuna illudente imperii dignitatem adepti ſunt. Caput.XI.

Verum profecto eſt:qd̄ a philoſophis permultis probatur:homines quandoq̨ fortunam ſibi vel confingere ex tempore:vel aſſumere:id ego cum Romanos annales legerem:maxime comprobaui: in quis tam varia: tā promiſcua & multiformis Imperatorū fortuna appareat: vt quidam ex loco perhumili ad illud Imper.tam Sanctum:tam Auguſtum nomē aſcenderint:alii rurſus veluti ex ioco & quaſi cauillo deſilierint. Sicuti inter alios & Proculus & Regilius: quorum exempla referenda in præſens putaui:vt iocantis fortunæ aleam: ac libidinem in cōſpectu haberemus:de Proculo igitur ſic traditum eſt a bonis authoribus: cum in conuiuio (vt fit) latrunculis luſitaret:ac decies Imperator ipſe exiſſet: ſtatim ſcurra tum quidam (vt parata ſunt ingenia blandientiū) ſalue (inquit) Auguſte: & allata purpura (vt mos erat) eius humeros ornauit:eumq̨ adorauit: qua ille occaſione vel oblata vel arrepta:vt Imperator vulgo ſalutat⁹ eſt:quod apud græcos rettulit author Oneſim⁹:

& apud nos Flauius vopiſcꝰ in libro ad Baſſum ſecũdo. De Regillo autẽ Impe. haud hercle minꝰ ludricũ principiũ: ac ridiculũ fuit ad augusti nomẽ occupandũ: cum ille q̄ſtione de analogia ꝓprii noĩs habita ad imperiũ proſiliit. Nã Valerianus tribunꝰ cũ diceret: vnde Regilliani nomẽ deductũ putamꝰ: a regno quidã reſpondit: quo dicto milites inibi: vt ad ea quæ cogitãt proniores: poteſt ergo rex eſſe: & nos regẽ facimus: eoq; noĩe putarũt illũ Imperatoria dignitate honeſtandũ: ac ita demũ iocante fortuna Regillianus cum die ſequenti proceſſiſſet: Imperator eſt a principibus ſalutatus. Neq; autẽ me latet hũc ipm̃ Regillianũ magis inter tyrãnos: q̄ Imperatores a quibuſdam relatum: ſed vtcunq; ſit Romani certe Imperatoris nomen obtinuit.

Quid apud veteres ſignificet ſororiare: & quæ ſint mãmæ ſororiãtes in puellis ac ibidẽ expoſitũ: quid fratriare: & fraterculare: ex Pompeii commentariis: & Plinii locus emendatus. Caput. XII.

NVnq̄ videor magis in otio & honeſtis litteris verſari: q̄ eo tẽpore: quo cum Ioanne Corſio: & Lacetio nigro de optimis ſtudiis: atq; om̃i antiquitate diſſeritur: quod equidẽ pſæpe accidit: cũ vtriuſq; eruditio multiplex: & abunde elegans iure optimo cẽſeri poſſit. Itaq; nuꝑ in hortis Oricellariis: inter alia cõplura: q̄ſitum eſt de Sedigito vulcatio: deq; eius iudicio: quod ab eo factum eſt: de ingenio & ordine. x. comicorum: qui apud latinos in pretio habiti ſunt: itẽ de poeticis vocabulis: & veterum audacia: in verbis inueniendis: excogitandis: atq; componẽdis: cuiuſmodi fuerunt. M. Plautus. Gn. Neuius: P. Laberius: qui paulo durior: atq; audacior habitus eſt. M. Cato. Q. Ennius: Fabiꝰ pictor: & alii eiuſdẽ ætatis nõ ignobiles authores. Qua in re minime abſurdũ fuerit hoc loco repetere: quid apud Plautũ Sororiare ſit: & quo ſignificatu accipiendũ. Sororiare igitur ꝓinde eſt: atq; augeri: & procreſcere: nã & mãmas Sororiantes vocarũt in puellis (vt a Sex. Pompeio tradit) cũ exuberantes intumeſcunt: qđ illis euenit ex cõpreſſo lacte: qua voce vſus eſt. M. Plautus in comœdia Friuolaria: quin & fratriare: & fraterculare in pueris accipimus (vt idẽ Sex. aſſerit) cum eorum mãmæ intumeſcere incipiunt: quoniã veluti pares fraterculi oriuntur: quod ipſum & in frumento ſpica dicitur facere: cum virentia grana protuberant. Politianns vero mãmas ſororientes apud Plinium legebat libro .xxx. quo loco rigentes mammas habẽt cæteri codices: ſed in vetuſtioribus ſororiantes comperies: Piſcinæ maris inquit: mammas Sororiantes: præcordia: maciẽq; corporis corrigunt. De hoc a Politiano relatum eſt & in ſecunda centuria: ſed eius commentarii magna ex parte ab his retinentur: atq; occultantur: qui meliores litteras: & antiquitatem impudentiſſime contemnunt.

Incredendum eſſe: quod a. C. Plinio ſcriptum eſt: de. C. Mecœnate: ꝙ inſomnis per triennium fuerit: ac de his etiam: qui ſomniantes inambulare conſueuerint. Caput. XIII.

QVod a Plinio ſecũdo relatũ eſt de. C. Mecœnate: id equidẽ neſcio riſu ne dignũ magis ſit an admiratiõe: ſiquidẽ ſupra oĩm fidẽ: atq; opinionẽ videri poteſt. Tradit em̃. C. Mecœnatẽ eo affectu: ſeu morbo intentum fuiſſe: vti ante obitum neutiq̄ illi ſomnus contigerit vllo triennii momento: quod hercle (ſi vitæ hominum ratio pro re ipſa expẽditur) adynaton exiſtimari ab om̃ibus debet: niſi rerum forte prodigia: atq; portenta proſequamur: cum ſit hominis imprudentis (vt idẽ Plinius inquit) fidẽ ſuã illis aſtringere: q̄ naturæ pſcriptũ penitꝰ excedũt. De Theone autem ſtoico: eiuſq; ſomniis: & illud mirificũ a q̄buſdã exiſtimatur (vt græci autho-

h

res cõmemorant)ꝙ is dormiens paſſim ambulare conſueuit: quo morbo & Periclis ſeruus laborauit: adeo vt in ſummis etiam tectis ſomnians perambularet. Itaq; Philoſophi ipſi: qui Pyrrhonis decreta ſecuti ſunt: in dubitatione ſumma verſantur: an ſit in omnibus vitæ officiis magis hærendum: q̃ pro certo quicq̃ aſſerendum. Vnũ hoc ſe ſcire profitentes: ꝙ nihil penitus ſciant: qua in re non minus ſuam modeſtiam (vt inquit Auguſtinus) q̃ ineptam inſcitiam arguunt.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBFR DVODECIMVS.

Qualis doctrina Platonis fuerit: & quo modo inter Pythagoram: & Socratem medius fertur: ex Numenii Pythagorici ſententia.

Caput. I.

EGregie Numenius Pythagoricꝰ: ac erudite iudiciũ fecit de Platõe philoſopho: quo pacto videlicet eius viri excellens doctrina: inter Pythagorã ipm: ac Socratẽ media extiterit: ſic vt vtriuſq; genium facile in eodẽ agnoſcas: cũ comuni iure vtrũq; non mõ coluerit: ſed etiã ſcribendo magnopere expſſerit: verba Numenii hæc ſunt: Plato (inquit) certe Pythagoricꝰ fuit: ſed huc tñ & illuc libere trahit̃: ac per ſingula æque mẽbra inter Pythagorã & Socratẽ mediꝰ fert̃: nã ſublimitatẽ illã Pythagoræ: ad maiorẽ quidẽ humanitatẽ deduxit: humile vero illud ac deiectũ Socratis: ad grauitatẽ & magnitudinẽ reduxit: atq; ita Plato Pythagora quidẽ popularior & cõior: Socrate vero grauior & ſublimior eſt. Hæc Numeniꝰ de Platone: in libro de diſſenſiõe Academicorũ: q̃ vel ipe Pamphilus Euſebius recenſet. ad Theodorum epiſcopũ: quo maxime loco de philoſophorum decretis diſſerit.

Quibus viribus polleant: vii. planetæ in hominum corpore: ex Arabum libris: ac de. xii. ſignis: eorumq; poteſtate ex veterum ſententiis. Caput. II.

IN monumẽtis Arabum: q aſtronomica diligẽter tractarũt: nõ pauca interdum cõperiunt̃: q̃ nõ minorẽ certe eruditionẽ: q̃ gratiam & venuſtatẽ retineãt: cuiuſmõi hoc eſt: qđ ab illis tradit̃ de. vii. planetis: eorũq; viribus: tũ in qua maxime humani corporis parte polleãt: nã cũ ipi hoies (vt res eſt) de cœlo vitã & ſpiritũ trahãt: fateri etiã neceſſe eſt: ſpheras illas ſupiores: ſiue elemẽta viribꝰ adeo ſummis excellere: vt in qbuſdã corporis partibꝰ: veluti ſuis domiciliis maiorẽ oĩno vim: atq; poteſtatẽ exerceãt: ſed apponã eorũ traditiões: ex qbus totũ fere hoĩm corpus ad illa. vii. elemẽta deferri: ac deduci videat̃: et primo aſſerũt: p ſolis imaginẽ hominũ vitã ſignificari: ex quo in ipo etiã ſole cerebrũ: & corda regi affirmãt: linguã vero & os Mercurio: ſplenẽ a Saturno: hepar a Ioue: ſanguinẽ a Marte: renes & genitale ſemẽ a Venere: ſtomachũ a Luna: ſed & ſingulis quoq; ſignis: q̃ in Zodiaco ipo motu perpeti mouent̃: aſtronomiæ authores: ſuas humani corporis partes dederunt: ſicuti ex græcis ꝑmulti: & ex noſtris Iulius Firmicus: q ad apoteleſmata inquit maxime ꝑtinere: ſicubi valitudinis locum: aut vitii volueris inuenire. Ita enim referuntur ad ipſum ſigniferum: Caput in Ariete: Ceruix in Tauro: humeri in Geminis: cor in Cancro: pectus et ſtomachus in Leone: venter in Virgine: renes vertebræq; in Libra: Genitalia in Scorpione: femora in Sagittario: genicula in Capricorno: Tibiæ

in Aquario:pedes in Piſcibus;Mallius vero poeta hæc eadem ad Auguſtum Cæſarẽ his verſibus.

Signa hæc(inquit(præcipuas in toto corpore vires
Exercent:Aries caput eſt ante omnia princeps.
Sortitur quoq; ſenſus;& pulcherrima colla.
Taurus & in Geminis;æquali brachia ſorte
Scribuntur connexa humeris:pectuſq; locatum
Sub Cancro eſt:laterum regnum;ſcapulæq; Leonis.
Virginis in propriam deſcendunt ilia ſortem.
Libra regit clunes:& Scorpius inguine gaudet.
Centauro femora accedunt:Capricornus vtriſq;
Imperat in genibus:crurum fundentis Aquari
Arbitrium eſt:Piſceſq; pedum ſibi iura repoſcunt.

Egregie factum & ingenti animo a Petro Caponio Florentino:cũ Carolo Rege Gallorum in cõcerpendis tabulis corã eodẽ rege:cũ iniquiores cõtra rempublicam viderentur. Caput.III.

FActum eſt anno ſuperiore: vt Carolus Gallorum Rex cũ magno exercitu: & inſtructis copiis Italiæ regionẽ inuaderet: idq; eo animo & cõditione: vt expulſis Neapolitanis regibus:facilius regno potiretur; ſed anteq̃ expeditionem obiret: Florentinorum vrbem veluti victor ingreſſus eſt: ac mutato reipub. ſtatu ab yniuerſo populo & ciuib9:tãq̃ libertatis vindex benigne ſalutat9:ac magnifice exceptus eſt: dein vero cum in vrbe ageret: cũ magna copiarum parte; ac indies cunctando expeditionem produceret:quo Florentino populo quamlibet conditionẽ imperaret:adeunt forte Carolum Gallorum regẽ ciues aliquot ex authoritate ſummi magiſtratus:vt cum eo fœdus componant; cõditioneſq; pro tempore & fortuna accipiant:atq; in his forte Petrus Caponius fuit:qui cum regem Gallorum nimis videret inſoleſcentem:ac fortunæ blandientis illecebris captum:vtpote qui pro libidĩe Florentinis conditionem imponeret:cumq; eam (vt fit) ſcriptis capitibus iniquiorẽ firmaret:inibi Petrus Caponius regem forte aſpicit:ac tabulas legit: lectaſq; (vt vir ingentis animi)in oculis tanti regis percerpſit:ac ſimul hiſdem reiectis:et nos(ingt) ad militem noſtrum:ac relicto ibidem rege ad curiam pergit:quod & ipſum Carolus rex(q̃uis victoria elatus:&.xx.millia militũ in caſtris haberet)admiratus: eiuſq; animum vt altiora molientem veritus:ex itinere iubet eum reuocari; quo meliori conditione ſtatũ Florentinæ ciuitatis componeret; dignũ certe facinus:ac memorandũ contra inſolentiam gallicam:quæ ridendo fidem frangit: & victis illudit. Idẽ Caponius paulo mox in frequenti ſenatu comitiis approbantibus Impe.creatus eſt: ad bellum piſanum:quæ vrbs a pop. Florentino in eiuſdem regis aduentu deſciuerat: ſed inter bellica inſtrumenta dum maiore animo q̃ fortuna verſatur:glãde ictus ab hoſtibus occubuit.

Quot in Rom.exercitu legiones forent ex hiſtoria Polibii viri diligentis: ac de centuriis & cohortibus non nihil. Caput.IIII.

VArie traditum eſt a veteribus de Rom.exercitu:& eius numero: tũ quot equites in eo ac pedites adeſſent:qd ego (vt rei veritas agnoſcatur) ex hiſtoria Polibii viri diligentis referendum putaui: is enim copioſe hoc totum in libro annaliũ tertio explicat in hũc modũ:vt mittanť ea oĩa hoc loco;quæ a Liuio in Rom.hiſtoria deſcribunť. Romani (ingt) quattuor oĩno legiõib9 exercitũ abſoluũt:

legiones autē ſingulæ quaternis millibus peditum conſtant: ducentenis equitibus: vel ſicubi maior neceſſitas vrget: quinis millibus peditum: equitibus trecentenis: his totidem (inquit) milites ex ſociis adiiciuntur: equites fere triplicati: neqꝫ tamē ſeruatum id eſt ſemper a viris Romanis: quoniam & bello quidē punico decretum fuit: vt octo tantum legionibus rem gererent: ac legiones ſingulæ vt quinqꝫ millia hominū haberent. Quin & ipſe. M. Cicero in libro de ſtoicorum decretis: quæ παραδοξα appellat: multi (inquit) ex te audierunt: cum diceres neminē eſſe diuitē: niſi qui exercitum alere poſſet ſuis fructibus: quod populo Romano ex tantis vectigalibus iam pridē vix poteſt contingere: hoc igitur propoſito: nunq̄ eris diues: anteq̄ ex tuis poſſeſſionibus tantum reficiatur: vt eo tueri quattuor legiones: & magna equitū ac pedi tum auxilia poſſis. Neqꝫ illud ignoratur qđ & ſinguli quidē Cōſ. binas tantū legiones contra hoſtes ducebāt: auxiliis ſociorum adiectis: quod ipm a probis aut horibꝰ aſſertum eſt: Cincius autē in cōmentariis de re militari hæc de legionibus rettulit. In legione (inquit) ſunt centuriæ. lx. manipuli. xxx. cohortes. x. quod & Gellius quoqꝫ vir Romanus in atticis probat.

De ingenti animo Iulii Cæſ. cū ad pontem rubiconem acceſſit: & edictum aſcriptum: quod in ponte fluminis legebatur.

Caput. V.

FRequens mentio fit in ſermonibus hominū: quāta. C. Cæſar audacia & animo fuerit: cū contra omnem. ſ. p. q. r. authoritatē fluuium Rubriconē cum exercitu tranſiret: atqꝫ ad vrbem accederet. Id ego cum paſſim legerem: putaui non fore vſqꝫquaqꝫ indignum: ſi edictum illud Rom. reipub. ad Rubiconem (qđ in ponte legebatur) ſubiicerem: ita enim facilius ferociā illam Cæſ. & animi magnitudinem intelligemus: qui tantum moliri facinus fuerit auſus: etſi paulum dicitur tamen conſtitiſſe: ac de reditu cogitaſſe: cum quantū aggrederetur animo reputaret. Eſt autem hoc (ſicuti ex peruetuſtis monumentis compertū eſt) in quo illa Rom. Imperii maieſtas facile demonſtratur.

Iuſſu. mandatove popu. Rom. Cōſ. Impe. Trib. miles: Tiro: cōmilito: armate: quiſqs es manipularie centurio: turmarie: legionarie hic ſiſtito: vexillū ſinito: arma deponito: nec citra hūc amnē Rubiconē ſigna: arma: exercitū: cōmeatūve traducito. Siquis huiuſce iuſſionis ergo aduerſus p̄cepta ierit: feceritve: adiudicatus eſto hoſtis popu. Rom. ac ſi contra patriam arma tulerit: penateſqꝫ e ſacris penetralibus aſportauerit.

De peris & manticis: eorumqꝫ nominibus: ac de paſceolo: & ſacciperiis apđ Plautum: inibiqꝫ de hippoperiis apud Anneum Senecam. Caput. VI.

CVm varia ſint nomina ſacculorum & manticarum: quæ paſſim apđ poetas: cæteroſqꝫ authores veteres legantur: eaqꝫ interdum legentiū mentē ꝓpter raritatem: ac nimiam vetuſtatem detineant: non ſum arbitratus alienū eſſe ab operis noſtri inſtituto: ſi ea omnia in hunc locum de manticis & peris ſubiiciā: quæ nūc memoriā ſubeant. Sunt em̄ hæc: loculi: marſupia: mātica: calathus: & calathiſcꝰ per diminutionē: qui latine qualus: & quaſſillus: pera itē: culleus: aſcopa: ſitula: aſcopera: & ſacciperium: ſed & fiſci: fiſcinæ & fiſcellæ: ſportula: crumenæ: & velleiæ: his annumerātur: ſcortea: hippoperæ: paſceolum & bulga: de paſceolo autem (quia id rarius eſt). M. Plautus meminit in comœdia Rudente his verbis.

Nūmi (inquit) octingenti auri in marſupio inferunt:
Præterea centum denaria philippea in paſceolo ſeorſus.

Idem quoq; de ſacciperio.
Quænam balena(inquit)meum vorauit vidulum
Aurum atq; argentum vbi omne compactum fuit:
Eadem illa credo:quæ meum marſupium
Quod plenum argenti fuit in ſacciperio.

De hippoperis facta eſt mentio in epiſtolis Annei Senecæ: cum de.M. Catonis fruga
litate diſſerit.M.Cato cenſorius inquit: quem tam neceſſarium fuit reipub. naſci: q̃
Scipionem.alter enim cum hoſtibus noſtris bellum:alter cum moribus geſſit: cãthe
rio vehebatur:hippoperis quidem impoſitis:vt ſecum vtilia portaret:de velleiis aũt
& fiſcinis ad hunc modum Pedianus Aſconius:ſuper ſecunda Ciceronis oratione in
Verrem.ſportæ inquit:ſportulæ:ſportellæ nũmum ſunt receptacula:&ſacci:ſacculi:
ſaccelli:& crumenæ:& velleiæ:& ſcorteæ:& manticæ:& marſupia:ita etiam fiſci:fi-
ſcinæ:fiſcellæ:ſpartea ſunt vtenſilia:ad maioris ſummæ pecunias capiendas.

De Rom.ſpectaculis:& ludis apparatiſſimis Probi Imper: cum de Germanis triumpharet: ex hiſtoria Flauii Vopiſci.

Caput.VII.

TEnent me interdum:quæ a veteribus traduntur de romanis ſpectaculis:
ſcænicisq; ac variis ludis:in quibus celebrãdis vidẽtur adeo fuiſſe quidã Im
peratores procliues:vt in hoc propemodũ conſtitiſſe appareat totius victo
riæ laus ac dignitas: quoniã fere ad triumphales victorias illuſtrãdas ſpectacula iſta
& ludicra parabantur.Sed libitũ mihi eſt:ea hoc loco referre:quæ in triumpho Probi
Augu.Impera.Rom.populo exhibita ſunt: cum ex eo abunde poſſit intelligi:in qui-
bus voluptatibus ac delitiis Rom.populus eſſet occupatus.Sicubi Rom. Imperato-
res pro rebus bene geſtis ſolenniter triumphaſſent.Probus autẽ Imper. cum de Ger
manis:Blemiis:ac Drungis triũphaturus eſſet: venationem ampliſſimam Romæ in
circo exhibuit:ita vt rom.popu.oĩa paſſim diriperet:ſed aſcribam verba Flauii Vo
piſci:quibus hoc totum:nec ineleganter proſequitur.Genus(inquit)ſpectaculi eiuſ
modi fuit in triumpho Probi Imperatoris.Arbores validæ per milites cum radicibus
vulſæ:cõnexis late longeq; trabibus affixæ ſunt:terra dein ſuperiecta: totuſq; circus
ad ſiluæ ſpeciẽ conſitus gratiam nobis viroris obtulit.Immiſſi deinde per omnes adi
tus ſtructiones mille:mille Cerui:mille Apri:mille Damæ:libycæ omnes feræ: & cæ-
tera herbatica animalia:quanta vel ali potuerunt:vel inueniri. Immiſſi deinde popu
lares: rapuit quiſq; quod volebat: ſequenti die adiecit in amphiteatro vna miſſione
centũ iubatos leones q rugitib9 ſuis tonitrua excitabãt:qui oĩes contis & ſibinis in-
terempti ſunt:& mox occiſi: præterea multi ſunt:qui dirigere volebãt ſagittas:& im
miſſi centum leopardi libyci:centum deinde ſyriacæ:centum damæ:& vrſi ſimul tre
centi:atq; item ſunt edita gladiatorum paria.ccc. blemiis plæriſq; pugnantibus:qui
per triumphum erant ducti cum Germanis:Sarmathis:ac multis latronibus Sauris:
Hæc hactenus de Probi Imper. triumpho: quando nec defuerunt apud veteres: qui
de ludis ſcænicis: ac iſtiuſmodi ſpectaculis libros integros cõponerẽt: quod alibi ex-
plicaui:cũ agerẽ de Iunio Meſſalla:q vniuerſum quidẽ patrimoniũ:in edẽdis: ſpectã-
diſq; ludicris dicitur conſumpſiſſe.

De veteri Germanorũ repub.& eorum moribus:inſtitutis:ac legibus:tam in mi litia: q̃ in relligione: non contemnenda obſeruatio.

Caput.VIII.

Nihil inuenio in veterum commentariis vtilius: & ad vitæ vſum commodiꝰ: q̃ leges: ac varios ritus ciuitatum obſeruare: moreſq; & conſuetudines multorum populorum perdiſcere: quo maior prudentia: & cognitio fiat honeſtior: ex quo cum libros nuper legerem: qui de germanis: eorumq; moribus differunt: non putaui fore indignum: aut a præſcripto noſtri operis alienum: ſi de multis quædam colligerem: atq; ad vſum memoriæ ſubiicerem: cuiuſmodi hæc ſunt: quæ ad rei pub. imperium: militaremq; diſciplinam: & relligionem germanorum pertinerent.

Publica omnia & priuata armati agunt.

Reges quidem ex nobilitate probant: duces vero ex virtute.

De rebus maioribus principes cõſultant: de minoribus omnis.

Nullum mortaliũ a ꝓpriis laribus arcent: ꝙ aliquem arcere maxime inhumanũ ſit.

Sera iuuenum venus: & fœminæ ipſæ in robuſta iam ætate nubunt.

Vxores autem ſinguli habent ſingulas:

Neq; dotem marito vxor: ſed vxori maritus affert.

Iam & in militari diſciplina plurimum commendantur: cum egregie talia obſeruent.

Principes enim pro victoria pugnant: & comites cæteri pro principe.

Idem ignominioſum ducunt: ſcuta in prælíis relinquere.

Ex familiis & propinquitatibus conficiunt turmas.

Fœminaſq; interdum in exercitu habent: quæ inclinatam quandoq; aciem ferunt ut reſtituiſſe. Ad negotia fere omnia: & ad conuiuia armati procedunt.

In cultu vero deorum fidem: pietatem: ac relligionem mirifice obſeruant. Nã de diis eorumq; actis ſanctius ac reuerentius dicunt credere q̃ ſcire: vnde illud frequens apd̃ eos de deo credendum: non quærendum. Deorum imagines minime ad humanã formam faciunt: ꝙ illa cœleſtis maieſtas ſupra humanitatem ſit. Nefas putant: vt ignominioſi adſint in ſacris. Talia fere ſunt quæ de germanorum moribus ab antiquis ſcriptoribus referuntur: ſicuti a Tacito. Plinio: & aliis qui præter alia multa: & hoc de germanis aſſerunt: plus valere apud eos bonos mores: q̃ apud alios bonas leges.

Vrbane factum a Claudio Imperatore de Scypho ſurrepto a. T. Iunio in conuiuio: ac res ibidem explicata. Caput. IX.

LEpide factũ ac perurbane traditur a Claudio Imperatore cũ. T. Iunio viro p̃torio in cõuiuio celebri: in quo cum plures (vt fit) primæ nobilitatis cõueniſſent: ac ſingulis vaſa corinthia: vel myrrhina (vt par eſt) apponerentur: quo nihil ad elegantiã poſſet deſiderari: inibi. T. Iunius: q & prætor: & legiõis præpoſitus fuit: ſumpta occaſione aureũ Scyphum egregii opis ſuffuratus eſt: qd̃ cũ in ratione colligenda Imper. Claudius dep̃henderet: peleganti commento hominis furtum putauit detegendũ: parato eñ mox alio cõuiuio: ii dẽ accerſunt: qui ad Imperatoris dapes pridie cõuenerant: & cũ ſingulis vaſa eadẽ gẽmea: & p̃cioſa in mẽſa reponerẽtur: vni dumtaxat: T. Iunio ſamiis ac fictilibus miniſtratũ eſt: quod & Suetoniꝰ (ſuppreſſo Iunii nomine) ſcribit: ex quo deinceps probro ſeruili reſperſꝰ eſt: q̃ſi ſcyphum aureũ in principis cõuiuio ſurripuiſſet: vt eſt author Cor. Tacitus: ſed is tamẽ Iunius in galliæ narbonenſis procõſulatu ſeuere admodũ: atq; itegre prouinciã rexit: quod apud authores relatum eſt.

Iudiciũ factum ab Hadriano Imper. de ægyptiis populis: eorũq; moribus: ac ibidem epiſtola perelegans Phlegontis Tralliani: ac de eius operibus non nihil. Caput. X.

NOn putaui abſurdũ fore:nec ingratũ legentibus: ſi Phlegontis tralliani epiſtolam de ægyptiis:eorũq; moribus ſubiiciam:qui libertus Hadriani Cæſ.fuit:quoniam in ea de Iudæis etiã atq; Chriſtianis: & vrbe Alexandria nõ nulla refert digna prorſus memoria.Neq; aũt me latet hanc ipſam epiſtolam ſub Hadriani principiis nomine miſſam fuiſſe Romã Seruiano viro maximo: & qui ter cons. fuerit:ſicuti Flauius Vopiſcus tradit:in libro ad baſſum ſecundo.Hadrianus inquit Augu.Seruiano Conſ.Sal.

Aegyptum:quam mihi laudabas Seruiane:totam didici leuem:pendulam: & ad omnia famæ momenta volitantem: & illi qui Serapim colunt: Chriſtiani ſunt & deuoti ſũt Serapi:qui ſe Chriſti epiſcopos dicũt:nemo illic archiſynagogus Iudæorũ: nemo ſamarites:nemo Chriſtianorũ non preſbyter:nõ mathematicus: non auſpex: nõ aliptes:ipſe ille patriarcha cũ ægyptũ venerit: ab aliis Serapidem adorare:ab aliis cogitur Chriſtũ:genus hominum ſeditioſiſſimũ:vaniſſimum:iniurioſiſſimũ: ciuitas opulenta diues:fœcunda:in qua nemo viuat ocioſus:alii vitrum conflant:ab aliis charta conficitur:omnes certe lymphiones cuiuſq; artis videtur: & habent podagroſi quod agant:habent cæci quod agant:ne chiragrici q̃dem apud eos ocioſi viuunt:vnus illis deus eſt:hunc Chriſtiani:hunc Iudæi:hunc omnes gentes venerantur:et vtinam melius eſſet morata ciuitas:digna profecto ſui profunditate: quæ pro ſui magnitudine totius ægypti teneat principatũ:huic ego cuncta conceſſi: vetera priuilegia reddidi: noua ſic addidi:vt præſenti gratias agerent:deniq; vt primũ diſceſſi:& in filium meũ Verum multa dixerũt:& de Antonio:quæ dixerũt:comperiſſe te credo:nihil illis opto:niſi vt ſuis pullis alantur:quos quẽadmodum fœcũdant pudet dicere: calices tibi albos:fortes:diuerſi coloris tranſmiſi:quos mihi ſacerdos templi obtulit:tibi & ſorori meæ ſpecialiter dedicatos:quos tu velim feſtis diebus: conuiuiis adhibeas: caueas tamen ne his Aphricanus noſter indulgenter vtatur: Vale hæc de ægyptiis Hadrianus: ex quo ſic Vopiſcus in vita Saturnini Augu. Sũt inq̃t ægyptii ventoſi: furibundi:iniurioſi:nouarum rerũ auidi:& vſq; ad cantilenas publicas liberi. Fuit aũt Phlegon Hadriani principis a ſecretis:ac libros permultos compoſuit: ſicuti in Sudæ collectaneis legitur:itaq; nõ pauci etiam fuerũt:qui opera quædam Hadriani in hunc ipſum Phlegontem rettulerũt. Nam Hadrianus idem tam cupidus famæ fuit:& laudis:vt libros a ſe ſcriptos de ſua vita libertis ſuis litteratis dederit: qui eos ſuis nominibus publicarẽt:quod cum alii multi: tum Aelius Spartianus tradit ad imper. Dioclitianum.

Dictum elegans Phauorini philoſophi de Hadriano imper. ac itidem ſimile q̃dam Aſinii Pollionis cum Octauio Augu.

Caput.XI.

NOn pauca in veterum monumenties reperiũtur:quæ Phauorini philoſophi et ingeniũ:& optimas diſciplinas probent.Is enim vt Hadriani tẽpore græca facundia præſtitit:ac Rom. quoq; eruditionem egregie calluit.Sed impſens dictum eius admodũ elegans apponam:in quo facile atticam aſtutiam:atq; artẽ cognoſcas:nam cum Aelius Hadrianus imper. cũ Phauorino(vt fit)de litteris ageret:atq; illũ in vocabuli vſurpatione liberius repræhenderet: amicis id arguentibus: q̃d inquius Hadriano de verbo eiuſmodi concederet:quo idonei authores vterentur: ſubridens Phauorinus.Et male inquit mihi ſuadetis familiares:qui nõ illum me doctiorem haberi ab oĩbus æquo animo feratis: qui.xxx.legionibus imperet. In hũc modum nimia imper.Hadriani ambitio:famæq; cupiditas deluſa eſt. Pari exẽplo & Pol

lio Aſinius: cum feſcenninos in eum Octauius Augu. ſcriberet: at ego inquit taceo: non enim facile eſt. in eum ſcribere: qui poteſt proſcribere: quod in cœnis etiam Ma- crobianis Auienus aſſeruit.

Verba Hieronymi expoſita de Hiſmenia contra quorundam inſcitiam: atq; in- eptias. Tum de Antigenide & Hiſmenia tibicinibus non nihil additum.

Caput. XII.

NIſi nuper quorundam inſcitiam: cum forte Hieronymi apologia aliquot au- dientibus legeretur contra Turrantiũ Ruffinum: tum eo maxime loco dep̃- henſa eſt eorum ignoratio: cum de erroribus. lxx. agit in his verbis: & quod nunc dabreiamyn interp̃tatus ſum: idcirco feci vt inextricabiles moras: & ſiluam no minũ: quæ ſcriptorum vitio confuſa ſunt: ſenſuũq; Barbariem apertius per verſuum cola dirigerem: mihimet ipſi: & meis iuxta Hiſmeniam canens: ſi aures ſurdæ ſunt cæteroru. Quæ verba in eodem Hieronymo leges: in præfatione Paralipomenõ ad Chromatium: ſed quo loco ait iuxta Hiſmeniam: q̃dam fluuiũ intelligi dixerunt: alii montem: alii philoſophũ neſcio quem: vt nihil ineptius aut dici abſurdius poſſit: cũ ſit accipiendũ iuxta Hiſmeniam hoc loco ex eius Hiſmeniæ tibicinis dicto: quo ſe ip ſum ſibimet canere aſſerebat: ita enim ſenſus procedit: & dicti gratia: quam rem vide tur mihi Hieronymus a græcis authoribus (vt alia multa) mutuatus: qui de ip̃o Hiſ menia referũt ſolitum ſæpe dicere: ſibi ip̃i canendum eſſe. Fuit enim Hiſmenias tibi- cen peritiſſimus Antigenidis diſcipulus: de quo etiã Boetius in muſicis: Hiſmenias inquit Thebanus boetiorũ pluribus: quos iſchiaticus morbus vexabat: modulis cun ctas fertur abſterſiſſe moleſtias. Neq; illud ignoramus: ꝙ hoc ip̃m q̃dam rettulerint ad Antigenidem: quoniam is diſcipulo ſuo diceret: mihi cane & muſis: ex quo ſic. M. Cicero in libro de claris oratoribus: tibicen inq̃t Antigenides Diſcipulo ſuo vergenti ad populum: mihi cane inquit & muſis. Ipſe aũt Antigenides (vt eſt author. L. Apu- leius in oratione ad Seuerianũ proconſulem) omnis voculæ egregius modulator fu- it: & omnimodis peritus modificator: ſeu tu velles æolium ſimplex: ſeu aſium variũ: ſeu lydium querulum: ſeu phrygiũ religioſum: ſeu doriũ bellicoſum. Mitto nunc ea de Hiſmenia: quæ apud græcos legũtur: quando & Plinius nobilem hunc facit: tradẽ do fulgentibus gemmis vti ſolitum: ſic vt ea oſtentatione muſicæ artes magis cenſe rentur. Quod & Nicomachus: & Dionyſiodorus pari ſtudio factitarunt.

Deos æuiternos & æuintegros a poeta Ennio appellari: & Apulei verba appoſi ta de diis æuiternis.

Caput. XIII.

ÆEuiternos deos appellauit. Q Ennius ea ratione: ꝙ in ſempiterno æuo ma- ieſtatem diuinam retineant: itaq; maximum Iouem principem & æuiternũ vocat: ſicuti a grammaticis noſtris adnotatum eſt. L. quoq; Apuleius cum de nomine ac poteſtate deorum diſputat: æuiternos dicit his verbis: hos inquit deos in ſublimi ætheris vertice locatos: ab humana contagione procul diſcretos: plurimi ſed non rite venerantur: omnes ſed inſcite metuũt: pauci ſed impie diffitentur: quos deos Plato exiſtimat veros: incorporales: animales: neq; ſine vllo exordio: ſed prorſus ac retro æuiternos a corporis contagione ſua quidem natura remotos: ingenio ad ſũ- mam beatitudinem porrecto nullius extrarii boni participatione: ſed ex bono: & ad omnia cõpetentia prono nutu: facili: ſimplici: libero: & abſoluto. Seruius autem grã maticus & æuintegros deos refert ab eodem Ennio appellatos: ꝙ integra eorũ ætas atq; perfecta conſiſtat. In antiquis vero elogiis æuiternum geniũ legimus: ſic. n. Ro-

mæ in tabula marmorea deſcriptum eſt.D.POT.ET GEN.AEVIT.D.
Quod interpretari ad hunc modum poſſumus. Diis potentibus & genio æuiterno dicatum.Sed & Plinius ſecundus de æuiterno deo meminit: in cuius ſacris furuum bouem imolari mos fuit: quod a Ver.Flacco notatum eſt.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER TERTIVSDECIMVS.

Pulcherrima deſcriptio de naturæ ordine ac poteſtate ex Bardeſane Syrio: ac Pacuuii carmen allatum de re conſimili.

Caput.I.

PErmulta paſſim apud philoſophiæ authores legũtur: de viribus atq; poteſtate naturæ: cuius prouidentia factũ ſit: vt elementa itidem ipſa ſuis quaſi numeris oriantur: cõcreſcant: & obeant: q̃d omnia æq̃ animantia ſimili lege ad ortum & obitum perducantur. Quã rem mirifica quidem elegãtia & eruditione videtur mihi imprimis Bardeſanes ſyrius deſcripſiſſe; quem Pamphilus Euſebius in diſciplinis cœleſtibus omnium Chaldeorũ doctiſſimum appellat.Sed libitum eſt eius verba ſubiicere: q̃bus aperte cognoſci poſſit: & eiuſdem authoris eruditio: & naturæ ipſius: atq; mortalium vitæ elegãtiſſima deſcriptio: cũ inter ipſa bruta animãtia: & homines mirificam certe differentiã afferat: ſic em̃ tradit.Homo naſcitur: alitur: creſcit: comedit: bibit: dormit: ſeneſcit: moritur: quæ omnia ipſi cum cæteris animantibus æqua ratione cõmunia ſunt: ſed bruta q̃dem & ſtolida animalia (quæ græci αλογα vocãt) cum procreata ſunt natura ipſa: nõ ratione feruntur: Leo carnes comeſt: ac ſiquis iniuriam inferat: ſtrenue pro ſalute pugnat: oues aũt fœnum eſitant: carnes neutiq̃ attingũt: neq; ſe ab iniuria defendunt: ſcorpius terræ glebis depaſcitur: & aculeo virulẽto nec iniuriãtes inuadit: formica duce natura futuram hyemem præuidet: ob idq; ſummo labore: ipſa æſtate alimenta ſibi ad vitam recondit. Apes ipſæ mel cõficiũt: eodẽq; nutriũtur: plura eademq; magis miranda poſſum narrare: ſed hæc ſatis arbitror: ex q̃bus intelligamus bruta ipſa: & rationis expertia ferri natura: ac ſecũdũ eam iucũde viuere. Soli aũt homines cũ & natura (vt dictum eſt) ducantur: mentem ſimul ac rationem: quæ inde oritur: præcipuũ veluti munus adepti ſũt. Etenim nõ vnus q̃dem hominibus cibus: ſed varius ac diuerſus: alii vt leones nutriũtur: alii ſicuti oues: neq; itidem vnus omnibus veſtitus: non mos: non lex: nõ vnus viuendi modus: non ſimplex rerum cupido: ſed hominũ ſinguli vitam ſibi pro voto deligunt: neq; vicinos (niſi quantum libuit) imitantur. Hæc hactenus Bardeſanes. M. aũt Pacuuius vir in ſcribendis fabulis excellens: vim ac poteſtatem naturæ in Chryſippo egregie admodum cõſcripſit: cuius merito eueniat: vt orta omnia (quod inq̃t Salluſtius) occidant: & aucta ſeneſcant: Pacuuii verſus hi ſunt.

Quicquid eſt hoc: omnia animat: format: alit.
Auget: creat: ſepelit: recipitq; in ſeſe omnia:
Omniumq; idem eſt pater: in idemq; eadem
Quæ erunt de integro: atq; eodem occidunt.

De malo ciuiliũ diſſenſionum: & imago diſcordiæ elegantiſſimis verſibus a Petronio Arbitro deſcripta.

Caput.II.

CVm nuper legerem Petronii Arbitri carmen de bello inter Cæſarem & Pompeium: mirifice me talis deſcriptio tenuit: ſed in ea maxime parte ſum delectatus: qua diſcordiæ imaginem graphice & erudite expreſſit: quod ego ad notandum putaui: ſiqdem nihil in quaq; ciuitate calamitoſius: atq; peſtilentius eſt ſeditione ciuili: & inteſtinis factionibus. Sicuti noſtra quoq; ætas abūde intelligit: qua ſubcreſcentibus paſſim italiæ fluctibus ac diſcordiis: galliæ reges illam inuadētes peſſime affecerunt: ſed apponam carmen Petronii.

Intremuere tubæ: ac ſciſſo diſcordia crine
Extulit ad ſuperos ſtygium caput: huius in ore
Concretus ſanguis: contuſaq; lumina flebant.
Stabant irati ſcabra rubigine dentes.
Tabo lingua fluens: obſeſſa draconibus ora:
Atq; inter toto laceratam pectore veſtem:
Sanguinea tremulam quatiebat lampada dextra.

Ex his conſtare poteſt: q̄ ſit diligenter & aſſidue laborandū: vt iſtiuſmodi ſeditiones: atq; diſcordias effugere poſſimus: quoniam id a Catone ciuitatis venenū veriſſime eſt appellatum: ſicuti & M. Agrippa aſſeruit: qui multum ſe debere Salluſtianæ ſententiæ profeſſus eſt: quo loco egregie ac prudenter inquit: Concordia paruæ res creſcunt: diſcordia maximæ dilabuntur.

Romanorum lex de diis colendis: ac probandis per. S.p.q.r. ac de Chriſto etiā: & quantum Tib. Imperator illi conceſſerit.

Caput. III.

NVper habita mentio eſt de Tiberio Imperatore: & Chriſti miraculis; quæſitumq; a viris doctioribus: an Cæſ. Augu. quicq̄ de eo comperiſſet: qui tot miranda: peneq; incredibilia in ægypto ac Syria paleſtina effeciſſet: qua in re tā etſi non pauca vltro citroq; pro tempore habita ſunt ad id pertinentia: nullus tamen ex veteribus copioſius hoc explicat: q̄ Florens Tertullianus: cui eqdem propter antiquitatem: & egregiam eruditionem: nō dixerim quantū concedam ac deferam: Is apte probat relatū fuiſſe Tib. principi per Pontium Pilatum de Chriſti diuinitate: qui tum apud Syrios præfectus agebat. Quod etiā in Taciti hiſtoria notatū eſt. Quin & ipſum refert Cæſarem Tertullianus (quod eſt magis mirandum) detuliſſe hoc ad ſenatum: cū prerogatiua: vt inquit ſui ſuffragii: ſenatus vero Romanus φ eam rem minus probaret neglexit: Cæſar in ſententia perſtitit: periculūq; & pœnam his cōminatus eſt: qui temere Chriſtianos accuſarēt. Hæc inquā a Tertulliano in eo potiſſimū libro referūtur: qui apologeticus cōtra gentiles inſcribitur: Neq; aūt mirum eſt: ſi S.p.q.r. Impera. Tiberio hac in re nō paruit: quoniam de nouis diis recipiendis: atq; expellendis: ſenatus ipſe qua polleret authoritate decernebat: ſicuti Romanæ leges ac decreta ſtatuerūt. Nam & in Pontificum libris ita ſeruatum eſt.

Seperatim nemo ſit habens deos nouos: ſiue aduenas:
Niſi publice aſcitos priuatim colunto.
Diuos: qui cœleſtes ſemper habiti colunto.
Conſtructa a patribus delubra habento.

Ex his autem facile colligitur: haud permiſſum cuiq̄ in vrbe deos ſibi alios aſſumere: præterq̄ quos. S.p.q.r. voluiſſet: ex quo dictum merito eſt ab eodem Tertulliano: vetus decretum Romæ fuiſſe: nequis deus ab imperatore poſſet conſecrari: niſi a ſenatu etiam probaretur. Euſebius autem Pamphilus in ſacra hiſtoria hæc eadem aſſerit:

mutuatus fere(vt alia multa)a Tertulliano:quem legum: decretorumq́ romanorũ peritiſſimum vocat.

De nimia feritate Saporis regis cõtra Rom.Imper. Aurelianum : ac de Tamburlano etiam principe ſimile exemplum cõtra Bayſettum Thurcarum Imper.

Caput.IIII.

QVi res geſtas imperatorum apud veteres litteris commendarũt: de Sapore Perſarũ rege:inter alia vnum hoc animi inſolentis: & imperioſi exemplũ referunt:de quo mihi agendum putaui.Is enim Sapor cũ in bello contra ſenatum po.q.r.impera. Aurelianum cepiſſet: cum maxima qdem ignominia cum hominem captiuum detinebat:qui totius fere orbis terrarũ imperator fuiſſet: ſic vt aſcenſurus equum Rex ſapor:curuatos Aureliani humeros pedibus premeret : ac deinde equum regeret. Qua animi elatione & inſolentia:nihil prope immodeſtius:aut inſolentius dici poteſt:cum & rex Belſolus:Odenatuſq́:& Valenus: aliiq́ cõplures præclari principes ad repetendũ Rom.Impe. Aurelianum inſurgerẽt cõtra Saporem:ſed et Tamburlanus(qui multo poſt Imperator maxim⁹ apud Scythas præſtitit)nõ minore qdem ſæuitia & animi feritate fuit: quod alibi a me commodius relatũ eſt.Is enĩ Tamburlanus Bayiſettum thurcarum principem cũ in bello cepiſſet : per omnes ſane expeditiones:quas egit complures: cathenis deuinctum in exercitu circũagebat: quo tam diro exemplo talis crudelitas magis magiſq́ populis innoteſceret.

De.L.Metello viro clariſſimo: & q̃ in tota vita decem præcipua pro voto ſit conſecutus:ac de Craſſo etiam Mutiano:eiuſq́ inſignibus.

Caput.V.

EGregie factum eſt:ac pro Romana dignitate a L.Metello:qui decem ſe præcipua: & maxima in tota vita conſequi ſummo ambitu deſiderauit eaq́(vt traditur)abunde pro voto ſibi parauit: ſũt aũt hæc:quæ vir maximo animo et cõſilio cõcupierit:vt ex his aperte intelligatur:q̃ vel a tenera ætate virtutũ ſigna in hominum ingeniis prælucescant. Voluiſſe.n. ferũt primarium ſe bellatorem eſſe: optimũ oratorem: fortiſſimũ imperatorem : auſpicio ſuo maximas res geri : maximo honore vti:ſumma ſapientia eſſe:ſummũ ſenatorem haberi:pecuniam magnam bono modo inuenire:multos libros reliquere:& clariſſimũ in ciuitate eſſe.Atq́ hæc quidem(vt dixi)cõſecutus traditur. Sicuti.Q.Metellus ſcripſit in oratione de laudib⁹ patris:& C.Plinius in hiſtoria naturali recenſuit:ſiqdem nõ modo quindecemuir fuit agris dandis:ſed pontifex:bis Conſ.dictator:& magiſter equitũ:etiãq́ a pop.Rom. curru donatus : quo in curiam veheretur. Quod ipm alibi a nobis copioſe relatũ eſt: P. vero Craſſus Mutianus vir ſtrenuus atq́ clariſſi. quinq́ maxima & præcipua dicitur habuiſſe:vt Aſellio Sempronius in romana hiſtoria rettulit: q̃ eſſet qdem ditiſſimus:nobiliſſimus:eloquẽtiſſimus:iuriſcõſultiſſimus:qd etiã pontifex max.Quã rem et in Gellianis noctibus comperies.

Diligens adnotatio de generibus telorum ac nominibus : & quæ cuiuſq́ gentis ſunt:tum de lancea: & ceſtris non nihil.

Caput.VI.

NOn defuerunt apud veteres:qui de re militari cum ſcriberent:Telorũ quoq́ genera:& gladiorum referrent:ſed ea tamen minus apte:& commode diſtinxerunt.Quod ego nuper in quorundam obſeruationibus cognoui: qui veterum authoritate decepti: paulo imprudentius in eundem ſunt errorem delapſi : qua

in re vt ad liquidũ veritas pernoſcatur:telorum genera & iaculorũ afferemus:qbuſq;
nominibus apud ſuos populos cenſeãtur:nequis diligentiã in nobis: maioremq; præ
terea curam deſideret:ſunt igitur hæc:quæ apud probos authores iaculorũ vocabu=
la comperies:ſpari:cateiæ:frammeæ:caiæ:rumigeſti:meſanculæ:ſibini:geſſa:veruta
aclydes:romphea:lanceæ:pila:ſariſſæ:nam& ſcibones quoq;: & tragulas: & telones:
haſtas:ſudes:phalaricas.iſſos:faces:ſemiphalaricas: ceſtra: ſolliferrea: & ſcorpios le=
ges. Propria vero populorũ hæc ſunt: vt doctiores fere conſentiũt: frammeæ germa
norum:geſſa Gallorũ:romphea thracum:lancea Hiſpanorum:Pila Romanorum:Iſſi
boiorum:ſariſſæ Macedonum:vnde Sariſſophoros milites(qui cũ Alexandro mace=
done decertarũt)frequens apud authores inuenias: Sibini vero Illicorũ ſunt. Q; au=
tem lanceam dixerim eſſe hiſpanicum: ſequutus ſum.M. Varronem: & Gelliũ: nam
Varro ipe in libris rerum diuinarũ lanceam aſſeruit nõ latinum qdem:ſed hiſpanicũ
eſſe verbũ: etſi Pom. Feſtus(qui Verrii Flacci cõmentarios in breuiariũ contraxit)
græcum eſſe hoc ſcribat:q apud eos λογχη pro haſta capiatur: ac λογχητησ ſatelles
ſit: vnde ridiculus error vulgi e ſacra hiſtoria emerſit: Longinũ temere credentis pro
lancea:cũ verba in Ioannis euangelio ad hũc modũ legantur αλλα εισ των στρατιω
των λογχη αυτου την πλευραν ενυξε:Cæſtron vero apud græcos teli genus:quod in
bello perſico inuentũ fuerit:ſicuti Sudæ collectanea probãt. Quidam ex noſtris Viri
culum latine vocarũt:Sibinam quoq; inter ipa tela relatã: Sex. Põpeius libro .xix. de
verbis priſcis teſtatur:Sibina inquit apud illyricos telum dicitur:venabuli ſimile: de
quo &.Q Ennius in Rom.annalibus meminit.
Illyrici reſtant:ſicis ſibiniſq; fodentes.

De anatomicæ diſciplina:& hiſtoria de Ariſtomene Meſſenio:qui hirſuto corde
fuerit:ac ibidem relata quædam ex veteribus de humano corde.

Caput. VII.

VIdere eſt apud eos authores: qui libros anatomicos ediderũt:miranda quæ=
dam:& quaſi incredenda deſcribi de humani corporis partibus:qua in re pu
tamus magna ex parte fidem illis adhibendam: quandoqdem curioſa vete=
rum ſedulitas:nihil prope intactum: vel inconſideratũ reliquit: in quo nõ ſe demitte
ret.Illud aũt inter alia me nuper tenuit:q in qbuſdam hominibus traditum ſit:cũ eo
rum cadauera diſſecarentur:hirſutũ cor fuiſſe inuentũ:veluti & in corde bouis: equo
rũq; oſſa etiã comperta.Inter alios vero Leonidam Sparthanũ:& Ariſtomenem Meſ=
ſenium nominauit:C.Plinius:& Max.Valerius: eoſq; animo & fortitudine fuiſſe in=
ſignes: atq; præclariſſimos aſſerunt.Etẽ Ariſtomenes qdem (vt in veterum hiſto=
riis traditur) trecentos Lacedæmones occidit : cũq; idem cõuulneratus foret & ca=
ptus:latomiarũ pœnã & anguſtias:per cuniculos:& cauernas euaſit: ſequutus vide
licet ſubterraneos aditus. Iterum captus(cuſtodibus ſomno ſopitis)ad ignem acceſ
ſit:& lora cũ corpore exuſſit:cum tertio caperetur:Lacedæmones eiuſdem pectus diſ
ſecuerũt:quo hominem quoq; introſpicere poſſent:inuentũq; eſt hirſuto corde fuiſſe
Ariſtomenem.De perdicibus autẽ: q in paphlagonia bina corda habeant: authores
ſũt:philoſophus Theophraſtus:Plinius : & Gellius : ſicuti etiã vulgatum illud in ex
tiſpiciis:cor ipſum aliquando haud in victimis inuentum: quod ipſum:C.Cæſari ſa=
crificanti non ſemel dicitur accidiſſe : quibus autem cor rigidum ſit : bruta illa:& ſto
lida animantia exiſtimantur:quibus prægrande: timidiora & pauida: quibus parua:
audacia et animoſa:quod&.C.Plinius ex Ariſtotelis libris:vt alia multa recenſet:quo
loco de anatomice diſſerit.

Quo modo Dioclitianus Cæſ.Imperii dignitatem comtempſerit: & quibus verbis apud po.Romanum deprecatus ſit.

Caput.VIII.

DIgnum ſane exemplum de imperio Dioclitiani Augu. in veterum cōmentariis reperitur.Is enim Dioclitianus Romæ imperator factus: diu imperium cum Herculio Cæſare tenuit: quo factū eſt:vt cum in ſenium vergeret: relicta imperandi cura: priuati hominis perſonam delegerit: quaſi parum foret idoneus ad imperiū Rom.popu.moderandū. Quod eqdem propterea exiſtimaui referendū: vt etiā quiuis intelligat: q̄ maxime interdum fallantur homines: qui ea ſummo ambitu conquirant: & immoderata libidine expetant: quæ fugienda prorſus: ac deuitanda prudētiorum iudicio cenſentur. Nam hic idem impe.Dioclitianus: vbi ſe imperio abdicauit: Salonas conceſſit dalmatiæ vrbem: in qua natus eſſet: cūq; ibidem priuatꝰ in villa iuxta Salonas ageret: ac molliter pro ætate præclaro in otio conquieſceret: rogatus plurimū eſt: a Senatu.p.q.r.ad imperium recipiendum: ſed is talem dignitatē: æque ac maximam peſtem accuſauit: atq; in hūc etiam modū reſcripſit. Vtinam Romani poſſetis holera viſere: noſtris manibus Salonis inſtituta: profecto em̄ nūq̄ iſtud tentandū iudicaretis. Ex quibus haud dubie colligitur: quāti ſit habenda ratio vitæ quietioris: præſertim in ætate iam affecta. Nam idem quoq; Dioclitianus cū priuatus viueret: prudēter atq; egregie de imperio dixit: Nichil eſſe in rebus humanis difficilius: q̄ bene imperare. Quod & Flauuius Vopiſcus in commentariis ad Baſſum ſcribit.

Diſſentire.C.Plinium ab antiquis ſcriptoribus de vrſis Numidicis & ꝙ in libya: & Numidia celebrentur: ex Solino: Herodoto: & aliis.

Caput.IX.

SEruatum eſt: & in Rom.annalibus relatum: vrſos quidem numidicos in circo Romano ab Aedilibus editos.M.Piſone: &.M. Meſalla Coſ.qua in re.C. Plinius mirari ſe plurimum refert: ꝙ etiam numidicos additū ſit: cum in ipſa (vt inquit) aphrica minime vrſi gignantur. Ego etſi a Plinii authoritate nō cenſeam penitus diſſidendum: quoniam is qdem in veterum monumentis perquirendis penſandiſq; diligentior cæteris: & accuratior videri ſolet: nō tamen prætermittam: quo minus ea de vrſis numidicis aſcribam: quæ cū publica annalium authoritate cōueniant. Siqdem Iulius Solinus in polihiſtore (ita enim liber inſcribitur) de vrſis numidicis hæc tradit. Numidici vrſi forma inquit cæteris præſtant: rabie dūtaxat: & villis ꝓfundioribꝰ. Quod haud dubie probat: & in ipſa pariter numidia vrſos procreari. Verba aūt ex Rom. annalibus hæc ſunt: quæ Solinus etiā (vt alia permulta) ex libris Plinianis trāſtulit. M.Piſone & M.Meſſalla Coſ.ad.xiiii.Cal.Octobris.L.Domitius ænobarbus curulis ædilis vrſos numidicos centum: & totidem venatores æthiopas in circo romano dedit: quod ſpectaculum inter memorabiles titulos annotatur. Herodotus quoq; alicarneſſeus idem ſenſit de vrſis libycis: vt poetas noſtros mittamus: qui aperte probant: fuiſſe numidicos vrſos maxime celebres: nam & numidas: & libycos paſſim appellitant: cuiuſmodi illud.

Profuit ergo nihil miſero: ꝙ comminus vrſos
Figebat numidas: albana nudus arena.
Aliud: Qꝫ freno libyci domantur vrſi:

De figuris & effigie elementorum: ex Pythagorica doctrina apud Philoſophū Platonem. Caput.X.

ERo comperto iam omnibus eſt: Platonis ꝗdem philoſophiam magna ex parte e ſacris illis: ac myſteriis Pythagoræ proueniſſe: quando & ipſe Plato plæraqꝫ non aliter ſenſit: ac Pythagoras: quod ipſum alicubi ingenue profeſſus eſt: vt homo ad veritatem natus: cuiuſmodi etiam placita hæc atqꝫ decreta ſunt: de mundi primordiis: eorumqꝫ habitu & figuris. Aſſerit enim Pythagoras: quiqꝫ eum ſecuti ſunt: Terræ elementũ cubi: ſeu quadrati effigiem præferre: Ignem vero Pyramidis: Aquam forma eſſe octangula: vniuerſum aũt duodecim angulorũ effigie: in qua ſentẽtia & Plato ipſe fuit: qui in Tymeo copioſe hoc totũ percenſuit. Quod ego vel ob id obſeruandum putaui: vt iſtiuſmodi etiã opiniones memoriæ cõmendarem: ſed enim Pythagoras in hunc modũ ait: ſicuti & Claudius Galenus repetit: quo loco de philoſophorũ placitis: atqꝫ ſententiis diſputat: Pythagoras inquit εν μεν γαρ του κυβου γεγονεναι την γην φησιν εκ δε της πυραμιδος το πυρ εκ δε του οκταεδρου το υδωρ. εκ δε του δωδεκαεδρου την του παντος σφαιρας. quod & Ioãnes Zezes diligenti ſtudio proſecutus eſt: vir (vt apparet) in omni antiquitate maxime diligens.

Quid in Romana Theologia forẽt Deus Sentinus: & Deus Vitunus: ac de diis etiam ſelectis nonnulla ex Varronis: & Auguſtini cõmentariis.

Caput. XI.

LIbros. xvi. ſcripſit. M. Varro de Romanorum Theologia: in quibus cũ varia deorũ nomina: atqꝫ rationes collegiſſet: in tam diuerſo: tamqꝫ multiplici deorum numero: Vitunum: & Sentinũ enumerauit: eoſqꝫ appellari ſic aſſeruit (vt eſt author Auguſtinus) ꝙ alter vitam: alter ſenſum a puerperio largiatur: itaqꝫ hos deos Auguſtinus obſcuriſſimos appellat: & hi tamen inquit: multo plus ꝑſtant: cum ſint ignobiliſſimi: ꝗ̃ illi tot proceres: & electi dii. Nam nihil dici potius atqꝫ præclarius poteſt in omni officio mortaliũꝗ̃ viuendi: ac ſentiendi munere ampliari: quo circa viuificatorem: ac ſenſificatorem nominat. Qđ autem ſelecti dii ab Auguſtino nuncupantur: ſciendum eſt: hos omnes a Varrone explicatos vno volumine: ob eãqꝫ rationem ſic appellatos: ꝙ ampliorem poteſtatem: atqꝫ dignitatem poſſideant: ſeu ꝙ apud ipſos populos celebriores aliis forent: maioribuſqꝫ honoribus colerentur: quapropter a veterib⁹ dii ſelecti nobiliſſimi habiti ſunt: ſupra cæteros deos: ab Auguſtino bis deni enumerantur: ex traditionibus. M. Varronis. xii. mares. viii. fœminæ: hoc eſt Ianus: Iupiter: Saturnus: Genius: Mercurius: Apollo: Mars: Vulcanus: Neptunus: Sol: Orcus: Liber pater. Tellus: Ceres: Lucina: Iuno: Diana: Minerua: Venus: Veſta: Sed hæc de diis alibi explicauimus: dicatis huic operi voluminibus.

Q: ſit grauiſſimũ crimen nimia in homine inſolentia: & ꝙ ꝓ comitiali morbo habeatur: atqꝫ execretur a philoſophis.

Caput. XII.

QVantum præſtitit priennenſis Bias conſilio atqꝫ ſapientia in omnibus vitæ officiis: notum eſt his omnibus qui antiquitatis ſtudio: atqꝫ diſciplinis delectantur: cum ab ipſo etiam Apolline propter egregiam ſingularemqꝫ illius ſapientiam: tripode aureo donatus tradatur. Is igitur inter cætera hominum vitia & delicta: faſtum: præcipue ac inſolentiam odio maximo habuit: nihil exiſtimans iniquius ac ſceleſtius in rebus humanis fieri: ꝗ̃ elatione animi: immodicaqꝫ arrogantia vti. Quo circa modeſte inquit & ciuiliter in vitæ officiis agendum eſſe. Ita enim gratia & ſtudium paratur apud omnes: faſtus aũt & inſolẽtia damnũ atqꝫ odium affert.

Sed & Zeno ille citieus (cuius verecundia præcipue cõmendatur) monere homines
conſueuit: vt nihil prorſus faſtu & inſolentia indignius atq; fœdius exiſtimaret. Idq;
cum omnibus tum in iuuenibus maxime: ꝙ eorum ingenia ſine vlla ratione impu-
dētiſſime inſoleſcant: eoq; nomine in furorem atq; inſaniam facile rapiantur. De qua
re cum copioſe atq; eleganter Picus Mirandula mecum diſſeruiſſet: haud alienũ exi
ſtimaui ab inſtituto noſtræ profeſſionis: aliquid ceu mnemoſynõ mihi ipſi adnotare:
eſt enim hac in re habenda ſemper inmemoria Heracliti Epheſii ſententia (qui ex ip
ſa ſcribendi obſcuritate ſcotinos eſt appellatus) is nãq; faſtum dicebat atq; animi ela
tionem: perinde atq; ſacrum morbum ſeu comitialem habendum atq; extimandum.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER QVARTVSDECIMVS.

Q̃ probis moribus & egregia doctrina Plutarchus præſtitit: ac ibidem epiſtola
eiuſdem aſcripta ad Vlpium Traianum Augu.

Caput. I.

COmplura ſunt in græcorum commentariis: quæ Cheronenſis Plu-
tarchi mores: atq; ingenium declarent: quanta videlicet modeſtia
& probitate omnes diſciplinas: atq; optima ſtudia percolueri: tet
ſi opera ab eo compoſita: elucubrataeq; vigiliæ hoc totum etiã cõ-
probent: iuxta illud: qualis oratio talis vita. Nã cum Vulpii Traia
ni Augu. præceptor fuerit: ac eiuſdem ingenium bonis diſciplinis
inſtruxerit: Suum eſſe officium exiſtimauit: non minus honeſtis ſtudiis: q̃ proprio vi
tæ exemplo eum optime erudire: qui merito conſenſu omnium totius orbis terrarũ
impera. dici deberet: neq; modo imperator: ſed optimus impe. qđ in nummis adhuc
veteribus vulgo perſpicitur: in quibus idem Traianus titulo quaſi peculiari optim9
cenſetur. Sed libuit epiſtolam philoſophi Plutarchi ſubiicere: ad eundem Traianum
deſcriptam: quo facilius iudicari poſſit: quanta animi libertate: ad optima quæq; con
ſequenda adhortetur & moneat: quaſi iam tum tanti animi indolem: ac virtutem p̃-
notaret. Plutarchus Traiano Augu. ſalutem. Modeſtiam tuam noueram non appe-
tere principatum: quem tamen optimis moribus ſemper mereri ſtuduiſti: itaq; tanto
dignior hoc iudicaris: quãto a crimine ambitionis abeſſe longius exiſtimaris: quo no-
mine tuæ virtuti gratulor: & fortunæ meæ: ſi eum recte geſſeris: quem probe merui-
ſti: alioqui te periculis: & me detrahentium linguis ſubiectum iri non dubito: cum &
ignauiam Imperatorum Roma non ferat: & ſermo publicus delicta diſcipulorum re-
fundere ſoleat in præceptores. Sic Seneca Neronis ſui culpa detrahentium verbis in
ceſſitur: adoleſcentum ſuorum temeritas in Quintilianum refunditur: & Socrates
in pupillum ſuum demẽtior fuiſſe culpatur: Tu vero quodcunq; velis: aut cupias re
ctiſſime geres: ſi non a te ipſo receſſeris: ſi primum te: animumq; tuum compoſueris:
ſi omnia ad virtutem diſpoſueris: recte tibi vniuerſa proceſſerint: ciuitatis conſtitu-
tiones: morumq; vires tibi deſcripſi: quibus ſi (vt par eſt) obtemperaueris: Plutarchũ
viuendi habebis authorem: alioqui præſentem epiſtolam teſtem inuoco: qđ in perni
ciem quidem Rom. imperii non pergis authore Plutarcho. hæc hactenus: quæ ab au
thore in libro de imperatoria inſtitutione referuntur.

Sacricommiſſum: & impiecommiſſum quomodo inter ſe differant: ex pontificū legibus: & quid hæc verba ſignificent.

Caput.II.

APpoſite me Hercle: & erudite ſcruata eſt a veteribus Rom. proprietas quædam: & poteſtas in exponēdis vocibus: adeo vt quo antiquiores aliquid ſcripſerunt: eo id videatur abſolutius: doctius: ac ſincerius: ſicuti qđ nuper in iure pontificum Rom. legimus: quo loco impiecōmiſſum: & ſacricommiſſum differre inter ſe aſſerunt: nam committere impie is dicitur: qui tamen purgari poteſt: ille aūt ſacricommiſſi arguebatur: qui nullo pacto aut tempore poſſet expiari: verſus ex tabulis illis pontificum hi ſunt.

Sacricommiſſum eſt: quod nunq̄ expiari poterit:
Impiecommiſſum eſt: quod expiari poterit.

Qua in re peregregie mihi videntur conſideraſſe aliud ad vitæ modeſtiam pertinere alterum ad religionem & deos: itaq; .M. etiam Cicero ius pontificū accurate doctus: hoc inquit poſtremum vel aſperſione aquæ: vel dierum numero tollitur: animi labes neq; diuturnitate vaneſcere: nec manibus vllis elui poteſt.

De obitu dæmonum: ac memoranda hiſtoria de Panis interitu Tib. Cæſ. imperante: tum de Chriſto etiam nō nihil conſiderandum.

Caput.III.

LIbrum fecit Cheroneus Plutarchus hoc titulo: q̄ oracula veterū defecerint. Vir iudicio & græca eloquentia ſummus: in eo autem dæmones quoq; ipſos fuiſſe mortales affirmat: exemplumq; adiicit de Panis memorando interitu: quem accidiſſe inquit Tib. Cæſare imperante. quod ego præteriiſſem vt cōmentitium: & fabuloſum: niſi me Plutarchi grauitas: & in rebus decernendis iudicium cōmoneret: ſed eius verba ſubſcribam: ex quibus aperte hoc totū de Panis interitu conſtare poſſit. De morte inquit dæmonū audiui equidem a rhetore Aemiliano: viro & prudente ac modeſto: quem multos veſtrum cognouiſſe arbitror: q̄ cum eius pater Italiam adnauigaret: circa inſulas quas appellant echinadas: et ventis deficientibus prope Paxas deueniſſet: cūq; omnes fere: qui ſimul nauigabant: attentiores euigilarent: repente a Paxis inſula vox magna eſt exaudita: qua Thannus qdam vocabatur: quæ vox rei nouitate magno admodū terrore cunctos perculit. Thannus em̄ ille: qui vocabatur: homo erat ægyptius: eiuſdemq; nauis gubernator: ex quo ſemel atq; iterum vocatus nihil reſpondit: Tertio autem morem vocanti geſſit: atq; illi reſpondit: ille vero multo maiori voce exclamauit. Cum fueris propter paludem: nuncia tunc Pana magnum eſſe mortuum: quo audito dicebat Epiterſes (ita enim Aemiliani pater vocabatur) omnis magno terrore fuiſſe affectos: cumq; magnopere dubitarent: an eiuſmodi voci foret obtemperandum: Thanni gubernatoris conſilium hoc a cæteris probatū eſt: vt ſi venti pro voto ſpirarent: nihil prorſus dicendum: ſin autem cōtra accideret: ac flatus eo loco deficerent: proloquendū eſſe: quod audierūt. Cū igitur paludem attigiſſent: neq; tū venti ſpirarent: Thannus ipſe in æquor pronus clara voce exclamauit: quæ audierat: Magnus Pan mortuꝰ eſt: quo nūciato ſtatim magnus multorum gemitus: quodam quaſi miraculo exauditus eſt: quoniāq; haud pauci fuerant qui ſimul nauigabant: cū facili curſu Romā veniſſent: tantæ rei rumores vniuerſam quidem ciuitatem replerūt. Tib. aūt Cæſar (q Romanæ tū reipu. imperiū gerebat) Thannū accerſiuit: eiq; tam certā fidem habuit: vt cōuocatis philoſophis: qui in vrbe erant: diligēter q̄ſitum ſit: quiſnā ille Pan eſſet: ipi vero phi pari cōſenſu dixerunt: de

illo qdem nunciatum videri: qui a Mercurio: & Penelope originem duxerit: hactenus Plutarchus. Quæ vel Pamphilus Euſebius ad epiſcopũ Theodorum recenſet: Idemq; ait: dignum eſſe diligenti animaduerſione: eodem tempore fuiſſe hunc dæmonis obitum: quo & Chriſtus: quem pro ſummo deo Chriſtiani colunt: qui omnes quidem dæmones: de hominũ vita expulit: atq; deiecit. Tib. eñ imperante chriſtus vixit: & pro ſalute mortalium in crucem elatus eſt: ſed hoc totum cõmodius in ſacris theorematis explicauimus.

Galieni Impe. impudenter dicta contra Rom. rem. pu. & quo animo fuerit in acceptis cladibus atq; defectionibus.

Caput. IIII.

CVm legerem nuper Rom. annales: in quibus imperatorum hiſtoria ſcribitur: aperte cognoui quanto in diſcrimine romana dignitas ſæpiſſime ageretur: his præſertim temporibus: quibus ipſi principes libidinibus ac voluptatib⁹ dediti: nihil prætetea penſi habebãt de imperio Rom. & eius maieſtate. Itaq; mirandum non eſt: ſiquando tam ſumma dignitas ad haſtam etiam deuenit: ac viliſſimi inſtar mancipii venditioni expoſita eſt: vt is imperium orbis poſſideret: qui plus auri militibus obtuliſſet. Illud autem fœdius: atq; damnoſius: ꝙ & quidam impe. de acceptis cladibus: ac prouinciarum defectionibus: impudentiſſime iocati ſunt: cuiuſmodi fuerunt illa: quæ Galieno imperante contigerunt: Is. n. tam perditæ fuit licentiæ atq; improbitatis: vt contra Rom. decus: propriamq; dignitatem: in his iocari nõ dubitaret: quæ in humani generis damnũ extarẽt: ſicuti ab antiquis ſcriptorib⁹ aſſeritur. Nam cũ Galieno relatum eſſet: ægyptum a Rom. imperio deſciuiſſe: ita illudens inqt: quid? ſine lino ægyptio eſſe nõ poſſumus? Perdita aũt Gallia riſiſſe fertur: & non eſt inquit tuta reſpu. ſine trabeatis ſagis? Cum vero Aſiam vaſtatam: & Alemannorũ concurſionibus: Scytharumq; inuaſionibus comperiſſet: quid? inquit ſine aphronitis eſſe non poſſumus? Sed iſtiuſmodi plura alia & fœdiora de Galieno impe. a Pollione Tremellio ſcribuntur ad conſtantinum impe.

Probro fuiſſe apud romanos: vt equites ac pedites in cœlibatu eſſent: tum leges allatæ contra cœlibatum: & qd item Moſes & Plato ſtatuerint.

Caput. V.

EGregie ac prudenter a veteribus factum eſt: qui ciuitatum inſtituta & leges volebant a ſuis ciuibus perdiſci: ne videlicet ignari rerum & vitæ: rationiſq; expertes haberi poſſent: nã qd eſſe hominibus melius ac potius debet: ꝙ̃ ex aliorum inuentis: atq; conſtitutionibus prudentiam augere: & inſcitiam prorſus repellere? Ex quo illud nuper obſeruandum putaui: quod in. xii. relatum eſſet cõtra eos ciues: qui in cœlibatu perſiſterent. Erat. n. cenſorum officiũ: ne Romæ equites ac pedites cœlibes forent: ꝙ hoc ipſum veluti probrum habitum eſt. Verſus autem ex antiquis legibus ſubiiciam: quo facilius id totum innoteſcat.

Cenſores equitum: peditumq; prolem diſtribuunto.
Cœlibes eſſe prohibunto.
Mores populi regunto.
Probrum in ſenatu ne relinquunto.

Ex his conſtat: qua diligentia & ſtudio ſeruatum ſit a. ſ. p. q. r. vt eorum ſoboles conſcreſceret. Val. autem maximus Camillum: & Poſthumium Cenſores tradit feciſſe eos ærarios: qui ad ſenectutem cœlibes peruenerant: cumq; aliqui talem conſtitutionem incuſarẽt: puniti ſunt a cenſoribus: hæc aſſerentibus. Natura vobis quẽadmodũ

naſcendi:ita gignendi legem præſcribit:parenteſq; vos alendo nepotum nutriendo rum debito:ſiquis eſt pudor alligauerunt:ite igitur:& nodoſam exoluite ſtirpem vti lem poſteritati numeroſæ.Sed & Moſes hoc idem conſtituit: qui diuinas leges: quaſiq; oracula quædam hebræis tradidit.Plato vero in omni vitæ officio conſultiſſim⁹: ita in legibus ſtatuit;vxorem quiſq; a xxx.anno:vſq; ad xxxv.ducat. ſiqd nõ faxit: pecunia & probro mulctetur:ita.n.fit vt humanum genus ſuapte natura immortale ex iſtat: neq; vllus puto reperitur: qui nõ maxime cupiat æternum ſibi nomen apud poſteros: itaq; hac vna ratione:perpetua ducantur hominum ſæcula: q; & filii filiorum continuo generandi ordine coaleſcant:neq; fas eſt ſe ipſum hac immortalitate eximere:quod ab illis efficitur:qui filios & vxores contemnũt.Quicũq; huic legi obſecũdauerit indemnis eſtõ:qui ſecus faxit:& pecunia & probro mulctatus eſto.Hinc factum exiſtimo:vt in Rom.ciuitate leges trigeminæ: & aliæ paſſim latæ ſint: ad vſum procreandæ ſobolis:de quibus apud veteres permulta leguntur.

De centenariis cœnis:ac verba Tertulliani expoſita:tum de lege Fannia:& miliariis apris: & columnis.

Caput.VI.

TErtulliani verba ſunt in Apologetico contra gentiles:quo loco de Rom.legibus agit:quonam illæ leges abierũt: ſumptum & ambitionem comprimentes: quæ centum æra non amplius in cœnam ſcribi iubebant: nec amplius q̃ vnam inferri gallinam: & eam non ſaginatam:in his aũt ſumptuarias leges inſinuat: quibus cautum erat ne ſupra.C.HS. in cõuiuiis quiſq̃ romanus expenderet: ſed erit puto minus indignum:ſi verba Fanniæ legis referemus:cum præſertim de re ipſa nõ Gellius tantum:ſed Sammonicus:& Macrobius aliquid tradant: vt ea mittam impræſens:quæ de Licinia:æmiliaq; legibus dicantur:ſatis.n.futurum eſt gratis: ſi de Fannia quæ legerim apponam; quibuſq; verbis cibarii ſumptus: ac nimius romanorum luxus inhiberetur.Ludis(inqt)romanis:plebeis: & ſaturnalibus: & aliis qbuſdam diebus æra centena in dies ſingulos impendũto:& aliis diebus.x. in ſingulis mẽſibus trigena ſunto: cæteris diebus omnibus tantũdem: ſi quis plus faxit dicta pœna damnatus eſto:hinc Tertullianus romanorum libidinem &ambitionem in cõuiuiis tam vrgenter accuſat:cœnaſq; illas veterum parciores appellat centenarias:video enim inquit & centenarias cœnas:a centenis iam ſextertiis dictas.Nã & Lucilius poeta amarulentus centuſſem in ſatyris: legem eandem lepide vocauit: permultis aũt legibus cœnas illas profuſiores; & adipales romani cohercuerũt: quod in veterum cõmentariis abunde explicatur.C.certe Plinius cũ de nimio ſumptu romanorum in extruendis ædificiis ſcribit: ad hunc modũ Rom.po.improbitatem inceſſit. Extant inqt cenſoriæ leges glandia in cœnis; glireſq;: & alia minora apponi vetantes: marmora inuehi:& maria huius rei cauſa tranſiri: quæ vetaret lex nulla lata eſt. Iam & in veterũ ædificiis colũnæ; & porticus centenariæ ſunt appellatæ; quæ centũ paſſibus longæ eſſent:ſicuti & miliariæ porticus apud Suetoniũ:& alios authores: a numero millenario dicũtur:Var.autem Terentius ad.Q.Pliniũ de villaticis paſtionibus miliarios apros vrbane appellat:qui mille pondo crederentur: Aelius vero Lampridius Antoninum Heliogabalum Imperatorem: centenaria vaſa refert habuiſſe argentea:id eſt vt conicio centum pondo.verba eius hæc ſunt. Primus Heliogabalus menſas deinde & capſas argenteas habuit.Primus etiam cacabos vaſa deinde centenaria argentea ſculpta:& non nulla ſchematibus libidinoſiſſimis inquinata.

De vrbanitate.M.Antonii cum græcis: & quo cõmento Athenienſium blandimentis illuſerit:ac digno talione repreſſeri t.

Caput.VII.

VRbane factum eſt: atq; admodum callide a.M.Antonio: cum Athenienſiũ vrbem victor ingrederetur: nam cum ipſe Antonius ob res egregie geſtas: pro deo Libero haberi ſe vellet:atq; id nomen ſtatuis etiã velut inſi gne elogium aſcriberetur.Athenienſis populus: vt qui ingenio & ſalibus præſtaret: ſtatim conſilium hoc iniuit:vt ipſum quidem Antonium in tanta victoria nõ ſummis modo honoribus decoraret:ſed etiã venienti blandienter obuiam iret: & ea ratione qua Bacchi numen ſalutando exciperet:eunt igitur obuiam Athenienſes cũ liberis: & cõiugibus: & Dionyſium vocitantes blandiſſime ſalutarunt:qđ hactenus ſatis cõmode pro re ipſa proceſſerat:ſed quoniã blandiri atticorum eſt:ac nimium aſſentari:adiecerunt etiam Palladem ſe(quæ in a rce Athenienſium colebatur) Libero in matrimonium deſpondiſſe:ſimulq; vt eam duceret:nuptiæq; fierent impenſe illũ rogauerũt Quod Antonius haud quidẽ contẽpſit: & occaſiõe accepta:ducturũ ſe prorſus reſpõdit: ſed imperare tamen ſe Athenienſibus nomine dotis mille talenta. In quo apparet q̃ ſubdole:q̃ aſtute Romana calliditas ingenio attico illuſerit:quando Athenienſium plauſus ac blanditiæ:nõ modo(vt inquit Anneus Seneca)ab homine Ro.depꝛhenſæ ſunt:ſed etiã caſtigatæ.Quo nomine quidã e græculis feſtiue ac ſcitule in hunc modum fertur iocatus.Hic impune ad vxorem:ſed athenienſium ſponſalia mille talentis ſunt æſtimata.

Quæ apud Syrios deã Adaga rtis:ac de eius ſimulacro: & ꝙ virginis ſignum pro Iuſtitia ſit a Nigidio Figulo acceptũ:eiuſdẽq; verba appoſita.

Caput.VIII

CVm nuper legeretur Baſſi commentariũ ſuper .C. Germanici phenomenis: quæ ille ex poeta Arato ciuibus romanis latina exhibuit:in eum forte locum lectio deducta eſt:quo de Erigone a Germanico ſcribitur: hæc eñ inter Leonem & Libram domicilium tenet: ſed ibi forte quæſitũ eſt:quænã foret dea Adagartis:quoniam Baſſus ad hunc modum de ea tradit. Virginẽ(inquit)nõnulli eſſe Cererem dixerunt: eo ꝙ ſpicas teneret:alii Adagartim:quidã vero Fortunam: quoniam ſine capite aſtris infertur:verũ cum nihil tum ſuppeteret:incidi mox in Macrobianas cœnas:in quibus poteſtas ac vis eiuſdẽ Adagartis deſcripta eſt; quo maxime loco de Adad: & Adagartide ſyriis diis agitur:ſed aſcribam Vectii prætextati verba:nequid hac in re poſſit deſiderari:Deo inquit:quem ſummũ maximumq; Aſſyrii venerãtur: Adad nomen indiderunt:eius nominis interꝑtatio ſignificat vnum:hunc ergo vt potiſſimum adorant deũ:ſed eidem ſubiungunt deam nomine Adagartym:omnẽq; poteſtatem cunctarum rerum his duobus attribuunt:Solem: terramq; intelligẽtes:nec multitudinẽ nominum enuntiãtes:diuiſam per omes ſpecies poteſtatẽ:ſed argumẽtis quibus ornantur ſignificantes:multiplicem præſtantiã duplicis numinis:ipſa aũt argumenta ſolis rationẽ loquũtur: namq; ſimulacrum Adad inſigne cernitur radiis inclinatis:quib9 monſtratur vim cœli in radiis eſſe ſolis: qui demittuntur in terram: Adagartis ſimulacrum ſurſum verſum reclinatis radiis inſigne eſt: monſtrando radiorum vi ſuperne miſſorum enaſci:q̃cunq; terra progenerat.Sub eodẽ ſimulacro ſpẽcies leonũ ſunt: eadem ratione terram eſſe monſtrantes: quã phryges finxere matrẽ deum.i.terrã leonibus vehi:ſed & Strabo diligens author in rebus ſyriacis deam hãc Syris aſcribit:trans fluuium(inquit)Bambiena eſt:quã vrbẽ etiam Edeſſam & ſacrã

appellant: in ea vero deam Syriam Adagartim colunt. Ex his abunde conſtat cuiuſmodi apud Baſſum dea ſit Adagartis: eamq́ꝫ tali nomine apud Aſſyrios pro terra venerari. Baſſus enim ſpiciferam virginem varie acceptam aſſerit: ſicuti & .C. Higinius in ſecundo Aſtronomicon ad Fabium recenſet. Nigidius vero Figulus iuſtitiam vel æquitatem eam exiſtimatam probat his verbis. Virgo ipſa iuſtitia ſiue æquitas dicit̃: quæ inter mortales locis pene omnibus & cõciliabulis ſolita eſſet conſiſtere: atq́ꝫ omĩbus p̃cipere: ne temere a iuſtitia: & æquitate diſcederent: qui q̃diu monitis eius obtẽperarunt: ſine vlla quidem cura ac ſollicitudine vixerunt: ſed cum negligentius obſeruarent: inſidiiſq́ꝫ & cupiditate & auaritia: alter alterum deciperet: diſceſſit illa ab hoĩbus: & digna cœleſti numero immortale præmium pietatis poſſedit: vnde illud vulgatum.

Victa iacet pietas: & virgo: cæde madentes
Vltima cœleſtum terras aſtrea reliquit.

De triplici numerorum proportione: in arithmetice: muſice: & geometrice: tũ de eleganti ſimilitudine ad rempublicam.

Caput. IX.

SCriptum copioſe a veteribus: & erudite admodum explicatum: qui maxime cenſeantur termini ac proportiones in his numeris: quorum ratio ad muſicẽ arithmeticen: & Geometriam diſciplinam pertineat: neq́ꝫ indignum ſane eſt: aut ab honeſtioribus litteris abhorrens: ita eorum rationes & præcepta callere: vt facile cognoſcas: quæ minor in quolibet termino ſit proportio: quæ maior: quæ item poſſit æqualis appellari. Nã in arithmeticis maior quidem proportio eſt in minoribus terminis. In muſice autem maior eſt proportio in maioribus terminis. Geometria vero in minoribus: & in maioribus æquali proportione componitur: q́ꝫ hæc in quibuſq́ꝫ proportionibus æquum ius vbiq́ꝫ cuſtodiat. Ex quo Anicius Boethius: qui mathematicas a græcis accepit: pereleganti ſimilitudine videtur vſus ad hanc ipſam proportionum varietatem dignoſcendã. Scribit eñ q́ꝫ ipſa quidem Arithmetica ei potiſſimum reipub. comparanda eſt: quæ a paucioribus regitur: muſica illi: quæ ab optimatibus: Geometria vero (inquit) ſtatum quaſi popularem effingere: q́ꝫ æqualiter omnia penſare: ac æſtimare iudicetur. Maxime autem verſatur hæc facultas in his veſtigandis: quæ plana & ſolida dicuntur. Planũ enim qđ in latitudinem: & longitudinẽ lineas habet: ſicuti triquetra: & quadrata ſunt: citra altitudinem in area deſcripta. Solida vero quæ non latitudinem & longitudinem cum linearum numeris habent: ſed altitudines extollunt: vt ſunt Metæ: Pyramides: Teſſeræ: atq́ꝫ Cubi: quos latine quidam quadrantalia interp̃tantur: ſed hæc alias commode a nobis ſunt expoſita.

De Romanorum ſtudio in bonis diſciplinis: & relata cõtentio inter Lucullum: Hortenſium: & Siſennam de hiſtoria marſica componenda.

Caput. X.

DElectant me interdum exẽpla quædã Romanæ nobilitatis: quæ in bonis adeo diſciplinis excolebatur: adeo litterarũ ſtudiis fauebat: vt nihil mirum ſit: ad ſummum prope faſtigiũ cuiuſq́ꝫ eruditionis eos deueniſſe: ſed eñ noſtra ætate illi fere vulgo haberi ſolent ſapiẽtiores: & nobiliores: qui honeſtas quidẽ diſciplinas. ac litterarum cognitionẽ contemnant. L. autẽ Lucullus: & qui tum in romana ciuitate principes agebãt: longe aliter ſentiẽtes: ita bonis ſtudiis egregie affecti erãt: vt cum viris doctiſſimis verſari aſſidue: & congredi non dubitarint: cuiuſmodi præ

clara illa contentio celebratur inter Lucullum: Hortenſium: & Siſennam: de qua putaui eſſe aliquid afferendum: ne tam inepte quidam ætate noſtra ſupercilium tollãt: ac ſe ſe ob id ſupra cæteros ponant: ꝙ & litteras oderint: & litteratos etiã deſpiciãt: Conuenerunt igitur inter ſe (vt fit) L. Lucullus: Q. Hortenſius: & L. Siſenna: idq; ea cõditione: vt cui ſors contigiſſet: is Bellum Marſicum deſcriberet: oratione vel carmine: græce videlicet aut latine: ꝓvt ſors declaraſſet: qđ ipm quidẽ cũ L. forte Lucullo eueniret: græca oratione eiuſmõi hiſtoriã diligenter abſoluit: quæ & a Cheroneo Plutarcho: & ab aliis quoq; celebratur: facile autẽ intelligitur quanto ſtudio: & animi cupiditate togati hoĩes bonis diſciplinis incumberent: nam idem L. Lucullus Imperator maximus habitus eſt: Hortenſius vero orator ſummus: quẽ & Cicero ipſe in dicendo ſibi aliquãdo prætulit: Siſenna autẽ in ſcribenda hiſtoria omnes prorſus romanos, qui ante ſe ſcripſerant ſuperauit. Quod & Cicero idẽ ad Brutum ingenue profeſſus eſt: ſed alias de Siſenna: & Hortenſio commode diximus.

Qua vrbanitate Antonius Geta Imperator per litterarum ordinem conuiuia ſtrueret: quibuſq; notis fercula ipſa prænotaret.

Caput. XI.

LEpidum ſane cõmentum atq; vrbanum refertur a veteribus Antonini Getæ Impe. in cœnis & in cõuiuiis agendis. Fuit eñ Geta vir ingenio haud q̃dem ineleganti vel inuenuſto. Is igitur conſuetudinem hanc in parandis cõuiuiis ſeruabat: vt ipſas cœnas ex appoſitis litteris notari atq; intelligi vellet: ſcientibus id ipſum ſeruis: nã ſicubi voluiſſet in prandio exhiberi: perdices: pauos: porcellos: piſces: ac pernas: tum primæ dictionũ litteræ ad hunc modũ apponebantur .p.p.p.p.p. vel mutatis aliter litteris: farcta: faſianos: ficus. f.f.f. tum alia varii generis edulia pari ordine litterarum prænotabat: in quo viſus eſt voluiſſe aliqua in parte L. Luculli cœnas: atq; ordinẽ imitari. Hoc autem de Impera. Geta Aelius Spartianus ad Conſtantinum Auguſtum rettulit.

Qꝫ nullæ deorum imagines per .clx. annos in vrbe Roma fuerint ex Numæ doctrina. Et ꝙ Hebræi quoq; nullas in templis imagines haberent: aliaq; de tẽplis atq; imaginibus memoranda. Caput. XII.

REs digna memoratu eſt: quæ a Clemente Alexandrino traditur: de Numa rege Romanorum: eiuſq; religione. Refert eñ cum is fuerit Pythagoricus: Moſis præcepta & ritus ab eo magna ex parte ſeruatos: nam Pythagoras quidẽ ad Aegyptios acceſſit: eorũq; ſacra: & myſteria diligenter perq̃ſiuit: ex quo idẽ Numa inquit apud Romanos lege cõſtituit ad exemplum Moſis: necubi diis imago vlla tribueretur: factumq; ob id: vt per .clx. annos ab vrbe condita: nulla prorſus romæ aut depicta: aut inſculpta deorũ imago viſeretur: quod ipm Auguſtinus: & Euſebius Pamphilus probant: cũ de iudæorum ſacris: & religione diſſerunt. Sed enim in eorum templo: qđ in Solymis nobiliſſimum foret: nullã fuiſſe imaginem conſtat: qđ & Cor. Tacitus in hiſtoria iudaica non negat: & ſi vt loquacior a Chriſtianis inceſſit: Septimius vero Tertullianus ſic in Apologetico: Cor. inquit Tacitus ſane ille mẽdaciorum loquaciſſimus: in eadẽ hiſtoria refert Gn. Pompeium cum vrbem hieroſolymam cepiſſet: propreteaq; templũ adiſſet: ſpeculandis iudaicæ religionis archanis: nullũ illic repperiſſe ſimulacrũ: & vtiq; ſi id colebatur: quod aliqua effigie repſentaretur: nuſq̃ magis: q̃ in ſacrario ſuo eſſet exhibitum: eo magis quia nec verebatur extraneos arbitros: q̃q̃ vana cultura: ſolis eñ ſacerdotibus adire licitum: conſpectus

autem cæterorũ velo oppanſo interdicebatur: hæc Tertullianus. Zenon vero Citieꝰ in libro: quẽ de moderanda repub. ſcripſit aperte oſtendit: ea prorſus contemnenda: quæ cura & ſtudio hoĩm perficiantur: Sacella (inquit) ac templa conſtruere nihil q-dem neceſſe eſt: Nihil em̃ ſacrum iure exiſtimandum: neq; pro ſancto habendum: qđ ipſi hoĩes conſtruxerint: ſed & Xerſes traditur om̃ia quidem templa in græcia combuſſiſſe: ſuadẽtibꝰ hoc Magis: qđ impiũ ac nefariũ foret deos ĩpos parietibꝰ includere.

An verum ſit: quod de Numa: & Pythagora notauimus: ac ibidem probatum habuiſſe Romanos temporibus Numæ Regis imagines deorum.

Caput. XIII.

Conſiderandũ melius eſt: quod in ſuperiori capite notauimꝰ de Numa rege: & eius diſciplinis: nam quæ traduntur a Pamphilo Euſebio: & Clemente alexãdrino: eundẽ Numã præceptore Pythagora hebræos ſequutũ: necubi Romanus populus deorũ imagines haberet: authores quidem hac in re magni nominis & doctrinæ diſſentiunt. Dionyſius em̃ Alicarnaſſeus erudite probat: Numam regem ante philoſophum Pythagoram quattuor pene ætates vixiſſe: neq; vllo modo eius diſciplinis affuiſſe: quod & .M. Cicero & Plutarchus Cheroneus: atq; Manetus vidẽtur concedere: quoniam Numas ante Crothonã: & Sybarim vrbes cõditas: Romanum imperium rexit. xvi. olympiade: Pythagoras autem ſexageſima quarta Tarquinio imperante: qui ſuperbus eſt cognominatus. Sed illud penitus a veritate abhorret: quod iſti afferũt de Romanis imaginibus: ſiquidẽ Numæ regis temporibꝰ (vt. C. Plinius tradit) ſimulacra quædã: & imagines Romæ extiterunt: quando idẽ Numa Ianum geminũ dedicauit: qui pacis belliq; argumento in vrbe coleretur: cuiꝰ effigies foret digitis ita cõpoſitis: vt adnotatione .ccclxv. dierũ: per ſignificationem anni: atq; tẽporis deũ ſe deſignaret: de quo ſimulacro etiã Prætextatus in cœnis Macrobianis diſputat: cũ Ianum ipſum pro ſole accipiendũ eſſe copioſe exequitur. Neq; dubium eſt Romanorum regũ temporibus lignea quidẽ ſimulacra: & fictilia in vrbe fuiſſe: Quod & .C. Plinius exiſtimauit: & ſi Auguſtinus lõge aliter ſentit Varrone authore: cuius (inquit) verba clariſſime teſtant: nullũ fuiſſe in vrbe ſimulacrum deorũ per annos. clx. factũq; deinceps vt ex imaginum ac ſtatuarũ multitudine: religionis cultus negligentior: atq; contemptior haberetur.

De Aſclepiade medico: qui lectos ægrotis ſuſpenſiles primus excogitauit: ac de tricliniis verſatilibus Imperatoris Heliogabali.

Caput. XIIII.

Complura ſcripta ſunt a veteribus de Aſclepiade medico: qui ætate Cn. Põpeii vixit: deq; eius ingenio atq; diſciplinis. Is em̃ præter alia multa documẽta: quæ ad artẽ medendi pertinerent: blandimenta etiam & quaſi lenocinia cõmentus eſt: ad ægrorũ gratiã atq; iucũditatẽ: ſiquidẽ & balneorũ cõſuetudinẽ celebrem fecit: primuſq; lectulos excogitauit ſuſpẽſiles: quorũ molli: faciliq; iactatiõe: aut alliceretur ſomnus: aut morbi ĩpi magis extenuari poſſent: quod a. C. Plinio relatum eſt ex. M. Varronis cõmentariis. Idẽ præterea Aſclepiades permulta in arte medendi cõmutauit: quod & Themiſon eius ſucceſſor ſectatus eſt. De Vario autẽ Heliogabalo (qui ſupra om̃ia rerum prodigia molliſſimus fuit) traditum eſt: eum verſatilia triclinia habuiſſe: in quibus quandoq; amicos ſuos ponere conſueuit: eoſq; violis & floribus obrutos opprimere: ſic vt aliqui animam efflauerint: quod in hiſtoria Lampridii memoratur ad Imperatorem Conſtantinum.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER QVINTVSDECIMVS.

Hiſtoria de Cleomede Pycte: & quibus geſtis atq; honoribus claruerit: ex Theodereto & aliis authoribus.

Caput.I.

CElebratus eſt a .C. Plinio Euthimus Pyctes inſignis: qui oraculo etiã ſummi Iouis conſecratus traditur: quoniam ſemper olympiæ victor: & ſemel victꝰ fuit: qua in re cõplura ſunt allata a doctiſſimo viro Hermolao ex Pauſaniæ lectione: Etſi de oraculo hoc nihil omnino apud Pauſaniã comperies. Legimus autem apud authorem Theodoretum nomen Pyctæ alterius: cui nomen Cleomedes: quẽ Pythius Apollo vt deum coli iuſſerit: ſicuti Pythiæ carmine probatum eſt.

υστατος ηρωων κλεομηδης αστυπαλαιευς.
ον θυσιαις τιμαθως ουκ ετι θνητον εοντα.

Puto autẽ nõ iniocundũ fore legentibus: ſi ea hoc loco referamus: quæ ad hiſtoriam hanc Cleomedis pertinent. Is igitur aduerſarium vnico ictu cũ percuſſiſſet: latera eiꝰ adaperuit: atq; iniecta manu inteſtina eduxit: ſed cũ iudices hi: qui certamini præſidebant: nimiam illã crudelitatem mirati eſſent: mulctandũ quidẽ Cleomedem putarunt: is vero grauiter iratus diſceſſit: ac dũ iter per forum capeſſit: columnã diſiecit: qua tectum litterarii ludi ſuffulciebatur: eaq; ruina pueros omnis (qui in eo ludo ſeſſitabant) perobruit: quibus geſtis factum eſt: vt eũ Pythius inter deos rettulerit: vt ẽ author Theodoretus. Oraculi autẽ ipſius (quod ſupra rettulimus) ſententia hæc eſt. Vltimũ heroum Cleomedem Aſtypalenſem: colendumq; ſacrificiis: quando mortalis eſſe iã deſierit. Sed & Pauſanias a Cleomede refert lxxi. olympiade in pugilatu Iachum Epidãnium fuiſſe occiſum: cũq; dãnaſſent eum iudices: ꝙ iniquius ſe geſſerit: palmãq; illi abſtuliſſent: mœrore nimio affectus: ad inſaniam redactus eſt: & Aſtypaleam rediit: columnamq; ibidẽ euertit: qua litterarius ludus fulciebatut: eoq; caſu ſexaginta ferme pueri traduntur in ludo extincti: quocirca cũ illum ſui ciues lapidibus impeterent: in Mineruæ templum ſe recepit: atq; arcã ingreſſus: quæ forte in templo aderat: operculo ſe obtexit: diuq; fruſtra laborarũt Aſtypalenſes: vti eam arcam aperirent: verum cõfractis tandem arcæ illiꝰ lateribus: nuſq̃ Cleomedem cõpererũt. Itaq; in re tã mirifica delphos miſerunt: qui oraculũ conſulerent: ſuper his quæ Cleomedi eueniſſent: reſponſumq; a Pythia eſt idem carmen: quod ex Theodoreto attulimus: vt Aſtypalenſes diuinos ei honores exhiberent: & veluti deũ colerẽt: quod ego cum diligentius aduerto: miratus pene ſum: a Plinio fuiſſe prætermiſſum: viro in oĩ antiquitate perquirenda diligentiſſimo: de hoc ip̃o Cleomede: Plutarchus: Celſus: & Enomaus permulta referunt: & ſi alicubi Diomedem: pro Cleomede reperias.

Nobile exemplum de Alexandro Macedone: contra inutiles labores: & nimis curioſam ſedulitatem. Caput.II.

PErſæpe in vita id accidit: vt nõ pauci operam: ac ſtudium in his rebus collocent: quæ etſi difficultatis multum atq; laboris præ ſe ferant: nihil tamẽ vtilitatis: & emolumenti habent. Nec eñ probare illa primo aſpectu debemus: quæ non ſine ſummo etiam conatu: atq; vigiliis cõſequi poſſumus. Siquidẽ nõ ſemp

in arduis ac difficilioribus virt⁹ verſatur:quod ab ipſis etiam ſtoicis aſſertum eſt.Sed
Alexander ille Philippi filius exemplo quidem honeſtiſſimo idem cõprobauit. Nam
cum militẽ quẽdam in exercitu haberet: qui ex diſtante ſpacio grana ciceris miſſa in
acum ſtatim ac ſine fruſtratione inſertaret:ſimulq; rem hanc pleriq;:vt arduam & mi
rificam ſpectabundi efferrent:tum rex (vt egregia vir prudentia) eiuſdẽ leguminis
modio militem illum donauit:digniſſimum ſane illo opere præmium. Haud eñ ad
cuiuſq̃ id vſum:atq; emolumentum pertinebat. Neq; vero deſunt qui inepto ambi-
tu:laboreq; inutili ac ſuperuacuo:tempus optimũ conterant iſtis nugis: quæ vana q
dem ſedulitas pelleganti voce a græcis ματαιοτεχνια eſt appellata.Id autẽ de Alexã
dro rege exemplum: & Fabius ad Marcellum Victorium refert:quo maxime loco ex
ponit:an ſit virtus rhetorices.

Quid ſint apud iureconſultos reliquatores: & quid item reliquari & reliquatio:
ac loci aliquot in iure ciuili expoſiti.

Caput.III.

IN libris digeſtorum:quo loco de publicanis & vectigalibus agit: verba hæc
ſunt: ad cognoſcendũ vectigal nemo inuitus compellitur: & ideo impleto
tempore conductionis ea locanda ſunt: reliquatores vectigalium ad intuen
dam cõductionem:ante q̃ ſuperiori conductioni ſatiſfiat:admittendi non ſunt. Hæc
eſt autem vera & genuina in libris vetuſtioribus lectio: quæ peruerſa:interpolataq;
in vulgatioribus habetur:nã pro illo :quod & nos legimus ea locanda ſunt:inuenies
licitatores alloquendi ſunt:quod Accurſius quoq; Florentinus agnoſcit:& quo loco
nos reliquatores.illi ſubdiderunt licitatores.Sicuti qđ in principio legis huius erat lo
catio:ſubdiderunt iſti licitatio:neq; obſcurus admodũ: ſed perfacilis eſt verborũ in-
tellectus:ſatis fore ex vſu:quoties dies exacta ſit: in qua vectigalia quis publice con-
duxiſſet:iterum ea locare auctione:nec eñ iniuriam cuiq̃ fieri: ſi maius pcium quæ-
ratur locandis vectigalibus:quãdo nemini liberum nõ ſit:abſtinere cõductione. Sũt
igitur ea locanda impleto tempore cõductionis:neq; debent(inquit)admitti ad reti
nendam cõductionem:hoc eſt ad licitationem alteram reliquatores:id eſt qui nondũ
integrum ſoluerunt:ſed reliqum ſibi aliud ad ſoluendum fecerint:nã hi ſunt proprie
reliquatores:qui quod alicui debent:ex aſſe & integro non perſoluunt: ſed alicuius
partis debitores adhuc remanent: qđ etiam ad illos referri poteſt: qui malam rõnem
reddũt.Hinc verbũ deductum eſt reliquari:ideſt reliquũ ad ſolutionem facere: & reli
quatio:quæ in noſtris iureconſultis haud infrequẽter cõperias. Habes id in Scæuolæ
verbis:ea(inquit)quæ mala ratione reliquatus eſt:quaſi furatus repoſuerat:pro quo
vulgati codices habent:ea quæ mala ratione reliquaq; curatus eſt: & apud eundem:
humanum eſt reliquari vſuras:neq; ab ipſo qui ex adminiſtratione:neq; a fide iuſſore
eius: & multo minus a magiſtratibus: qui auctione acceperint: exigi oportet:pro illo
autẽ reliquatus eſt:aut reliquitur:aut relictus eſt: in cunctis fere exemplaribus inue-
nies:vnde nullus omnino ſenſus elici poteſt:qđ ſicubi etiam integrum adhuc perma
neat: & reliquari verbum: & reliquator:neſcio tamen quo pacto mutare hoc interpre
tes(ita creuit inſcitia)& inuertere conãtur. Sic autem Paulus in iure ciuili cõſultiſſi
mus:legatarius(inquit)proferebat manu patriſfamiliæ reliquatum: quod Accurſi⁹
falſo reliquarum legit.Quin & idẽ Paulus alibi.Si pupillus(inquit)poſt ſuam liberta
tem rationibus contentione acceptis: reliquationem eius ſequut⁹ vſuras acceptaue
rit:priuilegium ſuum non admittit: & paulo poſt:qđ ex conditione reliquatus eſt ac-
cepiſſe inde videt:Sed & Scæuolæ verba de inſtrumẽto legato hæc ſunt:Reliquatus

eſt amplam ſummam. De finibus item regundis ſic Papinianus in quibus poteſt eſ conſentit: reliquatus eſt: quod & vulgatiſſimi codices habent: & ab Accurſio probat: agnouit hoc in pandectis etiam Politianus: cui poteſtas facta eſt Florentiæ a ſummo magiſtratu: vt cũ Piſanis illis archetypis digeſtorum libros percenſeret: qui in ſacro palatio obſeruantur: quod ille vt homo gloriæ cupidior: velut inſtar copiæ cornu: vel diuinæ virgulæ ſe aſſequutum prædicabat.

Quãde pro q̃ apud veteres dici ſolitum: & Lucretii poetæ verſus emendatus atq; expoſitus: tum alia ibidem addita.

Caput.IIII.

DVdet interdum me bonarum diſciplinarum: quando in tot: atq; tam altis tenebris verſemur: vt authores etiam meliores: violati adhuc deprauatiq; legantur: cuiuſmodi ſunt (vt alios omittam) T. Lucretii libri: in quibus innumeri quidem errores: atq; fœdiſſimi increuerunt inſcitia librariorum: quocirca amiſſum penitus: atq; perditum videtur: quod a. M. Tullio in emendãdo Lucretii poemate impenſum eſt: q̃q̃ ætate noſtra laudem illis debemus: qui aliqua in hoc authore (collatis vt fit exemplaribus) emendarunt. Sed in hoc tamen video a quibuſdam improbiſſime peccari: qui maiore animo q̃ iudicio: meliora interdum adimunt vel inducunt: alia diſtorquent & contrahunt: in quo male docti homines paſſim aberrant: ſed multo maiore damno doctiores. Quod equidem nuper cognoui in his Lucretii verſibus contra Heraclitum philoſophum.

Heraclitus init: quorum dux prælia primus
Clarus ob obſcuram linguam: magis inter inanes.
Quãde grauis inter graios: qui vera requirunt.

Quo loco non q̃de grauis: ſed q̃ grauior audaciſſime ſubdiderunt: ignorantes arbitror illud q̃de apud veteres pinde valuiſſe: ac q̃ comparationis dictionẽ. Nã & locum hunc Sex. Pompeius ſignauit: in libro de priſcis verbis. xvi. tum prolatis veterũ exẽplis exponit: qui hoc idem dixerunt: & Lucretius poeta inquit q̃de pro q̃ dixit: ſicuti etiam Liuius Andronicus poeta vetuſtiſſimus.

Muro magis fretus: q̃de manus impetu.

Iam & multa extima falſo indiderunt: quo loco pars multeſima ab eodem Lucretio ſcriptum eſt his verbis.

Et videas cœlum ſummai totius vnum:
Quã ſit paruula pars: & q̃ multeſima conſtet.

Qua in re grammaticorum nobis authoritas patrocinatur: quando & centeſimus. & milleſimus probe dicitur: partem multeſimam inquit Nonius noue poſitum eſt a Lucretio pro minima: ne quis forte paulo incautius: atq; audacius a veteribus decedat: quæ a me vel ob eam rationem ſunt adnotata: quoniam Marullus Bizantius ætate noſtra: vir alioqui diligens: paulo improbius delere hæc: & alia pro ingenio ſubdere tentauit: quæ ab eius quoq; ſectatoribus recepta ſunt pro veriſſimis.

De Hadriani Impe. ingenio & vrbanitate: & quo talione Florum poetam repſſerit: verſiculis eiuſdem relatis. Caput. V.

HAud hercle immerito in romanis litteris permultum commendatur Hadriani Cæſaris ingenium: tum eiuſdem quædam veluti peculiaris vrbanitas: inter alia vero complura: nõ ſine magna ac mirifica oblectatione legi reſponſum illius ad poetam Florum: nam Florus ipſe homo tum dicacior: cum diuum

Hadrianum inter ſcythas ac Britannos verſantem videret: atq; in locis admodum remotioribus; aſperrimiſq; agentem: de eo ſic luſit.
Ego nolo Cæſar eſſe:
Ambulare per Britannos:
Scythicas pati pruinas.
At noſter Hadrianus cum iſtiuſmodi verſiculos legiſſet: ſtatim perurbane Florum retaliauit: ſed adeo lepide: adeo eleganter: & venuſte: vt hiſpanum certe acumē: atq; innatam eius feſtiuitatem agnoſcas. Sic autem ad Florum.
Ego nolo Florus eſſe:
Ambulare per tabernas:
Latitare per popinas:
Culices pati rotundos.
Id ipſum & Helius Spartianus ad Imperatorem Diocletianum rettulit: certare enim Hadrianus cum philoſophis: & poetis conſueuit. Et ſi diſciplinarum profeſſores fere: vt doctior (quod inquit Spartianus) riſit: contempſit: obtriuit.

Dici ſolitum apud veteres: trabes: canes: duces in ſingulari: pro eo qđ eſt trabs: canis: & dux: & alia eiuſcemodi obſeruata ex. M. Varrone & aliis.

PArum æquo animo minutiora quædam notarem: niſi quorundam eſſet inſcitiæ occurrendum: qui cum paulo indiligentius obſeruent ipſam antiquitatem: ſiquid min⁹ peruulgatum: ac protritum dicatur: ſtatim pernide atq; inſolens & barbarum reiiciunt: & contemnunt. Comperies autem in veterum ſcriptis frequenter hæc: vt trabes: canes: plebes: & his ſimilia: in ſingulari numero: ſicuti & ſepes animal apud Vergilium: vt notauit Auſonius: cum ſeps a. M. Cicerone dicatur. Nec enim aliter fere vetuſtiores illi poſuerunt: vt Gn. Neuius: Accius: Plautus: Attilius & alii. Vnde illud. Q. Ennii vulgatiſſimum de argo naui.
Vtinam ne in nemore Pelio ſecuribus
Cæſa cecidiſſet abiegna ad terram trabes.
Et item in eiuſdem annalibus.
Labitur vncta trabes: remis roſtrata per altum.
Iam & plebes multo etiam frequentius reperitur: cum & ipſe quoq; poeta Auſonius (qui ſub Valentino Augu. floruit) ſæpius protulerit.
Læta operum plebes (inquit) feſtinanteſq; coloni. Et alibi.
Conſona quem celebrat modulato carmine plebes.
Hinc & tribunos dicimus plebei caſu patrio: ſicuti ex grāmaticis vetuſtioribus colligitur: Canes vero: & duces dici in ſingulari certum eſt: authoritate. M. Varronis: in libris ad. M. Ciceronem de latina lingua: qui &. Q. Ennium in hoc: & Lucilium aduocat: ex quo verſiculus Ennianus.
Tantundem quaſi fœta canes ſine dentibus latrat.
Et affirmare quidē videt̄ idem Varro: fuiſſe apđ vetuſtiores in vſu vt ita proferrent: quoniā natura ipā in quaq; re magis ab incorrupto principio: q̄ a libidine hoīm incœpit: videmus (vt inquit Varro) ex his verbis: trabes: duces: de extrema ſyllaba e litteram incluſam: & ideo in ſingulari factum eſſe trabs: & dux: contra ex ſingularibus non tam videmus quemadmodum facta ſint ex. b. & . s. trabes. & ex. c. & . s: duces. Sed hæc ſatis ne paulo minutiora conſectari auidius videamur: etſi hæc ipſa rerum litterarumq; diſcrimina diligenter: & accurate examinentur interdum a doctioribus:

quod & Iulii Cæſaris analogici ad Ciceronem libri affirmant.

Qui ſint apud iureconſultos pedanei iudices: & qui item pedarii fautores: & ſenatores ex commentariis atticis.

Caput. VII.

QVi ſint pedanei iudices in veterum ſcriptis non facile comperies: qui tibi exponat: niſi ad ipſos accedamus iureconſultos: in quorum videlicet commẽtariis ſcriptũ eſt: eos appellari iudices pedaneos: qui minores cauſas: ac negotia humiliora obeant: quando alii nuncupati ſunt: aut honorarii: aut etiam prouinciales: qui detineri conſueuiſſent in maioribus officiis: & honeſtioribus cauſis. Solebat enim Sen. p.q.r. habere prouinciarum præſides: quorum erat officium varias: multiplicesq́ꝫ cauſas abſoluere: ꝙ ſi iidem nimium fuiſſent rebus publicis occupati: ꝑmiſſum his erat alios iudices ſubrogare: qui in reliquas cauſas incumberent: & hos quidem pedaneos appellarunt. Ex quo Dioclitianus: & Max.a.a: in hunc modum ꝑ̃ceperunt. Placet nobis præſides de his cauſis: in quibus eo ꝙ ipſi non poſſent cognoſcere: ante hac pedaneos iudices debeant notionis ſuæ examen adhibere: ita tamen vt ſi vel propter occupationes publicas: vel propter cauſarum multitudinem: huiuſmodi omnia negotia non potuerunt cognoſcere: dandi iudices habeant poteſtatem: quod etiam Iulianus Imperator ad præf. prætor. cõmodius videtur expoſuiſſe. Quædam (inquit) ſunt negotia: in quibus ſuperfluum eſt moderatorem expectari prouinciæ: ideoq́ꝫ pedaneos iudices: hoc eſt: qui negotia humiliora diſceptent: conſtituendi damus præſidibus poteſtatem: hactenus de pedaneis iudicibus in conſtitutionibus auguſtalibus. Pedarii autem fautores hi a quibuſdam ſunt appellati: qui in alicuius ſententiam pedibus irent: eoq́ꝫ ſuffragio ſtudium: ac fauorem præſtarent: vnde & pedaria ſententia: ſicuti in Laberianis mimmis notatũ eſt: cum non verbis quidem: aut punctis: ſed pedibus in alienam irent ſententiam. Neq́ꝫ autem me latet: ꝙ equites pedarii: ſenatoresq́ꝫ alia ratione dicti ſunt: ſicuti .C. Baſſus affirmauit. Nam Romæ erant ſenatores curules: ideſt qui ſella curuli honoris ac decoris ergo: in ſenatu vehebantur. Tum erant etiam qui nondum curulem dignitatem cepiſſent: quoniamq́ꝫ pedibus in ſenatum pergebant: ob id appellarunt eos pedarios: ſic & equites: qui cum nondum eſſent a cenſoribus in curiam lecti: etſi poterant in ſenatum accedere: & ius habebant ſententiæ: non tamen ſenatores erant: atq́ꝫ ob id in aliorum ſententiam ferre deſcendebant: quam ſenatus principes Rogati eſſent: de quo permulta etiam a Gellio referuntur in atticis lucubrationibus.

Q̃ erudite a noſtris iureconſultis verba latina exponantur: & quomodo apud eos liberi: & parentes accipi debeant: non aſpernanda obſeruatio.

Caput. VIII.

VErum profecto eſt: q̃d a viris eruditioribus affirmari ſolet: veteres quidem iureconſultos: in cognoſcendis examinandiſq́ꝫ verborum viribus maxime præſtitiſſe: de his nũc agimꝰ qui ante Vlpiani ætatẽ vixerũt: quoniã Roma norũ tũc eruditio: & q̃ſi puritas deformari atq́ꝫ infici cœpta eſt. Sed cũ nuꝑ Iuſtiniani principis Augu. cõmentaria legeremus: quæ per ſatyrã pene collecta ſunt nos illud cum primis tenuit: ꝙ haud paucas voces: q̃ a noſtris grammaticis apud eum aliter explicari inuenio: cuiuſmodi hoc eſt. Quonam ſignificatu parentes & liberi accipi debeant: dicunt enim relatione quadam referri filios ad patres: eoſq́ꝫ ſimili voce

& liberos: & parentes appellitari: ſed apud ipſos iureconſultos parentes accipimus eos: qui ad quintum vſq; cognationis gradum deueniunt: ſicuti etiam liberos: nam pater: auus: proauus: atauus: tritauus: parentum nomine cenſentur: liberos vero dicimus filios: nepotes: pronepotes: abnepotes: adnepotes: trinepotes. Ex quo Paulus iureconſultus in libro de cognationibus: parentes (inquit) vſq; ad tritauum apud romanos proprio vocabulo nominantur: vlteriores: qui non habent ſpeciale nomẽ: maiores appellantur. Item liberi vſq; ad trinepotem: vltra hos: poſteriores vocãtur: vulgatum vero quod a Cælio Placido & A. Gellio de liberis traditur: hac videlicet voce & vnicũ ſignificari etiam filium: quoniam in ſingulari valeat: etſi in plurari proferatur: quod Aſellio in Rom. hiſtoria & Ser. Honoratus in Vergiliano commentario aſſerunt.

Quanta calamitas rei latinæ acceſſerit ex interitu Hermolai veneti: Pici Mirandulæ: & Ang. Politiani: tum de liberalitate Laurentii medicis erga Hermolaum: ac de iniquitate ſui temporis.

Caput. IX.

NEſcio quo fato ſuperiore anno euenerit: quo Francorum rex Carolus Italiã cum infeſto exercitu: & inſtructis copiis inuaſit: vt principes viri in litteris atq; in ſummis diſciplinis clariſſimi perierint: hoc eſt Hermolaus Barbarus: Io Picus Mirandula: & Ang. Politianus: qui omnes in ipſo ſtatim Francorum aduentu & conatibus immaturo obitu ad ſuperos conceſſerunt. Sedenim litteræ ipſæ: ac ſtudia bonarum artium ſimul cum Italiæ libertate cœperunt paulatim extingui barbaris ingruentibus: cum deeſſent hi homines: qui illis ſuo patrocinio: aſſiduiſq; ſtudiis mirifice fouerent: qualis inter alios vir ſumma ſapientia: & egregio animo Laur. Medices: quod ego libentius refero: vt agnoſci poſſit: vel hoc vno exemplo: q̃ feliciſſime tunc ageretur: cum litteris atq; litteratis. Nam cum Hermolaus Barbarus reipubl. venetæ nomine legationes forte per Italiam obiret: & ad vrbem Florentiam obiter accederet: Laurentius Medices (qui Florentinam rempublicam non minore tum conſilio q̃ fortuna gubernabat) ſtatim tanto viro cum amicis pluribus (vt fit) obuiam procedit: nihil veritus: q; ægros pedes haberet: ac ſummis doloribus vexaretur. Tum in Caiana villa (quam infinitis prope ſumptibus ædificabat) honorificentiſſime illum accepit: ſimulq; tanti hominis ingenio: & doctrina ſingulari prouocatus: eam quoq; liberaliſſime ſtudiorum nomine illi obtulit: cum inſigni atq; inſtructiſſima bibliotheca: quam ad exemplum Philadelphi mira tum induſtria parauerat: vt in eo quaſi muſarum receſſu: ſimul cum Pico Mirandula honeſtioribus diſciplinis: ac philoſophiæ ſacris pro arbitrio incumberet: in quo Hermolaus Barbarus (vt homo maxime humanus) libenter ſe dixit: & ſtudiorum cauſa: & Laurentii merito talem animum agnoſcere: villamq; ipſam: ſi per publicas curas liceret excipere. Quæ res monere interdum me ſolet: q̃ breui tempore fortunæ ratio commutetur: q̃q; inique nunc agatur cum bonis ſtudiis: ſiquidem pro melioribus diſciplinis vitia: pro humanitate & officiis bella & cædes ſuccreuerunt: vt illud Arbitri iure optimo probari poſſit.

Qui pugnas & caſtra petit: præcingitur auro.
Vilis adulator picto iacet ebrius oſtro:
Et qui ſollicitat nuptas: ad præmia peccat:
Sola pruinoſis horret facundia pannis:
Ac inopi lingua deſertas inuocat artes.

De diis ipſis: eorumq́ nominibus in Romanis ſacris: qui ſegetibus: ac frumentis præſiderent: ex Varronis & Auguſtini libris.

Caput.X.

SCripta ſunt ab Auguſtino complura de Romanis diis: quæ magna ex parte accepit ex libris.M. Varronis: quo autem loco de minoribus diis ac plebeis (vt vocat) agitur: in hunc modum diſſerit: Proſerpinā (inquit) veteres frumentis germinantibus præpoſuerunt: geniculis vero: nodiſq́ culmorum deum Nodinum: inuolucris autem illis folliculorum deam Volutinam: cum folliculi pateſcūt: quo ſpica exeat deā Patelenam: cum ſegetes nouis ariſtis æquantur Hoſtilinam deā: quoniam hoſtire & hoſtimentum apud priſcos pro exæquatione accipitur. ſed & Floram mox adiicit: Lacticinamq́: & Maturam: ꝙ hæc olim numina frumentis florentibus: lactentibus: ac matureſcentibus præſiderent. Hæc Auguſtinus ex.M. Varrone. In libro autem de agricultura ſic apud eundem Varronem legitur de ſpica: & eius partibus. In ſpica (inquit) ordei & tritici tria fere continentur: granum: gluma: & Ariſta: tum vagina etiam cum exoritur ſpica granum: quod intimum ſoldum eſt vocatur: gluma vero folliculus eius: vnde & glubere verbum: ꝙ eo folliculo granum: (vt inquit) deglubatur: ariſta quæ velut acus tenuis longa prominet ex gluma: ſed hæc apud authores copioſe explicata ſunt.

Ꝙ molli animo Artemon Periphoretus fuerit: & hiſtoria perlepida de mirifica eius formidine.

Caput.XI.

QVam molli animo atq́ effœminato Artemon fuerit: in græcorū commentariis abunde traditum eſt: in quibus inuenitur hunc ipſum conſueuiſſe nūq̄ incedere ſuis pedibus: ſed lectica vti: in qua fere circungeſtaretur: quocirca ridiculo cognomento periphoretus eſt nuncupatus. Poeta autem Anacreon acerrimis verſibus illius molliciem: atq́ prodigioſum luxum eſt inſectatus: neq́ ſecus quidem: atq́ apud nos Menam Libertum Flaccus Horatius: aut Strumam Nonium Catullus: ꝙ vterq́ corruptis moribus: atq́ incredibili faſtu vixerit: in ea præſertim ciuitate: quæ cæteris omnibus vitæ integritate præclariſq́ exemplis proculdubio præſtitit. Sed & Plutarchus Cheronæus ex hiſtoria pontici Heraclidæ Artemonem fuiſſe ſcribit ſupra cæteros homines mollem: atq́ in tota vita voluptarium: animo etiam præpauido: & ad omnia vitæ momēta inconſtantiæ ſingularis: duos namq́ ſeruulos ſemper apud ſe continere ſolitus eſt: qui ſcutum æneum ſupra ſuum caput ſublatum geſtarent: nequid forte in eum deſuper poſſet excidere: ꝙ ſiquādo proprios lares egrederetur verſatili lectica circunferri conſueuit. Neq́ nos præterit eundem pro fabro a quibuſdam habitum: ac loripedem creditum: quæ omnia (vt eſt author Plutarchus) abunde refelluntur ab Heraclide. Huius Artemonis imaginem Phidias marmore abſoluit: quæ a.C. Plinio magnopere commendatur: quo loco Aſtragalizontes Diadumenum: & Doriphorum eiuſdem magnis laudibus extollit.

Sequitur Liber .XVI.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBFR SEXTVSDECIMVS.

Quæ fuerit origo hetruſcæ diſciplinæ: ac de Tagete vate: qui e glebis extitit: eiuſq; libris diligenter obſeruatum. Caput.I.

QVæ fuerit apud po. ro. diſciplina hetruſca: & quænam eius origo: in quibuſq; maxime cenſeretur: viſum mihi eſt breuiter adnotare: quoniam. S.p.q.r. nihil prope magnum: aut memorandum faceret: quin illud ipſum hetruſcis antea monitiõibus atq; decretis ꝑbaretur: ſed prius de origine: ſicuti. M.Cicero: aliiq; permulti tradiderũnt. In agro igitur Tarquinienſi cum terra ipſa paulo altius araretur: ſulciq; altiores imprimerentur: Tages quidam repente extitit: qui aratorem ipm̃ affatus dicitur. Is autem Tages puerili effigie (vt Cicero ex commentariis hetruſcorum tradit) apparuit: etſi prudentia quidem ſenili fuit: verum cum ad eius ſpeciem bubulcus oſtupeſceret: edita voce (vt fit) maxime inclamauit: quo euenit: vt breui tempore magno quidem concurſu permulti ex hetruria ibidem conuenerint: tum Tages idem multis audientibus complura loquutꝰ eſt: quæ diligenti cura excepta ſunt: ac litteris cõmendata. Neq; aliud Tagetis verba cõtinebant: q̃ aruſpicinæ diſciplinam: quæ multis ſubinde obſeruationibus aucta: atq; amplior facta eſt. Sic vt in ea fulminum fulgurumq; & oſtentorum ſcientia traderetur: quod & Plutarchus alicubi: & alii plures explicant: ſed & Marcellinus Ammianus Tagetis libros citat: quibꝰ prodigia quædam ac portenta poſſent interpretari: qua in re ſuum officium hetruſci vates: atq; ſacerdotes præſtabant: quod & poetæ latini: & ipſæ decemuirales tabulæ teſtantur: in quibus illud de hetruſcis.

Prodigia: & portenta ad hetruſcos & aruſpices
Si ſenatus iuſſit: deferunto.
Hetruriæ principes diſciplinam docento
Quibus diuis creauerint procuranto.

Liuius p̃terea author eſt: nõ minore ſtudio conſueuiſſe Romanos litteras ethruſcas diſcere: q̃ poſtea græcis incubuerũt: qđ alibi rettulimus. Quin & Labeo Antiſtiꝰ (qui in iure pontificio & omnium veterũ doctrina doctus eſt habitus) libros Tagetis expoſuit: eiuſq; diſciplinã ethruſcã quindecim voluminibꝰ explanauit: quod & Fulgẽtius ad grãmaticum Calcydiũ refert: quo loco de manali lapide differit.

De ſerpentum natura & ingenio in Aegyptia theologia: & qua ratione accipitris caput illis addatur: aliaq; de accipitre memoranda.

Caput.II.

MIrum profecto eſt: quod ab Aegyptiis de natura & viribus quorundam animantium traditum ſit: quod vt magis illi poſteris comprobarent: inter notas hierogliphas ſiue ſacerdotales (vt quidam vocant) rettulerunt: ſicuti de ſerpẽte: & accipitre nũc ſubit. Nã fuiſſe diuinũ animal: ac diuinam ſerpentis naturã nõ Tautꝰ mõ: qui & Thoth ab Aegyptiis dicit̃: in Phœnicũ theologia teſtatꝰ eſt: ſed etiam Phœnices atq; Aegyptii: qđ in eo ſupra cætera quidẽ animantia ſpiritꝰ acrior: atq; amplius ignis exiſtat. Quæ res cum ex illo celeri greſſu oſtenditur: ſine vllis pedibus: manibuſq;: vel aliis inſtrumentis: tum ꝙ ætatem ſubinde cum exuuiis renouant ac iuueneſcunt. Itaq; Phœnices populi dæmonem hunc fœlicem: Aegyptii Eneth

appellarunt:cui caput accipitris adiicientes:celeritatem illius præcipuam indicabãt qd & Philon Biblius ſcribit:qui Sachoniati hiſtoriam ex Phœnicũ lingua in græcum ſermonem conuertit: Epies vero(qui apud Aegyptios deorũ maximus interpres eſt habitus)cum naturam accipitris : & anguis referret : diuiniſſimũ inquit animal ſerpens: & accipitris habens caput:perq̃ mirificũ eſt: nam ſicubi ſublatis palpebris effingebant:tum omnem Aegyptii regionem ſuo lumine cõplebat: ſin clauſis oculis fuiſſet:tenebras circũfundi notabatur: vt nihil dubiũ ſit : naturam eius maxime igneam exiſtimaſſe.Idem præterea Aegyptii totius orbis molem demonſtrantes:inter circulum aereum & igneũ ſerpentis effigiem cũ capite accipitris circũducunt:vt inſtar ſit græce huius littere .θ.quæ theta dicitur: per circulũ.n.magnitudinem ac formam totius orbis intelligunt: per anguem vero(qui mediũ interſecat)bonũ dæmonem: cuius merito ac beneficio omnia alantur:vigeant:atq; contineantur.quin & Zoroaſtres ille Oromaſi filius(qui apud Perſas maxime ſapiẽtia præſtitit)in ſacra hiſtoria de rebus perſicis in hunc modũ de re hac meminit:Deus inqt accipitris caput habet.Is.n. inter omnia:quæ labem nullam:aut corruptionem ſentiãt: Primus ingenitus:nec interiturus vnq̃:partiũ expers:ſibiq; ipſi ſimillimus:bonorum omniũ auriga & author: rerum pater omnium optimus ac prudentiſſimus: ſacrum iuſtitiæ lumen: abſolutiſſima naturæ perfectio:eiuſq; inuentor: & ſapiẽtia: quæ omnia copioſe proſequitur Pãphilus Euſebius ad epiſcopum Theodorum.

De fœdere inter Gabios & Romanos : quod in corio bouis inſtar Clypei exaratum fuerit: & vnde Clypeis nomen: & qd item clypeare verbum deſignet.

Caput.III.

FActa eſt mentio in veterum ſcriptis:de eo fœdere:quod inter Gabios & Romanos actum eſt: Tarquinio Rom.imperiũ regente.Sed illud imprimis notandũ : q; in corio qdem bubulo eius capita & conditionem exararũt priſcis litteris:vt refert Dionyſius:cũq; inſtar clypei foret:in templo Iouis locarunt.Qua in re Pompeius Sextus Dionyſio accedit:vt in eius cõmentariis probatur:quos a Verrio Flacco collegit:etſi iuramentũ Dionyſius vocat:in quo ſanciendo eximiũ bouem imolarunt :Clypeum inqt Pompeius ob rotunditatem veteres corium bouis appellarunt:in quo romanorũ fœdus cum Gabiis foret deſcriptum:ſubit aũt ex his clypei formam fuiſſe prope:rotundam:vnde & clypeodes gemma apud priſcos nobilis: etſi de forma quidam diſſentiunt. Dictum vero a cluendo clypeum : multis video perſuaſũ:q; apud veteres pugnare ſignificat : alii a cælatura ipſa affirmant .i. απο του γλυφειν qd in clypeis imagines forent. C. certe Plinius vir in bonis diſciplinis acri iudicio:ab ipis imaginibus dictũ refert:qualibus in troiano bello pugnatũ ſit:nõ autem a cluendo:vt peruerſa grãmaticorum ſubtilitas voluit : a clypeis vero deductũ eſt verbum clypeare: pro eo quod eſt clypeo ſe protegere: vt apud poetam Pacuuiũ lectum eſt.De quo & Var.Terentius ad. M. Ciceronem rettulit : Pacuuianum eſſe verbum clypeare : qua figura & a Cinna dictum eſt galeare ita enim : Pacuuius in Hermione fabula.

Chlamyde contorta aſtu clypeat brachium

Quod ipſum etiam Nonius obſeruauit:etſi apud hunc parum integra verborum fides ſeruetur.

De viribus & ægritudine amoris:ac de eius remediis copioſe relatum ex Arabũ commentariis.

Caput.IIII.

Petri Criniti de honeſta diſciplina.

QVi de morbis hominũ ſcribunt:eorũq; remediis:inter alia morborum gene-
ra amoris etiam tabem atq; ægritudinem referunt: ſicuti Græcorũ fere:atq;
Arabũ commentarii teſtantur: nã in his multo maior atq; copioſior eius diſ
ciplinæ cognitio reperitur.Quod eqdem ſatis probaui: cũ ea nuper legerem: quæ de
morbo ipſius amoris: ac de remediis apud Arabes tradita ſunt.Ad hanc enim prope
ſentẽtiam de amoris morbo ediſſerũt.Nihil eſt aliud amoris ægritudo:q̃ nimius ani-
mi affectus atræ bili affinis atq; cõſimilis:qui mentem aſſidue agitans perurit:ex ima
gine & forma alicuius pulchritudinis:quæ oculis & animo amantis inſidens incũbit:
Is aũt magis ſubinde inardeſcit inſiti deſiderii fomentis accenſus:donec votũ conſe-
qui valeat.Huius vero morbi hæc ſigna:ſicubi profunditas oculorũ adſit: & immodi
ca ſiccitas.Deſũt.n.lachrymæ niſi forte ſuperuenit fletus.Iam & palpebræ ipſæ motu
pene aſſiduo veluti cõniuentes ſubſultant:ſic vt aliquando geſtire: & ſubridere eiuſ-
dem vultus appareat:ceu illud ipſm: quod animo agitat libens aſpicere vel audire vi
deatur.Eſt & eius ſpiritus velut interſectus: & ſubſultans:varieq; aut depreſſus: aut
elatior.Quod ipſm pro animi æſtuãtis fortuna & conditione cõtingit: ſiqdem affect⁹
ille miris modis permutatur vt qui lætitiam:fletũ: hilaritatem: triſtitiam: ſpem:me-
tum:audaciam: pauorem præ ſe ferat:nec in aliquo poſſit cõſiſtere:tũ id maxime tem
poris: quo de amore:eiuſq; viribus:diſſerẽtem audiat:laboreſq; & inſidiæ: iniuriæ: in
cõmoda: atq; repudia referantur: membra vero ipſius admodũ areſcũt miriſq; modis
mipallent:nã & oculi altius reſident: & palpebræ nimiis vigiliis ac fletu tabidæ obli-
ueſcunt:venæ aũt & arteriæ ipſius nullum fere ordinem ſeruãtes ſuſq; deq; ſe habẽt:
illarum.n.pulſus maxime permutatur vt ea ratione mentis diuerſitas atq; æſtus abũ
de intelligatur.Magis ægritudo apparet: ſicubi de re amata mentio incidat: aut hoc
ipſm repẽre oculis amantis occurrat:quo fit:vt cognoſci etiam poſſit: q̄d ametur: etſi
callide diſſimuletur:aut obſtinate pernegetur.Ita.n.facile depræhẽditur: necubi me
dicorum ſollertia deſiderari poſſit.Primo igitur complura nomina proferat medicus:
eaq; ſubinde repetẽdo ægroti pulſum obſeruet: qui(vbi amatæ rei nomen editũ eſt)
mirifice immutatur:ꝙ interſectus ac ſubſiliens eſt:dein etiam ſimilia q̃dam diſſimu-
lanter medicus repetat:ingeniũq; & mores eius:quæ amãtis effectũ excitant: ad me
moriam reuocet:ac tũ ex ipſis venarũ pulſibus ſatis pernoſcet & vim & cauſam ægri-
tudinis:q̄bus diligenter conſideratis:videndũ erit: Siqua ratione congredi atq; con-
iungi poſſint:id.n.potiſſimũ ſæuientis morbi remediũ cenſeri debet:quo & animo &
corpore facilius cõualeſcat:q̄d ſi fieri vllo modo id nequit:vt cõiungantur:alia quoq;
remedia excogitanda ſunt:quibus illa tabes & animi affectus tollatur: permulta ve-
ro ſunt:quæ in arabum monumentis tradũtur:ſed nullum certius:aut præſentius:q̃
in aliam grauiorem curam magiſq; anxiam diſtrahi: quouſq; inſidens illa mentis co-
gitatio & feruor intepeſcat: aut etiã in multis paſſim variiſq; congreſſibus veneri in-
cumbere:quod &.T.Lucretius apud nos præcipit his verſibus.

Sed fugitare decet ſimulacra & pabula amoris
Abſterrere ſibi:atq; alio conuertere mentem.
Et iacere humorem collectum in corpora quæq;
Nec retinere ſemel conceptum vnius amore
Et ſeruare ſibi curam:certumq; dolorem.
Vlcus enim viueſcit:& inueteraſcit alendo
Inq; dies gliſcit furor:atq; erumna graueſcit
Si non prima nouis conturbes vulnera plagis

Volgiuagaq; vagus venere ante recentia cures
Vt alio poſſis animi traducere motus.
Nec veneris fructu caret is:qui vitat amorem
Sed potius quæ ſunt ſine pæna commoda ſumit.

M.Varronis oraculum de Rom.Imperio:quod ex augurio.xii.vulturum per.M CC.Annos futurum eſſet.

Caput.V.

COpioſe in epiſtolicis noſtris:de veterũ auſpiciis:ac portentis ſcripſimus:nũc aũt minime indignum exiſtimaui:eam partem repetere: in qua de vrbe ipa: eiuſq; imperio Romani augures præiudicium fecerint: q̃diu videlicet tam excelſa reipub.dignitas ſeruanda eſſet.

Auguſto augurio poſtq̃ inclita condita Roma eſt.

Scripſit.n.Varro Terentius in libris antiquitatũ:fuiſſe Romæ Vectium in augurãdi diſciplina nobilem:eũq; affirmaſſe futurũ Rom.Imperii terminũ: poſt.M.& CC.annos:ſi modo inquit verũ foret:quod in hiſtoriis annalibuſq; romanis tradatur de.xii. vulturibus: quas poeta Ennius corpora ſancta appellat: ſic autem Varro: ſi verũ eſt: quod de Romuli augurio traditũ in cõdenda vrbe:deq;.xii.vulturibus:ad.M.&.CC annos Romanus po.perueniet: cũ.c.xx. annos incolumis præteriſſet: qua in re factũ eſt qdem iudiciũ ex numero alitum: vt ſingulæ vultures centenos annos portenderent:Cenſorinus vero in perquirendis veterũ monumentis vir diligens:& qui.M.annos ab vrbe condita vixit:minime ad ſuum iudiciũ pertinere aſſeruit:hoc ipm diiudicare:ne in re parũ comperta minus prudẽter poſteritati faceret impoſturam:quod his fere hominibus accidit: qui maiore ſtudio q̃ cõſilio fortunæ aleam penſant: temporũq; varietatem conſiderant. Cæterum tali ſententiæ Vectii videtur annorũ numerus conuenire:ſiqdem.cc.annis poſt authorem Cenſorinũ adiectis: imperantibus Cæſaribus Conſtantiis: Romana illa dignitas cõſumpta eſt: quæ italiæ fines egreſſa Bizantium vrbem ſe recepit. Nam ingruẽtibus in italiam Vnnis: Vandaliſq;: & Gothis:tum maxime Rom.imperiũ cladibus multis affectum eſt atq; deletum. Q̃d autem.xii.vultures auſpicii fœlicitatem Romulo prænotaſſent:cum hiſtoriæ multorũ teſtantur. Tum.Q.Ennius in annalibus:qui Romulũ inqt ipm in auentino monte ſe ceſſiſſe:ad auſpicium capiendũ de vrbe cõdenda:& nomine imponendo:itaq; ſtudiis ſummis de hoc inter eos peractum refert.

Certabant vrbem Romam ne:Remam ne vocarent:
Omnibus cura viris:vter eſſet induperator.

Qui fuerit apud veteres adamiani:& Nyctages hæretici:ac de lychnobiis etiam hominibus:& Horatii locus expoſit⁹:tũ de his: qui himerobaptiſtæ dicerentur:

Caput.VI.

IN chriſtiana philoſophia cum variæ primo ac multiplices authorũ de ipa religione forent opiniones:permulti qdem extiterũt:qui a Chriſtianis heretici ſunt appellati: quoniam videlicet ab optimo religionis cultu: & veritatis ratione detorſiſſet:hi.n.(ceu peſſimũ virus ſenſim per arterias illapſũ in præcordia) mox non minore impetu: q̃ damno ſæuiebant.Inter cætera vero quorundam pcepta atq; diſciplinas nobiles aliquando fuerũt illorũ factiones:qui Adamiani:atq; Nyctages appellati ſunt: de qbus cum in veterum cõmentariis mentio ſit: eorum ridiculã: et perinde inſanam ſuperſtitionem libitũ eſt paucis referre.Nam Adamiani ob id nõmen hoc acceperũt: quoniã exemplo Adam:nudi ac ſine vllis veſtibus degerẽt: eoq;

modo cum fœminis verſari: atq; etiã orare cõſueuerunt: aſſerentes illud ipm in vita
melius extimandũ: quod ad naturam magis accederet: cum in ea re nullam prorſus
modeſtiæ: aut verecundiæ rationem haberẽt: quæ mortaliũ vitam (vt inquit Plato)
pari iure inſtruit: atq; exornat. Nyctages vero quoniã vniuerſam noctem ſomno: et
quieti concederent: neq; ipſo noctis tempore vigilandũ eſſe putarent: naturæ geniũ
violari: atq; corrumpi opinantes. Qui aũt noctes euigilant: dies integros dormiunt:
a Pedone Albinouano græca voce λυχνοβιοι ab Anneo Seneca lucifugæ appellati
ſunt: ex quo illud Horatii ad Mecœnatem.

Huic parco paucis contento: quinq; diebus
Nil erat in loculis: noctes vigilabat ad ipſum
Mane: diem totum ſtertebat: nil fuit vnq̃
Sic impar ſibi.

Quo loco ad iſtos certe lychnobios poeta Horatius reſpexit: cuiuſmodi a veteribus
quidam imperatores notãtur: qui peruerſo naturæ ordine: noctes totas peruigilarẽt.
Sed & Butas Acilius: atq; Spu. Panſa (vt apud eũdem Anneũ eſt) inter lucifugas re-
ponũtur: vnde elegans dictũ Tib. Imperatoris de Acilio Buta celebratur: nam cum
patrimoniũ ingens conſumpſiſſet: & paupertatem ſuam apud imperatorem fatere-
tur: ſero inquit Tiberius o Buta experrectus es. Hi eñ homines (vt refert Seneca) q
ſe tenebris dicarunt: velut antipodes ſunt: qbus contraria qdem non regio: ſed vita:
qui Solem nunq̃ orientem: aut occidentem aſpiciũt. Sed eñ defunctorũ loco haben-
di ſunt: neq; a funere abſunt: qui ad faces: atq; cæreos viuunt: quorũ videlicet contra
rius vſus atq; præpoſterus: Varo equiti Rom. occaſionem perelegantis dicterii præ
buit. Himerobaptiſtæ aũt apud iudæos hi vocati ſunt heretici: qui quottidie ſe ipos:
ac ſua etiã veſtimenta abluere conſueuerũt. Verum de re hac ſecreto opere complu
ra attulimus.

Quibus rationibus Ageſilaus princeps: & Plotinus philoſophus ſuas imagines
effingi noluerunt: ac de Alexandro item macedone non nihil.

Caput. VII.

SCriptum eſt in veterum hiſtoriis de Ageſilao lacedæmonũ principe: ꝙ is q-
dem ppetuo edicto cauit: nequis eius imaginem vllo modo exprimeret: ꝙ
exiſtimaret a nullo prorſus opifice: ſingularem eius formã poſſe abſolui. Ale
xander aũt macedo (qui fortunæ aleam pro voto rexit) imperaſſe omnibus traditur:
ne illius imago a pluribꝰ effingeretur: q̃ ab Apelle: Pyrgotele: & Polycleto: qui in ſua
quiſq; arte q̃ abſolutiſſimi forent: ne tanti regis effigies (vt inqt Apuleius) a multis
paſſim artificibus contaminaretur: itaq; tantũ permiſit: vt eam Polycletus ære duce
ret: Apelles coloribus deliniaret: Pyrgoteles celamine exculperet: quod. &. C. Plini-
us: et alii complures referunt. Vnde illud Horatii Flacci ad Augu. Octauium de re
ge Alexandro.

Edicto cauit nequis ſe præter Apellem
Pingeret: aut alius: Lyſippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum ſimulantia.

In quo tamen Lyſippum Horatius pro Polycleto adiecit. Plotinus aũt philoſophus
cum eius imaginem qdam cuperet a pictoribus perfici: acerrime reſtitit: minime paſ-
ſus (vt dicebat) effigiem corporis exprimi: animum nõ videri. Amelius certe (qui &
Gentilianus eſt dictus) nulla ratione ab eo id potuit exorare: q̃q̃ Plotino ipſi ſtudio-
rum & beniuolentiæ cauſa maxime inſediſſet: vt qui annos ſupra. xx. familiariter cũ

illo verſatus foret: quod & Porphirius teſtatur. Primus aūt Aſinius Pollio apđ Rom. in bibliotheca ipa imagines collocauit: cum eam dedicaret: & ingenia hominum (vt eſt author Plinius) rempub. fecit.

Qui abecedarii: ſyllabarii: ac nominarii ſint apud Hieronymum: ac de abecedario ex verbis Hieronymi: & Auguſtini.

Caput. VIII.

DE Hieronymi doctrina & ingenio: ſæpe alias diximus: in tanto. n. viro nō minus laudari debet vitæ: morūq; integritas: q̄ veterum omniū diſciplinarū egregia eruditio: nam & idem voces aliquot apud latinos tam fœliciter ad inuenit: q̄ aperte & cōmode compoſuit: ſicuti hæc ſunt qbus diſcentium profectus in ipa litteratura: ſeu litteratione deſignatur abecedarii: ſyllabarii: & nominarii: ita eos appellat qui per ſuos diſciplinæ gradus promoueant. Abecedarios qui litterarū ſeriē atq; ordinem proſequātur. Syllabarios vero: qui ſyllabas ipas colligere: & ſyllabatim legere incipiant. Nominarios eiuſmodi homines: qui integra nomina proferant: Siqdem ita diſcentium claſſes a veteribus inſtitui conſueuerūt: q̄d etiā num in litterariis ludis apparet. Sed hoc totū perq̄eleganti deſcriptione a Hieronymo traditū eſt: in commentario Moſaycæ philoſophiæ: quo Adamantiū Origenem interp̄tatur. Dabimus inqt in noſtra etiam lingua ſimilitudinem: qua conſequentiæ huius ratio pateſcat: in litterario ludo: vbi pueri prima elementa ſuſcipiūt Abecedarii dicuntur quidam: alii ſyllabarii: alii nominarii: alii iam calculatores appellantur: & cum audierimus hæc nomina: ex ipis qui ſint in pueris profectus agnoſcimus: ſimiliter & in liberalibus ſtudiis cum aut locum recitare: aut allocutionem: vel laudem: aliaſq; per ordinem materias audierimus: ex materiæ nomine profectū adoleſcentis aduertimus: hactenus Hieronymus: ſed Auguſtinus item abecedariū vocat: ordinem illum litterarum: quem pueruli condiſcūt: quod & Fab. itidem Fulgentius in mithologicis ſeqtur: ordinem aūt hunc litterarū: ſyllabarum: & nominum diligenter ac docte Malli⁹ expreſſit his verſibus.

Vt rudibus pueris monſtratur littera primum
Per faciem: nomenq; ſuum componitur vſus:
Tunc coniuncta ſuis formatur ſyllaba nodis:
Hinc verbis ſtructura venit: per verba ligandi
Tunc rerum vires atq; artis traditur vſus.
Perq; pedes proprios naſcentia carmina ſurgunt
Singulaq;: in ſumma prodeſt didiciſſe priora.

De Romanis vatibus antiquiſſimis: eorumq; hymnis & canticis: tum qui dicerentur Mineruii: Ianales: & Iunonii verſus.

Caput. IX.

PRimos fuiſſe apud Rom. po. vates Publium: Calenum: Martium: & Liuium Andronicum veterū commentarii tradunt: hi. n. eiuſmodi vaticinia ac verſus effuderunt (vt eſt author Cicero) quos Fauni: vateſq; canebant: ſed. n. illorum carmen fere: aut ad laudem deorū referebatur: aut ad ciuitatis luſtrationem et prodigia expianda: Liuius aūt Andronicus eos verſus cōpoſuit: qui a ter nouenis virginibus per vrbem celebrati ſunt in Iunonem reginam: data reſti per manus: vt copioſe relatum eſt a Liuio: in rebus geſtis Rom. po. qui carmen illud veluti abhorrens: et inconditum prætereundum putauit. Sed & mox. P. Licinius Tegula ad expiandā prodigia carmen itidem cōſimile effecit: idq; ex reſponſo decemuirali traditur abſo-

lutum. Zoſimus quoq; diligẽter obſeruauit: quibus hymnis: & pæanis in templo palatini Apollinis Rom. po. vteretur. Tum quo ritu ter nouem pueri nobiles patrimi & matrimi cum totidem virginibus illos decantarent. Nec illud omittendũ Iunonios quidem verſus: Mineruioſq;: & Ianales propterea dictos a priſcis: q eorum numini ac maieſtati dicarentur: de quibus Var. Terentius: aliiq; authores mentionem faciunt.

De M. Antonio: qui leonibus ad currum iunctis vehi conſueuit: ac de Heliogabali portentoſo ingenio: qui leones: tigreſq;: & mulieres ad currum iunxerit.

Caput. X.

M. Antonius primus (vt inquit Plinius) iugatos leones ad currum iunxit ciuili bello poſt pugnam pharſalicam: & ab illis vectus eſt cum mima Citharæda: De Antonino aũt Heliogabalo: qui orbis terrarũ (ita diis placuit) imperator fuit: ſic a Lampridio ſcriptũ eſt: quaternos inquit canes ad currũ iunxit: eoq; modo vectatus eſt. Idem quoq; iunctis quattuor ceruis in publicum proceſſit: ſed & leones coniunxit Cybelem ſe appellans: iunxit & tygres Liberum patrem ſe vocans: habuit gemmata vehicula & aurata: atq; vt inſaniam libidini adderet: iunxit etiã quaternas mulieres: nuduſq; a nudis peruectus eſt. Firmo impe. qui robuſtiſſimus eſt habitus: & illud ab Aurelio liberto ſcriptum eſt: eum fuiſſe vectum ingentibus ſtructionibus: adeo vt magis volare: q̃ geſtari videretur: quæ res a Vopiſco etiã refertur.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER SEPTIMVS DECIMVS.

Quot apud veteres idiomata celebrarentur: ac de illorum inuẽtoribus: tum per elegantes ſenarii appoſiti: & de Gordiani impe. ſepulcro.

Caput. I.

QVoniam ſæpe in quæſtionem venit: Quot apud veteres idiomatũ genera fuerint quæq; maxime celebrata: putaui nõ indignũ fore ſi ſenariolos quoſdam de. vii. linguis ſubiiciam: quos qdem in peruetuſto codice legi ex bibliotheca ſeptimana. In eo. n. libro multiplex linguarum varietas demonſtratur: tum q. vii. litterarum genera pcellant: vt Hebraicæ: Atticæ: Latinæ: Syriæ: Chaldeæ: Aegyptiacæ ac Geticæ: Sed audiamus veteres verſiculos: ne impendio longius euagemur.

Moyſes primus hebraicas exarauit litteras.
Mente phœnices ſagaci condiderunt atticas
Quas latini ſcriptitamus: edidit Nicoſtrata
Abraham Syras: & idem repperit caldaicas
Iſis arte non minore protulit Aegyptias.
Gulfila prompſit getarum quas videmus vltimas.

Notum vero & illud q Augu. Gordiani ſepulcrum apud circeum caſtrum titulũ diu ſeruarit variis linguis decoratũ: litteris qdem & græcis & latinis: & perſicis & iudaicis & Aegyptiacis: Epitaphion aũt id eſt. DIVO GORDIANO VICTORI PERSARVM: VICTORI GOTTORVM: VICTORI SARMATARVM: DEPVLSORI ROMANARVM SEDITIONVM: VICTORI GERMANORVM: SED NON VICTORI PHILIPPI: de qua re alibi commodius dictum eſt.

De maximini Impe.ſæuitia: & verſiculis contra eum vulgo prolatis.
Caput.II.

Diocliſtiani imperatoris dictum celebre eſt nihil prope in tota vita eſſe difficilius: q̃ imperatorem bene imperare: quod ab eo tamē dictum creditur ante q̃ fact⁹ eſſet imperator: & ſane ex annalibus antiquorum facillime quiuis intelligit q̃ pauci omnino fuerint: ex tanto principum numero: qui optime imperium adminiſtrarint: ſiue enim licentia & libido: ſiue rerum omnium copia eorum animos immutaret: mirū certe q̃ breui ad ſceleſtiſſima quæq; proruerent: quod ip̄m ex Claudiis: Vitelliis: Caligulis & Neronibus apertiſſime conſtat: nam quid ego de Heliogabalis nunc & Maximinis atq; commodis dicam: quorum ſcelera: ac monſtroſa prodigia in ipſius naturæ conuitium excreuerunt: ſed libitum mihi eſt verſus aliquot contra Imp. Maximini ſenioris crudelitatem apponere. Is em̄ tam feri ingenii: tā q; immanis fuit: vt illum Cyclopem: & alibi Buſiridem: Typhonem alii: aut Gigem appellitarent: verſus hi ſunt: quibus thracenſi ſæuitiæ illuſum eſt.

Et qui ab vno non poteſt occidi: a multis occiditur.
Elephas quidem grandis eſt: & occiditur.
Leo fortis eſt: & tamen occiditur.
Tygris acerrimus eſt: & occiditur.
Caue multos: ſi ſingulos non times.

Id autem carmen ex græco verſum: ob eam præcipue cauſam apposui: vt ſi quando in græcum incidamus: & illud æque adiiciatur. Habes hoc apud Iulium quoq; Capitolinum ad imper. Conſtantinum.

Horatii carmen expoſitum de Ciclope in ſcæna ſaltante: & de Cyclopeis ludis: ex veterum authoritate: ac Lucilii verſus de Polyphemo.
Caput.III.

NOn defuerunt apud græcos: qui de ludis: & eorum varietate permulta ſcriberent: ſicuti ex noſtris Anneus Seneca: & Suetonius Tranquillus: inter cæteras autem voluptates ſcænicas celebrari video Cyclopea: ſic enim vocarunt: cum ipſum Cyclopem in ſcæna ſaltantem proferrent: habitu: & ornamentis: q̄bus Polyphemus apd̄ ipſos maxime poetas decoratur. Quod ego duxi obſeruandū: vt apud Flaccum Horatium locum interpretemur: paulo indiligentius ab aliis expoſitum. Itaq; ſic alluſit: cum de Sarmento ſcurra: & Meſſio oſco: eorumq; litibus diſſerit: ac Meſſium ore fœdo: & facie turpi ſimilemq; laruæ reddit.

Campanum (inquit) in morbum: in faciem permulta iocatus
Paſtorem ſaltaret vti Cyclopa rogabat:
Nil illi larua: aut tragicis opus eſſe cothurnis.

Quo loco ſaltare cyclopa nihil puto aliud ab Horatio intelligi: q̃ & fronte & habitu talem fuiſſe Meſſium: vt Polyphemum in ſcæna ſaltantem poſſet exprimere: ac riſum de ſe ſpectantibus facile commouere. Sed eorum nomina referam: qui hoc in ſcæna ſpectaculum exhibuerunt: Carinus quidem imperator (vt Flauius Vopiſcus in tertio ad Baſſum libro tradit) ludos fecit apparatiſſimuos: ac mimos vndiq; aduocauit: exhibuit etiam ludum ſarmaticum: quo dulcius nihil eſt: exhibuit & Cyclopem adornatū. Tremelli⁹ itē Pollio (cū Galienus imp. decēnia variis ludis celebraret) Cyclopem inq̄t etiā luſerūt omnes arenarii: ita vt miranda q̄dam & ſtupenda mōſtrarēt. Lucili⁹ aūt poeta. (qui primus condidit ſtili naſū) Homerica imitatione ita in ſatyris

de Polyphemo iocatus eſt.

Multa hominum portenta in Homero verſificata
Monſtra putant: quorum imprimis Polpyhemus ducentos
Cyclops longus pedes: huic porro maius bacillum
Malus maximus ſit q̃ in naui: & corbita in vlla.

Quo habitu ac figura ſtilus eſſet apd̄ veteres: ac de parte eius deletili: & qd item ſit ſtilum vertere: ex Auguſtino: Hieronymo & aliis.

Caput. IIII.

IN libro Sermonum primo ſic apud Horatium legitur: quo loco poetæ Lucilii carmen: vt minus cultum & incompoſitum repræhenditur.

Sæpe ſtilum vertas: iterum quæ digna legi ſunt
Scripturus: neq; te vt miretur turba labores
Contentus paucis lectoribus.

Id ego ſolitus ſum ad hunc fere modum interpretari: vertere vt ſtilum quis dicatur: cum ſcripta ipſa inducuntur ac delentur: quoniam qua parte aculeatus is eſſet atq; ſubulatus: ea potiſſimum exararent: qua vero parte latiuſcula acies foret: hac delere aliquid (ſicubi vſus peteret) conſuerunt: tales autem ſtilos etiam num graphiarii noſtri habent: ſed quoniam priores partes agit ſcriptio: q̃ litura: propterea cum delebãt: hoc eſt latiorem ac deletilem ſtili partem conuertebant: vertiſſe ſtilum dicebantur. Quod etiã a diuo Hieronymo notatum eſt: qui meliorem ſtili partem nominat: quæ peiora de authoribus expungat: ſicuti & Ruffinus in eundem Hieronymum recenſet: Stultus ego inquit: qui me putarim hoc abſq; philoſophis ſcire non poſſe: qui meliorem ſtili partem elegeram eã: quæ deleret: q̃ quæ ſcriberet: fruſtra Alexandri commentarios verti: & Porphirii Iſagogen expendi. Sed hoc idẽ ex verbis Auguſtini multo copioſius elicitur: quæ ſunt in libro de quantitate animæ: quo loco rem minimam: ſed admirabilem tamen: tam preſſe: tam ſignificanter deſcripſit homo ille: non ſanctitate minus q̃ doctrina ſũmus: vt ob id etiam indicaſſe mihi videatur: quantum in romana eloquentia potuiſſet: niſi ſe nimis interdum ad audiẽtium aures & menſuram ſubmiſiſſet: ſed aſcribam verba ipa Auguſtini: Idq; paulo prolixius: quoniam cæteris quidem credo vſu euenturum: quod & mihi accidit: vt cum voluptate mirifica perlegantur. Ab hoc inqt me reuocat: qd̄ hiſce hauſi oculis pene ſerius: q̃ credi poteſt: ſed certe non ſerius q̃ deberet: Cum .n. nuper in agro eſſemus liguriæ: noſtri illi adoleſcentes (qui tunc mecum erant ſtudiorum ſuorum gratia) animaduerterunt humi iacentes in opaco loco reptantem beſtiolam multipedem: longum dico quendam vermiculum vulgo notus eſt: hoc tamen quod dicam: nunq̃ in eo expertus eram: verſo namq; ſtilo (quem forte habebat vnus illorum) animal medium percuſſit: tum ambæ partes corporis ab illo vulnere in contraria diſceſſerunt: tanta pedum celeritate: ac nihilo imbecilliore niſu: q̃ ſi duo huiuſcemodi animalia forent quo miraculo exterriti: cauſæq; curioſi: ad nos vbi ſimul ego & Alipius conſidebamus alacriter viuentia fruſta illa detulerunt: neq; nos parum commoti ea currere in abula quaquauerſum poterant cernebamus: atq; vnũ ipſorum ſtilo tactum contorquebat ſeſe ad doloris locũ: nihil ſentiente alio: ac ſuos alibi motus peragente. Quid plura? Tentauimus quatenus id valeret: atq; vermiculum: immo iam vermiculos in multas partes concidimus: ita om̃es mouebãtur: vt niſi a nobis illud factũ eſſet: & cõpareret vulnera recentia: totidem illos ſeparatim natos: ac ſibi quęq; vixiſſe crederemus. hæc Auguſtinus:

vides aũt verſo ſtilo diſſectum fuiſſe animal:hoc eſt parte eius deletili:qua ſcriptorũ quoq; emendatio perficitur:hinc illud Fabii ad Marcellũ:ſtilum ipm non minus agere cum delet. qua in re vel Ang. politiani manibus habenda eſt gratia: a quo ſimilia his aliquando audiuimus.

Quæ ſint ſerperaſtra in geniculis puerorum alligata:& Ariſtotelis verba in politicis:ex Varronis ſententia expoſita.

Caput.V.

SCribit Ariſtoteles copioſe in politicis:qua ratione proſpiciendũ ſit his hominibus:qui in tenera adhuc ætate verſentur: qbuſq; cibis maxime nutriendi: quo magis coaleſcere poſſint:eorũq; vires reddi auctiores:atq; ſolidiores:tũ explicat etiã adhibendam diligentiam:vt ambulare infantes doceantur:exemplo videlicet quorundam populorũ:ne membra(vt idem inquit Ariſtoteles)in tenera ætate deprauata ac diſtorta reddantur:itaq; inſtrumentis ac machinis qbuſdam vtũtur: quo puerorum corpus & validius & rectius ſeruetur. Quod ego ob id putaui referendum: quoniam.M. Varro latina voce ſerperaſtra appellat ea inſtrumenta: quibus adhuc infantes anniculi ad greſſum ſubriguntur:& ambulando facilius pergunt: ne intorta crura ſint:vel inæquali gradu inambulent: nam genu alligare illa Romani conſueuerunt:ne vaciæ(vt inquit Varro)aut compernes fierent. Verba eius hæc ſunt in libris de latina lingua ad.M. Ciceronem. Siquis in conſuetudine ambulandi factus ſit vacia:aut compernis:ſi eum corrigi nõ concedat:non ſequitur vt ſtultum faciant: qui pueris in geniculis alligant ſerperaſtra: vt eorum deprauata nõ corrigant crura: cũ deculpandus nõ ſit medicus:qui e longinqua mala conſuetudine ægrũ in meliorẽ traduxit. M. quoq; Cice. cum de ſuis cohortibus agit: in epiſtola ad Pomponium ludens:Serperaſtra ſuæ cohortis nominat:niſi forte nomen hoc foret cohortis:vt legio: quæ alauda:& quæ rapax diceretur: de ſerperaſtris inquit cohortis meæ: nõ eſt quod doleas: ipſi enim ſe collegerunt admiratione vitæ integritatis meæ. Sed hoc ex Cicerone conſiderandũ melius eſt. Dicta ſunt autem ſerperaſtra(vt puto)ab inſerpendo: quoniam infantes ipſi reptare potius & inſerpere:q̃ ambulare primũ videntur:qua figura & ſeliquaſtrũ dicimus:quod a ſedẽdo. M. Varro paulo incõmodius detorquet.

Quid ſit proprie lychnuchos:& emendata vox in Suetonii hiſtoria: tum Lucretii poetæ carmen additum.

Caput.VI.

DE prauata vox eſt in. C. Suetonii codicibus: quã facile agnoſcent hi omnes: qui & græce litteraturæ haud imperiti omnino ſunt: & vetuſtatis non incurioſi: nam verbum quod eſt lychnuchos tam exemptum eſt e vita Iulii Cæſ. q̃ e Flauii Domitiani: proq; eo lychnos inerudite: ac perperam ſubſcripſerunt: cum codices fere omnes vetuſtiores lychnuchos retineant: qua in re non minus antiquitati concedendum putamus: q̃ authoritati. Ad hunc igitur modum Tranquillus C. inquit Cæſarem dictatorem capitolium aſcendiſſe ad lumina elephantis dextra ac ſiniſtra lychnuchos geſtantibus. Et in Domitiano item venationes inquit: & gladiatores noctibus ad lychnuchos exhibuit: ita enim veteres & probati codices in vaticana etiam bibliotheca habent: neq; eſt aliud lychnuchos: q̃ laterna: quæ græce φανοσ aut λυκη etſi facem vel lucem quidam interpretantur. De quibus permulta ſunt in Suidæ collectaneis:ſed & Pollux ad Cõmodũ:& Athenæus in dipnoſophiſtis meminit: tum multos ad id authores aduocat: vt Alexim & Ariſtophanem veteres

poetas: apud quos pro laterna videatur lychnuchus accipiendus : & Alexis quidem perlepide ſic iocatus eſt de lychnucho in fabulis.

Qui primus excogitauit: vt noctu cum lychnucho deambularet:
Is profecto amator aliquis digitorum fuit.

Dictum vero id verbũ eadem figura: qua Ceruchon: Septruchon: Ophiuchon: & alia eiuſdem generis : ſed & poeta Lucretius nihil aliud nobis inſinuat : q̃ iſtos lychnuchos: qui in ædibus nobiliorum viſerentur: vnde lumen ad nocturna conuiuia ſuppeditari poſſet.

Si non aurea ſunt (inquit): iuuenum ſimulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris
Lumina nocturnis epulis: vt ſuppeditentur.
Nec domus argento fulgens: auroq; renidet:
Nec citharis reboant laqueata: aurataq; templa.

Nam &.C. Plinius lychnuchos penſiles nominat: vbi lychnos falſo legebatur quod Hermolaus fatetur : ex quo etiamnum romæ lapis hoc titulo inſculptus. PANTHEI CVM SVIS PARERGEIS: ET CVPIDINES DVO CVM SVIS LYCHNVCHEIS: locum vero Suetonii & Politianus agnouit: vir & ingenio acri: & lectione multiplici excellens: de xilolychnio aũt & obeliſcolychnio alias dictũ a nobis eſt.

Quid in veterum nummis ſit .A.A.A.F.F. ac de tribunitia poteſtate ad nũmos ſignandos: tum locus ex decemuiralibus tabulis.

Caput. VII.

IN veterum nummis litteras quandoq; eiuſmodi comperias : vix vt ſenſum ſatis poſſis colligere ex illis: qualis hæc inſcriptio alicubi inuenitur: quæ ad imperii Rom. amplitudinem atq; dignitatem pertinet. A.A.A.F.F. In his autem litteris (niſi forte decipior) id ſignificatur Aere: argento: auro: flando: ferũdo: qđ in quorundam commẽtariis etiam depræhenditur: in quibus de poteſtate ac viribus notarum agitur : quem ego librum haud equidem Probo Valerio aſcribendum exiſtimo: qui de notis Cæſarianis præter alia multa commentarium fecit: quod a Gellio in atticis refertur: libuit hanc rem: ob eam præcipue rationem adnotare: quoniam iſtiuſmodi inſcriptio aliter fere a multis exponitur. Illud autem diu ſeruatũ eſt a.S.p q.r. vt argentum deuictis gentibus duntaxat imperarent : quod & Plinius nouocomenſis teſtatur. Signandi vero nummi poteſtas ad ipſos tribunos relata eſt: ſicuti & leges decemuirales probant : in quibus verba ipſa ita ſe habent : ne quis maiorem in hoc diligentiam deſideret.

Tribuni ſunto: domi pecuniam publicam cuſtodiunto:
Vincula ſontium ſeruanto: capitalia vindicanto:
Aes: argentum: aurum ve publice ſignanto.

Quod ipm a.M. Tullio: &.C. Plinio in metallicis approbatur.

Qui ſint apud iurecõſultos directarii & dirigere: ac reſtituta in pandectis verior lectio: tum quid apud græcos tichobates intelligatur.

Caput. VIII.

DIrectarii qui ſint apud iureconſultos ipſi nobis digeſtorum libri indicant: nã et in Vulpiani verbis poſitũ id eſt: quo loco de ſacculariis & directariis mentio habetur : q̃q̃ in vulgatis codicibus pro directariis detrectarios fere inuenias: quin & hoc idem docet alibi Vulpianus: etſi falſo dietarii ſcriptũ eſt: quem locũ

viri paulo diligentiores nõ improbabũt: quando & pandectarum libri ipſi antiquiſſimi: qui Florentiæ ſunt in Marciana bibliotheca: huic ſententiæ aſtipulãtur: verba autem pauli hæc ſunt. Cũ de criminibus extraordinariis agitur: ſaccularii: qui vetitas artes exercentes: in ſacculos partem ſubducũt: partem ſubtrahunt. item qui directarii appellantur: hoc eſt hi homines: qui in aliena ſe cœnacula direxerint: furandi animo: pluſq̃ fures puniẽdi ſũt. Vtrobiq; aũt ridiculus eſt Accurſius: niſi veniã dare homini malis: quoniam rudi ſæculo: ac prorſus illitterato natus eſt: ſed retineri tamen eius nugas: & hac ætate a noſtris iurecõſultis defẽdi: qua litteræ omnes: ac honeſtiores diſciplinæ: permultum incrementi acceperunt: id ego vix ferendum exiſtimo: ab his præſertim: qui bonarum litterarum ſacris initiati & exculti ſũt: ſed hoc ipſm diis iuuantibus commodius aſſeremus: multa enim in iure ciuili accepta perperam: & inepte expoſita ſententias perſæpe afferunt violentas & falſas: quas defendere nemo ipſorum poſſit: cum ſint adeo noſtri legulei a romanis ſtudiis & melioribus diſciplinis abhorrentes. Qui aũt directarios fures iſtos nominarint: a dirigẽdo arbitror vocẽ hanc inflexerunt: ꝙ in alienam domũ ſe dirigere perinde ſit: atq; ingredi: eoſdem vero eſſe directarios quidam dixerunt qui τειχοβαται a græcis vocantur: apud quos frequens hoc verbum comperies: tametſi flauius etiam Vopiſcus hac voce vſus eſt in libro hiſtoriarum tertio ad Baſſum. De Charino inquit: & Numeriano. a. a. memorandum id eſt: ꝙ ludos po. Romano ſpectaculis ornatos dederunt: Inter alia. n. exhibitꝰ eſt τειχοβατησ qui per parietem vrſo eluſo cucurrit.

De Tertulliani eruditione: ac eius verba contra Marcionem hæreticum relata: et quo modo Hieronymus ea tranſtulerit.

Caput. IX.

Libros aliquot erudite atq; acriter ſcripſit Septimius Tertullianus cõtra Marcionem hæreticũ: qui Stoicorum diſciplinam ſecutus: bina principia: binoſq; deos ponebat: bonum & malum: ſed in his quidem libris Tertullianus elegãter interdum & copioſe leuitatis: incõſtantiæ: atq; improbitatis Marcionem accuſat: cuiuſmodi ſunt hæc: quæ ob ipſam gratiam orationis και Δυναμιν volui ſubſcribere: noſter inqt Marcio Scytha tetrior: Amaxobio inſtabilior: Meſſageta inhũanior. Amazonia audacior: Nubilo obſcurior: Hyeme frigidior: Iſtro fallacior: Caucaſo abruptior Quẽ locũ diuus Hieronymꝰ (vt alia multa) ſecutꝰ eſt: trãſmutatis q̲buſdam verbis atq; tranſpoſitis in libro cõtra vigilantiũ: quem per antiphraſim dormitãtiũ vocat.

Mos veterũ de mittenda impe. imagine ad vrbem: ſiquando in abſentia crearentur: & ꝙ ipſi Iudæi nullas imagines Cæſarũ recipere voluerũt.

Caput. X.

Relatum in litteris eſt quemadmodum Rom. impe. cum hoc nomen: & auguſtam dignitatem in abſentia conſequerentur: ſoliti ſunt propriam effigiem ad vrbem mittere: quo ſe ipſos ſenatui. p. q. r. facilius inſinuarẽt. Hoc ego putaui ob eã cauſam obſeruandũ: quoniã ante Antoninorũ imperium nemini (vt opinor) legitur accidiſſe: permulti autem id effecerunt ſubſequentibus annis: qui ſuam imaginem ad vrbem miſerũt: q̄d Amianus Marcellinus: & Zoſimꝰ hiſtoriæ Rom. authores teſtantur: nã & Cõſtantii imp. imago recepta in vrbe eſt: & itẽ Galerii: quin & Maxentiꝰ effigiẽ ſuã Carthagini deſtinauit: vt ſuo nõini atq; authoritati magis cõciliaret Carthaginiẽſem pplm: quod a copiis & militibꝰ Galerianis ꝓhibitũ fuit: renuẽtibus dignitatẽ Maxẽtii fieri ampliorem: ſicut a Zoſimo traditũ eſt. Illud aũt minime omittã quẽadmodũ. C. Cæſar cũ Iudæis pplis impaſſet: vt eiꝰ effigiẽ tẽplo reciperẽt:

nullis rationibus adduci potuerunt: vt hoc perficerēt: ſed arma potius ſumpſerūt: q̄ vt illud animo Cæſaris concederent. Seruatū eſt. n. a Iudæis magna religione: vt nullam prorſus imaginem: aut ſimulacrum in templis haberent: ſed vnum dūtaxat deū mente ipſa concipientes colere conſuerunt: quod Aegyptii contemnentes varias ac multiplices animaliū formas pro diis habuerūt. Itaq; ſic tacitus Cornelius de Iudæis Vnum inqt numen ſola mente intelligunt: prophanos credunt: qui deum imagines mortalibus materiis in ſpecies hominū effingant: ſolum illud & æternum: neq; mutabile: neq; interiturū. Nulla igitur ſimulacra ſuis vrbibus: nedum templis ſūt: non regib⁹ hæc adulatio: nō Cæſaribus honor. Neq; illud qdem ignoratur: morem fuiſſe Rom. imperatoribus: ſuas quoq; imagines in templis adorandas apponere: qd a Septimio Tertulliano magnis conuitiis accuſatur atq; exibilatur.

Qui ſint apud Aelium Lampridium bene naſati homines: ac de Impe. Antonini Heliogabali flagitioſa & infanda libidine.

Caput. XI.

NOn committam: quo minus apud Aelium Lampridium exponamus: qui nā ſint homines bene naſati in vita Antonini Heliogabali Impe. qui bene naſatos homines frequenter appellare conſueuit: cū mutoniatos: beneq; mentulatos ſignificabant. quod eqdem propterea cenſui adnotādum: vt eorum inſcitiæ ac ineptiis occurratur: qui bene vaſatos improbiſſime & legunt & exponunt. Flaui⁹ certe Blondus naſatos homines apud Lampridiū pro his inſcitiſſime accipit: qui admodum dites: & opulenti forent: nemini aūt non conſtat: Antoninū quidem Heliogabalū in tota vita fuiſſe tā extremi luxus: ac nefandæ libidinis: vt potius ſe ipm naturæ portentum: q̄ Rom. Imperatorem probaret: Inter alia. n. vitæ ſcelera atq; flagitia: lenones: meretrices: exoletos: ac ſubactores prope innumeros collegit: illiſq; naſatos homines adiecit: hoc eſt (vt Lampridius etiā notauit) viriliores: quoniā illis Heliogabalus ad libidinem & flagitium ſceleſtiſſime vtebatur: quocirca ſic Lampridius ad Cōſtantinum impe: de prodigioſa eius libidine. Quis ferre poſſet inqt principem per cuncta caua corporis libidinem recipientem: cū ne beluam qdem talem: quiſq̄ ferat. Romæ deniq; nihil egit aliud: niſi vt emiſſarios haberet: qui ei bene naſatos perquirerent: eoſq; ad aulam perducerent: vt eorum conditionibus frui poſſet. Sed hanc ipſam vocem ſæpius apud eundem cōperies: facile vt appareat: quantū hi homines incurrant: qui ſunt in legendis penſandiſq; authoribus oſcitantes atq; ſegniores: nā & maioris peculii eoſdem vocat: quoniam viriliores fere viderentur: vnde & prouerbium vulgo detritum de naſatorum peculio.

De architæ Columba volatili ex mœchanica eius diſciplina: ac de Boethii philoſophi pari ingenio & doctrina: ad mœchanica q̄dam miranda efficiēda. Ex Caſſiodori Variis.

Caput. XII.

PErmultum laudatur in veterū cōmentariis Architæ Tarentini eruditio & ingeniū. Nam & Plato philoſophus eidem Architæ plurimū cōceſſit: cui⁹ merito factū exiſtimatur: vti Plato idem a Tyranno Dionyſio ſeruaretur: in mœchanicis vero magnopere Architas p̄ſtitit: ſic vt eius quoq; colūbam ligneā ponduſculis quibuſdam inſtructam: mirificoq; artificio fabrefactam volitaſſe ſcribant. Cum alii authores: tum Phauorinus: qui vt egregie vir doctus eam celebrauit: ſicuti legitur in atticis commentariis. Id ego cum diligentius conſiderarem: offendi conſimile exemplum de Boethio philoſopho: quod ab Aurelio Caſſiodoro relatum eſt in Variarū libris: Is. n. Caſſiodorus: cū ad eūdem Boethiū ſcriberet: ſimulacra eiuſmodi

atq; mœchanica opera librametis adhibitis: ſummoq; ingenio excogitata ab eo & cõ fecta affirmat: vt aues deuolantes: & angues exibilantes: & hercle tam magno inge- nio fuit Boethius: tãq; multiplici eruditione: vt facile ad id credendum animũ indu cam: aſſerente hoc maxime Caſſiodoro: qui fuiſſe traditur Regis Theoderici a ſecre- tis. Sed apponenda ſunt eius verba ex Variis: quo facilius atq; cumulatius hoc totũ pernoſcatur. Tibi (inquit) ardua cognoſſe: & miracula mõſtrare propoſitum eſt tuæ artis ingenio: metalla mugiũt: Diomedes in ære grauius Buccinatur: æneus anguis inſibilat: aues ſimulatæ ſunt: & quæ vocem propriam neſciunt habere: dulcedinẽ cã- tilenæ probantur emittere: parua de illo referimus: cui cœlum imitari fas eſt. Hæc in Variis Caſſiodorus.

Mirandum & adynaton videri: quod a Ioſepho traditur: de Alexandro Macedo- ne: vt huic perinde ac Moſi mare Pamphilicum patuerit: cum tranſfretaret in Perſas cum exercitu. Caput. XIII.

DE Alexandro Macedone: eiuſq; maximis & feliciſſimis geſtis: permulta et varia apud veteres ſcribuntur: ſed quod in Ioſephi hiſtoria cõpertum eſt: id omnino videtur maxime mirum: peneq; incredendum: cum nemo alter ex antiquis (quod equidem legerim) talia de Alexandro rettulerit. Ioſephus vero (quẽ iudæorum vernaculum appellat Tertullianus) cum omniũ iudæorum hiſtoriam li- bris. xx. complexus ſit: de Moſe: eiuſq; vita & geſtis eadem propemodum refert: quæ & in ſacra hiſtoria habentur: & apud Philonem magna ex parte repetũtur. Quo autẽ loco (inquit) cœleſti conſilio: ac diuina poteſtate permiſſum: vt Moſes virga acce- pta mare ægyptium diuiſerit: quo hebræorũ copiis atq; militi peruium iter fieret: & expeditio facilior: tantundẽ inquit Ioſephus de Alexandri Macedonis militibus ſcri- ptum fuiſſe: regem Pamphilico mari imperaſſe: cũq; vniuerſo exercitu tranſfretaſſe diſiuncto ac diuiſo mari: vt inuadens Perſiã victoria potiretur: deuictis atq; ſubactis populis. Quod equidem conſiderandũ diligentius exiſtimo: ac maturo iudicio expẽ dendum. Siquidem miracula illa Moſis: & inſignia facinora minime debent Alexan- dri geſtis cõparari: ab his præſertim viris: qui in præſidio chriſtianæ militiæ a noſtris collocentur. Neq; mirari admodũ oportet: ſi pro loquaciſſimo homine Tacitus Cor- nelius tantopere a noſtris inceſſitur: quando iudæos ipſos dixerit ſuperſtitioni obno xios: religioni aduerſos: atq; ad omnẽ libidinem proiectiſſimos: cũ & illi ſua inſignia & admiranda facinora: græculorum cõmentis. atq; mendaciis comparent: quorũ in- genioſa improbitas (vt authores conueniunt) nihil non audet in hiſtoria: ſic vt men daciorum parentes veteri prouerbio græci cenſeantur.

Aureliani Imperatoris epiſtola ad Zenobiam Palmyrenorum reginam: et eius reſponſum q̃ alto & generoſo animo ad eundem ſit redditum.

Caput. XIIII.

TEnent me commentaria quædam græca: in quibus de Amalaſiunta: de Ze- nobia & Mãmea agitur: quæ omnes & egregio quidem animo: & cõſilio nõ vulgari præſtiterunt. Itaq; magna voluptate: ſicubi incidit ea adnotamus in his cõmentariis: quæ memoria digna ſunt: quale hoc eſt de Zenobia Palmyrenorũ Regina: quæ tam generoſi ſpiritus fuerit: vt Aureliani Augu. Imper. minas & digni- tatem prorſus cõtemneret: ſed apponam vtriuſq; epiſtolam: nequid hac in parte poſ ſit deſiderari: Aurelianus Augu. Imper. Rom. orbis: & receptor orientis Zenobiæ. S. Sponte facere debuiſti id quod meis litteris nunc iubetur: deditionem præcipio tibi

impunitate vitæ propoſita:ita vt illic Zenobia cum tuis agas vitam:vbi te ex ſenatꝰ
ampliſſimi ſententia collocauero:gemmas:argentum:aurum:ſericum:equos:came-
los:in ærarium romanum conferas:Palmyrenis ius ſuum ſeruabitur. Ad hæc autem
ita reſponſum eſt:Zenobia Regina oriẽtis Aureliano Augu.S.Nemo adhuc ꝑter te
quod poſcis litteris petiit:virtute faciendũ eſt:quicquid in rebus bellicis gerendum:
deditionem meam petis:quaſi neſcias Cleopatram Reginã perire maluiſſe:ꝗ in qua-
libet viuere dignitate.Nobis Perſarum auxilia non deſunt: quæ iam ſperamus: pro
nobis ſunt Sarraceni.Pro nobis Armenii:Latrones Syrii exercitum tuum Aureliane
vicerunt: ꝙ ſi illa venerit manus:quæ vndiq; ſperatur: pones profecto ſupercilium:
quo mihi nunc deditionem quaſi om̃ifariam victor imperas. Has autem epiſtolas:
qui legere apud authores velit: is Flauium Vopiſcum adeat:in libro ad Baſſum pri-
mo de Imperatorum geſtis.

Vnde rerum principia atq; effectus in vita exiſtant:& quomodo Aſtrologi:Phi
ſici:atq; Theologi inter ſe diſſentiunt. Caput.XV.

NOtandum & illud exiſtimo:quod ab Aurelio Auguſtino ſcribitur:de his cõ
modis atq; incõmodis: quæ in vita ipſa mortalium eueniunt: quo pacto in
tam varia:multipliciq; rerũ fortuna pro diſciplinarũ decretis:principia atq;
effectus habeantur.Aſtrologi(inquit)& hi qui Caldæi vocantur: om̃es morbos atq;
calamitates ſideribus ac cœlo aſcribunt.Philoſophi autem phiſici & medici hæc ea-
dem:aliaq; ſimilia ad naturæ vires & maieſtatẽ referũt.Theologi vero vni deo eiuſq;
poteſtati:quam imperare omnibus:& regere omnia merito exiſtimamus.Hæc Augu
ſtinus.In quo tamen imprudentiæ ac mendacii omnes illos accuſat:qui nõ omnia ad
vnius dei poteſtatem:atq; numen referunt: quod ipſum & Origenes copioſe perſeq-
tur:in libris quos de rerum principiis compoſuit.

Qui ſit morbus tonſillarum:& in qua maxime parte corporis: qualiq; origine di
cantur tonſillæ. Caput.XVI.

IN cõmentariis medicorum inuenio & illa remedia eſſe relata:quæ ad tonſil
las pertinent:quo loco nõ minus partem faucium debemus accipere:ꝗ mor-
bum ipſum:qui fauces occupat.Itaq; Cor.Celſus de tonſillarum curatiõe in
hunc modum ſcribit.Si tonſillæ ſine exulceratione ſunt: ac per inflãmationem intu-
muerunt:caput velandum eſt extrinſecus: iſq; locus vapore calido fouendus: multa
ambulatione vtendum: caput in lecto ſublime habendum: gargarizandumq; ex re-
primentibus:radix quoq; ea(quam dulcem appellant)contuſa: & in paſſo: mulſove
decocta idem præſtat .Tum medicamina alia ſubiicit: quæ breuitati ſtudentes omit
timus:cũ plura a Claudio Galeno:aliiſq; medicis de eodẽ morbo referantur. Eſt autẽ
hoc verbum pe diminutionem dictum: ſicuti a Pompeio grammatico ſeruatum eſt
ex Ver.Flacci cõmentariis.Tolles(inquit)pro tumore faucium accipitur:quem per
diminutionem tonſillas vocamus.Ariſtoteles vero:& alii cõplures apud græcos Pa-
riſthmia & Antiades vocarunt.Inflãmantur enim partes ſecundũ fauces abſceſſibus
vlceroſis.Sed &.M Cicero palatũ ac tonſillas noĩat:cũ de hoĩs partibꝰ diſputat.C.Pli
nius tõſillas in hoĩe cõſtituit:in ſue glãdulas: quo loco diſciplinã antomicẽ explicat.
Quod a nobis ob id repetitũ ẽ:vt quorundã imperitiã deuitemꝰ: q de hoc morbo in-
ſcite atq; inepte verba habuerũt. Neq; illud ignorãt ꝙ & tõſas:tõſillaſq; ꝑ remis vete
res acceperũt:vt Accíꝰ poeta:Enniꝰ:atq; alii:ex quo illud vulgatũ ex Ennianis anna
libꝰ.Pone petunt exin referunt ad pectora tonſas. Et item.
Tonſillas rapiunt configunt litus aduncas.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER OCTAVVSDECIMVS.

De Hormiſda Perſarum principe: & quo aſtu atq; cōmento e cuſtodia ſit liberatus ab vxore. Caput.I.

Elibet exemplum de Hormiſdæ fortuna viri ſummi referre: qui ex familia perſarum regia fuit: ſicuti & Zoſimus: & Marcellinus: aliiq; commemorant. Hic igitur Hormiſda in colle quodā relegat9: magno ſtudio cuſtodiebatur a Perſis: qui fratrem illius minorem natu contra legem in regno maluerunt. Euenit autē vt Hormiſdæ vxor tale cōmentum excogitaret: quo virum ſuum facilius poſſet ex vinculis eximere. Itaq; piſcem eximia magnitudine ad illum mittit: inq; eius alueo limā ferream recondit: ac ſimul fidiſſimo eunucho mandat: ne quo p ræſente piſcem illum comedat: tum eo vtatur: quod in ventre inuenerit: camelos quoq; vino & cibis onuſtos cuſtodibus mittit: ille rei compos ſtrenue hoc facinus peragit: ac ſumpta ibidem eunuchi veſte per medios cuſtodes euaſit incolumis. Neq; me autē latet: alios quoq; ſimilia quædam effeciſſe: ſed hoc ipſum de rege Hormiſda non putaui omittendum: de quo alibi tamen complura rettulimus.

Vergilii carmen emendatum contra quorundam inſcitiam: furit intus aquai: ex Quintiliano & aliis authoribus.

Caput.II.

FAbius Quintilianus libro inſtitutionum primo ad Marcellū Victorium: vnde pictai veſtis (inquit) & aquai: Vergilius doctiſſimus vetuſtatis inſeruit: ſed illud aquai tulerunt e nouis codicibus indiligentes: imprudenteſq; librarii: proq; eo ſubdiderunt aulai: cum veteres oīno codices: & ille inprimis: quē ex Gallia Poggius in Italiam aduexit: aquai retineat. Fuit autem cauſa librariis adulterinā vocem pro vera ſubiiciendi: ꝙ nuſq̄ apud Vergilium legerant aquai: cum aulai: & pictai legiſſent.

Aulai in medio libabant pocula bacchi. Et alibi.
Diues opum: diues pictai veſtis & auri.

Sed ego cogitans: non ab re factum eſſe: vt in eandem lectionem meliuſculæ fidei codices conſpirarent: cœpi curioſius indagare: an vſq̄ apud Vergilium potuerit eſſe aliquando hæc vox. Nec eñ pauca quorundam inſcitia: vel imutata hactenus: vel detracta adnotauimus. Inueniſſe autem mihi videor: vel in Seruianis quidē commentariis id ipſum: vt nihil præterea dubitari debeat. Verſus igitur Vergiliani ſic in libro æneidos ſeptimo leguntur.

Sæuit amor ferri: & ſcelerata inſania belli
Ira ſuper: magno veluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis vndantis aheni
Exultantq; æſtu latices: furit intus aquæ vis:
Fumidus atq; alte ſpumis exuberat amnis.

Quo autem loco legimus aquæ vis: legendum eſt aquai: ad hunc modum.

Furit intus aquai
Fumidus atq; alte ſpumis exuberat amnis.

Cuius me lectionis Honoratus Seruius admonuit: qui diæreſim eſſe hic factā dicit

ꝙ ſiquis codices Seruianos paulo meliores nactus fuerit: facile iu his aquai cōperiet Nam & in peruulgatis fere ſic habetur. Hanc diæreſim Tucca & varus fecerunt: nā Vergilius aliter ſcripſit. Quæ enim hoc loco fit diæreſis! niſi illud aquai reſtituatur. Quin & hoc ipſum in Perſiano interp̃te (qui Cornutus dicitur) inuenias: cū Ennianum hoc exponit.

Lunai portum precium eſt cognoſcere ciues.

Lunai (inquit) dictū eſt: ſm antiquā declinationē: ſicuti Vergilius: Furit intus aquai: Quod etiam Benedictus Philologus (cum de Vergiliana emendatione ad eum ſcriberem) cōprobauit: vir vnus ætate noſtra: qui de om̄i antiquitate ſit optime meritꝰ: cum in ea illuſtranda atq; excolenda aſſiduo ſtudio: ac mirifica diligentia incumbat.

Dictum Demoſthenis de ſua fuga: ac verba Tertulliani expoſita: & quo pacto Cicero & Demoſthenes in ꝓpriis cauſis maxime degeneres: ac timidi fuerint:

Caput. III.

NOtum eſt: & in cōmentariis celebratum Demoſthenis oratoris dictū de ſua ipſius deſidia: nam cum is paſſim pro ignauo & inerti accuſaretur: vt q apd̄ Cheroneam in bello ſegniorem ſe geſſit: & fuga ſalutem ſibi quæſiuit: pereleganti hoc verſiculo reſpondit: ſuiſq; accuſatoribus illuſit.

ανηρ ο (inquit) φευγον και παλιν μαχεσεται.

Quod a me ſeruatū eſt: vt Florentis Tertulliani verba exponeremus: qui ſententiam hanc erudite (vt alia multa) mutuatus eſt: cum de Rutilio viro ſanctiſſimo loquerẽt: in libro quem de perſecutione ad Scapulam cōpoſuit. Verba eius hæc ſunt. Sed omiſſis quidem diuinis exercitationibus illum magis græcum verſiculum ſæcularis ſcientiæ ſibi adhibent: qui fugiebat: rurſꝰ ibi præliabitur: vt & rurſꝰ forſitan fugiat. In quo facile apparet: quid ipſe Tertullianus vir egregie doctus inſinuet. Re autem vera Demoſthenes pro ignauo & maxime timido accuſatus eſt: ſiquidem vel in propria cauſa dicturus: prius traditur aufugiſſe: q̄ in iudicium deuenerit: quod etiam in. M. Cicerone turpius & indignius viſum eſt: qui cum in aliorum cauſis nemini prorſus cōcederet: in ſua tamen mirum q̄ timidum ſe ac pauidum præſtiterit: ſicuti cum a Clodio in iudicium vocatus eſt: ꝙ is Lentulum: & Cethegum ante ſententiam a ſenatu prolatam ſupplicio affeciſſet. Tunc em̄ non vili modo & ſordida veſte indutus: ſed ſquallidus & plorabundus: familiares: amicos atq; ignotos ſupplex adiit: obſecrans atq; obteſtans omnes: vt riſum magis: q̄ cōmiſerationem de ſe concitauerit. Quod Appianus Alexandrinus in Romana hiſtoria refert.

Horatii poetæ verſus expoſiti contra aliorum ſententiā de Attæ fabulis: cū inq̃t
Recte nec ne crocum: floreſq; perambulet Attæ
Fabula. ac de croco in ſcænis copioſe expoſitum.

Caput. IIII.

HOratii Flacci verſus hi ſunt in epiſtola ad Octauium Auguſtum: quo loco de Romanis poetis iudicium facit.

Recte nec ne crocum: floreſq; perambulet Attæ
Fabula: ſi dubitem: clament periiſſe pudorem
Cuncti pene patres: ea cum repræhendere coner:
Quæ grauis Aeſopus: quæ doctus Roſcius egit:

In his ego verſibus cum aliquando interpretum cōmentarios deſiderarem: legi apud

eos deridicula quædã & plane nugas: ſiquidem fabulam dicunt ab Atta ſcriptam: in qua de floribus ageretur: ceu officium poetæ comici de floribus ſcribere. Neq; hæc vllo quidem authore traduntur: quo nihil poteſt eſſe in bonis diſciplinis iniqui⁹ aut peſtilentius. Quin illud magis fuerat explicandum: quiſnã hic Atta aut quid in ſcæna crocus & flores: quæ cum paulo diligentius penſitarem: haud ab re futurũ putaui: ſi Horatianum ſenſum exponerem. Conſtat igitur Attam ipſum comœdiarum authorem fuiſſe haud incelebrem: vt in poetis diximus: ex quo inquit Horatius. Si velim nunc Attæ fabulas (vt critici ſolent) repræhendere: ꝙ in ſcænam vix afferri debeant: omnes me inſcitiæ: atq; imprudentiæ arguent. Videbor em̃ addubitare haud ſatis in ſcæna ſuas partis abſoluere: hoc eſt crocum & flores perambulare: quoniam cõſuetudo apud veteres fuit: vti cum fabulæ agerentur: flores ibidem aliaq; odoramenta inſpergerentur. Hinc Lucretianum illud in libro ad Memmium ſecundo.

Et cum ſcæna croco cilici perfuſa recens eſt:
Araq; panchæos exhalat propter odores.

Nam &. P. quoq; Vergilius idem intellexit: cum in Georgicis dixerit: ex tmolo croceos mitti odores: quo loco Seruiana expoſitio vt ineptior atq; indoctior iure inceſſitur. Iam & Hadrianus Imper. in Traiani Augu. honorem balſama & crocũ per grad⁹ theatri fluere iuſſit: quod Aelius Spartianus: ad Cæſarem Dioclitianum commemorat. Neq; ſcænam ipſam dumtaxat (quæ in theatro erat) variis floribus ornabãt: ſed & menſas etiam. Antoninus quidem Heliogabalus (qui naturæ portentũ dici põt) cum viros ſummos inuitaſſet ad prandium: menſam croco ſtruebat: ſe fœnũ dicens: pro eorum dignitate exhibere: Sed nolo hac in re impendio longius vagari: ne ambitioni potius: q̃ authoritati videamur conceſſiſſe. Nã de re hac & Plinius Nouocomẽſis: & Suetonius Tranquillus egerunt: vt poetas mittam⁹. Hinc illud etiã puulgatũ.

Pulpita ſolennes non oluere crocos.

Quid apud veteres muginari ſignificet: & quomodo ea voce vtatur Cicero: et quid item ſit apud Varronem ex prouerbio min facere.

Caput. V.

Repræhendi video a quibuſdam verbũ hoc: quod eſt muginari: quaſi aſperũ & minus latinum: velut vt alii dixerunt obſcurum nimis &. inſolens: quod ego ferendum non puto: ne illa omnia pro abſurdis: ac plebeis ſtatim reiiciamus: quæ cum veterum vſus concedit: tum authoritas doctiorum defendit. Nec em̃ Lucilius tantum in ſatyris hac voce vſus eſt: Sed etiam. M. Cicero. Poeta vero Lucili⁹ ſic ad Attam.

Muginamur (inquit): molimur: ſubducimur Atta.

Quod ipſum alibi apud eundem ſeruatum eſt: vt Marcellus grammaticus notauit: in commentario de proprietate ſermonis. Sed &. M. Cicero (qui vnus omnium romane loquutus eſt) minime ab hoc verbo abſtinuit: quãdo in epiſtola ad Pomponium Atticum ſic ſcribat: de Ocella: dũ tu muginaris: neq; mihi reſcribis: cœpi conſiliũ domeſticum. Neq; præterea defuerunt: qui in Plinii præfatione ad Impe. Veſpa. ita legant. Dum iſta (vt ait. M. Varro) muginamur: pluribus certe horis viuimus. Feſtus quoq; Pompeius in hoc inquit verbo accipiendum: cum qd molimur: & quaſi tardi⁹ conamur. Eſt em̃ prope ac muſſitare: & min facere: ſicuti a Varrone relatũ eſt. Quin min facere inquit illos: q vix ꝓloqui audeãt: ſed ſũmuſſando hæſitãtes in aliquo appa rent: ex quo ꝓuerbiũ cõtra ſubuerẽtes. Quocirca ſic poeta Ennius in Rom. anna lib⁹.

Quod minimum eſt: neq; (vt aiunt) min facere audent.

quod ita. Publius Vergilius imitando emolliuit.
Quid fortuna ferat populi: ſed dicere muſſat.

Qui ſint proprie milites æredirutí apud poetam Auſonium: ac eiuſdem verba in epiſtola explicata. Caput. VI.

AVſonius Gallus verbo vtitur: quod eſt æredirutus: in epiſtola ad Paulinũ ſuper ludicro opere: quod ab eo Centonis noĩe inſcribitur. Et quia (inquit) ſub imperante metu merui procedere: mihi inter frequentes ſtipendium iubebis: finaliter æredirutum facies: vt cumulo carminis in fiſcum ſuũ redacto: redeant verſus vnde venerũt. Hactenus Auſonius. Sciendum vero: ꝙ æredirutí milites eiuſmodi appellati ſunt: quibus propter ignominiam ſtipendiũ ſubtrahatur. Iocatur eñ Auſonius de verſibus Vergilianis: ꝙ ſparſos laceratoſq; paſſim collegerit: & in vnũ veluti opus contexuerit: vt ex alieno ſuum poema factum ſit. Nã ſi carmen (inquit) redeat vnde venerit: haud quaq̃ ſtrenuus: & frequens in militia haberi potero: proinde q; me potius inertem & æredirutum dixeris: neq; mihi ſtipendium aliquod velut aſſiduo poterit aſſignari. Varro autem in libris de vita patrum. Stipendium (inquit) appellatum eſt: quod æs militi ſemeſtre: aut annuũ dabatur: cui vero datum nõ ſit: is propter ignominiam æredirutus erat: quod & Nonius Marcellus in libro de doctorũ indagine notauit. Nam & Verrius Flaccus eſt author: æs militum: qui ob ignominiã miſſionem habuiſſent: non in militiæ ſacculum: ſed in fiſcum mitti ſolitum.

Quo pacto Varronis verba in libro de agricultura emẽdari oporteat: & quo ſenſu accipienda ſint. Gaput. VII.

PErmulti olim quæſierunt quænam in dicendo figura illa ſit: qua Terentius Varro in principio libri de re ruſtica ad vxorem Fundaniam eſt vſus. Potius eſſem conſequtus Fundania & commodius: ſi tibi hæc ſcriberem: quæ nunc (vt potero) exponam: Ex his autem verbis nulla quidem ſentẽtia elici poteſt: digna M. Varronis eruditione: quem Terentianus vndecunq; doctiſſimum vocat. Sed ego antiquiſſimum e marciana bibliotheca codicem nactus (quæ Florentiæ admodũ nobilis eſt) inuenio fere ad hunc modum. Otius eſſem cõſequtus Fundania: cõmodius hæc tibi ſcriberem: quæ tamen non nihil etiam ſunt interpolata: qđ ſi liceat in his tenebris: quæ ſentiam reſpodere: haud aliter a Varrone crediderim ſcriptum: q̃ in hũc modum. Otium ſi eſſem cõſequtus Fundania: cõmodius tibi hæc ſcriberem: quæ nũc vt potero exponam. Nã illud: quod aliquot habent codices otius eſſem: deprauatũ: violatumq; improbitate ſcriptorum eſt: quorum & velocitas plerunq;: & inſcitia permultum obfuit bonis authoribus. Cẽq̃ & hoc apud veteres quoq; vſitatum: veluti in Plautinis adhuc: Terentianiſq; fabulis cõſpicitur: vt vocales adeo litteras abiicerent: quo ſit credendum facilius: lectionem illam (quam reſtituimus) genuinam ac ꝓpriã eſſe: nam & conſonantis interdum litteras pari licentia in prolatione omittebãt: qđ & M. Tullius aſſerit: & grammatici paſſim factitatum affirmãt. Lectio vero hæc: quã & fidei & vetuſtatis merito intromittimus: quantopere ſit a ſtudioſis approbanda: teſtis erit mihi & Mainardus Iohannes vir diligẽs: & in bonis litteris admodũ doctꝰ: qui eam pro veriſſima tuetur: & aſſerit. Qꝛ autem otium: & negotium per .t. litterã malim ſcribere: q̃ per .c. mouent me veterum elogia: & inſcriptiones: in æreis & marmoreis monumentis: vt illud Romæ vulgatum & peruetuſtum ARGENTARII ET NEGOTIANTES BOARII HVIVS LOCI.

Accii poetæ verſ⁹ apud Apuleium recogniti: & quo pacto mutuatus ſit illos ex Acciana tragœdia. Caput.III.

E.Apuleius in oratione ad Seuerianum proconſulem aphricæ verſus Accianos mutuatus eſt: quo loco de Hippia: eiuſq; multiplici ingenio ac doctrina agit: ſed eos tamen verſus: non cuiuſq; eſt agnoſcere: quoniam nulla ibi mentio ſit: vel carmen id eſſe: vel ad aliquem ſaltem poetarum referendum. Sic enim inquit Apuleius: vno ſolatio fræta eſt vrbs exempli tui: φ qui legatus mittitur proconſul ad nos: cito reuerſus eſt: Sol qui micantem candido curru atq; equis flammam citatis feruido ardore explicas: itemq; luminis eius Luna diſcipula. In his autem interpoſiti ſunt verſiculi ſenarii: qui diligentia noſtra facile authorem ſuum recognoſcēt: cum ex Accii tragœdiis ab Apuleio aſſumpti ſint. Nam & Priſcianus non contēnēdus author: pro Accianis eos affert in libro de metris comicis: tū in phœniſſis ab Accio ita ſcriptum tradit.

Sol qui micantem candido curru: atq; equis
Flammam citatis feruido ardore explicas:
Quiq; natum aduerſo augurio & inimico omine:
Thebis radiatum lumen oſtendis tuum.

Apuleius autem non modo ad ipſum ſolem ſe conuertit: ſed ad cæteros errones (vt verbo vtar Nigidiano) Sol (inquit) & Luna: necnon quinq; cæteræ vagantium poteſtates. Iouis benefica: Veneris voluptifica: pernix Mercurii: perniciosa Saturni: Martis ignita.

Egregie factum a rege Alfonſo in legenda Liuii hiſtoria contra imperium medicorum: & de ſimultate inter eum: & Coſmam medicem.

Caput.IX.

Minus indignum fore putamus: neq; improbandum ab his: qui paulo humaniores ſunt: ſi & eorum exempla in litteras referamus: quib⁹ maiores noſtri etiam viuentibus plurimum conceſſerunt. Solent enim quidam ſic in omnibus antiquitatem admirari: vt ingenium: reſq; geſtas iuniorum prorſus deſpiciant: ſed ætate quidem ſuperiori extiterunt viri aliquot: magno animo & egregia prudentia: cuiuſmodi habiti ſunt Alfonſus rex Neapolitanus: Franciſcus Sfortia: Othomānus Turcharum princeps: & Coſmas Medices: de quibus (ſiquando incidit) nonnulla a nobis relata ſunt: ſed illud celebre Alfonſi regis de Liuiana hiſtoria viſum eſt: qđ hoc loco legeretur: nam cum inter Coſmam Medicem maximæ authoritatis virum: & Alfonſum Regem ſuborta ſimultas crederetur: miſit muneri Alfonſo Coſmas. T. Liuii cōmentarios: librum quidem (vt par eſt) q̄ ornatiſſimum. Quoniam rex idem liuianæ hiſtoriæ maxime fuit ſtudioſus. Id autem cum medici regis (qui aderant) intelligerent: ſtatim Alfonſo imperant: vt cautim agat cum Florentino ingenio: neq; vllo modo Liuium attingat: librum illum ab hoſte miſſum: in eoq; venenum occultari poſſe: atq; interlegendum contrahi. Quibus auditis Alfonſus attentior fact⁹ eſt: quaſi aſſentiri monentibus videretur. Sed ecce interim Liuianum opus in medium affertur: quod vbi rex cœpit aſpicere: nolentibus medicis aperuit: legit: euoluit: ſimulq; (vt homo ſummi ſpiritus) ineptire (inquit) deſinite: nam regis animus haud priuati cuiuſq̄ regitur arbitrio. Nec enim de nihilo dicebat Homerus ſub Iouis clypeo: ac patrocinio verſari principes. Itaq; Ioannes Romanus Pontifex in epiſtola ad Imperatorem Iuſtinianum: vetus illud ex hiſtoria ſacra mutuatus eſt: cor Regis in manu dei.

M.Ciceronis verba expoſita de.L.Tubulo ſacrilego:& Luciliani verſus additi de eodem:tum q̄ acri carmine Romanos ciues Lucilius exagitarit.

Caput.X.

M.Ciceronis verba ſunt in.V.de finibꝰ libro. Quis.P.Numitorem fregellanũ proditorem(q̄q̄ reipublicæ noſtræ profuit)non odit? Quis vrbis conſeruatorem Codrum? Quis Erithei filias:nõ maxime laudat? Cui Tubuli nomẽ odio non eſt: Quis Ariſtidem non mortuum diligit? In his autem verbis: a pleriſq;(vt video)ignoratur quiſnam fuerit hic Tubulus:aut qua improbitate notatꝰ:vt eſſe odio apud omnes debeat. Sciendum igitur.L.Tubulum fuiſſe in Luciliana ætate hominẽ multis facinòribus:ac flagitiis inſignem:qui præter alia multa rapinator impius:atq; ſacrilegus eſt appellatus: & a poeta Lucilio amarulento carmine proſciſſus.Quod & Cicero idem in libris de natura deorum inſinuat: quo loco de abderite Prothagora (qui ἄθεος dictus)eiuſq; libris publice combuſtis:diſſerit: quid(inquit)de ſacrilegis: quid de impiis periuriſq; dicemus? Tubulus: ſi Lucius vnq̄:

Si Lupus:aut Carbo:aut Neptuni filius

(Vt Lucilius refert)putaſſet eſſe deos:tam periurus:aut impurus fuiſſet? quin& alibi accuſatum(inquit)eundem in cauſa peculatus:& q in re iudicandi pecuniam dolo malo ceperit. Et in oratione pro:M.Scauro audaciſſimum hũc:atq; ſceleratiſſimũ vocauit:quocirca ſic Pedianus Aſconius.L.hic Tubulus prætorius fuit: ætate patrũ Ciceronis.Is propter multa flagitia cum de exilio accerſitus eſſet: ne in carcere necaretur:venenum bibit.Lucilius vero ſatyrarum author:non Tubulum modo:ſed Mutium:Lupum:Carbonem:ac Lapatum multis verſibus eſt acerrime inſectatus:ex quo illud:

Secuit Lucilius vrbem.

Te Lupe:te Muti:& genuinum fregit in illis.

Quanta ſæuitia fuerit Auidius Caſſius:ac de ſupplicio illius ad necandos homines per fumũ:tum de his etiam:qui fumos venderent:nõ inelegans obſeruatio

Caput.XI.

INter cætera exempla ſæuitiæ atq; crudelitatis Auidii Caſſii nomen:atq; ingenium relatum eſt:quando & hunc ipſum non nulli cruoris cupidum:& alterum Catilinam vocarunt. Sed hoc vnum ſupplicii genus ab eo excogitatum:libitum mihi eſt adnotare:ne tanta ſæuientis animi feritas:atq;atrocitas non cõſideretur.Is igitur Auidius trabem ſeu ſtipitem longitudine.lxxx.vel.c.pedum e materia curabat deligi:tum a ſummo vſq; ad infimas partis noxios alligabat:eoſq; in altum erectos incendi:atq; concremari volebat:ſic vt multos incendio:alios fumi cruciatu necaret:quod a vulcatio ſcriptum eſt ad Augu.Dioclitianum. Alexander aũt Seuerus fumo eos necari imperabat:qui fucum facerent: & in amicorum cauſis: atq; officiis fumum venderent. Itaq; Turinum familiaritate ſibi coniũctum: & q improbius Imperatorem venderet: in foro tranſitorio ad ſtipitem alligatum fumi cruciatu extinxit:addito per præconem elogio:fumo pereat qui fumum vendidit.Hi enim homines fumum vendere dicuntur:qui in officiis aulicis ementientes:Imperatoris authoritate abutuntur:eiuſq; famam & dignitatem infami ambitu dehoneſtant: quales apud antonium Heliogabalum nohiles in hoc genere habiti ſunt: Cordus:& Herodes:qui eum ex ſtulto ſtultiorem faciebant.

Relatum ex lege Menia de comprimendis morientiũ oculis: & q minime filiis liceret parentũ oculos occludere. Caput.XII.

DE lege Menia ſcriptum ſic eſt apud veteres fuiſſe cautum: ne filii parentib⁹ oculos in obitu ſugillarent: quoniam pietatem oſtendi: atq; probari exiſtimarent. Verba legis hæc ſunt: vt eſt author Terentius Varro.
Ne filii parentibus luci claro oculos ſugillanto.
Quod ipſum & Marcellus Nonius obſeruauit. C. autem Plinius refert: ſacrum fuiſſe magno ritu quiritium: vt morientib⁹ oculos operirent: in rogo autem patefacerent: quo magis indicari poſſet: neq; ab homine ſupremum eos ſpectari fas eſſe: & cœlo nõ oſtendi nefas. Hinc frequens locus apud poetas ad pathon maxime permouendum: de operiendis comprimendiſq; morientium oculis: quo nomine infœlices inquit Plutarchus eos vulgo ſolemus vocitare: quorum oculos propter abſentiam non potuerint parentes obtegere.

Verbum quod eſt ſubulo hetruſcũ eſſe: ac pro tibicine accipi: & Macrobii verba de ſubulonibus aſcripta.

Caput.XIII.

SEruatum eſt alibi a nobis: fuiſſe apud veteres: qui fabulas hetruſco ſermone componerẽt: ac in ipſa quoq; vrbe ſtudium fuiſſe Romanis ciuib⁹: vt hetruſcam eruditionem perdiſcerent: quocirca voces cõpluris adhuc afferuntur a grãmaticis: quæ ſuam originẽ in hetruria habuerunt: quod a Terentio Varrone: & Fabio Quintiliano ſcriptũ eſt. Inter alia veró quæ traduntur vocabula: ſubulonem inquit Feſt⁹ Pompeius tuſcã eſſe dictionẽ: qua ſignificatur tibicen: quod ipſum: & Q. Ennius poeta hoc verſu poſuit.
Subulo quondam marinas propter aſtabat aquas.
Vt M. Varro notauit in libro de verbis poeticis: huius (inquit) verbi radices haud quidem in latio: verum in hetruria petendæ ſunt. Sed illud inprimis ſeruandum eſt: hanc vocem & in cœnis Macrobianis haberi: quo loco de iocis ac dicteriis differit: quæ in cœnis atq; compotationibus ad vrbanitatem & gratiam merito exiguntur. Neq; illa (inquit) proferenda ſunt: quæ Planipedes: aut ſubulones ſolẽt: quem locũ facilius quidam contaminant q̃ exponunt. De ſubulis notum eſt omnibus acceptas eſſe pro mucronatis ſpiculis: quorum ſit vſus in lanificiis ad pectenda vellera. Hinc illud ab Anneo Seneca dicitur: indignum eſſe pro diis hominibuſq; in aciem ſuſcepta ſubula armatum deſcendere. Plinius in ceruorum cornibus ſubulas nuncupat: q̃ a græcis ϖατταλια appellantur.

De animantibus: quæ in igne viuant: ac ibidem de Cameleontis facie: ingenio: & coloribus.

Caput.XIIII.

INter alia animantia: de quibus ſcribitur a veteribus: relatum de his eſt: quorum vita ex ipſo tantum igne conſtet: ob eam cauſam Pyraules beſtiæ: vel Pyrauſta vocantur a græcis: q; in flagrantibus fornacibus medio igne peruolitant: quadrupedes ſunt: ac pennulis inſtructæ: magnitudine maioris muſcæ: vt ab Ariſtotele: & C. Plinio notatum eſt. L. Apuleius flammida appellat latino verbo: quæ totum æuum in igne (vt inquit) conſumunt: vbi a flammis longiore paulo volatu abſunt: protinus emoriuntur. De Cameleonte vero: vulgatum eſt: eum animal ex elemento aeris dumtaxat conſtare. Sed hac in re libet verba C. Plinii ſubiicere: qui in his proſequendis atq; explicandis ſumma diligentia: incredibiliq; doctrina præſtiterit. Cameleontis figura (inquit) magnitudine Crocodili eſt: niſi crura eſſent recta & excelſiora: latera ventri iunguntur: vt piſcibus: & ſpina ſimili modo: prominet ei roſtrum: vt in paruo animanti: haud abſimile ſuillo ſit: cauda illi prælonga

In tenuitatem deſinẽs:&implicãs ſe viperinis orbibꝰ:vngues adunci:motus tardior: vt teſtudini:corpꝰaſperũ:vt Crocodilo:oculi in receſſu cauo:tenui diſcrimine ꝑgandes:& corpori cõcolores:nũq̃ eos operit:nec pupillã mouet:ſed totiꝰoculi verſatione circũ aſpicit:ipſe celſꝰ hianti ſemp ore:ſolꝰ aialiũ oĩm nec cibo:nec potu: neq; alio quidem q̃ aeris alimẽto nutrit:circa caprificos ferus: innoxiꝰ alioqui:de colore eius mirificum illud notat:eum nãq; ſubinde mutat:& oculis:& cauda:& toto corpore:ac ſemper illũ reddit:quẽcunq; ꝓxime attigerit:ꝑter rubrũ tamẽ & cãdidũ:vt authores cõueniunt:ob idq; animantiũ timidiſſimũ exſtimat. Hinc vetꝰ prouerbiũ tradit de his hoĩbus,qui ad oĩa cõmode atq; aptiſſime ſe habẽt:qd in Athenienſem Alcibiadem relatũ eſt. Viſitur hoc animal præcipue in India:& hibernis menſibus latere ſolet vt lacerta. De viribus autem & poteſtate eius complura atq; admiranda referuntur ab authoribus: maximeq; a Democrito : qui librũ de poteſtate Cameleontis cõſcripſit. Neq; autem ignoramus accuſari a criticis.C. Plinium:q; in deſcribendis Cameleontis viribus Democriti authoritate abutatur: in quo equidem minime ſum iudicium noſtrum interpoſiturus:præſertim cum idem Plinius fidem ſuam ad authores vetuſtiſſmos reuocet:ininueſtigãdi s atq; aperien dis naturæ arcanis.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER NONVSDECIMVS.

De remedio expergiſcẽdi a ſomno:& quomodo inter ſe differant authores de Alexandro Macedone:& Ariſtotele philoſopho enarrantes.

Caput.I.

Dignum ſane exemplum græcis ingeniis celebratur:in veterum monumentis:quo ſe ipſum facile quis poſſit vrgente ſomno eximere. Relatum enim de Alexandro quidem Macedone q; is vt in gerendo imperio occupatior:remedium hoc contra ſomnum excogitauerat:primo vas æneum prope lectum adſtituens : ſe ipſum ita ad quietem componebat:vti pilam æneam: ſeu argenteam manu cõpreſſam retineret:brachiumq; ſuper vas prolatum haberet: quo pila ipſa(ſicubi ſomno concederet) e manu delapſa in ſubiectum æneum procideret: ſimulq; illo ſonitu excitus exurgeret: Vñde hæc Alexandri potius dormitatio:q̃ ſomnus videri poterat. Hanc rem & Ammianus Marcellinus homo græcus in Romana hiſtoria rettulit:quo loco ſimilem facit Alexandro Bizantium Iulianum: q; is in tres maxime partes noctem diuiſerat:ſic vt quieti:& reipublicæ& muſis iuſtum penſum rependeret.Sed eſt tamen in quo authores diſſentiant: alii enim Ariſtoteli philoſopho id aſcribunt : vt Laertius Diogenes:qui ab eo factum aſſerit: quo poſſet experrectius in omnibus fere diſciplinis aduigilare.Nos eiuſmodi authorum differentiam iudicaturis liberam relinquimus.

De inſtrumentis militarium machinarum:& earum vocabulis:ac de Tellenone: & de machina Demetrii ducis quæ poliorces dicebatur.

Caput.II.

Viſum mihi eſt in otio agenti tormentorum voces: & apta bellis inſtrumenta percenſere:q̃ græci vocãt poliorcitica:ne nihil agendo:male agere diſcamus:

ſunt igitur hæc (quæ provt memoria ſuppeditauerit minime duxim⁹ ſupprimēda) Teſtudines: Arietes: Fundibalæ: Aſſeres: Baliſtæ: Arcubaliſtæ: Carrobaliſtæ: Harpagones: Exoſtræ: Falces: Muſculi: Trifaces: q̄ ex baliſtis emittunt: Fuſtibuli: Cataphractæ: Plumbatæ: quas vocāt Martiobarbulos: Onagri: Heliopolis: Plutei: Sambucæ: Præla: Scorpiones: quos Manubaliſtas appellāt: Ambulatoriæ Turres: Tribuli: Sariſſæ: Poliorches: Vineæ: Tellenones: Phalæ: ex quibus intorquētur Phalaricæ: nominātur etiam Tragulæ: Bipennes: & Crates metallæ. Eſt autem Tellenon machinæ genus: cum vna trabes prææalta humo defigitur: & ſummo vertice alia tranſuerſa: eademq; longior annectitur: eo videlicet libramēto: vt ſi vnum caput deprimatur: alterum ſtatim ſubrigatur: in vno autem capite machina cū tabulatis cratibus cōtexit: in qua armati aliquot collocantur: tuncq; altero capite funibus depreſſo: eleuati milites in muro facile ſuperponuntur. De hac machina & Plautus poeta mentionem fecit in fabula Aſtraba: cum lapide inquit.

Quaſi Tellenon: aut pilum græcum reciproces plana via.

De Poliorche: quoniam & hoc minus frequens: ad hunc propemodum Plutarchus: Erat hæc machina a Demetrio principe his rationib⁹ & habitu cōſtructa: primo quadratam ſedē habebat: cuius ſingula quidem latera æqualia in latitudinē .lx. cubitorū protendebātur: a poſtrema vero baſi vſq; ad verticē ſic gradatim videbat̄ extenuari: vt ſedes infima multo latior ſuprema parte foret: ac mirifica quædā & egregia videbatur figura: ex quacunq; parte reſultare. Intus præterea latebræ erant: & cauernæ cōplures ad excipiendos milites accōmodatæ: qua vero hoſtes ipſos ſpectabat: patefactam frontem habebat: & vndiq; feneſtellas obtectas: quibus citra vllum diſcrimen facile poterant milites tæla in hoſtes iacere: & quod ſupra omnia maxime mirum videbatur: tanta quidem facilitate in quamlibet partem mouebatur: vt etſi ſtrepitum maximum ederet: minime tamen obſeruari aut conſpici poterat in vtram partem inclinaret. Hac vero machina Demetrius ille Antigoni filius (qui Poliorcites eſt appellatus) ita cupide ac ſtrenue vtebatur: vt ex vrbium ruinis nomen illi inditum ſit. Plura autem huius generis bellica inſtrumenta reperiuntur apud græcos in Athenæi & Philonis commentariis. Apud Romanos vero authores non Flauius modo Vegeti⁹ de his: ſed Ammianus Marcellinus: & Pollio Victruuius ad Octauium Auguſtum ſcripſerunt.

Ennii poetæ diſtichum de .P. Scipione allatum: & Annei Senecæ verba in epiſtolis emendata: atq; recognita.

Caput .III.

Nihil inuenio in Romanis litteris magis deprauatum: aut corruptum: q̄ ea omnia: in quibus veterum poetarum carmen allatum ſit: vt Accii: Neuii: Lucilii: & eiuſmodi aliorum. Mirum enim q̄ peruerſæ voces: q̄ præfracti numeri: & intorta lectio exiſtat: vt magnopere laborandum ſit: vel ſenſum aliquem poſſe aucupari: quod ego nuper expertus ſum in Annei Senecæ epiſtolis: in quibus ſiquando citantur veterum carmina: nullam prope imaginem veræ lectionis: aut effigiem dignoſcas. Libro autem vt vulgo nunc creditur vndeuigeſimo: carmen hoc Ennianum affertur: de Publio Scipione: quod ille idem de ſe: vt animo fuit maximo: ſic refert.

Si fas cædendo cœleſtia ſcandere cuiq̄:
Mi ſoli cœli maxima porta patet.

At in epiſtola Annei q̄ corruptum hoc eſt: q̄ violatum: q̄ peruerſum! vt nec verba

ipſa ſatis cohereant: neq; ſenſus in aliquo appareat: quam rem ſatis habui pro tẽpore bonis ingeniis indicare: ꝙ ſiquis Ennianos verſ9; ꝑinde vt appoſui: ex integro apud authorẽ deſideret: Cœliũ is Firmianũ legat: in libro ad Impe. Cõſtantinũ primo: de diuinis inſtitutionibus: quo loco: & hoc ipm carmẽ de Scipione magnis cõuitiis inceſſitur. quãdo &. M. Cicero in libris de repub. poſuerit: ſicuti a Firmiano demõſtratur: Vnde illud etiã Vergilianũ: Quem ſup ingens porta tonat cœli.

Caſſii Seueri dictum perelegans in Labienum hiſtoricũ: ac de improba eiuſdẽ Labieni dicacitate. Caput. IIII.

Dictum hercle lepidũ & perinde elegans fertur Caſſii Seueri: in Labienũ hiſtoriæ authorẽ: cui9 forte libri cũ fuiſſent exuſti: belle ſecũ agi Caſſius putauit: ſiquid in hoĩem (cui credeba tur admodũ inuiſus) ſcõmatice iocaret̃: itaq; dũ illi9 (vt dixi) cõmentarii ex Sen. Conſ. eſſent cõcremãdi: me inquit Caſſius viuum vri oportet: qui illos didici: feſtiue nimis atq; mordaciter. Huius autẽ rei meminit Annæus Seneca in epiſtola ad Nouatũ. Nã cũ Labienus idẽ Pompeii partib9 ſtuderet: ac hiſtoriã rerũ eius geſtarũ ſcripſiſſet: Senat. Conſ. actũ eſt: vt eius cõmentarii cremarẽtur: Fuit autẽ in Labieno libertas tãta: vt libertatis nomẽ excederet: & quoniã paſſim ordines: honoreſq; oẽs laniabat: Rabienus vulgo vocat9 eſt: qđ in oratorib9 noſtris copioſius explicauimus.

Quid ſit repandiroſtrum: & incuruiceruicum pecus ex Pacuuio apud. M. Varronem: et emendata ibidem verba & expoſita contra imperitorum ſententiam. Caput. V.

Complura quidem vocabula reperiunt̃: quæ poetæ veteres nõ minore ſtudio innouandi: q̃ cõſilio delectãdi adinuenerũt: exiſtimãtes fore (quod ait Cicero) vt Romanus ſermo fieret indies aptior atq; locupletior: ꝙ ſi in qbuſdam cõpoſitio ipa paulo durior: atq; improbior videri poteſt: apđ Comicos ꝑſertim authores: pleraq; tamẽ longo vſu atq; cõſuetudine mitiora efficiunt̃: eoq; gratiora forent: ſi minus deprauata: & corrupta haberent̃: cuiuſmoi hæc ſunt repandiroſtrũ pecus: et incuruiceruicũ: & arietes etiã reciprocicornes: de quib9 breuiter nunc agem9. Nã delphinos quidã repandiroſtrũ animal & incuruiceruicũ vocarunt ſumpto ex habitu animantis vocabulo: ꝙ roſtrũ habeat repandũ: & ceruicẽ quaſi incuruam. Quod &. M. Varro ad Ciceronẽ: & Fabius Quintilianus in Pacuuianis fabulis obſeruarũt. Sic eñ Varro: ſecund9 gradus: a quo grãmatica deſcendit antiqua: quæ oſtendit quemadmodum qdq; poeta verbum confinxerit: quod etiam declinarit. Hinc Pacuuius rudẽ tiſibilus: hinc incuruiceruicum pec9: hinc chlamyde clypeat brachium: quæ verba in gratiam ſtudioſorum apponere nolui: quoniam in vulgatis fere exemplaribus præfracta: & fœde inuerſa ſunt. Qꝫ autem incuruiceruicum pecus in Pacuuiana fabula dictum ſit: demonſtrat hoc ipſum & Fabius ad Marcellum Victorium: referens Pacuuianum hunc verſiculum.

Nerei repandiroſtrum: incuruiceruicum pecus.

Sed & Lucilius quoq; (qui apud noſtros ſtili naſum primus condidit) repandiroſtros appellat delphinos in ſatyris.

Laſciuire pecus iuſſit: roſtriq; repandum.

Quod in cõmentariis Nonianis inuenitur. Arietes vero primus Laberius (vt exiſtimo) reciprocicornes appellauit ꝙ haberẽt reciproca & obtorta cornua: id & cõmentaria quorundã veterũ probãt: & Septimius Florens in libro quem de Pallio inſcripſit:

arietem inquit non vt Laberius reciprocicornem & lanicutem appellauit; ſed trabi- textum.

De imagine Nemeſis: eiuſq; poteſtate & nominibus: & epigramma Auſonii ex poſitum.

Caput.VI.

QVæ dea ſit Nemeſis: & quo maxime honore habeatur: exponunt fere cõplures: tam apud græcos q̃ apud latinos: ſed libuit adnotare hoc loco epigramma illud Auſonii Galli: quod ex græco poeta ingenioſ9 (ſicuti pleraq; alia) in latinum conuertit: carmen id eſt.

Me lapidem quondam Perſæ aduexere tropæum
Vt fierem bello: nunc ego ſum Nemeſis.
Ac ſicut græcis victoribus aſto tropæum:
Punio ſic Perſas vaniloquos Nemeſis.

Quod apud græcos tamen neſcio quo pacto preſſius multo: atq; limatius habetur.

και με λιφον περσαι δευρηγαγον οφρα τροπαιον;
στησωνται νικασ. ειμι δε νυν νεμεσισ.
αμφοτεροισ δεστηκα και ελληνεσσι τροπαιον
νικασ και περσαισ του πολεμου νεμεσισ.

Hiſtoriam vero ex qua vtrumq; declaretur epigramma Pauſanias ponit: Ad hanc ꝓpemodũ ſententiam. A Marathone inqt ſtadiis ſupra lx. Rhamnus abeſt vicina mari: qua Oropum itur: paulo aũt ſupra mare templum Nemeſeos eſt: quæ contumelioſis maxime hõibus ineuitabilis dea. Videtur aũt barbaros quoq; illos indignatio huius numinis compræhendiſſe: qui in Marathonem deſcenderũt: nam cum Athenas ipas deſpicerent: eaſq; impedimento ſibi fore arbitrarẽtur: lapidem parium attulerũt: tãq̃ victoria iam forent potiti: quem lapidem Phidias opifex in ipam Nemeſis ſtatuã formauit. Ineſt aũt capiti eius deæ corona: in qua cerui ſunt: & victoriarũ exiguæ viſuntur imagũculæ: in dextra phialam retinet: in qua cælati ſũt Aethiopes: propter ipm fortaſſe Oceanũ: qui pater Nemeſis traditur. Hæc Pauſanias: qui tamen idem in hoc ipo libro haud Oceanum Nemeſis parentem dicit: ſed Iouem: ſicuti Helenam matrẽ: nutricem Ledam. Neq; me aũt latet aliter de Nemeſi ac Rhamnuſia Plinium Secundum ſcribere: ſed ad cognitionem epigrammatis: nõ Plinii verba: ſed adhibẽdus Pauſanias fuit. Nam & Ammianus qdem Marcellinus de geſtis Galli Imperatoris ad hũc modum. Hæc inqt: & huiuſmodi aliquoties operatur Adraſtia: quã duplici vocabulo Nemeſim appellamus: Ius quoddam ſublime numinis efficacis humanarum mentium opinione: lunari circulo ſuperpoſitum: veluti definiunt alii: ſubſtantialis tutela: generali potentia partilibus præſidens fatis: quã Theologi veteres fingentes Iuſtiæ filiam ex abdita quadam æternitate tradũt omnia deſpectare terrena: Hæc vt regina cauſarum: & arbitra rerũ: hac diſceptatrice vrna ſortium temperat accidentiũ vices alternans: voluntatumq; noſtrarum exorſa interdũ alio q̃ quo cõtendebant exitu terminans: multiplices actus permutando conuoluit: eademq; neceſſitas inſolubili retinaculo mortalitatis vinciens faſtus tumentis: in caſum & incrementorum & detrimentorũ momenta verſabilis: et nunc erectas mentiũ ceruices opprimit & eneruat: nunc bonos ab imo ſuſcitans: ad bene viuendũ extollit: pinnas aũt ideo fabuloſa vetuſtas aptauit: vt volucri velocitate cunctis adeſſe exiſtimetur: & prætendere gubernaculum dedit: eiq; rotam ſubdidit: vt regere vniuerſitatem per elementa diſcurrens omnia nõ ignoret: & hæc demũ inqt mutabilis & inconſtans: fecit Agathoclem

Siculum ex figulo regem: & Dionyſium gentiū quondam terrorem corinthi littera-
rio ludo præfecit: & Andriſcum Adramitenū in fullonia natū ad Pſeudophilippi no-
men euexit: ac legitimum Perſei filium artem ferrariam ob victum quærendū edo-
cuit: verum de hoc dictum a me alibi copioſius.

De prudenti reſponſo Cecilii Metelli ad amicum: qui eius animi conſilium ſcire
cupiebat: neq; eſſe cuiuſq̄ ingenio facile confidendum in rebus grauioribus.

Caput. VII.

NEmini vnq̄ dubium fuit: quin prudentiores illi homines atq; cōſultiores ha-
biti ſint: quorum conſilia & in re pub. ſeruāda: & in vita inſtruenda maxime
præſtiterint: qua in re obſeruatum hoc eſt: cautiſſimū quemq; haud temere
animi conſultationes: vel intimis etiā amicis committere: nihil enim dicebat Demo
critus maiorem arguere imprudentiam: atq; vecordiam: q̄ ea credere homini: quæ pa
rum æquo animo patiaris diſſeminari. Itaq; reſponſum Metelli Cecilii eiuſmodi viſū
eſt: quod his quoq; cōmentariis legeretur. Nam hic ipſe Metellus: qui deuicta Mace
donia dictus eſt Macedonicus: cum ſummæ vir prudentiæ & conſilii haberetur: ami-
co cuidam qđ eſſet in re magni momenti acturus rogitanti: ad hūc modū cordate re-
ſpōdit. Tunicam inqt hanc meam exſcinderem: ſi eam meum ſcire conſiliū exiſtima
rem: quo dicto facile quiuis poteſt conſiderare: cuiuſmodi ſit viri prudentis officium:
cum ſit homo ipē: vt inquit alicubi Cicero: acutum animal: ſagax: variū & multiplex:
vt nihil ſit minus tutū: q̄ hominis fidei confidere: iuxta ſententiā Pauli Tarſenſis. Id
autem de Metello: Nepos Cornelius. Et Val. Maximus in exemplis rettulerunt. Poe
ta vero Ennius eum præcipue amicū probat: qui verborū vir paucorum ſit: & qui nō
minus loqui. q̄ omnino tacere calleat: qualis ab eo Seruilius Geminꝰ doctiſſimis ver
ſibus commendatur.

Ceruos pro ſeruis & fugitiuis accipi apud veteres: ac Martialis poetæ carmen ex
poſitum contra aliorum ſententiam.

Caput. VIII.

MArtialis poetæ verſiculi ſunt notiſſimi in hunc modū quos aſcribam: vt in li
bris antiquioribus inuenio.

Suppoſitam fama eſt quondam pro virgine Ceruam:
Ac nunc pro ceruo mentula ſuppoſita eſt.

Ita. n. veteres adhuc codices retinent: quæ lectio propria & genuina eſt: vt nō puerū:
ſed ceruū ſuppoſitum legamus. Nam qui lepor obſecro in carmine: quæ feſtiuitas in
poeta vrbaniſſimo fuerit: ſi (vt qdam legunt) pro virgine ceruam fuiſſe ſuppoſitam:
nunc pro puero ſupponatur mentula. Hoc aūt loco ceruū Martialis & elegāter & an
tiquorum more pro fugitiuo accipit: ſiquidem & ſupra.

Huic comes herebat domini fugitiuus Achillas
Inſignis forma: nequitiaq; puer.

Ceruos vero apud antiquos vocari conſueuiſſe a celeritate fugitiuos docet etiā Sex.
Pompeius: cuius verba ex libro de verborū ſignificationibus. xix. ſubiecimus: & ſi in
peruulgatis iſtis codicibus neutiq̄ cōperias: ſeruorū inquit dies feſtus vulgo exiſtima
tur Idus Augu. ꝙ eo die Seruius Tullius natus: idemq; Dianæ ædem in auentino de
dicauerit: cuius tutelæ ſunt cerui: a quorum celeritate fugitiuos vocant ceruos: qui
bus intellectis aperte ſenſꝰ elicitur: neq; illud alienū videri debet: quod in Terētiana
fabula ſcriptū eſt ab ælio Donato: quo enim loco Terentius quadrupedem inqt con-
ſtringito: quadrupes inqt Donatus ligaturæ genus in cruribus: aut item quadrupe-

dem poſuit pro ſeruo & fugitiuo vnde illud Vergilianum.
Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit.
Quo circa apud comicos etiã authores ceruũ pro fugitiuo dici ſolitũ apparet: ſicuti et lupæ item pro meretricibus paſſim accipiũtur: & canes pro amatoribus: vt qui lepores magno ſtudio conſectent: q̃ ab eodem Donato aſſeruntur: hinc illud vulgatũ
Fœcundi leporis ſapiens ſectabitur armos.
et illud etiã Terentianum ex Liuio Andronico (ſi Iulio Capitolino credimus) pro militari dicto: Tute lepus es: & pulpamentum quæris.

M. Ciceronis verba emendata atq; expoſita in libro de optimo dicẽdi genere Lucilianis verſibus de Eſernino oratore: ac de eo non nihil.

Caput. IX.

M. Ciceronis liber eſt: cui titulum fecit de optimo genere oratorũ: quo aũt loco de Eſchine oratore attico: & Eſernino romano habetur mentio: verba q̃dam corrupta alicubi ſunt: & obſcure inuoluta: quod vt facilius extimari: atq; iudicari poſſit aſcripſimus: veluti etiamnum leguntur in omnibus fere exemplaribus. A me inquit quo maximis minima conferam: gladiatorum par nobiliſſimũ inducitur Eſchines: tanq̃ Eſerninus: vt ait Lucilius: non ſpurcus homo: ſed acer & doctus: quo modo a Pacidiano hoc cõponitur optimus longe poſt homines natos: hactenus Cicero: in quis tamẽ verbis nullus prope ſenſus elicitur: nulla carminis Luciliani effigies apparet. Nos aũt (qui bonis mentibus elaboramus) non indignũ prorſus operæp̃ciũ fore arbitramur: ſi & Ciceronis verba exponamus: & ip̃m Lucilii carmen reſtituamꝰ. Elegãter. n. & erudite. M. Cicero inter nobiliſſimos gladiatores: hoc eſt inter eos: qui in foro: velut in acie & arena certantes dimicent Eſchinem cõnumerauit: collata cũ Eſernino ſimilitudine ex Luciana ſatyra: Facile aũt Ciceronis verba intellexeris: ſi Lucilii verſus aſcribamꝰ: ſicuti adhuc integri ſeruant̃ in cõmentariis Nonianis ad filiũ.
Eſerninus fuit. flacco ore: æqueq; ſannis
Spurcus homo: vita fuit illa dignus: locoq;
Cum doctus tũ acer componier optimus multo
Poſt homines natos: gladiator qui fuit vnus.
Ex his plane conſtat: quo pacto Ciceronis locus & interp̃tandus ſit: & emendandus. Q̃ q̃ hoc idem de Eſernino in epiſtolis ad Pomponiũ atticum: & in Tuſculanis etiã relatum eſt. Neq; illud præterea ignorandum: ꝙ idem P. Lentulus Eſerninus vocatus eſt: & promptus in dicendo. Cuius pater Marcellus Eſerninus in oratorũ quoq; numero a. M. Tullio intromiſſus: ſed filius (de quo ſupra) longe doctior: acrior: & exercitatior habitus eſt: quã rem & in noſtris oratoribus perdiligenter explicauimus. Apud Senecam vero Annæũ: & alter Eſerninus Marcellus in declamationibus celebratur qui nepos Aſinii pollionis fuit: A quo ſic inſtructus atq; doctus tradit̃: vt eius eloquentiæ futurus hæres crederetur. Sed hæc alibi diximus copioſius.

Locus elegans Heliogabali impe. de ſuis conuiuis in diſcumbendo: ac de ſigmate etiã menſa: & q̄d ea voce apud Martialem poetam ſignificetur.

Caput. X.

LEpide factũ traditur a Vario Antonino Augu. qui Heliogabalus eſt appellatus: in amicorum cõuiuiis. Nã cum his cœnam forte exhiberet: q̄buſdam ſimul diſcumbẽtibus: nõ accubitus q̄dem pro cõſuetudine: ſed reflatiles folles ſubſterni curabat: idq; ip̃m mirifica arte & ingenio: ſic vt conuiuæ reflatis paula-

tim follibus:infra cæteros ſub ipſis menſis ridicule ſubſiderent: quin & idem Impera. (vt a Lampridio traditũ eſt)primus adinuenit ſigma humi conſternere:ſine lectulis: vt a pedib⁹ vtres ad reflandũ ſpiritũ ſoluerẽt.Quod autem ſigma hoc loco Lãpridius dixerit:in ea voce accipiendũ eſt:menſæ genus:quæ lunæ ſimilitudinem haberet:formamq; præferret σ litteræ græcæ:quod & Val.Martialis inſinuat.

Accipe lunatam ſcriptum teſtudine ſigma. & alibi.

Septem ſigma capit.Tã & ſi dictio hæc a noſtris grãmaticis fere deprauari conſueuit: Sed.n. Lampridius id totũ apertiſſime explicat. Habuit hanc inqt cõſuetudinem vt octo caluos rogaret ad cœnam: item octo luſcos: item octo podagroſos: octo ſurdos: octo nigros :octos longos: octo pingues: cum capi nõ poſſent vno eodemq; ſigmate: vt ea ratione maiõr ſubinde riſus ſpectatoribus moueretur.

De Cymbio vaſe: & Carcheſio: & quo pacto Macrobius fœde errauerit: cum de his diſſerit in ſaturnalium commentariis.

Caput.XI.

NOtandum Macrobii Aurelii erratum: & qdem fœdum de vaſculo: quod ſit cymbium: Aſſerit.n. in Romana qdem eruditione primũ de hoc factam eſſe mentionem a poeta Vergilio:cũ alii ante illum de eo meminerint. Vulgatũ aũt cõpluris apud græcos de eo deſſeruiſſe: nam præter Philemonem comœdiarum authorem: & Anaxandridem: Eratoſthenes quoq;: & Demoſthenes de cymbio egerunt:quod apud eundem Macrobiũ Euſtathius affirmat: ſed eius verba ſubiicienda ſunt:quo facilius cognoſci veritas:ac iudicari ſincerius poſſit: de Carcheſiis inquit: & cymbiis apud latinos haud ſcio: an vnq̃ mentionem reperias:ac paulomox:nec cymbia inqt in latino ſermone reperies:nam ſic vnus apud nos.P.Vergilius.

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.

Quod aũt incognitũ id latinis ingeniis dicat: neq; ab aliquo prorſus vſurpatũ ante Maronem: perfalſum eſſe aptiſſimis rationibus cõuincitur: quandoqdem Varro ipſe Terentius(qui ante Vergiliũ ſcripſit)cymbium vas nominauit.In eo maxime commentario:quem de vita patrũ inſcripſit:erant inqt vaſa vinaria:ſicuti cymbia: aquilinæ:pateræ:gutti:ſextarii:hæc hactenus Varro: quæ Nonius etiã Marcellus in libris ad filiũ agnoſcit:quo loco de vaſculis agit:de figura aũt cymbii non eſt agendũ nunc pluribus:Conſtat.n.ab effigie cymbæ denominatũ:nam cymbiũ vt idem ait Macrobius per cõminutionem a cymba deducitur:quin & alia traduntur poculorũ genera: quæ ab ipſis nauigiis formam & nomen acceperũt: ſicuti Carcheſiũ:neq; mirari quiſq̃ debet Macrobium hac in re excidiſſe: cũ in Carcheſio etiã pari ferme errore deliqrit: quando & hoc ipm verbum a Liuio qdem Andronico poſitũ eſt: qui latinorũ poetarũ vetuſtiſſimus merito habetur:ſic enim Liuius de Carcheſio.

Florem antlabant liberi ex Carcheſiis.

Quod & Pompeius Feſtus obſeruauit:cuius doctrinã atq; eruditionem idem Macrobius magnopere commendat.

Quibus cauſis Romanus populus atros dies ac luctuoſos haberet: ac de minuendo luctu: & publice: & priuatim.

Caput.XII.

IN collectaneis Sex.Pompeii(quæ contraxit ex Verri Flacci cõmentariis)rationes afferunt:de minuendo luctu tam publice:q̃ priuatim: quoniã pro rerũ fortuna atq; calamitate:luctus in ciuitate habebatur:veluti cum Veſtalis ob noxam iuſſu pontificum confoderetur.Cum cœleſti igne capitoliũ tangeretur.

aut cum clades aliqua inſignis foret denũciata Tolli aũt luctum in populo his maxĩe tribus cauſis relatũ eſt: in dicatione ædis: in condendo luſtro: quod ad cenſorũ officia pertinebat: tertio cum votũ publice ſuſceptum rite ſolueretur. Et hæc qdem contra publicum mœrorem conſtituta ſunt. Priuatim vero cõplura in vnum congruebant: quæ omnem familiis luctũ abolerent: hoc eſt cum liberi naſcerentur: cum nouis honoribus familiam honeſtarent: Item cum pater: aut filius: aut vir: aut frater ab hoſte captus domũ rediret: cũ puella deſponſaretur: cũ ꝓpiore cognatione aliquis naſceretur: q̃ ille cuius nomine luctus fuiſſet. Poeta autem Ouidius per decem menſes tradit poſt vxoris obitũ ſupereſſe in cõiugibus luctũ: quod ex legibus Numæ aſſumptũ eſt: vt copioſe exponitur a Plutarcho: putaui hæc adnotanda: vt intelligatur facilius quæ potiſſimũ rationes forent: qbus Romanus populus ad luctũ: aut ad lætitiam adduceret: qñ & in veterũ annalibus frequens mentio fit de luctu publice cõminuẽdo.

De Necepſo Rege & philoſopho: eiuſq; magice: & Paulini poetæ verſus expoſiti ex Firmico Materno & aliis.

Caput. XIII.

CArmen eſt in poemate Auſonii Galli: qd a Paulino conditũ ſcribit: cum Trãquilli hiſtoriam de regibus in epitomen referret.

Quiq; magos docuit myſteria vana Necepſi:
Et qui regnauit ſine nomine mox Seſooſtris.

Quis aũt accipiendus ſit hoc loco Necepſus: aut qd etiam ſcripſerit dubitari video a doctioribus: qua in re legendi ſunt veterũ annales: in qbus reperiemus regem fuiſſe Aegyptiorũ Necepſum: qui annos plures imperauit: quod & Manethus author antiquiſſimus: & Euſebius tradunt: quin & a Iulio Firmico plurimũ celebratur: nõ pro viro tantum in aſtrorũ cognitione peritiſſimo: ſed etiam pro rege iuſtiſſimo: quo eñ loco de apoteleſmatibus & decanis diſſerit: plura de Necepſo adiicit: ſunt decani inqt magni numinis & poteſtatis: q; omnia proſpera per ipos: & omnia infortunia decernuntur: ſic & Necepſus imperator iuſtiſſimus ægypti. & aſtralogus valde bonus: per ipos decanos omnia vitia: valitudineſq; collegit: oſtendens quã valitudinem quis decanꝰ afferret: & quia natura aliam naturam: & quia deũ frequẽter alius deus vincit: ex cõtrariis naturis: & contrariis poteſtatibus omniũ ægritudinũ medelas diuinæ rationis magiſteriis inuenit. Idem alibi eundem Necepſũ: ac Petoſyrim diuinos viros: ac ſanctiſſimæ religionis antiſtites appellat: quod & .C. Plinius ſenſit: qui in tradenda ratione humanæ ætatis Petoſyrim ac Necepſum authores nominat: quorũ ſentẽtia trimoria ipa in vita hominũ redderentur. Q d aũt vana myſteria Necepſi dixerit ad eius magicen (vt puto) reſpexit: qua reges fere ægyptii præſtiterunt. Quæq; a .C Plinio nõ ſemel inepta vanitas: merũq; præſtigium appellatur: hæc vna inqt omniũ artium fraudulentiſſima: quæ in toto terrarũ orbe plurimũ ſemel valuit. Sed a Tibe. Imperatore vana falſaq; comperta eſt: Ea. n. (vt inqt Plinius) quæ a ſpheris: ex aere & ſtellis & lucernis: peluibus: ſecuribuſq;: & multis aliis modis diuina promittunt: & vmbrarum præterea inferorũq; colloquia: falſa omnia: & improbe recepta ſunt.

Sequitur.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM
DE HONESTA DISCIPLINA
LIBER VIGESIMVS.

De Sybillarum diuinatione: quæ in Branchis: ac Delphis vaticinia redderent: ac ibidem non nihil de prophetis relatum ex doctrina Platonicorum.

Caput.I.

CAelius Firmianus: Hieronymus: & alii veteres pei multa de Sybil
lis: earūq; diuinatione ſcripſerunt: quod & ſi alias diligenter obſer
uaui: libitum tamen eſt ea hoc loco repetere: quæ in Academico-
rum cōmentariis legimus: quo pacto: qbuſq; rationibus: & in Del-
phis: atq; in Branchis eiuſmodi Vates deū ſe concipere crederent:
nam ꝓphetæ ipi: & Vates (vt erudite a Platone: & Iamblico ſcribi-
tur) per deos qdem: aut dæmones vaticinandi ſpiritum capiunt: quo rerū cauſas cer
nunt: & futura etiā præuident. Nihil. n. ſine diis perficitur: quorū tanta eſt poteſtas
et bonitas in ſubiectis: vt dum in ſe ipis permanēt: ad alia tamen ſubdita pro rerū ge-
nio & ſimilitudine calor ille & poteſtas accedit: veluti & Solis radiis accidit: ſicubi in
alia corpora atq; elementa influunt: neq; aūt poſſunt homines ſuopte ingenio quicq̄
de diis cognoſſe: niſi vis q̄dam ab illis: & quaſi ignis incidat: quo inſpirante humana
ſimul & diuina cenſeantur: quod a Porphirio & vniuerſa Academia copioſe aſſerit.
Opera. n. diuina: quæ penitus abſoluta ſunt: dii qdem perficiunt: media Angeli: ter
tia dæmones. Verū ſic de Fatidicis Chalcideñ. Iamblicus ad Porphiriū: Sybilla: inqt
in Delphis duplici ratione deum ſuſcipere ſolita eſt: aut. n. per tenuem ſpiritū & ignē
qui alicubi ex ore quodam antri prorūpebat: aut ipa etiā in adyto ſedens ſuper æneā
ſellam: quæ tripes: vel quadrupes foret: numiniq; dicata: & vtrobiq; diuino illo ſpiri-
tu acta vaticinia fundebat: itaq; tū plurimus ignis ex antro euolans Vati vndiq; cir-
cunfunditur: eamq; ſuo numine repletam agitat: aut item ſacratæ ſedi adheret: per
quam deo afflata protinus ad vaticinia erumpit. Sed & Vates fatidica in Branchis:
quæ in axe conſidit: aut virgam manu geſtat a numine aliquo ſibi conceſſam: aut pe
des interdū limbumq; vndis proluit: vel ignis vaporem ex vndis haurit ſimulq; his
rationibus diuino ſplendore completur: deoq; plena (vt dicunt) rerū pandit oracu-
la. Quin & ꝓphetæ ipi ac cæteri vates (vt inquit Iamblicꝰ) cum dei numine afflant:
nihil timent: nihil verentur. Nam & per inuia incedunt: perq; ignem intacti ferun-
tur: & flumina tranſeūt. Quod etiā fieri ſcribit a ſacerdotibus in Cathaballis. Quibꝰ
manifeſto apparet vates ipſos omnem prorſus humanitatem exuere: cum diuinum
ignem & ſpiritū hauriunt: quo agitati magis extimulantur: vt a poeta Vergilio pru
dēter traditum eſt de cumana Deiphœbe. Scripſimus alias de ſybillarum numero &
ætate: ex Varrone: Auguſtino: Firmiano: Capella: & aliis: cum Var. Terentius a qui
buſdam temere in hoc accuſetur.

Mos veterum relatū in comitiis dirimendis: Ioue tonante: fulgurante: & ꝙ Fla-
minica etiam feriata tunc eſſet.

Caput.II.

INter alias veterum obſeruationes de comitiis dirimendis illud etiā in augu
rum diſciplina diligenti cura prouiſum eſt: ne qd ageretur cum populo ſicu
bi fulgura aut tonitrua extitiſſent: ꝙ illa omnia diis ſuperis improbari vidē-
tur: quæ Senatus. p. q. r. decerneret. Itaq; in iure veterū pontificū ſic lege cautum eſt.
Ioue tonante: fulgurante ne comitia ſunto.
Quod ob eam quoq; rationem referendum eſt: quoniā apud veteres poetas inſinua-
ri hoc ipm alicubi videmus: ſicuti Plautinum illud nunc ſubit in ſtatuendo iudicio.
Vt primum tonuit: cicatrix ruffula: ſublurida:

Iacent rationes: ſilet iudicium: quid dicam neſcio.

Et illud notum: Tonat augure ſurdo.

Haud enim fas putabatur: eo temporis cum populo agi: quæ res cũ locis multis apd̄ M. Tullium: tum in orationibus contra Antonium notatur. Vnde vitioſi magiſtratꝰ atq; dignitates dicebantur: ſiquando Ioue tonante ac fulgurante crearentur: ſed hoc idem Appianus Alexandrinus explicat: vt alia permulta omittamus: qui in celebri illa ſeditione inter Apuleium tribunum & Cecilium Metellum tam ingenti voce romanos ipſos refert in comitiis proclamaſſe: vt tonaſſe de cœlo videretur: quo tẽpore nihil quidem inquit ex lege cum populo agi conceditur. Illud autem ſciendum: ꝙ ipſa quoq; flaminica (quotiens tonitrua audiſſet) feriata erat: neq; agere quicq̃ fas erat: quouſq; deos rite placaſſet: vt a Vectio Prætextato refertur: ex pontificum commentariis apud Macrobium.

Q̄d in Tyberis vndatione draco maximus per vrbem viſus ſit Maurico imperante: ac de alio item Augu. Cæſaris dracone: quẽ pro comitio oſtentauit: & alia ibidem conſimilia ex hiſtoriis veterum allata.

Caput. III.

SCriptum eſt in Rom. annalibus: ac ſæpius notatum: quo tempore dracones: vel qua magnitudine in vrbem romam delati ſint: nam inundante maxime Tyberis Fluuio viſi per vrbem traduntur: quod ipſum temporibus noſtris contigit. Sed illud prope incredendum quibuſdam videri ſolet: quod imperante quidem Maurico Augu. Romæ accidit. Qua videlicet tempeſtate exũdationes aliquot maximæ extiterunt: & Atheſis: ac Tyberis Fluminũ quando ob ingentem vim vndarum Veronæ vrbis mœnia dicuntur alicubi diſiecta ac diruta. Tyberis autem fluuiꝰ in tantam excreuiſſe magnitudinem traditur: vt eiuſdem alluuiones ſupra muros vrbis influerent: ac regiones late occuparent: quo factum eſt vt cum multa ſerpentum genera per alueum Tyberis æſtuãte fluuio eſſent deuecta: inter hæc draco mira quadam & inſigni magnitudine per vrbem tranſiens: vſq; ad ipm̃ mare deſcendit: quod et mox horribili prodigio peſtis maxima ſecuta eſt: Iamuero & Octauius Augu. draconem ſiue anguem quinquaginta cubitorum Romæ habuit: eumq; pro comitio Romano populo oſtentare cõſueuit: ſicuti etiam Rhinocerotem apud ſepta: & Tygrim in ſcæna: ſiqdem Auguſtus idem eiuſmodi ludis ac ſpectaculis magnopere tenebat̃. Mittimus nunc hiſtoriam de illo nobili dracone: quem Attilius Regulus in Aphrica ad Bragadam fluuium caſtris ibidem poſitis ac machinis admotis tãdem interfecit: cuius etiam corium .c.xx. pedum longitudine fuiſſe traditur: cũq; illud in vrbem mitteretur: diu a Romanis non ſine miraculo ſpectatum eſt: ſicuti & Tubero in hiſtoria: et Gelius aliiq; ex græcis permulti ſcripſerunt.

De ſymbolis Aegyptiæ theologiæ: ac de Lotho arbore: ſuper qua deꝰ locaretur: aliaq; obiter non iniocunda de Lotho capillata.

Caput. IIII.

INnter alia ſymbola: ſiue notas Aegyptiæ theologiæ: Lothõ: perſicũ: & eiuſmodi alias arbores inuenio celebrari: quibus doctrina occultior: atq; intellectus ſignaretur: vt multi ex veteribus teſtantur: nam & limum cum nominabant: ſymbolicos mundi molem: ſeu corpus intelligere ſoliti ſunt: quo ipſa rerum materia exprimitur: cum vero deum lotho inſidẽtem dicerent: id quidem pro deo ipſo: atq; diuina intellectus perfectione accipiunt: quod & Calcydenſis Iamblicus ad Porphirium ſcribit: quoniam inquit omnia in lotho & orbiculata & rotunda ſunt: &

poma & folia:quæ figura omnium proculdubio abſolutiſſima eſt: ſed enim ex ea effigie inquit Iamblicus mentis actio denotatur: Deus autem ſuper hanc actionem in ſe ipſo totus conſiſtens:ac reliquos principatus exuperans: ſanctus & vbiqꝫ venerandꝰ penitus conquieſcit: quod ex ipſo etiam ſedentis habitu pernoſcitur. Nam hic idem cum generationis ac totius naturæ virium omniũ: quæ inſitæ elementis ſunt: cauſa exiſtat:immaterialis quidem ipſe indiuiſus:immobilis:ingenitus:totuſqꝫ ex ſeipſo & in ſe ipſe totus:omnia complexus: qua ratione ſuper aquatilem lothũ eiuſmodi numen Aegyptii prænotarunt. Proclus autem(quo loco de magia differit)animantia quædam:lapideſqꝫ: & arbores recenſet: quæ ſuis dicata numinibus maxime præſtãt. Lothon etiam inquit Apollinis numini aſcriptam:atqꝫ dedicatam:ꝙ ante ſolis emerſum:ſua folia implicat: Proſurgente autem ſenſim ac paulatim explicat: & quatenus ad mediam cœli plagam aſcendit:folia expandit: quo venerationem ſuo numini peculiarem oſtendat. Notum vero ꝙ in vrbe olim Roma & Lothos plurimũ celebrata eſt:nec illa tantum:quæ in Lucinæ area eſſet: & quæ item in Vulcanali:verũ quæ capillata diceret̃:quoniam Veſtalium virginũ ad hanc capillus deferretur:quas omnis æui longiſſimi fuiſſe teſtes ſunt &.M.Varro &.C.Plinius. De eadem arbore: eiuſqꝫ magnitudine:fructu: & viribus permulta apud Theophraſtũ: & cæteros cõperiunt̃. Neqꝫ enim ignoramus & herbam eſſe Lothon: & inter paluſtres etiam caules referri. Hæc in ægypto fabæ ſimilis traditur:arbor vero in Aphrica frequens piri magnitudine cenſetur:quã celtym vocitant:vt a Plinio ſeruatum eſt.

Scita admodum ac elegans expoſitio a Plutarcho de origine verbi: quod eſt ſpurius:ac non nihil etiam de latinis prænominibus.

Caput.V.

IN commentariis veterum grammaticorum: illi homines fere a Latinis nominati ſunt ſpurii:qui non ex legitimo genere:ſed ex quadam colluuione orti ſunt: ꝙ eorum videlicet parentes ignorentur: nam & ipſi velut ignobiles notiſſimo dicto terræ filii olim dicebantur: ſed vnde originem duxerit hoc verbum: quamqꝫ rationem habeat: Plutarchus homo in omni diſciplinarum genere diligentiſſimus egregie exponit in romanis quæſtionibus: cum veteres inquit romani complura nomina vnis litteris aut binis:ternis ve ſignarent:veluti.P.Gn.Ser.& Sex.hoc eſt Publios:Gneos:Seruios: & Sextos:quæ patrum forent prænomina:ſpuriũ itidem binis litteris ita notabant.Sp.quæ deſcriptio & orbatos parẽtibus indicabat: quoniã ſi quos ſine parentibus dicerent.S.p.tantum ſcriptitabant:quo factum eſt vt ſpurios etiam vocarent eos:qui incerto genere crederentur: ꝙ autem viris honeſtiſſimis hoc prænomen inditum fuerit.Sp. Carbilius Ruga: Sp.Melius:aliiqꝫ complures teſtant̃: tali prænomine inſignes: neqꝫ probãdam cenſeo eorũ opinionem:qui ethiſmon huiꝰ vocis ad ipſos Sabinos referant: tametſi prænomina etiam romanorum(vt alibi diximus)magna ex parte a Sabinis accepta ſunt.

De Veſtalium capillis: qui ad arborem Lothon obruerentur: ac Plinii locus expoſitus:tum quæ arbores fœlices aut infœlices a veteribus habeantur.

Caput.VI.

IN libro.C.Plinii ad Veſpaſianum Augu.xvi. cum de arborũ ætate ſcribit: verba hæc ſunt:Antiquior Lothos eſt:quæ capillata dicitur:quoniã virginũ Veſtalium ad eam capillus defert̃:quo loco dubitari video a doctioribus:qd Plinius deſignet de Veſtalium crinibus: Nos vero morem virginum putamus inſinuari:quo tenerentur omnes (quæ veſtæ ſacris forent initiatæ) capillum detonderi:

qui deinde ad arborem Lotho inter fœlices receptam deuectus humo obrueret: quod ipſum ex Flaminum ac Veſtalium ſacris elicitur: in quibus cautum fuit (ſicut in veterum commentariis traditur) vt vnguium: & capilli præſegmina ſubter fœlicem arborem terra obtegerentur: quod. A. Gellius in atticis noctibus refert: ſic enim de Flaminum ſacris notatum.

Capillum dialis niſi qui liber homo eſt: non detondento.

Vnguium dialis: & capilli ſegmina ſubter arborem fœlicem terra integunto.

Quam rem in Veſtalibus etiã obſeruatam exiſtimo: itaq; ad capillatam Lothon earũ crines deponi mos fuit. Sex. aũt Pompeius in hoc videtur diſſentire: cum capillarem arborem ea ratione dictam crediderit. q̄ ad eam (vt inquit) attonſus capillus ſuſpenderetur. Fœlices vero arbores ſũt (quæ a Verannio tradũtur) quercus: æſculus: ilex: fagus: corylus: ſorbus: ficus alba: pirus: malus: vitis: prunus: & cornus. Infœlices vero dicit (quæ diis manibus & inferis dicatæ ſint) vt ſanguinem: filicem: ficũ atram: & q̃ nigrantis baccas: nigroſq; fructus ferunt: de quibus copioſe Macrobius ad Euſtathiũ ſcribit. C. quoq; Plinius eas dicit arbores religione damnatas: quæ neq; ſerũtur vnq̃: neq; fructum ferunt: quod ipſe etiam Theophraſtus non ignorauit.

Quid apud veteres ſit prætextatus ſermo: ac de verbis prætextatis: & quomodo in ea voce parum conſentiant authores.

Caput. VII.

Traditum eſt a. C. Suetonio Cæſ. Veſpaſianum plurimæ dicacitatis fuiſſe: & ſic ſcurrilis ac ſordidæ: vt nec prætextatis quidem verbis abſtinuerit: quo loco prætextata verba ac ſermonem vocat ſubobſcœnum & impudentem: cuiuſmodi peculiaris eſt iunioribus ac pueris: qui prætexta vtantur: nec togam virilem induerint: ſic enim ex ipſa vocabuli ratione videretur intelligendũ. Quod a me ob id imprimis notatum eſt: quoniam contraria his: ac penitus diuerſa a Pompeio Sexto referuntur libro. xvi. de verbis priſcis: Nefas inquit apud veteres habitũ eſt: vti prætextati pueri verbis obſcœnis vterentur: ideoq; prætextatum ſermonem appellarũt: qui nihil obſcœnitatis referret: quod ip̃m & Vectius prætextatus apud Macrobium videtur probare. Nam togam inquit prætextam ea ratione pueris additam: vt ex colore purpuræ ingenuitatis pudor regeretur: diuq; negatum libertinis fuit: vt prætexta vterentur: itaq; iudicari facile poteſt: vel ex mutatione vitæ apud Romanos verbi ſignificatum permutatum: aut ipſos quandoq; authores pugnantia: & contraria ſcribere: neq; illorum ſententiæ accedimus: qui apud eundem Pompeium ſermonem p̃textatum accipiunt: pro impudico & laſciuo: cum nihil dixerit habere obſcœnitatis: hinc prætextatæ fabulæ apud antiquos celebres: quibus præcepta & monitiones ad optimos mores traderentur: neq; autem ignoramus in eodem Macrobio prætextata verba pro impudicis eſſe accipienda: cũ dixerit admittendam in ſympoſio venuſtam alacritatem: quæ laſciuia careat: neq; prætextata: & impudica verba adſint: cuiuſmodi ſubulones: atq; planipedes iaciunt. De p̃texta vero: eiuſq; initio & cauſis alibi ſcripſimus: ac multa in ſaturnalibus referuntur: quæ Macrobius e Gellianis noctibus maiore ſtudio q̃ iudicio tranſtulit: cum ſit obnoxiæ mentis: & ingenii maxime infœlicis: nunq̃ fateri: per quos authores profeceris.

Aenigmata duo allata: vnum. S. ex Platone: alterum vero ex Fab. Plautinis: & vtrumq; lepidum: & perurbanum.

Caput. VIII.

Q Væbatur nuper a viris doctioribus de ſtudio veterum in his perquirendis ac referẽdis: quæ propter ipſam obſcuritatem a græcis griphi & ænigmata dicuntur: ſed ex pluribus (quæ relata ſunt) libitum mihi eſt Platonis philoſophi ænigma apponere: quo legentiũ animus: in his quoq; penſitandis atq; intelligendis excitetur: eſt aũt hoc (velut in Parthenicis ſatyris triplici ſenariolo expreſſim9) ludicrum ſane: & ridiculum: ſed quod a Platone tamen viro grauiſſimo notatum ſit.

Homo non homo: videns non videns alitem
Non alitem: lapide non lapide perculit:
Cum ſuper arbore: non ſuper arbore degeret.

Quin & aliud de Arietini reſponſo conſiderandum exiſtimo: quod in atticis lucubrationibus relatum ſcimus ex freto Plautina. Id autem in hunc modum ſe habet.

Hoc illud eſt: quod Arietini reſponſum magnis ludis dicitur.
Peribo ſi non fecero: ſi faxo vapulauero.

Quod & Gelius vir Romanus diligenti ſtudio perquiſiuit.

De licentia veterum poetarum in notandis hominibus: ac elegans parodia Metelli Coſ. contra poetam Neuium: tum de lege a cenſoribus lata: qua poetarum maledicentia reprimeretur.

Caput. IX.

N Otum eſt ex veterum hiſtoriis: quãta animi libertate ac licentia poetæ græci flagitia hominum: atq; improbitatem inſectarẽtur: tum hi præcipue: qui antiquas comœdias ſcripſerunt: cuiuſmodi fuerũt Suſarion: Machnes: Cratinus: Ariſtophanes: Eupolis: & alii complures: quorum ingeniũ & licentiam apud noſtros etiam qdam ſunt imitati: in taxandis ac nominatim accuſandis hominibus: Siquidem Lucilius: Gn. Neuius: &. C. Lucullus acerrimi qdem: ac virulenti contra vitia extiterunt: Neuius certe poeta Metellos etiã ipſos: ac Scipiones ſuis verſibus proſcidit: quod &. M. Cicero pereleganti parodia vſus contra. Q. Metellum in oratione aduerſus Verrem ſignificat: ſicuti Pedianus quoq; Aſconius agnoſcit: ſic enim Cicero. Te non fato conſulem: vt cæteros ex veſtra familia: quoniam id ipſum poeta Neuius ita Satyrice dixerat.

Fato Metelli romæ fiunt conſules.

Cui etiã dicto (vt eſt author Pedianus) cum eſſet conſul Metellus ita reſpondit: ſenario hyipercatalecto: quem Saturnium vocamus.

Dabunt malum Metelli Neuio poetæ.

De qua re & Maurus Terẽtianus ad Nouatemum meminit. Quin idem Neuius pari licentia atq; mordacitate vſus eſt cõtra. P. Scipionem Aphricanum: nulla tanti hominis ratione habita: quo factum eſt: vt poeta Neuius ob nimiam in ſcribendo maledicentiam: ac probra in Romanos principes: ab ipſis quidem triũuiris in vincula coniect9 ſit: & in carcere aliquãdiu haberetur: vbi fabulas etiam aliquot compoſuit. Sed enim maledicendi licentia: & improbitas adeo proceſſit: vt lex Romæ per cenſores lata fuerit: qua eiuſmodi probra ac maledicta reprimerentur: quod ab Horatio Flacco demonſtratur: qui in epiſtola ad Octauium Augu. refert: veteres Romanos irato animo atq; ægerrimo tuliſſe a poetis lacerari: vnde fuit illis hæc quoq; cura inquit.

Conditione ſuper communi: quin etiam lex:
Pœnaq; lata malo quæ nollet carmine quendam
Deſcribi: vertere modum formidine fuſtis:
Ad benedicendum delectandumq; redacti.

De morbo elephantiaſi: & vnde nomen acceperit: ac de lichenis ibidem, & galli-ca ſcabie contra quorundam inſcitiam.

Caput.X.

RIſum nuper mihi mouerunt medici q̃dam in Academia Florentina: qui cum de lichenis & elephante morbo: ſeu elephantiaſi loquerētur: imperite ſimul & inepte de his eorũq; nominibus & poteſtate diſſeruerunt: inter alia enim lichenas pro eo morbo falſo accipiebant: quem vulgo gallicum vocitant: in quo cõta gio ipſa: doloreſq;: & alia permulta maxime diſſimilia ſunt: Elephantiaſis vero (quã-tum ex veterum cõmentariis colligitur) pro cancro accipi poteſt: quo vniuerſum pe ne corpus occupetur: itaq; nullis prope remediis ſanari poteſt iuxta Pauli ſentẽtiam: nam ſi cancer: quod vnum aliquod membrum vexat: pene inſanabile eſt: quãto min⁹ Elephas curari poterit: qui vniuerſum corpus ſuo paſſim contagio depaſcitur: ſed & Claudius Galenus: aliiq; p̃multi in medicina celebres inter peſtilentiſſimos morbos: et inſanabiles Elephantiaſim referũt. Neq; me aũt præterit: in arabum libris ea de le-pra referri: quæ maxime ad Elephanteſim videantur pertinere: quoniam ille morbus ægyptios maxime afficiat: ꝙ ibi cœli calores æſtuent cibiq; craſſiores: & piſculenta copioſe ſuggerantur. Græci vero authores Elephantiaſim a lepra diſtingũt: ſic vt in lepra cutis impetiginem quãdam: & velut ſcabiem acceperint: quæ Galliæ populos incredibili contagio tenet: in elephantiaſi autem non cutis duntaxat: ſed nerui: car-neſq;: & oſſa maxime vitiantur: quod & Cor. Celſus aliiq; permulti tradũt: Iam & T. Lucretius: quo loco de morborum contagione ſcribit: pedes maxime refert atq; ocu-los Elephantiaſi affici his verſibus.

Eſt elephas morbus: qui propter flumina Nili
Gignitur ægypti in medio: neq; præterea vſq̃
Hac lue tentantur greſſus: oculiq; micantes.

Nomen vero tam obnoxii tãq; peſtilẽtis morbi deductũ eſt ex ipſa ſimilitudine cutis elephãtis: quoniã qui eo morbo vexantur: cutem ſuffuſcam: plenamq; tuberibus: & papulis habent: qualis præcipue in elephãtis viſitur: quod ipſum & Galenus probat. Sed & Serenus in hunc modum de Elephantiaſi.

Eſt elephas morbus: triſtis quoq; nomine dirus
Non ſolum turpans infandis ora papillis
Sed cito præcipitans funeſto fata veneno.

Quod ego idcirco putaui obſeruandũ: quoniam Laurentius Valla: vir alioqui accu-rate doctus: quorũdam ineptias ſecutus: ob id Elephantiaſim dici exiſtimauit: ꝙ in-ter alios omnes morbos ita præſtaret: ſicuti inter animãtia Elephas: quo nihil poteſt eſſe non dico magis abſurdum: ſed etiam ridiculum.

Sequitur.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM
DE HONESTA DISCIPLINA
LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

Qui maxime dicantur apud veteres nullo affectu perturbati ac de. M. Antonino Impe. & Philippo Augu. qui nullo vnq̃ cõmento ad riſum potuit excitari
Caput. I.

NObiles ſunt in veterũ monumentis cõplures: qui ex ipſa animi conſtantia & apathia (vt Stoici appellãt) eodem ſtatu in omnibus atq; tenore ita permanſerint: vt nullis prope affectibus: aut pturbationibus mouerentur: quales celebrantur viri ſapiẽtes & ingenio præclari: Socrates: Heraclitus: Diogenes Cynicus: & Pyrrhon: apd noſtros vero. M. Craſſus: qui ſemel in tota vita riſit: ob id appellatus. αγελαστοσ Sed & viſum ad hæc: de Romanis etiã imperatorib⁹ aliqd afferre: vt de M. Antonino Cæſ. (qui philoſophus eſt cognominatus) ac de Philippo iuniore Aug. M. cũ Antoninus tanta animi tranquillitate ac mentis conſtantia fuit: vt nullo vnq̃ affectu: nullis rerũ fortunis vultum dicatur immutaſſe: quem vitæ rigorem ac ſeueritatem auxit etiã philoſophiæ ſtoicæ profeſſio: in qua ſe ipm continuit: præceptorib⁹ ad eam optimis: ſiqdem inter alios cõplures Sextũ Cheronẽſem Plutarchi nepotem: & Apollonium Chalcedoniũ magno ſtudio coluit. Neq; obfuit eiuſdem conſtantiæ: aut filius gladiator: & ſceleſtus: aut vxor infamis: vt a Iulio Capitolino relatũ eſt: ad Impe. Dioclitianũ. Philippus vero Iunior: qui cum patre imperauit anno ab vrbe condita Milleſimo tam ſeueri animi: tãq; inflexibilis fuit: vt nullo vnq̃ cõmento: nulliſq; rationibus ad riſum ſolui: aut excitari potuerit: & quod eſt maximũ ſeueritatis exemplum: cũ patrem forte aſpiceret ludis ſæcularibus petulantius cachinnãtem: eũ ipm auerſato vultu notauit: vt ab Eutropio traditum eſt in Romana hiſtoria.

De Mario Gratidiano viro prætorio: & quanta immanitate a Sergio Catilina diſſectus atq; interẽptus fuerit in Syllanis tumultibus: ex Iulio Firmico: & alia de Catilina & Cicerone addita cõtra Feneſtellam.
Caput. II.

CElebrati ſunt apud veteres e Mariorum familia complures: qui & rebus geſtis: & dignitate claruerunt: nam. M. Marii duo: ac totidem. C. cenſentur: de quibus commode in Rom. familiis egimus: Hoc autem loco de. M. Mario dicendum eſt: Marii Gratidii filio: de quo ſic. Q. Cicero ad. M. Tullium ſcribit: in libro de petitione conſulatus: cum. L. inquit Catilina conſulatum petis: qui hominem cariſſimum. ſ. p. q. r. M. Mariũ inſpectante po. ro. virgis per totã vrbem ceciderit: ad buſtum egerit: ibidem omni cruciatu lacerarit: viuo ſtatim collũ gladio ſua dextera ſecuerit: cum ſiniſtra capillum eius a vertice teneret: caput ſua manu tulerit cum inter digitos eius riui ſanguinis fluerent. Hunc igitur. M. Marium deſignat: qui a. L. Catilina crudeliſſime interemptus eſt. M. vero Cicero in ea oratione quã habuit cõtra Antonium: & Catilinam competitores copioſe rettulit de hoc ipſo Mario: Is. n. (vt eſt author Pedianus) vir popularis fuit: atq; ob eam cauſam bis prætor: cuius abſciſſum caput ſua manu Sergius Catilina per vrbem circumtulit: quod illi a. M. Tullio ſæpi⁹ obiectũ eſt. Iulius autem Firmicus ſic de cæde mariana ſcribit ad Mauortiũ Lollianũ. Prætorio viro Iuniori Mario (qui iudicio omnium benemeritus de re pu. videbatur) Syllana iuſſione eliſa ſunt prius crura: deinde deiecta de ſtatu corporis brachia: humeris tenus diſſoluta ceciderunt: Tertio amputata lingua vocem reliquit in faucib⁹ ad poſtremũ omni parte corporis mutilata: oculi qui fuerant ſpectatores & ſuperſtites eguntur: & in tam anguſto corpore a nephario patriæ carnifice tot ſunt inuẽta ſupplicia: & vix anima tantis vulneribus erogata eſt. Quod idcirco adnotauimus: ne

tam imperite qdam a veteribus diſſentiant. Nec illud præterea concedi debet: quod a Feneſtella proditũ fuit. L. Catilinam a. M. Cicerone fuiſſe in cauſa defenſum: Etſi ad Atticum ſcripſerit: ſe cogitaſſe de Catilinæ defenſione. Hoc tempore inqt Catilinam cõpetitorẽ noſtrũ defendere cogitamus: iudices habemus: quos volumus: ſumma ac cuſatorum voluntate: ſpero ſi abſolutus erit: coniunctiorem nobis fore in ratione petitionis: ſin aliter acciderit: humaniter feremus.

De vaticiniis per aquã: & per vinum: & apud quos maxime populos clara eſſẽt: ex Plutarcho: & aliis authoribus.

Caput. III.

SCriptum a nobis eſt ſuperiori volumine de his vaticiniis: quæ in Branchis: Delphis: atq; Cathaballis apud veteres fieri conſueuerint: nunc libitum eſt ea addere: quæ apũd Thracenſes populos: & Clarios celebrentur: quo tam diſſimilis qdem vaticinandi ratio: tamq; diſpar conſuetudo in oraculis edendis intelligatur. In Thraciæ igitur regione apud Lygureos adytus fuit Libero ſacer: ex quo cũ vaticinia: & oracula reddi ſolerent: eius templi antiſtites vino affatim epoto reſpondebant: apud Clarios aũt (vbi Clarii Apollinis templũ foret) diuerſa res traditur: nã quibus diuina effari permiſſum eſſet: aqua prius aſſumpta rẽ peragebant: quod ipm Vectius Prætextatus apud Macrobium refert: quo loco eundem eſſe deum Liberum: atq; Apollinem copioſe diſſerit. Plutarchus autem Cheronæus & aqua & mero teſtat̃ antiſtites quoſdã apud diuerſos populos ſacra perficere: ac deinde vaticinari: vt ẽm vinolenti dicuntur prædiuinare: ſic etiam lympholenti.

Iunonis Monetæ nomen & origo allata: tum de eiuſdem templis: & inſcriptione in nummis Cæſaris Domitiani Auguſti.

Caput. IIII.

TRaditum eſt a. M. Tullio: cum de diuinatione ſcribit: Iunonem ipſam iccirco a Romanis Monetam vocari ſolitam: q̃ ex arce templi Rom. populũ cõmonuerit: vt propter terræmotũ (qui acciderat) ſue plena rẽ procurarẽt. Qua in re video ab antiquis plurimum diſſentiri. Maxim9 Valerius & alii Iunonis tradũt Monetæ imaginem a Veiorum oppido Romam delatam: quo tempore Impe. Furius Camillus ſuis auſpiciis Veios ſuperauit: nam apud eos præcipua quidem relligione Iuno Moneta colebatur. Captis autem Veiis: cum miles forte Rom. per iocum eam rogaret: an volens Romam concederet: annuiſſe ferunt: ac ſe velle reſpõdiſſe: quæ res in admirationem verſa eſt: ac protinus læti milites eiuſdem ſimulacrum in vrbem deuexerũt: atq; in Auentino monte collocatum eſt. Neq; tamen deſunt: qui Allocutio deo illa aſcribant: quæ de Iunone Moneta referuntur: quo nihil dici poteſt abſurdius: cum deus Allocutius: ſiue Aius (nam idem eſt) cauendum a gallis ſua voce monuerit: ac infima via noua aram habuerit: quod apud veteres multi commemorant: ſed eorum inſcitiam alibi cõmodius repreſſimus. Templum vero Monetæ non in Auentino tantum video ab authoribus celebrari: ſed in ipſo etiam Capitolio: vt idem Maximus Valerius: ac Liuius aſſerunt: quo loco Mallii Capitolini domus fuiſſe tradit̃. Pub. autem Victor in regione vrbis tertia collocauit: vbi Thermæ Tatianæ: atq; Traianæ forent: ſed & Macrobius Aurelius ædem refert Iunonis Monetæ calendis Iuniis dicatam Coſ. Claudio Martio Rutilio. iii. &. T. Martio Torquato. ii. Neq; dubium eſt in æde Monetæ ſolitos ſeruari libros linteos: in quibus Rom. Imper. fata cõtinerent: Quin illud adnotandũ eſt: q̃ in peruetuſtis etiam nummis Domitiani Augu. talis

deſcriptio ſeruatur. DIVAE MONETAE: quod & Ber. Oricellarius obſeruauit: vir
& in gubernanda republica prudens: & in perquirendis veterum monumentis diligē
ter accuratus.

De viribus dæmonum: & q̧ eorum ſex genera tradantur: diligens adnotatio: ex
commentariis Pſelli. & Auguſtini.

Caput. V.

LIbrum fecit Auguſtinus de poteſtate dæmonum: in quo erudite atq; copioſe
explicat quantis viribus polleant: quoq; habitu ſint: & quibus maxime rebꝰ
aduerſari: aut oblectari ſoleant: qua in re non tam Chriſtianam videtur Aca
demiam ſequutꝰ: q̄ Platonicorum placita & cōmentarios: in quibus multa de his cō
periuntur. Qꝫ autem. vi. eorum genera habeantur: id ego apud Michaelem Pſellum
inuenio: qui ex Marci traditionibus hoc totum egregie recenſuit: Baſiliumq;: & Pau
lum viros doctrina & morum ſanctitate clariſſimos aduocauit in hiſtoria dæmonū:
Ad hunc igitur modum diuerſam eorum naturam atq; poteſtatem rettulit. Primum
(inquit) dæmonum genus igneum cenſetur: quod in ſublimiori aere peruagari ſoli-
tum eſt (vt Marcus dicebat) qui illud voce barbara Leliureon appellabat. Secundū
genus: quod in proximo aere: ac nobis propinquo obuolitat: quod etiamnū a pleriſq;
aereum nuncupatur. Tertium porro terreum eſt: quod in terræ ipſius regionibus ver
ſatur: ex quo multiplici ratione: atq; inſidiis terrenis animantibus aduerſatur. Quar-
tum aquatile & maritimum dicitur: quod humoribus ſe immergit vndiuagum. ſ. ac
in paluſtribus habitans: vt multos in aquis male afficiat: æſtuſq; ac tēpeſtates in ma
ri excitet: ac nauigia ipſa cum hominibus prorſus demergat: atq; inobruat. His adii-
citur quintum genus quod appellat ſubterraneum: quando & ipſis terræ viſceribus
incluſos dæmones: atq; abditos tradit: vnde motus terræ: fundamentorum ruinæ: ac
ventorum colliſiones oriantur. Præcipue autem infeſtari hoc dæmonum genere ſcri
bit eos hoīes: qui aut in puteis effodiendis verſantur: aut in metallis perſcrutandis.
Sextum & vltimum: quod omnē quidem lucem refugit: tenebroſumq; iccirco voci-
tat: quoniam in tenebris aſſidue teneatur. Mitto nūc quibus potiſſimum inſidiis: aut
quo aſtu ſcripſerit eos decipere: atq; allicere humanum genus. Conſtat enim (vt eſt
author etiam Auguſtinus) omnis fere dæmones hoc ingenio & natura eſſe vt deos
pariter oderint: & hominibus maxime aduerſentur. Sed alibi hoc totum diſſeruimꝰ.

Quæ figura ſit dicendi in veterum libris mediuſfidius: quaq; origine cenſeri de
beat: ac de Fidio deo non nihil.

Caput. VI.

MEhercle: & mecaſtor: figura eſt in veterum libris admodum frequens: qua in
telligendum eſt diligat vel adiuuet: quod a *Sex*. Pompeio diligenter eſt ob-
ſeruatum. In hoc em̄ (inquit) iureiurādo ſubaudiendum eſt: me amet vel ad
iuuet: quibus figuris multo ſæpius græci authores vtuntur. Quo autem modo acci-
piendum ſit mediuſfidius pauci adhuc (vt video) probe intelligunt: aut originē per-
cipiunt. Ego vero ita expono vt eiuſmodi quidem locutio perinde valeat: atq; meher
cules: & Deuſfidius: cuius ſacra Romanis annalibus tradūtur: eiuſq; templa in vrbe a
veteribus relata ſunt: ſicuti Plutarchus: Varro: & poetæ latini teſtantur: *Sed & Sex*.
Pompeius in libro de priſcis verbis. xii. pro Iouis filio accipit: quoniam. d. littera cū. l.
affinitatem retineat. Itaq; iuſiurandum hoc (inquit) per diui fidem quidam dixerūt.
In fabulis autem Plautinis iuſiurandum refertur per deum fidium. Hunc em̄ ſanctū

fidiumq; apellantes: in Quirinali iugo veteres coluerunt nonis Iuniis. Quocirca ſic in faſtis Ouidius.

Quærebam nonas Sancto Fidione referrem:
  An tibi ſemipater: tunc mihi Sanctus ait.
Cuicunq; ex illis dederis: ego munus habebo:
  Nomina trina fero: ſic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt æde ſabini:
  Inq; quirinali conſtituere iugo.

Quibus verbis in latino ſermone vti debemus: & q verecunda eſſe debeat in cō ponendis vocibus tralatio. Caput. VII.

IN ſermone latino habenda eſt præcipue ratio in verbis cōponendis atq; vtē dis: cum ex infinita vocabulorum ſilua: alia quidem ad vſum pertineant: alia ad eruditionem: alia vero ad gratiā. Itaq; verba deſita: & parū frequentia cognoſſe debemus: eorumq; vires & comparationem ſcrutari: antiqua vero & propria recipere: poeticis delectari: Qua ratione Terentius Varro cum ſcriberet ad. M. Tulliū prudentiſſime inquit. Poeticis multis verbis magis delector q̄ vtor: antiquis magis vtor q̄ delector. Tralatio autē in componendis vocibus (vt eſt author Theophraſt⁹) non audax aut inſolens debet eſſe: ſed proba & verecūda: quod ipſum Pontanus etiā Iouianus approbat: Vir vnus ætate noſtra: qui antiquitatem ipſam ac diſciplinas honeſtiores pari facundia atq; ingenio exprimat.

De inſigni atq; mirifico portento infantis: qui duplici pectore atq; capite biéniū vixerit: hiſtoria non contemnenda: ac de cauſis portentorum.

Caput. VIII.

NOtum eſt q̄ multa ſint relata prodigia in veterum annalibus atq; hiſtoriis: quantumq; admirāda. Sed vnum præcipue hoc loco repetendū exiſtimaui præ cæteris (quæ vnq̄ ſcribantur) inſigne atq; monſtrificum: ſi modo hac in re antiquitati fides habeatur. Traditum eſt igitur in oppido quidem Emaus Theodoſio Cæſ. imperante puerum natum fuiſſe: qui vmbilico tenus integer extaret. Supernæ autem partes eiuſdem gemina facie apparebant: vt duo pectora totidemq; capita eſſent ſuis partibus ac ſenſibus prædita: nam & vna pars aliquando cibis & potione vtebatur: altera abſtinebat: ſic itidem in ſomno & quiete varie ac differenter ſe habebant: vt viciſſim luſitarent: & riſu & lachrymis tenerentur: mutuiſq; plagis ſe cæderent: acſi diuerſis animis: atq; ingenio forent: annis autem prope duobus vixerunt. Factum deinceps eſt: vt cū alter perierit: qui ſuperfuit: quatriduo poſt ex agnata tabe computreſcens interiit: quam rem Sigibertus in ſuis commentariis rettulit: homo q; dem diligens: atq; vt illis temporibus ſtudioſus magis q̄ eloquens. Quibus autem rationibus eiuſmodi portenta oriantur: Galenus: & Ariſtoteles copioſe docent: vt aliorum ſententias omittamus: & affirmat quidem Ariſtoteles iccirco fieri mōſtra in animantibus: quoniam plura ac diuerſa ſemina inter ſe cohereſcunt: atq; cōfunduntur: aut cum forte materies exceſſus vel defectus extiterit.

Traditum eſſe: q ex viris ſapientibus plerunq; inſani: ac dementes gignantur: exemplo addito de Ariſtarchi filiis viri doctiſſimi: & aliorum complurium: ex Aelii Spartiani verbis.

Caput. IX.

DE Ariſtarcho gammatico:qui Alexandrinus fuit:eiuſq; multiplici ac ſingu
lari eruditione cõplura leguntur in græcorum commentariis.Cum is vnus
& cenſor maximus omniũ poetarum ſit habitus: & Philometoris regis filii
præceptor extiterit:qui Philadelphi nepos fuit.Illud autem de liberis Ariſtarchi con
ſiderandum eſt:nam cum duos forte habuiſſet:hoc eſt Ariſtagoram: & Ariſtarchum:
vterq; demens ac ſtolidus fuiſſe dicitur.Sicuti & Sudæ collectanea teſtantur:quo no
mine haud temere quæſitũ eſt a philoſophis:cur ex viris ſapientibus plerunq; igna-
ui ac dementes oriãtur:Sed hac in re libitum mihi eſt verba Aelii Spartiani ſubiicere
ad Imperatorem Dioclitianũ. Conſtat (inquit) Auguſte neminem prope magnorũ
virorum optimum & vtilem filium reliquiſſe:deniq; aut ſine liberis viri interierunt:
aut tales habuerunt pleriq;:vt melius fuerit de rebus humanis ſine poſteritate diſce
dere:& vt ordiamur a Romulo: hic nihil liberorum reliquit: nihil Numa Pompilius
quod vtile poſſet eſſe reipub. Quid Camillus:num ſui ſimiles liberos habuit? Quid
Scipio? Quid Catones? qui magni fuerunt.Iam vero quid de Homero? Demoſthene?
Vergilio? Criſpo? Terentio? Plauto? cæteriſq; aliis loquar? Quid de Cæſare? Quid de
Tullio? cui ſoli melius fuerat liberos nõ habere: Quid de Auguſto? qui nec adoptiuũ
bonũ filiũ habuit: cum illi eligendi poteſtas fuiſſet ex omnibus. Falſus eſt etiam ipſe
Traianus in ſuo municipe ac nepote deligendo. Sed ad genitos veniamus: quid Mar
co fœlicius fuiſſet? ſi Cõmodum non reliquiſſet hæredem: quid Seuero Septimio: ſi
Baſſianum non genuiſſet?

Quomodo ſit accipiendum ſtadium: & q̃ multiplex fuerit:ac non nihil etiam de
aliis menſuris. Caput.X.

SCriptum eſt a veteribus diligenter de menſuris: earumq; variis ac diuerſis
rationibus: hoc eſt de iugero: miliario: ſtadiis: & paraſangis: nos hoc loco de
ipſo ſtadio breuiter agemus: quo inſcitiam quorundam: atq; ineptias deui-
temus: qui cum de re hac nuper ſermonem haberẽt: imperite ſimul atq; perplexe diſ
ſeruerunt. Itaq; ſciendum eſt nomen ipſius ſtadii diuerſum ac multiplex fuiſſe: tum
ſpacio inter ſe diſſimili: præcipue autẽ nominatur olympicum: pythicum: & Italicũ:
nam pythicum quidem pedibus millenis finitur: olympicum pedibus.cccc.Italicum
pedibus.cxxv.Sic em̃ Cenſorinus refert: qui de natalicio ad Cerellium ſcripſit. Neq;
me latet Herculis quoq; ſtadium ab antiquis celebratum: quo .cc.pedes haberentur:
quod ipſum ſtadii ſpacium Hercules ſuis pedibus metatus eſt Piſis apud Iouẽ olym-
picum: de quo & Plutarchus: & in atticis Gellius meminerunt. Neq; deſunt etiam
authores: qui tradant octauã partem miliarii in ipſo ſtadio fere contineri: tũ Diaulon:
& Dolichon addunt. Vt enim ſtadii menſura pedes .cccc. habet in vniuerſum: ita
Diaulus.M.cc.Dolicus ſtadia .xii.& Schenus.xxx.vt ipſe etiã Plinius refert: etſi hoc
totum in græcorem cõmentariis: cum a pluribus aliis: tum ab his relatum eſt: qui Pla
tonis leges interpretati ſunt: quo loco de currẽdi ratione: & ludis olympicis diſſerit.
Pollio autem Victruuius ſtadiatas porticus appellauit: ex ipſa ſtadii (vt puto) men-
ſura: ſicuti etiam miliarias dicimus.Menſuram vero hi qui geometræ appellantur: in
hunc modum haberi ſcribunt: hoc eſt quicquid pondere: capacitate: longitudine: al
titudine: latitudine: ac ſpiritu finiatur: vt Boethius: & Iunius Nypſus tradunt.Is em̃
in libro de menſuris agrorum ſic ad Celſum. Menſurarũ (inquit) appellationes: qui
bus in longitudine vtimur.xii.ſunt.i.digitus: vncia: palmus: ſexta: pes: cubitus: gra-
dus: paſſus: decempeda: actus: ſtadium: miliarium. Sed hæc ſuo loco ſunt pluribus
diſſerenda.

Præclare factum: atq; ingenti animo ab Auidio Caſſio Augu. in ſeditione exercitus: atq; eiuſdem verba ibidem relata.

Caput.XI.

Dignum facinus a Volcatio relatum eſt: de Caſſio Auidio Augu. eiuſq; egregio animo. nam cum in exercitu (quem Imperator regebat) magna ſeditio orta eſſet: ac milites ipſi velut ad conflictum æſtuarent: tumultu comperto: egreſſus prætorio Auidius: ſagoq; tantũ caſtrenſi tectus: Et me ipm (inquit) milites percutite: ſi hoc audetis: & corruptæ diſciplinæ flagitium addite. Quo audito, omes quidem quierunt: ſimulq; illum proſequuti ſunt: nõ ſine mirifica obſeruatione. Itaq; dictum pereleganter eſt a Volcatio de Auidio Imperatore timeri a milite meruit: qa ipſe non timuit. Idem Augu. Syriacas legiones luxu ac delitiis defluentes: ad priſtinam ſeueritatem atq; diſciplinam redegit. Tũ in Armenia: & Arabia: atq; Aegypto ſtrenue ac præclare rem geſſit.

Quibus liceret in vrbe ſepliri: ac de Poſthumio Tuberto viro cõſulari: de quo. M. Cicero in legibus ſubobſcure intellexit:

Caput.XII.

Notatum alibi a nobis eſt: fuiſſe apud Romanos lege cautum: nequis in vrbe ſepeliri poſſet: præter eos tantũ: qui egregia virtute rebuſq; clariſſime geſtis meriti hoc eſſent: quod ipſum exẽplo atheníenſis populi factũ ab illis exiſtimamus: vt qui Solonis leges de ſepulchris magna ex parte ſequerentur. Plutarchus autem in Rom. quæſtionibus: eis tradit ex Lyparei authoritate conceſſum in vrbe ſepeliri: qui de hoſtibus triumphaſſent: tum Val. & .C. Fabritium nominat: qui ob eoꝝ præclara facinora ſepulchrũ in foro habuerunt: ſed & .M. Cicero cum leges Romanorum exponit idem aſſerit: ac Val. quoq; publicolæ: & .C. Fabritio Tubertum adiicit: cuius ſumma virtus (vt inquit) hunc honorem promeruit. Nos autem de Tuberto ipſo diu quæſiuimus: quando eius nomen latinis annalibus atq; hiſtoriis minꝰ videatur compertum. Dionyſius vero Alicarnaſſeus in Rom. antiquitatibꝰ. P. ſcribit Poſthumium virum cõſularem ac maxime nobilem: qui Tubertus fuerit appellatus. Anno (inquit) poſt exactos reges quinto: quo tempore Iſcomachus Crothoniates in ſtadio victor fuit: creati ſunt Romæ Coſ. M. Valeriꝰ publicolæ frater: & .P. Pposthumiꝰ qui Tubertus eſt cognominatus. Itaq; dubitari amplius non poteſt Tubertum ipm apud. M. Ciceronem virum conſularem fuiſſe: quem & Liuius & alii Poſthumium vocant: referentes ab eo proſpere pugnatum contra Sabinos: ac ſecundo eius cõſulatu deuictis Sabinis orationem celebraſſe: ob præclara eius geſta Meneniumq; Agrippã eiꝰ collegam triumphaſſe. Quibus rationibus factum crediderim: vt in ipſa etiã vrbe ſepulchrũ meruerit Poſthumius Tubertus: ſicuti & Val. Publicola: quod ab eodem Dionyſio copioſe explicatur.

De Rom. familiis Fabiorum atq; Curionum: & qua maxime dignitate in ciuitate præſtarent: tum de Lepidis etiam breuiter adnotatum.

Caput.XIII.

Relatum eſt in veterum cõmentariis de Fabiis atq; Curionibus: ꝙ ipſa gens Curionum continua quidem ſerie tres optimos oratores habuit: atq; in agẽdis cauſis inſignes. In Fabiorum vero familia tres in ſenatu fuiſſe continuos principes: & egregiis facinoribus clariſſimos: cuiuſmõi cenſentur. M. Fabius Ambuſtus: Fabius Rutilianus filius & Quintus Fabius Gurges nepos: quod & .C. Plinius ad Veſp. Augu. refert. De Lepidis quoq; illud ſciendum: ꝙ in eorum genere tres in=

termiſſo ordine obducto membrana oculo geniti tradunt: vt non minus naturæ q̄ ingeniorum quædam velut inſignia in homine exiſtant. Sed hæc in cōmentario de Romanis familiis commode notauimus.

Quantum ſit ab amoris contagio abſtinendum: ex Crathetis Philoſophi ſententia: ac ibidem Panetii verba notata ex Annco Seneca: in quib⁹ par grauitas atq; doctrina exiſtat. Caput. XIIII.

INter alia multa: quæ Crathes Thebanus prudenter ac ſapienter de vita diſſeruit: illud etiam de amoris poteſtate ab eo relatum traditur. Amorem (inquit) fame ſedari: ſin minus tēpore: q; ſi duo hæc non ſuffecerint: ad laqueū eſſe accedendum. Hæc Crathes de amore: ad quæ poeta Auſonius reſpexit: cum de inſania ac dementia amantium loqueretur. Panetius autem philoſophus inter ſtoicos inſignis: peregregie (vt conſtat) videtur reſpondiſſe: cum ab eiuſmodi contagio longe abſtinendum moneret: minime (inquit) cōmittendū eſt: vt in rem cōmotam incidamus: vtpote alteri emācipatam: vilem ſibi: ſi em̄ nos reſpicit q̄d amatur: humanitate eius irritamur: ſin cōtempſit ſuperbia accendimur: atq; facilitas erroris: q̄ difficultas nocet: facilitate capimur: cū difficultate certam⁹. Itaq; qui ſuæ imbecillitatis conſcius eſt: is moneo vt quieſcat: quod & Seneca Annæus ex Panetio rettulit: & nos in vita obſeruandum veluti optimā legem: ac ſanctiora quædā oracula exiſtimam⁹.

De ſtudio veterum in auſpiciis: ac de his auibus: quæ ominoſæ: ac inauſpicatæ haberentur: quæq; oſcines aut præpetes dicerentur.

Caput. XV.

NOtum prope omnibus eſt: quantopere veterum ſedulitas in futuris veſtigādis: atq; prænoſcendis elaborauerit: quantoq; ſtudio ac diligentia auguria: omina: extiſpicia & reliqua diuinandi genera coluerit: vt in variis quidem animantibus: eorumq; voce: inceſſu: cibis: colore: volatu: auguria capere cōſueuerit: Sed hoc loco ea tantum adnotare viſum eſt: quæ ad alitum auſpicia: & omen pertineant: quæq; diræ: & ominoſæ aues: quæ rurſus fœlices: & auſpicatæ crederentur. Inter diras igitur & ferales enumerant: noctuas: Vlulas: tinnunculos: miluos: q; hi quidem rapaciſſimi & ſemper famelici ſint. Bubonem quoq; inauſpicatiſſimi ominis dixerunt: Idq; in publicis maxime auſpiciis: ex quo funebrem etiam vocarunt. Hinc illud notum.

Fœdaq; ſic volucris venturi nuntia luctus
Ignauus Bubo: dirum mortalibus omen.

Quin & in coruis: dirum & ominoſum eſt habitum ſicubi glutiunt: & vocem velut ſtrangulati emittunt. Quæq; de coruis: & cornicibus varia traduntur: ſiquando ad leuā aut ad partem dextram cōuolitent. C. vero. Plinius has ipſas aues inauſpicatæ garrulitatis appellat: ſed & Gallos probabāt in tripudiis maxime ſoliſtimis: q̄d ab ipſis pullariis indicabatur. Quidā grammatici in hunc propemodum de auguriis ſcribunt: ea eſſe in geſtu: motu: volatu: ac voce: veluti ſigna rerum conſtituta. Oſcines autē vocatæ ſunt: quæ ore: cantuq; auſpicium facerent: vt coruus: cornix: picus: quæ futura volatu portendunt: vt buteones: ſanqualis: aquilæ: & vultures: ſi fœlices fuiſſent & proſperæ appellarunt præpetes: ſin aduerſa atq; ominoſa prænuntiaſſent: inebras dixerunt: q; aliquid fieri inhiberent: vt eſt author Sex. Pompeius: tum inebra etiam vocarunt: quæ tardare auſpicium: atq; morari exiſtimarent.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBFR VIGESIMVSSECVNDVS.

Copioſe expoſitum de aſaroticis pauimentis: ac lithoſtratis ſeu teſſellatis: tum de opere vermiculato: ac de ceroſtratis non nihil.

.Caput.I.

OCcurrendum eſt quorundã quæſtioni: quæ animos etiam doctiorũ diu anxios atq; incertos habuit: de hoc picturæ genere: quæ muſiua fere a noſtris dicatur: tum de his pauimentis diſſerendum: quæ lithoſtrata veteres: ſeu teſſellata vocarũt: teſſerulis variis ſtructa: lapidumq; cruſtis ornata. Scire igitur debemꝰ ea opera quæ Pliniꝰ muſea vocari tradit: pro his accipienda eſſe: quæ poſteriores muſiua ſeu muſeacea dixerũt: in quibus vitreis teſtulis: variiſq; colorum picturis: mirifica quidẽ gratia atq; venuſtatis ſpecies exhibẽt: græci hoc opus aſaroton vocarũt: quale ĩprimis cũ ab aliis: tũ a Plinio cõmendat: qđ olim Pergami fuit a Zenodoro cõſtructũ in eo genere peritiſſimo: dictũ vero ſic exiſtimatur: quoniã cœnæ purgamẽta in ipſo quoq; pauimẽto cõuerri ſolẽt veluti relicta: vt eſt author. C. Pliniꝰ: q̃ analecta græci appellãt. De his aſarotis mẽtionẽ fecit Papiniꝰ in deſcribẽda Mallii Vopiſci Tiburtina villa: vbi pauimẽtũ refert aſarotica elegãtia variaq; ſtructura pſtitiſſe his verſibꝰ.

Dum vagor aſpectu: viſuſq; per omnia duco:
Calcabam nec opinus opes: nam ſplendor ab alto
Defluus: & nitidum referentes aera teſtæ
Monſtrauere ſolum: varias vbi picta per artes
Gaudet humus: ſuperantq; nouas aſarota figuras.

Apollinaris item Sidonius lapillos aſaroticos nominat: quibus muſea ipſa conſtruerentur: quæ velut eroſi annis pumices ad reddendam ſpecus imaginem forent depẽdentia: inuentum id Romæ Marci Agrippæ temporibus: quando in eius thermis figlinum opus encauſto pictum fuit. Neq; dubitauit Plinius quin vitreas cameras feciſſet Agrippa: ſi id repertum antea fuiſſet. Notum vero eſt omnibus: ꝙ ipſa muſiua e vitreis teſſerulis atq; ſectilibꝰ cruſtis vario multipliciq; colore cõſtructa ſunt: cuiuſmodi adhuc Romæ viſitur locis multis: tũ in propileo baſilicæ petri nobili illa & fluitans nauis: quam Io. pictor cognomento Cimabous mirifico artificio atq; diligentia traditur perfeciſſe: quidam appellarunt id opus cymbam aſaroticam ex effigie ipſius picturæ. Neq; idem eſt vermiculatum pauimentum: & aſarotũ: vt quidam falſo exiſtimant: ſiquidem poſt Lucilium poetam aſarota in vrbe cœpta ſunt: vermiculatum opus vocamus: quod & ſi cruſtis variis cœmento illitis fiat: non tamen vitro conſtabat: quæ res a Lucilio deſignatur: cum dixerit in Satyris.

Lexim bene cõpoſitam: vt teſſerulas omnes
Arte: pauimento: atq; emblemate vermiculato.

Hoc eſt orationem variis figuris: atq; coloribus eleganter compoſitam. C. Plinius in perquirenda antiquitate diligens: vermiculatum opus iccirco dictum exiſtimat: ꝙ eſſet variegatis cruſtis: atq; maculoſis ad effigiem vermiculi. Vt minime ſit improbanda Nonii ſententia: qui pro minuto vermiculatum exponit. Verbo autem quod eſt muſiuum vſi ſunt apud nos Auguſtinus: Spartianus: & Trebellius (vt alios omittam) Iulius Firmicus: muſiuarios artifices nominat in aſtronomicis. Sed agamus

nunc de lithoſtratis: quæ a noſtris fere teſſellata dicuntur: ideſt variis cruſtis ac lapidum ſegmentis conſtructa: ceu viſuntur Romæ locis compluribus: ac Florentiæ in æde diui Ioannis: quæ baptiſterii nomen retinet: quo loco miram gratiam atq; decorem præfert pauimentata ſtructura: teſſerulis lapidum multicoloribus: interpoſitis orbibus e lapide macedonico vel porphiretico. Ibidem viſitur totius cœli ambitus: atq; ſigniferi ſpecies cũ ſuis imaginibus: adeo vt ſol ipſe velut moderator & auriga in medio exiſtat. Et ea fere debent admitti in lithoſtratis (vt a veteribus præcipitur) quæ apta varietate: ac multiformi picturæ gratia venuſtatẽ ſimul & elegantiã referant. Quo minime mirari oportet ſi. C. Cæſar in ſuis expeditionibus teſſellata ac ſectilia pauimenta circuntulerit. Sunt in precio ceroſtrata: atq; xiloſtrata: illa ex cornibꝰ atq; ebore cõſtant: hæc ex materia cenſentur: maximeq; Ebeno: larice: tamarice: olea. De Ceroſtratis Victruuius: & Plinius meminerunt: proditumq; ẽ ex Vrorũ cornibus effici: quæ Romani ad ſuas delitias tranſtulerunt: nunc tincta: nũc ſublita. Nũc quæ Ceroſtrata picturæ genere dicerent: ad ſellas principũ atq; lecticas parantur: quales Aegyptii reges inter cætera ornamenta habuiſſe traduntur. Xiloſtrata coloribus variis diſtinguntur: & multiformi materia conſtant: præcipueq; ad templorum ſacraria & ſubſellia pertinent: quos appellant choros: ceu ſpectantur Venetiis in æde Helenæ: in quibus nobiles Italiæ vrbes atq; clariores additæ ſunt ſingulis ſubſelliis: miro picturæ artificio: atq; elegantia ſingulari.

De pœna Romanorum ciuium per vites: ac Plinii verba expoſita: ex hiſtoria de Scipione Aphricano: tum de vite Centuriali copioſe.

Caput. II.

VErba ſunt Caii Plinii (quo loco de arboribus diſſerit) vitis ipſa: & in delictis etiam pœnam honorat: quæ meum aliquando animum ſuſpenſum tenuerunt. Haud enĩ videbam quibꝰ pœnis homines per vitem afficerẽtur: quando nihil ad rem illud pertineret: qđ inſigne Centurionum id eſſet: vt quidam parum docte exponũt. Sedenĩ ꝙ ad pœnam vites pertinerent: deductum hoc exiſtimamus ex lege veteri de ſuppliciis militũ: nam & Scipio Aphricanus qui Numantiã obſedit: ſicubi extra ordinem milites Romanos depræhendiſſet: acribus pœnis afficere ſolitꝰ eſt: vt qui ciues vitibus: alios autem virgis cædi iuberet: quocirca Plinius pœnæ honorem habitum ſcribit: cum ciues non virgis verberatos: ſed vitibus refert. Quam rem Liuius in hiſtoria Romani populi notauit: vt ex Flori compendiis colligitur. De vite autem quam Centuriones præferrent: non poetæ tantum meminerunt: ſed Aurelius Macrobius: Aelius Spartianꝰ: ac Plinius: qui inſertas (inquit) caſtris vites ſummam rerum imperiumq; continere. Centurionum in manu vitis: & optimo præmio tardos ordines ad lẽtas perducit aqũilas. De Hadriano item Auguſto notatũ eſt ꝙ is quidem nulli vitem conceſſit niſi robuſto & egregiæ famæ viro: neq; tribunum niſi plena barba effecit. Hinc etiam heliopolitani Iouis oraculum de Cæſare Traiano: qui cum ſcriptis codicillis deum conſuluiſſet: an Romam peracto bello eſſet rediturus (nam contra Parthos mouebat) vitem ſibi Centurialem deus in ædem deferri iuſſit: diuiſamq; in partes ſudario condi: ac perendie efferri: Sed & ſub vitem præliari dicebantur milites: cum aſtantibus Centurionibus ſudes eiicere cogerentur. Quod et Sextus Pompeius adnotauit.

De ſortibus Præneſtinis: earumq; origine apud Romanos: & quomodo ederentur in templis: ac Liuii locus expoſitus.

Caput. III.

T.Liuius inter cætera prodigia: quæ in hiſtoria de geſtis Rom. populi refert: Sortes(inquit)extenuatas: ſicuti bello punico: & vnam præterea excidiſſe: ita ſcriptam Mauors ſuum tælum cõcutit. Et nos igitur ad hæc intelligenda cõmodũ fore exiſtimamus ea de ratione: ac origine ſortiũ hoc loco repetere: quibꝰ id totum copioſe aperiaṫ: & Liuii verba intelligaṅt. Nã & Præneſtæ olim: & Antii tẽpla magno cultu honoreqꝫ habita ſunt: vbi ſortes ederenṫ. Origo autẽ cõmentitia quidem (vt multi dixerũt)& futilis: ſed a veteribꝰ tradita eſt in hũc modũ. Numerius Suffuſtiꝰ vir admodũ clarꝰ: cũ aſſiduis ſomniis etiãqꝫ minacibꝰ iubereṫ certo in loco ſilicẽ excidere: perterritus dicitur: ſic vt agere id occeperit ridẽtibus hoc ciuibus: ſed perfracto ſaxo erupiſſe ſortes: quæ in robore forẽt inſculptæ: priſcarũ litterarũ notis. Quin eodem tempore mel ex olea fluxiſſe dicunt: & Aruſpicũ monitionibus factum: vti ex eadem olea fieret arcula: & in ea recõditas ſortes: ad quas præmonẽte fortuna Rom. pontifices accedebant: & pueri manu cõmixtas educere ſolebant: ac talis quidem origo præneſtinarum ſortium traditur: quæ diuinatio vt variis paſſim templis atqꝫ vrbibus exculta eſt: ita Iulii Cæſ. tempore pene abolita: neqꝫ alibi earũ cultus ſeruatus q̃ Præneſtæ: qua ratione dicebat elegãter Carneades: nuſq̃ ſe vidiſſe fortunatiorem fortunã q̃ Præneſtæ. Hæ vero ſortes Rom. popu. fata cõtinebant: teſſeris quibuſdam ligneis inſculptæ. Vnde Liuius extenuatas ſortes inter prodigia numerat: quoniã litteræ illæ fatales alicubi cõſumptæ videreṅt. Imperãte autẽ Augu. Domitiano ſatis lætã fœlicemqꝫ ſortẽ præneſtina fortuna per nouenniũ dedit: inſequenti anno triſtiſſimã reddidit: neqꝫ ſine ſanguinis mentione: vt eſt author Tranquillus. Neqꝫ me latet alium quoqꝫ fuiſſe morem Rom. Imperatoribus in aucupanda per ſortes fortuna: verſibus ad eam rem compoſitis: vel ex aliquo poemate trãſlatis. vt illud vulgatum de Cæſare Hadriano: cum Vergilianas ſortes conſuleret.

Quis procul ille autem ramis inſignis oliuæ
Sacra ferens: noſco crines incanaqꝫ menta
Regis Romani: primam qui legibus vrbem
Fundauit: curibus paruis: & paupere terra
Miſſus in imperium magnum.

De ſortitione autem iudicum & ſortilegiis ſuo loco ſcripſimus.

Quanta prudẽtia. M. Cato iudicauerit nõ eſſe publice audiẽdos in Romana ciuitate tres athenienſiũ oratores. i. Carneadẽ: Critholaũ: & Diogenẽ: ac de illorum mirabili ingenio & facundia. Caput. IIII.

QVanta prudentia & conſilio in moderanda ciuitate: quantaqꝫ doctrina fuerit: M. Cato qui cenſorius dicitur: veterum commentarii explicant: Sed hoc inter cætera eius viri mirificum videri debet: his præſertim hominibus: qui in obeundis reipub. officiis verſantũr: quod ab eo dictum atqꝫ iudicatum eſt de athenienſium nobili illa ac celebri legatione ad Sen. p. q. r. in qua tres ingenio & eruditione clariſſimi extiterunt: hoc eſt Carneades academicus: Critholaus peripateticus: Diogenes ſtoicus: nam cum hi facundia inprimis atqꝫ oratione pollerent: facile Romano populo perſuaſiſſent quæcunqꝫ peterent. Sed hanc rem cum M. Cato mature conſideraret: ex vſu eſſe Rom. reipublicæ aſſeruit: ne tales oratores tamqꝫ valida eloquentia præditi: qui poſſent æqua pariter atqꝫ iniqua perſuadere: audirẽtur publice: quoniam Carneade ipſo (vt inquit Plinius) argumentante quid veri eſſet: haud facile diſcerni poterat: quẽ vnum traditum eſt (cum pro iuſtitia publice multa elegãter ac ſapienter diſſeruiſſet) poſtridie non minori doctrina atqꝫ copia contra iuſtitiã

peroraſſe. De his autem tribus philoſophis illud a latinis criticis obſeruatum eſt: eloquentia fuiſſe Carneadem rapida & violenta: tereti & elegāti Critholaum: modeſta & ſobria Diogenem. Quod etiam Macrobius (vt alia complura) e penu Gellianæ eruditionis in ſuas cœnas deprompſit: homo ſatis quidem eruditus: ſed ingenio maxime ingrato: ac prope impudenti: vt qui in tanto æris alieni cumulo nuſq̄ creditoris nomen profiteatur.

Quæ differentia tradatur inter deportatos: & relegatos: et qui maxime authores deportari homines ac portenta ſcribant.

Caput. V.

IN libris iureconſultorum ſcita ſatis atq; elegans differentia ponitur: inter eos: qui relegati: & deportati dicuntur: nā relegatos fere illos vocari aſſerūt: qui cum in exilium mittantur: bonis tamen propriis vtuntur. Deportati vero ea lege atq; conditione vocantur: vt nihil e ſuis bonis poſſideant: quod a noſtris tamen grāmaticis minime obſeruatur: ſedem̃ .C. Plinius ac Liuius in aliā magis ſignificationem acceperunt: vt qui portenta atq; prodigia deportanda ex vrbe aſſerant: cum in alium locum trāſferenda ſignificent. Cuiuſmodi illud eſt a .C. Plinio relatum inter mirifica prodigia de valeria fœmina: quæ regum temporibꝰ inauſpicato quidē exemplo cum dentibus in vrbe nata eſt: ob eāq; cauſam reſponſum eſt aruſpicum vaticiniis exitio futuram ei ciuitati: in quam deferretur. Itaq; Seſſapiam tum florentiſſimam deportata eſt: neq; citra illius vrbis exitium. Sed & Liuius item deportata non nunq̄ monſtra in aliam regionem tradit. Poſteriores vero qui Antoninis & Conſtantiis Imperatoribus ſcripſerunt: deportatos in exilium aut in inſulas accipiunt pro his: qui deſcripti ac relegati fuerint. Quod in Lampridio: Volcatio: Ammiano: ac Hieronymo frequens reperitur. Hinc illud in oratione .M. Antonini Cæſ. cū ſuam clementiam atq; pietatem in Caſſiana defectione Romanis patribꝰ probaret. Nemo (inqt) ſenatorum puniatur: proſcripti bona recipiant: deportati in patriam redeant. Quin & Antoninus Caracalla relegatis ac deportatis reditum in patriam reſtituit: vt ab Aelio Spartiano ſcriptum eſt.

De quadragenario numero: & eius poteſtate in puerperis & infantibus: tum de feſto die: quem græci teſſaracoſton appellarunt.

Caput. VI.

QVi de numeris eorumq; poteſtate ſcribunt: diligenti cura videntur ea omīa obſeruaſſe: quæ ad quadratos perfectoſq; numeros & imperfectos pertinēt: vt cum ſeptenarium humanæ vitæ vehiculum vocent: quaternarium vim iuſtitiæ: denarium & quinarium connubii: in quibus academici ipī maximum ſtudiū impenderunt. De numero autem quadragenario illud hoc loco referendum exiſtimaui: qđ ad ipſam partus rationem facit: nam teſſaracoſton tempus a græcis authoribus appellatur: ob eam cauſam celebratur: ꝗ illis maxime diebus mirifica quædam intelligantur. Itaq; prægnātes etiam fœminæ quadraginta olim dies ante fœturam nefas habuerunt ad ſacra accedere: ac totidem quoq; diebus poſt partū grauiori morbo ſolent conflictari: vt ægre poſſint ſanguinem continere. Sed eodem præterea tempore infantes morbidi ſunt: ac riſum continent: magnoq; vitæ diſcrimine viuūt. Quocirca (vt ad Cerellium tradit Cenſorinus) cum is dies quadrageſimus præterit: conſueuerunt veteres feſtum agitare: quod teſſaracoſton appellarent.

De clementia .M. Antonini Impe. & quibus maxime verbis cōtra ſe ipm̄ cōſpirātibus parcendum monuerit. Caput. VII.

VEtus dictum celebratur: nullum eſſe certius teſtimonium probitatis atq; innocentiæ: q̃ ipſam vitæ cõſcientiã: in qua ſapientiſſimus quiſq; virtutis bonum collocauit: nam & academici ipſi hoc abunde fatentur: quod etiã Antonini Augu. verba (qui ſtoicorũ diſciplinis incubuit) veriſſima ſuffragatione probãt: In quibus nõ modo ſuam vitæ innocentiã: ſed æquiſſimũ ingeniũ: ac maxime probandum aſſeruit: nã cum forte Auidius Caſſius: aliiq; cõplures cõtra Antoninũ Impe. cõſpiraſſent: ac detecta cõiuratio eſſet: parcendũ omibus cẽſuit Antoninus: nec Auidiũ quidẽ imperandi auidiſſimũ iuſſit occidi: ſed paſſus eſt (vt a Volcatio traditur) cũq; tam egregiã ſingularẽq; eius clementiã ac lenitatem plures accuſarent: eundẽq; (vt ſunt varia hominum ingenia) paſſim arguerent: ꝙ tam mitis in ſuos etiam hoſtes foret: ſimulq; adderent: aliter ſe res haberet ſi Auidius viciſſet: Grauiſſime reſponſum eſt ab Imper. Antonino: non ſic deos colim⁹ aut viuimus: vt ille nos vinceret. Tantũ adeo anteactæ vitæ cõſcientia: & innatæ probitatis teſtimonium poteſt: vt nihil inſidias hoſtium metuat: nihil alienas vires reformidet. Idem quoq; Augu. ſic in epiſtola ad vxorem Fauſtinam de ſe ſcribit: Horatianã ſententiam mutuatus: quieto animo ſis: dii me tuentur: & diis cordi mea pietas: Quã rem & Volcatius hiſtoriæ author ad Imperatorem Dioclitianum rettulit.

Ꝙ conſtanti & alto animo fuerit. M. Cato: & eius dictum de ſe: cum bella inter Cæſarem & Pompeium æſtuarent. Caput. VIII.

MEmoria dignum eſt quantum Catonis virtus: atq; cõſtantia veteres permouerit: præſertimq; philoſophos ſtoicos: vt eius viri animum atq; diſciplinã cum Socrate: Poſſidonio: & Chryſippo conferant. Sed inter alia hoc præcipue admirantur: ꝙ in ea Romanæ ciuitatis tempeſtate: cum ciuilia bella inter Cæſ. & Pompeium ſtreperent: variiſq; fortunis reſpubli. premeretur: eum ipſum de animi ſtatu nihil eſſe immutatum. Nã cum vtrumq; Cato improbaret: atq; exarmare cuperet. vtriq; etiam virtute ſua & animo ingenti occurrit. Dixit eñ de Cæſare: ſi vicerit ſe moriturum: ſin Pompeius exulaturum: quoniam Pompeius quidẽ (vt eſt author Tacitus) occultior fuit: non melior. Et hæ ſunt illæ voces (vt Picus noſter dicebat) quas familiæ ſtoicorum lætis animis agnoſcunt: quæ omnib⁹ ſuffragiis probantur: & in porticu apathiam confirmant. Sedenim idẽ Cato nullis vnq̃ caſibus mutatus eſt: nullis affectibus conceſſit: aut calamitati ſuccubuit: ſed eundem ſemper ſe in tã varia rerum fortuna præſtitit: in prætura: in accuſatione: in prouincia: in vrbe: exercitu: repulſa: atq; interitu: ſicuti ab Annæo Seneca relatum eſt.

De proſa: & Poſtuerta Romanis diis: ac ibidem de Anteuorta: & quid inter ſe differant: quaq; ratione colerentur a Romanis.

Caput. IX.

SEruatum eſt ab his: qui de veterum relligione ſcripſerũt: Proſam & Poſtuertam fuiſſe apud Romanos pro diis acceptas: atq; illis aras & ſacra etiam conſtituta ob ipſas pariendi rationes atq; diſcrimina: nam Proſæ numen & poteſtas: ab his fœminis maxime colebatur: quæ rectum ac legitimũ partũ ederent. Poſtuerta autem ab ægris atq; infirmis: cuiuſmodi habentur fere hi partus: cum in ipſo nixu non caput primum ex aluo: ſed ipſi pedes exiſtunt: proindeq; ab authoribus Agrippæ appellati ſunt. Quam rem Caius Plinius: ac Gellius (vt alios mittam) diligenter proſequuntur. Sed & Poſtuertam deam atq; Anteuertam in aliam partem acceperunt: vt a Vectio Prætextato in cœnis Macrobii relatum eſt. Hac enim ratione

illas coluerunt: ac templa dicarunt: q ea om̃ia intelligi oportere exiſtimarent: q̃ praeterita ac futura eſſẽt: ex quo diuinitatis comites aptiſſimas appellarũt: nõ ſec⁹ atq cõſilium & ꝓuidentiam: quib⁹ humana om̃ia & diuina expendi: ac praeuideri poſſunt. Quod a nobis alibi cõmodius expoſitum eſt.

Quae ſint ſamiata ferramẽta: in Aureliani Augu. epiſtola: & ſamiare arma: ac de ſamiis vaſis: & Numae capedunculis in Romanis ſacris.

Caput. X.

QVaeſitum nuper ab eruditis: quid eſſet in Aureliani Augu. epiſtola: quã de officio Trib. militũ ſcribit: ferramẽta ſamiata. Sic em̃ refert de ipſis militib⁹: Arma om̃ia terſa ſint: ferramẽta ſamiata: calceamenta fortia: quo loco cũ doctiores etiã dubitare ſoleant: eorũ q̃ſtioni occurrendũ a nobis eſt. Samiata igiẽ tela ꝓ his accẽperũt veteres: quae in ſpiculũ mucronata atq acuminata forẽt. Q̃d & Noni⁹ Marcellus ꝓbauit. Samiũ em̃ ꝓ acuto occeptũ eſt: ac ſamiare pro acuere: quoniã in Samo (vt eſt author Nonius) hoc artis gen⁹ p̃cipue claruit: qua voce & Lucilius poeta eſt vſus in ſatyris. Sed & ſamia vaſa a multis celebrantur: q̃bus Rom. pontifices pro Numae regis iſtituto in ſacris vterenẽ. Itaq ſic. M. Cicero in libris de repub. Quae ſunt (inquit) imperia põtificũ diis imortalib⁹ grata ſine ſamiis? Quae vaſa capedines etiã & capedũculos vocarũt: vt apd authores frequẽter habeẽ. Vnde & illud Perſianum.
Aurum vaſa Numae: Saturniaq impulit aera.
Veſtaleſq vrnas: & thuſcum fictile mutat.

De oratore Iſocrate: eiuſq inſigni facundia: & q̃uomõ tria imprimis notãda praeſtiterit ex hiſtoria Pauſaniae. Caput. XI.

TRia dicũtur in oratore Iſocrate memoratu digna inter alia accidiſſe: eũq in his praeſtãdis nõ minore iudicio q̃ fortuna valuiſſe. Primũ vt vegeto ac ſolido corporis robore: modeſtia ſingulari: & ſũma animi libertate p̃ſtaret. Nã & ad nonageſimũ octauũq annũ cũ peruiſſet: nũq adeo defeciſſe: aut elanguiſſe ſcribitur: quin ſuos quoq diſcipulos ꝓ veteri inſtituto inſtrueret atq edoceret. In altero tã modeſtus & ꝓbus: vt ab om̃i ciuitatis adminiſtratiõe prorſ⁹ abſtineret. Neq de rebus item publicis curam vllam ſuſcepit: in quo liberum ab omni cupiditate amimũ maximeq ſincerum probauit: quam rem (vt alios mittam) & Pauſanias hiſtoriae author in atticis cõmemorat. Hic autem Iſocrates ille eſt: cuius elegantiam atq iocunditatem. M. Cicero apud nos in dicendo egregie expreſſit: cum vim Demoſthenis: ac Platonis magnitudinem adieciſſet.

De eruditione Criſpi Paſſieni: & eius eleganti ſententia: in habendis probãdiſq amicis. Caput. XII.

LAudatum eſt Paſſieni ingeniũ ac eruditio a multis: praecipueq ab Annaeo Seneca: qui locis aliq̃uot aſſeruit: nihil ſe Criſpo Paſſieno ſubtilius atq inſignius cognoſſe: in diſtinguendis maxime vitiis atq curandis. Sed inter alia multa dictum eiuſdem perelegans quidem & egregium eſt adnotandum. Nam cum habere amicos velimus: & prudentia pariter & gratia liberalitateq ornatos: habenda ratio eſt in vtroq genere. Sic enim Paſſienus dicebat: quorundam ſe malle iudicium: q̃ beneficium: & quorundam beneficium: q̃ iudicium. Cui ſententiae tantum concedit noſter Oricellarius: vt is vnus in legendis colendis atq ſeruandis amicis: non minus prudentiam & iudicium: q̃ conſtantiam & probitatem obſeruet: ad exemplum credo principis Augu. qui ſolitus eſt: iudicium in eligendis: conſtantiam in ſeruãdis adhibere.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER VIGESIMVS TERTIVS.

Qꝫ Octauius Augu. tria potiſſimũ in votis habuerit: ac de fortunæ viribus: honore: & nominibus apud Romanos:

Caput.I.

LIbrum fecit Plutarchus Cheroneus de Romanorũ fortuna: in quo accurate (vt ſolet) atq; egregie permulta de illius cultu: poteſtate: ac templis diſſeruit. Tum præcipue illorum exempla refert: qui cũ meliorem aliquãdo fortunam: atq; fœliciorem habuerint: maximo illam honore ac veneratione proſecuti ſunt. Vt Ancus: Camillus & alii. Qđ aũt de Octauio Augu. tradit hoc eqdem nõ putaui alienum: aut indignũ vt adnotarem. Octauius inqt Cæſaris filius (qui primus Augusti nomen habuit) cum quartũ & quinquageſimũ annum ageret: precatus a diis eſt Scipionis fortitudinem: beniuolentiam Pompeii: Cæſaris fortunam: quã qdem inquit fortunam rerum eſſe omnium maximarũ victricem. Hæc enim. M. Ciceroni: Lepido: Panſæ: Hircio: atq; Antonio plurimũ aliquãdo indulxit: cũq; hos omnes ad ſummũ decus & gloriam extuliſſet demũ deſeruit: atq; vni tantum Cæſari ſeipſam ſeruauit: vt aperte cognoſci poſſet: quibus ludis: atq; blandimentis humana omnia verſare & cõmiſcere conſueuerit: ſed hæc apud authorem copioſe referuntur: cum Romani ipi (vt conſtat) variis qdem nominibus illam & colendam & appellãdam duxerint: vt Fortem: Viſcatam: Muliebrem: Reducem: Victricem: Primigeniam: Obſequentem: et Mammoſam: de quibus in epiſtolicis ſcripſimus.

De immodico luxu Antonini Heliogabali impe. ac de eius culcitris cum leporinis pilis: & perdicum plumis: ibidemq; expoſitum de accubitis.

Caput.II.

DE Vario Antonino Imperatore qui Heliogabalus dictꝰ eſt: ꝑmulta a græcis: & latinis authoribus ſcribuntur: quo luxu: qbuſq; libidinibus: atq; flagitiis imperium geſſerit: vt naturæ magis prodigiũ ad omnem vitæ imꝓbitatem haberi poſſet: q̃ Romæ vrbis imperator. Is igitur eo ſtudio atq; ingenio fuit: vt nihil auidius: q̃ de luxu variiſq; voluptatibus cogitaret: ſicuti copioſe ab Aelio Lampridio traditũ eſt ad Conſtantinum imperatorem: nam vt de prodigioſa illius mollicie breuiter agamus: primus triclinia: lectos: ac porticus omni florum genere ſtrauit: Liliis: Violis: Hiacynthis: & Narciſſis. Ac per eos ambulauit: neq; in culcitris: ſeu accubitis (vt appellant) facile cubuit: niſi quæ leporinum pilum haberent: aut perdicum plumas ſubalares: tanta inerat animo eius mollicies: quod idem Lampridius rettulit: vt ex his mirandum nõ ſit: ſi deinceps vrgente fato: & a tali monſtro ſcelerum pœnas repoſcente in latrina occiſus fuerit: Qđ aũt accubitas diximus: id qdem verbum ab accubando deductũ eſt. Neq; in Lampridio tantum legitur: ſed apud ipos etiã iuriſperitos: qui hac voce pro culcitris & toralibus vtuntur: vt Var. appellat. Hinc & accubitalia: pro ipſis ſtratis ſeu ſtragulis accepta ſunt. Vt in epiſtola Valeriani impe. habet ad Zoſymionem Syriæ procuratorem. Nam cum Claudio legionis martiæ præfecto complura forent pro militiæ inſtituto tribuenda: miſit illi Valerianus Impe. accubitalium Cypriorum (vt vocat) paria duo: interulas puras: togam: & laticlauum: ſago chlamydes: & ſubſericam albam.

Quæ diuinationis ſpecies habenda ſit capnomãtia: & Statii poetæ verſus allati atq; expoſiti: ſuper hac vaticinandi ratione.

Caput.III.

INter alia diuinandi genera: de qbus veteres ſcribunt: illud etiã in antiquorũ monumentis notatur: quod græci capnomãtiam: noſtri per fumũ diuinationem dicunt: cum ipſe videlicet fumus: vel in orbem voluitur: vel in obliquũ flectitur: aut in rectum protendit: quo circa meliorem ſibi fortunam quis pollicetur: vel aduerſam præſagit: vt eſt animus mortalium omniũ ad futura prænoſcenda magno ambitu intentus. Itaq; capnomantia græce appellata eſt. Et capnomantes qui diuinationũ eiuſmodi forent interpretes. Statius autem Papinius perelegãti carmine id expreſſit in Thebaide: cum de Menecei cæde ageret.

Vincatur pietas inquit: pone eia altaria virgo
Quæramus ſuperos: facit illa: acieq; ſagaci
Sanguineos flammarum apices: geminumq; per auras
Ignem: & clara tamen mediæ faſtigia lucis
Orta docet: tunc in ſpeciem ſerpentis inanem
Ancipiti gyro volui: frangiq; rubore
Demonſtrat dubio: patriaſq; illuminat vmbras.

In his.n. verſibus & per ignem diuinatio: ac per fumũ deſcribitur: nã ſicubi ex flãma geminus apex extitiſſet: diſſidiũ indicari exiſtimabant: vt.M.Cicero tradit: de capnite autem vino & gemma commode diximus: quæ interiectis veluti ſpiris fumidum quiddam refert.

Qđ imperante Tib. vitrum flexile ac ductile redditum ſit: & qua pœna tantæ inuentionis author damnatus fuerit.

Caput.IIII.

TRaditum eſt a .C.Plinio inter alia multa & hoc maxime mirandũ: ac memoria dignum de vitro: quẽadmodũ videlicet flexile atq; ductile redditũ ſit impe. Tiberio Augu. adeo nihil in rerũ natura intentatum: aut inexpertum reliquit antiquorũ ſolertia: quod eqdem nõ aliis verbis afferendũ eſt: q̃ eiuſdem authoris.G.Plinii. Sic.n. quo loco de vitri inuentione atq; origine ſcribit: Excogitatũ inquit eſt Tibe. principe vitri temperamentũ: quo flexibile eſſet: ſed eius officina abolita eſt: ne æris: argenti: auri ve metallis precia detraherentur: hoc idem & Iſidorus recenſet: tum adiicit: huic inuentioni Principem Tiberium maxime iratum: ſic vt opificem ipſum necandum imperaret: ne aurum vileſceret: ac pro luto (vt inqt) haberetur. Cæteriſq; metallis preciũ demeretur. Id aũt verũ ne an falſum exiſtimari debeat: malim hercle pro ſuo quiſq; arbitrio iudicet: in tãta præſertim rerũ atq; ingeniorũ varietate.

Quibus maxime cibis venenata q̃dam animantia viuant: vt viperæ: ſcorpiones: ſtellioneſq;: ac de amphiuiis etiam & aliis.

Caput.V.

RElatum eſt cum ab aliis multis: tum ab his authoribus: qui animantiũ hiſtoriam deſcripſerunt: quibus maxime cibis veſci: & q̃ diu viuere cõſueuerint: nos eam partem breuiter nũc exeqmur: qua naturæ ipſius vires: ac maieſtas in capiẽdis cibis probari poſſit: Sic igitur obſeruatũ: anates in ponto venenis viuere: item capreas: atq; coturnices aues venenis pingueſcere: animalia (vt inquit Pliniꝰ) placidiſſima. Mures vero auiditate maxima ſalem lambunt: eoq; (vt creditũ eſt) red

duntur prægnantes: quod ex Ariſtotele Plinius (vt alia multa) refert. Scorpiones terram fere exedentes viuūt: aſcalabotes aūt ſeu ſtelliones: & aranei minimo ſuctu: hæc enim animantia (vt adnotatum a nobis eſt) vitreis incluſa poculis: nullo qdem cibo ſupra ſemeſtre ſpatium vitam protrahunt: etſi eorū oculi extumeſcūt. Sed & lupi cū maiori fame vexantur: terram etiam depaſcuntur. Serpētes vero (ſicubi adeſt facultas) cupiditate ſumma vinum appetunt. Itaq; minime mirandū eſt: ſi viperas a Claudio Galeno ſcribit repertas quādoq; in amphoris vinariis. Quin & pleraq; animātia: quæ græci amphiuia vocant: non minus venenis: q̄ aliis cibis viuunt: ea. M. Cicero vitæ ancipitis latina voce appellat.

Deos eſſe accipiendos tam fœminino genere: q̄ maſculino: ac de Luno etiā deo pro Luna: & quo cultu atq; inſtitutis apud Carras coleretur.

Caput. VI.

SCripſeram paulo ante (vt inter amicos fit) epiſtolam ad Coſmicū: in qua poſitū hoc fuit: venerem qdem: ac Cererem inter Romanos deos locauimus: id aūt (vt relatum mihi eſt) veluti minus latinū & imperite dictum repræhenditur: q; in genere aberrauerim: non. n. deos aſſerunt ſcribi oportere ſed deas: qua in re miratus ſum quorundam imperitiā: qui dum cæteris ſe præferūt: & quaſi cenſores publicos in litteris conſtituunt: tam imprudenter atq; inepte decipiuntur. Nā quis eſt obſecro tam alienus a veterum lectione: aut ita demum imperitus: qui neſciat ipſos deos pro fœminis interdum accipi: etiam ſi αρσενικως pronūciemus: quod & Macrobius Aurelius: aliiq; copioſe probant: vt nihil ſit iſtis hominibus impudentius: qui ſe criticos atq; Ariſtarchos in diſciplinis nominant. Sane vero qd hoc permulti aſſerunt: vt Vergilius: Atherianus: Caluus: & Leuinius: vt Ariſtophanem mittam: qui Venerem aphroditon appellauit: quorū ſuffragatio & qdem honeſtiſſima noſtræ ſententiæ abunde patrocinatur. Nam Varro Terentius Palem deū ſcripſit: ſed & Lunū deum pro Luna qdam dixerūt: cuius templū Carris viſeretur: vt ab Aelio Spartiano relatum eſt. qui Cæſ. inqt Antoninum Caracallam templū dei Luni acceſſiſſe: quem mirifica veneratione Carrenus populus coluit: adeo vt mulieres virili veſte: viri aūt muliebri ſacra illi perficerent: quod & Philochorus: & Spartianus tradunt: qua ratione Græci quoq;: & Aegyptii (etſi Lunam fœminino genere habent) deum tamen appellant: ſed nolo eſſe in re aperta longior: ne videar magis habuiſſe rationem alienæ inſcitiæ: q̄ noſtræ in ſtudiis diligentiæ: cum permulti qdem ſint: qui vt maiore audacia q̄ iudicio iudicant: ita inuident potius alienis laboribus: q̄ ipſi aliquid in communem vſum moliantur.

Iudicium a poeta Marullo factum de latinis poetis: & quo vitio notati ſunt: aut quo ordine habendi.

Caput. VII.

FActum eſt iudicium nuper a noſtro Marullo de poetis latinis egregie ꝑfecto & prudenter. Nam cum forte incidiſſet mentio de veterū diſciplinis: Ac de poetis maxime latinis. Poetice inqt apud romanos plures habuit verſificatores q̄ poetas: ſi paulo diligentius id expendatur: quod exigendū ſit in illis qui iure debeant poetæ appellari. In. P. inqt Ouidio repræhēdi poteſt laſciuiens: ac nimiū ſibi indulgens ingenium: quod & Fabius iu omni antiquitate Romanus Ariſtarchus aſſeruit. In Statio durū nimis carmen & anxiū: propterea q; ſupra modum tumidū: Siliū vero italicum inquit forū redolere: ac vulgarem profluētemq; venam carminis: q̄ elegantem & probam. Flaccum Valeriū: & Lucanum concitatos eſſe. Sed audaciores interdum q̄ grauiores. Itaq; legendi qdem ſunt omnes inquit: Sed hi maxime probandi

pro ſuo quiſq; genere: Tibullus: Horatius: Catullus: & in comœdia Terentius: Vergilium vero & Lucretiũ ediſcendos aſſerebat: quod ipſum: vt poſteris etiã probaret: Hiſce verſiculis expreſſit.

Amor Tibullo: Mars tibi Maro debet.
 Terentio ſoccus leuis.
Cothurnus olim nemini ſatis multum.
 Horatio Satyra: & Chelis.
Natura magni verſibus Lucretii:
 Lepore Muſæo illitis.
Epigramma cultum teſte Rhallo adhuc nulli.
 Docto Catullo ſyllabæ.
Nos ſiquis inter cæteros locat vates:
 Onerat: q̃ honorat verius.

De Iuliorum: & Antoninorũ familiis: & ꝙ in hominibus improbiſſimis atq; mõſtroſis defecerint.

Caput. VIII.

NEc illud omittendum eſt quod a probis authoribus notatur de Iuliorũ: atq; Antoninorum familiis: quæ vt viros maximos atq; inſignes cõpluris habuerunt: ita in eiuſmodi hominibus deſierunt: qui ob nimia ſcelera atq; flagitia impuriſſimi habiti ſunt. Nam Iuliorũ qdem vltimus fuit Domitius Nero: quo nullũ vnq̃ animal crudelius: ſæuius: immanius fuit. Vnde notum illud: Progenies Cæſarũ in Nerone defecit. In Antoninis Augu. Varius Heliogabalus: cuius flagitia: & inſanæ libidines prodigium fuiſſe non hominem aſſerunt.

Vinum eſſe remedio cõtra Aconitum: ac defenſus a calumnia quorundam Macrobius: qui Cicutam pro aconito audacius q̃ verius in eius ſaturnalibus reponunt.

Caput. IX.

PAulo improbius atq; etiã indoctius qdam fecerunt: qui apud authorem Macrobium cicutam pro aconito reponunt: quo loco de viribus ac poteſtate vini diſputat: aſſerẽtes ea in re vel ipm̃ Macrobiũ erraſſe: vel cicuta ſeu conion pro aconito legendum: quoniam vinum (vt aiunt) contra eius venenum præcipuũ remedium creditur: quod Alexander medicus: Plutarchuſq; & alii cõplures teſtant: ego aũt nõ puto ſtatim concedendũ: vt quod in omnibus ſit exemplaribus deſcriptũ: tam audacter id contra publicam fidem immutetur: in quo etiam doctiores maximo damno incurrunt: ꝙ eorum plerũq; iudicium probari ſoleat: proq; ratione haberi. In hoc aũt nõ modo poteſt a criticorũ calumnia defendi Macrobius: ꝙ aconito ſcripſerit vinum mederi: ſed egregie cõmendari: nam quis eſt tam alienus a lectionibus veterũ medicorũ: tamq; abſurdo ingenio: quin apud Cor. ſaltem Celſum & Pliniũ legerit: vinum maximas vires habere cõtra aconitũ: vt Galenus & alii plures omittant. Plini9 certe ad Imp. Veſpaſianũ de poteſtate ac viribus vini ſic diſſerit. Merum qdem remedium eſt cõtra cicutam: coriandrũ: aconita: viſcum: meconiũ: argentũ viuũ: apes: veſpas: crabrones: phalangia: ſerpentũ: ſcorpionũq; ictus: cõtraq; oĩa: q̃ refrigerando nocent: itaq; ignoſcẽt nobis hac in re ꝑceptores noſtri: ſi ab illis libere diſſentim9: qñ nihil etiã magis debet incũbere agenti rem poſteritatis: q̃ ꝑſidium inueniẽdæ veritatis.

Quo iniquo animo Porphirius philoſophus Chriſti religionem ſit inſectatus: ac eiuſdem falſum atq; improbũ vaticinum appoſitũ: in quo Chriſtianos ipos per. ccc. lx. annos duraturos ſcripſerit.

Caput. X.

SCriptum apud complures authores: q̃ inſenſo & acri animo Porphirius philoſophus chriſtianam religionem ſit inſectatus: qbuſq; voluminibus eam lacerauit: atq; vexauit: ſed eiuſdem vaticiniũ: quod ab eo de illa factum eſt ponendũ exiſtimaui: vt iudicari facilius poſſit: q̃ vanum hoc: q̃ audax & ridiculũ fuerit: præſertim in eo homine: qui & ingenio: & multiplici diſciplinarũ cognitione præſtiterit. Cum igitur videret chriſtianũ nomen magis indies pollere: atq; illuſtrius fieri: non conuitiis tantum in chriſtianos ſæuiendũ putauit: ſed & Petrum apoſtolũ magicæ diſciplinæ inſimulans: edoctum illũ aſſeruit a Chriſto: vt in ea (ſicut impudentiſſime vocat) deceptione: quaſi princeps ac ſignifer foret: tum nõ amplius eam duraturam ſcripſit: q̃ per.ccc.&.lx.annos: quod ip̃m q̃ iniquo animo atq; perturbato dictum fuerit: referendũ non eſt. Auguſtinus certe & inſcitiæ & iniquitatis Porphiriũ accuſat: qui tam audaci illecebra: vaniſſimoq; cõmento crediderit multorũ animos decipere: atq; ab ip̃a veritate depellere: quod & Petrarcha ſcribit: eo maxime opere: cui de religioſorum ocio titulũ fecit. Is aũt Porphirius tyrius fuit: p̃ceptoremq; audiuit Plotinum: de cuius vita & morib⁹ multa rettulit: eiuſq; opera correxit: & in nouenarios digeſſit. Neq; defuerunt qui Porphirianis iurgiis: atq; inſectationibus in chriſtianos ferulam referrent. Siqdem ab Euſebio: Apollinare: Laodiceo: & Methodio copioſe reſponſum eſt: ex his Apollinaris.xxx.libros contra Porphiriũ exarauit: Methodius autem vſq; ad.x.Milia verſuum. quod in epiſtolicis diligenter diſſeruimus.

De Val. Homulli ingenio: & eiuſdem dictis contra.M. Antoninũ imperatorem eiuſq; conſtantiam.

Caput.XI.

NOtatum eſt a veteribus: q̃ elegans & vrbanus fuerit Val. Homullus: qbuſq; dictis atq; leporibus ſit vſus: vt nec romanis etiã principibus parceret: cuiuſmodi illud q̃ lepidiſſimũ traditur in.M. Antoninũ Augu. Nã cum forte imperator eiuſdem Homulli domũ viſeret: columnaſq; ibidem e porphiretico lapide inſignis: atq; egregias miraretur: rogauit Homullum vnde eas habuiſſet: tum ille. Imp. inquit: cum in alienam domũ veneris: & mutus & ſurdus eſto. Idem quoq; pari licentia cum Lucillam Antonini matrem (qui Pio imperatori ſucceſſit) venerãtem Apollinis ſimulacrum vidiſſet: in aurem Auguſti inſuſurrans: & illa inqt nunc rogat pro tuo obitu vt filius imperet. Quæ tamen ip̃m imperatorem nihil omnino mouerit: ſicuti a Iulio Capitolino memoratur. Tanta erat Marci probitas: & inſignis modeſtia: vt nõ modo vrbane dicta: ſed importunã p̃terea dicacitatem æqſſimo animo tulerit.

De diſciplina Arabum in aſtronomicis: & q͏; ipſa hominum ætas certis temporibus ad planetas referatur.

Caput.XII.

PEreleganter multa ac erudite ſcripta ſunt in Arabum cõmentariis: tum ea maxime quæ ad cœli ſiderumq; poteſtatem: ac diſciplinas pertinent. Neq; videtur apud alios qdem populos fuiſſe ſtudiũ acrius: aut maior ſolertia in aſtronomicis ſpeculandis: etſi magna ex parte græcorũ quoq; ingenia imitati ſunt. Illud aũt mirificum exiſtimo: ac memoria dignũ: in quo Mathematici ip̃i: & Chaldæi vniuerſam hominũ ætatem ad planetas referunt: vt quæcũq; in vita aguntur: ea quidem ſtatis: certiſq; temporibus planetæ ip̃i propemodũ efficiant: Luna inquiunt ab ipſo natali vſq; ad.v.ætatis annũ moderatur: atq; diſponit: ſeq̃ns Mercurius per de-

cennium: Venus per annos.viii.Sol vndeuiginti.Mars.xv. Iuppiter.xii. Saturnus reliquum vitæ tempus.Ita enim digeſta atq; diuiſa vitæ mortaliũ tempora traduntur. Vt nuper cũ Iano Theolopho aſtronomiæ peritiſſimo diſſeruimus. Neq; illud ignoramus: aliam fieri diuiſionem ab aliis authoribus de hominũ ætate: Noſtri eñ Lunæ infantiam: pueritiam Stilboni ſeu Mercurio: adoleſcentiam Veneri. Iuuentam Soli: virilitatem Marti: ſenectutem Ioui: ſenium Saturno aſcripſerũt: adeo vt ſingulis ſua quoq; officia & affectus tribuant.

Expoſitum diligenter quid hoſtorium ſit: quid Rutrum: & rutellũ ex Lucilii carmine: ac de imaginibus etiam cum Rutro.

Caput.XIII.

SCripſit ætate noſtra Iouianus Pontanus inter alia ſuæ diligẽtiæ monumenta de aſpiratione libros: in q̃bus ſtudioſe complura & accurate obſeruauit: ſecutus veterum grãmaticorũ exemplum: qui & in minimis etiã perſcrutãdis maxima ſolertia incubuerũt: vt Fabius: Varro: Martianus: Nigidius: & Meſſalla: qui de littera.s.librum compoſuit. Quo aũt loco a Pontano traditur hoſtilios lares: hoſtias & hoſtire cum aſpiratione ſcribenda eſſe: Hoſtoriũ quoq; inq̃t ab hoſtiẽdo id eſt æquando dictum eſt: nam ſic vocamus inquit lignum æquatoriũ ac teretem bacillũ: quo in dimetiendo tritico modii æquãtur: quibus apparet hoſtorium pro Rutro illo ac bacillo accipiendũ: quo in menſuris frumenti cumuli exæquantur. Tametſi haud ſatis memini an apud veterũ quemq̃ de hoſtorio legerim. Lucilius aũt poeta Rutellũ vocat in ſatyris eiuſcemodi inſtrumentum: vt ex eius carmine colligitur.

Frumentarius eſt: modium hic ſecum atq; Rutellum
Vna affert.

Quod & Nonius ponit: Rutrũ vero ab eruendo dictum eſt nõ a radendo vt q̃dam volunt. In capitolio præterea effigies fuit Ephebi Rutrum tenentis: arenamq; eruentis cauſa exercitationis pro more græcorũ: quod ſignum ex Bithinia Romã deportauit Pompeius Bithinicus: ſicuti ex Feſti collectaneis ab Hermolao etiã notatũ eſt. Nam et Var. Terentius inter ruſtica inſtrumenta rutrũ enumerat: in libris de origine verborum ad.M.Ciceronem: vt aratrũ ſarculum: raſtrum: & alia generis eiuſdem. Neq; omittendum eſt: quod ab Euſebio refert: Remum fuiſſe a Fabio Romuli duce occiſũ rutro paſtorali: ſed & rutabulũ hinc dictũ: quo ad excoquendos panes ruſtici fere vterentur in proruendo igne: ꝑptereaq; poetæ veteres allegoricos hoc verbũ pro virili membro acceperunt. Vt po. Neuius: qui retritũ rutabulũ lepidiſſimo verſu vocauit: Senile tractet retritum rutabulum.

Vnum eſſe hominem inter omnia animãtia: qui calidis in potu vtatur: & ad Venerem pro libidine quocũq; anni tempore accedat.

Caput.XIIII.

REIatum eſt ab his: qui ſcribũt hiſtoriam de animalibus: vnum eſſe hominem in omni animantium genere: qui calidis in potu vtatur. Nam cætera q̃dem animantia in totum abſtinent: ſicuti etiam de Venere illud ſeruatum a philoſophis: homines ipſos quocũq; anni tempore pro libidine ad venerem accedere: & in coitu eſſe: cum alia fere animantia cuſtodiant ſuum tempus: & proprios coitus certis tẽporibus habeant: quos vocant ſtatos: ſed hæc an vera ſint: haud eq̃dem prorſus aſſeruerim in tanta naturæ varietate: tametſi optimis authoribus comprobantur.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER VIGESIMVS QVARTVS.

Quantum Ariſtoteles Platoni magiſtro cōceſſerit: ac verſus in ara ab eo poſiti: & ꝙ Magi etiā Platoni īmolarunt propter abſolutū nouies nouenariū numerū.
Caput. I.

RECeptum vulgo eſt Platonem Academiæ principem fuiſſe a diſcipulo Ariſtotele in tradendis diſciplinis neglectum: aut ſaltem minus cōmeudatum: cum & ab eo libere diſſentiat: ac ignorantiæ alicubi (vt quidam opinantur) arguat. Quod ego aliter accipiendū exiſtimo: ſicuti Macrobius: & alii veteres exponunt. Neq; enim viginti annos dūtaxat in Academia Platonem audiuit: ſed eidem tātum tribuit: atq; conceſſit: vt eius quoq; nomini aram in templo cōſtruxerit: ſtatuāq; conſecrarit: in qua deſcriptū eſſet: hunc eſſe illum: quem probi omnes merito debeāt & imitari & cōmendare. Quod & nos in parthenicis noſtris attigimus his verſibus.

Hæc illaſt ara floribus redimita ſuaueolentibus:
Quam gratus benemerenti ſtatuit diſcipulus ſeni:
Tituloq; hoc teſtatus animum ſuum atq; officium:
Platonem probandum probe a probis: ab aliis nefas.
Sic ille princeps & author egregius ſapientiæ:
Tam diuturnæ diſciplinæ & ſacri muneris tulit
Dignum pro meritis tantis ab alumno ſuo præmium.

Idem preterea Ariſtoteles Platonis nomen ſanctū atq; diuinum vocitabat egregiāq; orationem de Platonis laude compoſuit: vt ab Olympiodoro proditum eſt. Mitto autem nunc illud: quod Anneus Seneca de Magis perſarum tradit: ꝙ hi qdem Platoni defuncto immolarūt: quoniā ſuo natali deceſſiſſet: annūq; vnum ſupra octuageſimū abſoluiſſet: ſine vlla prorſus additione vel deductione. Aſſerūt. n. inter alia ſuæ diſciplinæ dogmata eum eſſe omniū perfectiſſimū numerum: quem nouies nouenū multiplicant: qua ætate Platonis phi fuiſſe interitū cōſtat. Hinc Labeo romanus theologus eundem Platonem inter ſemideos: vt Herculem: ac Romulū referendū putauit.

De cultu quorundam animantium a variis populis: & de Syria dea: eiuſq; effigie relatum.
Caput. II.

IN commentariis eorū (qui de animātibus ſcripſerunt) notatum eſt pleraq; animantia propter mirificū ſui geniū atq; officia in vita mortaliū a propriis vrbibus & populis coli: & veluti certa numina conſecrari: vt columbas a Syriis: ciconias a Theſſalis: apud quos capitale habitum eſt ciconiā occidiſſe: anſeres a Romanis: quibus ob capitolium ſeruatū publice a cenſoribus alimenta præbebantur Quin & Syrii idem magna religione diu ſeruarūt: vt abſtinerent a piſcibus: quod cū alii plures ſcripſerunt: tum Porphirius philoſophus ad imperatorem Conſtantinum in libris de abſtinendo ab animantibus. Qua in re Menandri poetæ verſiculos affert: qui huic ſentētiæ ſuffragantur: Abſtinent autem ea potiſſimum ratione: ꝙ Facelitis Veneris filia in piſcis formam commutata eſt: quam Syrii pro dea coluerūt. Hinc argenteos piſces (vt a Baſſo relatū eſt) in templis cōſecrare cōſueuerūt. Non me pterit hoc loco: quæ tradant de Syria Derceto ſeu Atargate: cuius templū inſigne fuit iuxta Aſcalonem. In quo imago eius muliebri facie: reliquū corpus figura piſcis haberet.

Porphirius autem ſic in libro de ſacrificiis. Rhadamanthus inquit ac deinceps Socrates per animalia iurare ſoliti ſunt. Græci quoq; imagini Iouis arietina cornua adiecerunt: & Dionyſio tauri. Sed & Panis effigiem ex capella & homine compoſuerunt: Iouem quoq; ipm in aquilam: taurũ: & cygnum aliquando ſe tranſmutaſſe. De Aegyptiis omittendum eſt; quorum prodigioſa ſuperſtitio multiplices variaſq; animantiũ formas pro diis maximo cultu habuit: vt feles: Crocodilos: Iſchneumones: Ibes: vultures: & alia eiuſmodi: de quibus cum alii plures: tum Diodorus: Herodotus: Strabo: & Appion in Aegyptiacis commentariis complura explicarũt.

Mercurii Aegyptii verba relata de natura ac de maieſtate dei: deq; ſpiritu & mũdi materia: ac de homine.

Caput. III.

QVantum præſtiterit Aegyptius Mercurius in perueſtigãdis: atq; intelligendis rebus diuinis græci authores & latini copioſe aſſerunt: qui hunc ipm velut diſciplinarum omnium principem: atq; cõditorem exiſtimant. Adeo vt ab hoc vno credatur ſciẽtia illa rerum diuinarum: atq; humanarũ diligẽter fuiſſe meditata: optime percepta: egregieq; explicata. Quod ipm locis multis probauit. Tum in ea diſputatione: in qua de ipo deo: deq; ſpiritu & mundi materia elegãter & docte diſſeruit. Sed hanc rem libitũ eſt illius verbis adnotare. Fuit deus & hyle inqt: quã & mundum dicimus: mundo aũt ſpiritus aderat. Sed non tamen vt ipſi deo: neq; deus ſunt hæc: de qbus mundus eſt: idcirco neq; erant cum nõ dum nata erant. Sed in eo iã tunc erant: vnde naſcendi poteſtatem habuerunt: non. n. ea ſola nõ nata dici debent: quæ nec dum nata ſunt: ſed ea quæ carent fœcunditate generandi: ita vt ex his nihil naſci poteſt: quæcũq; igitur ſunt: quibus ineſt generandi natura: generabilia ſunt: de quibus naſci poteſt: tametſi ex ſe nata ſint: neq; em̃ dubitatur ex his: q̃ ex ſe nata ſunt facile naſci poſſe: de qbus cuncta naſcũtur. Deus ergo ſempiternus: quo circa: nec naſci poteſt: nec potuit: hic eſt: hic ſemper fuit: hic ſemper erit: hæc itaq; eſt: q̃ ex ſe tota eſt natura dei. Hyle aũt vel mundi natura: & ſpiritus q̃uis nata videantur: a principio tamen ex ſe naſcẽdi ꝓcreandiq; vim poſſident: atq; naturã fœcũditatis: etem initium in qualitate naturæ eſt: quæ cõceptus & partus in ſe poſſidet vim atq; materiã. Hæc ſine alieno conceptu eſt ſola generabilis. Quæ aũt vim ſolam concipiendi habeant: ex alterius connexione naturæ ita diſcernenda ſunt: vt hic locus mundi: cum his quæ in ſe ſũt: videat̃ eſſe nõ natus: qui vtiq; in ſe vim totius naturæ habet: locũ dico: in quo ſunt omnia. Neq;. n. hæc oĩa eſſe potuiſſent: ſi locus deeſſet: qui omnia ſubſtinere: & capere potuiſſet. Omnibus namq; rebus: quæ fuerunt p̃cauendũ eſt loco: nec qualitates: nec q̃titates: nec poſſeſſiones: nec affectus dignoſci potuiſſent earũ rerũ: q̃ nuſq̃ ſunt. Sic ergo & mundus q̃uis natus non ſit: in ſe tamen omniũ naturã habet: vt pote qui omnibus his ad concipiendũ ſinus p̃ſtat fœcundiſſimos. Quo circa totũ hoc eſt qualitatis, materiæq; creabilis: q̃uis creata non eſt: ſicut em̃ in ipſa natura materiæ qualitas fœcũda eſt: ſic & malignitatis eadẽ eſt æq; fœcũda: neq; ego o Aſclepi & Hãmon illud aſſero: quod a multis dici ſolet: nõ poterat deus incidere: atq; auertere a rerũ natura malitiã: qbus reſpondendũ nihil omnino eſt: quæ tamen cauſa fuerit: hoc proſequar: & in eo rationem reddam: quod acceperam: dicunt ipi omnifariam deum liberaſſe mundum a malitia: nam ita in mundo eſt: quaſi membrum ipſius videatur eſſe: His. n. rebus: quibus cæteris anteſtamus animalibus: ſoli poſſumus malitiæ fraudes ac dolos vitare: ea enim qui anteq̃ ſit illis implicatus: ex aſpectu vitarit: is homo eſt diuina intelligentia prudentiaq; munitus. Fundamẽtum vero diſciplinæ eſt:

quod in ſumma bonitate conſiſtit:Spiritu autem miniſtrantur omnia:atq vegetant in mundo: & quaſi organũ vel machina ſummi dei voluntati ſubiectus eſt. Itaq hactenus intelligatur a nobis mẽte ſola intelligibilis: ſummus qui dicitur deus. Rector gubernatorq ſenſibilis dei eius: qui in ſe cõplectitur omnem locum: omnem rerum ſubſtantiam. Totamq gignentium creãtiumq materiam:& omne quicquid eſt: quã tumcunq eſt: ſpiritu vero agitatur: ſeu gubernatur omnis in mundo ſpecies. Vna quæq ſecundum naturam ſuam a deo diſtributam ſibi. Hyle autem ſeu mundus omnium eſt receptaculum:omniumq agitatio: atq frequentatio: quorum deus gubernator diſpenſans omnibus rebus humanis:quantum vnicuiq neceſſarium eſt. Spus vero implet omnia: cuiuſcunq naturæ qualitas eſt. Mundi.n.rotunditas caua eſt in ſpheræ modum:ipſa ſibi qualitatis inſitæ vel formæ ſuæ cauſa inuiſibilis tota. Vt ex his conſtat: quæ ex orbe variis locis prominent. Quod ab ipſis etiã pythagoricis aſſertum eſt. Probat.n. Mercurius ab ipſo mũdo corpora nutriri:a ſpiritu animas:a ſenſibus mentes:neq tamen omnes:ſed eorum duntaxat:qui tantum beneficium capere poſſunt. quod ipſum Thimæus locrenſis: & alii quidam Academici opinãtur. Qui de diis atq animis magna ex parte cum Mercurio ſentiunt. Plato autem: & Pythagoras pleraq (vt eſt author Iamblicus) e columnis Mercurii acceperũt. Quæ doctrinis variis atq recõditis fuerunt refertæ:ſed hæc multo copioſius proſequimur in noſtris theorematis.

Poetæ Lucretii obitum eodem die contigiſſe: quo Pub. Vergilius virilem togã induit:Licinio & Pompeio Coſ.ac de Natali poetæ Vergilii.

Caput.IIII.

QVi ſtudium ac diligentiam collocarunt in obſeruanda: atq deſcribenda vita & moribus veterum: de poeta Lucretio: & Pub Vergilio id referunt: dignum ſane adnotatione: q eadem die Vergilius virilem togam induit: quo Lucretii obitus cõtigit. Qua in re naturæ benignitas:atq propenſio: viſa eſt romanæ eruditionis patrocinium ſuſcepiſſe:ne deeſſent in re latina:qui græcorũ ingeniis:atq diſciplinis nõ minores haberẽtur. Natus aũt traditur Vergilius octobris idibus: Cn. Pompeio &.M.Licinio Craſſo primũ Coſ. Togam vero ſumpſiſſe in adoleſcentia hiſdem coſ. quibus natalem habuerat. etſi quidam exiſtimant eodem anno Lucretium periſſe: quo Vergilius natalem habuerit. Idus vero illas pcipue ſeruauit: ac maxima religione coluit Silius Italicus. Valerius quoq Martialis in hunc modum.

Maiæ Mercurium creaſtis Idus:
Auguſtis redit idibus Diana:
Octobres Maro conſecrauit Idus
Qui magni celebras Maronis idus.

Sed hanc rem & in Poetis noſtris rettulimus: qui paulo poſt in cõmumem vſum atq publicam vtilitatem edentur:ne inſtituto operi videamur deeſſe:iuuandi atq inſtruendi bonorum ingenia.

Q ſeuere factum ſit a Romanis contra inſolentiam:& de conuitiis atq cõtumeliis:quæ publice in triumphantes a ſeruulis dicerentur.

Caput.V.

VVlgatum eſt quanta diligentia ac ſtudio.S.p.q.r. contra hominum inſolentiam atq faſtum ierit. Quibuſq legibus ac decretis inſolentis animi improbitatem repſſerit. Sed inter alia complura illud obſeruãdum exiſtimo de his qui iure victoriæ: cæſiſq hoſtibus triumphare ſoliti ſunt. Nã triumphantibus qdem

pro inſtituto maiorum conuiuium dapſile: atq; magnificentiſſimũ parabatur: idq; in Capitolio celebrari mos fuit. Ac ne forte animus eorum nimiũ efferretur: aut immodeſtius in maiore fortuna inſoleſceret: prope aſſidebat ſeruulus: qui ſubinde in cõuiuio diceret: magis ſeruo tuo pareo: q̃ tibi: quo velut ꝓbro admonitus ſe ipm̃: atq; hominum conditionem æquo animo extimaret. Mitto nunc quæ planipedes: cæteriq; Mimorũ ſcriptores libere atq; mordaciter in eum dictitabant. Notum & illud de triũphantibus: ꝙ annulo etiã ferreo vti conſueuerunt: quod &. C. Plinius teſtatur: qui. C Marium ſcribit cum ferreo annulo triumphaſſe de rege Iugurtha.

De animantibus: arboribus: ac lapidibus: quæ naturali conſenſu cũ Solis & Lunæ viribus conſentiant.

Caput. VI.

Diſputatum ſæpius eſt: ac diligenter probatum a philoſophis: ineſſe rebus ſuperioribus vim inſitam atq; ingenitam: quæ magna ex parte cum inferiorib⁹ conueniat: quo circa ſympathiam quãdam: & quaſi cõcentum inter hæc elementa ſtatuerũt: vnde animantiũ motus atq; taciti conſenſus congruere cũ diuinis corporibus videãtur. Qua in re Academici imprimis complura attulerunt: arboreſq; & lapides etiam ſentire has vires: eorumq; affectibus moueri: atq; affici aſſerunt: quo nomine aſcribuntur hæc inferiora ſuis numinibus: inter animantia: quæ dicata Apollini traduntur: Aries: Crocodilus: Cantharus: Aſtur: Leo: & Gallus a Cheremone ſtoico: & Porphirio referũtur: Inſitum gallis eſt (vt inquit Proclus) numen Apollinis aduocare: & velut propriis canticis exurgenti applaudere: Pythagoras autem cauendum monuit: nequis gallum mactaret: quoniam Soli & Lunæ dicatus foret: inter arbores: de lauro: palma & lotho ſcribitur: ꝙ ad Solis poteſtatem maxime accedant. Lothos. n. ante emerſum Solis folia ſua implicat & cõtrahit: Eo autem exiſtente ſenſim reuoluit atq; explicat: Heliotropium præterea & Selinotropium herbas enumerant: quæ Solis vires ac Lunæ cõſenſu mirifico ſubſequãtur: vnde inditum illis eſt nomen De lapidibus multa ab Aegyptiis & Magis traduntur: vt de Helinite: Selinite: Aſterite: Vranoptalmo: & aliis pluribus: quæ vel ſyderum imaginem præferunt: vel poteſtatem eorum. atq; affectus ſentiunt: quod ipſum & Proclus in commentario de magica exiſtimauit: qui & dæmones inqt ſolares aliquãdo fuiſſe cũ leonis facie: qbus cũ Galli obiicerent: cõfeſtim euanuiſſe. De quo in epiſtolicis noſtris copioſe diſſeruim⁹.

Verſiculi aliquot in Vergiliano poemate emendati: ac de dactylicis & ſpondaicis numeris non nihil.

Caput. VII.

Paulo ante rogatus ſum per epiſtolam ab amicis: vt aliquid pro Vergiliana emendatione in communem vſum conferrem: quod a nobis factum ſatis accurate: pro ſtudio ac diligentia noſtra in bonis diſciplinis: inter alia vero quæ notauimus: monui deprauatum eſſe carmen illud in Georgicis: quo curationes atq; remedia pecudum morbis deſcribit.

Et ſpumas miſcent argenti: ac ſulphura viua.
Ideaſq; pices: & pingues vnguine cæras.

Sed legendum eſt viuaq; ſulphura: ita enim vetuſtiora exemplaria retinent: & honoratus Seruius ac Macrobius agnoſcunt. Illud etiam in ſexto æneidos libro ita ſcribere oportet. Quin protinus omnia
Perlegerent oculis: ni iam præmiſſus Achates

Afforet. Quæ noſtri grammatici fere omiſerunt: vt pridem ſcripſimus ad Aldum Romanum: qui de omni antiquitate boniſq; litteris optime meritus eſt. In his dactylicos verſus accipere debemus: quoniã in vltima ſede dactylum: habent vt ſpondaicos illos: qui ſpondeũ in quinta: etſi vocantur præterea ſpondaici verſus: qui omnibus ſpõdeis conſtant: vt illud poetæ Ennii.

Ciues Romani tunc facti ſunt campani.

De quo & grammatici multa: & Cenſorinus in natalitio ad Cerelliũ ſcribit. In his aũt (quos poſuimus) verſibus ſecutus eſt Homerum Vergilius pariq; licẽtia: & acephalos: & longiuſculos: delitiiſq; profluentes imitatus eſt. Quod Euſtathius in Macrobianis cœnis copioſe diſſeruit.

Qua ratione intelligatur ver ſacrum fieri: ac verba Plinii expoſita de populis Sabinis ex hiſtoria Siſennæ.

Caput. VIII.

Dicentes populi (vt a Plinio ſcribitur) originem a Sabinis acceperũt voto vere ſacro: qua in re ſecutus videtur Siſennæ hiſtoriam: qui de Sabinis agens: eos refert vouiſſe ver ſacrum ſe facturos: ſi melioribus locis cõſtitiſſent. Quã rem Nonius Marcellus apud ipm Siſennam obſeruauit: vt in libro habetur de his: q̃ a doctis quæruntur. Quo loco ver ſacrũ pro religioſo inquit a Siſenna acceptũ eſt: cum alii pro vitabili atq; execrando intellexerint. Relatũ de Lacedæmoniis eſt: q; hi qdem ver ſacrum diſtinauerunt: quo tempore vrbem Heracleam condiderunt. Sex. aũt Põpeius ob eam rationem dictũ exiſtimauit: q; in magnis periculis vouendi mos fuit: ſe cuncta animalia ĩmolaturos: quæ vere proximo naſcerentur: quæ res inqt cum paulo crudelior: atq; atrocior videretur: pueros puellaſq; innocẽtes interimere: in adultam ætatem pductos velabant: atq; extra fines exigebãt. Hinc appellati ſũt ſacrani ex oppido Reate orti: q; in ſacro vere nati haberent. De his ſacris & in cõmentariis græcorum mentio habet: qui maiore diligẽtia: atq; ſtudio romanos ritus ac inſtitutiões pquirũt.

Plauti verba expoſita in plogo Pœnuli quo loco Ariſtarchi Achillem nominat: contra imperitorum ſententiam.

Caput. IX.

IN comœdia. M. Plauti (q̃ Pœnulus inſcribitur) ſic a prologi perſona refert.
Achillem Ariſtarchi mihi commentari lubet.
Inde mihi principium capiam ex ea tragœdia.

In quibus exponendis noſtri grãmatici coniecturis tantum nituntur. Neq; afferũt aliquid de Achille Ariſtarchi dignũ Plauti eruditione: quo ſentẽtiam ſatis explicare videantur: Ego vero pro Enniana fabula intelligendum exiſtimo: cuius hæc ipa inſcriptio foret: quoniam. Q. Ennius tragœdias aliquot cõpoſuit: quales a priſcis citantur: Stratocles: Medea: Alcynous: & Achilles Ariſtarchi: quod abunde probat: cũ ex antiquis authoribus: tum ex collectaneis Sexti Pompeii: in quibus ad hũc modũ legit: prolato ære aſtitit poeta Ennius cum dixerit in Achille Ariſtarchi: ſignificat clypeo ante ſe protẽto. Quod ipm in vulgatioribus iſtis exemplaribus neutiq̃ cõperies. Voluit aũt Plautus argumentũ fabulæ ex Ennii tragœdia transferre in Pœnuli plogũ. Qua in re cõplures variæ diſſerũt: ſed nullis (quod ſciã) pbis ac receptis authorib9.

Perlepida hiſtoria de Phryne meretrice: & Praxitele: & quo commento vſa ſit in explorandis Praxitelis operibus: quæ abſolutiora forent.

Caput. X.

SAtis lepida & perurbana hiſtoria refertur de Phryne meretricula: quo commento atq; arte vſa ſit in explorandis: cognoſcendiſq; Praxitelis operibus: q̄ ab authore ip̄o haberentur in ſummo precio. Nam cum Praxiteles illius formam incredibili amore deperiret: eiq; polliceretur ſe conceſſurum: quod illi opus pulcherrimum videret: ſed ea conditione: vt nihil dicente illo: quodcunq; vellet pro ſuo iudicio eligeret. Phryne puerum inſtruit: qui opportune accurrens nūciat: officinam ip̄am Praxitelis magno incendio correptam: ac iam pleraq; opera flammis aſſumpta. Ad hæc Praxiteles ex templo ad officinam ſe proripiens: & ſimul actum eſt inquit de meis omnibus laboribus: ſi Satyrus: & Cupido concremati ſunt. Tum Phryne mane inquit: & bono animo ſis. Nihil tibi ignis obfuit. Quo dolo victus Praxiteles: quæ forent operum abſolutiſſima profeſſus eſt. Phryne aūt cupidinem delegit: de quo cum a poetis græcis pluria afferūtur: tum a Pauſania in atticis. Neq; illud omiſerim factā fuiſſe a Praxitele imaginem meretricis lætantis: quā putarunt nō nulli Phrynen eſſe ꝙ in ea depræhenderent amorem artificis: & mercedem in vultu meretricis: quæ res cum ab aliis: tum a Plinio refertur.

De doctrina Ioannis Scotti. Et q̄ ſæuiſſima cæde ab ingratiſſimis diſcipulis interemptus fuerit.

Caput. XI.

NOtum eſt fere omnibus: q̄ egregia eruditione: clariſſimoq; ingenio præſtiterit Ioannes Scottus in rebus diuinis: vt qui omnem chriſtianæ theologiæ diſciplinam maximo ſtudio coluerit: qua in re illud mihi viſum eſt adnotatiōe dignum: quod in Gallorum annalibus legitur de ſæuitia diſcipulorū in eum ipſum: atq; incredibili immanitate. Is enim Scottꝰ cū forte in Britānia chriſtianæ religioni ſe dicaſſet: atq; diſcipulos aliquot (vt fit) erudiret: factum eſt vt illi contra præceptorem conſpirarent: graphiiſq; aſſumptis illum ſæuiſſime interimerent. Quo ſcelere nihil atrocius aut flagitioſius dici poteſt. Idem Ioannes græcas litteras calluit: quæ illis temporibus magna ex parte amiſſæ fuerant: hinc Francorū rex Carolus (qui Caluus eſt appellatus) cum chriſtianæ theologiæ ſtudio teneretur: Ioanni Scotto mandauit: vt Dionyſii Areopagitæ libros (qui de ſacra hierarchia ſcribuntur) latinitate donaret: quod ipſum pro officio ſuo erga regem accurate abſoluit: etſi maiorem diligentiam q̄ elegantiam tali opere indicauit.

Verba ex epiſtola Octauii Augu. relata de luxu & mollicie Mecœnatis: & q̄ impudenter atq; inſcitiſſime ab imperitis deprauata ſint.

Caput. XII.

CElebrantur epiſtolæ aliquot diui Augu. ad. C. Mecœnatem: in qbūs viri molliciem: atq; fluentes delitias pereleganter & venuſte irriſit: ſicuti in his etiā verbis apparet: quæ Auienꝰ in cœnis Macrobianis rettulit. Vale Mecœnas mel gentiū: Ebur hetruriæ: Laſar Arretinū: Adamas ſupernas: Tyberinū margaritū: Cilneorum ſmaragde: Iaſpi figulorū: Berille & Carbunculū Porſenæ. Ita enim legere oportet: quod & veteres codices docent: qbus verbis ab Auguſto inſinuatur Mecœnatem ip̄m permultis italiæ populis gratū fuiſſe. q̄q̄ hoc loco magis id affertur: vt effœminatū atq; molliſſimū hominem argueret: id ip̄m eo libentius putaui obſeruandum: ꝙ in qbuſdam commentariis Annii Viterbienſis (qui pleraq; omnia impudentiſſime confinxit) deprauari hæc video: & æſar pro eo quod eſt laſar: & figulos ꝑ poetis exponi: tam omnino inſcite: q̄ improbe atq; inſolentiſſime: cū nihil dici abſurdius atq; ineptius poſſit. Auguſtus em̄ Mecœnati illudens affectatas illius cacozelias le-

pidiſſime inceſſebat: vt qui cõſueuiſſet eius myrobrechos (vt inquit Suetonius) ac cincinnos in ſcribendo perſequi: & imitãdo per iocum irridere: quocirca perurbane ipſum vocat: mel gentium: hetruriæ ebur: & Arretii laſar. Annæus quoq; Seneca diſcinctum Mecœnatem: eiuſq; molliſſimas delitias: & portentoſam orationem appellauit: quod alibi diximus.

De impia & vaniſſima ſuperſtitione Templariorum: & quomodo a Clemente Pontifice maximo abolita fuerit non iniocunda cognitio.

Caput. XIII.

DE templariis hæreticis: eorumq; diſciplina & inſigni flagitio cõplura referũtur in quorundam annalibus: nos pauca quædam de his pro tempore adnotabimus. Fuerunt igitur anno poſt Auguſti imperium circiter milleſimo & trigeſimo in Solymis ciuitate: qui ſub prætextu relligiõis Templarios ſe nominarũt: breuiq; tempore tantum nominis atq; fidei obtinuerunt: vt præter ingentes diuitias (quas cumularunt) templa etiam variis regionibus atq; vrbibus adepti ſint: eaq; ratione templarios quidam putant fuiſſe appellatos: ꝗ in templis frequentes: atq; aſſidui verſarentur. Hi autẽ pro inſita hominum libidine: tanta animi inſolentia ac peruerſitate elati ſunt: vt Chriſti ſacris impudentiſſime abdicatis: in flagitia quædam: atq; fœdiſſimam falſitatem diuerterint. Traditur eñ eos ſimulacrum quoddã ſummo artificio compoſuiſſe: cui hominis cutem ſuperinduxerant: eidemq; binos præfulgentes carbunculos ſub ipſa fronte collocaſſe: qui vice oculorum promicarent: ꝗ ſiqs tali factioni nomen dabat: primo ad hanc ſtatuam perductus erat: ordinemq; & vitã templariorum perdiſcebat: qua in re illud ĩprimis cautum fuit: vt abnegata Chriſtianæ veritatis relligione: ac reiecto ſanctiſſimæ crucis vexillo: ſacra rite peragerent: morientium præterea cadauer in cineres adactum cæteris in potum conferebãt: qua potione firmiores atq; conſtantiores ſe futuros putabant. Eos vero qui ex templarii virginiſq; coniugio fuiſſent nati: ſubiecto igne torrebant: ſimulq; ex humore deliquato ſuum ſimulacrum perungebant: quo maiorem decorem: atq; relligionem probarent. De his ſacerdotibus & illud notatum eſt: ꝗ amore maſculorum fœdiſſimo tenerent: quocirca creditur fuiſſe tam nefarium ſcelus detectum: atq; in Viennenſi concilio dãnatum: aſſerente hoc Pontifice maximo Clemente: qui Benedicto ſucceſſit: nam eo tempore quicunq; ex templariis depræhenſi ſunt: propter impiã atq; ſceleſtam diſciplinam concremati fuerunt: quæ trecentis propemodum annis perdurauit: non ſine maxima bonorum calamitate.

Tertulliani verba expoſita de Curio aleatore: & ꝗ nobilis tradatur fuiſſe in talari ludo: ex Marco Cicerone. Pediano & aliis.

Caput. XIIII.

IN libro Tertulliani (quem de Pallio inſcripſit) mẽtio habetur de Curio aleatore his verbis. Taceo Nerones: & Apicios & Ruffos: dabo authorem Tacitum ĩpuritatis Scauri: & aleæ Curii: & vinolentiæ Antonii: & memẽto interim iſtos ex multis togatos fuiſſe. Quo loco dubitari video a pleriſq; de ipſius Curii alea: Sed nequis in hoc perquirendo nimium fatigetur. Sciendum eſt Curium hunc fuiſſe virũ quæſtorium: ac ſatis nobilem temporibꝰ M. Tullii: cuius aleã & eruditionem in talis poeta etiam Caluus celebrauit. Cicero in oratione (quã habuit cõtra. C. Antoniũ & L. Catilinã competitores) Licinium gladiatorem: & Q. Curium accuſat: vt hoĩes flagitioſos: quocirca Pedianus Aſconius eundem Curium notiſſimum aleatorem vocauit: qui poſtea (inquit) damnatus eſt. Caluus autem poeta elegantiſſimꝰ

tali verſiculo aleatorem Curium demonſtrat.

Et talis Curius pereruditus.

Vt ab eodem Aſconio traditur.

Quid ſignificent hæ voces: hoc eſt tricones apud Iulium Capitolinum: & lymphiones in epiſtola Phlegontis liberti: ac de lympholentis non nihil.

Caput. XV.

IN hiſtoria Iulii Capitolini verba hæc leguntur de Vero Imper. fertur & nocte perpeti alea luſiſſe: cum in Syria contraxiſſet id vitium: atq; in tantũ vitiorum Caianorum: & Neronianorum: ac Vitellianorum fuiſſe æmulũ: vt vagaretur nocte per tabernas: ac lupanaria obtecto capite cucullione vulgari viatorio: & cõmiſceretur cum triconibus: cõmitteret rixas: diſſimulans quis eſſet: ſæpeq; afflictum liuida facie rediſſe: & in tabernis agnitum cum ſe abſconderet. Q; autem dixerit Verum Impe. triconibus ſe cõmiſcuiſſe: ac temere inſeruiſſe: videtur eos homines tricones intelligere: qui gerrones a veteribus: ſeu rixatores dicuntur: quales hi ſunt: qui contẽtiones ac rixas auidius conſectantur. Id ex Satyris poetæ Lucilii aſſumptum eſt: qui primus (vt puto) ab intricando hanc vocem deflexit. Carmen Lucilii id eſt ad Panetium.

Cotta Senex Craſſi pater huius Paneti

Magnus fuit triconum: idem manus ſoluere nulli

Lentius. Quo loco Tricones Nonius accipit pro moroſis hominibus: & ad quãq; rixã paratis. Lymphiones autem pro ventoſis & furibundis quidam exponunt: qua voce Phlegon Hadriani Imperatoris libertus eſt vſus: in epiſtola ad Seruianum ter Coſ. in qua omnis Aegyptios refert cuiuſq; artis Lymphiones videri: hoc eſt (vt ego exiſtimo) diſcurſantes atq; ſatagios: cum podagroſi (vt inquit) & chiragrici homines habeant: in quo ſe maxime occupatos oſtendant. Quod apud authorẽ Vopiſcum comperies in vita Augu. Saturnini. Quidã lympholentos pro eodem accipiũt: ſeu (quod idem eſt) nympholentos quaſi furentes & debacchãtes: quos græci frequenter nympholeptos appellant: vt a Sexto Pompeio exponitur: qui paulo tamẽ ieiunius ethimon huius vocabuli explicauit.

Quis apud veteres Aegyptios maximus omnium deus haberetur: qualiq; imagine ſit ex oraculo Serapidis celebratus.

Caput. XVI.

QVis apud veteres Aegyptios deus deorum fuerit habitus: qualiq; effigie id ipſum ex celebri oraculo ſeruari poteſt: quod a Serapide Aegyptiorum deo prolatum traditur: cum Nicochreontes Cypriorum tyrannus: paulo curioſius hoc indagaret. Sic eñ Serapis cõmonuit: Eum ſupra cætera omnia pro maximo numine habendum atq; venerandum: cuius caput cœlum foret: venter maria: pedes terra: aures in ipſo æthere locarentur: oculi præfulgentes: clariſſimum Solis lumen. Sed eſt apponendum oraculum ſuis verſibus: quo melius conſiderari atq; clarius poſſit innoteſcere.

ειμι θεοσ τοιοσ, δε μασιν: οιον και αγω ειπω.
ουρανιοσ κοσμοσ κεφαλη, γαστηρ δε θαλασσα.
γαια δε μοι ποδεσ εισι τα δουαττα εν αιθερι κειται.
ομματα τη λαυγεσ λαμπρον φαοσ ηελιοιο.

Quod a Vectio prætextato relatum eſt in cœnis Macrobianis: cum de Iſide & Serapide diſſerit. Romani autem paulo tardius in vrbẽ acceperunt Serapidis numen: etſi

magno cultu atq; veneratiõe quidam principes eum proſequuti ſunt templum ipſiꝰ in regione vrbis nona(quæ circus flaminius dicitur)locatun fuit:quo loco: & Iſeum & Mineruam Chalcidicam fuiſſe conſtat:vt a Publio Victore traditur.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER VIGESIMVSQVINTVS.

Qui maxime homines comitiali morbo vexentur: & quibus argumentis hoc agnoſcatur ex.L.Apuleio:& aliis.

Caput.I.

ET Ariſtoteles philoſophus: & medici aliquot aſſerunt eos maxime homines comitiali morbo teneri: qui atra bile vexentur: & ingenio ac doctrinis excellant: quod in quæſtionibꝰ phiſicis copioſe ab Ariſtotele probatum eſt. Sed viſum mihi hoc loco exempla quædam referre:quibus probari poſſit:eos plerũq; homines comitiali morbo affectos:qui & ingẽio ſummo: & animi magnitudine præſtiterint: Neq; ob aliam cauſam medici herculeum appellarũt:q̃ ꝙ ille infeſtaretur tali ægritudine. Iulius Cæſar extrema iam ætate animo repente linqui conſueuit: atq; etiã per ſomnũ exterreri: comitiali quoq; morbo(vt eſt author Suetonius)bis inter res gerẽdas correptus eſt.Sed & Plotinus philoſophus inſignis(cuius libros digeſſit Porphirius in nouenarios) eodem morbo laborauit: vt in græcorum commentariis legitur. mitto alios cõpluris: qui apud authores memorant. L.vero Apuleius in oratione ad Claudiũ proconſulem:non modo hunc maiorem morbum vocari ab antiquis tradit: ſed etiam diuinum ac ſacrum: ꝙ in rationalem maxime partem(quæ lõge ſanctiſſima eſt)deſæuiat. Quocirca relligioſum fuit apud Romanos eo tempore cum populo agere:quo morbo comitiali quiſq̃ in ſenatu opprimeretur:a qua ſuperſtitione denominatum eſſe comitialem morbum grammatici exiſtimarunt. Hinc illud carmen apud.A.Serenum.

Eſt ſubiti ſpecies morbi:cui nomen ab illo eſt
Qꝫ fieri nobis ſuffragia iuſta recuſat.
Sæpe etenim membris atro langore caducis
Conſilium populi labes horrenda diremit.
Ipſe deus memorat dubiæ per tempora Lunæ
Conceptum:talis quem ſæpe ruina profudit.

Inter alia vero eius morbi indicia: hæc a noſtris medicis referuntur.Cũ caput grauedine oppreſſum eſt:ceruix obtorpet:tempora ipſa velut ictu quodam pulſantur: aures tinnitum emittunt:in labris rorem quemdam & ſpumam reddũt: ac ſubinde oculos circunducunt.Illi autem ſanari ægrius atq; difficiliꝰ dicuntur:quibꝰ dexteræ partes magis afficiantur: quod etiam Ariſtoteles probat:vt Hippocratem & Galenum mittamus:qui libros integros de hoc morbo compoſuerunt.Neq; illud ignoratur Liuium Druſum(qui tribunus plebis fuit)cum tali morbo laboraret anticyram contẽdiſſe:& in ea inſula aſſumpto elleboro conualuiſſe:quod a Gellio ſeruatum eſt in atticis noctibus ex hiſtoria.C.Plinii.Solæ autem coturnices in omni animantiũ genere præter hominem comitiales habentur:vt ab antiquis eſt adnotatum.

De nominibus veterum auſpiciorum: ac de illorum ſuperſtitioſis obſeruationibus ex antiquis grammaticis.

Caput. II.

DE auſpiciis veterum complura a. M. Tullio: Auguſtino & aliis referuntur: cum ea ferme omnia Romani auſpicato perficerẽt: quæ ad publica & priuata officia pertinerent: inter alia: & hæc apud authores nominantur: hoc eſt cœleſtia: pedeſtria: ſoliſtima: canaria: peſtifera: caduca: piacularia: item cliua & inebra: quæ fieri aliquid inhiberent: quoniam veteres fere cuncta ardua & difficilia cõſueuerunt cliuia appellare: vnde & cliui pro locis arduis dicuntur. Cœleſtia vocarũt: cum tonitrua vel fulmina ederentur: quo tempore nefas habitum eſt apud Romanos agere quicq̃ cum populo: & ob eam cauſam Iouem Elicium: tonantem: & fulguratorem in hetruſcorũ libris nominarũt. Pedeſtria vero pro illis accepta ſunt: quæ ex Vulpe (vt inquit Feſtus) lupo: ſerpente: equo: cæteriſq; quadrupedibus redderentur: ſoliſtima: quæ ex tripudiis gallinaceorum: vt alibi diximus. Canaria item q; in illis rutilæ canes imolarentur: quæ ſacra pro frugibus fiebant contra vredines atq; ſæuitiam caniculæ ſideris. Peſtifera: in quibus cor ipſum in extis: aut caput in iocinere non extitiſſet. Caduca: cũ in tẽplo aliquid decidiſſet in quo exauguratio facta diceretur: quod accidebat: ſiquando in augurando virga augurantis e manu decidiſſet qua contemplari: & auſpiciũ capere mos fuit. Piacularia: ex quibus triſtia & ominoſa portendebãtur: cum hoſtia profugiſſet ab ara: aut percuſſa mugitum dediſſet: aut in aliam partẽ corporis: q̃ oporteret cõcidiſſet. Mitto nũc oſcinia & regalia: de quib⁹ cũ ab aliis agit: tum a Feſto Pompeio: de his auſpiciis (quæ per acumina fiebant) Non ſatis hactenus mihi compertum: etſi. M. Cicero in libris de diuinatione hæc celebrat: bellicã rem (inquit) maiores noſtri niſi auſpicato adminiſtrari noluerunt: q̃q̃ multi anni ſunt: cum bella a proconſulibus & proprætoribus adminiſtrantur: qui auſpicia non habẽt. Itaq; nec amnis tranſeunt auſpicato: nec tripudia auſpicantur: nam ex acuminibus quidẽ (quod totum auſpicium militare eſt). M. Marcell⁹ quinquies Coſ. totũ omiſit: idem Imperator & augur optimus. Soliti autem ſunt veteres augures quinq; ſignorũ genera in auſpiciis obſeruare: hoc eſt ex cœlo: ex auibus: ex tripudiis: ex quadrupedib⁹ & ex diris: quod a Feſto Pompeio diligenter exponitur: ex cõmentariis Verri Flacci

Quanta fuerit Eſdræ ſacerdotis eruditio: & q̃ mirifica eiuſdem memoria in ordinanda atq; componenda hebræorum philoſophia: ac de Cabala etiam non nihil ex verbis Pici Mirandulæ.

Caput. III.

DE Eſdra hebræo relatum id eſt: dignum prorſus memoria atq; obſeruatione eum quidem tam egregia ac ſingulari eruditione præſtitiſſe in legibus atq; diſciplinis omnibus Hebræorũ exponẽdis: vt vniuerſas eorum doctrinas in memoria habuerit: eundem præterea iudæorum litteras immutaſſe: ne cum populis Samariteis congredi poſſent: ac volumina illa ſacræ theologiæ digeſſiſſe: eoq; ordine condidiſſe: quo imperãte mox Philadelpho in græcam eruditionem ſunt a. lxx: interpretibus conuerſa: quod & Hieronymus: aliiq; veteres ita probant: vt inter admiranda: atq; inſignia Hebræorũ referant. Neq; ſunt omittenda hoc loco: quæ a Pico nup mirandula audierim: cum ſacra hæc apud hebræos diligentius atq; curioſius indagaret. Diuinæ legis interpretatio inquit (quam Moſes ab ipſo deo accepit) ſubinde per animos reuelata eſt: & Cabala appellata: quod idem eſt apud hebræos quod apd̃ nos

ſcientia ſecretior: ob eam.ſ. rationem: q́ illã doctrinã nõ per litterarum monumenta: ſed ordinariis reuelationum ſucceſſionib9 alter ab altero quaſi hæreditario iure ſuſciperet. Sed poſtq̃ Hebræi a captiuitate Babilonica per Cyrum reſtituti ſunt: & inſtaurato templo ſub Zorobabele ad legem ſubſtituendam animum adiecerunt. Eſdras tũ præfectus eccleſiæ poſt emendatum Moſis opus: cum intelligeret per exilia: cædes: fugas: captiuitatem gentis iſraeliticæ inſtitutum a maioribus morem tradendæ per manus doctrinæ ſeuari non poſſe: futurumq́ vt ſibi diuinitus indulta cœleſtis doctrinæ arcana perirent: quorum cõmentariis non intercedentibus durare diu memoria non poterat: Cõſtituit vt conuocatis (qui tunc ſupererant) ſapientib9 afferret vnuſquiſq́ in medium: quæ de legis myſteriis memoriter tenebat: adhibitiſq́ notariis in lxx. volumina relata ſunt: quoniam totidem in Synedrio ſapientes conuenerant: qua de re qui minus fidei mihi habent: Eſdram ipſum audiant ita loquentem: Exactis. xl. diebus loquut9 eſt altiſſimus dicens. Priora quæ ſcripſiſti propalã pone: vt ea vniuerſi legant. Nouiſſimos autẽ. lxx. libros conſeruabis: vt eos tradas ſapiẽtibus de tuo populo. In his eñ vena intellectus continetur: & veræ ſapientiæ fons: & ſcientiæ flumẽ: atq́ ita feci: hi ſunt (inquit Picus). lxx. libri ſcientiæ Cabalæ: in quibus merito Eſdras venam intellectus: ideſt ineffabilem de altiſſima diuinitate theologiam: ſapientiæ fõtem: de intelligibilibus: angeliciſq́ formis abſolutam metaphiſicen: ſcientiæ flumẽ: id eſt de rebus naturalibus firmiſſimam philoſophiam eſſe: clara imprimis voce pronunciauit. Hi libri cũ ſumma diligentia: & incredibili ſtudio a Sixto. iiii. Pont. Max. eſſent perquiſiti: curauit vt in publicam noſtræ religionis vtilitatem latinis litteris mandarenẽ: qd ab eo propter importunum obitum abſolui non potuit: noſtra vero ætate in tanto pretio atq́ relligione habentur apud Hebræos: vt neminem liceat niſi quadraginta annos natum eos attingere: mirumq́ eſt: q̃ Cabalæ ipſius doctrina chriſtianis decretis conſentiat: q̃ eadem locis multis conperiuntur: quæ apud Paulum fere dionyſium: Hieronymum: Auguſtinum: & alios noſtræ religionis principes leguntur. Hactenus Picus: quæ mox in ſuum opus rettulit: vir vnus ætate noſtra: qui propter multiplicem rerum doctrinarumq́ ſcientiam cum omni antiquitate comparari poſſit.

Quid ſit apud iureconſultos præſcriptio quinq́ pedum in finibus regundis: ac Marci Ciceronis verba expoſita in libris de legibus.

Caput. IIII.

QVæſitum eſt ſuperiori ætate a viris doctioribus: quidnã in iure noſtro ciuili præſcriptio quinq́ pedum ſignaret: qualiſq́ foret in ea intellectus: quam rem Laurentius Valla: & alii complures: cum non ſatis perciperent hac vna ſe ratione defendebant: q́ Io. Baialardus inter eos (qui ius ciuile profitentur) vir conſultiſſimus ingenue affirmarit ſe illud ignorare. Nos autẽ minime ab re futurum exiſtimamus: ſi totum hoc noſtra diligentia exponatur. Sciendum igitur ſumptum id ex. xii. tabulis fuiſſe: in quibus quinq́ pedes habiti ſunt inter vſucapiones: etſi in digeſtis ipſis Iuſtiniani Impe. præſcriptio quinq́ pedũ ſublata eſt: ſicuti alia permulta: quæ propter nimiam vetuſtatem abolita fuerunt: vt a Sex. Cæcilio iuriſconſulto traditur: Sed actionem hanc quinq́ pedum ex legibus Solonis in. xii. tab. tranſtulerunt: in qua controuerſia haberetur de finibus: ſiquãdo ſpacium quinq́ pedum interceſſiſſet: Ita eñ cautum fuit a Solone: vt eſt author Plutarchus de iure vſucapionum.

Siquis in agro aliquid plantarit: quinq́ pedes a vicino abeſto:

Si ficum: vel oleam pedes nouem abeſto:

Quoniam iſtiuſmoni arborum radices longius proſerpũt: damnũq; obid ac perniciẽ finitimis afferunt. C. quoq; iuriconſultus legem Solonis citat in finibus regundis ad hunc prope modum.

Siqui ſepem: vel maceriem ad alienam regionem effoderint: limitem ne excedunto:
Si murum: pedem vnum. ſi domum pedes duos relinquũto:
Si ſepulchrũ: aut foueam: quantum ſit altum: tantundem relinquũto:
Si puteum paſſum: ſi oliuam aut ficum nouem pedes relinquũto:
In cæteris arboribus quinq; pedes ſeruanto.

Hinc Cicero pereleganter & erudite iocatus eſt in legibus: cum dixerit: ſe nõ permiſſurum depaſci poſſeſſionem academiæ a ſtoicis: quoniã vſucapionem (inquit) .xii. tabulæ inter quinq; pedes eſſe voluerunt: ꝙ in finibus tantũ diſſentirent: in cæteris omnibus optime cõuenirent. Iulius Nypſus de hac re meminit in libro ad Celſum quẽ de menſuris agrorum compoſuit. Quinq; pedũ (inquit) præſcriptione ſummota finalis iurgii vel locorum libera peragatur intentio: in quo Theodoſii: & Valentiniani Impe. epiſtolis citat ex quibus tolleretur iſtiuſmidi actio in regundis finibus.

Quæ foret in libris pontificum dea tutulina: & de ſacerdotibus tutulatis in Saturnio carmine diligenter notatum.

Caput. V.

IN veterum libris (qui pontificales appellati ſunt) mentio inuenitur de Tutulina dea: cuius nomen vt interpretatur .M. Varro a tutando deductum eſt. Itaq; de poeta Ennio legitur illum Tutulinæ loca habitaſſe: vt a Portio ſcriptum eſt. In magno cultu & relligione fuit: adeo vt piaculum haberetur ſi quis eam forte inauſpicato appellaſſet: proinde ſic adnotatum eſt in antiquis ſacris: Obſeruanto ferias: ſiquis Salutem Semoniã: Setiam: Segetiam: Tutilinam inauſpicato nominaſſit. Refert Auguſtinus eius numen tutandis frumentis præfuiſſe vt Nodinum: Patelenam: & Hoſtilinam: de quibus cõmode diximus: ſed & ſacerdotes tutulati ob eam rationem vocati ſunt: ꝙ in ſacris capitibus ceu metam habere conſueuiſſent: q̃ tutulus diceretur: quod etiamnũ Chriſtiani ſacerdotes fere cuſtodiũt. Matres quoq; familias conuolutos ad verticem capitis crines tutulos dixerunt: vt Varro aſſerit: q Saturnium carmen exponẽs: de argeis atq; tutulatis copioſe diſſeruit: qua in re Sex. Pompeius videtur diſſentire: qui tutulum pro ornamento capitis flaminicarum accepit: quod innexa crinibus purpura in verticem extaret: hinc tutuli milites: & tutanus deus nobilis: quem omnes mortales (vt inquit Varro) labore affecti inuocarent: ꝙ iis præſidiũ atq; opem afferret. Tutelares itẽ dii qui lares: patrii: & magni dicti ſunt: tutelariumq; ſacra veterũ annalibus celebrata: in quib⁹ patrocinium & ſalus vrbis: velut a certis numinibus rogabatur. Fulgentius tutulum pro pallio expoſuit: quo Rom. ſacerdotes caput obnuberent: cum in ſacris verſarẽtur: in quo Varronis ac Numæ teſtimonium citat: Vnde & illud inquit Vergilianum.

Et capita ante aras phrygio velabat amictu.

Lapidare: & lapidationes vario ſignificatu intelligi: & quid item lapideſcere & lapire ſit.

Caput. VI.

MVltiplex ac diuerſa ſignificatio eſt in his verbis: quæ lapidare: & lapidationes dicimus. nam de cœlo lapidatũ inter prodigia legimus: pro eo quod eſt lapides pluiſſe: vt apud authores frequenter cõperies. Hinc illud apud .C. Suetonium de Germanici. Cæſ. obitu: quo defunctus eſt die lapidata ſunt templa:

ſubuerſæ deorũ aræ: lares a quibuſdam familiares in publicum abiecti. Lapidationem vero factã in aliquem intelligere debemus: cum in eũ lapides coniecti ſunt: quod ipſis principibus Rom. alicubi accidit: vt conſpiratione facta impetum atq; lapidationes contra eos populus faceret. M. Tullius hoc verbo vtitur locis multis: & in geſtis Clodii: Marcellinus inquit cum grauiter queſtus eſſet de Clodianis incendiis trucidationibus ac lapidationibus ſententiam dixit. Macrobius autem vt interdum audacior: nimiuſq; nouitatis affectator paulo durius lapidare pro inceſſere & notare vſus eſt: Nam cum de Laberii poetæ mordacitate diſſerit: eiuſq; verſiculis in. C. Cæſarem: vniuerſus inquit Rom. populus ad vnũ Cæſarem oculos & ora conuertit notantes eius impotentiam hac dicacitate lapidatam. Dicuntur etiam delapidata itinera: quæ lapide ſtrata ſunt vt a Sex. Pompeio traditur: ſicuti dilapidare pro expugnare: & deperdere: elapidare apud Pliniũ pro eo quod eſt lapides eximere: Lapideſcere vero apud eundem nihil eſt aliud: q̃ obdureſcere & in lapidem conuerti: quod græci λιθοειμ dicunt: in flumine inquit ſilere vltra Surrentum non virgulta modo immerſa: verum & folia lapideſcunt. Qua figura ſunt: nocteſcũt: sereſcunt: cauleſcunt: vireſcunt: opuleſcunt: luteſcunt: & alia generis eiuſdem: quibus maxime traditur delectatus Furius antias: etſi a Ceſellio Vindice accuſatur: q; in his latinã linguam dedecorauerit. Apd̃ C. Plinium ſæpe idem comperies: quod illi neceſſarium fuit in tam varia rerum hiſtoria: ac multiplici naturæ opere deſcribendo. Inſolentius vero Pacuuius lapire dixit ꝓ rigeſcere in tragœdia.

Lapit cor cura: erumna corpus conficit.

Quod ipſum & Nonius diligenter obſeruauit.

Quo nomine apud veteres manna diceretur: ac de illius vſu & cognitione apud medicos: tum de manna thuris non nihil.

Caput. VII.

PAulo ante accidit: vt Venetiis agerem: atq; in ſermone (vt fit) hominum doctiorum adeſſem: inter quos bilem mihi mouit: ne riſum dicam: quorundam medicorum inſcitia: qui (cũm de manna mentio haberetur) pari improbitate atq; ignorãtia aſſeuerabãt: nõ multis ante ſæculis: neq; ante Galeni ætatem ad noſtros inuectã fuiſſe mannã: quod a vero maxime diſſidet: ſiqdem mãnæ vſus vt noſtri vocant: vel Tiberio Cæſ. imꝑante a medicis ꝓbatus eſt: tametſi alio nomine Romani authores eam appellant: vt in pleriſq; aliis cõtigit: q̃ ad vſum vitæ ꝑtineant. Aſtipulatur huic ſentẽtiæ Cor. Celſus: qui curari q̃dam vlcera tradit: ſi perungant̃ melle: addito rore ſyriaco: aut amaris nucibus. Quo loco ſyriacum rorem pro eo intelligi oportet: quod a noſtris medicis manna hebraico nomine vocat̃: cuius humor (vt cõſtat) ſyriis olim populis celebratus eſt: de quo cũ plures tum Dioſcorides copioſe ad Arium ſcribit: Mannam referens: quæ ερκομΔροσ dicitur probari in libano candore ꝑcipuo: eamq; adulterari ſi addat̃ reſina ex pinu vel tenuiſſimã ſiligo: quã ϒυριν appellat. Sunt qui in Papinio poeta de manna intelligant: quo loco paleſtinos & hebræos liquores nominat. Orpheus vates & hanc inter Thymiamata refert. Mitto Galenum & alios medicinæ authores: qui nobis hac in re patrocinantur. Noſtris temporibus ea maxĩe in precio eſt: quã calabrenſem vocant: cuius cõmendatio habetur ſi albicans & friabilis ſit. Neq; deſunt qui hanc ſyriacæ præferant: Minime aũt me præterit vel in ipſo thure mannam dici: a Plinio & aliis micas thuris: quæ eliſæ ſunt. In thure inquit Plinius eliſas cõcuſſu micas mannam vocamus: quod & Barbarus Hermolaus nõ ignorauit: vir in perquirenda omni antiquitate diligens & accuratus.

Quæ habita ſit apud veteres authores minor multa: & maxima: ac de multandis iniuriis ex.xii.tabulis diligenter obſeruatum.

Caput.VIII.

APud eos authores (qui ius ciuile profitentur) cõplura ac varia de antiquorũ pœnis traduntur: ſed hoc loco illud adnotandũ exiſtimo: quod a grãmaticis ſeruatũ eſt de minore multa & maxima. In.xii. igitur tabulis vigintiquinq; aſſes illi appellati ſunt: ad quos multa hæc minor pertineret: ꝙ intuliſſent alicui iniuriam. Quocirca ſic in.xii.tabulis ſcriptum fuit.

Si qui iniuriam alteri faxit.xxv.æris pœnæ ſunto.

Tunc enim ſinguli aſſes librarii erant: quos.ſ.p.q.r.in vſu haberet: vt a Sex.Cæcilio iuriſconſulto aſſerit: neq; me latet paulo mox hanc legem de vigintiquinq; aſſibus fuiſſe abolitam: & a prætoribus reiectam: iudiceſq; additos recuperatores: qui damnum illatæ iniuriæ vindicarent: quod & .Q.Labeo rettulit: vt a Gellio in atticis cõmentariis ſcribitur. Notum præterea eſt ꝙ ex his litteris ſignarentur: qui tali pœna eſſent damnati.V.Q.A.L.K.S. hoc eſt vigintiquinq; aſſes legitime condemnati ſunto. De maxima pœna: quæ ſumma & ſup̃ma dicitur: ſcriptum eſt a Pompeio in hunc modũ Multam maximã veteres illam vocarunt: quæ triũ milium &.xx. aſſium foret: ſiquidem nefas habitum eſt: quemq̃ pluris: q̃.xxx.bobus: & duobus ouibus multari. Exiſtimabatur aũt bos centuſſibus: ouis decuſſibus: diuq; ſeruatum romæ fuit per ipſas pecudes multare: ciuium delicta: in q̃bus fere ſuas diuitias habuerunt: vnde pecunia & peculiũ nomen accepit: quod a Columella: & aliis pluribus traditur. Non me p̃terit hac in re diſſentire. A. Gellium qui minorem multam ad vnũ ouem referri ſcribit: ex authoritate.M.Varronis: cum citatus inquit eſt reus neq; reſpondit: excuſatus non eſt. Ego ei vnũ ouem multam dico. De pœnis vero in hũc modum Cicero: Octo inq̃t pœnatum genera in legibus cõtinentur: hoc eſt damnum: vincula: verbera: Taliones ignominiæ: exilia: ſeruitutes: & mors. De quibus anno ſuperiore: cũ Ferrariæ agerem in palatio Herculis principis permulta diſſerui: cum Pandulpho collenuccio iuriſcõſulto: qui ætate noſtra veteres om̃s diſciplinas ſtudio ac diligentia ſingulari p̃ſequit̃.

Q̃ ſit fugienda illa res pub. in qua magis diuitiæ q̃ virtus extimetur: & ꝙ homines prædiuites damnoſiores plerumq; ſunt in ciuitatibus: ex verbis Ioannis Ganacii.

Caput.IX.

PLato philoſophus: & alii veteres copioſe diſſerunt: q̃ ſit calamitoſa illa ciuitas: atq; deteſtabilis: in qua plures & ampliores honores diuitiis habentur q̃ virtutibus: quoniã vbi diuites atq; locupletiores imperiũ habent: cæteri omnes non modo cõtemnunt̃: verũetiã iniuriis plerũq;: & iniquiſſimis cõtumeliis afficiuntur. Neq;.n.reſpiciunt ad æquitatem & rationem cum tales in regenda ac moderanda ciuitate verſantur: ſed affectibus atq; libidine ducũtur. De quo egregie nuper & grauiſſime diſputauit Ioannes Canaccius: vir vnus (quantũ equidem video) præclaris moribus: & excellenti virtute inſignis: Turpe eſt inquit: cum in proba ciuitate: beneq; inſtituta magis cõceditur improbis voluptatibus q̃ bonis diſciplinis. ſed illud imprimis turpiſſimũ: cum viri ſapientes: & qui optimis conſiliis præſtant: a diuitibus occupantur: ac velut facta cõſpiratione reiiciũtur. Nam ingentes nimiæq; diuitiæ in libera ciuitate luxũ primo & libidinem: deinde ambitionem atq; ſcelera pariunt. Proinde inq̃t minime imprudenter factum ab his eſt: qui decretis atq; legibus ſtatuerunt in ſuis ciuitatibus: ne qui ciues maiorem cenſum (q̃ par videretur) poſſiderent: quæ res q̃ diu obſeruata eſt: optime conſultum exiſtimatur humano generi: fœlicioreſq;

illæ vrbes atq; firmiores habitæ ſunt:in quas auiditas iſta cumulandæ pecuniæ tardius deuenerit: ſed in ciuitate inquit noſtra ſiquem forte volumus cognoſſe: Primum hoc rogamus:quantum habet: q̃ locuples eſt: quantis opibus ac diuitiis excellit: neminemq; exiſtimamus habere prudentiam: aut præſtare ingenio:præter hos homines:qui magnis largitionibus:& ambitioſis ſumptibus ſeſe ampliores clarioreſq; demonſtrãt:quo fit vt quæſtum pro innocentia:pro virtute diuitias:pro ſapientia aurũ habeant.Quod ab ipſis Academicis probatur:qui diuites plerumq; malos eſſe referũt atq; aliis pernicioſos:quoniam cæteros omnes deſpiciũt: cum ad auri fulgorem: quaſi ad veram fœlicitatem omnem vitæ curſum atq; induſtriam dirigũt.Hactenus Canaccius:qua in re Euripidis poetæ carmen aſcribendum eſt:quod ab eo ſub auari diuitis perſona refertur.

Sine me vocari peſſimum:vt diues vocer:
An diues omnes:quærimus:nemo an bonus
Non quare:& vnde:quid habeas tantum rogant:
Vbiq; tantus quiſq;:quantum habuit fuit.
Quod eſſe nobis turpe ſit quæris:nihil:
An diues optem viuere:aut pauper mori.
Bene moritur quiſq; moritur dum lucrum facit.
Pecunia ingens generis humani bonum.
Cui non voluptas matris:aut blande poteſt
Par eſſe prolis.non ſacer meritis parens:
Tam dulce ſiquid venit in vultu micat
Merito illa mores cœlitum atq; hominum monet.

In his Euripides prædiuites homines:eorumq; inſolentiam perelegãter accuſat: quorum inanis gloria eſt:& bracteata fœlicitas:vt ab Anneo Seneca ſcribitur.

De oraculis:quæ ederentur in Dodone ex ſonitu peluium: & Auſonii poetæ carmen expoſitum.

Caput.IX.

IN epiſtola poetæ Auſonii leguntur hi verſus ad Paulinum.
Nec Dodonæi ceſſat tinnitus aheni:
Ad numerum quoties radiis ferientibus ictæ:
Reſpondent dociles moderato verbere pelues.

In quibus Paulinũ ipſum arguit nimii ſilentii: cum omnia quidem animantia (vt inquit) vocem aliquam emittant: nihilq; ſit a natura conſtitutum: in quo nõ reddatur aliquis ſonitus:vt in ſiſtro:cymbalis:ac peluibus Dodonæis. Vt autem hoc intelligatur de ſonitu Dodonæo:legendi ſunt græci authores: qui morem fuiſſe referunt: vti vaticinantes mulieres ad quercum agerent: quæ in vrbe Dodone erat. Qui vero ad capiendum reſponſum ingrederẽtur:protinus moueri quercum: ac ſonitum fieri credebant.Ibi.n.ſtatua viſebatur virgam ferens:qua lebetem(qui prope aderat) percutiebat: ex quo reſponſum (vt inquit Auſonius) moderatis ictibus pelues referrent. Hinc a.P.Vergilio Dodonæi lebetes dicunt̃.Hoc ipſũ de reſpõſis Dodonæis per ſonitum:cum locis multis apud græcos exponitur:tum in Sudæ collectaneis. Auſonius pelues poſuit:quos græci lebetes nominant.Quod idcirco notandum fuit:quoniam epiſtola hæc Auſonii a pauciſſimis adhuc legitur: neq; ſunt referenda hoc loco: q̃ Herodotus atq; alii ſcribunt de Dodonæis columbis & oraculis:quoniã nihil fere pertinent ad explicandum Auſonii carmen.

Quid ſit ſonticus morbus in legibus decemuiralibus: & cauſa ſontica: quo ve ſi-
gnificatu accipiendum ſit ſontire verbum: ex ſententia iuriſperitorum.

Caput. X.

SEx. Cæcilius & alii veteres iuriſperiti (qui. xii. tabulas interp̄tati ſunt) mor-
bum ſonticū ꝓ vehemēti: & grauiſſima ægritudīe acceperūt. Caſſius vero:
& Venuleius (vt in pādectis habet̃) ꝓ iuſto & ꝑpetuo ſonticū exponūt qđ ali
qui rei gerendæ impedimēto eſt: ꝓindeq; in militaribus decretis: nō tenebat̃ is eſſe iu
reiurādo aſtrictus: ꝗ ſontico morbo eſſet affect⁹: qđ apud authorē Ciciū obſeruauit
Gellius. Iurabāt eñ milites (ꝗ ſcripti erant) ſe affuturos ꝓ volūtate & imperio cōſu
lis: niſi harūce cauſa aliqua interceſſiſſet: hoc eſt fun⁹ familiare: feriæ denicales: Calen
dæq;: q̄ nō eius rei ergo in eū diē collatæ ſint: quo is eo die minus ibi eſſet: morbus ſō
tic⁹: auſpiciū ve: qđ ſine piaculo p̄terire nō liceret: ſacrificiū ve anniuerſariū: q̄ verba
in atticis noctib⁹ deprauata ſunt. C. Plinius eſt author eius lapidis ſuffitu (ꝗ Gaga-
tes vocatur) morbū ſonticū & virginitatē deꝑhendi: definitūq; eſt a Marco iuriſciui
lis legūq; ꝑitiſſimo: qua in re ſonticus morbus a febri differat: cū de habēdis proban
diſq; iudiciis differit. apud poetā Neuiū ſontica cauſa ꝓ iuſta & legitima exponit̃
Sonticā eſſe oportet cauſam quāobrē perdas mulierē: Elius Stilo ſonticū exiſtima-
uit ꝓ noxio dictū: vnde ſontes hoīes ꝓ obnoxiis & deꝑditis: & ſontire verbū (vt re-
fert Pompeius) pro eo: qđ eſt in aliqua re obeſſe & grauiter nocere: quæ tamē vox pro
pter nimiā antiquitatē: atq; inſolentiā magis intelligenda eſt q̄ vſurpāda: ne illorum
ingenia ſcribēdo imitemur: ꝗ ſuis ineptiis ac friuolis affectationibus impudētiſſime
conntaminant latinam eruditionem. De hoc ipſo morbo & Perottus Sipontinus di
ligenter multa perquiſiuit: ne videar eius viri ſtudiū contēpſiſſe: qui de oīibus qui-
dem litteris eſt optime meritus.

De nominibus & poteſtate deorum apud veteres: & q̄ inanis ac futilis eorum ſu
perſtitio foret copioſe enarratum

Caput. XI.

M. Varro & alii veteres complura diligenter quæſierunt de Romanis diis: eo-
rumq; poteſtate: nos hoc loco breui adnotatione quædā colligemus: vt faci
lius agnoſci: atq; intelligi poſſit: q̄ friuola: inanis: ac prorſus ridicula fuerit
eorum ſuperſtitio: quæ res illorum ſtudium atq; cōmentarios inſtruere: & adiuuare
poterit: qui de antiquorum ſacris atq; feriis ſcripſerunt: auſpicabimur vero a diis ma
ioribus & quaſi patriciis: deinceps ad alios accedemus.

Iuppiter (quem optimum maximum dixerunt) pro ſublimi æthere acceptus eſt: in
quo allegorice poteſtatem totius luminis intellexerunt; vnde Lucetius; Dieſpiter:
Elicius: Fulminator: & Feretrius vocatur.

Iuno pro aere: quod elemento ſuperiori ſubditum ſit: & ob id Lucinam: Fluonā: Heca
ten Matrem: & Dianam nominarunt.

Neptunus ad maria: Pluto refertur ad terram: eoſq; cum ſuis coniugibus Salacia &
Proſerpina componunt.

In focis domeſticis Veſta collocatur: in fabrorū fornace Vulcanus: ꝗbus ignea fere:
atq; feruidiora (vt inquit Varro) conueniunt: ſic enim de Veſta in antiquis legibus.
Virgines veſtales ignem foci publici ſempiternum cuſtodiunto:
Publice & priuatim modo: rituq; agunto.

In vaticiniis atq; diuinationibus Apollo: cuius numen atq; egregia poteſtas: cū ab a
liis multis: tum a Vectio prætextato deſcribitur in cœnis Macrobii.

In emūdis: vendundiſq; mercimoniis Mercuri⁹: cuius feſta ob id a mercatoribus mā gno cultu ſeruata ſunt.
In Iano rerū pricipia: ianitores: portitores: meſſores: ac terminatores: eundē pōtifices multis variiſq; nōibus vocant: vt Geminū: bifrontem: quadrifrontem. Patrem Quirinum: Iunoniū: Cluſiuū: & Patulcium in ſaliari carmine deus deorum eſt appellatus.
In Saturno tēpora & ætates: cui ſarculorū inſitiones: pomorumq; eductiones: & omnem agri colendi diſciplinā tribuūt: quo nomine a Romanis etiā Stercutius creditur dictus (vt eſt author Prætextatus) quod ab eo ſit inuentum: vt in ſtercorandis agris fœcunditas adderetur.
Martem: & Bellonam ad conflictus: & cædes referūt: Cererem cū ſuo Triptolemo ad frumenta & ſegetes: Liberū ad vites & vineas: quem Bacchum: Bromiū: Lenæūq; dixerunt. Dianam ad lucos: nemora: & ſiluas. Mineruam ſeu Palladem ad ingenia: diſciplinas: & artes: quā Cicero etiā inter patrios deos & vrbis cuſtodes locat. Hacten⁹ de diis maioribus: Plebei & ignobiles ingentem turbam ac finitū quaſi agmen conficiunt: vt nihil prope inueniatur in officiis vitæ mortalium: quin ad aliquod numen retulerint: qua in re probant: q̄ ridiculæ vanitati honores dicarent.
In his q̄ ad hominū vitam: educationeſq; ptinent Statilinū: Statanum: Fabulinū: Vagitanum: Pilunnū: Picunnū: Cuninā: Leuanam: Ruminā: Edulicam: Potinā: Carnam Statalinum & Statanū: q eo tēpore pueris præſideant: cum ſtandi & cōſiſtendi poteſtatem habent: Fabulinū & Vagitanū: cum fandi ac vagiendi auſpicium eſſet. Picunnum vero & Pilunnū pro diis cōiugalibus acceperūt: in quorū æde Lectiſternia parabantur: vnde pueris vitæ præſidiū foret: vt a. M. Varrone traditū eſt: Cuninam cum in cunis agerent. Leuanā cuius ope de terra ſubleuarentur. Ruminam: q exugentib⁹ opem ferret. Nam veteres rumā pro mām̄a acceperunt: vnde ſubrumi agni: ac ficus ruminalis apud authores nobilis: Edulicam & potinam q eſcam atq; potiones exhibeant: Carnam q humanis vitalibus præeſſet: cui ſacrum in Cœlio monte conſtitutum fuit: volupiam quoq; & libentinam propter voluptates & libidines.
Ad officia hominū Adeonam: Albeonā Volumnam: & Volunū. Vacunā p̄terea & Feſſoniam: propter vacantes & feſſos: hinc apud Horatiū Vacunæ templū celebrat: Pelloniam ad hoſtes depellendos: Agenoreā: Strenuā: & Stimulā: q excitarent ad agendum: & excitatos ſtimularent: Numeriā ad numeros Quietā & Murcidā ꝑpter quietem ac deſidiā: qm̄ murcidos (vt ait Pōponius) pro deſidioſis atq; ignauis habuerūt: cuius templū in Auentino fuit: obeāq; cauſam (vt creditur) Murcus eſt appellatus. Virtutem p̄terea: Mētem: Honorem: Fidem: Victoriā: Pietatem: Concordiā pro diis ſtatuerūt: vt omittamus Metū: Spem: Pallorem: & Febrem: cuius ædes in palatio collocatur. In morbis Angeronam: Orbonam: Proſam: Poſtuertam: q̄bus templa cōſtituerunt: vt quiſq; præcipue illos coleret: quorum auxilio magis egeret: tanta eſt ambitioſæ mortalitatis ſocordia: Sentiam dicendis ſententiis: Conſum conſiliis præpoſuerunt. Vnde conſualia: feriæ publicæ: & in circo ludi ad aram Conſi: propter raptū Sabinarum: Carmenta ad fata: Camœnæ ad cantus relatæ ſunt: quarum ædes in regione vrbis: quæ porta Capæna dicitur. Vitunus & Sentinus ad vitam & ſenſus. In coniugiis quoq; menſtruis: partu: & funeribus deos confinxerunt: vt Siluanum: Deuerram: Intercidonem: Domiducum: Domicium: Manturnam: Virginenſem: Subigum: Premam: Partundam: Populoniam: Menam: Tellumonem: Ruſonem: Orcum: quem dixerunt etiam Quietalem: & Neniam: cuius templū fuit extra portam Viminalem. Ad frumēta & ſegetes Segetia: Seia: tutulina: Proſerpina: Nodin⁹: Volutina:

Patalena:Hoſtilina:Flora:Lactucina:Matura:Runcina:Rubigus:Auerrũcus:& Spinenſis: Segetia:cui ſegetes ipſæ cõmendant. Seia:q̃ ſatis frumẽtis opitulat: ante q̃ e ſolo exiſtant: Tutulina collectis atq; reconditis. Proſerpina germinãtibus: Nodinus geniculis & nodis culmorum: Volutina inuolucris illis folliculorum: Patelena cum pateſcunt folliculi: vt ſpica exeat. Hoſtilina cum ſegetes nouis ariſtis coæquãtur: quoniam veteres hoſtire & hoſtimentũ dixerunt pro exæquatione. Floram: Lactucinã: & Maturã vocarũt: qm̃ florẽtibus: lactẽtibus: matureſcẽtibus præſidio ſint: Rubigũ ne cõtrahant rubiginem: qua interdũ ſegetes occupant. Auerruncũ ne auerruncari vlla tẽpeſtate: aut conuelli poſſint. Rũcinam ad runcatiões. Spinẽſem ꝑpter ſpinas & vepres: Pomonam ꝑpter poma: quã magna religione coluerũt: vnde pomonales flamines: & ſacra in pontificum cõmentariis tradita. Fructeſam propter fructus. Aeſculanum: & Argentinum ab ære & argento. Quocirca diuus Auguſtinus (vt eorum dementiæ illuderet) Aurinum quoq; adiecit.

Ad agros & latifundia Rurinam deam ruri tribuerunt: Collinam collibus: Valloniã vallibus: Iugatinũ montium iugis: Forulum foribus: Cardam cardinibus: Limentinũ ac Terminum limitibus & terminis: vnde terminalia ſacra in pontificũ faſtis relata. Palem paſtoribus: Empandam paganis: Arculũ arculis & capſulis: Lauernam furunculis: qui ob id (vt puto) lauerniones vocati ſunt: Fornacem fornacibus: & hinc fornacalia ſacra farris torrendi gratia. Prætereo Nundinã: Tanagream: Allocutiũ: Anteuortam: Matutam: quæ Leucothea dicitur: Larundam: Monetam: Februũ: Furinam: Fidium: Larentiam: Mutinũ: Alburnum: & Inuum: ſeu Panem cum ſua canna: Maieſtam quoq; Cloaciniam: Veniliam: & Maniam: in cuius honore cõpitalia eſſent cõſtituta: Opem conſiuam: Bonum euentũ: & Vertunnũ, qui hetruriæ deus exiſtimatur. In qua deorum colluuione agnoſcuntur vrbani: ruſtici: militares: agreſtes: patricii: opifices: funerarii: coniugales: deſidioſi: ac frumentarii: de quibus acuratiſſime ſcriptum eſt a Marco Varrone in libris de rebus diuinis: quos ad. C. Cæſarem miſit. Nos Auguſtinum in his: Tertullianum: Lactantium: & alios complures ſecuti ſumus: qui ex Varronis theſauris talia collegerunt. Sic autem ſcriptum fuit in antiquis legibus de ipſis diis.

Ollos diuos (qui cœleſtes ſemper habiti) colunto:
Olloſq; quos in cœlum merita vocarunt:
Herculem: Liberum: Aeſculapium: Caſtorem: Pollucem: Quirinum:
Et ollis propter quæ datur homini aſcenſus in cœlum:
Mentem: Virtutem: pietatem: fidem: delubra: ſunto.
Nec vlla vitiorum ſacra ſolennia faciunto.
Certaſq; fruges: certaſq; baccas publice libanto.

Quæ veterum flagitia: ineptamq; ſuperſtitionem authores noſtri: prolato crucis vexillo ſic deiecerunt: vt ipſam quidem veritatem nõ tantum e Cleantis puteo extraxerint: ſed ad communem omnium vtilitatem ſuper mõtem (vt inquit Hieronymus) collocarint.

Admonitio operis ad legentes.

ABſoluta ſũt ad hũc diem volumina. xxv. de honeſta diſciplina: in qbus plurimũ diligẽtiæ ac laboris poſui: quo magis ꝓdeſſem cæteris: & meo nomini cõſulerẽ in tanta ſtudioꝝ varietate: & erũt hæc veluti ſubſidia q̃dam: qbus mẽoria reddi inſtructior poſſit: atq; locupletior in his omnibus: q̃ ad vſum viuẽdi eruditio

Libri.XXV. Et Vltimi Finis.

nemq; antiquitatis pertinere videantur: neq; poſthac de futuri ſumus incepto operi iuuandi bonorum ingenia: quoniam ſemel huic militiæ nomen dedimus:neq; licet a ſignis decedere:aut aciem refugere.Edentur paulo mox libri cõplures:quos inſcripſimus epiſtolicarum reſponſionũ.Nam docendo: vigilando: & ſcribendo magis cupio fatigari:q̃ malo otio:atq; voluptatibus(vt pleriq; faciũt)animũ deprauare:in ea præſertim ciuitate:in qua ambitio pro virtute:pro modeſtia improbitas: eruditio pro deſidia habetur. Satis aũt mihi futurũ eſt: ſi cõſeneſcere in hoc noſtro otio licuerit: atq; vitæ reliquum diſponere:vt omnes facile intelligant: nullo modo me defuiſſe ꝑclaro inſtituto bonarum diſciplinarum : quod ab ineunte ætate ſuſcepi: et quoniam decet agentem negotium poſteritatis potius bonis aduigilare:q̃ multis: ea potiſſimũ ratio me monuit:vt me ip̃m probarem liberalibus ſtudiis:q̃ vt infami ambitu:prauiſq; artibus laudem nominis atq; gloriam quærerem. In his vero cõmentariis legem hanc volumus eſſe aſcriptam e ſacris eleuſinis: quæ plebis inertiam: profanũq; vulgus longe arceat:quoniã paulo ante experti ſumus:nihil magis obeſſe probis ingeniis: atq; optimis inſtitutis: q̃ rudem imperitorum audaciam: quæ nullo quidem iudicio aut ratione:ſed inſcitia atq; libidine omnia expendit: ꝙ ſicubi de veterum diis ac religione (vt fit)diſſerui: hoc ip̃m propterea factum a nobis eſt: vt litteris humanioribus cõſuleremus:neq; renouare quicq̃ volumus: aut eam ſuperſtitionem probare: vt quidam temere obloquuntur:quã nõ modo reieci vt vanam & improbam:ſed vt nefariam:flagitioſamq; locis multis coargui.

Legis cautio contra ineptos criticos.

Quoi legent hoſce libros mature cenſunto:
Profanum volgus:& inſcium ne attrectato:
Omneiſq; legulei:blenni:barbari procul ſunto.
Qui aliter faxit: is rite ſacer eſto.

Authoris Proteſtatio.

ILlud in calce operis addimus P F T R V M Crinitum in his commentariis nihil omnino approbare niſi qd a Romana tantũ eccleſia decretũ atq; aſſertum fuerit: ne quis maiore audacia: q̃ iudicio ad maledicendum atq; obtrectandum rapiatur.

Ex ædibus aſcenſianis Ad Idus Iunias ab anno ſalutifero M D V III.

Regiſtrum

.a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q. in omnibus his folia ſunt cõplicanda terna præter d q̃ cõplicabuntur quaterna : & q quæ bina. Errata prius qua potuimus diligentia vitauimus:noua ſiqua minutula admiſimus humaniter ignoſces.

Petri Criniti libri.v.De
Poetis .Lati
nis.

PETRI CRINITI PRAEFATIO LIBRORVM DE POETIS LATINIS AD COSMVM PACCIVM PONT. ARRETINVM.

LIBROS noſtros de Poetis latinis Coſme Pont. Arretine tuo nomini
dicare conſtitui: qua in re videri poſſum recte atq; ordine feciſſe. multa
enim(vt conſtat)magno cultu atq; veneratione haberi ſolent: q; ipſis
templis deorũ rite dicata ſunt: quo magis tibi gratulandum eſt: qui ſum
ma eruditione: optimiſq; diſciplinis excellis. Ego vero permultum in
hoc opere elaboraui: ea perquirendo ac diligentiſſime obſeruando: quę
ad hanc hiſtoriæ partem cõponendam pertinerent. Neq; mihi conſiliũ
fuit ea omnia complecti: quæ infinitis pene auctorum cõmentarijs tra=
duntur. multa de induſtria prætermiſi: ne quis forte diceret plus laboris atq; ſtudij a me im
penſum in congerendis Poetis: q̃ prudentiæ ac iudicij in eligendis. Itaq; fore quidem ex=
iſtimo hos libros minime ingratos illis hominibus qui recte iudicare voluerint. neq; pręter
ea obſcurum eſt: quantũ Romana ciuitas in hac ſtudiorum facultate claruit. ſiquidẽ Rom.
etiam principes: aucto Imperio: & rebus clariſſime geſtis magna cura incredibiliq; diligen=
tia Poeticam coluerunt. Octauius Aug. Germanicus Cæs: & alij plures maxima animi vo
luptate in hoc diſciplinarũ genere verſati ſunt. Nos a Liuio Andronico exorſi ſumus. qui
princeps apud latinos habitus eſt in edendis carminibus: vt ſuo loco a nobis dicetur. per=
uentumq; eſt vſq; ad Theodoſij Auguſti tempora: quibus romana omnis eruditio ſimul
cum maieſtate Imperij cõminuta eſt ingruentibus in Italiam varijs populis atq; Barbaris
nationibus. Idq; effecimus ſumma breuitate imitati Suetonium Trãquillum his maxime
libris, quos de grãmaticis ac rhetoribus latinis cõpoſuit. neq; deſunt exempla doctiſſimo=
rum virorum: qui de Poetis apud veteres diligenti ſtudio ſcripſerunt: vt apud græcos Ze
no Cythieus & Ariſtoteles. apud nos, M. Varro & Vulcatius Sedigitus: quorũ opera inter=
ciderunt iniuria longæ vetuſtatis. Eorum nos induſtriã ſequimur. nihil enim potius aut an
tiquius mihi poteſt accidere: q̃ verſari in hoc liberali officio bonarum diſciplinarũ. etſi nul
lum omnino pręmium conſtitutum eſt probis ingenijs propter aduerſam rerum fortunam
& iniquiorem temporum conditionẽ. ſed nolim videri cuiq̃ in hac parte nimis ambitioſus
referendis his malis. quę noſtra tẽpeſtate inualeſcunt. Laurentius Medices auunculus tuus
cum illi relatum foret in ciuitate ſua non nullos eſſe: qui præclaro ingenio ac excellenti eru=
ditione præſtarent: primũ lætitia incredibili affectus eſt: deinde multum his pollicendo: cla
req; & munifice agendo effecit: vt & bene meriti viderẽtur de ſuis ſtudijs. & acrius atq; atten
tius indies peruigilarent in proſequendis atq; excolendis optimis diſciplinis. Haud enĩ ſa
tis dignum exiſtimauit vir cõſilio & prudentia clarus in ciuitate ſua eos homines haberi ſi=
ne vlla mercede: qui aſſiduam operam: ſingularemq; induſtriam ponerent in tam præclaro
opere indagandæ atq; illuſtrandæ antiquitatis. Sed his miſſis ad inſtitutum noſtrum acce
damus. quo p ſuas ætates Poetæ omnes Epici: Comici: Tragici: Lyrici: & alij veteres trãſi
gantur. qui apud latinos in hoc ſcribendi genere pręſtiterũt. Et ſane nihil toto opere magis
me ipſum varie agitauit: q̃ diuerſa ſcriptorum traditio de temporibus. cum magna ex par=
te inter ſe longe diſſentiant. Tu interim munus hoc noſtrum læto animo capias: monumen
tum quidem perpetuum ſummæ erga te beniuolentiæ. In quo teſtes habemus locupletiſſi=
mos: cum alios plures: tum Ber. Oricellarium: cuius libri de vrbe Romana facile probaturi
ſunt omnibus poſteris: quantum illius diligentiæ iure optimo ſit concedendũ: in obſeruan
dis atq; illuſtrandis antiquorũ monumentis. Bene Vale Kaleñ. Nouembris. M. D. V.

De origine poëtices apud latinos.

QVi apud veteres latinos paulo diligentius de Poëtice ſcripſerunt:eiuſqꝫ ori
ginem accurate inueſtigarunt:ſero aſſerunt a Romanis fuiſſe hanc faculta-
tem receptam annos poſt vrbē conditam ſupra.CCCC.ante id tēpus Rom.
ciues illi habebantur nobiliores atqꝫ egregii:qui ſtrenue pugnando acres forent:ac in
rebus gerendis excellenti aīo & virtute præſtarent.Sic laudabatur bonus ciuis Ro-
mæ:vt bonus Colonus:& fortis miles. Quo nomine malebāt ea tempeſtate ab aliis
ſua geſta deſcribi:ꝗ ipſi aliorum narrare. Sed poſtea ꝗ Imperium ad id magnitudinis
acceſſit:vt rebus clariſſime geſtis: pacem ſibi & pacis cōmoda vindicaſſent: ſatis pul
crum atqꝫ magnificum putabant reipub.operam nauare:&in ſenatu bene dicendo:re
liquiſqꝫ diſciplinis percipiendis ingenium ſuum inſtruere.Atqꝫ vt de Poetica rectius
ordineqꝫ agatur:Imperante adhuc Numa Pompilio:& occupata iam tum armis ciui
tate: ſaliorum carmina facta ſunt: quæ ſacerdotes gradiui Martis ancilia geſtantes
cum tripudiis & ſelōni ſaltatu certis diebꝰ decantarent. Et hæc quidem inculta atqꝫ
incondita traduntur fuiſſe pro temporum vetuſtate:proptereaqꝫ parū poſteris ſæcu
lis intellecta. Paulomox cantica quædam & deuotionū ſacra vulgata ſunt: laudeſqꝫ
deorum īmortalium verſibus abſolutæ: quibus more ſuo deos comprecari conſueue
runt:aut expiare vrbem inſigni aliquo prodigio.Neqꝫ tū Romæ defuerunt qui vati-
ciniis editis popu.Romani facta deſcriberent: vt Pub. Licinius Tegula: & Martius
Vates:qui perobſcuris verſibꝰ futuras clades punicis bellis prænūciauit: ac de ludis
præterea Apollinaribus carmen reliquit.Per eadem ferme tempora (quantum ex an
tiquorum monumentis colligere poſſumus)primus omniū ſtudium Poetices in vr-
bem intulit Liuiꝰ Andronycus: eamqꝫ facultatem illuſtrare cœpit edito carmine de
bello punico:vt ſuo loco proſequemur.Auxerunt hanc paulomox:præcipueqꝫ inſttu
xerūt.Q.Ennius.M.Plautus: Næuius:Paccuuius:Accius & Lucilius:qui græcorum
diſciplinas imitati permultum excoluerunt ſuis fabulis atqꝫ carminibus Romanorū
ingenia.Qua in re illud minime prætermittendū exiſtimo:quod a.M.Catone relatū
eſt: Poetas ipſos principio in vrbe cōtemptui habitos:& craſſatores vulgo appella-
tos:qui Poeticæ ſtudio tenerentur:quocirca minime mirari oportet:ſi.M.Fuluio no-
biliori vitio datum eſt: ꝙ is conſul cum eſſet: in Aetholiam prouinciam.Q.Ennium
ſecum duxiſſet.Factum tamen eſt:vt paulomox principes etiam viri aucto imperio:
& domi foriſqꝫ pace adepta ad hanc ſtudiorum partem animum inclinarint. Sūmoqꝫ
cultu:atqꝫ honore illos habuerunt: qui carmine abſoluendo viderentur admodū ex-
cellere.Gratiſſimus fuit.P.Scipioni Ennius.Mario.L.Plotius.C.quoqꝫ Lelio viro cla
riſſimo.P.Terentius.qui adeo familiariter cum eo vixiſſe traditur: vt illius fabulæ a
nōnullis Lelio aſcribantur.Decius præterea Brutus vir maximꝰ atqꝫ Imperator egre
gius magnopere Poetam Accium dilexit: nullā quidem ob aliam rationem præterꝗ
ꝙ in ſcribendo carmine præclaro ingenio foret.Hinc ſacratum in ipſa vrbe muſis tē-
plum & magna religione habitum.Quoniā exiſtimarent a gratiis abeſſe illorum in-
genia:qui paulo indoctiores haberentur:&quaſi a muſarum ſacris alieni.Sed hæc nō
debeo proſequi longiori oratione. Nam ſecreto opere de hac materia diligentiſſime
complura collegimus.Quæ ſuis & ipſa temporibus edentur ad cōmunem ſtudioſorꝫ
vtilitatem. Nunc ad eos Poetas accedemus:qui ſcribendis carminibus præcipue apđ
latinos claruerunt.

Commonitio ad legentes.

Monendi ſunt qui legent hos libros: ne vitio mihi vertãt: ſicubi viderint litteras nõnullas perperã locatas: id ei neceſſario accidit: dũ ipſi opifices (qui libros formis excudunt) in rẽ ſuã attentiores cõplura paſſim peruertunt: aut temere poſtponunt: quo fit: vt quædã litteræ egrediantur de præſcripto: aliæ interdũ ſubſiſtant: qui ſunt paulo doctiores perfacile hęc agnoſcunt atq; inter legendũ corrigũt in cõmune m ſtudiorum vtilitatem. ad eos prouocamus: ne videamur decedere ab inſtituto noſtro probãdi mea ſtudia illorum iudicijs: qui magis rationẽ ipſam ſequũtur: q̃ libidinẽ in cenſendis atq; æſtimandis ingenijs. Reliquum ẽ: vt ſubijciamus eorũ Poetarum nomina de quibus ęgimꝰ per ſingula volumina.

¶ Ex libro primo

Liuius Andronicus Epicꝰ Caput. i.
Q. Ennius Epicus ij.
M. Plautus Comicꝰ iij.
Gn. Nęuius Comicus iiij.
M. Pacuuius Tragicus v.
Statius Cęcilius Com. vi.
L. Accius Trag. vij.
Pub. Terentius Com. viij.
C. Lucilius Satyricus ix.
Sex. Turpilius Com. x.
Gn. Matius mimmographus. xi.
L. Afranius Com. xij.
Fabius Dorſennus Com. xiij.
M. Attilꝰ Trag. xiiij. Q. Trabeas Cõ. xv.
Gn. Aquilius Com. xvi.
C. Licinius Imbrex Com. xvij.
Q. Nouius Com. xviij.

¶ Ex libro ſecundo.

T. Lucretius Phiſicus xix.
L. Pomponius Bononiẽſis Com. xx.
Decius Laberius mimographus xxi.
Q. Catullus epigrãmatũ ſcriptor. xxij.
Q. Atta Com. xxiij.
Pu. Syrus mimmogr. xxiiij.
Portius Licinius epigr. xxv.
Valerius ędituus epigr. xxvi.
C. Valerius Catullus. xxvij.
Cor. Licinius Caluus epigr. xxviii.
Q. Cornificius epgr. xxix.
C. Heluius Cinna xxx.
M. Furius Bibaculus xxxi.
Pu. Terentiꝰ Varro Atacinus xxxij.
C. Ticida epi. xxxiij. Fu. Antias. xxxiiij.
L. Iul. Calidiꝰ. xxxv. Laurea Tul. xxxvi.

¶ Ex libro tertio.

Pub. Verg. Maro Heroicus xxxvij.
Q. Horatius Flaccus. xxxviii.
T. valgius xxxix.
Albius Tibullus Elegiacus xl.
M. Malliꝰ mathemat. xli.
Cn. Cornelius Gallus xlij.
Sex. Aurelius Propertius eleg. xliij.
Lu. Varius Trag xliiij.
C. Mecœnas xlv.
Pub. Ouidius Naſo xlvi.
Caſſius Seuerus xlvii.
Domitius Marſus epigr. xlviij.
Iulius Montanus. xlix.
C. Germanicꝰ Au. Cęſius Baſſus Lyr. li.
Aemilius Macer Veronenſis. lij.
C. Rabirius. liij.
L. Anneus Seneca Trag. liiij.
C. Aſinius gallus lv.
A Perſius Flaccus Satyr. lvi.
Cor. Seuerus lvij.
M. Anneus Lucanus. lviij.
Pomponius Secũdus Trag. lix
Gn. Getulicus epigr. lx
Sextilius Hena Hiſpanus lxi.
Saleius Baſſus Epicus. lxij.
Clodius Sabinus lxiij.
C. Pedo Albinouanus lxiiij.
Vulcatius Sedigitus lxv.

¶ Ex libro. quarto.

Pu. Statius Papinius Heroicus. lxvi.
Silius Italicus Heroicus lxvij.
Val. Flaccus Setinus Heroicus lxviij.
Aruntius ſtella lxix.
Dec. Iuniꝰ Iuuenalis Satyr. lxx.
M. Va. Martialis Epigr. lxxi.
Sentius augur epigr. lxxii.
Veſtritius ſpurina Lyr. lxxiij.
Voconius victor epigr. lxxiiij.
L. Paulus Paſſienus elegi lxxv.
T. Aannianus Po. Feſcennin. lxxvi
M. Mimmographus lxxvij.
A. Serenus lyr. lxxviij.
Verg. Romanus Com. lxxix.
Feſtus Ruffus Auienus lxxx.

¶ Ex libro quinto.

Alphius Auitus lxxxi.
Septimius Afer lxxxij.
T. Caphurnius Siculus lxxxiij.
Aurelius Olympius Nemeſianꝰ. lxxxiiij.
Maurus terentianus lxxxv.
Cl. Claudianus Alexandrinus lxxxvj.
Dec. Auſonius Gallus lxxxviij.
Damaſus Hiſpanus. lxxxix.
Iuuencus Hiſpanus xc.
Aurelius Prudentius Clemens xci
Pontius Paulinus xcij.
Licentius Hippouenſis xciij.
Venantius Honorius fortunatꝰ. xciiij.
Fauſtus Gallus xcv.
C. Sollius Sidonius Appollinaris. xcvi.

Liber Primus

PETRI CRINITI LIBER PRIMVS DE POETIS LATINIS: AD COSMVM PACCIVM PONT. ARRETINVM.

Liuius Andronicus Epicus. Cap. I.

L. Liuius cognomine Andronicus Poeta epicus habitus eſt. Romæ floruit poſt vrbem conditam annis Paulo ſupra quadringẽtis: quæ res probis authoribus confirmatur. In annalibus enim quos habemus a græcis plerunq; annorum ſupputatio falſa eſt: & hiſtoriæ veritas corrupta. Marcus Cicero & alii veteres Liuium hunc referunt primum dediſſe fabulas apud latinos; eoq; maxime tempore præſtitiſſe: quo ſen. p. q. r. pacem fecit cum pœnis. Gellius autem ſcriptor nobilis: & in perſcrutanda omni antiquitate diligens de Liuio Andronico ad hunc modum tradit: quo loco annorum hiſtoriam cõtexit. L. Liuius poeta inquit fabulas primo in vrbe Roma docere cœpit Cor. Claudio Appii Cæci filio: & Marco Tuditano Cos: poſt obitum Sophoclis & Euripidis annis plus fere centũ & . lx. quod & Marcus Cicero ꝓbat: qui ad Brutum ſcribens anno ante natum Ennium refert Liuium dediſſe fabulas. Portius vero Licinius cum de poetica loquitur: eius ſtudium dicit Romæ cœptum bello punico ſecundo. Quod ex his verſibus facile colligitur: quos Horatius Flaccus imitatur.

Punico bello ſecundo muſa pennato gradu
Intulit ſeſe bellicoſam in Romuli gentem feram.

Sed hæc ſatis hoc loco: ne forte videamur nimium detineri in his repetendis. Idem Liuius domi ac foris primo docuit: vtraq; lingua (vt Suetonius tradit) non ſine magna commendatione ſui nominis. Nam vetuſtiſſimi illi erant fere ſemigræci: & græcas diſciplinas atq; etiam æthruſcas pari ſtudio diſcebant; qũod ex veterum monũmentis intelligitur. Laudatũr Liuius & eiũs carmen: cum ab aliis mũltis: tum a Vale. maximo: & . T. Liuio qũi copioſe ſcribũnt: quantum Romæ præſtiterit editis carminibũs: qũæ ter nouenæ virgines data reſte per manũs per vrbem eũntes decantarunt ad iram deorum placandam. Prætereo de his fabũlis referre: qũas Liuius dicitur a Satyris tranſtuliſſe: Puerũmq; ad canendum inſtrũxiſſe ante tibicinem. Præcipũe vero commendatus eſt ab antiqũis grammaticis Liũiũs in odyſſea: & Romanis annalibus. Etſi quidam temere hæc referunt ad alterum Liuium: parum diligenter conſiderantes: quæ a Gellio & Priſciano ſcribuntur. Diomedes quidem ſic de Liuianis annalibꝰ prodit. Epos (inquit) apud latinos primus digne ſcripſit Liuius is qui geſta Romani popu. duodeuiginti complexus eſt libris. Hi ſunt appellati annales Liuiani: ꝙ acta ſingulorum annorum continerent. Idem præterea Liuius compoſuit hymnos deorum: vt a Terentiano & Liuio notatum eſt in Romana hiſtoria. Afferuntur hi verſus Liuii ex hymno de Diana.

Et iam purpureo ſuras include cothurno
Baltheus & reuocet volucres in pectore ſinus
Preſſaq; iam grauida crepitet tibi terga pharetra
Dirige odoriſequos ad certa cubilia canes.

In his variatur carmen; ac ſub heroico myuron apponitur: quocirca ſic de Liuio Terentianus.

Liuius ille vetus Graio cognomine ſuæ
Inſerit in omni verſu puto tale docimen

Præmiſſo heroo:ſubiungit nanq; myuron
Hymnum quando chorus feſto canit ore Triſtiæ.

Hæc ſunt quæ de Liuio Andronico digna relatu exiſtimauimus:de obitu eius nihil apud veteres legimus.

Q.Ennius. Cap.II.

Q.Ennius Poeta epicus Tarenti natus traditur:vt eſt author Euſebius:vt pleriq; volunt rhudiis oppido Salentinorum: quod a Mella Pomponio & aliis veteribus affirmatur. Tranſlatus in vrbem dicitur a Catone quæſtore deuicta Sardiniæ prouincia:qua tempeſtate miſſi ſunt ab Athenienſibus legati ad Senatum populi Romani Diogenes Stoicus. Carneades Academicus: & Critolaus peripateticus: florente in ſcæna Marco Plauto: & in ciuitate Marco Catone oratore clariſſimo. Deinceps inſequuti ſunt Statius Cæcilins: Pacuuius: Accius & Publius Terentius. Dicitur fuiſſe Ennius ingenio acri: & eruditione multiplici: vt qui domi foriſq; docuerit: & cum græcam linguam oſcamq; & latinam calleret: ſolitus eſt dicere ſibi eſſe tria corda:de quo multa ſcribuntur a Gellio in Atticis cõmentariis. Siquis eſt qui cognoſſe velit:qualis & quantus vir Quintus Ennius fuerit: qua fide:modeſtia: comitate:ingenio doctrina:cultu:probitate:vixerit: legat illos verſus ex annali ſeptimo:quos Aelius prȩconius non minus ad ipſum auctorem Ennium exiſtimauit referendos:q̃ ad Seruilium Geminum. Neq; defuerunt qui putarent Quintum Ennium de ſe ipſo & ingenio ſuo talia ſcripſiſſe. Nos eo libentius carmen aſcribemus: quoniam Gellius pari diligentia ediſcendum aſſerebat:atq; præcepta quædam & optima decreta philoſophorum de ratione & officiis recte viuendi.

Hocce loquutus vocat:qui cum bene ſæpe libenter.
Menſam:ſermoneſq; ſuos.rerumq; ſuarum
Comiter impertit:magna cum lapſa diei
Pars foret: e ſummis rebus:paruiſq; regundis.
Parte fuiſſet de paruis:ſummiſq; gerundis
Conſilio induforo:lato:ſanctoq; ſenatu.
Cui res audacter magnas:paruaſq; iocumq;
Eloqueret:quæ tincta malis:& quæ bona dictu
Euomeret:ſi quid vellet:tutoq; locaret.
Quo cum multa volup.ac gaudia clamq; palamq;
Ingenium cui nulla malum ſententia ſuadet.
Vt faceret facinus leuis:haud malus idem.
Doctus:fidelis: ſuauis:homo:facundus:ſuoq;
Intentus:atq; beatus:ſcitus:ſecunda loquens in
Tempore commodus:& verborum vir paucorum.
Multa tenens antiqua:ſepulta:& ſæpe vetuſtas
Quæ facit:& mores vetereſq; nouoſq; tenentem.
Multorum veterum leges:diuumq; hominumq;
Prudentem:qui multa loquive tacereve poſſit.
Huncinter pugnas compellat ſeruilius ſic.

In auentino colle dicitur domum habuiſſe prope ædem Tutulinæ deæ adeoq; tenui victu & parcis ſumptibus vixiſſe vti contentus fuerit vnius ancillæ miniſterio. Inter amicos habuit Marcum Catonem.C.Cethegum:&.M.nobiliorem:quem ſequu-

tus traditur. Cum conſul in æt holiã proficiſceretur. Scipioni Affricano ita cõiunctus: atq; cariſſimus fuit: vt inter præcipua fidei ac beniuolentiæ exempla relatum hoc ſit a veteribus. Compoſuit permulta opera vario & multiplici carmine. Nã præter celeberrimos libros annaliũ: Satyras etiã comœdiaſq; & tragœdias ſcripſit. Annales eius Q. Varguntelus inter antiquos grãmaticos nobilis magna celebritate certis diebus expoſuit. Octauius quoq; Lãpadio eoſdẽ libros diligentiſſime emẽdauit: vt in veterum cõmentariis adnotatũ eſt. Duodecimum annalem addidit cũ ſeptimũ: & ſexageſimum annum ageret: vt eſt author. M. Varro. Satyrarum libros ſcripſit quadratis verſibus: qui in magno precio habiti ſunt. Citatur præterea Ennius in his fabulis. hoc eſt in Telepho: in Ambracia: Eumenidibus: Alcmeone: Andromacha: Thieſte: Medea quã ex Euripide in latinum conuertit. Item in Phenice: in Telamone: Hecuba: Hectoris luſtris: Achile Ariſtarchi: & Pãchratiaſtis: in Epicharmo: in Creſphonte. Idem in latinum ſermonem tranſtulit poetam Euhemerum: qui de diis græca oratione libros compoſuit: vt Cicero & alii veteres teſtantur. T. Lucretius eundem Ennium refert: primum fuiſſe apud latinos: qui coronã ſibi ex Helicone aſſumpſit: quo loco Pythagoræ ſentẽtiarũ repetit de animæ Metamorphoſi.

Ennius: vt noſter cecinit: qui primus amæno
Detulit ex helicone perenni fronde coronam.
Per gentes Italas hominum: quæ clara clueret.

Silius Italicus centurionem fuiſſe Ennium tradit in bello contra pœnos: ac præſenti animo rem geſſiſſe: vt in his verſibus declaratur.

Nota parum magni longo tradantur in æuo
Facta viri: & meritum vati ſacremus honorem.
Ennius antiqua Maſſapi ab origine Regis:
Miſcebat primas acies: latiæq; ſuperbum
Vitis adornabat dextram decus: hiſpida tellus
Miſerunt Calabri. Rhudiæ genuere vetuſtæ.
Nunc Rhudiæ ſolo memorabile nomen alumno
Is prima in pugna vates: vt thracius olim
Infeſtam bello quateret: cum Cynthius argo:
Spicula depoſito rhodopeia pectore torſit.
Spectandum ſeſe: non parua ſtrage virorum.
Fecerat: & dextræ gliſcebat cædibus ardor.

Quintilianus poetam Ennium ſummopere commendat: pariq; veneratione colendum atq; adorandum ſtatuit: qua ſacros vetuſtate lucos: in quibus grandia & antiqua robora non tantam habent ſpeciem: quantam religionem. Vixit ad extremam ſenectutem: cumq; morbo articulari teneretur: eo ingraueſcente ſeptuagenario maior in fata conceſſit. Sepultuſq; traditur vna in monumento. Cn. Scipionis via appia intra primum ab vrbe miliarium. Neq; deſunt qui dicant ipſius Ennii oſſa ex Ianiculo fuiſſe in patriam tranſlata. Fuit alter Ennius paulo poſterior in officio artis grammaticæ nobilis: qui de metris ſcripſit: deq; augurandi diſciplina libros reliquit: Sed hoc dicemus commodius. Nunc illud carmen vulgatum adiiciemus de poeta Ennio. quod equidem ſubdubitaſſem ab eo fuiſſe compoſitum: niſi Marcus Cicero pluribus locis ab ipſo Ennio editum affirmaret.

Aſpicite o ciues ſenis Ennii imaginis vrnam.
Hic veſtrum pinxit maxima facta patrum.

Nemo me lachrymis decoret:nec funera fletu
Faxit:cur volito viuus per ora virum.

M.Plautus. Caput.III.

M.Plautus patria Sarſinas fuit ex vmbria : quod ipſe de ſe inſinuat : in fabula Moſtellaria:& alii veteres tradunt. Conſtat eum his temporibus Romæ vixiſſe:atq; in ſcæna præſtitiſſe: quibus in ciuitate Pub.Scipio Fuluius nobilior:& .M.Cato excellentes habiti ſunt.Ingenio perurbano fuit:& maxime feſtiuo:q cum alia multa indicant:tum comœdiæ ipſius plenæ iocunditatis:ac leporum. Relata ſunt ab.A.Gellio complura in atticis noctibus de eruditione: & fabulis Plautinis ex auctoritate.M.Varronis:qui Plautum ait:cum erogaſſet omnem pecuniam in ſcænicis ornamẽtis ad ſummam paupertatem fuiſſe redactum.Eaq; ratione in vrbem rediiſſe:& operam piſtori locaſſe ad victum comparandum:his molis circumagendis: quas truſatiles vocant:Hieronymus manuales appellauit.Et cum aliquandiu in piſtrino verſaretur: ibidem fabulas aliquot dicitur compoſuiſſe vt Saturionem & addictum.M.Varro in libro de Plautinis comœdiis verba hæc poſuit: quæ adſcribenda exiſtimaui: vt a Gellio eſt obſeruatum.Feruntur ſub Plauti nomine comœdiæ circiter.C.&.xxx:Sed homo eruditiſſimus Lælius.xxv.dumtaxat illius eſſe cenſuit.Neq; dubium eſt quin iſta etiam: quæ a Plauto ſcripta non ſunt : veterum poetarum fuerint.vt.M.Accii.C.Plautii:a quo dictæ ſunt Plautianæ fabulæ:non Plautinæ:Cæterum cum .xxv.a veteribus connumerentur.M. Plauti comœdiæ.Sciendum eſt præter illas.xx.(quæ a noſtris grammaticis conſenſu omnium pro Plautinis habentur) tris a Gellio nominari:hoc eſt Boethiam:Neruulariam:Fretum: Varro & Sex. Pompeius alias plures nuncupant:vt Artemonem:Friuolariam:Phagonem:Ceſtrionem atq; Aſtrabam:eaſq; inter Plautinas referunt.De Aſtraba tamen Gellius & Nonius dubitarunt.In fabulis ſuis ſequutus eſt græcos authores:maxime Demophilũ:Philemonem:&Epicharmum Siculum:vtHoratius Flaccus teſtatur.Tantumq; ſcribendi elegantia & ſalibus viſus eſt præſtitiſſe:vt Epius ſtolo affirmare nõ dubitauerit:Muſas ipſas Plautino ſermone fuiſſe locuturas: ſi latine loqui voluiſſent : quod a Fabio Quintiliano refertur.Quocirca Gellius cenſor optimus omnium ſcriptorum appellat eundem Plautum parentem ac principem in omni latina elegantia. Volcatius ſedigitus :cum de ordine comicorum ſcribit poſt Cecilium collocauit Plautum: cæteriſq; omnibus prætulit:nomen Plauti deductum eſt a planitie pedum (vt eſt author Sextus Pompeius)prius enim Marcus Plotus dicebatur.Hinc ſemiplotia calciamenta dicta ſunt:quibus in venationibus vterentur:ſed hac de re ſuo loco diximus.Obiiſſe traditur paucis annis poſt Quintum Ennium:olympiade centeſima. xlv. Quantum iacturæ factum ſit in eius obitu : teſtatus eſt idem poeta his verſibus de ſe compoſitis.

Poſtq̃ eſt morte captus Plautus
Comœdia luget:Scæna eſt deſerta.
Deinde riſus:ludus:iocuſq; & numeri
Innumeri ſimul omnes collachrymarunt.

Cn.Næuius. Cap.IIII.

CN.Næuius poeta comicus illuſtris eſt habitus. Campanus fuit: vt a Gellio traditur in Atticis noctibus. Volcatius ſedigitus poſt Cæcilium & Plautum conſtituit illi tertium locum.Neq; Licinio tantũ :verumetiã Attilio:

Terentio:atqꝫ Turpilio ꝑpoſuit:eo maxime tempore in ſcæna dicit̃ præſtitiſſe fabu=
lis ad populũ editis: quo.Sp.Carbilius cognomēto Ruga primus Romæ de amicorũ
ſentētia diuortiũ cũ vxore fecit:ꝙ eſſet ſterilis: iurauitqꝫ apud cēſores vxorē ſe liberũ
quærendorũ cauſa habere. Traditũ eſt ab antiq̃s ſcriptoribꝰ poetã Neuiũ ſtipēdia fe
ciſſe bellis punicis:idqꝫ ip̃m teſtari Neuiũ eo carmine: quod a ſe ſcriptum eſt de bello
punico.Qua in re:nec illud eſt omittendũ: ꝙ cũ eſſet vnicũ volumē Neuii:Octauius
lãpadio grãmaticus excellẽs diuiſit illud in.vii. libros:vt alibi diligēter expoſuimus.
Priſci em̃ grãmatici cõſueuerũt pro iudicio ſuo atqꝫ eruditione oĩm ſcriptorũ opera
ꝑcenſere:auctoreſqꝫ ipſos aut numero eximere:aut in ordinē redigere. Scripſit Ne=
uius p̃ter punicũ bellũ comœdias ac tragœdias ſtilo in primis erudito & graui:vt ve
teres teſtantur. Comœdias aliquot exemplo græcorum cõpoſuit probris: atqꝫ ma=
ledicētia plenas.In q̃bus Romanæ ciuitatis principes acriter eſt inſectatus: vt q Me=
tellum cõſularem virũ.& .P.Scipionē Affricanũ maledictis ſuis onerauerit.Sic.n.de
Scipione.

Etiam:qui res magnas manu ſæpe geſſit glorioſe
Cuius facta viua nunc vigent:qui apud gentis ſolus
Præſtat:eum ſuus pater cum pallio vna ab amica abduxit.

Hinc factũ eſt:vt poeta Neuius in vincula cõiiceretur a triũuiris propter immodera
tam verborũ petulantiã ac mordacitatē:& cum aliquãdiu haberet̃ in cuſtodiis:fabu=
las aliquot cõpoſuit. Paulo mox a tribunis plebis e carcere exemptꝰ eſt ea cõditione:
vt delicta illa ac probra dilueret:q̃ contra Romanos ciues ſuis fabulis inſeruerat. De
quo ſcribũtur cõplura in Atticis cõmentariis.Qui de Neuii fabulis agũt:citant illũ
in Alceſte:in Aureolo:Lycurgo:Tripholo:Leonte:in Colace:Aegyſto: Tereo:& Ze=
none.Terentius varro in libris de latina lingua ad.M.Tulliũ plures alias pro Neuia=
nis cõmemorat:vt Eſionam:Claſtidium: Dolum:Demetrium :Perſas:Lampadionē:
Agedonem:Romulum:Stigmatiam: Ab hoc Neuio multa mutuatus eſt. P.Vergi.
ſicuti ab Ennio:Lucretio: Pacuuio & aliis:vt a Macrobio diligenti ſtudio eſt obſerua
tum.Obiiſſe traditur vticæ:cum factione nobilium præcipueqꝫ Metelli foret ex vrbe
eiectus.Nũc epigrãma illud vulgatum referemus ab ipſo Næuio de ſe compoſitum
in quo Campana ſuperbia merito ab antiquis culpata eſt.

Immortales:mortales:ſi foret fas flere:
Flerent diuæ Camœnæ Neuium Poetam.
Itaqꝫ poſtq̃ eſt orci traditus theſauro
Obliti ſunt Romæ latina loquier linguã.

De.Q.Nouio:qui attellanarum ſcriptor fuit: ſuo loco dicemus: ne tam aperte
decipiantur noſtri grãmatici:cum Næuiũ hunc pro Nouio imperite accipiant.

M.Pacuuius. Cap.V.

M.Pacuuius in ſcribēdis tragœdiis nobilis:hiſdē ferme tēporibꝰ natus eſt q̃bus
Cato q̃ſtoriꝰ:& Metellꝰ: clariores in vrbe habebãt̃.Quidã tradũt illũ fuiſſe
ex brũduſio Calabriæ vrbe:Nepos fuit.Q.Ennii:qđ Euſebiꝰ:ac Pli. referũt.
Romæ vixit in ſũma claritate noĩs.Cõmendat̃ maxime illiꝰ ingeniũ: & natiua q̃dã
facilitas ĩ capiēdis liberalibꝰ diſciplinis.Neqꝫ defuit illi ſtudiũ pingendi:qđ &.C.Pli.
indicat:q Pacu.poetæ opa in magno honore a vetibꝰ habita affirmat: eaqꝫ in ꝑmis:q̃
in æde herculis foro boario ꝑfecit.Quocirca clariorē fecit eã artē in vrbe ꝓpter gloriã
ſcænæ.Idē Pacuuius amplum ac ſonorũ dicendi genus ſequutus eſt:vt.M.Varro te=
ſtatur.Q; ſi durior alicubi ac prope horridus habitꝰ eſt:id ipſum tamē nõ vitio illius:

ſed temporum aſcribitur: nam Fabius Quintilianus aperte aſſerit clariſſimũ fuiſſe Pacuuium grauitate ſentẽtiarũ: verborũ pondere: & auctoritate perſonarum: in qua ſentẽtia &.M.Cicero fuit: qui hũc ipm̃ cæteris om̃ib9 in Tragœdia facile præfert: carmen ꝙ illi9 magnope cõmendat. Grãmatici veteres ꝑmultũ Pacuuio cõceſſerũt: eiuſ ꝙ fabulas cõplures enumerant: in q̃bus nõ mediocrẽ laudẽ accepit: vt Peribeã: Hermionã: Athalantã: Ilionã: Antiopã: Teucrũ & Medeã. Citaṫ etiã in Chryſe: in Nyptris: in Paulo: in Horeſte: in Armorũ iudicio. Ex qua fabula decãtatũ carmẽ tradiṫ cũ ludi celebrarenṫ in funere Iulii Cæſaris: quo magis cõmiſeratio: & inuidia excitareṫ cõtra ipſius interfectores. Horati9 Flaccus in epiſtola ad Octauiũ Aug. cũ de antiquis poetis iudiciũ facit: in Pacuuio doctrinæ famã locauit. Paulo ſenior fuit .L. Accio: & in hiſdẽ ædib9 (vt refert .M. Cicero) Pacuui9 atq; Acci9: fabulas docuerũt: paucis q̃dem annis interpoſitis. Vixit ad extremã ſenectutẽ: & vt ſeruatũ eſt in latinis annalibus: cũ tedio ſenectutis: ac morbo detinereṫ tarentũ ſe cõtulit: ibiq; ꝓpe Nonagenarius obiit: neq; ſine maxima iactura ſtudiorũ. Quantũ modeſtia vitæ: atq; verecũdia præſtiterit: teſtis eſt hoc carmen: quod idẽ de ſe Pacuuius compoſuit.

Adoleſcens tametſi properas: hoc te ſaxum rogat:
Vt ſe aſpicias: dein: quod ſcriptum eſt: legas.
Hic ſunt Poetæ Pacuuii Marci ſita oſſa.
Hoc te volebam neſcius ne eſſes: Vale.

Statius Cæcilius. Cap. VI.

Statius Cæcilius in Gallia natus eſt (vt creditur) & ob id Mediolanẽſem q̃dam dixerunt: quod ex annalibus Hieronymi acceperũt. Illud pro certo haberi debet: in vrbe Roma eum vixiſſe: & in ſcribendis comœdiis principem locum tenuiſſe: vt a Volcatio ſedigito ſcriptum eſt: qui hunc ipſum Cæcilium: non Terentio tantum: & Plauto: ſed reliquis omnibus Comicis ſine controuerſia prępoſuit .M. Cicero in eadem ſententia eſt: tantumq; Statio Cæcilio concedit: vt illius q̃dem carmen: vt conſtat ſummis laudibus proſequaṫ. Fabius Quintilianus (qui in omni antiquitate publicus cenſor eſt habitus) tris maxime nominat in deſcribendis comœdiis, hoc eſt .M. Plautum .P. Terentium: & Statium Cæcilium: vixit in ſumma familiaritate cum Poeta Ennio: vt ab Euſebio refertur. Idẽ magnopere dilectus eſt a Terentio: qui tantum illius iudicio tribuit: vt ad Poetã Cæcilium: ceu ad optimum cenſorem ſuas fabulas referret. Enumerantur ſupra .xxx. Statii comœdiæ a grãmaticis veteribus. Neq; togatas minore ſtudio cõpoſuit: q̃ palliatas: vnde ſingularẽ gratiam reportauit: iudicio eruditorum: In precio magno fuerunt: Nauclerus: Syracuſæ Pauſimachus: Hippobolymeus: Epiclerus: Cratinus: Plocius: Aſotus: Epheſtion. Citatur etiam in ſubditiuo. In fallacia: in Andria: in annalibus: in Fœneratore: in Venatorio: in vmbris: in obolo: in Synariſtoſis: quarũ partẽ a Menandro: Philemone & Apollodoro trãſtulit. Neq; defuerũt antiqui grãmatici: qui hunc Cæciliũ accuſauerint: ꝙ in vertendis a Menandro fabulis: parum apte aut concinne quædam tranſtulerit. Mortuus eſt ſequenti anno poſt obitum .Q. Ennii: & iuxta Ianiculũ ſepultus traditur. De Statio rhetore, qui toloſanus fuit ſuo loco ſcripſimus.

L. Accius. Cap. VII.

L. Accius Poeta inter principes tragœdiarum ſcriptores relatus eſt a veterib9 Paulo iunior fuit .M. Pacuuio. natus traditur parentibus libertinis: Marcino & Serano Coſ: quidam ſcribunt fuiſſe illum relatum inter eos colonos qui ex vrbe ad oppidũ Piſaurũ conceſſerunt. Vbi fundum ſuũ poſſedit: qui de ſuo no-

mine Accianus eſt appellatus.Ingenio acri fuit:& in ſcribendis fabulis miro ſtudio incubuit.Notum eſt:quantũ ei conceſſerit Decius Brutus vir clariſſimus: cum voluerit Accianis verſibus templorũ ac monumentorũ aditus exornari. Quod a.M. Tullio refertur.Idem Accius cum iter faceret in Aſiam diuertit ad Poetam Pacuuiũ: qui Tarẽti agebat: Cumq; eo dies aliquot verſatus eſt: & cum Atreũ ſuam illi recitaret: Laudauit eam Pacuuius: & ſimul grandia inqt & ſonora eſſe:quæ ab Accio ſcripta forent:Videri tamen ſibi duriuſcula: & ſubacida.Quod Accius qdem minime negauit nec ſe inqt pœnitere:quoniã idem ferme ingeniis ſolet accidere quod pomis:quæ em̃ dura admodũ & acerba naſcuntur paulatim mitia fiunt: atq; perfectiora redduntur. Quæ vieta gignũtur:& mollia:nunq̃ ad veram frugem & maturitatem perueniunt. Sic inqt Accius ſentiendũ eſt de hominum ingeniis.Statura fuit admodũ breui:vt a C.Plinio refertur: & ſi imaginem ſuam collocauit in æde camœnarũ prægrãdi forma Citantur eiuſdem Accii fabulæ cõplures a noſtris grammaticis:vt Phœnicæ: Menalippus:Epigoni:Medea:Alcmeon:Prometheus:Philoctetes:Atreus: Neoptolemus. M.Cicero præcipue nominat Brutũ & argonautas: in qua tragœdia magnopere laudatum eſt illud carmen de argo naui quod admirabũdus paſtor refert: nos illud ſubiiciemus:vt æſtimari facilius poſſit:de ingenio & doctrina Poetæ Accii.

Tanta moles labitur.
Fremebunda ex alto ingenti ſonitu:& ſtrepitu.
Præ ſe vndas voluit vertices vi ſuſcitat.
Ruit prolapſa pelagus reſpergit:profluit.
Ita dum interruptum credas nimbum voluier:
Dum quod ſublime ventis expulſum rapier
Saxum:aut procellis vel globoſos turbines
Exiſtere ictos vndis concurſantibus
Niſi quas terreſtres pontus ſtrages conciet.
Aut forte triton fuſcina verrens ſpecus
Subter radices penitus vndanti in freto:
Molem ex profundo Saxeam ad cœlum eruit.

Fuit inter alios & Accius labeo: cuius Iliadem Perſius notauit: ceu imperitum opus:& inſaniæ plenum.Sed alibi dicemus de Accio labeone.

Pub.Terentius Caput.VIII.

P.Terentius Poeta comicus carthaginenſis patria fuit: Romã perductus traditur cum in tenera ætate foret:qbus potiſſimũ bellis id acciderit parũ compertũ eſt:vt refert Aelius Donatus ex Feneſtellæ cõmentariis.Illud pro certo conſtat:eum Romæ diligentia Terentii Lucani Patroni accurtate inſtitutum atq; liberalibus diſciplinis eruditũ.Cumq; facilitate ingenii & elegantia imprimis excelleret:breui conſecutus eſt: vt a Terentio patrono eſſet manumiſſus ꝗcr ea tempora in ſcæna floruit:qbus præclari atq; egregii ciues Romæ habiti ſũt.M.Marcellus Pub. Scipio.Q.Fabius maximus: neq; deſunt authores qui ſcribant eundem Terentium maxima familiaritaæ vixiſſe. Cum Pub.Scipione: &.C.Lælio.Sæpeq; ſolitũ apud nobiliores ciuitatis cœnitare:qua in re dum placere illis omni opera nitit̃: Eorũq; cõmodis inſeruire ad ſummam inopiam traditur redactus.Statium p̃terea cæciliũ: qui ſcribendis comœdiis excelluit:magna diligẽtia obſeruauit. Eiq; ſuas fabulas more veterum recitare conſueuit.Comœdias.vi. cõpoſuit: Eaſq; ab Apollodoro & Menandro Poetis græcis in ſermonem latinũ conuertit. Tanta ſermonis elegantia & ꝓprietate:

vt eruditorũ iudicio nihil perfectius : aut abſolutius in eo ſcribendi genere habitũ ſit apud latinos. Secutus eſt in his. Q. Ennium. M. Plautũ: & Næuiũ : vt ipſe teſtatur cũ ſuis calumniatoribus reſpõdet. Phormionem & Hecyram ab Apollodoro tranſtulit: reliquas quattuor a Menandro. Aelius Donatus qui complura diligentiſſime de hoc Poeta ſcribit: cum alia multa in eo cõmendat: tum præcipuum dicit quod in ſcribendis fabulis ea arte vſus eſt: vt & morem antiquũ retinuerit: & ita tẽperauerit affectus vt neq; ad tragicam magnitudinem intumeſcat: neq; abiiciatur ad hiſtoricam: quod minime factũ eſt inquit a Plauto: Afranio & cæteris comœdiarum ſcriptoribus. M. Cicero in epiſtola ad. T. Atticum refert. P. Terẽtium eſſe optimũ authorem latinitatis eiuſq; fabulas multos exiſtimaſſe propter elegantiam ſermonis a. C. Lælio ſcriptas. Quã opinionem idem Terentius maxime ſcribitur confirmaſſe: quo magis calumniatores ſuos in odiũ traheret. Sic enim refert in Adelphis fabula ſub perſona prologi.

Quod illi maledictum vehemens exiſtimant:
Eam laudem ducit maximam: Cum illis placet:
Qui vobis vniuerſis & populo placent.
Quorum opera in bello: in ocio: in negotio:
Quiſq; tempore vſus eſt ſine ſuperbia

Horatius Flaccus veterum poetarũ optimus cenſor in Cæcilio grauitatem: in Terentio artem conſtituit qua inter cæteros comicos mirifice excelluit. Quod & Quintilianus videtur ſentire in libris ad Marcellum Victorium. Sed idem tamen inqt maiorem gratiam habuiſſet: ſi intra trimetros conſtitiſſet. Auſonius quoq; Vergiliũ Homero: Terentiũ Menandro adiungit: Eiq; elegantiam latini ſermonis pcipue tribuit.

Tu quoq; qui latium lecto ſermone Terenti
Comis: & aſtricto percurris pulpita ſocco.

Traditum eſt illum poſt editas aliquot Romæ fabulas in græciam adnauigaſſe : quo facilius diſciplinas græcorũ atq; inſtituta perciperet. Plurimaſq; fabulas a Poeta Menandro in latinum conuertiſſe : quæ facto naufragio perierunt. De obitu illius varia ſcribunt authores: in arcadia obiiſſe cum alii plures teſtantur : tum poeta Auſonius ob nimiũ dolorem amiſſarũ fabularũ quas ipſe naui præmiſerat. De forma illius atq; effigie referunt cõplura ab Aelio Donato: qui eiuſdem Comœdias magna eruditiõe interpretatus eſt. Argumenta illa quæ Terentianis fabulis præponuntur : a Sulpitio Apollinari illuſtri grãmatico compoſita ſunt. Quod cũ aliis multis argumentis: tum maxime antiquitate Codicum pbari poteſt: In quibus nomen Sulpitii legitur.

C. Lucilius. Caput. IX.

C. Lucilius Satyrarum ſcriptor hiſdem prope temporibus floruit: quibus Poeta Accius Sex. Turpilius & Statius cæcilius in Scœna celebres habiti ſunt: ex arunca vrbe Auſoniæ fuit. Quocirca alumnus arũcæ vocatus eſt a Iunio Iuuenale: Parentes habuit ſatis nobiles: & vt qdam grammatici tradunt : fuit auunculus Cneo Pompeio. Illud imprimis manifeſtũ eſt fuiſſe Luciliũ ingenio acerrimo: & in ſcribendis verſibus feſtiuo & vrbano. Amicos habuit. Q. Actam Poetam Comicum Albutium: Lapathum: Albinum: &. C. Perſium (qui eſt appellatus ab antiquis doctiſſimus) ad quos ſcribere etiam conſueuit. Præter alios omnes. Q. Philocomũ familiariſſime coluit. Idem Lucilius primus cœpit ſcribere Satyras: maximeq; inſectatus eſt Rutilium Lupum: Carbonem. L. Tubulum: & alios plures quorũ ſcelera atq; flagitia ferre æquo animo nõ poterat. Fuit enim Lucilius optimis moribus : & alienæ iniquitatis acerrimus accuſator. Satyrarũ libros ſupra. xxx. compoſuit: vti Varro &

alii grammatici oſtendunt. Neq; me præterit. Q. Philocomũ & Lælium Archelaum fuiſſe authores: vt Lucilii Satyræ in libros referrent: quod a Suetonio ſcribitur. Nam grãmatici veteres cenſoria virgula vtebantur: poetarũq; carmen in libros diuidebãt vt. C. Octauius Neuii opus de bello punico &. Q. Varguntejus Ennianos annales. Horatius Flaccus lutulentũ vocat Luciliũ: & in ſcribendis carminibus incompoſitũ qua in re magni authores ab eo diſſentiunt: præcipueq; Gellius & Fab. Quintilianꝰ cuius verba ſubiiciemus. Satyra q̃dem tota noſtra eſt: in qua primus inſignem laudẽ adeptus eſt poeta Lucilius qui quoſdam ita deditos ſibi habet amatores: vt eum non eiuſdem modo operis authoribus: Sed omnibus Poetis præferre nõ dubitent. Ego q̃tum ab illis: tantũ ab Horatio diſſentio: qui Lucilium fluere lutulenter: & eſſe aliquid quod tollere poſſis: putat. Nã eruditio in eo mira: libertaſq; & acerbitas: & un ãbde ſalis. Hadrianus Imperator eundem Lucilium omnibus Poetis præponebat: qui Satyram ſcripſiſſent. Metrophanem ſeruum habuit: cuius fidem atq; induſtriam in Satyris commendauit. Mortuus eſt vrbe Neapoli eodem prope anno: quo Furius Bibaculus natalem habuit. Neq; deſunt authores qui ſcribant publico funere Luciliũ fuiſſe elatum. Cum annum ætatis ſextum & quadrageſimum impleuiſſet.

Sex. Turpilius. Caput. X.

SEx. Turpilius Poeta comicus ingenio facili fuit: & in fabulis componendis idoneo. Quocirca tantũ nominis conſecutus eſt in ſcæna vt comœdiæ Turpilianæ magnopere probatæ ſint a Romanis ciuibus. Inuenio apud veteres grãmaticos hunc Turpiliũ: ſumma beniuolentia coniunctũ fuiſſe. Pub. Terẽtio: & in hiſdem ludis vtriuſq; fabulas aliquando actas. Vulca. Sedigitus ſeptimũ locum Turpilio dedit inter comicos Poetas. Eũq; Luſcio. Q. Ennio & Trabeæ præponit. Nonius Marcellus in cõmentariis ad filium. xv. Comœdias nominat quæ a Turpilio compoſitæ fuerunt. In q̃bus legendis atq; obſeruandis diligentiam ſuam atq; ſtudium ꝓbat. Citatur in philopatro: in lemnis: in demetrio: in bethonibus: in pedis: in epiclero: in canephoro: in traſilione: in demiurgo Hecyra paraterusa & Leucadia. Lyndia quoq; in magno p̃cio habita eſt a grãmaticis in qua cõmendantur præcipue hi ſenarii de officio & ratione viuendi.

Profecto: vt quiſq; omnino contentus fuit
Ita fortunatam vitam duxit maxime
Vt Philoſopbi aiunt iſti: quid vis ſat eſt.

Authores ſunt qui referant hunc Turpilium ad extremam pene ætatem acceſſiſſe: & in ſinueſſana Vrbe periiſſe hiſdem pene temporibus quibus Furius Bibaculus natalem ſuum habuerit.

Gn. Matius. Caput. XI.

GN. Matius mimorum ſcriptor in magno p̃cio habitus eſt: quod cum alii plures. Tum. Au. Gellius teſtatur in Atticis cõmentariis. Ingenio fuit eleganti & facili. In ſuis aũt mimis quos vocauit mimiambos: verba q̃dam noua & perlepida poſuit: vt grãmatici obſeruarunt. Iulianus Rhetor vir multiplici eruditiõe ornatus permultum delectatus traditur Matianis fabulis. Propter natiuũ quendam leporem: & mirificam illorum ſuauitatem: maximeq; hos verſus cõmendabat.

Iam tonſiles tapetes ebrii fuco.
Quos concha purpura imbuens venenauit.

Et item

Sinu amicam reficere frigidam caldo.

Columbatim labra conſerens labris.
Quapropter edulcare conuenit vitam
Curaſq; acerbas ſenſibus gubernare.
Idem Matius: vt qdam exiſtimát: cõpoſuit opus hexametris verſibus quod inſcriptũ eſt de Iliade. Cuius carmen. M. Varro & alii grammatici quandoq; citant: Sed hac in re parum conſentiunt veteres authores. Maurus Terentianus de Poeta Matio facit mentionem: eiúſq; mimiambos vt elegantes: & lepidos celebrat. Fuit alter Matius Romanus ciuis: & amicitia Octauii Cæſaris nobilis: qui primus Tonſilia nemora excogitauit.

L. Afranius. Caput. XI.

L. Afranius Poeta comicus hiſdem ferme tẽporibus in Vrbe claruit qbus Poeta Terentius & Sex. Cæcilius in ſeniũ vergebant. Vulcatius Sedigitus Afraniũ hunc nõ numerat inter cæteros comicos. Operam ſuam atq; diligẽtiam poſuit in togatis fabulis cõponendis. Sunt enim togatæ illæ in qbus de rebus Romanis ageretur a toga denominatæ: In his primũ locum obtinuit: vt a veteribus tradiť. Menãdrum Poetam pcipue imitatus eſt: ſtilo & orationis charactere: quocirca ſic Horatius in epiſtola ad Octauium Auguſtum.
Dicitur Afrani toga conueniſſe Menandro:
Furius Albinus & Macrobius aſſerunt Afranium ipſum permulta a Menandro ſumpſiſſe: quod ille etiã libere atq; ingenue profeſſus eſt: vt omnibus aperte demõſtraret: q̃ modeſtus: atq; ingenuus foret: itaq; in cõpitalibus ita reſpõdet ſuis obtrectatorib⁹.
Fateor ſumpſi non a Menandro modo.
Sed vt quiſq; habuit: quod conueniret mihi.
Quod meum poſſe melius facere credidi.
Cumq; ingenio ac ſalibus excelleret: ſententias paſſim: & acute dicta: inſerebat ſuis fabulis: nõ ſine ſumma elegantia: & mirifica venuſtate: q cum alii multi: tum. M. Cicero teſtatus eſt. Culpatur a Quintiliano Afranius: q in ſuis argumentis amores proprios paulo impudentius vulgauerit. In togatis inquit excellit Afranius: vtinamq; nõ inquinaſſet argumẽta puerorũ fœdis amoribus mores ſuos faſſus. A. Gellius permultum Afranio tribuit: præcipueq; illud carmen putauit cõmendãdum: in quo de ſapientia ſic loquitur.
Vſus me genuit: mater peperit memoria:
Sophiam me graii vocant: vos ſapientiam.
Citatur idem Afranius perſæpe ab antiquis grãmaticis: in Augure: in Conſobrinis: in Cinerario: in Cõpitalibus: in Brunduſinis: in Fratribus: in Homine: in Incendio: in Emancipato: in Prodito: in Patella: in Roſa: in Suſpecta: in Sella: in Talione De obitu ipſius nihil apud veteres legimus.

Fabius Dorſennus. Caput. XII.

Fabius Dorſẽnus inter Comicos poetas relatus eſt ab antiquis authoribus. Vulcatius ſedigitus (qui de poetis ſcripſit) minime hunc nominat: quocirca veriſimile eſt: minus nobilem fuiſſe habitum. Horatius in epiſtola ad Cæſarem Auguſtum: cum de comœdia diſſerit: de Plauto: & Dorſenno agit: eorũq; fabulas ſatis celebres in ſcænis demonſtrat. Sic enim de Dorſenno.
Quantus enim Dorſennus edacibus in paraſitis
Q̃ non aſtricto percurrat pulpita ſocco
Geſtit enim nummum in loculos demittere: poſthac

Securus cadat: an recto ſtet fabula talo.
Idem Dorſennus a Plinio cõmendatur in comœdia achariſtione: quo loco verſiculos eius affert: Feſtus quoq; Pompeius Afranium & Dorſennum poetas citat: cum de temeto loquitur: & hunc ſenarium lepidiſſimũ Dorſenni repetit.
Sequimini præminaciæ: ſequimini temeti timor.
Hic eſt ille Fabius Dorſennus (quantũ exiſtimare poſſumus) In cuius monumento carmen hoc legebatur: vt ab Anneo Seneca relatum eſt.
Hoſpes reſiſte: & philoſophiam Dorſenni lege.
In nummis præterea vetuſti æris ita legitur DORSEN.P. cũ effigie barbata: vt Priſci illi Romani fuerunt.

.M.Attilius.Caput.XIII.

M.Attilius in ſcribendis tragœdiis nobilis habitus eſt: iudicio veterum. M.Cicero ſic eum nominat: vt Poetam duriſſimũ: cum ſcribit ad Pompeium Atticum. Fabius Quintilianus Pacuuium & Acciũ enumerauit: qui in tragœdia excelluiſſent: de Attilio omiſit. Conſtat hunc ſecutũ fuiſſe Poetam Sophoclem: & aliquot fabulas in latinũ conuertiſſe: in qbus duriorem ſe præſtitit: ob eamq; rationem a Licinio: ſcriptor ferreus vocatus eſt: vt teſtatur. M.Cicero. Quo loco de electra illius fabula meminit in libris de finibus. Relatũ ꝑterea eſt in ludis. C. Cæſaris: quædam fuiſſe cantata ad miſeratiõem illius cædis contra interfectores: & ex Pacuuio in armorum iudicio: & ex Attilio in Electra. Et ſi apud Suetonium grãmatici noſtri decepti ſunt: cum paulo imprudentius Accium pro Attilio ſcripſerint. Vulcatius ſedigitus Attilium Poetam refert inter Comicos nobiles: eumq; poſt Neuiũ & Licinium collocat. Quidam exiſtimarũt eũdem eſſe: mihi parũ adhuc compertũ eſt: in tanta rerũ obſcuritate. De obitu & moribus illius nihil aliud legimus in veterũ monumẽtis.

.Q.Trabeas.Caput.XIIII.

Q.Trabeas comœdiæ auctor: in ordine Comicorum relatus eſt a Vulcatio ſedigito. Locum Octauũ obtinuit poſt Terentiũ & Turpiliũ: de qbus cõmode diximus. Mentio de hoc trabea fit a veteribus grãmaticis: qui perſæpe citãt eius fabulas. M.Cicero minime dubitauit cõmendare eundem Trabeam: carmẽq; illius locis multis referre. Sunt qui credant: in ſcribendis togatis ꝑſtitiſſe: quod & Sex. Pompeius demonſtrat. Laudantur a.M.Tullio hi verſus Trabeæ: In qbus credulitas amantis: ac nimia geſtientis animi lætitia lepide & eleganter deſcribitur.

Læna delinita argento: nutum obſeruabit meum:
Quid velim: quid ſtudeam: aduenien s digito impellam ianuam:
Fores patebunt: de improuiſo Chriſis vbi me aſpexerit
Alacris obuiam mihi veniet: complexum exoptans meum.
Mihi ſe dedet: fortunam ipſam: anteibo fortunis meis.

Ex his colligitur: quantum ſalis: atq; vrbanitatis in Poeta Trabea fuerit.

Cn.Aquilius.Caput.XV.

CN.Aquilius in ſcribendis comœdiis nõ ignobilis habitus eſt: vt teſtatur. M. Varro: Vulcatius ſedigitus nullam mentionem de hoc Aquilio fecit: in his verſibus: qui de Comicis Poetis leguntur. Quocirca exiſtimandũ eſt: illius fabulas: nõ fuiſſe in magno admodũ precio. Relatum eſt ab antiquis grãmaticis: Comœdias aliquot Plauti: falſo inſcriptas Aquilio: ſicuti Boethiam: de qua idem Varro patum conſtanter diſſeruit: ſi Gellii cõmentarios paulo diligentius legamus. Illud affirmatur de Aquilio: eũ plæraſq; fabulas a Menandro Poeta tranſtuliſſe: quod & Pu.

Terẽtius & Sex. Cæcilius factitarũt. De. C. Aquilio diximus alibi: qui iuriſperitꝰ fuit: ac formulas de dolo malo protulit: in q̃bus de ſimulatiõe: & diſſimulatione ageretur.

C. Licinius Imbrex. Caput. XVII.

C. Licinius Imbrex inter eos Poetas refertur: qui Comœdias ſcripſerunt: Vulcatius ſedigitus (cum de Comicis ſcriptoribus iudiciũ facit) Licinio multũ tribuit: eũq; nõ Attilio tantũ & Ennio p̃poſuit: Sed & Turpilio atq; Terentio. Grãmatici veteres citant aliquot Licinii comœdias: vt Næuiam & Neæram. De qua Gellius in Atticis noctibus ſcribit: quo loco de cõprecationibus deorum diſſerit Afferuntur hi verſus ex Neæra Licinii.

Nolo ego Neæram te vocent: ſed Nerienem
Cum quidem marti es in connubium data.

Sex. quoq; Pompeius ita Licinium nominat: vt Poetam maxime lepidum: atq; vrbanum. Hæc ſunt fere: quæ apud veteres de Poeta Licinio obſeruauimus.

Q. Nouius. Caput. XVIII.

Q. Nouius attellanarũ ſcriptor illuſtris eſt habitus. Grãmatici veteres: cum de ipſius ingenio & doctrina diſſerũt: permultũ illi concedunt. Aurelius Macrobius probatiſſimum Poetam hunc vocat inter eos authores: qui Attellanas fabulas ediderunt. Qua in re poſt Nouiũ inquit Pomponius atq; Mõmius præclari habentur. Scripſit Nouius cõplures comœdias: in q̃bus magnopere probauit ingenium ſuum atq; vrbanitatem. Citatur maxime in his fabulis hoc eſt: In Fullonico: in Exodio: in Virgine prægnante: in Pedio: in Dotata: in Gallinaria: in Geminis: in Partu. De q̃bus multa leguntur in cõmentariis Nonii Marcelli: & ſi pro Nouio quandoq; Gn. Neuium temere ſcriptum ſcio. Hæc ſũt quæ de Poeta Nouio adnotauimus. De obitu illius: nihil apud antiquos authores legimus.

PETRI CRINITI PRAEFATIO LIBRI SECVNDI DE POETIS LATINIS AD COSMVM PACCIVM PONTIFICEM ARRETINVM.

IN priore libro Coſme Pontifex Arretine eos Poetas complexi ſumus: qui rudi adhuc Roma: et populo armis occupato magna diligentia conati ſunt ciues ſuos inſtruere: fabuliſq; editis illorũ ingenia delectare. Nam ciuitas ipſa Imperio aucto & rebus proſpere geſtis incredibile dictu eſt: q̃ breui tempore in omni ſtudiorũ genere profecerit. Adeo valet humanũ ingenium in præclaris etiam inſtitutis: vbi illud valde intẽderis. In hoc libro eos relaturi ſumus: qui plura indies ac meliora ſcripſerunt apud latinos: accedemuſq; ad ætatem Pub. Vergilii: ne quid deſiderari ab aliquo poſſit in opere inſtituto percenſendi veteres Poetas. Mihi eñ diligenter intuenti ſtudia hæc noſtra: & antiquorũ diſciplinas animo repetenti neceſſarium præcipue videt̃: ea in re maxime laborem ponere: qua me ipm̃ inſtruere poſſim: & aliorum præterea ingenia excitare. His p̃ſertim temporibus: q̃bus pauciſſimi omnino reperiuntur: qui intenti admodũ ſunt in hoc egregio ac liberali officio litterarum. Tu vero ita accurate ac diligenter (vt video) aduigilas vt vnus propemodũ in ciuitate noſtra habearis: qui ſollerti animo conſiſtas in præſidio bonarũ litterarum: puteſq; in tantis Italiæ fluctuantis periculis minime deferendũ tibi tam inſigne atq; optimum Inſtitutum: quo poſſis familiam tuã exemplis illuſtribus ornare: ac perpetuis tuarũ

vigiliarum monumentis immortalem ſtatuere: Sed alias de re hac agetur cõmodius. Interim accedemus ad. T. Lucretium: qui de rerum natura primus apud latinos diligenter atq; erudite carmen compoſuit.

T. Lucretius Charus. Caput. XIX.

T. Lucretius Charus ex Lucretiorum familia natus creditur: Quæ Romæ inſignis: & peruetuſta habita eſt. Paulo antiquior fuit Terentio Varrone &. M. Tullio: vt quidam ſcripſerunt: quod eſt obſeruatum diligenter. Quoniam in his annalibus (quos a græcis habemus) complura falſo expoſita ſunt: contraq; rationem temporum peruerſe ſignata. Ingenio ſummo traditur fuiſſe: & in ſcribendis carminibus maxime excitato, ſolebat enim per interualla temporum ad carmen accedere non ſine quodam animi furore: vt veteres authores oſtendunt: hinc illud Statii.

Et docti furor arduus Lucreti.

Fabius Quintilianus (cum de latinis Poetis diſſerit) Aemilium Macrum: & . T. Lucretium præſtare elegantia teſtatur: Sed ipſius Lucretii carmen multum difficultatis retinere: quæ res non modo propter ipſam materiam illi contigit: Sed etiam propter egeſtatem linguæ: & rerum nouitatem: vt ille inquit. Scripſit libros ſex de rerũ natura: in quibus Epicuri doctrinam & Empedoclem Poetam ſecutus eſt: cuius carmen atq; ingenium vehementer admiratur. Neq; deſunt qui ſcribant: Fuiſſe Lucretii opus a. M. Tullio emendatum. Quocirca veriſimile eſt: propter importunum obitum ab eo imperfectum atq; incmendatum relictum. Q. frater plurimũ Lucretii verſibus conceſſit: & in eius opere multum eſſe artis: atq; ingenii refert: neq; mirari oportere: Si Lucretii verſus duriores interdũ videntur & quaſi orationi ſolutæ ſimiles: Fuit hoc proprium illis temporibus: vt optime teſtatur apud Macrobium Furius albinus. Cuius verba hæc ſunt. Nemo debet antiquiores Poetas ea ratione viliores putare: ꝙ eorum verſus nobis ſcabri videntur. Ille enim ſtilus maxime tum placebat: diuq; laborauit ætas ſecuta: vt magis huic molliori ſtilo acquieſceret. Itaq; minime defuerũt Imperantibus etiã Veſpaſianis: qui Lucretium pro Vergilio: & Lucilium pro Horatio legerent. Idem Lucretius miſit ſuum opus ad. C Memmiũ. L. Memmii filium: qui a deuicta Achaia cognomen accepit: & vrbem Corinthum diruit: ſigniſq; ac tabulis ſpoliauit. Non me præterit alios in hoc diſſentire: Sed hi quidem dum parũ diligenter temporum rationem obſeruant: facile refelli poſſunt. Publius Vergilius non modo verba aliquot accepit ex poematis Lucretii: Sed locos pene integros ab eo tranſtulit: quod & grammatici veteres accurate notarunt. De hoc autem Lucretii opere illud a Publio Ouidio ſcribitur.

Carmina ſublimis tum ſunt peritura Lucreti:
  Exitio terras cum dabit vna dies.

Periit ætate integra: cum paucos annos ſupra. xl. impleuiſſet. Euſebius tradit: tanto eum furore percitũ fuiſſe aſſumpto amatorio poculo: vt propria manu ſe interfecerit quo tempore (vt quidam teſtantur) P. Vergilius virilem togam aſſumpſit. Gn. Pompeio &. M. Licinio Craſſo iterum Coſ. Inter alios veteres nominatur Lucretius Poeta Comicus: vt a Fulgentio relatum eſt in commentario de priſcis verbis.

L. Pomponius Bononienſis. Caput. XX.

L. Pomponius Attellanarum ſcriptor: hiſdem ferme temporibus in vrbe præſtitit: quibus Laberius: Publius: & Iulius Calidius: vt in latinis Annalibus relatum eſt. Euſebius & alii Bononienſem hunc faciunt. Ingenio perurbano dicitur fuiſſe: & in notandis hominum moribus maxime feſtiuo. Sunt enim Attellanæ

fabulæ ab Attella vrbe appellatæ in quibus Poetæ veteres ſolebant varios iocos atq̧ ſales vernili quadam dicacitate admittere. De his Pomponii Attellanis .M. Cicero: & Anneus Seneca pluribus locis meminerunt. Ingeniumq̧ Pomponii vehementer commendant. Nonius Marcellus magna diligentia obſeruauit has Pomponii fabulas: quod ipſum colligitur ex illius cōmētariis in quibus ſupra triginta eius Comœdias nominat. Citatur Pomponius ſæpe ab antiquis grammaticis: in Aleonibus: in Proſtibulo: in Pannuceatis: in Nuptiis: in Porcaria: in Priuigno: in Piſcatoribus: in Ergaſtulo: in Patruo: in Aſina: in Ruſtico: in Dotata: in Decuma Fullonis: in Præcone poſteriore: in Buccone: in Macchis Geminis: in Verre ægroto: in Piſtore: in Syris: in Medico: in Maiali: in Sarculario: in Augure: in Petitore: in Annulo poſteriore: in Præfecto: in Ariſta: in Hirnea: in Porcetra. Itidem in Marſupio: in Aeditumo: in Auctorato: in Satyra: & in Gallis tranſalpinis. Gellius præterea: & Priſcianus de Attellanis Pomponii ſæpe agunt: pluresq̧ verſiculos afferunt: ex quibus intelligi poteſt quantum præſtiterit gratia & ſalibusq̧. De Pomponio ſecundo (qui fuit ſcriptor Tragœdiarum: & clariſſimus ciuis) ſuo loco dicemus.

Decius Laberius. Caput. XXI.

Decius Laberius eques Romanus fuit: & in ſecunda dignitate: q̄diu vixit ſe continuit. Studiū atq̧ operam poſuit in ſcribendis mimis: qua in re non mediocrem laudem conſecutus eſt iudicio. M. Tullii: & aliorum. Moribus præclaris: & ingenio vrbano fuit. Libertate tanta in accuſādis vitiis: vt libertatis nomen excederet. Quo nomine. C. Cæſar magnopere commotus eſt: neq̧ prædicare deſtitit acceptiores ſibi eſſe Publii mimos q̄ Laberii. Traditū eſt a Sulpitio Apollinare: & Gellio in Atticis commentariis Laberium ipſum in ſuis fabulis quæpiam poſuiſſe paulo duriora: ac minus latina: & ob id a quibuſdam Criticis in ordinem coactum: Sed Macrobius & Anneus Seneca Plurimum Laberio concedunt: q̧ in eius mimis nō minus ſententiarum: q̄ lepiditatis foret. Quod ipſum teſtari poſſent ea carmina: quæ a noſtris grammaticis referuntur. Nonius Marcellus & alii veteres maxima diligentia Poetam Laberium obſeruarunt. Eumq̧ citant ſæpiſſime in his mimis hoc eſt: in Virgine: in Gemellis: in Necromantia: in compitalibus: in Lacu Auerno: in Aquis calidis: in Coloratore: in Catulario: in Sororibus: in Tuſco: in Cropio: in Nuptiis: in Gallis: in Cacomenone: in Saturnalibus: in Alexandrea: in Ephebo. Idem Laberius mimos ſuos egit in maxima celebritate: donatuſq̧ eſt ampliſſimis præmiis: ac iure ſedendi in quattuordecim gradib⁹. Proindeq̧ factus nobilior aucta dignitate rogatus eſt a. C. Cæſare: & perhumaniter inuitatus: vt in ſcænam prodire vellet: & mimos ipſe agere. Quos tum aſſidue componebat: qua in re Laberius neceſſario ſe coactum reſpondit: nihil tanto viro denegare. Cui & ipſi dii omnia tribuiſſent.: Sed hoc iudicari melius poterit ex ipſis Laberii verſibus: quos in fabulæ prologo inſeruit. Nos hoc loco illos adiiciemus: vt facilius extimari poſſit: quantum iacturæ fecimus in Laberianis mimis.

Neceſſitas: cuius curſus tranſuerti impetum
Voluerunt multi effugere: pauci potuerunt:
Quo me detruſit pene extremis ſenſibus
Quem nulla ambitio: nulla vnq̄ largitio
Nullus timor. vis nulla: nulla authoritas
Mouere potuit in iuuenta de ſtatu:

Ecce in ſenecta vt facile labefecit loco
Viri excellentis mente clemente edita
Submiſſa placide blandiloquens oratio.
Etenim ipſi dii negare:cui nil potuerunt:
Hominem me negare quis poſſet pati.
Ergo bis trigenis annis actis ſine nota
Eques Romanus Lare egreſſus meo:domum
Reuertar mimus:nimirum hoc die
Vno plus vixi mihi:q̃ viuendum fuit.
Fortuna immoderata in bono æque atq; in malo
Si tibi erat libitum litterarum laudibus
Floris cacumen noſtræ famæ frangere.
Cur cum vigebam membris præuiridantibus
Satis facere populo:& tali cum poteram viro
Non flexibilem me concuruaſti:vt carperes
Nunc me deiicis:quo quid ad ſcænam affero.
Decorem formæ:an dignitatem corporis.
Animi virtutem:an vocis iocundæ ſonum
Vt hedera ſerpens vires arboreas necat
Ita vetuſtas amplexu annorum necat
Sepulchris ſimilis nihil niſi nomen retineo.

Qui verſus a Laberio ipſo ſub perſona Syri pronunciati ſunt.Cumq; inter agendum quaſi cæſus ab hero:exclamaret:iniecit hunc Senarium.

Porro Quirites libertatem perdidimus.

Et paulo poſt adiecit.

Neceſſe eſt:multos timeat:quem multi timent.

In quo notari Cæſarem populus Romanus exiſtimauit coniectis in eum oculis. Hinc Cæſar palmam tranſtulit ad Poetam Publium: qui in eadem ſcæna mimum agebat. Laberium vero donauit annulo aureo:quingentis.HS.additis:tum Laberius perſpecto ingenio Cæſaris in ſequenti commiſſione interiecit hos verſus.

Non poſſunt primi eſſe omnes omni tempore
Summum ad gradum cum claritatis veneris
Conſiſtes ægre: citiuſq;: q̃ aſcendis decidas.
Cecidi ego: cadet qui ſequitur:laus eſt publica.

Ad extremam ſenectutem acceſſit: corpore valido: & ſenſibus integris. De obitu nihil hactenus legimus.

Q.Catullus.Caput.XXII.

Q.Catulus ex catulorum familia illuſtri natus:ingenio præclaro fuit:& ad carmen faciendum mire accommodato. Dilectus maxime eſt a .C.Cotta: & .L. Craſſo propter elegantiam ingenii:& morũ ſuauitatem. Idem Catulus tam venuſte atq; egregie luſit epigrammata: vt ab antiquis auctoribus relatum ſit: nihil apud latinos aut græcos legi poſſe mundius:preſſius: aut venuſtius. Q. Catuli epigrammatis. Traditum eſt fuiſſe illum facili animo & procliui ad amores ac delitias. Itaq; Roſcium Gallum præcipue dilexit: qui tum adoleſcens eleganti forma: & indole optima florebat:Etſi oculos peruerſos habuit:vt.M.Cicero:& Diomedes grammaticus teſtantur. Epigramma autem lepidiſſimum.Q.Catuli celebratum eſt a Marco

Tullio de forma Roſcii:quod apponemus.

Conſtiteram exorientem auroram forte ſalutans
  Cum ſubito a læua Roſcius exoritur.
Pace mihi liceat cæleſtes dicere veſtra
  Mortalis viſus pulchrior eſſe Deo.

Laudatur & illud maximis laudibus : quod ad Theotimum ſcribit: vt relatum eſt in commentariis Atticis:

Aufugit mi animus:credo vt ſolet ad Theotimum
  Deuenit:ſic eſt:perfugium illud habet.
Quid ſi non interdixem:ne illum fugitiuum
  Mitteret ad ſe intro:ſed magis eiiceret.
Ibimus quæſitum:vtrum ne ipſi teneamur.
  Formido:quid agam:da Venus conſilium.

Hic eſt ille.Q.Catullus:qui cum Mario conſule familiariter vixit: & a Marco Tullio magnopere laudatus eſt:q; Archiam Licinium : & amare : & probare poſſet. De Quinto Catullo viro cenſorio (qui dedicauit capitoliũ) dicetur a nobis cõmodius.

Q.Atta.Caput.XXIII.

Q. Atta togatarum ſcriptor habitus eſt : & in his componendis magnogere a quibuſdam commendatur. Sunt qui referant eundem Romæ verſatum his temporibus fuiſſe:quibus Pomponius Bononienſis in ſcæna floruit: & Plotius Gallus in tradendis præceptis rhetorices præſtitit.Horatius flaccus in ea epiſtola (qua loquitur de latinis Poetis) videtur Attæ fabulas notare: indignaſq; exiſtimare:vt a Romanis ciuibus tanto ſtudio:atq; attentione audirentur.

Recte nec ne crocum:floreſq; perambulet Attæ
Fabula:ſi dubitem:clamant periiſſe pudorem
Cuncti pene patres:ea cum repræhendere coner:
Quæ grauis Aeſopus:Quæ doctus Roſcius egit.

Citantur ſæpe a latinis grammaticis comœdiæ. Q. Attæ. Quocirca veriſimile eſt in magno precio illas fuiſſe habitas. Gellius qdem & alii citant eum in Conciliatore:in Aedilibus: in Tyrone proficiſcente. Traditũ eſt cognomen Attæ illis eſſe impoſitũ: qui eo vitio pedum laborant:vt videant̃ magis initi plantis:ꝗ libere ambulare.Iſidorus nominat Attam in Satyris:quo loco de cæreis & graphiis diſſerit. Sed parũ mihi compertum an ad hunc ipſum referri oporteat.Seruatum eſt in latinis annalibus Attam Romæ periiſſe: & in via præneſtina ſepultum:ſecundo ab vrbe miliario.

Publius Syrus.Caput.XXIIII.

PVblius natione Syrus in ſcribendis mimis operam poſuit:ac in magno precio his tẽporibus habitus eſt: quibus.M.Cicero: & Nigidius Figulus perierunt:vt in latinis annalibus notatum.Idem Publius(vt ſcribit Macrobius) cũ puer deduceret̃ ad patronũ domũ facile illũ ꝓmeruit : cũ gratia & decore formæ: tum ſalibus atq; ingenio.Quibus rõnibus factũ eſt:vt a domino manumiſſus eſſet:& maiori diligentia:ꝗ antea diſciplinis liberalibus erudit⁹: breuiq; tanto profecit:vt in fabulis cõponẽdis magnã nominis celebritatẽ ſit adeptus Referunt̃ ab Auieno dicteria quædam Publii:in quibus mira feſtiuitas:atq; incredibilis comitas apparet.Iulius Cæſar palam ꝓfeſſus eſt ſibi acceptiores fuiſſe Publii mimos:ꝗ Laberii propter ſententiarũ grauitatẽ atq; ſingularem elegantiã.Quocirca ꝑlatus illi eſt : & in ſcæna victor

pnunciat⁹ Caſſius quoqꝫ Seuerus tantũ cõcedebat Publianis mimis: vt eius carmen diſertiſſimũ vocaret. Neqꝫ illud omittendũ eſt: ꝙ idem Publius in ludis Cæſaris oẽs illos longe ſupauit: Qui carmen in ſcænã attulerint: in quorũ numero Dec. Laberi⁹ fuit. Nos hoc loco verſiculos aliquot referemus ex illius mimis: qui ab antiquis authoribus in ſummo precio habiti ſunt: & perinde accepti: ac ſententiæ q̃dam ex intimis pĥiæ adytis: ꝙ ad vitæ officia: morũqꝫ probitatem maxime pertinere videantur.

Tam deeſt auaro: quod habet: q̃ quod non habet.
Deſunt luxuriæ multa: auaritiæ omnia.
O vita miſero longa: fœlicibus breuis.
Pars beneficii eſt. Quod petitur: ſi belle neges.
Beneficium dando accepit: qui digno dedit
Cui plus licet: q̃ par eſt: plus vult: q̃ licet.
Alienum eſt omne: quicquid optando venit.
Feras: non culpes: quod vitari non poteſt.
Furor fit læſa ſæpius patientia:
Malum conſilium eſt: quod vitari non poteſt.
Nimium altercando veritas amittitur.
Nunq̃ periculum: ſine periculo vincitur.
Comes facundus in via pro vehiculo eſt.
Heredis fletus ſub perſona riſus eſt.
Ita amicum habeas: poſſe vt hunc fieri inimicum putes.
Improbe neptunum accuſat: qui iterum naufragium facit:
Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam.

De obitu ipſius Publii nihil apud veteres legimus.

Portius Licinius. Caput. XXV.

Portius Licinius ex liciniorũ familia nobili ortus. Vir clarus habitus eſt: tum ingenio facili & eleganti: pſertim in cõponendis epigrãmatis. Iulianus rhetor (qui Hadriani principis temporibus vixit) Licinii carmen magnis laudibus extollit: adeo vt hunc ipm̃ præferre nõ dubitauerit Poetis omnibus græcis: quod in Atticis cõmentariis obſeruatũ a Gellio eſt quo loco Val. æditui. Q. Catuli & Portii licinii carmen recenſuit. Afferuntur eiuſdem Licinii verſus cõplures a noſtris grãmaticis: ex q̃bus probari poteſt: q̃ elegãter atqꝫ egregie Poetæ officiũ abſoluerit. Nos hoc loco adiiciemus epigramma illud elegantiſſimũ: in quo ſuos calores: atqꝫ animi æſtus venuſtiſſime expreſſit.

Cuſtodes ouium: teneræqꝫ propaginis agnum.
  Quæritis ignem: ite huc: quæritis: ignis homo eſt.
Si digito attigero: incendam ſiluam ſimul omnem
  Omne pecus flamma eſt: omnia quæ video.

Sunt qui credant eundem Liciniũ ſcripſiſſe annales octonariis verſibus: Sed hoc nõ ſatis mihi compertũ eſt. Illud pro certo haberi debet Macrũ Liciniũ fuiſſe authorem annalium Romanorũ: de quo dicturi ſumus cõmodius.

Valerius Aedituus. Caput. XXVI

Valerius Aedituus in ſcribendis epigrammatis Poeta inſignis habitus eſt: maximeqꝫ aptus ad exprimendas veneres ac delitias. In quo numero a grãmaticis noſtris relati præcipue ſunt. Quintus Catullus: Portius Licinius: & Val. Catullus. Magnopere cõmendant Aedituus ab. A. Gellio: tantũqꝫ illi⁹ carmini

conceſſit: vt affirmare auſus ſit: nihil ſe legiſſe vel apud græcos Poetas venuſtius aut ſuauius: qui videri ſolent cæteris omnibus in hoc genere ſcribendi gratiores atq; elegantiores: Sed eſt adiiciendum carmen Val. Aeditui. Quo facilius poſſint de hoc ſtatuere: qui hæc legerint. Sic igitur ad Pamphilam.

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis
 Quid mi abs te quæram: membra labris abeunt.
Per pectus miſerum manat ſubito mi hi ſudor
 Si tacitus: ſubidus: duplo ideo pereo.

Neq; illud prætermittam ad puerum philerotem: in quo ſuauior atq; ad ignem profluentior apparet.

Quid faculam præfers phileros: qua nil opus nobis
 Ibimus: hic lucet pectore flamma ſatis.
Iſtam non potis eſt vis ſæua extinguere venti.
 Aut imber cœlo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris: ſi non Venus ipſa
 Nulla eſt: quæ poſſit vis alia opprimere.

Laudatur idem Aedituus: cum ab aliis multis: tum a. M. Varrone: qui eius verſiculos alicubi citauit. De moribus autem & vita ipſius nihil aliud legimus.

C. Valerius. Catullus. Caput. XXVII.

C. Valerius Catullus Veronæ natus eſt. Quo tempore Terẽtius Varro in vrbe claruit: quidam Criſpum Salluſtiũ Catullo ſupparem faciunt. A Catulli autem natalibus ad Pub. Vergilium paulo minus: q̃ duo de viginti anni cõnumerantur: ſi quorundam annales ſequimur. Quando & illud pro cõperto habẽt: carmen de paſſere leſbiæ ad Vergilium fuiſſe miſſum.

Sic forſan tener auſus eſt Catullus
Magno mittere paſſerem maroni.

Cæterum nõ humili loco: aut obſcuro natus eſt: ſiqdem eius parens authore Suetonio Iulii Cæſaris hoſpitio familiariter vſus eſt. Val. autem Catullus primo traditur a Mallio Romam deductus: cum ad huc in tenera ætate ageret. Paulo mox ingenii facilitate & doctrina adeo Romæ acceptus atq; ciuibus gratus fuit: vt Marci Tullii patrocinium meruerit: quod ipſum eleganti epigrãmate ingenue teſtatus eſt: quo gratias Ciceroni patrono egit.

Diſertiſſime Romuli nepotum
Quot ſunt: quotq; fuere Marce Tulli
Quotq; poſt aliis erunt in annis:
Gratias tibi maximas Catullus
Agit peſſimus omnium Poeta
Tanto peſſimus omnium Poetá
Quanto tu optimus omnium patronus.

Mallium vero & eius nuptias magno ſtudio celebrauit: cũ quo ſe excuſat parũ ſibi licere veteres amores (vt antea) decantare: quoniam fratrem amiſerit. Ex cuius interitu ſtudium inquit ſuum ſcribendi carminis ſe abieciſſe. Sic enim ad Mallium.

Sed tibi ne mea ſint ignota incommoda Malli
 Neu me odiſſe putes hoſpitis officium:
Accipe q̃ merſer fortunæ fluctibus ipſe
 Ne amplius a miſero dona beata petas.

Liber Secundus.

Tempore:quo primum:veſtis mihi tradita pura eſt:
Iucundum cum ætas florida ver ageret:
Multa ſatis luſi:non eſt dea neſcia noſtri:
Quæ dulcem curis miſcet amariciem.
Sed totum hoc ſtudium luctu fraterna mihi mors
Abſtulit:heu miſero frater adempte mihi.
Tu mea:tu moriens fregiſti cõmoda frater:
Tecum vna tota eſt noſtra ſepulta domus.

Inter cæteros amicos Furium & Aurelium magnopere dilexit. Cinnam quoq;: Cornificium: Fabullum: & Verannium:quem alicubi Veranniolum blanditer appellat: Puellam præterea Ipſitillam cõciuem ſuam: & Clodia amauit:quã ficto nomine Leſbiam dicit. Sicuti Madaurenſis Apuleius teſtatur in oratione ad Claudiũ maximũ. Eruditorum conſenſu docti cognomen accepit:ita enim peculiari epitheto Catullus cenſetur:atq; hũc quidem Ouidius Vergilianæ maieſtati opponit. Tantũ nominis apud eruditos ac laudis eſt cõſequutus. Sed & verſus ipſius q̃q̃ vt duriuſculi notant̃ (quod vterq; Plinius aſſerit) tamen perelegantes habiti ſunt: ac ſectatores complures in his inuenit: ſicuti Pompeium Saturninum: & Sentium Augurem:qui Catulli epigrãmata:ac Licinii mira diligentia ac ſtudio ſunt æmulati: vt alias diximus. Val. Martialis Catullum ſibi ipſi audacter præponit. Sic enim ad Macrum.

Nec multos mihi præferas poetas
Vno ſed tibi ſim minor Catullo.

Opus ſuum ad Cor. Nepotem miſit: virum doctrina & rerum cognitionẽ egregium. Diuiditur autem in libros tres:vt Primus Lyricos:Secundus Elegiacos: Tertius Epigrammata contineat. Ad hunc enim modum ordinem fere meliorem cuſtodiemus. Elegiam de coma berenices ex poeta Callimacho in latinos numeros cõuertit: eãq; ad Ortalum amicum miſit:quæ in elegiarum adhuc libro legitur. Idem Val. Catullꝰ a Fabio Quintiliano & Diomede inter Iambicos reponitur: ab aliis inter Lyricos. In atticis noctibus: vt poeta elegantiſſimus ac venuſtiſſimus a Gellio laudatur. Neq; illud omittendum eſt:fuiſſe ab ipſo Catullo alia cõplura compoſita:quæ vitio longæ vetuſtatis deſiderantur. C. autẽ Plinius libro hiſtotiæ naturalis .xxviii. ad Cæſarem Veſpaſianum (cum de magia diſſerit) Amatorium de incantamentis carmen a Catullo editum refert. Hinc Theocriti inquit apud græcos: Catulli apud nos: proxime q; Vergilii incantamẽtorum amatoria imitatio. Sed carmen Ithyphallicum ſcripſit: vt eſt optimus teſtis Maurus Terentianus ad Nouatemum: qui hos Catulli verſiculos citat.

Et ferme modus hic datur a plæriſq; priapo.
Inter quos cecinit carmen quoq; Tale Catullus.
Hunc tibi lucum dedico:conſecroq; priape
Nam te præcipue in ſuis vrbibus colit ora
Helleſpontiaca cæteris oſtreoſior oris.

Cæſarem maxime Iulium Mamurram & Nonium Strumam Iambicis nominatim ꝑſcidit ex veterum conſuetudine:vt. C. Lucullus Iambicorum auctor. Luciliuſq; & Neuius. Qua in re dignum illud memoria eſt:quod ipſe Cæſar cũ perpetua ſibi ſtigmata (vt ait Suetonius) impoſita videret: ex Catulliano carmine de Mamurra: Eadem tamen die Poetam ipſum cœnæ adhibuit: ſimulq; hoſpitio ſuo non ſecus atq; antea vti eum permiſit. Mortuus Romæ eſt iuuenili admodum ætate cum annũ circiter

trigeſimū ageret: vt quidā putarunt. Quo tempore Publius Vergilius in vrbe Cremona ſtudiis operam daret: vulgatum quoq; de Valerio Catullo illud:

Tantum parua ſuo debet Verona Catullo
Quantum magna ſuo Mantua Vergilio.

Cor. Licinius Caluus. Cap. XXVIII.

COr. Licinius Caluus in poematis ſcribendis perelegans habitus eſt: & apud veteres inter optimos poetas relatus. Ingenio lepido & vrbano fuit: cumq; ſuauiſſimis moribus præſtaret præcipue dilect⁹ eſt a Val. Catullo: qui ſumma familiaritate cum eo vixit: quod ex Catulli verſibus facile poſſumus colligere. Dicitur fuiſſe breui ſtatura: & exiguo corpore: quocirca Sollopichius eſt appellat⁹ a Catullo: vt apud Anneum Senecā copioſe exponitur. Idem Caluus puellam Quintiliā amore incredibili dilexit: cuius interitum q̄ moleſto animo ferret teſtatus eſt ſcriptis carminibus de obitu illius.

Hoc etiam docti confeſſa eſt pagina Calui
Cum caneret miſeræ funera Quintiliæ.

Eruditionem Calui atq; elegantiam in componēdis verſibus præcipue cōmendauit Sentius poeta: & .M. Cicero: qui refert eum in ſcribendis Iambicis præſtitiſſe. In his enim minime dubitauit principes etiam ciuitatis acerrime inſectari: vt .C. Cæſarem & Pompeium: fuiſſe eundem oratorem: oſtendunt Fabius Quintilianus: & Anneus Seneca: qui Caluum hunc tradunt habuiſſe diu iniquiſſimam litem cum .M. Cicerone de principatu eloquentiæ: & contra Vatinium in eo accuſando violentum ſe atq; acerrimum præſtitiſſe. An fuerit alter Caluus orator commodius diſſeremus: cum proba iſſimi auctores in hoc videantur diſſentire.

Q. Cornificius. Cap. XXIX.

Q. Cornificius per eadem tempora in poetice floruit: quibus in ſcribenda hiſtoria Salluſtius: Luceius: & Cor. Nepos in vrbe præſtiterunt. Fuit ingenio eleganti & lepido: atq; in ſcribendis epigrammatis verſatus eſt. Pub. Ouidius Cornificium hunc nominat inter eos poetas: qui poemata & amores decantarunt: vt Caluum: Metellum: Cinnam: Hortenſium: Catullum: Propertium: & alios. Grāmatici veteres: ſiquando citant verſiculos Cornificii: permultum illis concedunt. Val. Catullus ſæpe ad hunc ipſum ſcribit: qua in re facile demonſtrat: quanta familiaritate cum eo vixerit. Sororem habuit nomine Cornificiam: vt ab Euſebio relatū eſt: cui⁹ carmen in magno precio habitum inuenio. Idem Cornificius in militia verſatus dicitur: & cum præfecturam cohortium haberet: ſuoſq; milites paulo ignauiores videret ad ſubeunda belli diſcrimina: non deſtitit eos liberius increpare: & iocularibus dictis illudere: galeatos lepores appellans: q, audito pugnæ claſſico minime gradum ſeruarent: Sed relicto præſidio temere palantes diffugerent. Neq; deſunt qui referāt: eundem aliquando deſtitutum a militibus inter dimicandum occidiſſe. De Cornificio oratore (qui rhetoricos libros compoſuit) diximus in libris de oratoribus.

C. Heluius Cinna. Cap. XXX.

C. Heluius Cinna in epigrāmatis & poematis deſcribendis nobilis habit⁹ eſt. Eadē etate claruit (vt conſtat) q̄ Catull⁹: Caluus: Hortenſius: & Cornifici⁹ celebres fuerunt. Cōmendatur maxime illius ingeniū: atq; diligentia in abſoluendis carminibus. Inter cæteros amicos poetam Catullum: & Val. Catonē ſumma beniuolentia dilexit: qui Lydiam & Dianam compoſuit. Idem Cinna opus perfecit titulo Smyrnæ: in quo nouem annos conſumpſit non ſine maxima laude ſui noīs.

Itaqꝫ .L.Craſſitius inter veteres grãmaticos excellens illud interpretatus eſt: ac tanta eruditione id effecit: vt vulgo relatum ſit.

Vni craſſitio ſe dicit Smyrna probare:
Deſinite indocti coniugio hanc petere
Soli Craſſitio: ſe dixit nubere velle
Intima cui ſoli vota ſua extiterant.

Fabius Quintilianus magnopere cõmendauit Cinnæ opus: vt magno ſtudio elaboratũ: ac diligenti lima perfectũ: in qua ſententia & Catullus fuit: qui Voluſio & Hortenſio poetis Cinnæ carmen præpoſuit. Gellius & alii grãmatici perſæpe citant Heluii Cinnæ poemata: ex quibus aperte colligitur: q̃ falſa ſit: atqꝫ inepta illorum opinio: qui ſcripſerunt fuiſſe hunc poetam implicatum: & perobſcurum. Sunt qui credant eundem eſſe qui occiſus fuerit a plebe Romana pro Cor. Cinna ſimilitudine nominis decepta. Quo tempore celebratum eſt funus. C. Cæſaris: ac Romana plebs cum facibus ad ædes Bruti & Caſſii acceſſit.

M. Furius Bibaculus. Cap. XXXI.

M. Furius q cognomine Bibaculus eſt appellat⁹: Cremonæ (vt quidã ſcribũt) natus eſt hiſdem prope temporibus: quibus poeta Lucilius & Sex. Turpili⁹ comœdiarum ſcriptor perierunt. Fuit ingenio ſummo & in primis lepido: adeo vt de ſuo quoqꝫ nomine iocatus dicatur: Et Bibaculus eram & vocabar: quod eſt ab eo dictũ imitatione poetæ Anacreontis: qui neqꝫ proprio nomini pepercit. Idẽ Furius Bibaculus in carmine Iambico verſatus eſt: cui⁹ acerbitatẽ tam docte q̃ egregie expreſſit: vt non minorem laũdem tulerit q̃ Val. Catullũs aut Horatius: vt aſſerit Fabius Quintilianus. Quocirca veriſimile eſt Meſſalam Coruinũm pertimuiſſe ingenium & mordacitatem Bibaculi: cum in epiſtola ſcripſerit: nihil ſibi eſſe cum poeta Bibaculo. Amicos habuit Gallum Poetam: & Val. Catonem: quorum ingeniũ ac doctrinam ſuis hendecaſſyllabis laudat. Extant adhuc elegãtes verſiculi ad Gallũ de villa Tuſculana Catonis: quæ propter æs alienum creditoribus ceſſerat. Nos eos aſcribemus: quo melius poſſit iudicari de Bibacũli ingenio.

Catonis modo Galle Tuſculanum
Tota creditor vrbe venditabat
Mirati ſumus vnicum magiſtrum
Summũ grãmaticum: optimũm Poetam.
Omnes ſoluere poſſe quæſtiones:
Nullum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti: En iecur Cratetis.

Afferuntur & alia complura eiuſdem Bibaculi a noſtris grãmaticis: quibus facile intelligitur: quantum ingenio & elegantia præſtiterit. Hæc ſunt: quæ legimus apud veteres de Furio Bibaculo.

Pu. Terentius Varro Atacinus. Cap. XXXII.

PVblius Terentius Varro Atacinus hiſdem temporibus natus eſt: quib⁹ M. Cicero: & Hortenſius clari habebãtur in eloquẽtia: quidam ob id vocarunt Atacinum: qꝫ oriundus foret ab Atace vico prouinciæ Narbonenſis: vel ab Atace fluũio: vt alii exiſtimant. Ingenio præclaro fuit: & in componendis poematis mirifico ſtũdio incubuit. Idem Varro ſingulari diligentia (vt traditur) græcas litteras didicit: quo facilius poſſet illorum ingenia atqꝫ doctrinas imitari. Scripſit Argonautica ſequutus Apolloniũm Rhodiũm: ſuumqꝫ opus libris quattuor abſoluit: ſi

antiquis auctoribus credimus. Fabius Quintilianus de hoc Varrone ſic ad Marcellū ſcribit: quo loco iudicium facit de latinis poetis. Atacinus in his (per quæ nomen eſt aſſequutus) interpres operis alieni non ſpernendus quidem: verum ad augendam facultatem dicendi parum locuples. Probus Valerius & alii grāmatici celebrant Argonautica Atacini: ac ſæpe verſiculos ex illis referunt. Scripſit etiam epigrāmata: & carmen elegiacum: in quo decantauit puellam nomine Leucadiam quam præcipue dilexit. hinc illud notum.

Hæc quoq; perfecto ludebat Iaſone Varro
Varro Leucadiæ maxima flamma ſuæ.

Illud præterea relatum eſt ab antiquis authoribus Pub. Vergilium magnopere delectatum Varronis ingenio: ac illius carmen magno ſtudio imitatum. Citantur a Priſciano hi verſus in Varronis orthographia.

Ergo inter ſolis ſtationem & ſidera ſeptem
Exporrecta iacet tellus hüic extima fluctu
Oceani: interior Neptuni cingitur ora.

C. Ticida. Cap. XXXIII.

C. Ticida in ſcribendis epigrammatis claruit his maxime temporibūs: quib⁹ Cor. Cinna: Val. Catullus: & Cornificius præſtiterunt: afferuntur a grāmaticis noſtris Ticidæ verſus: ex quibus colligitur: fuiſſe illum eleganti ingenio: & ad ſcribendum carmen accōmodato. Meſſala Coruinus in epiſtola quadam (vt a Suetonio relatum eſt) de hoc Ticida meminit: ſcribens nihil ſibi eſſe cum Furio Bibaculo & Ticida. Neq; deſunt apud nos: qui tradant ab eodem Ticida dilectam fuiſſe Metellam quam mutato nomine Perillam appellauit: quod etiam Catullus fecit: qui Leſbiam pro Clodia nominauit. Habuit inter principes amicos Val. Catonem cui⁹ poemata illuſtrauit editis verſibus de lydia illius. Priſcianus Ticidam in hymeneo citat: repetens hunc verſiculum.

Felix lectule talibus ſole amoribus.

Ouidius quoq; inter eos poetas hunc enumerat: qui amores decantarunt: vt Metellum: Cornificium: Hortenſium: Catonem: Caluum: & alios: Hæc ſunt: quæ de. C. Ticida apud veteres legimus.

Furius Antias. Cap. XXXIIII.

FVrius Antias poeta inſignis habitus eſt: & inter vetuſtiores receptus: Macrobius Furium hunc & alios complures enumerat: a quibus poeta Vergilius permulta (vt fit) mutuatus eſt: vt Ennium: Næuium: Accium: Lucretium: & Varium. Idem Furius annales compoſuit hexametris verſib⁹: & poemata ſatis erudite: & eleganter: neq; probandus eſt Ceſellius vindex grāmaticus: qui rep̄hendere Furium auſus eſt: atq; in ordinem redigere. Qua in re parum prudenter ſe criticum profeſſus eſt: vt. A. Gellius teſtatur: Itaq; petulantiæ ſimul atq; inſcitiæ arguitur ꝙ hæc verba damnauerit in Furii poematis: ideſt terram luteſcere: nocteſcere: increſcere: purpurare: opuleſcere. Verſus adiiciemus ex poematis Furianis: in quibus hæc ſunt: ſicuti adhuc leguntur in Atticis commentariis.

Sanguine diluitur tellus: caua terra luteſcit.
Omnia nocteſcunt tenebris caliginis atræ.
Increſcunt animi: vireſcit vulnere virtus.
Vt fulica ipſa leuis volitat ſuper æquora claſſis
Spiritus eurorum virides cum purpurat vndas

Quo magis in patriis poſſint opuleſcere campis.

Nonius Marcellus & alii grãmatici perſæpe afferunt verſus Furii Antiatis: ex quibus colligitur: non defuiſſe illi ingenium aut eruditionem. De. M. Furio (qui Bibaculus eſt appellatus) ſuo loco diximus.

L. Iulius Calidius. Cap. XXXV.

L. Iulius Calidius Romæ nat9 ex nobili Calidiorum familia equeſtrem dignitatem ſeruauit: vir probo ingenio ornatus: & optimis artibus inſtitutus. Pedianus & alii veteres multum Calidio tribuunt: ꝙ in abſoluendo carmine plurimum præſtiterit. Coluit enim magno ſtudio poeticen: vt Cor. Nepos teſtatur: qui Calidium hunc elegantiſſimum poetam vocat: & Lucretio ac Val. Catullo adiũgit. Neq; dubium eſt: eundem fuiſſe vehementer dilectũ a Pomponio Attico: & maximis periculis ab eo diligẽter defenſum atq; ſeruatum: vt veteres authores referũt. Idem Calidius (cum eſſet relatus in numerum proſcriptorũ a Pũb. Voluſio: qui fuit præfectus fabrum Antonii) ab Attico abſolutus eſt propter ingenium ſuum atq; elegantem eruditionem: quod a Cor. Nepote ſcribitur. De poematis Calidii & eius obitu: nihil hactenus legimus. De. M. Calidio dicemus commodius.

Laurea Tullius. Cap. XXXVI.

LAurea Tullius. M. Tullii oratoris libert9 fuit: & a patrono ſuo propter ingenium: atq; eruditionis elegantiam magnopere dilectus. Cicero enim Tyronem ac Lauream libertos ſuos magni fecit: ꝙ cum alia multa: tum illius epiſtolæ teſtantur. Ipſe autem Laurea ingenio præſtitit: ac in poematis ſcribẽdis claruit. Quæ res Plinii teſtimonio patet: qui præcipuis laudibus carmen illius commendat. Inter alia epigrammata ſcripſit illud notum de laude Marci Ciceronis: ac de aquis in academia villa erumpentibus: quæ remedium ægris oculis afferrent. Carmen id eſt: dignum ſane qđ vbiq; legatur propter egregiam indolem: & elegantem ſuauitatem.

Quod tua Romanæ vindex clariſſime linguæ
 Silua loco melius ſurgere iuſſa viret.
Atq; Academiæ celebratam nomine villam.
 Nunc reparat cultu ſub potiore vetus.
Hinc etiam apparent lymphæ non ante repertæ
 Languida: quæ infuſo lumina rore leuant.
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
 Hoc dedit: hac fontes cum patefecit ope.
Vt quoniam totum legitur ſine fine per orbem
 Sint plures oculis: quæ medeantur aquæ.

Leguntur & apud græcos Epigrammata Laureæ: in quibus par elegantia: atq; eruditio habetur. Mihi non ſatis conſtat: an idem ſit qui fuerit Marci Tullii libertus.

Eiuſdem Liber. III. ad eundem.

DEruentũm eſt ad ea tempora Coſme Pont. Arretine: quibus omẽs bonæ diſciplinæ acceſſerunt ad ſummum faſtigium vna cum maieſtate Roma. Imperii: qũa in re cum conſidero vitæ mortalium conditionem: permultum quidem intereſſe exiſtimo in reb9 humanis: quo maxime æuo: quibuſq; potiſſimũ ciuitatibus ipſi homines ætatem degant. Imperante enim Cæſ. Auguſto tam proſpere: tamq; feliciter humano generi conſultum videri poteſt: vt nemini dubium ſit: optimis auſpi-

ciis atq; conſiliis per ea tempora adminiſtratum fuiſſe imperiũ: & omnes artes in ſumma dignitate Romæ claruiſſe. Nã vbi præmiorum ſpes aliqua eſt illorum animis qui in præclaro facinore intenti ſunt: mirum profecto eſt; quantũ excitentur indies: atq; accendantur ſtudia mortalium ad capeſſendam virtutem. Quo factum eſt; vt vigente Romani imperii fortuna clariſſima ingenia in ciuitate præſtiterint: non modo in facultate poetica; ſed in cæteris omnibus diſciplinis; quæ honeſtæ ac liberales haberi ſolent: ſequentibus deinde ſæculis poſthabita virtute: cũ vitia hominũ magis æſtuarent; paulatim reſpub. delapſa eſt in partem deteriorem: & ſimul fortunæ cõditio cũ moribus ĩmutata eſt. Itaq; luxus & ĩmoderatæ libidines ciuitatem primo inuaſerũt: Deinceps (vt in magno malo atq; licentia accidit) nimia imperandi ambitio cuiuſq; animos occupauit; quibus malis impedita ac fatigata ciuitas; non tantum priſtinam dignitatem diminuit: Sed ipſum præterea imperium peſſime affecit; quæ omnia relata ſunt a nobis ob eam rationem: vt facilius intelligere poſſimus; quãtum eorũ imperio mortales iure optimo debent: quibus datum eſt: recte ordineq; rempub. moderari: & ingenia ciuium digna mercede cõfirmare. Nunc ad Pub. Vergilium accedemus; qui Aug. principi gratiſſimus fuit: & ſimul cõplectemur eos omnes poetas hoc volumime; qui vſq; ad Flauios Imperatores deuenerunt.

P. Vergilius Maro Cap. XXXVII.

P. Vergilius Maro natalem ſuum habuit Idibus Octobris. M. Craſſo: & Cn. Põpeio Cos. quæ res probatur cum veterum monumentis: tum verſibus illis Val. Martialis.

Maiæ Mercurium creaſtis Idus.
Auguſtis redit Idibus Diana:
Octobres Maro conſecrauit Idús.

Natus eſt in vico Ande: qui non longe abeſt ab vrbe Mantua: ob idq; Andinus vates appellatur a Silio Italico. Modicis facultatibus peneq; exiguis primam ætatem tranſegit; Deinde cum tempus aduentaſſet capiendæ eruditionis optimis præceptoribus atq; eruditis operam dedit; idq; effecit variis ac diuerſis vrbibus. Nam Cremonæ primum. deinceps Mediolani: ac poſtremõ Neapoli ingenium ſuum magna diligentia & incredibili ſtudio excoluit: maximeq; Orbilium & Scribonium Aphrodiſium audiuit: a quibus mature inſtructus eſt. Traditum eſt a veteribus eodem die poetam Vergilium induiſſe virilem togam: quo. T. Lucretius in fata conceſſit: Adeo inſigni modeſtia & verecundis moribus dicitur fuiſſe: vt vulgo appellatus ſit Parthenias; qđ præter alios multos etiam poeta Auſonius teſtatur in epiſtola ad Paulinum. De poematis ipſius minime oportet hoc loco pluribus agere; cum Seruius grãmaticus & alii plures diligenter de his ſcripſerint tradentes; quæ ſint ad hunc ipſum referenda: quibuſq; temporibus ab eo compoſita. Idem Seruius octo opuſcula pro Vergilianis enumerat; hoc eſt; Cyrin: Aethnam: Culicem: Catalecton: Priapeia (de quibꝰ inter grammaticos non ſatis adhuc certis argumentis conſtat) Copam: Epigrammata & Diras. In Buccolicis Theocritum poetam eſt imitatus. In Georgicis Heſiodum: quem ſine vlla quidem controuerſia longe ſuperauit. In ipſa Aeneide ſequutus eſt ex auctoribꝰ græcis: Parthenium: Piſandrum: Apolloninum Rhodium & in primis Homerum. Ex latinis. Q. Ennium: Liuium Andronicum: Næuium. T. Lũcretium & alios complures; qđ ipſum cum alii permulti adnotarunt; tum præcipue Macrobius. Octauius Cæſ. (qui per ea tempora optimis auſpiciis imperium orbis terrarum gubernauit: & in poetica facultate excelluit) maxima voluptate tenebaẽ in legendis atq; audiẽdis

Vergilii carminib⁹:quocirca frequentes epiſtolas ad eum mittere conſueuit plenas officii atq; beniuolentiæ. Neq; ab re futurum eſt apponere particulam epiſtolæ Pub. Vergilii in qua reſpondet Octauio principi:vt Symachus teſtatur. De Aenea quidē meo inquit: ſi me hercle iam dignum auribus haberem tuis libenter mitterem: Sed tanta inchoata res eſt:vt pene vitio mentis tantum opus ingreſſus mihi videar:cum præſertim (vt ſcis) alia quoq; ſtudia ad id opus multoq; potiora impertiar. Quibus verbis facile poſſumus colligere: quantum laboris atq; vigiliarum poſuerit Vergilius in hoc poemate abſoluendo. Statius Papinius: & Silius Italicus ita Vergilii opera admirati ſunt: vt nihil præterea ſe dicant magis cupere: q̄ poſſe imitari aliqua in parte maieſtatem Vergiliani carminis. Fabius Quintilianus (cum de Poetis latinis loquitur) Maronem ipſum longe omnium principem conſtituit: quem cæteri maximo interuallo ſubſequantur: quod etiam Domitius Afer exiſtimauit: qui eum poſt Homerum fecit ſecundum: Sed magis proximum primo q̄ tertio. Neq; defuerunt apud veteres: qui tam peruerſo ingenio fuerint: tamq; abſurdo: vt reprehendere Vergilium ipſum non dubitauerint: & in omni poetica elegantia ineptum dicere. Carbilius quidem grammaticus librum compoſuit de Vergilianis erroribus: cui titulus fuit Aeneidomaſtix. Alii præterea complures furta eiuſdem colligentes vt imperitū furem accuſarunt: de quo multa ſcribuntur a Macrobio in Saturnalibus. Cæſar Caligula nihil veritus eſt affirmare nullo ingenio: minimaq; doctrina fuiſſe Vergilium. Itaq; paulo abfuit (vt Suetonius refert) quo minus ex omnib⁹ bibliothecis ſcripta & imagines illius aboleret: qui vero ſumma eruditione præſtant: & in exploranda atq; cenſenda antiquitate excellunt: eam dicunt eſſe maximam laudem: præcipuamq; gloriam Vergilii: vt nullius laudibus creſcat: nullius vituperatione minuatur. Vulgatum eſt cautum ab eo fuiſſe teſtamento: vt hoc opus æneidos cremaretur velut imperfectum atq; inemendatum. Qua in re apponemus eos verſus: qui referuntur ab antiquis grammaticis in Octauium Auguſtum.

Ergo ne ſupremis potuit vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in ignes
Magnaq; doctiloqui morietur muſa Maronis?
Ah ſcelus indignum: ſoluetur littera diues
Et poterunt ſpectare oculi: nec parcere honori
Flamma ſuo: ductumq; operi ſeruabit amorem?
Pulcher Apollo veta: muſæ prohibete latinæ.
Liber & alma Ceres ſuccurrite: veſter in armis
Veſter miles erat: docilis per rura colonis
Nam docuit quid ver ageret: quid cogeret æſtas.
Quid pater Autumnus: quid bruma nouiſſima ferret.
Arbuta formauit: ſociauit vitibus vlmos
Curauit pecudes: apibus ſua caſtra dicauit.
Hæc dedit: vt pereant? ipſum ſi dicere fas eſt.
Sed legum eſt ſeruanda fides: ſuprema voluntas
Quod mandat fieriq; iubet parere neceſſe eſt.
Frangatur potius legum veneranda poteſtas
Q̄ tot congeſtos nocteſq; dieſq; labores
Hauſerit vna dies: ſupremaq; verba parentis

Amittat vigilaſſe ſuum: ſi forte ſuperbum
Errauitq; in morte piger: ſi lingua loquuta eſt
Neſcio quid titubante animo: non ſponte: ſed altis
Expugnata malis odio langoris iniqui:
Si mens cæca fuit, iterum ſentire ruinas
Troia ſuas: iterum cogetur reddere voces.
Ardebit miſeræ poſt vulnera: vulnus Eliſæ.
Tam ſacrum ſoluetur opus: tot bella: tot enſes.
In cineres dabit hora nocens & perfidus error.
Huc huc Pierides date flumina cuncta ſorores
Expirent ignes: viuat Maro: doctus vbiq;
Ingratuſq; ſui: ſtudiorumq;: inuidus orbi
Et factus poſt fata nocens: quod iuſſerat ille
Sit vetuiſſe meum: ſatis eſt poſt tempora vitæ
Immo ſit æternus tota reſonante Camœna
Carmen: & in populo diui ſub numine nomen
Laudetur: vigeat: placeat: relegatur ametur.

Inter præcipuos amicos coluit Aſinium Pollionem. Cor. Gallũm: Quintiliũ Varrũ: Horatium Flaccum & Mecœnatem: cum quib⁹ ſumma familiaritate vixit. Octauio principi adeo acceptus ob ſingularem modeſtiam atq; cæteras virtutes: vt relatum ſit: nihil fuiſſe vnq̃ illi denegatum. Scribit Corn. Tacitus eundem Vergilium maximo honore habitum ab vniuerſo populo Roma. & aſſurrexiſſe illi auditis verſibus in theatro: præſentemq; ac ſpectantẽ Vergilium pari veneratione obſeruaſſe: atq; Octauium principem. Traditum eſt habitaſſe in eſquiliis ſecundum hortos Mecœnatis: ſæpeq; in campaniam ſolitum decedere ad animum atq; ingenium recreandum: quo liberius pro loci amœnitate nauare operam poſſet inchoatis a ſe operib⁹. Helius Meliſſus grammaticus excellens (qui cõmentarios de loquendi pprietate compoſuit) refert Vergilium fuiſſe paulo tardiorem in loquendo peneq; indoctum & ſubagreſtem. Quæ ſcripta ſunt de illius dicteriis cum Cæſare Auguſto: deq; contentionibus cum Cornificio grammatico: & appenſis carminibus in palatinis valuis: ea quidem neq; refellere hoc loco: neq; aſcribere in animo eſt. Tarenri periit: vt Seruius refert: vt alii volunt Brunduſii contracta ægritudine ex itinere ad viſendum metapõtum propter calores ac nimios æſtus. Paulo mox delatum eſt illius cadauer Neapolim: ibiq; ſepultus Vergilius addito hoc carmine.

Mantua me genuit, Calabri rapuere: tenet nũc
 Parthenope: cecini paſcua: rura: duces.

Quod etiã notatũ eſt ab Euſebio in annalibũs: Deplorarũt eiuſdem obitum complures alii: & inter cæteros Cornelius Gallus his verſibus ad Cæſarem Auguſtum.

Temporibus lætis triſtamur maxime Cæſar
 Hoc vno amiſſo quem gemo Vergilium.
Sed vetuit relegi ſi tũ patiere libellos
 In quibus Aeneam condidit ore ſacro:
Roma rogat: precibuſq; etiam tibi ſupplicat orbis
 Ne pereant flammis tot monumenta ducum.
Atq; iterum Troiam: ſed maior flamma cremabit:
 Et laudes Italum: fac tua facta legi.

Aeneamq; ſuum fac maior nuntius ornet
Plus fatis poſſunt Cæſaris ora dei.
De effigie ipſius: cæteriſq; animi virtutibus permulta ſcribuntur a noſtris grammaticis: quæ prætermittimus ſtudio inſtitutæ breuitatis.

Q. Horatius Flaccus. Cap. XXXVIII.

Q. Horatius Flaccus in Venuſio Apuliæ opido natus eſt: patrem habuit libertini generis: vnde illud.
Quem rodunt omnes libertino patre natum.
Pro certo habetur eius natalem fuiſſe duobus circiter annis ante cõiuratioñe. L. Sergii Catilinæ: quo tempore celebres erãt in ciuitate: ex poetis Val. Catullus: Licinius Caluus: & Heluius Cinna: ex oratorib⁹. M. Cicero. Q. Hortẽſius: & . Q. Catullus: ex philoſophis Var. Terentius & Figulus Nigidius. Orbiliũ beneuentanũ (vt cõſtat) a puero audiuit: quem appellat alicubi plagoſum. Ac mirum: q̃ breui tempore in bonis litteris profecerit. Ingenio enim facili & auidiſſimo fuiſſe traditur in capiendis optimis diſciplinis. Vbi autem ſatis viſus eſt nauaſſe operam latinis ſtudiis: Athenas ſe contulit: vt philoſophorum præceptis liberius incumberet: maximeq; Epicureorum placita videtur probaſſe: vt illud vrbane dictum teſtatur.
Me pinguem: & nitidum bene curata cute viſes
Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.
Moribus fuiſſe dicitur ſubobſcænis: & ad bilem interdum paulo excitatior adeo erga amicos gratus: atq; officioſus: vt nobiliorum etiam ſtudiis & gratia clarior in dies ac nobilior eſſet: nam primo dignitatem tribunitiã honeſtis ſuffragiis eſt adeptus: & Romanæ legioni præpoſitus: quod ipſe de ſe ſcribit. Amicos vero habuit ex poetis Albium: Tibullum: Quintilium Varum: cuius obitum officioſe deplorat. Valgium conſularem: Vergiliumq; ipſum: ex prima nobilitate Iulium Florum: Maximum Iollium: & Mecœnatem: cũ quo ſupra ſeptem annos ſumma familiaritate vixit: Quod cum locis multis: tum maxime his verſibus apparet.
Septimus octauo propior iam ſuggerit annus
Ex quo Mecœnas me cœpit habere ſuorum
In numero: nã cũ ipſo quidem Horatio iocari liberius Mecœnas atq; agere cõſueuit: eidẽq; concredere ſua ſtudia. In reb⁹ ciuilibus (cum ipſa ciuitas magnis factionibus teneretur: variiſq; ſeditionib⁹ æſtuaret) ſequutus primo eſt Brũti & Caſſii partes: q; a multis aliis: & a Sidonio Apollinare traditũ eſt: qui ad Iulium Maiorianũ ſic refert.
Et tibi Flacce acies Bruti Caſſiq; ſequuto
Carminis eſt auctor: qui fuit & veniæ.
Mox vero accidit: vt fauore Mecœnatis nõ dignitates tantũ aſſeq̃ret: Sed ipſi quoq; Octauio Impe. foret inſinuat⁹: cũ libere & amice ad illũ ſcribat: illas tamẽ ep̃las: quæ referunt̃ a quibuſdã Auguſti ad Flaccũ: magis cõfictas opinamur: q̃ dignas tãto principe: eiuſq; ſumma eruditione: q̃d ipſum cum alia multa: tum elocutio in primis probat. Compoſuit perplura: quæ vulgo etiam ſunt notiſſima: nos q̃ breuiſſime repetemus. Libros carminum quattuor: Epodon: & Seculare carmen: quibus Auguſtum ac Mecœnatem miris laudibus celebrat. In ſcribendis Iambicis mire efficax habitus eſt: quod & Fabius Quintilianus teſtatur. Inter lyricos inquit ſolus fere dignus eſt legi Horatius: quoniam & inſurgit aliquando & plenus eſt iucunditatis & gratiæ: variiſq; verbis & figuris feliciſſime audax: Ex quo illud peruulgatum.
Hic inter Lyricos ſublimi vertice vates

Sidera ſumma ferit: ſeu dulcia furta puellæ
Cantat amicitias: conuiuia prælia: paces.
Siue lycambeis lacerat latratibus hoſtem
Impetit aut vario corruptos carmine mores.

Apollinaris quoq; ſic ad Tonantium de Horatio.

Sed tu per Calabri tramitis aggerem
Vis vt noſtra de hinc curſitet orbita
Qua Flaccus lyricos pindaricum ad melos
Frenis: flexit equos plectripotentibus
Dum metro quatitur chorda gliconio
Necnon Alchaico vel pherecratio
Iuncto & leſbiaco: ſiue anapæſtico
Vernans per varii carminis ecglogas
Verborum violis multicoloribus.

Diomedes grammaticus & alii veteres vndeuiginti carminum modos ab Horatio decantatos aſſerunt: quorum rationes in tertio de grammatice libro a Diomede ipo referuntur. Scripſit de poetica librum ad Piſones: volumina duo Satyrarum: ac totidem epiſtolarum. In Satyra vero Lucilium ſequutus eſt: etſi eum vt lutulentum accuſat. Fabius certe Quintilianus præcipuum in Satyra dicit hunc ipſum Horatium ac purum in primis: & terſum: Quin hoc illi proprium & peculiare fuit: vt ridenti ſimilis & quaſi diſſimulans improbitatem ac vitia hominum accuſaret: q; ea magis vrgeant atq; afficiant: quæ ſenſim irrepunt; q̃ quæ aperta fronte inuadunt. Quod ipſum & poeta Perſius demonſtrat.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit: & admiſſus circum præcordia ludit:
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.

Sed & poeta Ouidius ingenue fatetur magnopere ſe Horatianis verſibus delectatũ & eius carmẽ diligenter audiſſe: veluti Propertium; Macrum Ponticum: & Baſſum: qui Iambicos luſit.

Et tenuit noſtras numeroſus Horatius aures.
Cum ferit auſonia carmina culta lyra.

Permultos vero enumerat Horatius: quorũ & ſtudiũ & iudiciũ pcoluit: vt Plotium: Mecœnatẽ: Variũ: Vergiliũ: Fuſcos: Valgiũ: Pollionẽ: Meſſalã: & alios: Sequut⁹ eſt eũ in cõponẽdis lyricis Paulus Paſſien⁹: qui (vt eſt auctor Plini⁹) mirifice illũ exprimebat. Statura fuiſſe tradit̃ breui; corpore obeſo: oculis lippis: q̃ vel ex carmine illius variis locis colliguntur. Mortu⁹ eſt autẽ Horatius anno ætatis ſuæ. vii. & quinquageſimo: vt in Euſebianis annalibus relatum eſt: alii ſupra. lxx. annum vixiſſe ſcribũt: Quod ego tamen falſum exiſtimo: vt alibi obſeruatum eſt.

T. Valgius. Cap. XXXIX.

T. Valgius inter eos poetas refertur a veteribus: qui elegias & poemata ſcripſerunt: familia ortus eſt nobili & inſigni: vt quæ conſulares viros tulerit. Neq; deſunt qui eius ingenium atq; elegantiam commendent in ſcribendis carminibus. Horatius Flaccus plurimum tribuit Valgio: & in eodem numero eũ collocauit: in quo Plotium: Varium: Mecœnatem: Aſinium: & Vergilium: ad quorum iudicium ſua ſcripta probari poſtulat. Meſſala item Coruinus (qui cum rebus

præclare geſtis: tũ eloquẽtia maxime præſtitit(magnopere Valgiũ coluit: ꝓpter ei⁹ elegantiã & ingeniũ. Itaq́ȝ præcipue laudatus eſt a poeta Tibullo: qui eũ dicit aptiſſimum ad canendas laudes Meſſalæ: & aſſurgere in carmine ad Homerum.
Eſt tibi: qui poſſit magnis ſe accingere rebus
Valgius æterno propior non alter Homero.
Relatũ eſt a Seneca de Valgio poeta: ꝙ is ęthnã Siciliæ mõtẽ nobiliſſimũ imperite vnicum vocauit: qui ignes euomeret. cum alii plures tradantur: qui idem efficiant.
Inter alios verſus: qui afferuntur a grammaticis: & hoc carmen Valgii legitur.
Hic mea me longo ſuccedens prora remulco
    Lætantem gratis ſiſtit in hoſpitiis.
Fuit in magno precio & alter Valgius: qui inter Apollodoreos refertur: quoniã Apollodori Pergameni ſectam magno ſtudio dicatur conſequutus: ſed agimus de hoc in oratoribus.

Albius Tibullus. Cap. XL.

Albius Tibullus Romæ(vt creditur)natus: Hircio & Panſa Cos. qui annus etiam Naſonis poetæ natalibus inſignis fuit: nam vterq́ȝ conſul cum ad liberandum Brutum apud mutinam mitteretur: fugato Antonio occiſ⁹ eſt. Parentes habuit ex equeſtri ordine bello & pace ſatis illuſtres. Is autem Tibullus(ꝙ ingenio facili: & egregia forma foret)nobiliores ciuitatis ſibi conciliauit: in quorum numero fuit Meſſala Coruinus: qui mira diligentia & aſſiduis officiis poetam Tibullũ fouit. Quocirca ſui ſtudioſum vocat eum Tibullus: & inſigni carmine laudes eiuſdẽ ac virtutem celebrauit. Neq́ȝ illud ignoratur: cum in eiuſdem Meſſalæ comitatu in prouinciam pheacum pergeret: in aduerſam valitudinem incidiſſe: Ex quo tali carmine fidem ſuam atq́ȝ fortunam voluit poſteris commendari.
Hic iacet immiti conſumptus morte Tibullus
    Meſſalam terra: dum ſequiturq́ȝ mari.
Horatiũ Flaccũ: & Macrũ poetã (qui de herbis libros cõſcripſit)familiariter dilexit: eũq́ȝ hortat: vt relictis caſtris: & militia ad amores & veneres redeat. Albius eñ Tibullus in amorib⁹ & delitiis: vt apparet: paulo ꝓcliuior fuit: vt qui Marathũ & Cheynthũ pueros maximo affectu dilexit: ſicuti Deliã: Sulpitiã: Neerã & Nemeſim: de cuius forma & moribus frequens in veterum libris mentio eſt. Vnde illud notum.
Vſſit amatorem Nemeſis Laſciua Tibullum
    In tota iuuit: quem nihil eſſe domo.
Sed & L. Apuleius: quo loco de amoribus diſſerit apud Claudium maximum: procõſulẽ fictũ Deliæ nomẽ a poeta Tibullo refert: cũ Plautia vocaretur. Flaccus Horatius libere illum hortatur amicitiæ nomine: vt forti animo: & conſtanti imitis glyceræ faſtum atq́ȝ inſolentiam perferat: tum aliorum exemplis diſcat: quanta ſit in ſequẽdis amoribus varietas. In ſcribendo autem carmine Caſſio Parmenſi eundem præponit: quo loco ſuorum ſermonum iudicem facit: bonaq́ȝ animi & corporis illi aſcribit.
Albi noſtrorum ſermonum candide iudex:
Non tu corpus eras ſine pectore: dii tibi formam:
Dii tibi diuitias dederant: artemq́ȝ fruendi.
Quid voueat dulci nutricula maius alumno:
Ꝙ ſapere & fari poſſit: quæ ſentiat: & cui:
Gratia: fama: valetudo: contingat abunde:
Et mundus victus non deficiente crumena?

Is vero Tibullus in carmine ad Meſſalam copioſe oſtendit: parum ſibi licere in otio verſari: & muſis pro animi arbitrio incumbere: ꝙ aduerſantis fortunæ iniquitas nimium illi obfuiſſet: & cū ſatis illi opes floceret: cōditione temporum factū eſt: vt ad paupertatem redigeretur.

Cui fuerant flaui ditantes ordine ſulci
Horrea fœcundis indeficientia menſis
Cuiq; pecus denſo paſcebant agmine colles.
Et domino ſatis: & nimium: furiq; lupoq;
Nunc deſiderium ſupereſt.

Idem Tibullus libros quattuor elegiarum: ſiue amorum compoſuit: in quibus facile probatur: ꝗ elegans & candidum ſit eius carmen: vt eiuſmodi caloribus deſcribēdis latinos omnes videatur ſuperaſſe: cum affectibus exprimendis: tum elegantia & ſuauitate ingenii: qđ ipſum etiam Fabius Quintilianus ad Marcellum Victoriū refert. Cum poetam Tibullum & elegantem inprimis ac terſum exiſtimarit. Obiit aūt cum adhuc iunior eſſet: neq; ſine maximo mœrore Ouidii poetæ qđ ille teſtatus eſt longo carmine: in quo probatur: quāta litterarum iactura Tibull⁹ occiderit: eoq; moleſtior fuit eius interitus: quo īmaturior viſus eſt. In funere illius & parens: & ſoror præſtiterunt pietatis officium: qđ & Nemeſis: & Delia pari animo fecerunt. Sicuti ab Ouidio refertur. Vulgatum illud eſt: de elegātia & carmine Tibulli.

Donec erunt ignes: arcuſq; cupidinis arma:
 Diſcentur numeri culte Tibulle tui.

M. Mallius. Cap. XLI.

M. Mallius ex illuſtri familia natus creditur: hiſdem temporibus in vrbe claruit: quibus diuus Auguſtus imperium Romanæ vrbis feliciſſime gubernauit. Neq; dubitandum eſt fuiſſe illum tanto principe gratiſſimūm propter egregiam diſciplinarum cognitionem: & ingenii excellentiam. Fabius Quintilianus nullam mentionem de poeta Mallio fecit: quocirca mirantur quidam: cur illum prætermiſerit: ꝑcipue cum de. T. Lucretio & Aemilio Macro iudiciū fecerit. Studium ſuū atq; induſtriā collocauit in Mathematicis artibus: tantūq; in his ꝓfecit: vt maximas ingenii ſui laudes tulerit. Scripſit libros quinq; de Aſtronomicis carmine hexametro. In quibus magna ex parte Hipparchū: Eudoxum atq; Aratū ſequutus traditur. Idem Mallius ſe ipſum excuſat: parum ſibi licere in ſuo carmine propter difficultatem operis omnia latinis verbis exequi: & in eo maxime laborare: vt magis inſtruere: ac docere videatur: ꝗ delectare: quoniam ornari res ipſa negat cōtenta doceri. Neq; deſunt: ꝗ exiſtimēt. C. Pliniū de hoc ꝑo Mallio intellexiſſe: quo loco de obeliſcis differit. Is eñ ſuo ingēio pilā auratā in obeliſci apice cōſtituit: ex cui⁹ vmbra horaꝝ mométa obſeruarent: ꝗ in re maximā cōmendationé accepit. De obitu illi⁹ nihil a nobis cōptū eſt.

Cn. Cornelius Gallus. Cap. XLII.

CN. Cornelius Gallus poeta eximi⁹ habitus eſt in elegia & poematis deſcribendis: eodem prope anno creditur natus: quo. M. Terentius Varro doctiſſimus Romanorum periit: vt a Hieronymo relatum eſt in annalibus. Quidā tradunt fuiſſe illum patria foroiulienſem: & eruditum bonis artibus: diuq; cum Cæcilio Epirota verſatum in ſumma familiaritate. Fortuna tenui fuit: peneq; infima: ſed ſtudio & fauore Octauii Auguſti ad præfecturæ gradum aſcendit. Factuſq; indies nobilior: vt mox dicemus. Scripſit elegiarum libros: in quibus commendatur magnopere illius ingenium: & elegantia. Fabius tamen Quintilianus duriorem

hunc fuiſſe dicit. Seruius grãmaticus ſic de Gallo ſcribit. Is inquit Euphorionem Poetam in latinum ſermonem tranſtulit: & amorum ſuorũ de cytheride libros quattuor cõpoſuit. In amicis Octauii Cæſaris primo recept9 eſt: ac deinde cum in ſuſpitionem veniſſet: ꝙ in eum coniuraſſet occiſus eſt. Fuit imprimis Publio Vergilio amicus: a deo vt quartus liber Georgici operis a medio vſq; ad finem: eius laudes contineret: quas poſtea iubente Cæſare Augu. in Ariſtei fabulam cõmutauit. Idem Gallus amauit Cytheridem meretricem libertam Volumnii: quæ eo ſpreto: Antoniũ eũtem ad Gallias eſt ſecuta. Diomedes (cum de Elegia loquitur) eundem Gallum Tibullo & Propertio adiungit. Cytheridem vero: quam prope ad inſaniam dilexit: mutato nomine Lychorim vocauit: hinc illud vulgatum.

Gallus & heſperiis: & Gallus notus eois
 Et ſua cum Gallo nota Lycoris erit.

Notatum eſt a pluribus ipm Gallum ab Augu. principe factum Aegypti præfectum diuq; ſummis officiis atq; honoribus euectũ atq; honeſtatũ Ammianus refert a Gallo in præfectura exhauſtam fuiſſe Thebarũ ciuitatem: & cum furti ac populatæ prouinciæ in ius vocaretur: veritum indignationem nobiliũ ferro incubuiſſe. Tranquillus videtur hac in re nõ nihil diſſentire: qui ſcribit: ob ingratum & maleuolũ animũ ab Octauio Augu. domo: & prouinciis ſuis Cor. Gallo interdictum: illachrymatum præterea Augu. vicem ſuam doluiſſe ꝙ amicis non liceret: quatenus vellet iraſci: nec deſunt: qui tradant tertio & quadrageſimo anno Poetam Gallũ propria manu ſe interemiſſe. Leguntur ætate noſtra elegiarũ libri ſub nomine Cor. Galli: qua in re facile eſt imponere imperitis hominibus. Qui aũt paulo diligentius antiquitatem obſeruarunt: nihil minus cenſebunt: q̃ vt hæc referenda ſint ad Poetam Gallum. De Aſinio Gallo dicemus paulo poſt: qui filius fuit Aſinii Pollionis.

Sex. Aurelius Propertius. Caput. XLIIII.

SEx. Aurelius Propertius ex Meuania oppido oriundus: quod in vmbria eſt: vt ipſe author copioſe teſtatur: quo loco vmbriam Romani Callimachi patriam vocat.

Vt noſtris tumefacta ſuperbiat vmbria libris.
 Vmbria Romani patria Callimachi.

Sunt: qui ſcribant eius patrem equeſtri dignitate ornatum: ac triumuirali poteſtate fuiſſe: tum inter eos connumeratum: qui: L. Antonium ſecuti Peruſia capta ex Octauii Cæſ. auctoritate ad aram Diui Iulii perducti ibidem occiſi fuerunt. Illud omnino conſtat. Aur. hunc Propertiũ magna ex parte amiſſis bonis Romam ſe recepiſſe Cũ patrem ſuum in tenera adhuc ætate amiſiſſet: quod illis verſibus apparet.

Aſpice me: cui parua domus: fortuna relicta eſt:
 Nullus & antiquo marte triumphus aui

Et alibi clarius.

Oſſaq; legiſti: non illa ætate legenda
 Patris: & in tenues cogeris eſſe lares.
Nam tua cum multi verſarent rura iuuenci.
 Abſtulit excultas pertica triſtis opes.
Mox vbi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo
 Matris: & ante deos libera ſumpta toga:
Tum tibi pauca ſuo de carmine dictat Apollo
 Et vetat inſano verba tonare foro.

In vrbe autem nominis celebritatem breui adeptus eſt: cum ſumma ingenii comita-
te: tum elegantia carminum. Mecœnati: & Corn. Gallo maxime acceptus fuit: quod
vterq; poetæ ſtudiis & doctrinæ pro ſimilitudine ꝓfeſſionis fauerent. Ouidiũ quoq;
Tibullum & Baſſum inter principes amicos coluit: ad quos de ſuis caloribus & puel
læ ingenio ſæpius ſcripſit. C. Plinius in epiſtola ad Romanum: Paulum refert Paſſie-
num in ſcribendis elegis eruditum habuiſſe inter ſuos maiores Propertiũ eaq; ratiõe
gentile inquit eſt hoc in paſſieno: qui ex eodem quoq; municipio eſt: Quo Propertiꝰ.
vnde maximũ ſtudiũ Paſſieno fuit calores Propertii atq; ingeniũ ſuo carmine expri-
mere: cum in elegiis (vt inquit Plinius) foret egregius atq; præcipuus Propertius: li
bros quattuor elegiarum cõpoſuit: in quibꝰ fere ſuos calores: & Hoſtiæ laudem ac for
mã celebrat. Nam in puellam Hoſtiam miro q̄dem affectu exarſit. quã mutato nomi
ne (vt eſt author. L. Apuleius) Cinthiam appellare maluit. Hinc Apollinaris Sido-
nius ad Heſperium ſcribit. Meminiſſe debes: ꝙ ſæpe verſum Corinna cum ſuo Naſo
ne compleuit. Leſbia cum Catullo. Ceſennia cum Getulico. Argentaria cum Lucano
Cynthia cum Propertio. Delia cum Tibullo. Callimachum p̄cipue Cyreneum. Mim
nermum & Philetam græcos Poetas in carmine ſecutus eſt: quorum manibus comi
tem ſe profitetur. Nam vt illi apud græcos in elegia conſenſu omnium longe præſti
terunt: Ita Propertius apud latinos eorũ imitatione primas videtur quorundam iu-
dicio conſecutus. Fabius Quintilianus cenſor in litteris acerrimus: cum Tibullũ ma
xime cõmendauerit: nõ deeſſe tamen inquit: qui Propertiũ malint. Cum ſit Ouidius
laſciuior: Gallus in elegia durior. Ouidius certe cũ ſæpe de ipſo Propertio agat: blan
dum tenerum ac dulcem appellat: multumq; illius carmini ſemper cõceſſit: & recen
ſenti ſua carmina auditor affuit.

Sæpe ſuos ſolitus recitare Propertius ignes
  Iure ſodalitii: qui mihi iunctus erat.

Sed & Val. Martialis Propertii ingenio & amoribus plurimum tribuit: vt eo maxime
loco probauit: quo Galli lycorim: Tibulli Nemeſim: & Leſbiam Catulli celebrat. Sic
enim ſcribit in Apophoretis.

Cynthia facundi carmen Iuuenile Properti
  Accepit famam: nec minus ipſa dedit.

De obitu eius parum compertũ eſt. q̄dam ſcripſerunt illum periiſſe annos alterum &
xl. natum. Fuiſſe alterum Propertiũ: Fulgentius oſtendit: qui in libro ad Calcidiũ de
priſco ſermone: & verba hæc ex Propertio refert. Catillata geris vadimonia publicũ
proſtibulum.

L. Varius. Caput. XLIIII.

L. Varius hiſdem tẽporibus floruit: quibus in eloquentia præclari habiti ſunt
Meſſala Coruinus. M. Callidius: Numatius Plancus & Aſinius Pollio. Rela
tum eſt ab antiquis eundem Variũ inter epicos poetas cenſeri: & in ſcriben
dis tragœdiis maxime præſtitiſſe. Quocirca magnopere dilectus eſt a principe Octa
uio: qui in ſtudio Poetices magna voluptate verſatus creditur. Tantũ illi tribuit Ho
ratius Flaccus: vt cum ſcriberet ad. M. Agrippam conſularem virum: vnũ dicat eſſe
L. Varium: qui poſſit eius geſta atq; egregias virtutes præclariſſimo carmine poſte-
ris cõmendare. Cor. Tacitus ſub Materni perſona ita laudat Varii Thieſtem: & Oui
dii Medeam: vt inter præcipua opera referat. Nullus inquit liber Pollionis Aſinium
aut Meſſalæ: tam illuſtris eſt: q̃ Medea Ouidii aut Varii Thieſtes. Sed & Fabiꝰ Quin
tilianus author eſt Varii Thieſtem cũ omnibus q̄dem græcis potuiſſe conferri. Tan-

tum ſublimitate carminis: & ingenii felicitate excelluit. Habuit inter amicos Horatium Flaccum. Pollionem Aſiniũ: & Plotium Tuccam. Pub. aũt Vergilium familiariſſime coluit: vt in eodem cõtubernio verſarentur: neq; deſũt qui ſcribãt fuiſſe dilectã a Pub. Vergilio vxorem Varii: eoq; nomine dono illi datam tragœdiam a ſe compoſitam. Ac deinde ſub nomine ipſius Varii editam: quæ res aperte refellitur authoritate doctorũ. Illud pro cõperto habetur: relictos fuiſſe heredes a Pub. Vergilio ex parte. L. Varium & Plotium Tuccam: tum illis demandatum prudentia: & authoritate Octauii principis: vt æneam Vergilii emendarent ſed ea cõditione: vt nihil operi adderetur. Quidam ætate noſtra imprudenter faciunt: qui cum. L. Vario: Quintilium Varrum confundunt. Parum intelligentes: quantum inter ſe differant & carminum genere & moribus.

C. Mecœnas. Caput. XLV.

C. Mecœnas ex clariſſima familia regum ethruſcorũ natus eſt. In Secundo ordine permanſit: tanta ſuæ modeſtiæ cõmendatione: vt relatus ſit inter nobiliſſimos ciues. Quidam arretio oriundum putarunt quæ vrbs habita eſt inter antiquiſſimas ethruriæ. Illud minime obſcurũ eſt: eundem Mecœnatem dũ ageret in tenera ætate maxime præſtitiſſe facilitate ingenii in litteris perdiſcẽdis: vt Horatius Flaccus & alii plures teſtantur: ac primo incubuit ſumma diligentia præceptis eloquentiæ: in qua mediocriter excelluit. Deinde ad poeticam facultatem diuertit. tragœdiaſq; & alia varii generis poemata ſcribere aggreſſus eſt. Octauio adeo gratus fuit propter ſingularem fidem: & ingenii comitatem: vt ab eo receptus ſit inter præcipuos amicos. Vulgatũ eſt de Mecœnate: q̃tum litteris ac litteratis oĩbus fauerit: cũ in vrbe vnus hic potiſſimũ haberetur: ad quem poetæ omnes: atq; oratores velut ad certam anchoram perfugium ſibi haberent. Itaq; ab eo vehementer dilecti ſunt: operaq; & muneribus ampliſſimis honeſtati Pub. Vergilius: Horatius Flaccus: Aſinius Pollio: Valgius: & alii cõplures: repræhenſus eſt a veteribus: q, eſſet animo molliori: ac ſolutis veſtibus vteretur: nimiũq; ſinuoſis & fluentibus. De cuius mollicie atq; delitiis: cum multi alii ſcripſerunt: tum Anneus Seneca: qui in cenſendis notandiſq; moribus acerrimus cenſor fuit. Magnũq; inquit exemplum Romanæ eloquentiæ daturus erat Mecœnas: niſi illum eneruaſſet felicitas. Referuntur ab eodem Seneca alia multa: in quib9 orationem Mecœnatis maxime accuſat: vt mollem ac nimiis delitiis fluentem: quod & Suet. Tranquillus tradit. Itaq; conſueuit Octauius princeps ſæpe illum exagitare ſuis epiſtolis: aut per iocum irridere. Scripſit Tragœdiã Prometheũ: & elegias cõplures: vt veteres authores teſtantur inter cætera illius laudatur hoc carmen de contemnendo ſepulchro.

Nec tumulum curo: ſepelit natura relictos.

Hortos Romæ habuit pulcherrimos in eſquiliis: vbi verſari interdum cõſueuit: deq; liberalibus diſciplinis ſermonem habere cũ amicis ſuis. Ad hos perſæpe diuertit Cæſar Octauius propter loci amœnitatem: velut qui animũ liberũ haberet a curis in eo quietis ſeceſſu. Tanta animi libertate vixit Mecœnas cum Auguſto: vt monere illũ & repræhendere aliquando nõ dubitauerit: vt copioſe ſcribit Dion græcus autor in Romana hiſtoria: qui eundem refert primum inueniſſe notas quaſdam litterarũ: quibus ad ſcribendi celeritatem vteretur: ac per Aquilam libertum ad aliorũ: vſum traditas. Notandum eſt a. C. Plinio de Mecœnate inter mirifica naturæ officia: eũ nunq̃ horæ momentum dormiſſe per totum trienniũ ante obitum: Sed hoc nõ plane compertum eſt: an referendum ſit ad alterũ Mecœnatem. Publius Vergilius ad hunc Me

cœnatem libros ſuos miſit: qui Georgica inſcribuntur: abſolutiſſimũ omnium opus:
quæ in eo genere compoſita vnq̃ ab aliquo fuerint. Extant ad huc Propertii Poetæ: &
aliorum laudes de ipo Mecœnate: q̃ liberali animo fuit: q̃q; docta eruditione excel-
luit: quæ a nobis hoc loco omittũtur ſtudio breuitatis. Cõſtat eum obiiſſe edita iam
ætate: & in ſenium vergente: vt veteres authores teſtantur.

Pub. Ouidius Naſo. Caput. XLVI.

PVb. Ouidius Naſo genit⁹ eſt Sulmone patria: quod oppidũ in pelignis fuit:
natalem habuit Aprili menſe diebus quinquatriis: quibus ſacra Mineruæ ce
lebrari mos fuit apud Romanos. A. Licinio: & L. Panſa Coſ. qui mutinẽſi pu
gna contra Antoniũ ceciderunt: neq; deſunt: qui referant eodem die natos fuiſſe Pu.
Ouidium & Albium Tibullum Poetam in ſcribendis elegiis maxima elegantia. Ma-
iores illi cõtigerunt nobili genere atq; ſatis honeſto: a quibus equeſtrem dignitatem
acceptam perpetuo ſeruauit. In ipſo adoleſcẽtiæ ſuæ principio magnopere probauit
quantum præſtaret ingenii facilitate: ac præclaris moribus. Quocirca Romæ inſtitu
tus eſt in latinis litteris maxima diligentia parentis: & cum in tenera ætate (vt con-
ſtat) ſumma voluptate & gratia teneret̃ cõponendis carminibus: ab eo ſtudio retra-
ctus eſt parentis monitionibus: qui monere illum & aſſidue hortari nõ deſtitit ad ora
toriam facultatem: vt qui ad quæſtum & opes cõparandas animũ magis intendiſſet.
Itaq; factum eſt vt Pub. Ouidius ſtudiũ illud atq; curam abſoluendi carmina inter-
mitteret: animũq; ad cauſas & forum cõuerteret præceptoribus Arellio Fuſco & Por
tio Latrone: cuius eloquetiam atq; eruditionem vehementer admiratus eſt: Neq; in
ea re tulit vulgarem laudem aut cõmendationem ingenii ſui: vt refert Anneus Sene
ca. Nam & in priuatis & in centumuiralibus cauſis præſedit: aliaſq; præterea dignita
tes obiuit poſteaq̃ virilem togam ſumpſit: & latumclauum adeptus eſt de quo haben
tur complura apud ipſum Ouidium diuerſis locis: quæ ſunt a nobis prætermittenda
ſtudio breuitatis. Cæterum cum ni hil animo ſuo potius foret q̃ verſari in otio littera
rum poſthabita omni cura rerum publicarũ ad inſtitutum ſuum rediit: ac totũ ſe di-
cauit poeticæ facultati: vnde perpetuum ſibi nomen & quietem ſingularem fore ſpe
rabat. Minime dubiũ eſt: eundem habuiſſe tres vxores. Primã.n. ſub ipam adoleſcen-
tiam vt inutilem parũq; ſe dignam repudiauit: cumq; ea more veterũ diuortiũ fecit.
Alteram bonis parentibus ortam beneq; moratam ſed parũ ſtabili cõnubio ſibi con-
iunctam mature dimiſit. Succeſſit his Perilla: cuius egregiam formam atq; probita-
tem pluribus locis extollit: neq; tantũ dilexit eam maxima fide & beniuolentia ſingu
lari: Sed in poetica etiam erudiuit: magnaq; cura excoluit. Quo factum eſt: vt Peril-
la exulanti marito fidem ſuam diligentiſſime ſeruauerit. Amicos habuit permultos
cum doctrina & generis nobilitate inſignes: tum probitate ac moribus ornatiſſimos
vt Albium Tibullum: Cor. Seuerum: Sabinum: Sex. Pompeium: Grecinũ & Flaccum
viros conſu lares: quorũ familiaritate intime vſus eſt. Meſſalam præterea Albinoua-
num: Aemilium Macrum: Maximũ & alios cõplures: cum quibus (vt ipe refert) con-
iunctiſſime vixit. Relatum eſt a Suetonio Tranquillo Iulium Higinium (qui Augu-
ſti libertus fuit ſummoq; ingenio & doctrina præſtitit) familiariſſimũ fuiſſe Ouidio
Poetæ. De ipſius operibus haud magnum operæ preciũ eſt pluribus agere: cum mul
ti de hoc ſcripſerint: eaq; vulgo ſatis nota ſint ex cõmentariis noſtrorũ grammaticorũ.
Et ſane hic vnus præter cæteros omnes videtur plura atq; varia poematũ genera de
ſcripſiſſe. In eo opere (cui titulum fecit Metamorphoſeon) ſecutus eſt Parthenium
Chium Poetam: qui græce ſcripſit præclarũ poema pari argumẽto: & materia ſimili.

Id Ouidii opus in tanto precio habitum eſt græcorum ingeniis: vt illud conuerterint in ſuū ſermonem. Eſt enim refertum varia atq; multiplici eruditione. q̄q̄ ipſe author inemēdatum atq; imperfectū reliquit: vt ipſe teſtatur verſiculis additis. Nam abſente illo atq; etiam neſciente editum eſt in vulgus ab amicis. Faſtorum libros ſex cōpoſuit: eoſq; ad Germanicum Druſi filium miſit: reliquos per importunum obitum: & aduerſam exilii fortunam (vt pleriq; putant) nō potuit perficere. Is tamen alicubi aſſerit duodecim a ſe compoſitos. Opus quidem eruditum & plenum magna & copioſa rerum ſcientia.

Sex ego faſtorum ſcripſi: totidemq; libellos
    Cumq; ſuo finem menſe libellus habet.

De amoribus libros tres: in quibus ſub ficto nomine Corinnæ maxime probauit ingenium ſuum: complures etiā epiſtolas: in quibus eſt vſus mira elegātia & artificio ſingulari vt Critici aſſerunt. In elegia habit⁹ eſt paulo laſciuior: vt qui nimiū quandoq; indulxerit ingenio ſuo Prætereo libros artium amandi & remediorū: in Ibim: de obitu Druſi: epigrammata: & poemata cōplura: quæ ab eodem cōpoſita ſunt: (vt grammatici veteres teſtantur) Quædam tamen falſo atq; improbe ad eum referuntur: vt carmen de vocibus auium: de pulice: & alia indigna prorſus atq; aliena ab ingenio & doctrina tanti Poetæ. Volumen præterea ſcripſit alieuticon: in quo cōplexus eſt varia & inaudita ad eam diem nomina piſciū: quod amiſſum eſt (vt alia multa eiuſdem authoris) iniuria hominū & longa vetuſtate inſequentiū temporum. Idem Ouidius magnopere cōmendatus eſt in Medea tragœdia propter ipſam elegantiam & ſententiarū grauitatem: vt Cor. Tacitus & Fabius Quintilianus referunt. In vrbe ſecundū capitolium habitauit: hortoſq; habuit in colle poſitos; qua via appia coniungebatur cum flamminia. In his magna animi voluptate verſari conſueuit: ſuūq; ocium mitioribus curis traducere. Relegatus eſt a Cæſare Auguſto in pontum ad oppidū Tomos quo tempore Ouidius maiorem quietem atq; otium dari ſibi ſperabat recolendis veteribus ſtudiis: vt qui acceſſiſſet ad ætatem puectiorem. Cauſam vero tam ſæui tāq; inciuilis exilii varie multi (vt in re ancipiti euenit) interpretantur. Alii hoc referunt ad eos libros: qui ab eo ſcripti ſunt de amoribus: ꝙ eſſent paulo laſciuiores vt eſt author Sextus Aurelius: qui de Rom. principibus ſcripſit. Pleriq; exiſtimant proueniſſe hoc ex adulterio cū Iulia Auguſti filia. Qua in re etſi pub. Ouidius nihil omnino aperte retulit: tamen alicubi videtur id ipm̄ inſinuare velata proprii criminis cauſa. Itaq; Sidonius Apollinaris videtur exiſtimaſſe ob id fuiſſe illum relegatū ab Auguſto: vt ſatis declaratur his verſibus:

Nec te carmina per libidinoſa
Notum naſo tener: tomoſq; miſſum
Quondam Cæſareæ nimis puellæ
Ficto carmine ſubditum corinnæ.

    Hoc idem innuit Ouidius cum refert.

Lingua ſile: non eſt vltra narrabile quicq̄.

    Et alibi ſeruata ratione obſtinati ſilentii.

Nec breue: nec tutum eſt peccati quæ ſit origo
    Dicere: tractari vulnera noſtra timent.

Minime autem obſcurum eſt Iuliam Augu. principis filiam deflagraſſe magna libidine: & infamem fuiſſe vulgatis per vrbem adulteriis: vt ab antiquis ſcriptoribus refertur. Quapropter inclinat animus: vt exiſtimem haud ſatis potuiſſe Octauiū ſibi tem

perare: quo minus deſæuiret in Poetam Ouidium conficta cauſa noui criminis: ꝙ in impudicis carminibus operam atq; ſtudiũ poſuiſſet. In exilio ſupra ſeptem annos verſatus eſt. Cumq; illi viuendum foret inter incultas atq; barbaras nationes: tantũ ſibi promeruit gratiæ atq; ſtudii bene præclareq; agendo: vt in eius obitu Getæ illi ac Tomitani populi tenere lachrymas nõ potuerint. Fuit enim Ouidius moribus apprime honeſtis & facilitate mirifica ad concilianda ſibi ingenia hominũ: quod imprimis dignum eſt ſumma admiratione. Cum geticũ ſermonem atq; ſarmaticũ didiciſſet poemata deſcripſit getica lingua: laudeſq; Cæſarũ decãtauit. Obiiſſe tradit̃ eodem anno quo T. Liuius: qui nobiliſſimus author habitus eſt in Romana hiſtoria deſcribenda: ſepultuſq; fuit iuxta oppidum tomos vt Euſebius teſtatur: permulti ſcriptores cum veteres: tum iuniores deplorarunt obitum illius vt indignum atq; miſerabilem habita deteſtatione tam ſæuæ tamq; calamitoſæ relegationis: ſed eleganter imprimis & copioſe (vt ego exiſtimo) Ang. Politianus id fecit his verſibus.

Et iacet euxinis vates Romanus in oris
  Romanum vatem barbara terra tegit.
Terra tegit vatem: teneros qui luſit amores
  Barbara: quam gelidis alluit hiſter aquis.
Nec te Roma pudet: quæ tanto immitis alumno
  Pectora habes ipſis barbariora getis?
Ecquis io muſæ ſcythicis in finibus ægro
  Tædia qui morbi demeret vllus erat?
Ecquis frigidulos: qui lecto imponeret artus
  Aut qui dulciloquo falleret ore diem?
Aut qui tentaret ſalientis tempora venæ:
  Aut fomenta manu qui properata daret?
Conderet aut oculos media iam morte natantes
  Aut legeret ſummam qui pius ore animam?
Nullus erat: nullus: veteres tu dura ſodales
  Heu procul a ponto martia Roma tenes.
Nullus erat: procul ah coniunx: paruiq; nepotes
  Nec fuerat profugum nata ſequuta patrem.
Scilicet immanes beſſi flauiq; coralli
  Aut vos pelliti ſaxea corda gethæ:
Scilicet horribili dederit ſolamina vultu
  Sarmata ab epoto ſæpe vehendus equo.
Sarmata: cui rigidam demiſſo in lumina frontem
  Mota pruinoſo tempora crine ſonant
Sed tamen & Beſſi extinctum: & fleuere coralli
  Sarmataq;: & durus contudit ora gethes.
Extinctum & montes flebant: & ſilua: feræq;
  Et fleſſe in mediis dicitur iſter aquis.
Quin etiam pigro concretum frigore pontum
  Nereidum lachrymis intepuiſſe ferunt.
Accurrere leues paphia cum matre volucres
  Arſuroq; faces ſuppoſuere rogo.

Quem ſimul aſſumpſit rapidæ violentia flammæ
 Relliquias tecto compoſuere cado.
Impoſitumqꝫ breui ſignarunt carmine ſaxum.
 Qui iacet hic:teneri doctor amoris erat.
Ipſa locum late ſancto cytherea liquore
 Irrorat niuea terqꝫ quaterqꝫ manu.
Vos quoqꝫ pierides vati libaſtis adempto
 Carmina:ſed noſtro non referenda ſono.

Caſſius Seuerus.Capũt.XLVII.

CAſſius Seuerus patria fuit Parmenſis:vt ab authoribus traditur:grammatici veteres referunt eum ſcripſiſſe elegiacum carmen & epigrammata neqꝫ a ſtudio Tragœdiarum abſuiſſe Publius Ouidius enumerat hunc Seuerum inter eos Poetas:qui ſua ætate claruerunt:vt Sabinus:Montanus: Meliſſus: Propertius: & alii plures.Relatum eſt:eũdem Caſſium in acie verſatum:& pro Bruto & Caſſio ſtrenue operam ſuam nauaſſe: quibus ſuperatis Athenas ſe recepit ad ſtudia litterarum : ibiqꝫ (dum in otio verſatur) a Quinto Vario dicitur interfectus opera & conſilio Octauii Auguſti: illud notiſſimum eſt Horatium Flaccum infenſo animo fuiſſe cõtra hunc Caſſium:quod ab eo pluribu s locis demonſtratur: ſed præcipue Iambico carmine: quo Poetam Archilochum expreſſit. Nam concitato animo atqꝫ acri illum eſt inſectatus:neqꝫ me præterit:quantum decipiantur quidam noſtra ætate:qui Cor. Seuerũ pro Caſſio temere acceperunt.Fuit alter Caſſius Seuerus hiſdem ferme temporibus:qui in cauſis:ac Romana eloquentia magnopere excelluit:de quo diximus ſatis in libris de oratoribus.

Domitius Marſus.Caput.XLVIII.

DOmitius Marſus Poeta inſignis eſt habitus in ſcribendis epigrãmatis:vt veteres teſtantur. Pu.Ouidius & hunc ipſum nominat inter Poetas ſui temporis: vt Cor.Seuerum:Montanum:Pedonem:Rabirium:& reliquos. Laudantur eius epigrammata cum ab aliis:tum a Val.Martiale:qui ad exemplum illius laſciuam verborũ licentiam excuſat in ſuis carminibus.Idem Marſus cõpoſuit bellũ Herculis contra Amazones: eoqꝫ argumento vocauit Amazonidem ſuũ opus:in quo nõ magnã laudem adeptus eſt: vt ex antiquis authoribus poſſumus colligere: vulgatis verſibus:in quibus Poetæ Perſio poſtponitur.Melenem puellam dilexit:eamqꝫ celebrauit longo carmine:vt Catullus Leſbiam.Quocirca:ſic de Marſo Val.Martialis.
Nota tamen Marſi fuſca Melenis erit.
 Citatur hoc carmen Marſi de Orbilio grammatico
Si quos Orbilius ferula ſcuticaqꝫ cecidit.
 Fuit enim Orbilius paulo aſperior in diſcipulos: & ob id ab Horatio plagoſus vocatus.Hæc ſunt quæ legimus apud veteres de Domitio Marſo.

Iulius Montanus.Caput.XLIX.

IVlius Montanus in poetica nobilis habitus eſt a Publio Ouidio refertur inter eos Poetas qui ſua ætate claruerunt: vt Sabinus: Meliſſus: Priſcus: Camerinus : Marius : Seuerus : & alii plures. Primum tempus cauſis : atqꝫ declamationibus dedit:ſuũqꝫ ingenium diligenter excoluit cum Cæſtio: Arellio Fuſco Aſinio:Marcello Aeſernino: & aliis.Cõmmendatur præcipue Montani vrbanitas & lepor.Quo factum eſt: vt Tibe. Cæſari pergratus haberetur. Scripſit poemata verſibus hexametris ac pentametris: in qbus nõ vulgarem laudem meruit:vt copioſe aſſe

runt Ouidius & Anneus Seneca. Repræhenſus eſt a quibuſdam: ꝙ in ſuo carmine parum prudenter q̃dam repeteret: quo vitio & Ouidius dicitur laboraſſe. Quocirca dictum pereleganter eſt a Scauro: nõ minorem eſſe virtutem ſcire definere: q̃ ſcire dicere. Referuntur ab antiquis Montani verſus: in quibus ortum ſolis atq; occaſum deſcripſcit. Vnde feſtiue dictum commendatur Nactæ viri clariſſimi: carmen id eſt.

Incipit ardentes phœbus producere flammas
Spargere ſe rubicunda dies: iam triſtis hyrundo
Argutis redit vſa cibis immittere nidis
Incipit: & molli partitos ore miniſtrat.

Et paulo mox.

Iam ſua paſtores ſtabulis armenta locarunt:
Iam dare ſopitis nox pigra ſilentia terris.

C. Germanicus Augu. Cãput. L.

C. Germanicus Aug. ex nobiliſſima Claudiorum familia ortus eſt. Patre Druſo: ac diligenti cura in vrbe eruditus. Tantũ profecit ſub primam adoleſcentiam in optimis diſciplinis: vt incredibile dictu ſit: quantũ ab antiquis ſcriptoribus cõmendetur. Suetonius ac Fabius Quintilianus maximis laudibus eius ingenium atq; opera extollunt: etſi paulo iunior ea ipſa compoſuit. Idem Germanicus in cauſis præterea verſatus eſt: & his qdem triũphalibus. Inter alia ſtudia græcas comœdias a ſe editas reliquit: & opus Arati de rebus celeſtibus in latinos numeros cõuertit. Nihil cõmotus: ꝙ a. M. Tullio foret interpretatum: vt obſeruatũ eſt a Hieronymo. Quintilianus inter Poetas heroicos hunc conſtituit: quo loco enumerat Val. Flaccum: Saleiũ Baſſum: Rabiriũ: & Lucanũ. Quid inquit Germanici operibus ſublimius: doctius: & omnibus deniq; numeris præſtantius? Quis bella canere melius potuit: q̃ qui ſic egerit? Reliqua omittimus: ne videamur plura nunc repetere: q̃ inſtitutum opus patitur. Cognomen Germanici a deuictis Germanis reportauit: contra quos magno exercitu ac ſummis viribus dimicauit. Vxorem Agrippinam habuit. M Agrippæ filiam: & ex ea liberos plures procreauit. Traditum eſt eum obiiſſe in vrbe Antiochia: cum quartum ac: xxx. annum ageret: neq; ſine ſuſpitione veneni. Tiberio authore tali facinoris: vt Suetonius putauit. Quæ res credita eſt non modo propter liuores qui toto corpore extiterunt: ſed ex ipſo etiam corde: quod igni ad motum cremari haud potuit. Publius Ouidius opus ſuum de Romanis Faſtis ad hunc Germanicum miſit: eiuſq; doctrinam tanti fecit vt inter egregios Poetas illius nomen rettulerit: nec defuerunt: qui exiſtimarent ab eodem Germanico compoſitum fuiſſe epigramma illud vulgatum de puero Thracenſi: quod equidem propter egregiam; ſingularemq; in eo genere elegantiam: ſubiiciendum exiſtimaui.

Thrax puer aſtricto glacie: dum luderet æbro
 Frigore concretas pondere rupit aquas.
Dumq; imæ partes rapido traherentur ab amni:
 Præſecuit tenerum lubrica teſta caput.
Orba quod inuentum mater dum conderet vrna
 Hoc peperi flammis: cætera (dixit) aquis.

Cæſius Baſſus Lyricus. Caput. LI.

Caeſius Baſſus inter Poetas Lyricos relatus eſt. Floruit ætate Claudii principis: & vſq; ad Flauiorum Imperiũ peruenit: quod ipſum Fabi. Quintilianus

teſtatur. Qui refert illum a ſe viſum: quo tempore libros ſuos de oratoria inſtitutiōe componeret. Fuit hoc obſeruandum ea ratione: vt facilius deuitemus illorum errorē qui parū prudēter de Cæſio Baſſo diſſerunt. Idem libros aliquot ſcripſit vario & multiplici carmine: vt Flaccus apud nos: & Pindarus apud græcos. Veteres authores cū de Poetis lyricis agunt: Horatium Flaccū & Cæſium Baſſum præcipue enumerant: qui legi mereantur. Diomedes quoq; grammaticus molloſſicos numeros refert (qui duriſſimi habentur) a Cæſio Baſſo compoſitos. Amicos habuit Publium Ouidium: & Perſium Satyrarū ſcriptorem. Qui ad hunc Baſſum ſcribens ita illum alloquitur.

Admouit iam bruma foco te Baſſe ſabino
Iam ne lyra: & tetrico viuunt tibi pectine chordæ
Mire opifex numeris veterum primordia vocum
Atq; marem ſtrepitum fidis intendiſſe latinæ.
Mox iuuenes agitare iocos: & pollice honeſto.
Egregios luſiſſe ſenes.

Neq; deſunt: qui ſcribant: eundem Cæſium cum villa ſua conflagraſſe ardente veſeuo monte ignibus late æſtuantibus. Celebres fuerunt hiſdem ferme temporibus Aufidius Baſſus hiſtoriæ author: & Saleius Baſſus Poeta Epicus. De vtroq; dicemus ſuis locis.

Aemilius Macer Veronenſis. Caput. LI.

AEmilius Macer patria Veronenſis fuit: vt quidam exiſtimant. Ingenio & doctrina tradit̄ præſtitiſſe: quod eius carmen ſatis indicauit. Floruit his maxime temporibus: quibus Meſſala Coruinus: & Aſinius Pollio in latina eloquentia claruerunt. Id cum aliis multis colligitur: tum ex Publio Ouidio: qui comes illi fuit: dum iter faceret in Aſiam: ac Siciliæ Regionem perluſtraret. Amicos præcipue habuit Albium Tibullum: & Ouidium ipſum: cum quibus propter ſuauitatem morum: atq; communia ſtudia magna familiaritate verſatus eſt. Idem Macer præter opus de Bello Troiano: ſcripſit etiā libros de venenatis animātibus ac de herbis: ſecutus Nicandrū Poetam Colophoniū. In qbus nō mediocrem laudem tulit ſuæ diligētiæ atq; laboris. Fabius Quintilian⁹ elegantiā carminis in hoc Poeta cōmendauit: ac legēda qdem eſſe illius opa refert: etſi ad eloquentiā oratoris nō multū ptinere videant̄: Nonius Marcellus Aemiliū Macrū citat: in Theogonio referens id carmen.

Et nunc agreſtes inter picunnus habetur.

Obiit in Aſia paucis annis poſt Publium Vergilium: vt ab Euſebio relatum eſt.

C. Rabirius. Caput. LII.

C. Rabirius Poeta inſignis habitus eſt: vt a multis traditur: Fabius Quintilianus cenſor omnium pene ſcriptorum poſuit hunc Rabirium in eorum poetarum numero: qui Epici appellantur. Sicuti Varronem Atacinum: Coruinum Seuerum: Saleium Baſſum: Lucanum & alios. Laudatur maxime ab Anneo Seneca & Ouidio: q in ſuis carminibus multum animi ac virium demonſtrauit. Verba Senecæ hæc ſunt de Rabirio: Egregie mihi videtur. M. Antonius apud Rabirium Poetam exclamare: cum fortunam ſuam ad alios tranſeuntem videt: nihilq; aliud ſibi relictum præter ius mortis.

Hoc habui: quodcunq; dedi.

Parum mihi compertum eſt: an idem ſit hic Rabirius: qui Satyras ſcripſerit quod a Fulgentio refertur. Rabirius inquit in Satyris de Mecennia.

Abſtemium temulenta fugit Mecennia nomen.

Hæc ſunt: quæ legimus de. C. Rabirio apud veteres authores.

L.Anneus Seneca Tragicus.LIII.

L.Anneus Seneca natione Hiſpanus: patria Cordubēſis fuit.Inter eos Poetas refertur:qui tragœdias ſcripſerunt:vt Pacuuius: Accius: Attilus: & Pomponius ſecundus. Qui eadem ætate claruit: & cum ipo Seneca paribus ſtudiis verſatus eſt in faciendis tragœdiis:vt Fabius Quintilianus teſtatur. In magno pcio habitus eſt: & ob elegantiam ingenii plurimū cōmendatus. Scripſit tragœdias .x.in quibus propter ſublimitatem carminis: grauitatemq ſententiarū nō vulgarem laudem conſecutus eſt: & ſi tempora illa (in quæ incidit) magna ex parte aduerſa extiterunt melioribus diſciplinis. In ſuis fabulis Euripidem atq Eſchilum traditur imitatus .Quæ res facile intelligitur ab his:qui paulo diligētius eas obſeruabunt.Qui ſcribunt Poetam hunc filiū fuiſſe Annei Senecæ : qui in ſtoicorū diſciplinis magnopere claruit:cōiecturis tantū nituntur:neq hăc rem (vt ego exiſtimo) vllis authoribus aſſerunt.Minime aūt dubiū eſt:duos fuiſſe Senecas:quorū alter in phiæ ſtudiis pclarus atq excellens habitus eſt.Itaq diuus Hieronymus propter egregiā illius pbitatem. ſingularēq vitæ conſtantiā (vt puto) inter authores chriſtianos collocauit:q̄ res optimis rōnibus & antiquis ſcriptoribus probat. Val.Martialis duos celebrat Senecas: & vnicum Lucanū ex eadem corduba.Sidonius Apollinaris in ſuis poematis: ſic de Anneo Seneca ſcribit ad Felicem eo carmine:in quo de latinis Poetis diſſerit.

Non quod Corduba præpotens alumnus
Facundum ciet hic putes legendum
Quorum vnus colit hiſpidum Platona
Incaſſumq ſuum monet Neronem.
Orcheſtram quatit alter Euripidis
Pictum fecibus Eſchilum ſecutus
Aut plauſtris ſolitum ſonare Theſpim.
Qui poſt pulpita trita ſub cothurno
Ducebat olidæ patrem capellæ.

Ex his manifeſte colligit̄ qd exiſtimari debeat de vtroq Seneca. Præcipue qd elici poteſt ex octaua eiuſdem Tragœdia:in qua Neronis ſcelera: & crudeliſſima flagitia copioſe enumerant̄. Grāmatici veteres vident̄ maximi feciſſe pter cæteros oīs Pacuuiū & Acciū in ſcribēdis tragœdiis: vt alibi diximus:nō me præterit: q̄ multa ſcripta ſint:de hoc Seneca a Xicone Poletano:ſed is mihi videtur abuti ſua diligētia: & aliorum iudiciū cōtemnere:qui tam anxie defatigatur in re minime dubia explicanda.

C.Aſinius Gallus.Caput.LIIII.

C.Aſinius Gallus patrem habuit Aſiniū Pollionem virū cōſularem: & in Romana eloquētia excellētem. Filius Aſinius diligētia & ſtudio parētis ſecutꝰ eſt primo diſciplinā paternā: Deinde in Poetica ſuū ingeniū pcipue excoluit Anneus Seneca & alii veteres oratorem & Poetā hunc faciūt. Afferunt̄ a noſtris grāmaticis verſiculi aliquot Galli Aſinii:ex qbus apparet:quantū valuerit in ſcribendis epigrāmatis & acumine & gr̄a. Fecit inter cætera carmen de Pōponio grammatico: quē pugilem fuiſſe iocat̄ .C. quoq Plinius de Aſinii epigrāmatis meminit:in ep̄la ad Pontiū. Dicit eñ ſcriptos libros a Gallo Aſinio:de cōparatiōe patris & Ciceronis: in quibus amores.M.Tullii cum ſuo Tyrone rettulerit: Itaq ſic Plinius de Poeta Gallo.

Cumq libros Galli legerem:quibus ipſe parenti
Auſus de Cicerone daret:palmamq decuſq
Laſciuum inueni verſum Ciceronis: & illo

Spectandum ingenio:quo ſeria condidit:& quo
Humanis ſalibus multo varioq; lepore;
Magnorum oſtendit mentes gaudere virorum.

Celebrantur adhuc carmina quædam ſub nomine Galli Aſinii de puero Hippoly
to quem vnice dicitur dilexiſſe: ſed parum mihi compertū: an hoc aſſeratur a probis
authoribus. Quidam ſcripſerunt hunc Gallū Tiberio principi inuiſum: & ob id ma=
gnis ſuppliciis ab eo fuiſſe occiſum.

A.Perſius Flaccus.Caput.LV.

A.Perſius Flaccus Volaterris ethruriæ oppido natꝰ eſt.Quidam exiſtimarūt
Lunis:ꝙ hoc videatur inſinuari ab ipſo Perſio. Euſebius certe & gramma=
tici veteres Volaterranum faciunt.In ſecundo ordine permanſit:vt adnota
tum eſt. Conſtat eum claruiſſe hiſdem ferme temporibus: q̄bus Domitius Nero Im=
perium Romanæ vrbis ſuſcepit.In grãmatice p̃ceptorem habuit Rhemniū Palemo=
nem Vicentinū:qui grauiſſimas inimicitias dicit̃ exercuiſſe cū.M.Varrone.In rheto
rice Flauium verginiū: ſi fides adhibeatur grãmaticorum cōmentariis:qui eundem
Perſium expoſuerunt.Anneū vero Cornutū(qui p̃hiæ ſtudio excelluit) magna dili=
gentia ſingulariq; obſeruatione coluit. Cūq; eo familiariſſime diu vixit: qua in re mi
rifice gratulatur Perſius ſibi ipſi ꝙ ſiti contigerit Cornutum habere præceptorem:op
timamq; illius diſciplinā atq; inſtitutionem ſequi:vt amice ac libere ad eum ſcribit.

Cumq; iter ambiguum:& vitæ neſcius error
Deducit trepidas ramoſa in compita mentes:
Me tibi ſuppoſui:teneros tu ſuſcipis annos
Socratico Cornute Sinu.

Amicos p̃terea maxime dilexit Anneū Lucanū:Cæſiū Baſſum:qui in lyricis carmini
bus claruit:& Macrinū:quod aperte colligit̃: cū ipſius Perſii verſibus: tum veterū cō
mētariis:Probis moribꝰ fuit & egregia vitæ integritate.Quocirca cōtinere ſe nō po=
tuit:quin ip̄m quoq; Neronē:eiuſq; iniq̄ſſima flagitia liberius accuſaret: vt q̄ ſub My
dæ Regis noīe illū irriſerit:ſatyrica quadam vrbanitate:ſed admonente Cornuto car
men immutauit.Cōpoſuit Satyras numero ſex. p̃fatus in his multū ſe laboris atq; di
ligētiæ poſuiſſe:neq; ſe repēte Poetā ꝓdiiſſe.Nō deſunt:qui ſcribāt:imperfectū fuiſſe
hoc opus a Perſio relictū.Quod mihi veriſimile videt̃:ꝓpter immaturū illiꝰ obitū cū
publicarent̃ Perſii Satyræ:mirū eſt q̃ fuerint iudicio eruditorū approbatæ.Itaq; maio
rem laudem atq; ampliorem cōmendationem meruit q̃ grande illud atq; operoſum
poema Marſi.q̄d Amazonidis nomine inſcripſit:vt Fabius:& Val.Martialis teſtant̃.

Sæpius in libro memoratur Perſius vno
Q̃ totus magna Marſus Amazonide.

Secutus eſt in ſcribendis Satyris Poetam Lucilium:qui acerrimus fuit in notandis
atq; inſectandis Romanorum vitiis.Relatum eſt ab Euſebio:eum periiſſe cū nō dum
xxx. vitæ annum compleuiſſet.Quo tempore Nero Imper.omnium ſcelerum cumu
latiſſimus cum cantoribus ac ſcænicis hominibus in Theatro decātauit:Habitus eſt
in maximo p̃cio alter.C.Perſius ob ſingularem doctrinam:cuius iudicium atq; grauiſ
ſimam cenſuram Lucilius reformidare ſe dixit:ſed hæc ſuo loco exponentur.

Corn.Seuerus.Caput.LVI.

COrne. Seuerus inter Poetas Epicos relatus eſt ab antiquis authoribus. Inge
nio fuit magno:& in ſcribendis verſibus facili.Cōſtat eundem diu fuiſſe ver
ſatū in agendis declamationibus: qua in re ingeniū ſuum atq; eruditiōem

maxime probauit cum in eodem officio forent alii cõplures: vt Aſinius Pollio: Pompeius Sylo: Arelius Fuſcus: Sextilius Hena: Cæſtius Pius: Portius Latro: & Aufidius Baſſus. A Fabio Quintiliano ita cõmendat: vt verſificator: q̃ Poeta melior habitus ſit. Scripſit inter alia multa opus de Bello Siculo: quod ab eo abſolutũ nõ eſt propter importunũ obitũ: Qꝫ ſi potuiſſet illud perficere ad exemplum primi libri merito ſibi ſecundũ locũ vindicaſſet: vt ab eodem Fabio relatũ eſt: qui alia inqt Seueri opera maximã indolem & admirabilem grãm indicaſſe. Afferunt verſus Cor. Seueri a noſtris grãmaticis: ex qbus colligi poteſt: q̃tum pſtiterit ingenio & doctrina: ſed apponemus carmen illud: in quo eleganter defleuit interitum. M. Tullii. Quod etiam ab Anneo Seneca magnopere commendatum eſt.

Oraqꝫ magnanimum ſpirantia pene virorum
In roſtris iacuere ſuis: ſed enim abſtulit omnes:
Tanq̃ ſola foret rapti Ciceronis imago.
Tunc redeunt animis ingentia conſulis acta
Iurataeqꝫ manus: depræнſaqꝫ fœdera noxæ:
Patriciumqꝫ nefas: eſt nunc & pœna Cethegi.
Deiectuſqꝫ redit votis Catilina nefandis.
Quid fauor aut cœtus: pleni quid honoribus anni
Profuerunt: ſacris exacta quid artibus ætas?
Abſtulit vna dies æui decus: ictaqꝫ luctu
Conticuit latiæ triſtis facundia linguæ.
Vnica ſollicitis quondam tutela ſaluſqꝫ
Egregium ſemper patriæ caput: ille ſenatus
Vindex: ille fori: legum: rituſqꝫ togæqꝫ
Publica vox: ſæuis æternum obmutuit armis.
Informes vultus: ſparſamqꝫ cruore nefando
Canitiem: ſacraſqꝫ manus: operumqꝫ miniſtras
Tantorum: pedibus cuius proiecta ſuperbis
Proculcauit ouans: nec lubrica fata deoſqꝫ
Reſpexit: nullo luet hoc Antonius æuo.
Hoc neqꝫ in hemathio mitis Victoria perſæ.
Nec te dire Siphax non fecit in hoſte Philippo
Inqꝫ triumphato ludibria cuncta Iugurtha.
Affuerat: noſtræqꝫ cadens ferus Hannibal iræ:
Membra tamen ſtygias tulit inuiolata ſub vmbras.

Idem Cornelius carmen fecit de Aethna monte: In quo non vulgarem laudem cõſecutus eſt. Cum alii quoqꝫ in eadem materia ſe exercuerint: vt Pub. Vergilius & Ouidius. Hæc ſunt quæ legimus de Cornelio Seuero.

M. Anneus Lucanus. Caput. LVII.

M. Anneus Lucanus natione Hiſpanus patria Cordubẽſis fuit. Patrem habuit L. Anneum Melam qui habitus eſt Senecæ & Gallionis frater: vt obſeruatũ eſt: in annalibus Euſebii Natalis ei9 traditur. C. Cæſ. Germanico iterũ: &. L Cæſiano Coſ. delatus ad vrbem cũ in prima adhuc infantia eſſet: quo facili9 pro ætate in bonis diſciplinis cultũ ingenii caperet: Adoleſcens fact9 illuſtres habuit pceptores in litteris Rhemniũ Palemonẽ: qui principẽ locũ inter oẽs grãmaticos tenuit. In Rhetoricis Flauiũ Verginiũ rhetorẽ illis tẽporibus nobiliſſimũ: tantũqꝫ diligẽtia

ſua ac facilitate ingẽii profecit: vt græce ác latine declamaret nõ ſine ſumma admi-ratione audientium. Inter cæteros cõdiſcipulos Saleium Baſſum: & .C. Perſium: qui Satyras ſcripſit: ſingulari beniuolentia dilexit: mutuiſq; officiis proſequutus eſt: apd Cæſ. Neronem permultum gratia & beniuolentia in prima ætate potuit: adeo illi ef-ficax fuit ingenium ad promerendos: conciliandoſq; ſibi animos hominum. Itaq; nõ modo ad quæſturæ dignitatem prouectus eſt: Sed in augurum quoq; collegium aſci tus compoſitis verſibus de laudibus Neronis: non tamen permanſit in gratia apud eum principem: qui alienas laudes moleſtiſſimo animo ferret: quiq; in repellẽdis op-primendiſq; aliorum virtutibus acerrimus ac ſæuiſſimus fuit. Vxorem habuit nomi ne Pollam Argentariam: de cuius ingenio atq; doctrina multa referuntur a Sidonio Apollinare & Papinio: qui maxima quadam reuerentia inquit ad natalem Lucaui ce lebrandum ſe accedere & eſſe hoc imputãdum Pollæ Argentariæ: cuiꝰ eruditio atq; nobilitas ſumma fuit. Val. quoq; Martialis multis carminibus Natalem Lucani de-ſcribit: quale eſt illud contra Neronis iniquitatem.

Hæc eſt illa dies: quæ magni conſcia partus.
  Lucanum populis: & tibi Polla dedit.
Heu Nero crudelis: nullaq; inuiſior vmbra.
  Debuit hoc ſaltem non licuiſſe tibi.

Enumerantur a grammaticis noſtris: præter opus de Bello Cæſaris & Pompeii: com plura alia ab eodẽ Lucano compoſita: in quibus maximã laudem adeptus eſt ingenii & doctrinæ. Scripſit eñ Saturnalia: Siluarum libros. x. Tragœdiam Medeam: quam non abſoluit: de incẽdio vrbis: de incendio Troiæ cum Priami calamitate: Orpheum: fabulas cõplures: & epl'as: ex libris Pharſaliæ tris primos emẽdauit: cũ vxore Argẽta ria: reliquos impfectos: atq; inemẽdatos reliquit ꝓpter intempeſtiuũ interitũ. Fabius Quintilianus auctor eſt: Lucanũ ipm magis annumerandum eſſe oratoribꝰ q̃ poetis. Eſt (inqt) ardens & cõcitatus: ſentẽtiiſq; clariſſimis excellẽs. In cõtionibus admiran-dus atq; excultus: adeo vt videatũr ſatis exprimere ſingularem illã elegantiã & ma-ieſtatẽ Vergilii. Sunt qui ſcribãt eum periiſſe florenti adhuc ætate cũ nondũ. xxx. an num attigiſſet: ſed referendũ id eſt verbis Corn. Taciti: qui de hoc agit in geſtis Ne-ronis. Attico veſtino & Silio Nerua Cos. facta eſt cõſpiratio cõtra Neronẽ Impe. prin cipe tã præclari facinoris. C. Piſone. Lucanũ ꝓpriæ cauſæ ad hoc accẽdebant: q; famã carminũ eiꝰ Nero deprimebat: ꝓhibueratq; oſtẽtare vanus aſſimulatione. Patefacta aũt cõiuratiõe Lucani cædẽ imperauit Nero. Is brachiũ dedit medico ad ſecãdas ve-nas: & vbi ꝓfluente ſanguine pedes frigeſcere: manuſq; & paulatim ab extremis cæ-dere ſpiritum: feruido adhuc: & compote mentis pectore intelligit: recordatus a ſe carmen compoſitum: quo vulneratum militem per eiuſmodi mortis imaginem obiiſ ſe tradiderat: verſus ipſos rettulit: eaq; illi ſuprema vox fuit. Viſitur adhuc Romæ in marmoreis monumentis id ellogium de Lucano Priſcis litteris. M. ANNEO LV CANO CORDVBENSI POETAE BENEFICIO NERONIS CAES. FAMA SERVATA. Sed apponendum præterea eſt carmẽ illud vulgatum de ipo Lucano.

Corduba me genuit: rapuit Nero: prælia dixi:
  Quæ geſſere pares: hinc ſocer: inde gener.
Continuo nunq̃ direxi carmina ductu
  Quæ tractim ſeparant: plus mihi comma placet.

Pomponius Secundus. Cap. .LVIII.

POmponius Secundus nobili ac illuſtri familia natus: hiſdem temporibus claruit in vrbe: quibus optimi rhetores habiti ſunt Portius Latro: Domitius Afer: & Albutius Sylo: inter eos poetas refert: qui tragœdias cōpoſuerunt: vt Acciꝰ: Paccuuius & Attiliꝰ. Relatū eſt a Fab. Quintiliano: longe oīm excelluiſſe hūc Pōponiū in eo genere carminis: quos ipē viderit. Tanta eñ doctrina atq; ſublimitate excelluit: vt vulgo ſit appellatus Pindarus Tragicus. Multa de Pōponio tradunt̃ ab antiqs ſcriptoribus: q̄ copioſe indicant vixiſſe illū in ſumma dignitate: & gratia apđ nobiliores ciuitatis: quod & .C. Plinius aſſerit: qui duos libros cōpoſuit de vita & moribus Pōponii Secūdi: tantū illius nomini: ſūmiſq; virtutibus cōceſſit. Germanico Cæſari gratiſſimus fuit: quē aliquādo cęna accepit: vt notatū eſt ab antiquis C. Plinius eundē Pomponiū ciuē ac vatē clariſſimū vocat: quo loco de monumentis Tib. & Caii Grechorū diſſerit. Afferuntur verſus a Mauro Terentiano & aliis veteribus: ex quibus facile intelligitur quantū iacturæ factum ſit: ex amiſſione Tragœdiarum Pomponii. De obitu illius nihil apud auctores legimus.

Gn. Getulicus. Cap. LIX.

GN. Getulicus poeta nobilis habitus eſt in ſcribēdis epigrāmatis: vt grāmatici noſtri tradunt. Val. Martialis ad exemplū Getulici carmina ſua excuſat: ſi paulo laſciuior in illis videtur. Relatū eſt ab antiquis ſcriptoribꝰ fuiſſe ab eo dilectam puellam nomine Cæſenniam: magnoq; ſtudio celebratam: vt Corinnam ab Ouidio: Leſbiā a Catullo: Argētariā a Lucano: qđ a Sidonio ſcribit̃ in epiſtola ad Heſperiū: Val. Probus affert hos verſus Getulici: cum de cardinibus cœli loquitur.

Non aries illum: verno ferat aere cornu:
Gnoſia nec geminos præcidunt cornua tantum
Sicca Lycaonius reſupinat plauſtra boqtes.

Nominat̃ a Suetonio Trāquillo. Gn. lētulus Geticꝰ: ſed in dubio eſt: an idē haberi debeat: etſi temporū ratio ſatis cōgruit. Hæc ſunt fere: q̄ de poeta Getulico legimus.

Sextilius Hæna. Cap. LX.

SExtilius Hæna natione hiſpanꝰ patria Cordubenſis fuit: ex eodē municipio: quo Lucanꝰ poeta: Anneūs Gallio & vterq; Seneca. Traditū eſt de hoc Sextilio fuiſſe illū magis ingenioſum: q̄ eruditū: & in ſuo carmine pegrinū quiddam & inequale retinuiſſe: vt eſt auctor Seneca. Inter alia opera carmen cōpoſuit de laude & interitu .M. Tullii: qđ ab eodē recitatū eſt in ædibꝰ Meſſalæ Coruini: q̄ in re nō ꝑtermittā referre hoc loco: qđ acciderit ſatis vrbanū ac lepidū de Aſinio Pollione. Is eñ cū eſſet cōuocatus ad audiendū Sextiliū nō potuit ſibi tēperare: quo minꝰ indicaret q̄ infenſus eſſet nomini. M. Tullii: q̄q; iniquo animo illiꝰ laudes acciperet: nam cum principio Sextilius hoc carmen rettuliſſet.

Deflendus Cicero. Latiæq; ſilentia linguæ.

Tum Pollio Aſinius vehementer ea re permotus. Tu inqūit Meſſala videris qđ tibi liberum ſit in domo tua: ego iſtum non ſum auditurus: cui videor mutus: & ſimul cōſurgens diſceſſit: ne cæteros verſus audiret. Permulta referuntur de hoc Sextilio: & eius ingenio: cū alibi: tum apud Anneum Senecam in controuerſiis.

Saleius Baſſus. Cap. LXI.

SAleius Baſſus his temporibus Romæ claruit: quibus in eloquentia nobiles habiti ſunt Domitius apher: Iulius ſecūdus: Trachalus: & Vibius Criſpus. Ingenio magno fuit: & in verſibus componendis vehementer excitato. Inter eos poetas relatus eſt: qui carmē heroicum decantarūt. Quintilianꝰ Val. Flaccū:

Saleiũ Baſſum: & Rabiriũ inter epicos nominat: Quo loco Vergiliũ: Enniũ ac Lucanum ponit. Laudatur ab antiqs magnopere Saleius; neq; tantũ vt vir optimus; ſed vt poeta egregius atq; abſolutiſſimus. Coluit præcipua beniuolẽtia & vſu contubernii Lucanũ Cordubẽſem: & Iuliũ Secundũ: qui inter ſummos oratores ſuæ ætatis celebratur. Cæſar autẽ Veſpaſianus plurimi fecit Saleii ingeniũ atq; doctrinã; tantũq; illi cõceſſit: vt inter illuſtria monumẽta poſitũ ſit. Aug. Veſpaſianũ quinꝗginta. H S. elargitũ fuiſſe Saleio Caſſo; ꝓpter ingeniũ ſingularẽq; eruditionẽ. De quo ſcribunt cõplura a Cor. Tacito. Iuuenalis quoq; in Satyris de hoc Saleio meminit; eũq; tradit maxime nobilem fuiſſe; ſed exiguo ac tenui cenſu. Hæc de Saleio poeta legimus.

Clodius Sabinus. Cap. LXII.

CLodius Sabinus poeta ſatis nobilis: inter eos relatus eſt; qui elegiacũ carmẽ ſcripſerũt. Primũ tẽpus ſuæ ætatis in cauſis atq; declamatiõibus collocauit cũ Ouidio: Argẽtario; Cor. Seuero & aliis; ꝗ in re magnã laudẽ cõſequutus dicit ingenii & & vrbanitatis: vt eſt auctor Anneus Seneca. Erat (inquit) Sabinꝰ hõ vrbaniſſimꝰ ac ſiqd illi defuit in eloquẽtia: vrbanitate ac ſalibꝰ pẽſauit. Referũtur dicta illius complura: ex quibus colligitur ꝗ Comis & ingenioſus fuerit Sabinus. Scripſit opus de bello Troiano; & item epiſtolas aliquot; quæ noſtris temporibus legunt̃ & ab Ouidio ſumma laude commendantur. Periit immatura ætate; & ob importunum obitum non potuit incœpta opera perficere.

C. Pedo Albinouanus. Cap. LXIII.

C. Pedo Albinouanus inter eos poetas relatus eſt a veteribꝰ: q epigrãmata: & iocos ſcripſerunt: præcipue claruit tẽporibꝰ Neronis principis; ac in tenera ætate operã & ſtudiũ poſuit in declamationibꝰ: qđ ex Anneo Seneca facile colligit. Ouidiꝰ poeta enumerat hũc ipm Pedonẽ cũ illis; q ſua ætate carminũ ſtudio ꝑſtiterũt: vt Marſum. Rabiriũ Macrũ: Montanũ; Sabinũ: & alios plures. Ingenio eleganti & vrbano fuit: verſatuſq; eſt in ſcribẽdis epigrãmatis nõ ſine magna cõmendatione ſui noĩs. Itaq; Val. Martialis refert ſe habere auctores (quos ſequit̃) Catullũ: Pedonẽ: Marſum atq; Getulicũ: & in primis cupere: vt ſua carmina ad illorũ extimationem atq; gratiã accedãt. Idẽ Pedo laudat̃ ab Anneo Seneca: vt fabulator egregius: & maxime feſtiuus. P. Ouidiũ ſingulari beniuolẽtia dilexit; cũq; eo in iocis; & cõmunibꝰ ſtudiis familiariter verſatꝰ eſt. Legunt̃ adhuc Pedonis verſus: quos dixit nauigante Germanico in Alexandri deliberatiõe de tranſfretãdo Oceano cũ exercitu. Nos eos ſubiiciemus: quo facilius iudicari poſſit de illius ingenio.

Iampridem poſt terga diem; ſolemq; relictum:
Iampridem notis extorres finibus orbis
Per non conceſſas audaces ire tenebras
Heſperii metas; extremaq; littora mundi:
Nunc illum pigris immania monſtra ſub vndis
Qui ferat Oceanum; qui ſæuas vndiq; piſtres
Aequoreoſq; canes ratibus conſurgere pranſis
Accumulat fragor ipſe metus; iam ſidere limo
Nauigia: & rapido deſertam flamine claſſem
Seq; feris credunt per inertia fata marinis
Tam non fœlici laniandos ſorte relinqui.
Atq; aliquis prora ſe dat ſublimis ab alta
Aera pugnaci luctatus rumpere niſu.

Vt nihil erecto valuit dignoſcere mundo
Obſtructo talis effundit pectore voces.
Quo ferimur? ruit ipſe dies: orbemq́ꝫ relictum
Vltima perpetuis claudit natura tenebris.
An ne alio poſitas vltra ſub cardine gentes
Atq́ꝫ alium libris intactum quærimus orbem?
Dii reuocant: rerumq́ꝫ vocant cognoſcere finem
Mortales oculos: aliena quid æquora remis:
Et ſacras violamus aquas? diuumq́ꝫ quietas
Turbamus ſedes?

Volcatius Sedigitus. Caput. LXIIII.

VOlcatius Sedigitus in poetica illuſtris eſt habitus: vt a. C. Plinio refertur: q hunc ipm̃ locis pluribus celebrat. Gellius cõplures verſus eiuſdẽ Volcatii repetit in atticis noctibus: ex quib⁹ facile colligitur præſtitiſſe illũ ingenio: & multiplici doctrina. Neq́ꝫ deſunt apud veteres: qui aſſerant appellatũ fuiſſe Sedigitum ea ratione: ꝗ ſingulis manibus ſenos digitos haberet. Vnde & Horatii filiæ Sedigitæ nuncupatæ ſunt: de quo ſcripſimus ſuo loco. Idẽ Volcatius librũ cõpoſuit de poetis latinis ſenariis verſibus: quo opere iudicẽ ſe atq́ꝫ criticũ præbuit in adnotãdis atq́ꝫ iudicãdis poetis: qđ & Lucilius: & Horatius Flaccus fecerunt. Fuiſſe alterũ Volcatium conſtat: qui Romæ nobiliſſimus eſt habitus: quiq́ꝫ ius ciuile Ceſellium edocuit: Quod & Caius Plinius commemorat.

PETRI CRINITI PRAEFATIO LIBRI
QVARTI DE POETIS LATINIS
AD COSMVM PACCIVM
PONT. ARRETINVM.

POſtea q̃ de his poetis Coſme Pont. Arretine accurate ac diligenter ſcripſimus qui ſũma elegãtia: pariq́ꝫ doctrina hoc munus obierunt: Reliquum eſt: vt de his etiam agamus: qui ſequentibus ſæculis in hac ſtudiorũ facultate ingeniũ ſuũ excoluerũt: qua in re ſeruabim⁹ rationẽ temporũ: Ne quis me ipm̃ parũ diligentem exiſtimet in his oĩbus adnotãdis: quæ ad inchoatum opus videãtur pertinere: neq́ꝫ poteſt accidere aliquid mihi gratius aut potius: q̃ ꝓſequi inſtitutũ noſtrũ: qđ a principio adoleſcẽtiæ certis atq́ꝫ optimis rationib⁹ ſuſcepi peruigilãdi in bonis ſtudiis: eaq́ꝫ aſſidue meditãdi: q laborẽ atq́ꝫ diligentiã noſtrã virtuti atq́ꝫ poſteritati cõmendent. Sed hæc alias tranſigem⁹: illud abs te rogatũ atq́ꝫ impetratũ magnopere volumus ꝑ tuo erga me aĩo atq́ꝫ optima volũtate: vt Maximi Tyrii orationes (quas in latinũ ſermonem paulo ante ex græco cõuertiſti) ad nos aliquãdo mittas. Maiora eñ ac lõge gratiora indies agitamus: quæ mature ad frugẽ ꝑducẽt diis benevolẽtibus. Interim ad Statiũ Papiniũ & reliquos poetas accedemus: quo cumulatius abſoluamus hanc partem: & ſimul pleniori officio ingeniis conſulamus. Neq́ꝫ te latet magnum prouẽtum poetarum extitiſſe his temporibus: vt Caius Plinius refert.

Pub. Statius Papinius. Cap. LXV.

PVblius Statius Papinius inter poetas heroicos relatus haud ignobili genere ortus eſt. Quidam ſcribũt maiores eius oriundos epiro: diuq́ꝫ verſatos

Sellis nõ ſine cõmendatione ingenii atq̃ probitatis. Patrẽ Papiniũ habuit: qui ob inſignem eruditionẽ egregiaſq̃ virtutes ciuitate Neapoli donatus eſt; in qua Statius poeta natalẽ ſuũ habuit: quæ res cũm locis multis indicatur: tũ illis præcipue carminibus: quibus Claudiã vxorẽ hortatur: vt relicta vrbe Neapolim ſe recipiat: quo liberi9 atq̃ facili9 animo ſuo indulgere poſſet. Primam ætatẽ in ſtudiis litterarũ & honeſtis diſciplinis collocauit diligentia Papinii patris inſtitutus. Cumq̃ in poetica facultate multum profeciſſet breui tempore adeptus eſt ſummã celebritatẽ nominis. Vxorem habuit nomine Claudiam: quæ ingenio magno fuit: minimeq̃ vulgari doctrina: vt ipſe Statius alicubi refert. Quidã falſo exiſtimarunt eandem eſſe Pollam Argentariam: quæ vxor Annei Lucani fuit: vt dictum eſt a nobis cõmodius. Cõpoſuit multa & varia poemata: de quibus breuiter agendum eſt. Thebaidem libris. xii. quos cõſecrauit Cæſ Domitiano. In hoc opere ſequut9 eſt magna ex parte poetam Antimachum: qui pari argumento maximũ atq̃ operoſiſſimũ opus reliquit: Neq̃ dubiũ eſt poetã Statiũ in eo abſoluendo mira ſollertia vſum & incredibili ſtudio per. xii. annos Faceturq̃ libere & ingenue ſe magnopere adiutum a parente ſuo in pernoſcenda ac deſcribenda locorum hiſtoria: & a ſe editum atq̃ publicatum iudicio ac monitionib9 Iunii maximi: qui per ea tempora excelluit magna eruditione & eloquentia. Deinde aggreſſus eſt ſcribere opus de Achille: in quo maiore ſpiritu ac longiori carmine parabat exequi geſta illiũs atq̃ virtutes: ſed per importunum obitum minime potuit inchoatum opus perficere. Quidam exiſtimarunt fuiſſe ab eo abſolutum: ac maiori ex parte amiſſum iniuria temporum. Siluarum libros quinq̃ edidit auſpicatus a Cæſ. Domitiano: qui ſtudium poeticæ quantum potuit maxime ſimulauit. In his facile p̃bauit Statius: quantum faueret bonis ingeniis: quantumq̃ amicorum ſtudiis atq̃ officiis concederet. Idem tamen refert: ſe diu multumq̃ dubitaſſe in his libellis emittẽdis: qui ſubito calore & quadam feſtinandi voluptate fluxerunt. De his Apollinaris Sidonius meminit: magniſq̃ laudibus proſequitur: non modo in epiſtolis. ſed in ſuis etiam hendecaſyllabis.

Non quod Papinius tuus: meuſq̃
Inter labdacios ſonat furores
Aut cum forte pedum minore rithmo
Pingit gemmea prata ſiluularum

Inter cæteros amicos p̃cipue coluit Attediũ Meliorem: Polliũ: Septimiũ: Stellam Patauinum & Marcellum Victorium: ad quem Fabius Quintilian9 libros ſuos miſit de oratoria inſtitutione. Cæſ. Domitianus tantum ſtudii atq̃ officiorum demonſtrauit erga poetam Statium: vt eũm quandoq̃ ſuſceperit magnifico atq̃ apparatiſſimo cõuiuio: de quo ſcriptum eſt carmen a Statio adiecta laudatione principis: quem indulgentiſſimum vocat. Idem Domitianus donauit eum inſigni corona & aliis mumeribus atq̃ dignitatibus honeſtauit. Filium amiſit: cum in tenera ætate eſſet: cuius acerbum interitum defleuit pater mœſtiſſimus longiori carmine: vt habetur eo ſiluarũ libro: quem Abaſcantio miſit. Minime dubium eſt periiſſe Statium prouecta ætate: vt grammatici noſtri teſtantur. Neq̃ inclinat animus: vt verum eſſe exiſtimem: q̃d a quibuſdam ſcribitur: fuiſſe illum ſtilo præacuto occiſum a Cæſare Domitiano: cum tam diligenter tamq̃ officioſe multis ac variis poematis blandiatur principi in extollendis atq̃ aſſidue celebrandis illius officiis. De Statio Cæcilio (qui nobiliſſimus habitus eſt inter Comicos) diximus ſuo loco.

Silius Italicus. Cap. LXV

SIlius Italicus poeta Heroicus ex Hiſpania oriundus traditur deducto genere ab Italica vrbe nobili: vnde cognomen reportauit: Sed Romæ natus eſt (vt creditur) atq; etiam educatus. Neq; obſcura fama eſt principio adoleſcētiæ pær ſe tuliſſe optimam indolem capiendis litteris: cumq; ſtudio & diligentia vehementer præſtaret breui conſequutus eſt: vt Romæ haberetur inter præcipuos oratores: Nā magna ſolertia: & incredibili cura conatus eſt exprimere Marci Tullii eloquentiam: quem præ cæteris omnibus ſibi propoſuerat ad imitandum. Sub Imperatore Nerone dicitur famam ſuam læſiſſe accuſatis atq; inſimulatis nōnullis apud ſæuiſſimum principem. Cum Vitellio geſſit ſe prudēter & egregia vitæ honeſtate. Mox factus eſt Aſiæ proconſul: in quo manifeſto apparuit: quanta modeſtia præſtaret: vt q eam dignitatem geſſerit ſingulari continentia & integritate maxima. Domitiano Auguſto gratiſſimus fuit: eo auctore perductus eſt ad tertium conſulatum honeſtiſſimis ſuffragiis: De quo leguntur adhuc verſiculi poetæ Martialis: quibus venerationem ſuam profitetur.

Auguſto pia Thura: victimaſq;
Pro noſtro date Silio Camœnæ
Biſſenos iubet en redire faſces
Noto conſule: nobiliq; virga
Vatis Caſtaliam domum ſonare
Rerum prima ſalus & vna Cæſar
Gaudenti ſupereſt adhuc quod optet.
Felix purpura: tertiuſq; conſul.

Caius Plinius permulta refert de poeta Silio in epiſtolis: qua in re minime alienū fuerit particulam ſubiicere: quo facilius atq; cumulatius percipiatur q̄ eleganti ingenio fuerit atq; ſtudioſo in proſequendis optimis exemplis. Plures villas (inquit) poſſidebat: adamatiſq; nouis priores negligebat: multūq; vbiq; librorum: multumq; ſtatuarum: multumq; imaginum: quas non habebat modo verumetiam venerabatur. Vergilii ante omnes cuius natalem religioſius q̄ ſuum celebrabat: maximeq; Neapolim: vbi monumentum eius adire vt templum ſolebat. Opus compoſuit libris. xvii. de bello Punico Secundo non vulgari neq; abſurdo carmine: etſi illud maiore cura (vt traditur) q̄ ingenio perfecit. Præcipue Maronem imitatus eſt: cuius ingenium atq; feliciſſimam maieſtatem admirabatur in deſcribendis carminibus. De hoc poemate Silii Valerius Martialis ſic refert.

Sili caſtalidum decus ſororum
Qui periuria barbari furoris
Ingenti premis ore: perfidoſq;
Faſtus Hannibalis: leueſq; pœnos
Magnis cædere cogis aphricanis
Noſtris ocia commoda Camœnis.

Complura leguntur apud eundem Martialem de laude ingenii atq; optimæ eruditionis Silii: quæ hoc loco prætermittimus. In agro Neapolitano prædium habuit: in quo cum frequenter ſecederet: maxima animi voluptate conſueuit ſuum otium trāſigere. Neq; dubium eſt eundem ad extremam pene ſenectutem deueniſſe: vt qui maior ſeptuagenario vitam finierit: nam morbo detentus inſanabilis claui ſingulari conſtantia obitum prǽpoſuit. Felix propemodum ac beatus vſq; ad extremum diem: vt copioſe relatum eſt a Plinio in epiſtolis.

C.Val.Flaccus Setinus. Cap.LXVI.

C.Valerius Flaccus Setinus inter eos (qui heroica decantarunt) poeta multorum iudicio admirandus: Patauinus fuit iuxta Aponum natus: vt a veteribus traditum eſt: qui ſcribunt eius patriam fuiſſe maxime inſignem natalibus Liuii: Stellæ: & Val.Flacci. Itaq hunc ipſum Val.Martialis laris antenorei alumnum appellauit: alii Setinum crediderunt ex Setia Campaniæ vrbe: quæ haud procul a Velitris fuit: vnde in magno precio habita ſunt Setina vina: vt ab antiquis ſcriptoribus relatum eſt: & mirum videri debet quāto ſpiritu Flaccus inſurgat: quātaq ingenii felicitate in ſcribendo carmine præſtaret. Hic eſt ille Valerius Flaccus in cuius obitu multum fuiſſe amiſſum: queritur Fabius Quintilianus in libris ad Marcellum Victorium: extant ipſius octo volumina de Argonauticis: quod opus dicatum eſt Cæſ.Domitiano: vel vt alii volunt patri Veſpaſiano: quoniam ſic ad eum ſcribat in ipſa præfatione operis.

Eripe me populis: & habenti nubila terræ
Sancte pater: veterumq faue veneranda canenti
Facta virum: verſam proles tua pandit idumen
Namq potes: Solymo nigrantem puluere fratrem
Spargentemq faces: & in omni turre furentem.

Scripturus erat multo plures libros: niſi mors intempeſtiua eum nobis eripuiſſet. Videtur autem in illis (qui ſuperſunt) Apollonium Rhodium non tantum argumento operis expreſſiſſe: ſed etiā ſingulis quādoq carminibus. Atacinus quoq Varro pari titulo cōpoſuit libros de Argonauticis: quod alibi notauimus. Idem Flaccus inter amicos habuit Secundū: Maternū: Stellam & Val.Martialem: qui ad eum ſcribit: eruditionēq illius magnopere extollit. Conſtat hunc mediocri cenſu ac pœne tenui fuiſſe: & prædium poſſediſſe exiguum. In quo (vt Martialis refert) muſarum curas reponeret. Itaq Martialis idem libere illum monet: vt relictis muſis atq otio: malit in foro & cauſis agendis verſari quoniam Poetarum ſtudia parui admodum cenſerentur: vt his verſibus patet.

O mihi curarum precium non vile mearum
  Flacce Antenorei ſpes: & alumme laris:
Pierios differ cantuſq choroſq ſororum
  Aes dabit ex iſtis nulla puella tibi.
Quid tibi cum cyrrha: quid cum permeſſidos vnda?
  Romanum propius: diuitiuſq forum eſt.
Illic æra ſonant.

Habuit Flaccus puerum in delitiis: quem Amazonicum quidam appellant: eius formam: indolem atq venuſtatem Martialis proſequitur eleganti epigrāmate. De alio Flacco (qui epigrammata ſcripſit) ſuo loco diximus.

Dec.Iunius Iuuenalis. Caput.LXVII.

Decius Iunius Iuuenalis patria fuit Aquinas. Quæ res nō modo percipitur ex inſcriptione veterum codicum: ſed his etiam verſibus: qui ſub perſona Vmbricii dicuntur.

Ergo vale noſtri memor: & quotiens te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino:
Me quoq ad Eluinam Cererem: noſtramq Dianam
Conuelle a Cumis.

Natus eſt patre libertino:vt quidam credunt.Alii ab eo inſtitutum: proq; filio habitum dicunt.Temporibus Domitiani principis floruit:etſi ad Neruæ ac Traiani ætatem peruenit:quod indicatur multis atq; variis locis:præcipueq; hoc carmine.

Et ſpes & ratio ſtudiorum in Cæſare tantum
Solus enim triſtes hac tempeſtate Camœnas
Reſpexit:cum iam celebres notiq; Poetæ:
Balneolum gabiis:Romæ conducere furnos
Optarent.

In hoc enim gratulatur Neruæ:ꝙ inter alios principes maxime præſtaret ſummis officiis atq; effectibus in proſequendis atq; honeſtandis diſciplinis. Quidam putarunt referendũ eſſe ad Cæſ. Domitianũ: qui magnopere ſimulauit ſtudiũ Poeticæ: vt authores ſunt Tacitus & Suetonius.Frõtonem grãmaticũ primo audiuit:ſummaq; diligentia ab eo dicitur inſtitutus. Qui Romæ docuit illis tẽporibus magna celebritate nominis: vt Gellius teſtatur.Deinceps probauit ingeniũ ſuũ in foro & cauſis agendis. In quo magis videtur elaboraſſe pro veteri conſuetudine declamandi: q̃ vt verſari diu vellet in eo ſtudiorũ genere:neq; deſũt qui referant eruditũ fuiſſe Iuuenalem præceptis atq; inſtitutionibus Quintiliani: qui per ea tempora maxime excelluit inter cæteros rhetores. Verſatus eſt maximo ſtudio in ſcribendis Satyris:ſecutus exemplum Lucilii atq; Horatii. Qua in re haud mediocrem laudem adeptꝰ eſt iudicio eruditorũ:cõpoſitis quinq; voluminibus. In his enim facile oſtendit q̃ acrem ſe atq; violentum præberet accuſandis atq; inſectandis hominũ vitiis: vt qui moleſtiſſimo animo ferret corruptos ciuitatis mores,Inter amicos præcipuo affectu coluit Voluſium Bithinicum & Coruinũ. Val.quoq; Martialis plurimũ detulit Iuuenali: ſuũq; ſtudiũ atq; ſingularem beniuolentiã pluribus locis teſtatus eſt:vt his verſibus apparet.

Cum Iuuenale meo:quæ me committere tentas
Quid non audebis perfida lingua loqui?

Quidam grãmatici tradunt eundem acceſſiſſe ad vltimã ſenectutem: & in remotiſſimam ægypti partem miſſum a Cæſ. Domitiano ſub prætextu demandatæ dignitatis; ibiq; ſenio confectũ ac nimio vitæ tædio periiſſe: quod ego nõ dum reperio apud eos authores:qui pro receptis ac fide dignis habentur.

Aruntius Stella Patauinus.Caput.LXVIII:

ARuntius Stella nobili genere natus eſt familia honeſta & conſulari. In qua ſeruato a maioribus ordine perpetuam dignitatem retinuit: Id ſatis colligit̃ ex his verſibus Poetæ Papinii.

Clarus de gente latina
Eſt iuuenis:quem patriciis maioribus ortũ
Nobilitas gauiſa tulit: præſagaq; formæ
Protinus e noſtro poſuit cognomina cœlo:

Val.Martialis oriundũ Patauio refert.Cum ſcribit Aponi regionem magno præcio haberi ob natalem Liuii:Stellæ:ac Flacci. Claruit aũt per ea maxime tẽpora: quibus Flauii Cæſ. Romæ imperarunt: tantumq; ſcribendis carminibus dicitur præſtitiſſe: vt inter optimos Poetas habitus ſit in poematis abſoluendis: vt ſatis teſtantur Martialis & Papinius.Qui eundem ſtellam clariſſimũ Poetam vocat. Violantillam puellam Neapolitanam cum vehementer diligeret impetratis nuptiis vxorem accepit: De quibus complura leguntur apud veteres. Martialis eam appellat Ianthidam græco nomine.Idem Stella vſus eſt magna familiaritate cum Iulio Secundo & Val. Mar

tiale:Papinius vero tanti fecit ingeniũ atq́ eruditionem Stellæ:vt minime dubitauerit dicare illi ſua poema:eiuſq́ laudes & epiſtolis & carminibus editis proſequi.Inter alia(quæ dicuntur a Stella cõpoſita)elegiæ ponũtur & opus de Aſteride.Sed imprimis laudatur eiuſdem poema de interitu columbæ. Quod a Martiale præpoſitũ eſt Catullianis verſibus de paſſere Leſbiæ:ſic enim refert:

Stellæ delitium mei columba
Verona licet audiente dicam
Vicit maxime Paſſerem Catulli.

Quantum præſtiterit in vrbe publicis dignitatibus atq́ honoribus ſatis explicatur a Papinio in ſiluis.Non enim prætor tantum creatus eſt: ſed etiã duũuir: quocirca magnam gratiam ſingularemq́ cõmendationem ſuæ virtutis reportauit. Hæc ſũt: quæ legimus de poeta Stella in veterum cõmentariis.

M.Valerius Martialis.LXIX.

M.Valerius Martialis genere Hiſpanus fuit Bilbili natus haud ignobili oppido Celtiberiæ: vt veteres authores tradunt:& ipſe Martialis cum pluribus locis demonſtrat: tum maxime his verſibus ad Licianum municipem ſuum

Vir celtiberis non tacende gentibus
 Noſtræq́ laus Hiſpaniæ
Videbis altam liciane bilbilim
 Equis & armis nobilem.

Sub primã ætatem profectus eſt ad vrbem Romam:quo facilius in litterarum ſtudio verſari poſſet:ſuũq́ ingeniũ erudire.Sed cum agendis cauſis minime ſe idoneum videret: omnem operam atq́ diligentiam rettulit ad ſcribenda epigrãmata: in quibus magnopere excelluit iudicio veterũ.Maxime aũt valuit in promerendis ſibi atq́ cõciliandis hominũ ſtudiis: adeo vrbanitate & ſalibus præſtitit. Relata ſunt a.C.Plinio: permulta de ingenio & eruditione Val. Martialis: quibus ſatis colligere poſſumus: quanti fecerit hunc ipm̃ Poetam:quantũq́ illius verſibus oblectari cõſueuit:ſic enim ſcribit.Fuit Martialis ingenio acri & qui plurimũ in ſcribendo & ſalis haberet & fellis:neq́ candoris minus.Itaq́ minime mirari oportet:ſi Aelius verus Imp.(qui Cæſ. Hadriano gratiſſimus fuit)ſolitus eſt ſingulari affectu ꝓſequi lepores atq́ iocos Poetæ Martialis:ſuũq́ Vergilium vocare. Neq́ dubiũ eſt illum Romæ publicis honoribus ornatum atq́ honeſtatũ fuiſſe. Nam equeſtri dignitate donatus eſt: & prætura: & iure trium liberorũ:vt ipe de ſe teſtatur.Libros.xii.epigrãmaton cõpoſuit miro ingenio: & ſingulari vrbanitate:quibus adiecit Xenia & Apophoreta libellis duobus abſoluta. In his ſecutus eſt Marſum Poetam: pedonem atq́ getulicum quorũ exemplo ſe ipm̃ tuetur: ac laſciuam verborũ licentiam excuſat. Valerium quoq́ Catullũ & Liciniũ Caluũ plurimi fecit:qui in hoc ſcribendi genere inſignes habiti ſũt.In duodecimo libro Neruæ atq́ Traiano Imper.blanditus eſt damnatis temporibus Domitiani Cæſ.Ad eũdem refertur ſpectaculorũ liber: qui extra ordinem aliorũ habetur a noſtris grammaticis:vt vetuſti codices probant.Inter amicos p̃cipue habuit Stellam Patauinum: Decianũ:Silium Italicũ: Val.Flaccũ:Parthenium alioſq́ cõplures. Ad quos ſæpenumero ſcribit.Stertini⁹ vir clariſſimus(quem Martialis mutato nomine Auitum appellat)tantũ conceſſit ipius ingenio atq́ doctrinæ: vt viuenti adhuc illi imaginem more veterum in ſua bibliotheca poſuerit.Poſtremo cum Martialis foret prouectior tædio rerũ vrbanarum affectus in patriam rediit: atq́ in natali ſolo paulo

poſt interiit:non ſine lachrymis ac magno mœrore.C.Plinii:vt ingenue teſtatus eſt: ſcripta epiſtola ad Cor.Priſcum.De Gargilio Martiale dicemus ſuo loco:qui libros cõpoſuit de geſtis Imperatorum.

Sentius Augur.LXX.

SEntius Augur Romæ nat⁹ atq; honeſtis artibus eruditus: inter eos Poetas cõnumeratur:qui epigrãmata & poemata ſcripſerunt. Permulta de hoc referuntur a Plinio in epiſtolis:quibus facile colligitur quantum præſtiterit elegantia ingenii & optimis moribus. Vixit magna familiaritate cum Spurina & Antonino viris grauiſſimis: maximeq; ab illis probat⁹ eſt propter ingenii modeſtiã & egregiam vitæ probitatem. Secutus in ſcribendis epigrammatis Val. Catullum & Licinium Caluum:multaq; compoſuit eleganter & lepide. Alia cũ bile & ſtomacho vt a Plinio refertur:qui nõ ſine magna admiratione ſolitus eſt audire poemata ipſius Sentii.Leguntur adhuc verſiculi aliquot. Quibus aperte explicatur: quantum in eo genere valuerit & gratia & ſalibus.Sic enim ſcribit ad Plinium.

Canto carmina verſibus minutis
His olim:quibus & meus Catullus
Et Caluus:vetereſq;:ſed quid ad me
Vnus Plinius eſt mihi prior:is
Mauult verſiculos foro relicto
Et quærit quod amet:putatq; amari
Ille Plinius ille:quid Catones?
I nunc:qui ſapias amare noli.

Hæc hactenus de Poeta Sentio obſeruaui: de obitu ipſius nihil legi apud veteres authores.

Veſtricius Spurina.LXXI.

VEſtricius Spurina nobili ac præclara familia ortus:inter eos Poetas relat⁹ eſt ab antiquis ſcriptoribus: qui lyrici appellantur. Per eadem tempora floruit: quibus Veſpaſiani principes rerum potiti ſunt. Moribus optimis fuiſſe traditur: ac domi foriſq; magna & excellenti virtute ſe geſſiſſe nõ ſine commendatione ſummæ grauitatis ac ſingularis prudentiæ. Idem Spurina factus eſt Imperator contra Breueterum Regem.Cumq; illum ſtrenue atq; ingenti animo repuliſſet fuſo atq; fugato exercitu ferociſſimarũ gentiũ triũphali ſtatua donatus eſt. Filium Cocceiũ adhuc iuuenem amiſit: cuius interitũ cõſtanti animo tulit: vt qui humanæ fragilitatis improbitatem optime cognoſceret. Poemata ipſius ꝑcipue cõmendãtur a Plinio his verbis.Scribuntur a Spurina Lyrici verſus & quidem vtraq; lingua & doctiſſime:mira illis dulcedo. mira ſuauitas: mira hilaritas: cuius gratiã cumulat ſanctitas ſcribentis.In his ſecutus eſt Flaccum Horatiũ:cuius indolem atq; elegantiã magna fœlicitate exprimebat. Vixit ſũma familiaritate cũ Iulio Apro & Agricola:qui ſocer fuit Cor. Taciti Pliniũ Secundũ vehementer dilexit. Propter ingeniũ atq; ſingularem modeſtiam.neq; dubiũ eſt eũ ad extremã ſenectutem perueniſſe integris ſenſibus validoq; ac vigenti corpore. De ſapientia ipſius in rebus gerendis: cæteriſq; animi virtutibus cõplura ſcribũtur a.C.Plinio q̃ nos breuitatem ꝑ fati magna ex parte omittimus. Celebratur ab antiquis ſcriptoribus alter Spurina:qui ꝓnunciauit.C. Cæſari futurũ interitum: eumq; ſubmonuit:cauendas ſibi eſſe Martias Idus.

Voconius Victor.Caput.LXXII

VOconius Victor nobili genere ortus traditur.Romæ vixit in Secundo ordine:Sed illuſtrior factus eſt poeticæ ſtudio. Præcipue floruit temporibus

Hadriani principis: qui ex Italica vrbe Hiſpaniæ genus duxit. Idem Voconius ſub primam ætatem in foro & cauſis agendis operam poſuit magna laude ingenii ſui atq; ſtudiorum. Fuit enim modeſtia ſingulari: & in conciliandis ſibi hominum animis mire efficax: vt relatum eſt a Caio Plinio: qui maxima familiaritate vixit cum poeta Voconio: paribuſq; ſtudiis atq; diſciplinis diu incubuit. Neq; dubium eſt eum excelluiſſe in ſcribendis elegis atq; epigrammatis: vt Martialis teſtatur: in quibus affectauit veneres ac laſciuam verborum licentiam: vir alioqui probis moribus atq; honeſtiſſimis. Quocirca Cæſ. Hadrian9 (cũ permultũ cõcederet Voconii poematis) ſingulari affectu proſequutus eſt illi9 memoriã: taliq; carmine decorauit eiuſdẽ ſepulchrum.

Laſciuus verſu: mente pudicus erat.

Qua in re ſeruauit veterem legem ſcribendis epigrammatis:

Nam caſtum eſſe decet pium poetam
Ipſum: verſiculos nihil neceſſe eſt.

Quod a Lucio Apuleio relatum eſt: celebratur apud veteres adoleſcẽs Teſtylus quẽ propter egregiam præclaramq; indolem magnopere dilexit Voconius: vt a Martiale ſcribitur his verſibus.

Teſtyle Victoris tormentum dulce Voconi
  Quo nemo eſt toto notior orbe puer.
Sic etiam poſitis formoſus amere capillis
  Et placeat vati nulla puella tuo.

L. Paulus Paſſienus. Cap. LXXIII.

L. Paulus Paſſienus nobili atq; honeſta familia ort us equeſtrem dignitatem a maioribus ſuis acceptam retinuit: ſed quantum colligere poſſumus ex veterum monumentis: in vrbe factus eſt longe nobilior ob elegãtiam ingenii: ac poeticæ ſtudium: in qua magnopere excelluit: vt Plinius & Gellius teſtantur. Traditum eſt eum fuiſſe Oriundum ex Vmbria eodem oppido: quo poeta Propertius: a quo genus ſuum deduxit. Præcipue claruit in ſcribendis elegis imitatus Propertiũ: cuius gratiam atq; venuſtatem magno ſtudio dicitur expreſſiſſe: vt a Plinio relatum eſt his verbis. Reddit Propertium in primis: elegos eius in manus ſumpſeris leges opus terſum: molle: iucundum: & plane vt Propertium. Idem Paſſienus non tantum in elegia verſatus eſt: ſed ad poemata & lyricos ingenium ſuum conuertit: in quibus Horatio Flacco magnopere accedebat. Inter cæteros amicos præcipue coluit Iuliũ Celſinum: Gellium & Caium Plinium: qui omnium officiorum genere ſingulariq; diligentia Paſſienum fouit. Hic eſt ille Paulus Paſſienus: quem Gellius vocat in Atticis noctibus poetam doctiſſimum. In agro vaticano prædium habuit in quo magna cũ voluptate verſari in ſtudiis: & de litteris agere cõſueuit: vt a Gellio ſcribit: q Pauli eruditionem atq; poemata pluribus locis commendat. Hæc ſunt quæ de hoc poeta apud veteres obſeruauimus.

T. Annianus. Cap. LXXIIII

T. Annianus per eadem tempora floruit: quibus Cæſ. Hadrianus ad Imperiũ aſcitus eſt. Traditur fuiſſe lepido ingenio maximeq; vrbano: vt veteres grãmatici ſatis teſtãtur. Feſcenninos verſus compoſuit variis iocis atq; ſalibus refertos: nam in his liberam iocorum laſciuam ac feſtiuam procacitatem admittebant. Sumpta origine ab vrbe Sabinorum: vnde inditum eſt nomen. Auſonius poeta de Anniani Feſcenninis meminit in excuſanda petulãtia ſui carminis. Neq; eñ ſunt accuſãda (ingt) ea poemata: q̃ pruritum mouent: q; in carminib9 laſciuia cõmendat:

in morib⁹ grauitas. Grāmatici veteres pſæpe citāt eiuſdē verſiculos: qb⁹ haud dubie apparet Annianū ipm inter eos poetas iure optimo cōnumerari: q & ingēio & doctrina pſtiterint. Sūma familiaritate vſ⁹ eſt cū Gellio & Erutio Claro vt habet apd eundem Gellium: qui Annianum poetam vt elegantiſſimū atq urbaniſſimū celebrauit.

M. Marullus. Cap. LXXV.

M. Marullus mimorū ſcriptor habit⁹ eſt: p ea tēpora Romæ vixit: qbus Cæſ. Antonin⁹ rerū potiret: q p inſtituto vitæ ac pfeſſione ſtudiorū vindicauit ſibi cognomē philoſophi. Itaq minime mirū eſt: ſi ea tēpeſtate oēs bonæ diſciplinæ maximū incrementū acceperint auſpiciis & fauore optimi principis. Cōmēdat Marulli ingeniū atq eruditio ab antiquis grāmaticis in cōponēdis mimis: in quo genere ſcribēdi claruerūt apud latinos Deci⁹ Laberius: Publi⁹: Lētulus & alii permulti. Relatū eſt a Iulio Capitolino tantū animi atq libertatis fuiſſe in hoc poeta: vt minime verit⁹ ſit notare principes ciuitatis: ac noīatim ſuis carminib⁹ pſtringere: & inter alios dicit accuſaſſe Cæſ. Antoninū: pſentēq ac ſpectātē rephēdiſſe: q eos viros potiſſimum ad ampliores dignitates promouiſſet: qui infames vulgo haberentur adulteriis Fauſtinæ vxoris. Palamq eſt nominatum ab eo fuiſſe Tertullum hoc verſiculo.
Ille iam tibi dixi Tertullus dicitur.
Seruius grammaticus perſæpe meminit de fabulis huius poetæ: referens perurbanū dictū Marulli cōtra nequā paraſitum. Tu & Hector ab Ilio non recedis: quod in prouerbium venit. Diuus quoq Hieronymus inter mimographos authores hunc poetam ennūmerat: cum de Philiſtione & Lentulo agit in Apologia contra Ruffinum. Celebrat alter Marull⁹ apud Valeriū Martialem de quo nihil dicendum eſt hoc loco.

Aulus Serenus. Cap. LXXVI.

AVlus Serenus inter poetas lyricos relatus eſt ab antiquis grammaticis: in quo genere apud latinos præcipue claruerūt Horatius Flaccus: Cæſius Baſſus & alii plures. Traditum eſt de hoc Sereno: eum fuiſſe ingenio eleganti & facili ad amores & iocos deſcribendos. Maurus Terentian⁹ cum de eo loquitur: egregium ac nobilem poetam facit. Poemata ſcripſit vario & multiplici carmine vt Hieronymus teſtatur: qui eundem inter veteres lyricos ennumerat. Nonius Marcellus & Martianus capella pluribus locis citant Sereni poetæ opuſcula: quibus manifeſto apparet: illum præſtitiſſe magna eruditione & elegantia. De Quinto Sereno commode a nobis dicetur: ſeruata temporum ratione: qui libros compoſuit de remediis morborum.

Vergilius Romanus Comicus. Cap. LXXVII.

VErgilius Romanus per eadem tempora in vrbe floruit: quibus Hadriānus Cæſar & Antoninus imperarunt. Ingenio præclaro fuit: & antiquitatis maxime ſtudioſus. Scripſit inter alia opera mimiambos: in quo genere poematis Cn. Matium ſequut⁹ eſt poetā vetūſtiſſimū. Relata ſunt cōplura de eruditione & elegantia huius Vergilii a Plinio Secundo: qui illius Comœdias atq mimiambos magnopere celebrauit: quod his verbis colligitur. Fecit mimiambos tenuiter: argute: venuſte: atq in hoc genere eloquentiſſime. Idem Plinius Vergilii fabulas adeo eſt admiratus: vt minime dubitarit Plautinis atq Terentianis eas adiungere. Fuit enim in accuſandis vitiis ac deteſtandis acer & violentus: in quo tamen fictis nominibus ac perſonis eſt vſus non ſine gratia & ſingulari vrbanitate. Inter cæteros amicos: præcipue coluit Caium Plinium: vt ex epiſtolis illius elicitur. De obitu ipſiūs nihil apud veteres auctores legimus.

Liber Quintus.

PETRI CRINITI PRAEFATIO LIBRI QVINTI DE POETIS LATINIS AD COSMVM PACCIVM PONT. ARRETINVM.

IN hoc extremo volumine opis noſtri Coſme Pont. Arretine. ſeruatum eſt a nobis: vt de his poetis agéremꝰ: q Antoninorũ tẽporibus vſqꝫ ad Theodoſiũ & Cõſtãtios Cæſ. vixerũt. Neqꝫ em̃ viſum eſt ptinere ad inſtitutũ noſtrũ de oĩbus ſcribere: declinata impii maieſtate: boniſqꝫ artibus magna ex parte deſtitutis. Itaqꝫ dabũt mihi veniam eruditi hoĩes: q cũ legẽt hos libros: videbũt a nobis referri poetas illos: q re vera paulo ineptiores atqꝫ inelegãtes haberi poſſũt: q̃les ſunt Iuuencus Fortunatꝰ & alii generis eiuſdẽ: in quo moderate me geſſi: nã mutata religiõe mutarunt etiã indolẽ atqꝫ gratiã carminis. Quocirca minime mirari oportet (p̃cipue cum vniuerſa Italia magnis atqꝫ variis cladibꝰ cõfecta eſſet diſtrahẽtibus eã plurimis populis atqꝫ Barbaris nationibꝰ) ſi antiquorũ elegãtia atqꝫ puritas violata eſt: & ſimul inſcitia bonarũ litterarũ atqꝫ impitia ſuccreuit. Noſtra vero tẽpeſtate magnopere debemus lætari: ꝙ ad id acceſſerũt honeſtæ ac liberales diſciplinæ: vt aliq̃ ex parte videantur cũ ipa antiqtate cõtendere: quã rẽ facile ꝓbaturi ſunt: q Põtani opa & Marulli paulo attentius perlegerint: nam vterqꝫ (niſi ego forte hac in re decipior) in ſuo genere abſolutꝰ haberi debet: ſed minime par eſt: de his facere iudicium hoc loco: quos noſtri homines pro optimis exemplis agnoſcunt: & velut decora quædã & illuſtria monumenta vetuſtatis admirantur. Nos inſtitutum opus proſequamur: capientes principium a Feſto Auieno: qui præter alia multa opera quæ compoſuit Aratum poetã conuertit in latinos numeros: vt ſuo loco a nobis referetur.

Ruffus Feſtus Auienus. Cap. LXXVIII.

RVffus Feſtus Auienus poeta eruditus & elegans per eadem tempora floruit quibus Cæſ. Dioclitianus Imperator eſt appellatus: quæ res cum multis aliis argumentis colligitur: tum ex cõmentariis diui Hieronymi: qui (cum loquitur de Arati Phœnomenis) Auienũ refert paulo ante in latinum ea cõuertiſſe poſt. M. Tulliũ atqꝫ Germanicũ. Quidã putãt fuiſſe illũ genere Hiſpanũ: ſed hoc mihi nõ ſatis cõpertũ eſt in tanta rerũ obſcuritate. Illud minime dubiũ eſt: eũ magna doctrina ac multiplici rerũ ſciẽtia p̃ſtitiſſe: nã p̃ter opus Arati (quo maximã laudẽ adeptus eſt) cõpoſuit etiã librũ de orbe terrarũ his verſibus: quos vocant hexametros: imitatus Dionyſium græcum poetam. De maritimis quoqꝫ ſcripſit Iambicis verſibus: intactum opus latinis ingeniis: tantæqꝫ difficultatis: vt diu multumqꝫ ſibi elaborandum fuerit in eo abſoluendo. De hoc poemate ſic idem Auienus refert.

Laboris autem terminus noſtri hic erit.
Scythicum vt profundum: & æquor euxini ſali
Etſi quæ in illo marmore inſulæ tument:
Ediſſerantur: reliqua porro ſcripta ſunt
Nobis in illo plenius volumine
Quod de orbis oris: partibuſqꝫ fecimus.

Plura in hoc opere inſeruit ex variis atqꝫ reconditis authoribus: præcipueqꝫ ſequutus eſt (vt ipſe teſtatur) Hecateium Mileſiũ: Hellanicum Leſbiũ: Philonẽ Athenienſem Pauſimachũ: Euctemũ: Cleonẽ Siculũ alioſqꝫ ꝑmultos: vt p̃termittamꝰ Annales

punicos: a qbus cõplura accepit. Neq; desunt: q existimẽt fuiſſe alia cõpoſita ab eodẽ Auieno. Seruiꝰ qdẽ grãmaticus (cũ de Cometis differit) Auienũ ſcribit feciſſe Vergilianas fabulas lãbicis verſibus: & hiſtorica q̃dam ex libris Liuianis: q̃ in re nõ ſatis habeo exploratũ: an hæc ad eundẽ ſint referẽda: etſi ratio tẽporũ maxime congruit. Inter amicos p̃cipue coluit Myrmeciũ Flauianũ virũ clariſſimũ & probũ: cuius virtutẽ atq; probitatẽ magnopere cõmendat dicato illi volumine de maritimis. Hæc ſunt q̃ legimꝰ de hoc Auieno apud veteres authores. De Auieno poeta græco (cuiꝰ leguntur epigrãmata) nihil dicendũ eſt hoc loco.

Alphius Auitus. Cap. LXXIX.

ALphius Auitus poeta illuſtris eſt habitus: vixit hiſdẽ pene temporibus: quibus Cæſ. Cõſtantii præſtiterunt: quæ res abunde colligitur ex Mauro Terẽtiano: qui poetam Septimium atq; Alphium Auitum inter recentiores cõnumerat. Sunt qui putent illum fuiſſe Carthaginenſem: in quo deſideramus auctores. Ingenio elegãti fuit & cõponẽdis carminibꝰ accõmodato. Inter cætera (q̃ dicitur ſcripſiſſe) libros fecit: q inſcripti ſunt excellẽtiũ. In his ꝑpetuo eſt vſus dimetris Iambicis magna quidem venuſtate ac pari elegantia vt grãmatici veteres teſtãtur: Quod etiam ſatis colligit̃ his verſiculis: qui adhuc ſuperſunt ex libro ſecundo excellẽtium.

Tum litterator creditus
Ludo: Phaliſcum liberos
Conatus in campi patens
Extraq; muri ducere
Spatiando paulatim trahit
Hoſtilis ad valli latus.

Maurus Terentianus perſæpe citat Alphii poetæ carmina: deq; eo ſic ſcribit in libro de variis metris.

Phaſelus ille: quem vides
Plerunq;: nec carmen modo
Sed & volumen explicat.
Vt pridem Auitus Alphius
Conſcripſit excellentium.

Priſcianus quoq; de eodem meminit pluribus locis. Hæc ſunt q̃ de Alphio poeta obſeruauimus. De Alphio fœneratore ſcriptum eſt ab Horatio & Iunio Columella.

Septimius Afer. Cap. LXXX.

SEptimius natione Afer inter eos poetas relatus eſt: qui poematis ſcribendis operam atq; ſtudium poſuerunt. De hoc mentio habetur cum apud alios: tum apud Maurum Terentianum: qui per eadem tempora propemodum floruit: vt aperte indicauit his verſibus.

Qui multos legere negant hoc corpore metri
Romanos aliquid veteres ſcripſiſſe poetas
Dulcia Septimius: qui ſcripſit opuſcula nuper
Ancipitem tali cantauit carmine Ianum.

Quibus colligitur compoſitum fuiſſe hymnum a Septimio de laudibus Iani. Neq; alienum fuerit eius verſus aliquot ſubiicere: quo facilius iudicari poſſit de ipſius ingenio atq; eruditione.

Iane pater: Iane tuens: diue biceps: biformis.
O cate rerum Sator: o principium deorum

Stridula cui lumina: cui cardinei tumultus
Cui reſerata mugiunt aurea clauſtra mundi

In hoc carmine imitatus eſt Poetam Callimachũ: qui inter cætera opera elegantiſſime ſcripſit hymnos deorum: eoq́ genere metri vſus eſt. Leguntur alia plura eiuſdem Septimii: quales ſunt hi verſiculi de Agello.

Inquit amicus ager domino
Si bene mi facias memini
Pinea brachia cum crepitant
Audio canticulum Zephyri.

Itaq́ cum vteref vario ac multiplici genere carminũ: vocauit ſuos libros opuſcula. Inter cæteros authores (qui hoc nomine appellati ſunt) p̃cipue cõmendatus eſt ab antiquis Septimius hiſtoriarũ ſcriptor: qui de geſtis Imperatorum libros cõpoſuit.

T. Calphurnius Siculus. Caput. LXXXI.

T. Calphurnius natione Siculus fuit: vt inſcriptiones veterũ codicum p̃bant Inter eos Poetas relatus eſt: qui ſcripſerunt Buccolicũ carmen. In hoc enim iudicio eruditorum magnopere excelluit. Cum gratia carminis: tum elegantia & proprietate. Per eadem tempora floruit: quibus Dioclitianus Cæſ. & Conſtãtii principes Romanum Imperium moderati ſunt: quæ res manifeſto indicatur ex commentariis Flauii Vopiſci: qui Olympium Nemeſianũ celebrat. Ad quem Poeta Calphurnius ſuum opus miſit: vt in vetuſtis exemplaribus legitur. Quocirca in magno errore verſantur: qui exiſtimant eũ fuiſſe ætate Cæſ. Auguſti. Modicis facultatibus vixit: Quod ex ip̃o authore ſatis poſſumus colligere: neq́ deſunt: qui putent de Dioclitiano Imperatore intelligi oportere cum ſcribit ſub perſona Orniti.

Aurea ſecura cum pace renaſcitur ætas
Et redit ad terras tandem ſquallore ſituq́
Alma themis poſito: iuuenemq́ beata ſequuntur
Sæcula maternis cauſam qui luſit in vlnis.

Alii hoc ad Numerianum referunt: qui & ſcribendis carminibus & eloquentia præcipue excelluit. Sunt qui malint ſcribere Calpurniũ ſublata aſpiratione: quod a Calpo deducatur nomen Calpurnii: ſed hoc vt friuolum eſt: ita liberum relinquimus noſtris grammaticis.

Aurelius Olympius Nemeſianus. Caput. LXXXII.

AVrelius Olympius Nemeſianus Afer genere: patria Carthaginenſis fuit: quod antiquiores Codices teſtantur. Per ea tẽpora in vrbe floruit: q̃bus Cæſ. Numerianus & Dioclitianus imperarunt. Quantũ præſtiterit in condendis poematis copioſe relatum eſt a flauio Vopiſco: qui hunc ip̃m Nemeſianum nobiliſſimum fuiſſe Poetam refert: omnibuſq́ coloniis atq́ vrbibus magnopere illuſtratum. Calphurnius Siculus (de quo ſupra ſcripſimus) arctiſſima beniuolentia proſecutus eſt Nemeſianum: eiq́ dicauit ſuum carmen buccolicum veluti monumentũ propriæ diligentiæ atq́ optimæ voluntatis. Leguntur adhuc eiuſdem Nemeſiani ecglogæ. Quibus manifeſto apparet eũ merito cõmendari inter præcipuos atq́ optimos Poetas ſui temporis. Quocirca veriſimile eſt a Numeriano Impa. in maximo p̃cio habitũ qui & eloquentia: & abſoluendis poematis excelluit. Idem Nemeſianus alia pluracõpoſuit. Nam Cynnegetica: Nautica & Alieutica ſcripſit. Ioãnes Boccacius vir vt illa tempora tulerunt: haud omnino indoctus: citat Nemeſiani Poetæ verſiculos. Hæc ſunt quæ legimus apud veteres authores de Nemeſiano.

Maurus Terentianus. Caput. LXXXIII.

MAurus Terentianus natione Afer: patria Carthaginenſis fuit. Per eadem fere tempora excelluit in Poetica: quibus Alphius Auitus: Septimius: Petronius arbiter: & Aurelius Apollinaris: qui Iambicos ſcripſit. Grãmatici veteres ſi quando citant Terentianũ inter recentiores authores referunt: vt apud Seruiũ & Priſcianum legitur. Opus cõpoſuit vario multipliciq; carminũ genere de litteris: ſyllabis: pedibus & variis metris. In quo habita ratione vtilitatis omnem prope gratiã contempſit: & cum valde laboraret in ſcribenda atq; explicanda varietate carminum. Minime alienum exiſtimauit ab officio eruditionis: ſi eorũ Poetarum exemplis vteretur: qui ſuis prope tẽporibus aliquid ſcripſiſſent: vt Alphii Auiti: Septimii atq; aliorum: quod his verſibus ingenue profitetur.

Non equidem poſſum tot priſcos noſſe Poetas
Vt veterum exemplis valeam: quæ tracto probare.
Maurus item quantos potui cognoſcere Graios
Quorum præcipue ſtudiis pars muſica conſtat:
Nemo tamen culpet: ſi ſumo exempla nouella:
Nam melius noſtri ſeruarunt metra minores.

Neq; dubium eſt ipſum Terentianũ ad extremam ætatem perueniſſe: & in hoc opere condendo ita verſari ſolitum: quaſi animũ tali ſtudiorũ officio recrearet: ſeniũq; ſuũ mollioribus curis tranſigeret. De hoc Terẽtiano Auguſtinus etiã meminit referens illius verſiculum de Marco Varrone.

Vir doctiſſimus vndecunq; Varro.

Q; habuerit filium nomine Baſſum: & Nouatemum generum facile colligitur ex ipſis Terentiani carminibus.

Cl. Claudianus Alexandrinus. Caput. LXXXIIII.

CL. Claudianus Poeta inſignis Archadii & Theodoſii temporibus floruit. Patria fuit Alexandrinus nobiliſſima vrbe Aegypti. Quidam florentinum faciunt parum diligenter obſeruãtes veterũ cõmentarios: authores græci (qui de Poeta Claudiano meminerunt) Alexandrinum appellant: cui ſententiæ idem auctor aſtipulatur: dum Nilum ſuũ vocat: vt nihil præterea dubitari poſſit ei patriam fuiſſe Alexandriam: ingenio excellenti fuit: maximeq; apto ad carmen cõponendum Nam & aſſurgit fœliciter: variiſq; figuris ac ſententiis mirifice delectat: vt videatur a natura ipſa inſtructus ad Poeticam facultatem. Veriſimile eſt eum Romæ diu verſatum: multaſq; Italiæ vrbes peragraſſe: quod cũ alia multa teſtantur: tum hi verſus: quos de Balneis Aponi cõpoſuit. Opera illius ſatis nota ſunt: ſed præcipuã laudem iudicio multorũ ſibi vindicat his carminibus: qbus principes viros ſummis laudationibus ſeu panegyricis extulit. De raptu proſerpinæ libros quattuor ſcripſit: eoſq; ad Florentinũ miſit: veluti monumentũ ſuæ beniuolentiæ atq; optimæ voluntatis. Nã cũ eo arctiſſima familiaritate cõiunctus vixit. Prætereo eiuſdem poemata: epiſtolas & epigrãmata. In quibus de Nilo: de Phœnice: de Magnete: de Criſtallo: de Balneis: Aponi: de Torpedine: de Gallicis mulabus deq; aliis multis apte & elegãter carmen deſcripſit. Auguſtinus & alii veteres plurimũ cõmendarunt ingenium atq; eruditionem Claudiani referentes illius verſus de laude & victoria principis Theodoſii cõtra Eugenium Gallorum Regem. Conſtat enim Theodoſiũ ipſum parua manu cõtra ingentes Barbarorũ copias dimicaſſe: cæſiſq; magna ex parte hoſtibus clariſſima victoria potitum: nõ tam ſuis auſpiciis: q̃ ope & præſidio obortæ tempeſtatis ſæuientibus

ventis contra hoſtium aciem. Quocirca ſic Claudianus elegantiſſime ſcribit.

Te propter gelidis aquilo de monte procellis
Obruit aduerſas acies: reuolutaq; tæla
Vertit in authores: & turbine reppulit haſtas
O nimium dilecte deo: cui fundit ab antris
Aeolus armatas hyemes: cui militat æther.
Et coniurati veniunt ad claſſica venti

Idem Claudianus magna veneratione coluit Probum: Probinũ: & Olibriũ viros cõſulares. Gennadium præterea: Honoriũ: Stiliconem ac Mallium Theodorũ ſingulari ſtudio & incredibili diligentia proſequitur: teſtatus officiũ ſuum libellis a ſe cõpoſitis de illorum laudibus. Hæc ſunt quæ de Poeta Claudiano obſeruauimus. De obitu ipſius nihil apud veteres authores legimus. De Claudiano Mamerco (qui libros de anima ſcripſit) commode a nobis dicetur.

Decius Auſonius Gallus. Caput. LXXXV.

DEcius Auſonius genere Gallus patria Burdegallẽſis fuit. Quæ res aperte indicatur: cum locis pluribus: tum præcipue his verſibus.

Burdegallia eſt mihi natale ſolum Vbi mitis eſt cœli clementia

Vixit vt conſtat impantibus Valentino & Valentiniano Auguſtis. Quibus magnopere acceptus traditur ob ingeniũ atq; excellentem doctrinã: ſed longe nobilior fact[9] eſt ſub Gratiano Cæſ. quem in latinis litteris atq; honeſtis diſciplinis magna diligentia erudiuit: vt paulo poſt dicemus. Parẽtem habuit nomine Auſoniũ profeſſione medicum: multiſq; ac variis honoribus illuſtratum. Quod ipſe Poeta Auſonius teſtatur eo carmine: quo pietatem ſuam profeſſus eſt in deplorando obitu patris. Quidam imperitiſſime faciunt: qui ad hunc Poetam referunt: quæ ad patrem Auſonii pertinent. Cæſ. Valentianus tantũ conceſſit moribus atq; doctrinæ Auſonii: vt eum p̃cipue delegerit inter cæteros omnes: qui Gratianũ filium inſtrueret: eiuſq; ingeniũ latinis litteris erudiret. Quocirca maximam nobilitatem adeptus eſt: a deo vt paulo mox patrocinio Cæſ. Gratiani prouectus fuerit ad conſularem dignitatem q̃ honeſtiſſimis ſuffragiis: vt abunde percipitur ex illa nobili gratiarũ actione: qua Imperatori optimo & diſcipulo humaniſſimo gratulatur. Permulta cõpoſuit & proſa oratione & carmine. Librum epigrãmatũ magna ex parte a græcis Poetis acceptũ in latinos numeros cõuertit: mira elegãtia pariq; ingenio. Fuit eñ græce ac latine peritiſſimus. Item de his vrbibus ſcripſit: quæ nobiliores atq; clariores haberentur vario & multiplici genere carminũ. Ex quo poemate q̃dam veluti fragmenta adhuc leguntur. Puellam nomine Biſſulam multis carminib[9] celebrauit: admiratus egregiã illius formã ſingularemq; venuſtatem. De fluuio Moſa (qui lingonum fines p̃tergrediens in Rhenum influit) in quo maximã laudem (vt eſt author Symmach[9]) iure optimo ſibi vindicauit: Siquidem incredibili elegantia vtitur in eo deſcribendo. Faſtorũ p̃terea libros abſoluit: opus magni laboris ac multarum vigiliarũ. A principio enim vrbis conditæ auſpicatus eſt continuato ordine vſq; ad ſuum conſulatũ: vt his verſibus teſtatur.

Vrbis ab æterno deductam Rege Quirino
  Annorum ſeriem cum Procule accipies
Mille annos centumq;: & bis fluxiſſe nouenos
  Conſulis Auſonii nomen aduſq; leges.
Fors erit vt luſtrum: cum ſe cumulauerit iſtis
  Confectam proculus ſignet Olympiadem.

Inter amicos pcipuè habuit Tetradiū Gallū:Paulinū poetā:& Heſperiū:quorum ſtudium atq; beniuolentiam pluribus ac variis epiſtolis teſtatur. Symmachus autem vir Conſularis & apprime doctus tantum poetæ Auſonio detulit:vt aſſertū ab eo ſit neminē eſſe omniū mortaliū:quē in officio amicitiæ illi cōpararet.Extāt adhuc epiſtolæ ipſi⁹Symmachi velut optimi teſtes tā mutuæ tāq; ſingularis int ſe neceſſitudinis Neq; dubium eſt eundē Auſoniū inter Chriſtianos relatum:qđ illius opera multis locis demōſtrāt.De obitu ipſi⁹ nihil certi habeſ ex veterū lectiōe. Etſi quidā tradunt nonagenariū periiſſe:in quo magno errore decipiunſ cū id ad parentem Auſonii pertineat.

Damaſus Hiſpanus. Cap.LXXXVI.

DAmaſus natione Hiſpanus nobili atq; clara familia ortus eſt: vt veteres ſcribunt. Hiſdem temporibus in vrbe floruit: quibus in ſcribenda hiſtoria nobiles habiti ſunt:Paulus Oroſius:&Eutropius:qui de rebus Romanis libros plures compoſuit.Laudatur ingenium Damaſi atq; eruditio in faciendis carminibus cū ab aliis multis: tum præcipue ab Hieronymo: qui complura opera a ſe compoſita huic Damaſo dicauit.Adeo modeſtus fuit:tamq; excellenti virtute ornatus:vt ingēti ſtudio creatus Romæ fuerit Pontifex maximus repulſis atq; improbatis illorum accuſationibus qui nomine adulterii conabantur famam atq; innocētiam eius inſimulare.Plura de poeta Damaſo relata ſunt apud illos auctores:qui de geſtis Pontificum ſcribunt. Poemata edidit non vulgari elegantia:& hymnos complures:vt Prudentius:Ambroſius:& alii eiuſdem ordinis auctores:Item librum de Romanis Pontificibus ſoluta oratione:quē ad Hieronymum miſit:eūq; libere & amice hortatur ad exponendam atq; illuſtrandam hebræorum doctrinam.Putabat enim lectionem ipſam parum quidem conferre ſine ſtilo: neq; poſſe aliquem ſatis proficere in ſtudiis litterarum:atq; antiquis diſciplinis ſine magna ac diligenti vſu ſcribēdi. Neq; deſunt qui referāt ipſum Damaſum perueniſſe ad extremam ſenectutē ac ſub Theodoſio Aug. periſſe:cum octogeſimum annum ageret:quod etiam Hieronymus tradit.

Iuuencus Hiſpanus. Cap.LXXXVII.

IVuencus poeta natione Hiſpanus familia inſigni maximeq; illuſtri nātus eſt: vt ab Hieronymo tradiſ.Præcipue floruit Imper. Conſtantio & Conſtāte:qua tempeſtate in eloquentia apud latinos clari fuerunt Tiberianus:Nazarius & Flauius Vopiſcus:qui de geſtis Romanorū principum libros compoſuit.Inter alia poemata quæ dicuntur ab eo edita: Scripſit quattuor euangelia hexametris verſibus:qua in re maiori diligentia vſus eſt in ſeruanda rerum hiſtoria: q̄ in demonſtranda ingenii ſui elegantia. Idem Iuuencus aliquot hymnos fecit: quibus facile indicauit ſe optime meritum de religione chriſtiana.Neq; dubium eſt fuiſſe illum relatum inter ſacerdotes chriſtianos:vt veteres authores teſtantur.Diuus Hieronymus alicubi repetit Iuuenci carmina:eumq; vt eruditum & elegantem poetā cōmendat.

Aurelius Prudentius Clemens Cap.LXXXVIII.

AVrelius Prudentius Clemens:in latinis litteris magna diligētia pariq; ſtudio inſtitutus:vt Gennadius & Iſidorus teſtantur.Quibus potiſſimū parentibus ortus fuerit: haud ſatis mihi compertum eſt ex lectione veterum authorum.Quidam exiſtimant fuiſſe illum genere Hiſpanum:primā ætatē agēdis cauſis poſuit:& in ciuilib⁹ officiis verſat⁹ eſt.Deinceps ad maiores:amplioreſq; dignitates puect⁹ ad pfecturā militiæ perduct⁹ eſt ſtudiis atq; ſuffragio Cæſ. Theodoſii: q̄ res ſatis intelligitur cūm aliis argumentis: tum præcipue his carminibus Prudentii.

Frenos nobilium reximus vrbium
Ius ciuile bonis reddimus: terruimus reos
Tandem militiæ gradu
Euectum pietas principis extulit.

Legũtur adhuc ipſius poemata multiplici ac vario genere carminũ cõpoſita quibus
facile ꝓbari poteſt: eũ quidẽ pro conditione tẽporũ maxime pſtitiſſe inter chriſtianos
Poetas nõ modo eruditis verborũ figuris: ſed etiã grauitate ſententiarum. Sidonius
Apollinaris haud oĩno cõtemnẽdus author in legẽdis atq́ obſeruãdis antiquis ſcri-
ptoribus cũ loquit̃ de Poeta Prudẽtio minime veritus eſt illũ Horatio adiũgere: præ
cipuã laudẽ cõſecutus eſt iudicio doctiorũ ex eo poemate: quo proſequitur illorũ ꝓbi
tatẽ atq́ cõſtãtiã qui ſe ipſos deuouerũt pro chriſtiana religione: cuiuſmodi ab eo ce-
lebrãtur diuus Laurẽtius: Vincẽtius: Romanũs: Hippolytus: Caſſianus & alii cõplu
res. Cõmẽdãtur pterea eiuſdẽ carmina: de natali domini: de geſtis & miraculis Chri-
ſti: de expiãdis animis: de cõflictu vitiorũ ac virtutũ. Inſectatus eſt acri animo: ac plu-
rimis verſibus hoſtes chriſtiani nominis: maximeq́ Symmachũ virũ conſularẽ: cuius
ſentẽtias atq́ eruditionẽ longo opere accuſat: minime autẽ obſcurũ eſt: eundẽ Prudẽ
tium perueniſſe ad ſummã ſenectutẽ: ac plurimis dignitatibns perfunctũ periiſſe.

Pontius Paulinus. Caput. LXXXIX.

POntius Paulinus nobili genere natus inter eos Poetas refertur: qui ſub Im-
perio Cæs. Gratiani floruerunt: vt Fauſtus: Tetradius & Auſonius. Burde-
galẽſis fuit: ac in poetica facultate magnope excelluit. Quidã putarũt fuiſſe
Nepotẽ Auſonii. q eũ grata ac beniuola quadã appellatione filiũ nominet: ſed hoc
nõ ſatis cõſtat in tam varia & ancipiti rerũ obſcuritate Inter alia opera: ſcriptum eſt
a Paulino poema hexametris verſibus de regibus ex Suetonio Trãquillo collectis: in
quo maximã laudẽ adeptꝰ eſt: vt ab Auſonio refertur his verbis. Coegiſti in Epitomẽ
tres libros Suetonii de regibus tanta elegantia: ſolus vt videare cõſecutus: qđ contra
rerũ naturã eſt: breuitas vt obſcura nõ eſſet. Legũtur adhuc quædã ipſius Paulini car
mina: in quibus mirifica eruditio & incredibilis elegãtia apparet. Idem Paulinus præ
claris atq́ honeſtiſſimis dignitatibus perfunctus eſt. & inter principes viros atq́ no-
biliſſimos habitus. Fuit hiſdẽ ferme temporibus alter Paulinus Pont. Nolanus: mori-
buſq́ & ſingulari cõtinentia clariſſimus: cuius epiſtolæ atq́ epigrãmata vulgo legũ-
tur: quidã exiſtimãt eundẽ eſſe habendũ: parum diligenter conſiderantes: quantum
inter ſe differant: & profeſſione vitæ & carminum elegantia.

Licentius Hipponenſis. Caput. XC.

LIcentius poeta natione Afer: patria Hipponẽſis fuit: qđ aperte intelligitur
ex epiſtolis Auguſtini: qui hunc ipſum appellat ciuem ſuũ. Etſi Tagaſta op
pido natus eſt. Auguſtinus: vt veteres authores tradũt: qui ſcribũt de poeta
Licentio magnopere cõmendant illius ingeniũ in perquirendis veterũ diſciplinis: cũ
Auguſtino verſatus eſt ſumma familiaritate: eũq́ veluti præceptorem ſuum ac parẽ
tem magna obſeruatione ac reuerẽtia coluit. Referuntur complura de hoc Licentio
cum ab aliis multis: tum a Meropio Paulino qui plurimis carminibus eum cohorta-
tur: vt abdicatis cæteris curis ad illuſtrandam Chriſti religionem animum referat:
& Auguſtini exemplum atq́ eruditionem proſequatur. Inter cætera (quæ dicuntur
a Licentio compoſita) hymnos & epiſtolas plures deſcripſit: in quibus ſatis demon-
ſtrat: quantum teneretur poeticæ ſtudio: q̃q́ aſſiduam operam collocaret in conden-
dis poematis. Leguntur ipſius carmina ad Auguſtinum; quæ a noſtris grammaticis

In magno precio habita ſunt: præcipueq́ hi verſus de Proteo commẽdantur.

Protea namq́ ferunt veterum cõmenta pelaſgum
Qui dum ſollicitis non vult aperire futura
Spumat aper: fluit vnda: fremit leo: ſibilat anguis.
Captum aliquando tamen in munera parua volucrum.

De probitate ipſius: cæteriſq́ animi virtutibus permulta apud Auguſtinum & Poſſidonium habentur. quæ ob inſtitutam breuitatem omittimus.

Venantius Honorius Fortunatus. Caput. XCI.

VEnantius Honorius Fortunatus inter chriſtianos Poetas relatus eſt: & cum ingenio atq́ moribus lõge præſtaret Rauennæ eruditus traditur: magnaq́ diligentia in latinis litteris inſtitutus. de hoc Fortunato referuntur permulta apud eos authores: qui de geſtis Gallorum annales cõpoſuerunt. neq́ deſunt qui ſcribãt illum diu verſatum in Gallia: & ob egregiam eruditionem: optimũq́ ingeniũ Pontificem Pictauiorum factum. Plura ac varia opera edidit. quibus ingenii facilitatem. minimeq́ vulgarẽ doctrinam demonſtrat. Legũtur adhuc eius poemata: & hymni complures: qui magnopere cõmẽdati ſunt a noſtris grãmaticis. Sed & libros quattuor fecit de geſtis diui Martini verſibus hexametris. pfatus tali opere ſe imitari chriſtianos poetas: vt Alcymũ: Prudentium: Iuuencum: Paulinum: & alios plures. Idem Fortunatus maximo affectu: ſingulariq́ beniuolẽtia proſecutus eſt Gregorium Pontificem. Emphronium atq́ Felicem: vt alios omittamus. In peruetuſtis exemplaribus additum eſt nomen Clementiani. qđ ab his probari poterit qui Paulo accuratius antiquitatem perſcrutari voluerint.

Fauſtus Gallus. Capur. XCII.

FAuſtus natione Gallus patria Vaſſates: vt quidam referunt. alii Lugdunenſem fecerũt: hiſdem temporibus in poetica excelluit: quibus doctrina & ingenio præſtantes habiti ſunt Boethius: Claudianus Mamercus: & Caſſiodorus: qui a ſecretis fuit Theoderici Impera. Enodius & Apollinaris permultum cõcedunt Fauſti poematis q́ in his eruditũ ſe atq́ ingenioſum probaret. Scripſit enim pro inſtituto Chriſtianæ profeſſionis epigrãmata & hymnos de rebus ſacris: vt maniſeſto colligitur ex epiſtolis Enodii. Verſat⁹ traditur Lugduni Galliæ vrbe: quæ a Numacio Planco cõdita eſt: vt quidã putant: ibiq́ maximã laudẽ adeptus eſt ſuæ doctrinæ. Relatum præterea eſt: de hoc Fauſto fuiſſe illum probis moribus: & in accuſandis vitiis magna ſeueritate: qđ etiã Caſſiodorus pluribus locis affirmat. De ipſius poematis atq́ doctrina ſic ſcriptum inuenio apud Enodium.

In veterum morem pangit noua carmina Fauſtus
Et per membra ſuum deſecat arte melos:
Doctus ad incudem verba infabricata referre:
Quoſq́ facit verſus: terq́ quaterq́ probat.

Complura alia de Poeta Fauſto ſcribuntur ab Enodio: quæ a nobis omittẽda ſunt: de Fauſto Manicheo dicemus ſuo loco: contra quem leguntur adhuc multa volumina ab eruditiſſimo viro Auguſtino compoſita.

C. Sollius Sidonius Apollinaris. Caput. XCIII.

C. Sollius Sidonius Apollinaris genere Gallus fuit. Quidã Burdegalenſem faciũt. ipſe vero de ſe ſcribens pluribus locis atq́ epiſtolis Aruernũ ſe dicit. Sũt enim Aruerni ppl'i finitimi eduis inter Cæltas cõſtituti. Honeſtis parentibus & illuſtri familia ort⁹ eſt: latiniſq́ litteris a prima ſtatim ætate magna diligẽtia

inſtitutus. nam ſub Flauio Nicetio (qui per ea tempora excellens grãmaticus habebatur) eruditionem accepit: cũq; ingenio & induſtria in proſequendis diſciplinis magnopere præſtaret. breui effecit: vt eos omnes antecederet: qui paribus ſtudiis tenebantur. Permulta ſcripſit cum ſoluta oratione. tum vario genere carminũ. Libros nouem epiſtolarum ſecutus Plyniũ Secundũ: vt ipſe refert. & ſi tali opere magis ingenium probatur Sidonii q̃ iudiciũ: vt qui peregrinũ & gallicum redoleat: & ſimul inepta verborũ affectatione ſupra modũ laboret. Cuiuſmodi accuſantur a noſtris grãmaticis Caſſiodorus: Enodius: Fulgẽtius: & Claudianus: Mamercus. qui violata paſſim ac diſiecta Romani Imperii dignitate minime ſeruarunt latini ſermonis puritatẽ Itaq; multo maiorem laudem adeptus eſt ex poematis atq; hendecaſyllabis. ꝙ in his multum ingenii ſit: atq; elegantiæ minime vulgaris. In his quoq; panegyricis cõmendatur. quos Antemio atq; Maioriano dicauit viris conſularibus atq; clariſſimis. Idem Sidonius magnopere dilexit eruditorũ ingenia ſummiſq; officiis ac ſingulari humanitate fouit: vt Lampridium: Tonantium: Tetradium: & alios plures. quã rem ipſius epiſtolæ atq; epigrammata ſatis oſtendunt. De ſacerdotio illius cæteriſq; dignitatibus nihil dicendum videtur: qđ in plæriſq; aliis omiſimus: qui collocati ſunt ab antiquis ſcriptoribus inter chriſtianos poetas.

Admonitio operis ad eos: qui legerint.

PErfecimus ad hanc diem libros quinq; de Poetis latinis. In quibus permultũ diligentiæ ac laboris nobis collocatum eſt. nihil enim ſatis dignum memoria effici poſſe exiſtimo: in quo parum diligenter: parũmq; accurate ſit elaborum. Iuuabunt hoc inſtitutum pernoſcẽdæ antiquitatis libri de grãmaticis: atq; oratoribus: qui paulo mox in lucem prodituri ſunt diis beneiuuantibus. Non ſum defuturus operi inchoato in aſſerẽdis atq; approbandis ſtudiis noſtris: ac ſatis quidem factum exiſtimo ab his hominibus: qui alicui præclaro facinori intenti cõtemnunt maliuolorum improbitatem. & alienam inſcitiam paruifaciũt: præſertim in ea re: in qua munus ſubſtineatur iuuandæ: atq; excolendæ poſteritatis. Qđ equidẽ cum diligẽter conſidero multo acrius atq; vigilantius perſiſtendum arbitror in præſidio optimarũ diſciplinarum: in quibus vniuerſam ætatem non ſine maxima voluptate conſumpſimus perlectis atq; obſeruatis veterum monumentis. Qđ ſi nulla præmia ſunt in ciuitate noſtra conſtituta bonis ingeniis propter aduerſam rerum fortunam: & incredibilem hominum ambitionem: ſpero tamen fore vt multi gratiam aliquam ſint habituri noſtris laboribus: ꝙ in tam ſæua conditione ſtudiorum gradum ſeruaui: ac re maxime inclinata minime deſperandum putaui. ꝙ vtcunq; acceptum: extimatumq; ſit in tam vario & ancipiti iudicio hominum haud equidem vehementer laboro: ſemel enim conſtitui honeſtiorem famam præclaris ſtudiis quærere. q̃ turpiorem quæſtum malis artibus conſectari.

Ex ædibus Aſcenſianis ad Calendas
Iunias. MDVIII.

Commendatio Poematũ Criniti

¶Luceius Veronẽſis.S.D.Petro Bembo Patritio Veneto.V.Clariſs:

Miſit ad me ſupioribus menſibus Cotta noſter Poemata Petri Criniti.Cupiebam eñ(vt ſcis)magnopere ea legere: non tantum quia permultum delector illius igenio: Sed quoniã ex tuis epiſtolis ſæpe intellexi:q̃tum præſtaret noſtris temporibus in hoc etiã genere ſcribendi:in quo perpauci(vt videmus)æquo animo legi poſſunt: nedum cõmẽdari ab eruditis hominibus debeãt. Eſt eñ vt dicit̃ rara auis bonus poeta.Audio cõplura alia ab eodem Crinito compoſita eſſe:eaq; haberi cum alibi locis multis: tum Ferrariæ apud Eſtenſes principes. Ego vero quia valde faueo ingeniis noſtræ ætatis nolui abs te deſiderari officium meũ: & ob id curaui:vti per eos opifices: qui libros formis iprimunt diligenter atq; accurate excuderentur Neq; pręterea me latet fore hoc minime ingratum his hominibus: qui veterũ ſtudia ſectantur:ac bonas diſciplinas colunt.Quod reliquum eſt:dabo operam q̃ diligentiſſime potero:vt cætera eiuſdem poemata ad te ꝑferantur:quæ mihi pollicitus eſt Io.Cotta vir ſumma fide:atq; excellenti doctrina ornatus. Vale.

PETRI CRINITI POE-

MATVM LIBER

PRIMVS.

Ꝙ muſis dicatus ſit reiecta populi inſcitia.

MVſis dicatꝰ ſemoueo ꝓcul
vulgꝰ ꝓphanũ nec pp̄lĩ am
aut liuor nimiũ ꝓcax (bitꝰ
In me ius ſibi vendicat
Si non decora cum chlamy
de arduos
Inter receptꝰ fulgeo prin
Si nec gemmea pocula (cipes
Noſtris in laribus nitent:
At iure certo mi chelis aurea
Debetur olim: & per numeros graues
Inſignis cythara deus
Me carmen tenerum docet.
Hinc peruirenti texere debitam
Lauro coronam Melpomene cupit.
Qua firmum ſtatuens decus
Vatum me referat choris.
Seu me reductis vallibus audiat
Faunus canentem candida Næuiæ
Colla & labra corallia.
Quæ me ſollicitum tenent.
Seu malim inanes pectoris anxii
Iactare curas: & nimium graui
Detentum laqueo caput
Solari ad cytharæ modos.
Vtcunq; doctis carminibus iuuat
Inter morari pieridum choros
Vt vulgi imperium inſolens
Ceu dirum fugiam nefas.
Nam quis putabit maius adhuc ſcelus
Quantum nefandæ plebis inertiæ
Seruire: & petulantiam
Probroſam populi pati?
O ſancta vatum pectora: & o meis
Certum leuamen barbite queſtubus
Ꝙ te ſuſcipio libens
Porrectum idalia manu?
Tu teſtis: vt proludat amabilis
Inter verendas Næuia virgines
Cum molles choreas agit:
Et blandos repetit iocos.

De ſua æternitate ex oraculo Apollinis.

NVper ſolutus cum pharetra graui
Pæan reſumpſet fatiloquam chelyn
Occepit inter carmina dulcibus
Vocare muſas cantibus.
Vidi per antrum (fas mihi dicere)
Paſſim moueri pieridum choros
Heu mens recenti prætrepidat metu
Cum ſacra phœbi cogito.
O q̃ verendus crinibus aureis
Ac prænitenti pectine celſior
De me camœnis fata recluſerit
Nullis mouenda ſæculis.
Cœlo receptus cum cythara breui
Cantabo vates: ſic placuit Ioui:
Dicam potentes Romulidum duces.
Dicam feroces barbaros:
Cædeſq; regum ſanguine Gallico
Factas: & acri pectore Vandalos:
Addemus armis indomitos gethas
Vireſq; turcharum graues.
Pridem reſolui ferrea vincula
Qui colla regum parca tenax ligat.
Vitabo fœlix regna acherontica:
Diramq; tartari luem.
Viſam Gelonos: & iaculo leues
Dacos: & alti brachia Caucaſi:
Nil me mouebit degener ambitus:
Aut vana plebis gratia.
Liuore maior raptus in æthera
Luſtrabo celſas cœlicolum plagas:
Et qua refulgens heſperium decus
Incandet alma lampade.
Non me reuinctis pallida crinibus:
Turpiq; luctu nænia defleat:
Aeuo beatus perpetuo fruar
Sæclis dicatus poſteris.

Ad Auitum exhortatio ad Virtutem.

VIrtute nil fœlicius
Nil clarius ſol aſpicit:
Auite muſarum decus.

Incumbe quod facis: & gradum
Virtutis erectum tene:
Nec te labores anxii
Ab inſtituto flexerint.
Abſolue totis viribus
Quod inchoatum dixeras.
Haud ille præſtat cæteris:
Qui congerendis nummulis
Impallet argento incubans.
Virtus repulſam deſpicit:
Ridetq; vanos ambitus:
Non fluctuat vento leui
Nec pallet ignauo metu
Variamq; ſortis aleam
Audax inertem nuncupat.
Vbiq; virtus imperat
Suis decora faſcibus:
Et acriter ſeruat gradum
Immota cunctis caſibus
Ne faſtus occupet grauis:
Aut luxus incidat impudens
Virtus honeſtat purpuram:
Fiuntq; veri conſules:
Verumq; nomen perferunt
Vbi illa ſucceſſit comes:
Non conſul auro & purpura
Sed conſulendo præcipit:
Recteq; patriam regens
Inane nomen & decus
Vanum eſt habendum protinus
Se purpuratum vendere:
Ni virtus amplior prius
Circunſtet ipſos principes:
Ille eſt beatus omnium
Cui virtus affuit comes.

Nænia de obitu Laurentii Medicis Viri Claris. ad Ioan. Picum Mirandulam.

ET quis perpetuis conſtituet malis
Finem vllū? vt valeā reddere me mihi
Pridem ſepoſui dulciloquam chelym
Et blandos charitum modos.
Accedunt miſeris funera luctibus
Nec quicq̄ ſuperos flectere victimis
Fas eſt (vt video) ſic placitum Ioui.
Qui nutu regit omnia.
Heu noſter Medices Italiæ decus
O Pice interiit: veh miſero mihi.
Lugete aonidum qui colitis ſacra:
Et qui pro veteri fide
Virtutis precium rite repoſcimus.
Nam quis tam rigido pectore barbarus:
Immaniq; animo quin videat ſtatim
Sublatum columen bonis:
Hic ſolus patriam conſilio graui
Vndantem variis fluctibus extulit.
Nil diram veritus (diſcite poſteri)
Regum ſæuitiem & dolos:
Hic ſe pro pauidis ciuibus obtulit
Hoſtilemq; aciem robore pectoris
Perfringens viridi tempora gramine
Cinxit dum ſibi non putat
Parcendum vt latio præſidium ferat.
Heu heu q̄ volucri decipimur bono:
Incaſſumq; pii vt qui nimio ambitu
Surdos diſtrahimus deos.
At tu mœſta nouis patria lachrymis
Indulge: nec enim cernere adhuc potes
Quantum mox miſeris ciuibus imminet
Fatorum grauis exitus.
Diſiecta horriſono marmora fulmine
Templorum: & nimium dira tonitrua
Non fruſtra exitium terrificis minis
Portendunt patriis deis
O fallax vtinam mentiar augur: &
Non vero auſpicium carmine proferam
Tu Pice interea deſine conqueri:
Et parce imperio Iouis.
Qꝫ ſi non alius mox aderit deus
Extinctum italiæ qui reparet decus:
Et phœbum cupiat ſedibus Aonum
Tranſferre in latios lares.
Conſiſte in veteri præſidio tamen
Virtutum: & quod habes auſpiciis tuis
Iam partum in tacito contineas ſinu
Fœlix ſorte tua ſatis.
Nam mitto tot opes ingenii: & factum
Fœcundi genium pectoris: & ſimul
Preclaris animum dotibus arduum.
Quo certum ſtatues gradum.
Sed me ſub tenerum tempus adhuc: velut
Surgentem viridi robore palmitem

Cæli ſæuities inuida perculit:
Deiecitq́ bonam indolem
Sic decuſſa iacent brachia viribus
Alliſis neq́ poſthac animo pari
Audebo ingenium tollere: nec licet
Sperare vlterius mihi.

Ad Auitum de quiete viuendi.

AVite ſi beatus eſſe contendis:
Supraq́ cunctos otio frui certo.
Nihil timebis vltimam diem fati.
Animoq́ forti lubricam feras ſortem:
Vites potentum purpuras velut peſtem:
Colaſq́ ſemper liberum genus vitæ.
In quo voluptas adſit: & quies mollis:
Blandi lepores: & ſodalitas grata:
Delecti amici: candidi: & fides ſimplex.
Vita eſt habenda non ſolutior luxu:
Non ſegnis: aut vexata pluribus curis:
Sed in vigenti corpore vigeant ſenſus.
Ille eſt beatus qui omnibus vacat curis:
Nec alteri: nec ſibi negotium præbet.

De ſua quiete poſt multas calamitates.

SI quis in tantis hominum procellis
Inter & curas: varioſq́ Caſus
Gaudet aſſertor fidei decoram
Carpere vitam:
Huius exemplum ſequar expeditus:
Et meos vitæ melioris annos
Liber ad certam referam quietem
Cultor honeſti.
Cautius poſthac mea cymba curſum
Acta per ſyrtes ſcopuloſq́ duros
Soluet: & nullos temere inſequetur
Aequoris æſtus.
Profuit ſæuæ rabiem Charybdis
Atq́ veſanos adiiſſe fluctus:
Gratior tandem foret vt voluptas
Viſere portum.
Integram feſſi melius quietem
Sentiunt blandus pluuiis relictis
Redditur Pæan: nitidumq́ lumen
Pandit olympi.
Illud imprimis ſuperos precamur
Vita dum noſtrum comitatur æuum
In ſacris totum vt liceat camœnis
Ponere tempus.

Monodia De laude Ang. Politiani

SYren relicto Daunio
Quærebat vbi conſiſteret.
Diuq́ vagula deuolans
Acceſſit amnem laſſula
Arni fluentis leniter:
Et commorata ſatis; iter
Parabat incœptum ſequi.
Sed ecce dum vaga ſubuolat
Audit repente rem nouam:
Nouoſq́ numeros: & noua
Carmina canentis Angeli
Itaq́ ſtatim in labra conuolat
Dulci lepore perlita:
Et inquit hic libet agere
Hic hic morabor ſedulo.
Vbi gratiæ: decor: & venus
Tam blanditer ſimul canunt
Carmenq́ fundunt aureum:
Tu nunc valebis Daunie.

Ad Fauſtum de ſuis ſtudiis & iniquitate ſui temporis.

EXpetis vt proprias referam tibi carmi
Simulq́ noſtra gaudia: (ne curas
Si tamen vlla poteſt hoc tẽpore grata
Soporem adimere ſenſibus. (voluptas
Nam quid in aonidum liceat deſcendere ſiluas
Occluſo vbiq́ tramite?
Additur & noſtris hæc ætas ferrea damnis
Qua mars repreſſit pallada:
Officiumq́ togæ periit: tantũ arma ſuperſunt
Geruntur omnia viribus.
Iam video inſtructas acies in bella vocari
Promuntur enſes martii.
Materiam ſcelerũ ſtruimus propriiſq́ nefandæ
Ius additur libidini.
Sic hominum vita aſſiduo dum fluctuat æſtu
Torquetur in dies magis.

Nullus.n.variis nouit præſcribere votis
Finem:ſed omnes fallimur
Illum ſollicitat faſtoſæ gloria laudis:
Hunc ambitus vexat grauis.
Ex humiliq; aliqs nūc ſūma peroccupat audax
Paremq; fatis ſe putat.
Qui tamen(vt ſuperis libuit)deceptus inani
Aura iocantis aleæ:
Præcipitem ſeſe tradens immergitur vndis:
Nec ſubleuat preſſum caput.
Aſt ego nō me iſtis cōmittam Fauſte procellis
Nec otio imponam meo.
Et valeant:quibus atra fames inſederit auri.
Sic ipſe mecum met habito:
Inq; dies vitam veluti moriturus in horas
Carpo:& reſeruo me mihi.
Atq; vtinam liceat ſtudiorū attingere ſummā
Quis docta voui pectora.
Interea curas veterum tu Fauſte laborum
Reſcribe vt altum percales

Ad Fauſtum de ſilua oricellaria.

OLim decorum frondibus ſacris nemus
Mones dicandum poſteris.
In quo labores Cynthius noſter ſolet
Doctis leuare cantibus.
Non deſit vllo tempore ſalubritas loci
Mitiſq; cœli gratia:
Hinc ſat videbis alta Floræ mœnia
Et fæſulas biuertices.
O q̄ reuiſo nobilem ſiluam libens:
Genio dicatam palladis!
Libet vagari Fauſte per ſacrum nemus
Dum vernat alta populus:
Et dum virenti ſibilat pinus coma.
Amata priſcis vatibus
In aſtra ſurgens maximi quercus Iouis
Protendit alta brachia:
Suberq; iuxta pumicoſo cortice
Ramis vireſcit æmulis.
Illic & alnus blandienti gratia
Intexit vmbris gramina
Philyraq; mollis peruenuſtis frondibus
Procreſcit in ſiluæ decus.
Hederæ ſequaces reptitant per arbores:
Viridiq; nexu veſtiunt:
Et molliores mutuis amplexibus
Vites maritantur piris.
Ac dum ſubinde vinciuntur arctius
Tegunt Amores frondibus
O q̄ virenti fronde ſilueſcit nemus
Cum verna cypris incalet.
Platanus in altum porrigit lætum caput
Aſcita ad vmbræ gratiam.
Mutanſq; proprium quotannis corticem
Inter virentes arbores:
Audax renidet cum iuuentam reſpicit
Velut reſurgens lætior.
Neq; hæc rigari poſtulat dulci mero:
Aut amnium nymphas petit.
Lothos per orbem turbinat comas ſuas:
Lothos ſacrata Cynthio:
Vbi grata me dryas reuiſit:& comi
Lepore alumnum detinet.
Siluam hanc tuetur Curus:& capripes deus:
Tuentur & ſatyri leues.
Iuuat videre laureas Daphnes comas:
Floreſq; cum baccis ſuis.
Illic ſtrepentes conqueruntur alites
Varioq; certant murmure.
Et interim diſcurſitant dammæ leues:
Lepuſq; ſubſilit pauens.
Proludit antris:& cuniculus ſalax:
Siluæq; cultor hinnulus.
Et hiſtrices acuminatis ſpiculis
Minantur:& tamen placent:
Seu tela vibrant ſæuiente prælio:
Seu mitiores luſitant.
Quantum propinqui floret horti amœnitas
Cum conſitis abietibus!
Seu te virentes floreis pratis comæ
Seu cultus herbarum capit!
Vtcunq; ſit parantur illa commoda:
Quæ molliter curas fouent.
Et o beatum:qui ſub antiqua ilice
Liuentis expers ambitus
Vel ſacra vatum curat:aut doctum otium
Curis ſolutior fouet.
Sic ille nil miratur æſtus principum
Nec ſceptra regum ſuſpicit.
Sed in virenti detinetur gramine:
Et ſe reſeruat poſteris.

Ad Mariam Virginem.

O Diua celſo prædita lumine:
Quæ cuncta nutu ſidera temperas
Deſcende cælo
Nube reiecta.
Adſis precanti: & caſtalium melos
Cum thure ſacro ſuſcipias rogo
Dum vota ſoluit
Carmine vates.
Suſcepta cœlo diui parens nites:
Fœlixq́ ducis virgineos choros
Cui plaudit alto
Vertice olympus.

Ad Auitum de Innocentia Vatum.

AEterna vatum pectora mollibus
Mulcentur auris. Nam cythara graui
Phœbus decorem Caſtalium inſtruit.
Vates verendo pectore nobilis
Vel fata pandit aut tripodes ſacros
Grato ac perenni carmine concutit.
Non illum Auite plebis inertia
Aut inſolentes heu animi mouent.
Sed ipſe fœlix perpetuis bonis
Paret Camœnis: & placidam ſimul
Mentis quietem molliter occupat.
Virtuti amicus nil reliqua æſtimat.
Hunc ſæpe Pallas gorgonis immemor
Secernit inter prata virentia:
Et fronde ſacra tempora vinciens
In alta paſſim ſidera ſubleuat.
Qui mox receptus pieridum choris
Depromit audax Palladium melos:
Sic æſtuanti liber ab ambitu
Liuoris atri deſpicit impetum:
Vulgiq́ luxum: & deſidiam procul
Tutus relinquit. Namq́ Heliconidum
Carmen beatis concipit auribus.
Quo fata rerum perpetuo vigent.

Ad Fauſtum de Carolo Rege Francorum cũ ad vrbem tenderet cũ exercitu.

QVid occupatum litteris vrges tuis:
Fruſtraq́ totiens flagitas.
Vt impotentis Galliæ faſtũ grauem:
Regemq́ dicam Carolum?
Satis ſuperq́ Fauſte dedimus lachrymis:
Cladem q́ noſtram luximus.
Et ecce rurſus additur malis ſcelus
Fouemus ipſi Galliam.
Ac ſtudio inerti opes & omnem militem
Iungimus ad hoſtilem manum.
Irrepſit altum virus animis Italum:
Ac peruagatur latius.
Vides nefandis vt trahuntur odiis
Pleriq́ Thuſcorum duces.
Et dum viciſſim fluctuantes dimicant
Bacchantur in cædem ſuam.
Sed interim Carolus ad vrbis mœnia
Cum copiis victor agitur:
Audaxq́ monſtrat militi Romam ſuo:
Et comminatur patribus.
Intorquet haſtam miles in flumen ſacrum:
Patremq́ Tybrim deſpicit.
O priſca virtus: o ſenatus Romuli
An hæc videtis Cæſares?
Vidi mouentem martios faſces Iouem:
Et annuentem barbaris.
Quantũ hinc malorum: quantũ adeſt incendii
Quantum cruoris effluet?
Pœnam rependet innocens Neapolis
Virtutis immemor ſuæ.
Et occidet Aragoniæ clarum decus:
Sic Mars cruentus imperat.
Qui nunc feroces Galliæ turmas fouet
Ridens inertes Italos.
Graue eſt videre Fauſte: quæ fata imperant.
Veh tibi Caue Neapolis.

De Morando Ethruſco Luctore cũ Gallo

VOcatus a Gallo Morandus ad luctam
Primum modeſte congredi recuſauit.
Sed poſtq̃ inertem hunc nominat furens Gall⁹
Illic reſumens priſtinum ferox robur
Ethruſca virtus conſtitit gradu firmo:
Simul renudat horrida atq́ ſetoſa
Membra valentia latera, atq́ compacta:
Et pondus ingens grãdium lacertorum:
Firmumq́ robur: & acre pectoris vaſti.
Mox in palæſtram prodeunt minabundi.

Sed vbi viciſſim nexibus cathenatis
Accenſa virtus excitauit ad palmam.
Subin Morandus comprimit reluctantem:
Vaſtaq; mole pectoris ſuperſtantis
Recuruat: ille inflexa colla contorquens
Et victa brachia implicans. iners robur
Luctante nixu dum nouare contendit
Victor Morandus vrget ac ſtatim Gallus
Late per antrum ſternitur ſupinatus.

De ſuo amore in Glyceren ex Poeta Anacreonte.

DVm ſacrum Paphiæ deæ
Sertis cum roſeis paro
Et inter violas ſimul
Nectuntur candida lilia.
Raptim cum tremula face
Atrox idaliæ puer
In me ſæuius inſilit:
Et in præcordia veh mihi
Illapſus fremit & procax
Me flammis agitat ſuis:
Quo ſemper Glyceren bonam
Veſanis ignibus ardeam.

Nænia de obitu Poetæ Marulli Bizantii.

AIn periſſe maximum vatem meum?
Num vera Philon nuncias?
Quid audio quis auſus indignū ſcelus
Nobis Marulle te abſtulit?
O ludicram ſpem vitæ: & o dementiam
Mortalis impotentiæ.
Vt falſi inani detinemur gaudio:
Vanaſq; iactamus preces.
Sed o deorum imperium: & o neceſſitas
Quæ ludis humanum genus:
Celſi tonantis inſidens capite altius:
Superba vinclis æneis
Quæ cuncta nectis: & potenti dextera
Noſtrum repellis ambitum:
En ipſe cum meis repulſus victimis
Falſo Marulle dixeram:
Viues beatos atq; candidos dies:
Viues fauente Cynthio.
Sed o ſacrum pectus quis ille vndantibus
Te Cæcinæ lymphis dedit.
Quis ille noſtris obſtitit votis Deus.
Contraq; tot meas preces
Audax negauit te mihi ſuperſtitem?
O nullibi certam fidem:
An diua Nape filia potens Cæcinæ
Marulle te mihi abſtulit
Numeroſq; nobiles & entheum melos
Dicauit vndis gemmeis?
Sic tu Marulle deſeris dulcem chelyn
Vatumq; carmen aureum?
Quis inter aptus gratias atq; veneres
Docte camœnas inſeret?
Quis nunc deorū laudem & omnigenū decus
Cœleſtis aulæ concinet?
Quis fronde ſacra cinxerit crines ſuos:
Regemq; dicet maximum?
Sed fruſtra inerti lachrymamus nænia
Quod arripit fatum Potens.

De Laude Fr. Gonzagæ Principis Illuſtriſſimi Mantuani cum ad Tarrum: contra Gallos dimicauit.

OQuis beato Carmine tam potens:
Tantumq; clara nobilis indole:
Aut dote rara polleat ingeni
Vt hoc egregium decus
Cantare Italidum queat?
Qui nuper audax vindice dextera
Horrenda victor reppulit agmina
Gallorum: & idem reddidit Italis
Antiquum imperium atq; opes.
Salue o preſidium & ſalus.
Tu ſolus author Barbaricam luem
Viſendus acri ferreus agmine
Repreſti: & inter mille cadentium
Cædes horrificas virum
Virtutis retines decus.
Tu præpotentis gloria Mantuæ
Tarrum cruentas Cæde potentior
Ferrata ſæuæ robora Galliæ
Perrumpens ſimul impetu
Obtruncas aciem hoſtium.

Non aliter atrox diruit in Gethas
Gradiuus olim: cum Clypeo graui
Oppreſſa thracum fortia pectora
Contriuit miſeris modis
Seſe conſtituens deum.
Sic tu receptis arduus Italis
Vindex nefandi vincula ſeruiti
Iniecta rumpis: nec pateris tuos
Fidentes male Barbaris
Seruire imperio truci.
Hinc promerenti populifer Padus
Illapſus vndis ſuaue virentibus
Geſtit perennes reddere gratias:
Et gramen tenerum ferens
Acclinat capiti ſacro.
Porgunt & Alpes candida brachia
Poſſint vt alto vertice clarius:
Summum tueri præſidium Auſonũm
Quo ſtat militiæ gradus
Et firmum columen ſuis.
Lætare tanto Mantua principe:
Et dic quieſcam ſub Clypeo Iouis
Donec licebit cernere ſoſpitem:
Qui ſigna & veteres opes
Deuictæ Italiæ refert.

Carmen Chariſticon ad Heridanum Flu. pro recepta Salute cum in eum decidiſſet.

HVc affer Hile victimas ſacris lectas
Paritęꝗ thurea munera: & feſtas dapes
Par ē dicatũ ſalubrib⁹ diē Nymphis:
Sanctęꝗ colere maximum Padi numen.
Eridane ſalue fluminũm omnium princeps:
Nam te decoris & fluentibus Nymphis
Velut parentem cæteri colunt amnes.
En cape dicatas rite victimas: vates
Quas pro recepta tibi ſalute perſoluit.
Tu me cadentem mollibũs tuis vlnis
Excepſti: & altis ſubleuas aquis merſum:
Madidaꝗ veſte preſſum in herbidis ripis
Ac præuirenti reddis in ſolo tutum.
Salue bicornis alme Eridane: quem Phœbus
Sub luce clara genuit inclytis vndis:
Tu cernis alto vertice Heſperi ſedem:
Soluſꝗ luſtras ditia Auſonum regna
Tot nobiles vrbes: tot arduos montes:
Et tot perennes amnium ſimul Nymphas:
Decore grato & commodis tuis ornas.
Quid hic virentia nemora: & vagos ſaltus?
Fonteſꝗ dicam: & prata florea & colles
Qui prominentes accolunt tuum numen.
O quot perenni ſemine generas natos
Qui te parente nobiles magis ſurgunt:
Proculꝗ varias Italum vident gentes?
Quantum renidet luſitans pecus lætum
Cum paſſim amœnis peruagatur in ripis
Vt veſperi laboris optimi munus
Diſtenta portet vbera ad pium quæſtum?
Argenteo piſces colore fulgentes:
Per blandientis fluminis natant vndas.
Illic gregatim congruunt Scari molles
Qui præpotentum dapſiles ſtruunt cœnas.
Et ponderoſi confluunt aquis Mulli
Lupuſꝗ ſaltim ludit: & celer Mugil:
Quid hic minores piſcium greges dicam
Et agminatim promicantibus ſquamis
Inter fluentes lubricum pecus riuos?
Vndoſa Nais te accipit ſinu blando
Varioꝗ cantu aura fauente permulcet
Torum Lytea molliter tibi ſternit:
Multoꝗ flore lubricum caput ſpargit:
Et inter herbas prænitentibus Nymphis
Iungit virentia ſuauiter tibi labra.
Tu iure medium lumen obtines cœli
Et inter aſtra fulgidum nites ſidus.

Monodia De Fortuna & eius Viribus.

FOrtuna pollens imperio graui
In quemꝗ ſummis prædita viribus
Ceu nimbus alto proditus a Ioue
Faſtum potenti deiicit impetu:
Regumꝗ turres pro nihilo facit.
Ludit procaci ſæuitia: vt lubet:
Humana miſcens inſtabili ioco:
Et nunc probatos improbat impudens:
Extollit audax obſequio leui
Tardos: inertes: & fatuos ſimul.
Fortuna celſo vertice prominens
Sublimis almo conſtitit æthere:

Filii

Et cuncta ponens ſub pedibus ſacris
Extrema primis percupide implicat:
Et prima rurſus verſat in vltima.
Non lege certa conuariat gradum:
Nulliq; ſeruat pollicitam fidem:
Sed vrget omnes dira neceſſitas:
Nodoq; ſtringens irreſolubili
Nectit cathenam fati adamantinam.
Hanc nullus vnq̃ diſſoluit ſatis:
Torquentur omnes ſub laqueo truci.
Magiſq; fortes fortius opprimit:
Qui ſe extimarunt libera cernere
Deuincta ſæuis pectora vinculis.

De Lacone ſaucio ex Græco.

LAcon relicta parmula
Cum ſe videret ſaucium
Cedentibus paſſim ſuis
Cruentus in bellum redit
Clypeoq; adepto nobilis:
Inclamat ad ſuos ſtatim
Adeſte: quo decurritis?
Non ſunt timenda vulnera
Præſtat mori: q̃ cedere.

De Ludouico Sfortia principe Claríss: qui ꝓditus eſt per Heluetios.

OLim vigebat Sfortiadum genus:
Et præpotenti milite nobilis
Princeps & aſtu: & conſilio fuit.
Qui nunc Heluetium dolis:
Vinctus nefanda compede proh pudor
Nequicq̃ inertes aduocat Inſubres.
Vt impudenter perfidus Allobrox
Stringendum dedit hoſtibus.
An hæc ſacratæ fœdera dexteræ.
Quid iura belli ſancta refringitis?
O non ferendum flagitium inſolens:
Quid culpam ſceleri additis?
Non hoc decebat martia pectora
Sed tuta nuſq̃ eſt heu miſeris fides.
Fortuna certis neſcia viribus
Tutari veterem gradum.
Cur tam procaci lubrica gaudio
Geſtis potentum vota repellere
Et celſa diro concutis impetu
Ne virtus nimium ſibi
Confidat: aut iactet proprium bonum
Siquando ſummis pollet honoribus:
Tu nunc cathenas Sfortia principum
Immortale decus teris.
Circunligarunt vndiq; barbara
Nodis reuinctum vincla tenacibus.
Ne poſſit vllo tempore liberum
Monſtrare Italiæ caput.

Monodia de choro Sybaritico Ex græco.

HAec virtus ſybaritica
Per molles choreas vago
Saltatu: & tremulis modis
Exercere iuuentam.
Gradiuus valeat furens
Non hic horrida timpana
Non vultu Cicones truci: aut
Sæuis Biſtones armis.
Sed læti atq; hilares ioci:
Et molles veneres ſimul
Inter delitias fluant
Grato non ſine luxu.
Sic poſcit Veneris calor
Dum noſter Genius viget
Et blandas Charites refert:
Dulces iungite amores.
Carpamus celerem diem:
Dum vitæ breuitas monet
Et cantus teneri vocant:
Nil ſub ſole perennat.
Hic multum ſapiet ſibi
Qui magnos calices rapit
Vndantes veteri mero
Et ſe proluit auro.
Iam nunc o comites boni
Inter grandia pocula
Certemus Venerem ſequi et
Dulces promere fructus.

Ad Ber. Caraphã de malis atq; Calamitate Neapolis.

MIrtantur veteres tot querimoniæ
Carapha: & lachrymis pone modũ tu
Indulſti patriæ: dũ licuit ſatis. (is.
Sed fruſtra ſuperos vocas.
Nam fatis trahimur: fata Neapolim
Vexari miſeris cladibus imperant.
Et duro pariter ſeruitio premi.
Donec non alium queat
Regem Parthenope cernere maximũm
Qui clarum propriis nomen honoribus
Sublimis liquidum tollat in æthera
Et firmum reparet decus.
Id quando acciderit: non ſatis audeo
Effari: ſiquidem non Clarius mihi
Per ſacros tripodes certa refert deus:
Nec ſeruat penitus fidem.
Quod ſi quid liceat credere adhuc tamen.
Nam læuum tonuit: non fuerit procul
Quærendus celeri qui properet gradu
Et Gallum reprimat ferox.

Monodia de laude Horatii Flacci
Poetæ.

FLacce qui cantu nimium beato
Surgis: & molles teneris labellis
Dulce perfundis numeros: & apte
Carmina nectis:
Trade nunc primum Cytharam petenti
Quam tibi vates merito ſacrauit
Filius ſummi Iouis: & ſoluto
Crine decorus.
Namq; tu doctis Charitas camœnis
Iungis: & flauos peramica crines
Colla delapſos Glyceres in alta
Sidera tollis.
Siue tu Martis clypeum potentis
Verſibus ſæuos referens Sicambros
Dicis: & claras acies Gelonum &
Cæſaris arma.
Siue Cyrrꝙos nemoroſa ſaltus
Rura perluſtras: tenueſq; lymphas
Tiburis captas: ſimul & virentis
Gramina campi.
Liber exultas modulante plectro
Daulias qualis viridi ſub antro
Conſpicit Phœbum teneroq; mulcet
Aethera cantu.
Siue crateras veteri Lyæo
Impari ſumis numero: & puellas
Inter & poſcis iuuenes proteruo
Ludere riſu:
Siue tu maius Satyros procaces
Furta cum lætis agitare Nymphis
Dum Venus dulci ſuperante ludo
Spirat amores.
Blanda felicem leuat aura vatem
Siue perluſtrat Phaethonta magnum
Siue depreſſum volitat per orbem
Præpete lapſu.
Nunc Iouis claros memoras triumphos
Et vagum Maia genitum per aſtra
Rite labentem ſtatuis decorum
Laude perenni.
Sic per immenſi caua templa cœli
Vectus audaci recreas Thalia
Cuncta: & inſanos veneris calores
Carmine mulces.

Ad ſe ipſum de perfidia Ne
æræ.

CRinite tandem cum tuo malo prudẽs
Satis: ſuperq; te Neæra decepit
Amata nobis: vt nihil magis poſſet.
Sed pone demum: pone tot malis finem:
Et quod periuit: perditum quidem ducas.
Sic ipſa forſan mihi Neæra: quæ tantum
Inſedit olim protinus relabetur.
Ergo valebis o Neæra: non digna
Tam certo amore: tamq; nobili cura:
Puella perfida: inſolens: & ingrata.
Vale: vale inq̃: & alterum vt lubet ſume.
Tu perfer: obdura: obſtinatam habe mentem:
Reſiſte prorſus: & animi tui robur
Confirma: vt æquum & alma poſtulat virtus.
Non cernis vt complura te cohortantur:
Et in dies magis: magiſq; te cogunt
Vt æquitatem: & optimos colas mores:
Quo iure poſſis approbare te cunctis?

Finis Libri Primi.

PETRI CRINITI POE MATVM LIBER SECVNDVS.

Ad Ferrandum Aragonium Neapolis & Siciliæ Regem Inuictiſs.

PRinceps choruſca lampade clarior:
Quē ꝑpotētes Heſpię duces
Et purpurati Romulidū patres
Ad iura imperii vocant.
Hinc rite ſupplex te Calaber petit:
Et vota lectis concipit hoſtiis
Sacras ad aras: vt ſibi te dei
Seruare incolumem velint.
Hinc te ſupremus viſere pontifex
Omniſqꝫ late Lydia: & appulus
Et deſtitutæ regna Neapolis
Vnum te reuocant ſibi.
Quid differendo protrahis? & moras
Innectis vltra? quin age dum eſſedum
Inſcende felix: nec pudeat ſemel
Diuorum imperium ſequi.
Sunt plura: quæ te perpetuo monent:
Ne derelictam Parthenopen velis.
Quæ te regente: & ſoſpite non timet
Prælongas Venetum manus.
Nam tot procellis: tam variis malis
Vexata. tandem ceu ſibi redditum
Cœlo parentem: & præſidium deis
Grates innumeras agit.
Nil differendum: quod ſuperis placet
Non fruſtra inertes concilio Iouis
Arcentur: & primum adfore tempori
Virtutis precium fuit.
Abſolue tandem: namqꝫ per Auſones
Et peruagantis gramina Lyridis
Late patebit certum iter: & tuis
Iam cœptis Latium fauet.
Vulturnus vndis lene fluentibus
Tollit decorum cæruleus caput:
Et longa ſupplex brachia porrigit
Antiquum repetens decus.
Olim tuetur te ſuperum pater:
Sacroſqꝫ crines caſſide martia
Fecit verendos: & triplici ſimul
Armauit clypeo latus.
Pridem cathenis ſubdita ferreis
Fortuna votis obſequitur tuis.
Idemqꝫ certis ſidera motibus
Portendunt penitus tibi.
Virtute tantum conficies tua
Quantum nec alter milite maximo
Perfecit vnq̄: te populi optimæ
Cuſtodem fidei colunt.
Tu ſigna Mauris rapta minantibus
Ferrande regum Victor Hibericas
Refers ad vndas: hinc meritis adeſt
Immortale decus tuis.
Per te nefandæ frena libidini
Iniecta quondam ſacrilegum genus
Bethis reſumptis legibus impiam
Euaſit veterem luem.
Et vera ſenſim numina Cælitum
Iam rite diſcens conſtituit pari
Nexu reuinci iuſtitiam & fidem:
Conſtantiqꝫ animo tenet.
Te vidit atrox fulmina Cantaber
Torquentem: & ictu mœnia barbaræ
Confracta gentis: nam tibi pro ſacris
Pugnanti ſuperi fauent.
Per te reſurgit gens Aragonia:
Tu ſolus aucta per numeros ſuos
Virtute princeps in ſuperas plagas
Aſcenſum facilem paras.
Vnus ſuperſtas maxime principum
Vindex futurus: numine qui tuo
Chriſti cadentem militiam regas:
Et pacem Italiæ feras.
Maiora virtus auſpiciis tuis
Molitur o rex inclyte: nam tibi
Nil denegatum: ſic pietas meret
Et rarum fidei decus.
Tu perge felix: quo ſuperi vocant:
Ferrande: & olim rapta fauentibus
Tot ſigna fatis dent animos tibi
Firmandi patrios deos.

Ad Marullum Bizantium de Imagine & portento Auaritiæ.

NVper Feſuleis (vt ſoleo) iugis
Mentem Leſbiaco carmine molliter
Solari libuit: mox teneram chelym
Mirto ſub viridi depoſui: & gradum
Placuit ad vrbem flectere.
Qua noſter Medices Pieridum parens
Marulle hoſpitium dulce tibi exhibet:
Ac te perpetuis muneribus fouens:
Phœbum non patitur tela reſumere.
Laurens Camœnarum decus.
Dumq; amnem meditor viſere patrium
Qui Floram tenui proluit ambitu:
Ecce horrenda oculis heu facies meis
Raptim fumifico deſiliens ſpecu
Immane monſtrum conſtitit.
Cui ſunt & manus & pectus ahenea
Et diris colubris implicitum caput.
Frons humana tamen lurida buxeo
Pallore: & maculis ſquallida liuidis
Monſtrabat inſitam famem.
Tunc primum pauido dirigui metu:
Et mens attonitis torpida ſenſibus.
Vnde hæc obſtupuit tanta lues foret:
Quæ ſic tabificis noxia ſordibus.
Vrbes & agros inficit.
Sed mox cum licuit cernere clarius:
Et dirũ video prodigii ſcelus.
Agnoui cupidis implicitum viris
Monſtrum: qui miſera ſolliciti fame
Nil præter aurum cogitant.

De Laude Conſalui Ferrandi
in victoria Lyriana contra
Gallos.

OQuis repoſti pocula Liberi
Depromit? aut qs nũc mihi victimas
Cum Thure ſacro rite puer parat.
Inſignem vt referam diem.
Quo dux vigenti milite maximus
Lyrim refuſo ſanguine Galliæ
Vidit tumentem: geſaq; ſupplici
Porrecta in medium manu.
Heu quanta paſſim funera nobilem
Lucem ſacrarunt: qua tibi maxima
Ferrande laus: & perpetũum decus
Partum eſt auſpiciis tũis.

Tu macte princeps conſilio graui
Frenum receptis viribus iniicis:
Galloſq; & aſtu: & viribus occupans
Hoſtilem ſuperas manum.
Victor & vrges: Teſtis adeſt cruor:
Teſtiſq; & omnis Gallia: dum tuum
Mirata forti pectore militem
Hiſpanum ſubiit iugum.
Quantus triumphus: quæ ſtatuæ tibi
Debentur? o ſi nunc meritas queam
Cantare laudes principis: & pares
Aptare ad numeros chelim.
Sic eſt: volenti nihil homini arduum.
Quem firma virtus extulit: inuium
Nullum relictum eſt ingeniis iter:
Quis cœlum petere eſt datum.
Ferrandus armis: & ſapientia
Præclarus: vt qui Marte potens acri
Deiecit arces funditus: & ſibi
Aeternũm ſtatuit decus.
Non ante quiſq̃ tam celeri gradu
Oppreſſit hoſtem victor: & impiger
Munita certis oppida viribus
Aſtu perdomuit ſũo.

Ad Phoſphorum contra inſo-
lentiam Principum.

QVicunq; in aſtra tendit: & ſequi velit
Virgam decoris aurei:
Declinet aulã: & æſtuãtes purpuras:
Frontem tyranni deſpuat.
Quid tam ſceleſtũ: quin ſibi arroget impudẽs
Libido neq̃ principum?
Non ſentis impotentis vt faſtus animi
In quemq; ſæuit optimum.
Extollit audax perditam vecordiam:
Fouetq; primum noxios.
At obſoleto mœret indignum nefas
Vbiq; virtus pallio:
Et in remoto deliteſcens angulo
Modeſta ſecum muſſitat:
O Ludicram ſpem vitæ: & o dementiam
Mortalis impudentiæ.
Vixi tot annos alea infelix graui:
Nec datur adhuc quies malis.

Quid contra inermem cõminaris acrius
Inanis eſt victoria.
Gradum tuebar hactenus pro viribus
Non immemor natalium.
Satis ſuperq; conſtat exemplis meis
Quantum tibi nunc arroges.
Sic acta fatis virtus aduerſantibus
Animo reſiſtit arduo:
Et obſtinata mente defendit gradum:
Neſcitq; victa cedere.
Ego interim Phoſphore quietus vixero:
Miſerq; dicar: non reus.

Ad Angelum Cyprium q; in lyricis
Canendis præſter.

DVm ſacris vigilas Palladis: & tuam
Illuſtrem repetis chelim.
Inter pieridum choros
Quis te nobilius canit?
Nil miramur enim ſi veteres cyprus
Ignes: ac teneras ſimul
Per te nequitias refert.
Cui ſe tota Venus dedit.
Amiſſum reuocas caſtalium decus:
Nec te carmine leſbio
Sabina exuperat fides.
Seu cantas tenerum melos:
Seu te detineat nænia funebris.
Mirum eſt .q̃ facilis fluat
Inter delitias lepor:
Et ſint ad genium omnia.
Seu tu floriferam concelebras Paphum:
In qua ſæpe hedera ſacros
Dum ludit pedibus Dryas:
Crines præuiridi ligat.
Tu reddis Veneris percalidum bonæ
Suaui ceſton amaraco.
Quo tactus ſuperum pater
Formas omnigenas ſubit.

Ad Ber. Carapham Neapolitanum.

O Me beatum: qui æſtuantis æquoris
Tantos peregi turbines:
Qui diffidẽtibus tot auſtris cimbulã
Non penitus infregi meam.
Non Scylla: non Charibdis hactenus minax
Me mouit vſq̃ de gradu:
Sed ipſa vitæ ratio & antiquum decus
Mentem excitauit acrius:
Defleuit olim: meq; præreptum ſibi
Teſtata ſyren queſtubus:
Sic ipſe tandem mille poſt curas graues:
Ac tot peracta incommoda
Te præmonenre Palladis munus ſacrum
Summis capeſſam viribus.
Tu me Carapha ſuſcipis molli ſinu:
Doctiſq; mulces cantibus.
Debemus ergo muneri pares tuo
Laudes & æque gratias.

De virtute Io. Andreæ Lamponiani
Tyrannicidæ.

PArabat olim ſacra Bruti manibus
Antiqua virtus Italum:
Ac forte lectam dum rependit hoſtiã
Marti dicatam vindici:
Frontem retorſit illico ad acres inſubres
Mirata fortem dexteram:
Quid (inquit) hoc tãdem video? quo euocor?
Valete Brutorum ſacra.
Hic noſter eſt alumnus. o certum decus
Vindex nefandi criminis.
Qui tam cruento acinace ferox indicat
Sparſum tyranni ſanguinem.
Vt ſpirat audax in tyrannicum ſcelus!
Vere eſt alumnus hic meus.
Aliæ hoſtiæ: nouæ parentur victimæ:
Quis alta ſurgat indoles.
Q; ſiquis improbos tyrannos eiicit
Aut odit inſolentiam:
Litare debet mecum: & hanc lucem ſacram
Seruare centum victimis.

Ad Phoſphorũ de fugiendis malis:
quæ in amore ſunt.

AMoris æſtus atq; amantum inſaniam
Siquis ſequatur Phoſphore:
Idemq; dicat eſſe multo gratius
Amore captũ viuere.

O q̃ nefaſto ludibundus poculo
Senſim venenum concipit!
Quietis expers anxiam̃ mentem gerit:
Et ardet ambitu leui.
Nunc plenus aura vota deſpectat ſua:
Falſoq; trahitur gaudio:
Nunc inſolens contemnit infames notas:
Aut pallet ignauo metu:
Vel impudenti contumax audacia
In omne proruit ſcelus.
Non feruet æque ſub ſicanis montibus
Vaſto receptus in ſpecu
Gigas nigrantes horridus flammas vomens:
Q̃ amantis æſtuat animus:
Et huc: & illuc peſte ſuccenſus graui
Inclamat heu diras faces.
Vt ardeo infelix: vt in præcordia
Deſæuit hoc incendium.
Ergo nefandis liberum caput malis
Nobis tuendum Phoſphore.

Ad Thomam Fuſcũ de malis & incõmodis ſuæ ætatis.

DVm mecum repeto: q̃ fuerit grauis
Fortuna Italidum: & q̃ varius cruor
Infecit miſeris cædibus Auſones:
Heu mens: atq; animi cadunt.
Exactum video Fuſce decennium:
Quo Martis fragor: & diſſidium potens
Vexauit latium: ſic ſtudium mali
Excreuit magis in dies.
At nos Pieridum (quos retinet decus:
Et mollis tenerum carmen inertiæ)
Nil vltra faciles credimus affore:
Inceptis grauibus deos.
Nam cui tam rigidum eſt pectoris ænei
Robur: quin pauidis ſenſibus excidat
Dum tantam videat diluuiem: & truces
Inſtare Italiæ duces?
Atrox ſanguineam ſubſtulit ægida
Bellona: & celeri vecta petorrito
Inſtruxit Morinum in prælia militem
Prædiris agitans minis.
Heu heu iam ſtrepitus claſſica Barbari:
Et iuncta horriſonis timpana cornibus
Ad cædem variam ſæuius intonant.
O quantus cruor effluet!
Quantum mars Getico ſæuiet impetu
Inter mille neces: namq; valentibus
Pugnabunt acies vndiq; dexteris:
Nec fortem referent gradum.
Implebunt latium ſanguine Martio
Reges Heſperii: ſic libitum Ioui:
Qui diram imperio non reuocabili
Fatorum ſeriem trahit.

Ad Marullum Bizantium de improba mordacitate Zoyli tardipedis.

ADhuc Marulle tardipes meus viget:
Nec ponit improbas minas.
Liueſcit vſq; quaq; & impudentius
In quemq; ſæuit æſtuans.
Superbienti tumidus inſolentia
Deſpectat humanum genus:
Omneſq; liuidis inurens morſibus
Vbiq; virus proiicit.
Non parcit vllis: & vocari Zoylum
Lætatur infandum ſcelus.
Et quod minus ferendum: vt olim dixeras
Ceu trimulus puer ſapit.
Idem retorto crure tardipes meus
Turpiq; facie fœdior:
Satis nefandi pectoris luxum grauem:
Et impiam mentem probat.
Hæc peſtis eſt Marulle noſtri ſæculi
Non illa: quam procul fugis.
Licet relinquas patrios demum lares:
Aut Galliam tuam petas:
Seu te per vndas Rindacus videt ſuas
Vbiq; te tamen occupat.

Ad Paulum Candidũ de mutua beniuolentia.

NOndum Pieridum rite canens melos
Aptabam fidibus barbiton aureum:
Cũ tu Paule tuis blãdiloquens modis
Doctam ſollicitas chelim.
Nec fers me nimia ſegnitie vagum
Culpam nequitiæ iungere deſidi:

Quin vltro reuocans ingenium potens
Admota extimulas face.
Ergo leſbiacis ad cytharam modis
Concordem referam nunc genium tibi:
Iunctamq́ꝫ vnanimis pectoribus fidem
Quam nulla imminuet dies.
Non ſors aſperior rebus in arduis:
Non liuentis iners inuidiæ fames
E certo poterit vellere eam gradu.
Sed firmam ſtatuet magis.
Felix ille nimis: nec ſuperis minor:
Cui tantum liceat carpere commodi
Aeternumq́ꝫ bonum: nam quid adhuc datur
Sperari melius fide?
Non hæc iura animi fallere cogitat:
Nec vult officiis cedere maximis
Sed certum columen protinus aſtruens
Nil non perficiet libens.
Sic nos dum liceat rite fidem ſequi:
Condignaſq́ꝫ refert certus amor vices
Tam ſacra ingenii fœdera candidi
Seruemus facili deo.

Ad. P. Miſenatem Patritium
Venetum.

SAlue o præſidium meum perenne
Miſenas Veneti decus ſenatus:
Cui dulcis tenero lepore ſyren
Frequens mollibus inſidet labellis:
Quid agunt veteres mei ſodales
Facunda aoniæ cohors Mineruæ?
Aldus: Phoſphorus: & comis Nouatus.
Quid Bembus lepido diſertus ore?
An rem nunc Venetam probus gerendo
Præclari ſuperat gradum parentis.
An blandas charites in antra ducit?
Et dulces pariter mouet Camœnas:
Quid Fuſcus? Placiduſq́ꝫ Donnuluſq́ꝫ?
An illos agitat ferus Cupido?
Et dum per teneros ſubinde ſenſus
Proſerpit tacitæ libido flammæ
Mendaci nimium trahuntur aura?
Reſcribas mihi num bene ac beate
Cum ſuis valeant ſatis puellis
Ego autē vt potero hinc pedem mouebo:
Omnes vt pariter meos reuiſam
Qui paſſim Venetis fouentur vndis.
Iam libet facilem parare dextram
Qua certam penitus fidem rependam:
Et per ſuauia mille: mutuoſq́ꝫ
Complexus valeam vicem referre.

Nænia de obitu Io. Pici Mirandulæ
Viri clariſs.

DVm finem aſſiduis ponere lachrymis
Spetabam: & miſeris reddere ſenſibus
Tandē præſidiū: ecce heu aliud nouis
Creſcit funeribus malum.
Nondum præteritæ vulnus inaruit
Fortunæ: en iterum Nænia lugubres
Depoſcit numeros: nec ſpacium datur
Solandi miſerum caput.
Expectanda dies ſcilicet omnibus.
Qua filum digitis inuida ferreis
Perſcindat Lacheſis: nam q́ꝫ perenniter
Humano generi dolos
Mollitur: neq́ꝫ vitam meritis refert.
Sic eſt: cum tremuli ſeſe oculi exerunt
Primæuamq́ꝫ auidi percipiunt diem:
Tum ſane incipimus mori
Et quid tantopere: aut tam cupimus diu
Quin vltro pudeat: quod ſemel aſſequi
Permiſſum fuerit: non minimum facit
Qui fatum ſequitur volens.
Hic ſe tabifico liberat ambitu
Viuendi: & facili pectore in vltimum
Seruat ſe interitum: nata etenim omnia
Naturæ imperio cadunt.
Sic tu Palladiæ dum ſapientiæ
O Pice inuigilas: & pariter cupis
Intento nimium pectore conſequi
Virtutis precium bonæ:
Florentem viridi deſeris indolem
Aetate: & ſuperos ante diem petis:
At me triſtities: & lachrymæ graues
Poſthac perpetuo manent.

Iambicum Car. cōtra Viperam

VBi eſt peruſtæ frōtis impudens ſcelꝰ?
Vbi retorrido colore vipera?

An ſic inertem concipit tandem fugam:
Pariterq; vanis comminatur ſibilis.
Sed ſiſte: quid fruſtra paras reſurgere?
Et implicatis nexibus reſiſtitas?
Conſiſte tandem: an audis æneum ſonum?
Notaſq; ſacras carminum valentium?
Simulq; falces æreas cum vittulis
Paſſim reuinctas viperinis nexibus:
Iam nunc miſella deuomas peſtem grauem:
Viruſq; mentis improbæ teterrimum.
Quo me tot annos morſibus veneficis
Credis notatum: ſed age penitus euome:
Euome nefandam tabem inertis pectoris.
Sed euomit tandem: bene eſt: o quæ lues?
Proh ſumme Iuppiter: quid hoc cerno ampliꝰ?
Quantum veneni funditat tetrum ſcelus?

Ad Chelim ſuam.

Salue dulcis amor chelis
Quæ reddis tenerum melos:
Et quæ flectis ad oſcula
Ceruicem Glyceres bonam
Vt ſpiras veneres & charites ſimul.
Te Cyllenius aliger
Inter fulgida ſidera
Viſendam merito tulit
Quo rite ad nûmerum velis
Nobis ſumme parens mitior affore.

De choro Laconico per Pueros iuuẽnes: & ſenes ex Græco

Pueri.

Viuemꝰ pueri: ſed nũc puerilibꝰ annis
Laſciuire iuuat: tẽeroſq; admitteꝛ luſꝰ
Dũ vacat: & molles agitare hos poſſu
Mox veniet tp̃s: nob̃ cũ creſcere vires (mꝰ artꝰ
Incipient: longeq; graui torquere lacerto
Spicula: & audaci fortes confligere bello.
Ergo agite: o pueri melius ſperare licebit
Si modo adoptatam dabitur creuiſſe iuuentã.

Iuuenes.

Viuimus o Iuuenes iuuat his florentibꝰ annis
Viuere: & in cunctis animos p̃bere vigentes:
Nunc licet egregios vitæ decerpere fructus:
Et pariter claris virtutem extendere gestis.
Mox dabitur tempus: cũ iam lãgueſcere vires
Incipiẽt: tremuliſq; cadent mẽbra om̃ia nerui
Ergo agite o iuuenes p̃ſentia carpite vitæ
Munera: & ætatem penitus ſeruate virilem.

Senes.

Viximus inſignes olim: dum tempora robur
Auxerunt: ſimul atq; animi viguere potentes
Nũc ſenio affecti vix lãguida mẽbra mouemꝰ
Nec licet infirmos quicq̃ ſperare per annos
Non p̃cul a miſeris ſenibus mors ĩminet atra:
Hæc etenim cunctos æquatis viribus vrget.
Ergo agite interea funeſtas pellite curas:
Et ſenium aprica foueamus molliter aura.

Ad Ianũ Sotherinum de fugiẽda deſidia.

O Iane Aonium qui retines decus:
Et virtute animi atq; egregia indole
Præſtas: & propriis ſurgere honoribꝰ
Condignum reputas tibi.
Hoc te præcipue cõmonitum velim
Vt turpem caueas deſidiam: & procul
Molles illecebras: & varios dolos
Ceu dirum fugias nefas.
Nil mortale genus tam grauiter premit
Nec tantum miſeris vrbibus obfuit
Quantum degeneris torpor inertiæ
Ac luxus nimium fluens.
Rex olim Aſſyrius dum muliebriter
Seruit flagitiis languidus improbis:
Imbellemq; colum: & ſtamina protrahit
Extinxit patriæ genus.
Inuictum Hannibalis robur: & arduo
Virtus imperio dum valuit ferox
Per cædes varias perculit Italos:
Et ſæuum impoſuit iugum.
Romanaſq; aquilas marte potens fero
Fecit purpureas ſanguine conſulum.
Sed mox degeneri mollis inertia
Fortem deſeruit gradum.
Vt qui fœmineis captus amoribus
Inter blanditias & veneris iocos
Sero congemuit cum fremitu grauis
Probroſam reputans fugam.

Nam quid Romulidum præcipuas loquár
Vires? & decus? & militiam grauem?
Nil præter nimium deſidiæ ſcelus
In præceps penitus dedit.
Tum primum pauidi pernicies mali
Tam dirum ac vehemens progenuit nefas.
Quo nomen Latium: pilaq; Cæſarum
Duxerunt miſerum ſitum:
Sic virtus Italum protinus occidit
Armatuſq; ſua cum trabea deus
Amiſit fidei præmia bellicæ
Romanum fugiens ſolum.
Tu Iane interea dum teneris viget
Annis ingenium: & firmus adeſt calor
Erectum teneas in ſuperos gradum: &
Virtutem ſequere vt facis.
Sic me Pieriis rite ſacrum choris
Vatem conſtitues: & pariter tuum
Præclari genium pectoris arduis
Aeternum ſtatues bonis.
Et iam læua monent omnia: nobilem
Exortum e patrio ſemine palmitem
Cuius fronde noua: & frugibus aureis
Exornet ſobolem decor.

De Lacone in bello occiſo ex Græco.

Traiectus haſta pectus infenſa Lacon
Cruentus in bellum ruit:
Ac dũ inter arma & hoſtiũ ferẽ neces
Tandem peremptus concidit.
Hunc poſtq̃ amici collocant mœſti rogo:
Augentq; funus lachrymis:
Miratus hanc inertiam parens (ait)
Abite non prorſus viri:
Abite procul: o patriæ quondam genus:
Olim lacones viximus.
Quid vos inertes impios luctus datis?
Hic natus eſt meus & Lacon.

Contra viperam Veneficam Anum.

Qvando licebit viperæ diram luem:
Et implicatum theſſalis malis ſcelus
Videre tandem ſedibus Proſerpinæ
Fœdum cadauer inuehi o lætum diem:
Quantis vbiq; te colemus victimis.
Nam vieta: paſſa: rancida & ſiliceriniũm eſ
Proh quanta feruet in ſenili pectore
Tabes malorum: quantus æſtuat furor?
Seu cum potenti ſæuiens incendio
Perurit atro delibuta ſanguine
Fœdatq; turpi cuncta contactu nocens.
Vidi ipſe: vidi: cum tumente gutture
Inflata carmen muſſitares Colchicum:
Sectos & vngues implicares crinibus:
Et hæc in æneum referres cantharum.
Ter inſpuens: ter cæreas imagines
Deflexti ad ortum ſubrubentis Cynthiæ.
Quid illa referam? quæ negare non potes:
Cum diſſipas reconditum puluiſculum:
Sacrumq; retro conuolutas turbinem:
O q̃ caleſcit viperæ dirus cruor.
Credo hanc parentẽ vnã eſſe laruarũ omniũ
Lamiamq; maximam faces cum ſurpuit
Sic turbat atrox luridas ſedes ſtygis
Ac torua torquet tartarum vultu truci.

De fugiendis ingratis.

INgratus eſt vitandus vt dirũ ſcelus.
Nil cogitari peſtilentius poteſt:
Nec eſſe portentoſius quicq̃ puto.
Ingratus aut malefacit: aut male cogitat:
Sibiq; tantum parcit: aliis detrahit:
Et odit omnes: qui bonis benefaciunt.
Ingratus eſt audacior: quo nequior:
Et impudens ad omnia ſcelera trahitur:
Audaxq; cuncta ſemper in peius mouet.
Ingratus eſt ſeminarium ſcelerum omniu
Hinc eſt auara mens: & animus perditus:
Hinc faſtus impotens: & ambitus grauis.
Ingratus hoc vnum benefacit: cum perit.
Nam tellus ipſa fœdius nihil creat
Portẽtum id omnium eſt habendũ maximũ.

Ad Phoſphorum de ponenda mœſtitia & Curis.

QVid te tã crucias Phoſphore? nõ pba
Iſtã mœſticiem: nec lachrymas graua
Olim cum cythara! Cynthius aurea.
Cernis: q̃ teneris inſtat amoribus:

Et blandas recolit delitias Venus:
Seu poſcit choream: ſeu repetit merum.
Quod ſi te petulans Lydia deſpicit:
Nec flammas veteres ſentit adhuc procax
Firmatamq; diu diſſoluit fidem:
Nil eſt quod metuas: ſic Veneri placet.
Aſſume aonium Phoſphore barbiton:
Dilectamq; chelym carmine leſbio
Reddas pieriis percelebrem choris.
Irrepit ſenium veta cito gradu:
Aetatemq; bonam protinus occupans
Morbis aſſiduis deterit indies.
Olim te volucris commonuit decor:
Et dulcis Glyceres improbitas bonæ
Quantum conueniat Ludere: dum vacat.

Ad Marullum Bizantium: q; relictis
muſis a Næuia detinetur.

Pridem relicta Pallade
Amoris hauſi poculum:
Et me Cytheres militem
Delegit in caſtris ſuis.
Marulle quid fruſtra mones?
Vt ſacra Phœbi proſequar?
Et me Camœnis afferam.
Libet vocanti cypridi
Parere: dum calor viget:
Et in virenti gramine
Inter iocos & gratias
Aura fauente ludere:
Nunc in reductis vallibus
Duros amores inſequi.
Tu carmen altum principis
Vates beato pectore
Abſolue dum Phœbus monet:
Tu dedicatus Cynthio
Docto Marulle carmine
Tradas perennem poſteris
Famam potentis ingeni.
Mi ſat calores mutuos
Firmamq; ſacri pectoris
Fidem probare Næuiæ.

Ad Ianum Parthenopeum: vt
muſis incumbat.

Canta dulciſſluum Pieridum melos
Reſpondet nemoris candida delii
Per frondes melius muſa tibi leues
Canta nunc igitur precor.
Aetas admonet: heu q̃ celeres cito
Anni diffugiunt: atq; dies boni?
Noui: noui hominum morem: & inertiæ
Q; ſit dulce malum omnibus.
Felix Iane nimis: vaticinor modo:
Felix crede canes: ſi modo cœperis:
Accedet potior namq; tuis dies
Donis egregiæ indolis.
Sic noſter ſenium Cynthius exuet:
Ac doctæ referent præmia virgines:
Cum tu Mœonio carmine nobilis
Tanges vndiq; ſidera.

De Natali muſarum.

Fauete linguis poſteri:
Non ante dictum vatibus
Cantare carmen molior.
Sacris receptus delubris
Apollo nunc ſpirat deus:
Procul prophanos pellite
Arcana dum fiunt ſacra.
Adeſte vati cœlites:
Debetur hic muſis honor
Quem feſta rettulit dies:
Pro quo tot annos pallui.
Lux hæc decora claruit
Dicata priſcis vatibus
Qua molliter gratum melos
Aeterna protulit chelys.
Lucina ridens adfuit:
Et crine Phœbus aureo
Vocauit ad certos modos
Selecta cœli numina:
Tum læta ſubſtitit Cypris:
Et candido vultu Charis
Induxit almis cantibus
Vt vos ſacraret ætheri.
Sed & deorum maximus
Et optimus rerum pater:
Vos fouit vinis mollibus
Interq; mille ſuauia
Læni decenter ſpiritu

Deduxit ad ſacrum nemus:
In quo volantis pegaſi
Liquor perennis effluens
Niteſcit vndis gemmeis.
Hic collocatas primitus
Dulci repleuit nectare:
In altaq; iuſſit ſidera
Secum volare protinus
Vnde entheum fluxit melos:
Et grata Syren aurea
Refecit orbem Nænia.
Vobis Camoenæ viximus:
Vobis perennes gratias:
Sacrumq; carmen reddimus:
Seruate dum licet precor
Deuota vobis pectora
Seu grata Delos detinet
Seu Cynthius pulcher vocat.

De poteſtate amoris.

DVm tenet dulcẽ Venus alma Cyprũ:
Et puer curas mouet æſtuantes:
Dum ſubis blandos Erato calores
Dic age carmen.
Dic vt in ſummis viget ignis aſtris
Et per obliqui variata limbi
Signa decurrens fouet alma totum
Rite voluptas.
Manat ex alto vagus ardor igne:
Atq; diuina calefactus aura
Tranſmeat cælum volitans & vrit
Aequora lapſu.
Legibus certis ſuperos reuincit
Colligans motu celer inquieto
Ima cum ſummis: & amica reddit
Aethera terris.
Mollit hircanæ fera corda Tygris
Mollit & toruæ rabiem leænæ:
Hinc Libiſſini pariter colubri
Sibila ponunt.
Flectitur tauri furor iniugati:
Feruidus duris agitans rubetis:
Sentit hunc ignem quoq; ſæuientis
Impetus apri.
Ponit & miles Morynus rigorem
In tuis pugnans Ericina caſtris:
Et calent ſcythæ genus efferatum ad
Cypridis ignes.
Arma deponunt Cycones feroces:
Horridam thraces aciem relinquunt:
Vt tua poſſint agere in palæſtra
Diue Cupido.
Aequor vndoſum calet igne ſacro:
Luſitant piſces per aquoſa furta:
Perq; Neptunum iaciunt gelatum
Pectore flammas.
Aſtra diffuſos referunt nitores.
Cum Venus blando reſerare riſu
Solis excelſi iubar alma poſcit
Nube reiecta.
Blandius ſpirant Zephyri calentes
Dumq; te ſollers Orythya quærit
Frigidus pennis Boreas niuoſis
Suſcipit ignem.
Immemor belli galeam recuſat
Baltheo ſacræ Veneris recinctus
Diua te poſcens: & amica libat
Oſcula Mauors.
Quicquid in terris generatur vllis
Diua ridenti creat alma vultu
Et fouet gratos Cytherea foetus
Lampade ſacra.
Germinat tellus: ſaliunt fluenta
Frondibus lætis ſiluæ vireſcunt:
Proferunt pictos variata flores
Rura nemuſq;.
Siquid aſpectu celebratur almo:
Siquid & gratum retinet decorem:
Illud in primis tibi diua paret
Non ſine riſu.

Ad Nouatum de inſtruendis Ado leſcentibus in re militari

CArum Nouate conſulis
Veris nepotum laudibus:
Qui dum ſeneſcis molliter:
Et otio indulges tuo
Præſtare credas liberis.
Si diſciplinas calleant
Quibus tot annos excubas.
Sed hoc inepte perficis
Deceptus exemplo tuo:

Imbellis eſt ætas ſenum
Nec apta rebus arduis
Sinas iuuentam ſtrenuæ
Seruare virtutis gradum:
Et inter arma nobilem
Et galeam & enſes martios
Tractare dum vires valent.
Ethruſca qualis indoles
Ferox potenti dextera
Lares tuetur patrios.
Sic ille pugnat acrius:
Nec horret hoſtiles minas.
Qui ætate ſub prima potens
In arma miles proſilit.
Interq́ tela feruidus
Florem Iuuentæ deterit.
Sic alta ſurgit Indoles:
Virtus peruſta ſolibus
Inter cruenta vulnera
Vireſcit indies magis.
Sequuntur ignauos probra
Cum terga vertunt deſides:
Nec ſtare ſub dio queunt.
Nouate non ſatis decet
Acrem iuuentæ ſpiritum
Torpere molli inertia:
Aut implicari fœnore.
Namq́ hoc habet Florentia.
Cenſetur ille maximus
Qui fœnus addit fœnori
Nummoſq́ plures congerit:
Vt diues in foro queat
Se purpuratum vendere:
O noxiam mentem virum
Quos in legendis nummulis
Tam dira peruaſit fames:
Ego hoc ſolutus crimine
Summis capeſſam viribus
Inſigne virtutis decus.

Monodia de Saltatione Bacchica.

Gradiuus valeat pater:
Et ſæuus galeæ ſonus.
Huc adſint nemoriſſequæ:
Nymphæ cum ſatyris Leues
Adſint niſigeni ſimul
Adſint & caua cymbala:
Et cornu graue mugiat:
Tollite quiſq́ pedem.
Iam curæ valeant graues.
Non hic fluctiſonans tridens
Non toruæ reſonent tubæ.
Sed gratus lepor: & charis
Et Chromys & hamadryas
Mnaſyllusq́ rubens genas:
Et fortis temeto Lyas
Et nudata lacertulos
Melite & Canace ſoror:
Laſciuiq́ pedis Dryo
Pronis in zephyros comis
Ad numerum canite.
Omnes nunc animis pares
Et ſaltu & tremulis modis
Dicamus bone vitifer
Thyrſo & palmite nobilis:
Tu victor Semeleius
Summi progenies Iouis
Incingens hædera caput
Auratas agitas comas
Perpetuoq́ cales:
Tu rex Euhie baſſareu:
Tu Bryſſeus Hyalyſus
Liber Nyctileus vagus
Nyſeus: Bromius: ſacer
Tu ſternis ferula graui
Fratres terrigenas potens.
Nam Victrix tua dextera
Exemit ſuperos metu:
Et firmum ſtatuit decus
Vincere cum libuit.
Salue Bacche dieſpiter.
Nos te proſequimur ducem:
Nos vltro anguigerum caput
Bacchantes agimus Leues.
Tu nos Thyrſigeras iubes
Vatem threicium ſtatim
Diuulſum variis modis
Iactare exanimem feris.
Per te ſemper ineſt calor:
Tu depellis inertiam:
Tu cunctis merito Imperas:
Imperiumq́ tenes.

De ſuo Amore in Glyceren.

QVo me nunc trahitis Pierides bonæ
Vrit me Glyceres grata proteruitas:
Vrit perpetua blandus amor face:
Et ſæuus premit indies.
Olim dum licuit liberius loqui:
Tum noſtris laribus Delius affuit:
Nec fruſtra trypodas concutiens ſacros
Excepi Clarium deum.
Heu quantum intepuit pieridum calor:
Et vatum celebris cura nec amplius
Permiſſum viridi dulce ſub arbuto
Audire Aonidum melos.
Non ſum qui fueram: ſic voluit puer
Qui duras laqueis molliter implicans
Ceruices teneris addit amoribus
Luctus: & lachrymas graues.
Me pridem Glycere ſurripuit mihi
Dum vultu petulans & lepidis iocis
Furtim blanditias inſerit aſperas:
Et ſe difficilem negat.
Decantare iuuat bellica Cypridis
Arma: & perfidiam cum Lachrymis grauem.
Seu me detineat carmine lydio:
Seu vexet glyceres decor.

Palinodia Ad Næuiam de ſuo Amore.

ADſum reſumpto ſeruitutis vinculo:
Totumq; me dedo tibi: pœnã irroges:
Nil deprecor: nil vſq; pœnarũ abnuo
Non ille qui hactenus: recanto Næuia
Recanto: ſupplices & offero manus
Quodcunq; iuſſeris paratas ſoluere.
Succendor: vror: ardeo: totus miſer.
Non æque flammis ardet æſtuantibus
Atrox ſicano conditus Gygas ſpecu.
O ante dedicata muſis pectora
Vt igne ſuccenſi cruoris æſtuant!
Tuus reuertor parce parce ſupplici.
Cantare laudes ordiar primum tuas:
Et expiatus entheis vates ſacris
Tete perennem dedicabo poſteris:
Sic tu pudica virgo: tu meum decus
Tu celſa vinces ſidera ſacro lumine:
Clarumq; nubilans face tua cynthium
Cœlo refulges candidum & verum iubar.

De Tarchonte & ſtatua vltrice hoſtis ex Græco.

MArmoreã effigiẽ Tarchon cũ cerneret (hoſtis
Subſtitit & niueam deſpuit in faciem
Protinus & gladiũ ſtringens quẽ forte (gerebat.
Incipit inuiſum ſæpe ferire latus.
Sed ſtatua indignos ſeu ſi pernoſceret ictus
Paulatim e proprio concidit acta loco.
Et ſimul infenſum dũ prona inclinat in hoſtem
Contriuit miſerum certa ruina caput.
Sic pietas diuum ſceleratæ conſcia mentis
Subſtinuit partes Vindicis & ſtatuæ.

Ad Ianum Epidaurium de ſuis Studiis.

SI quid carminibus ſuis
Vates fatidici valent
Non fruſtra Aonidum ſacra
Tam ſollers colui hactenus.
Vt primum licuit mihi
Voces threicias ſequi:
Deuoui teneram chelym
Caſtis pieridum choris.
Me phœbo comitem dedi:
Is vultu facili probat
Q̃s tolluntur ad æthera
Qui doctos trypodas colunt.
Hinc vates vigeo & deis
Pergrata eſt pietas mea:
Erectiq; animi indoles:
Et rarum fidei decus.
Nouit Melpomone ſatis
Quantum carmine Leſbio
Ac molli valeam ioco
Interludere Virgines.
Seu dicam Veneris dolos
Et per dulcia ſuauia
Ceruicem roſeam ſinu
Suſceptam Glyceres meo.
Non ſpernet liquidum melos
Annorum ſeries grauis:

Nec mi defuerit ſacer
Inter Phœbicolas locus
Vixi gratus Apollini
Excellens cythara breui.
Et iam canities ſubit:
Quæ noſtrum ſenium refert.
Nil me flexit adhuc: neq;
Cultorem ſolidi boni
Mouit de veteri gradu
Siren cum teneris dolis.
Sed me per ſuperos Clyo
Sublimem tulit: & ſimul
Cinxit frondifluam mihi
Mirto præuiridi Comam.

Ad Neæram ex Epigrammate Platonis Philoſophi.

DVm te Neæra ſuauior:
Gratumq; florem ſpiritus
E ſemiulcis ſuauiis
Per mutuas vices traho:
Tum mi labella preſſula
Tenello amore ſaucia:
Animam tenere geſtiunt.
Ne ſe relinquat protinus:
Tuiſq; labris mollibus
Decepta dulci ſuauio
Senſim reperto tranſitu
Labatur in pectus tuum:
Et dicat eſſe gratius
Seruare tam bonos lares
Tecumq; ſemper viuere.
Vbi alma Cypris incalet
Blanduſq; germinat lepor
Et grata luſitat charis.
Q; ſi Neæra aduenerit:
Vt igne amoris percita
Animula mea miſellula
Me linquat in cœtu oſculi:
Et me relicto tranſeat.
Remitte q̃ primum potes:
Et redde mi vitam precor.
Vt ſeruiam ſemper tibi:
Fidemq; firmam comprobem

De ſe ipſo.

AVrum nefandis accumulent dolis
Regumq; magnas diuitias ſibi
Quærant inerti ſolliciti ambitu
Qui fœnus repetunt graue.
Nil me potentum ſceptra minantia
Poſſunt verendo flectere de gradu
Virtutis almæ: nil animos mihi
Veſtes Attalicæ mouent
Securus antris pieridum vagor:
Et phœbo amicus leniter arduas
Perluſtro ripas: dum Glycere vocat
Et nymphæ ſaliunt leues.
Non me caduci ſanguinis extulit
Proles parentum: vertor in alitem
Dulceſq; cantus: & tenerum melos
Demulcent liquidum æthera.
Terras relinquo: me iuuat arduo
Cœlo receptum per ſuperum choros
Senſim vagari: iam volito altius
Dum Phœbus celerem gradum
Affectus almo carmine contrahit.
Nunc ad Sicambros ſeu libeat Scythas
Spectare ſæuos: & pariter leui
Inſtructos iaculo Dacos.
Idemq; pennis Pegaſeis feror
Vſq; ad Britannos: & Morinum trucem
Nec non procellæ littora Caſpiæ
Præter conſpicio volans.
Nullum camœnis eſt iter inuium
Cœlum beatis auſpiciis petunt
Sedeſq; ſummi ſub pedibus Iouis
Olim conſtituunt ſibi.

De ſua ægritudine & imminenti obitu.

NIl eſt quod vltra ſit licitum mihi
Sperare tandem: nil medicæ manus
Ex imminenti me miſerum rogo
Referre incolumem queunt
Et iam medullis æſtuat intimis
Accenſa bilis: nec patitur meo
Vnq̃ dolori finem aliquem dari.
Sed vexat magis indies.
Obducta frontis lumina: per genas
Delapſa tetra cum macie cutis:

Et deſtitutæ mentis inertia
Inſtare exitium monent.
O quantum inanes illecebræ anxia
Paſſim virorum pectora diſtrahunt!
Quantaq; rerum mole peræſtuat
Humani generis Lues!
Q͠ ſæpe dixi martia principum
Cantabo geſta: & ſæua per Auſones
Gallorum ab altis alpibus agmina
Educta in Latios duces!
At nunc parato funere frigidus
Per membra ſudor labitur: & meum
Flammis cadauer rite puer ſacris
Iam componere deſtinat.
Et cypri odores: thuraq; maſcula
Inferre lectis oſſibus: & leui
Cum rore lymphas ſpargere: quo ſua
Reddatur cineri quies.
Ergo ſub annos præuirides mihi
Soluetur atro ſanguine ſpiritus!
Nil eſt reluctandum ſuperis: libens
Quod fata annuerint ſequor.
Non ille cuiq͂ flebilis occidit:
Quem vitæ honeſtas: & fidei decor
Inter ſacrarunt numina Cœlitum:
Expertem grauis ambitus.
Sed feſſa tandem lumina mors tegit:
Tu me deorum ſumme parens velis
Vatem beatis ſiſtere ſedibus:
Vt ſacros referam choros

FINIS Poematum

Habes itaq; lector ſtudioſe tria ex lucubratione Petri Criniti opera: Vnum de honeſta diſciplina: Alterum de Poetis latinis: et Tertiũ in quo ſunt eiuſdem lepidiſſima poemata: noſtra accuratione Auſpice domino Germano de Ganaio ciompreſſa.

Cætera eiuſdem officinæ monimenta vt noſtræ cõmittantur expectamus: interea boni cõſulito. Vale. Ex ædibus Aſcenſianis ad Idus Iunias M D V III.

PA
8485
.C843
1508
c.1

13177

84/EB55